Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Σχολή Οικονομικών και Περιφερειακών Σπουδών
Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

ΤΑ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Γ. ΑΣΠΑΣΙΟΣ
Απόφοιτος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (νυν Πανεπιστημίου Μακεδονίας)
«Οικονομική και Πολιτική Διακυβέρνηση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη»

Θεσσαλονίκη 2014

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Σχολή Οικονομικών και Περιφερειακών Σπουδών
Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

ΤΑ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Διδακτορική Διατριβή του

Δημητρίου Γ. ΑΣΠΑΣΙΟΥ

Απόφοιτου του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (νυν Πανεπιστημίου Μακεδονίας) με τίτλο
«Οικονομική και Πολιτική Διακυβέρνηση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη»

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:

1. Επιβλέπων: ΝΙΚΑΣ Χρήστος, Καθηγητής, Τμήμα ΒΣΑΣ του ΠΑΜΑΚ
2. Μέλος: ΒΟΥΤΥΡΑ Ευτυχία, Καθηγήτρια, Τμήμα ΒΣΑΣ του ΠΑΜΑΚ
3. Μέλος: ΒΛΑΣΙΔΗΣ Βλάσης, Επ. Καθηγητής, Τμήμα ΒΣΑΣ του ΠΑΜΑΚ

Θεσσαλονίκη 2014

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Σχολή Οικονομικών και Περιφερειακών Σπουδών
Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

ΤΑ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Γ. ΑΣΠΑΣΙΟΣ

Απόφοιτος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (νυν Πανεπιστημίου Μακεδονίας) με τίτλο
«Οικονομική και Πολιτική Διακυβέρνηση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη»

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:

1. Επιβλέπων: ΝΙΚΑΣ Χρήστος, Καθηγητής, Τμήμα ΒΣΑΣ του ΠΑΜΑΚ
2. Μέλος: ΒΟΥΤΥΡΑ Ευτυχία, Καθηγήτρια, Τμήμα ΒΣΑΣ του ΠΑΜΑΚ
3. Μέλος: ΒΛΑΣΙΔΗΣ Βλάσης, Επ. Καθηγητής, Τμήμα ΒΣΑΣ του ΠΑΜΑΚ

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Χ. ΝΙΚΑΣ	**Ε. ΒΟΥΤΥΡΑ**	**Β. ΒΛΑΣΙΔΗΣ**
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ	ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Λ. ΛΑΜΠΡΙΑΝΙΔΗΣ	**Χ. ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΟΣ**	**Ν. ΚΟΥΤΣΟΥΠΙΑΣ**	**Ν. ΖΑΙΚΟΣ**
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	ΕΠ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Θεσσαλονίκη 2014

Δημήτριος Γ. Ασπάσιος

Διδάκτωρ του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Οικονομική και Πολιτική Διακυβέρνηση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη» του Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Copyright © Δημήτριος Γ. Ασπάσιος, 2014
"Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved"

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αναδημοσίευση, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διατριβής, εξ' ολοκλήρου ή οποιουδήποτε τμήματος αυτής για οποιοδήποτε σκοπό, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή ή εκμετάλλευσή της με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου ή τέχνης. Επιτρέπεται, σε συγκεκριμένες μόνο περιπτώσεις, η ανατύπωση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την αποκλειστική προϋπόθεση, να έχει προηγουμένως ληφθεί η σύμφωνη γνώμη του συγγραφέα και η σχετική έγγραφη αδειοδότηση, να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασία για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει επίσης να απευθύνονται αποκλειστικά προς τον συγγραφέα.

Για την συγγραφή και ειδικότερα τη γραπτή μορφοποίηση της παρούσας διδακτορικής διατριβής, πλην των περιπτώσεων που τα αποτελέσματα δεν επιδέχονταν τροποποιήσεων λόγω των ειδικών στατιστικών προγραμμάτων που χρησιμοποιήθηκαν ή της μορφής τους ώστε να είναι ευκολότερα κατανοητά, χρησιμοποιήθηκε η πρόσφατα επικαιροποιημένη έκδοση του Διοργανικού Εγχειριδίου Σύνταξης Κειμένων (03-11-2014), το οποίο συγκαταλέγεται στις επίσημες εκδόσεις της ΕΕ, έχοντας ως σκοπό την γλωσσική εναρμόνιση και την εφαρμογή ενιαίων συμβατικών κανόνων μεταξύ όλων των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της, ώστε να αποφευχθούν αποκλίνουσες επικοινωνιακές πρακτικές που ενδεχομένως να προκύψουν λόγω της πολυγλωσσίας, πάντα με σεβασμό στην διαφορετικότητα της κάθε γλώσσας (ΕΕ, 2011, σσ. 1-10).

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται στο παρόν κείμενο, εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και συγκεκριμένα του Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών.

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Τα μεταβαλλόμενα χαρακτηριστικά και οι οικονομικές συνέπειες της μετανάστευσης από τις βαλκανικές χώρες προς την Ελλάδα. Η περίπτωση της Αλβανίας

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Γ. ΑΣΠΑΣΙΟΣ

Απόφοιτος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (πρώην Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας) με τίτλο «Οικονομική και Πολιτική Διακυβέρνηση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη»

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:

1. Επιβλέπων: ΝΙΚΑΣ Χρήστος, Καθηγητής, Τμήμα ΒΣΑΣ του ΠΑΜΑΚ

2. Μέλος: ΒΟΥΤΥΡΑ Ευτυχία, Καθηγήτρια, Τμήμα ΒΣΑΣ του ΠΑΜΑΚ

3. Μέλος: ΒΛΑΣΙΔΗΣ Βλάσης, Επ. Καθηγητής, Τμήμα ΒΣΑΣ του ΠΑΜΑΚ

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Χ. ΝΙΚΑΣ	**Ε. ΒΟΥΤΥΡΑ**	**Β. ΒΛΑΣΙΔΗΣ**
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ	ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Λ. ΛΑΜΠΡΙΑΝΙΔΗΣ	**Χ. ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΟΣ**	**Ν. ΚΟΥΤΣΟΥΠΙΑΣ**	**Ν. ΖΑΙΚΟΣ**
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	ΕΠ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Θεσσαλονίκη 2014

Στους συναδέρφους μου…

ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η παρούσα διδακτορική διατριβή εκπονήθηκε και ουσιαστικά περατώθηκε στο Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας από τον Μάρτιο του 2010 έως και τον Νοέμβριο του 2014 και εντάσσεται στο πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του συγκεκριμένου Πανεπιστημιακού Τμήματος με τίτλο «Οικονομική και Πολιτική Διακυβέρνηση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη».

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα διδακτορική διατριβή είναι αυθεντική και δεν περιέχει υλικό δημοσιευμένο από άλλους συγγραφείς, εκτός των περιπτώσεων όπου αναλυτικά αναφέρονται οι ανάλογες παραπομπές και οι σχετικές αδειοδοτήσεις (προφορικές ή γραπτές) εκ μέρους των συγγραφέων, ενώ επιπροσθέτως δεν έχει κατατεθεί για τίτλο σπουδών σε κανένα άλλο Πανεπιστήμιο ή εκπαιδευτικό ίδρυμα της Ελλάδας ή του εξωτερικού. Σε περίπτωση που καθ' οιονδήποτε τρόπο, τόσο με ενέργεια όσο και με άνευ δόλου παράλειψη μου, θίγονται δικαιώματα τρίτων, δηλώνεται η επιθυμία του υπογράφοντα την παρούσα διδακτορική διατριβή, να διορθώσει ή να μορφοποιήσει τμήμα της παρούσας διατριβής για την ικανοποίηση τυχόν ενστάσεων που ενδεχομένως γνωστοποιηθούν, πάντα κατόπιν προηγούμενης γραπτής ενημέρωσης και επικοινωνίας των δύο πλευρών.

Δημήτριος Γ. Ασπάσιος

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2014

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Σε Επιστημονικά Περιοδικά

1. Aspasios D. (2014). The «Collateral Damage» of Irregular Migration in the European Union, *CEPOL European Police Science and Research Bulletin*, No. 12, (Εγκρίθηκε και Αναμένεται η Δημοσίευσή του).
2. Ασπάσιος Δ. (2014). Η Μετανάστευση ως Παράγοντας «Επανεθνικοποίησης» της Πολιτικής των Σύγχρονων Ευρωπαϊκών Κρατών, *Αστυνομική Ανασκόπηση,* Ιούλιος-Αύγουστος, Τεύχος 285, σσ. 32-34.
3. Ασπάσιος Δ. (2014). Οι Αλλοδαποί Μετανάστες και η Διαδικασία Ένταξής τους στην Ελληνική Πραγματικότητα, *Αστυνομική Ανασκόπηση,* Ιανουάριος-Φεβρουάριος, Τεύχος 283, σσ. 38-40.
4. Ασπάσιος Δ., Μπακλαβάς Γ. & Νίκας Χ. (2014). Η Μεταβολή της Αποταμιευτικής και Επενδυτικής Συμπεριφοράς των Μεταναστών στην Ελλάδα, *Τετράδια Ανάλυσης Δεδομένων*, Ελληνική Εταιρία Ανάλυσης Δεδομένων, Τεύχος 16, σσ. 59-71.
5. Ασπάσιος Δ., Νίκας Χ. & Κουτσουπιάς Ν. (2014). Η Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα και η Επίδρασή της στους Αλβανούς Μετανάστες, *Τετράδια Ανάλυσης Δεδομένων*, Ελληνική Εταιρία Ανάλυσης Δεδομένων, Τεύχος 15, σσ. 42-53.
6. Aspasios D. & Nikas C. (2011). The Changing Characteristics and the Maturity of Albanian Emigration to Greece, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies. Special Issue: Twenty Years of Albanian Migration*, Vol. 13 No. 3, 14th September, σσ. 287-301.

Σε Βιβλία

1. Ασπάσιος Δ. & Νίκας Χ. (2012). Οι Εξελίξεις στην Ενδοβαλκανική Μετανάστευση από την Έναρξη της Μετάβασης μέχρι την Τρέχουσα Οικονομική Κρίση. Στο Κ. Κεντρωτής (Επιμ.), *Μετά το «Τέλος» της Ιστορίας*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Φεβρουάριος, σσ. 333-352.
2. Ασπάσιος Δ. & Νίκας Χ. (2011). Οι Αλβανοί Μετανάστες στην Ελλάδα: Προσωρινό ή Μόνιμο Ζήτημα;. Στο Α. Μανιτάκης, κ.ά. (Επιμ.), *Η Δημοκρατία Μεταξύ Ουτοπίας και*

Πραγματικότητας. Μελέτες χαριστήριες στο Ζήση Παπαδημητρίου, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα, Μάιος, σσ. 539-550.

3. Ασπάσιος Δ. (2014). Το Φαινόμενο της Μετανάστευσης στη Δυτική Μακεδονία και οι Απειλές για την «Εθνική Ασφάλεια» μετά το Τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Στο Κ. Φωτιάδης, Σ. Ηλιάδου-Τάχου. & Β. Βλασίδης (Επιμ.), *Η Δυτική Μακεδονία: Από την Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Κράτος έως Σήμερα*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, σσ. 58-75.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....13

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....15

ABSTRACT.....16

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ.....17

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....19

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....23

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ.....25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.....31

1.1 Η Διαχρονικότητα του Φαινομένου της Μετανάστευσης.....32

1.2 Η Νεότερη Μετανάστευση στο Πλαίσιο της Παγκοσμιοποίησης και του Σύγχρονου Καπιταλιστικού Συστήματος.....34

1.3 Σκιαγράφηση της Μεταναστευτικής Ιστορίας της Αλβανίας μέχρι την Κατάρρευση του Κομμουνισμού και την Επακόλουθη Εμφάνιση του Νέου «Αλβανικού Μοντέλου Μετανάστευσης».....40

1.4 Η Παγκόσμια Μοναδικότητα του Αλβανικού Μεταναστευτικού Φαινομένου.....46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΑ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΙΚΩΝ ΕΜΒΑΣΜΑΤΩΝ.....51

2.1 Θεωρητική και Εννοιολογική Οριοθέτηση των Μεταναστευτικών Εμβασμάτων και του Τρόπου Αξιοποίησής τους.....52

2.2 Προσωρινή Μετανάστευση, Επαναπατρισμός και οι Προοπτικές Παραγωγικής Αξιοποίησης των Εμβασματικών Κεφαλαίων.....63

2.3 Τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά των Αλβανικών Μεταναστευτικών Εμβασμάτων.....72

2.3.1 Σκιαγράφηση του Ρόλου των Μεταναστευτικών Εμβασμάτων στην Οικονομία της Αλβανίας.....72

2.3.2 Τα Επιμέρους Στάδια της Μεταφοράς Εμβασμάτων προς την Αλβανία.....78

2.3.3 Μεταναστευτικά Εμβάσματα και το Σύστημα των «Αλβανικών Πυραμίδων».....85

2.3.4 Ο Τρόπος Διαχείρισης και Αξιοποίησης των Εμβασματικών Κεφαλαίων.....87

2.4 Η Λειτουργία και ο Ρόλος των Αλβανικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων στην Αξιοποίηση των Εμβασματικών Κεφαλαίων.....92

2.5 Η Λειτουργία των Ελληνικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και τα Ιδιαίτερα Γνωρίσματα των Αλβανών Μεταναστών.....96

2.6 Η Επίδραση της Πρόσφατης Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης στα Μεταναστευτικά Εμβάσματα και οι Μελλοντικές Προοπτικές Εξέλιξης του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος σε Ελλάδα και Αλβανία.....99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ. ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ...109

3.1 Μετανάστευση και Οικονομία υπό μια Ευρύτερη Θεωρητική Οπτική 110

3.2 Ο Μετανάστης «Εργάτης» και η Νεότερη Οικονομική Μετανάστευση 112

3.3 Οι Επιδράσεις της Μεταναστευτικής Εργασίας στο Εγχώριο Εργατικό Δυναμικό, την Μισθολογική Εξέλιξη και την Ανάπτυξη της Χώρας Υποδοχής 122

3.4 Η Επίδραση των Αλβανών Μεταναστών στην εγχώρια Αγορά Εργασίας και στη Νεότερη Οικονομική Πορεία της Ελλάδας 137

3.4.1 Αλβανική Μετανάστευση στην Ελλάδα και η Μεταβολή των Βασικών Μακροοικονομικών Δεικτών 137

3.4.2 Η Είσοδος των Αλβανών Οικονομικών Μεταναστών στην Ελληνική Αγορά Εργασίας ...142

3.4.3 Τα ιδιαίτερα Δημογραφικά Χαρακτηριστικά των Αλβανών Μεταναστών 149

3.4.4 Στερεότυπα και Προκαταλήψεις των Ελλήνων απέναντι στους Αλβανούς Οικονομικούς Μετανάστες 155

3.5 Η Επίδραση της σύγχρονης Μετανάστευσης στα Δημόσια Οικονομικά και το Κράτος Πρόνοιας σε Ευρώπη και Ελλάδα 159

3.5.1 Σκιαγράφηση του «Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου» 166

3.5.2 Η Μισθολογική Εξέλιξη των Αλλοδαπών Μεταναστών στη Χώρα Υποδοχής και το Ζήτημα της Υπογεννητικότητας στην Ευρώπη 172

3.5.3 Οι Αγκυλώσεις και οι Προοπτικές Ανάπτυξης του Κράτους Πρόνοιας στην Ελλάδα 178

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ 190

4.1 Η Μετανάστευση ως Εθνικό Ζήτημα Ασφάλειας 191

4.2 Η Μεταναστευτική Πολιτική ως «Εργαλείο» Διατήρησης της Εθνικής Κυριαρχίας και Ασφάλειας 196

4.3 Οι Μορφές Ένταξης των Μεταναστών στην Κοινωνία Υποδοχής 200

4.4 Οι Αγκυλώσεις στη Διαδικασία Κοινωνικής Ένταξης των Μεταναστών. Οικονομικός, Εθνικός και Πολιτικός Απομονωτισμός 204

4.5 Η Ευρώπη και οι Πολιτικές που Αφορούν την Συνεργασία των Κρατών-Μελών αυτής για την Αντιμετώπιση των Επιδράσεων της μετανάστευσης 209

4.5.1 Ο «Κοινωνικός Χώρος» των Μεταναστών στην Ευρώπη 209

4.5.2 Το Ζήτημα της Ασφάλειας στην Ευρώπη. Περιληπτική Παρουσίαση των Συνθηκών Μάαστριχτ και Άμστερνταμ 211

4.5.3 Η Μετανάστευση στην Ευρώπη και οι Μελλοντικές Προκλήσεις 214

4.6 Μετανάστευση στην Ελλάδα. Μελέτη των Χαρακτηριστικών της Νεότερης Αλβανικής Μετανάστευσης 222

4.6.1 Παράγοντες Διαμόρφωσης της Ελληνικής Μεταναστευτικής Πολιτικής 222

4.6.2 Η Ευρωπαϊκή Προοπτική της Αλβανίας 225

4.6.3 Η Εξέλιξη της Μεταναστευτικής Πολιτικής της Ελλάδας από το 1990 Μέχρι Σήμερα 228
4.6.4 Η Στερεοτυπική Συμπεριφορά των Ελλήνων Απέναντι στους Αλβανικής Υπηκοότητας Μετανάστες....233
4.6.5 Οι Αλλοεθνείς Πληθυσμοί στην Ελλάδα και οι Μεταβολές στην Εθνική Ομοιογένεια του Γηγενούς Πληθυσμού 236
4.6.6 Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων της Πανευρωπαϊκής Μελέτης του Προγράμματος Αξιολόγησης των Πολιτικών Ένταξης των Μεταναστών (MIPEX) για την Ελλάδα 239
4.7 Παραβατική συμπεριφορά των μεταναστών στις Χώρες Υποδοχής τους. Η Εγκληματικότητα των Αλλοδαπών στην Ελλάδα 259
4.7.1 Το Φαινόμενο της Παράτυπης Μετανάστευσης στην Ελλάδα....259
4.7.2 Το «Ανθρώπινο Κόστος» της Παράτυπης Μετανάστευσης στην Ελλάδα 264
4.7.3 Εννοιολογική Οριοθέτηση της Σχέσης Εγκληματικότητας και Οικονομίας 270
4.7.4 Εγκληματικότητα και Μετανάστευση στην Ελλάδα 274
4.7.5 Ανάλυση Δεδομένων της Στατιστικής Επετηρίδας της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ) και του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων 278
4.7.6 Η Εξέλιξη των Χαρακτηριστικών της Εγκληματικότητας των Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα 289

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΔΡΑΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΑΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ 294
5.1 Ερευνητικός Στόχος....295
5.2 Ταυτότητα της Έρευνας....297
5.3 Η Μεθοδολογία και το Θεωρητικό Πλαίσιο της Έρευνας 299
5.3.1 Στατιστική Οικονομετρία και Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων....299
5.3.2 Προβλήματα της Έρευνας....303
5.3.3 Η Μεθοδολογία και τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά της Έρευνας 305
5.4 Παρουσίαση-Ερμηνεία των Αποτελεσμάτων της Έρευνας Πεδίου 310
5.4.1 Αποτελέσματα Περιγραφικής Ανάλυσης Δεδομένων της Έρευνας Πεδίου....310
5.4.2 Αποτελέσματα Επαγωγικής Ανάλυσης Δεδομένων της Έρευνας Πεδίου....316

ΕΠΙΛΟΓΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 369

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 378

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ....419

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ....433

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διατριβή ξεκίνησε αρχικά να εκπονείται στο Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών (ΤΒΣ) του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας και ουσιαστικά περατώθηκε στο Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών (ΤΒΣΑΣ) της Σχολής Οικονομικών και Περιφερειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, ύστερα από την σχετική συγχώνευση των δύο προαναφερθέντων Τμημάτων βάσει του υπ' αρίθμ. 88 από 05-06-2013 Προεδρικού Διατάγματος. Η ολοκλήρωση του ερευνητικού αυτού πονήματος, δεν θα ήταν σε καμία περίπτωση εφικτή χωρίς την καθοδήγηση και την υποστήριξη πολλών ανθρώπων.

Κρίνω λοιπόν σκόπιμο, να ευχαριστήσω καταρχήν από τα βάθη της καρδίας μου τον επιβλέποντα Καθηγητή, Χρήστο Νίκα για την καίρια συμβολή του τόσο στην αρχική μου απόφαση να εκπονήσω την συγκεκριμένη διδακτορική διατριβή όσο και σε όλο το χρονικό διάστημα μέχρι την επιτυχή ολοκλήρωσή της. Η καθοδήγησή του, τα σημαντικά σχόλια, οι παρατηρήσεις και οι προτάσεις του με ενθάρυναν διαρκώς βοηθώντας με να ολοκληρώσω τις ακαδημαϊκές και ερευνητικές μου ιδέες.

Ευχαριστώ επίσης τον Καθηγητή του Τμήματος Οικονομικών του Αριστοτέλειο Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), Παναγιώτη Φουσέκη και τον Επίκουρο Καθηγητή του Πανεπιστημίου Μακεδονίας Βλάση Βλάσιδη για την άψογη συνεργασία που είχαμε αλλά και για την αφιέρωση πολύτιμου, για αυτούς χρόνου, προκειμένου να με καθοδηγήσουν από ερευνητικής πλευράς, στο πλαίσιο της συγγραφής της εν λόγω διδακτορικής διατριβής.

Περαιτέρω, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους λοιπούς συμμετέχοντες στην επταμελή Συμβουλευτική Επιτροπή της παρούσας διατριβής για τις επισημάνσεις και τα σχόλιά τους. Εγκάρδιες ευχαριστίες, οφείλω επίσης σε όλο το ακαδημαϊκό προσωπικό του Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών και ειδικότερα στον Καθηγητή Κυριάκο Κεντρωτή για το ενδιαφέρον που έδειξε στην ολοκλήρωση του συγκεκριμένου ακαδημαϊκού πονήματος και ειδικότερα στο ερευνητικό τμήμα αυτής, συμβάλλοντας στον υπερκερασμό των όποιων δυσκολιών αλλά και τους Επίκουρους Καθηγητές, Δημήτριο Ακριβούλη και Στράτο Δορδανά διότι οι ιδέες και οι γνώσεις τους στα επιμέρους τμήματα της εργασίας αυτής με βοήθησαν στην περαιτέρω διεύρυνση του πνευματικού μου πεδίου συνεισφέροντας

υπέρ το δέον στην ολοκλήρωση του δύσκολου, απαιτητικού, αλλά συνάμα αλησμόνητου «ερευνητικού μου ταξιδιού».

Τέλος, θέλω να εκφράσω την αμέριστη ευγνωμοσύνη μου στους συναδέλφους αστυνομικούς και ειδικότερα τους υπηρετούντες στην Διεύθυνση Αστυνομίας Φλώρινας, για τη διευκόλυνση που μου παρείχαν σε κάθε επίπεδο, βοηθώντας με ουσιαστικά στην ολοκλήρωση του πολυετούς αυτού ακαδημαϊκού εγχειρήματος, αλλά και σε όσους με καθοδήγησαν επιστημονικά, με τις εξειδικευμένες συμβουλές τους, στην επεξεργασία και ανάλυση των στατιστικών δεδομένων της έρευνας πεδίου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα μεταβαλλόμενα χαρακτηριστικά και οι οικονομικές συνέπειες της μετανάστευσης από τις βαλκανικές χώρες προς την Ελλάδα.
Η περίπτωση της Αλβανίας

Η μετανάστευση αποτελεί ένα διαχρονικό και συνάμα παγκόσμιο φαινόμενο του οποίου οι επιδράσεις επηρεάζουν πολυδιάστατα τόσο τις χώρες αποστολής και υποδοχής μεταναστών, όσο και τα μεμονωμένα άτομα που εμπλέκονται σε κάθε επιμέρους πτυχή του εν λόγω φαινομένου. Η αλβανική μετανάστευση προς την Ελλάδα τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια, αποτελεί μια από τις σημαντικότερες μεταναστευτικές ροές και ο τρόπος εξέλιξής της επηρεάστηκε, αλλά ταυτόχρονα επηρέασε διαχρονικά τους κοινωνικούς, πολιτικούς αλλά και οικονομικούς παράγοντες των δύο χωρών επιφέροντας σημαντικές αλλαγές στο υπάρχον status quo και των δύο χωρών.

Στόχος της παρούσας διδακτορικής διατριβής είναι η αποτύπωση των νέων τάσεων και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που οι Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες παρουσιάζουν στην Ελλάδα, επικεντρώνοντας το ερευνητικό ενδιαφέρον κυρίως σε οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική κρίση και τις επιπτώσεις αυτής στην εξέλιξη του μεταναστευτικού φαινομένου στη χώρα αυτή.

Η εξαγωγή συμπερασμάτων έγινε αξιοποιώντας ερευνητικά δεδομένα που προέκυψαν ύστερα από την διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας πεδίου, μέσω της λήψης συνεντεύξεων ερωτηματολογίου και της μετέπειτα ανάλυσης αυτών με την χρήση της εξελιγμένης στατιστικής οικονομετρίας και ειδικότερα του στατιστικού προγράμματος Stata (Statistical Data).

Η εις βάθος αξιολόγηση των στοιχείων της έρευνας πεδίου και των αποτελεσμάτων αυτής, αποδεικνύουν την ιδιάζουσα σημασία της νεότερης αλβανικής μετανάστευσης προς την Ελλάδα, η οποία συνεχίζεται αδιάλειπτη μέχρι και σήμερα. Ο ρόλος αλλά και ο βαθμός που οι μετανάστες επηρεάζουν τα εγχώρια και όχι μόνο οικονομικά δεδομένα της Ελλάδας, αποτελούν βασικό τομέα μελέτης και τα αποτελέσματα που προκύπτουν επιτρέπουν την αποτύπωση σημαντικών σχέσεων μεταξύ διαφορετικών παραγόντων στην διαμόρφωση συγκεκριμένων τάσεων και αφορούν την εν γένει νεότερη αλβανική μεταναστευτική εμπειρία.

ABSTRACT

The changing characteristics and the economic consequences of migration from the Balkan countries to Greece. The cace of the Albanians

Migration is a diachronic and worldwide phenomenon affecting in a multidimensional way both the sending and the receiving countries, as well as the individuals involved. The Albanian migration to Greece in the last twenty five years, one of the most impressive contemporary migrations, was influenced by and in turn influenced a number of social, political and economic factors influencing the existing status quo of the two countries.

The objective of the present doctoral thesis, is the identification and documentation of recent trends and the specific characteristics that the Albanian economic immigrants present in the Greek territory, focusing the inquiring interest mainly to economic and social data extracted from the primary research which was conducted through a field study in the period of the economic crisis and the relevant consequences in the country.

The collected questionnaires of the field study were processed with the use of advanced statistics and econometrics and especially with the use of the Stata (Statistical Data) program. This allowed the drawing of conclusions to be presented and discussed in the last chapter of the thesis.

The in depth assessment of these findings will highlight the particularities of the Albanian migration to Greece. The impact of the Albanian migration on the Greek economy will be assessed on the basis of labour market and other economic indicators. The findings will challenge a number of stereotypes and convictions and will allow the revisiting of a number of issues such as the social assimilation and the criminality of the Albanian immigrants thus allowing a more comprehensive and prejudice-free analysis of the phenomenon.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Ρυθμός Ανάπτυξης της Αλβανίας την Περίοδο 2001-2010 (%)……..……75
Γράφημα 2: Τα Στάδια Μεταφοράς των Εμβασμάτων από την Ελλάδα στην Αλβανία……..…….82
Γράφημα 3: Τα Μεταναστευτικά Εμβάσματα σε Απόλυτο Αριθμό (σε εκατομμύρια ευρώ) και ως Ποσοστό του ΑΕΠ για την Περίοδο 2007-2011…….……...103
Γράφημα 4: Καθαρό Όφελος της Κοινότητας των Μεταναστών απο την Άφιξη κάθε Πρόσθετου Μετανάστη…….... 131
Γράφημα 5: Μισθολογική Εξέλιξη των Μεταναστών στην Χώρα Υποδοχής…...……. 135
Γράφημα 6: Εργασιακή Κατανομή των Μεταναστών στην Ελλάδα……..…… 144
Γράφημα 7: Παγκόσμια Κατανομή Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων (%)……..…… 153
Γράφημα 8: Πιστεύετε ότι οι Μετανάστες Επιβαρύνουν Οικονομικά το Κράτος Πρόνοιας;…...… 181
Γράφημα 9: Πιστεύετε ότι ο Αριθμός των Μεταναστών που Βρίσκονται στην Ελλάδα είναι Υπερβολικά Μεγάλος;……. 182
Γράφημα 10: Σε τι Βαθμό σας Ενδιαφέρει το Ζήτημα των Ανέργων;……..…… 182
Γράφημα 11: Σε τι Βαθμό σας Ενδιαφέρει το Ζήτημα των Ηλικιωμένων;..……..…… 183
Γράφημα 12: Σε τι Βαθμό σας Ενδιαφέρει το Ζήτημα των Μεταναστών;……..……... 183
Γράφημα 13: Σε τι Βαθμό σας Ενδιαφέρει το Ζήτημα των Ασθενών-Ανήμπορων;...…….... 184
Γράφημα 14: Σε τι Βαθμό σας Ενδιαφέρει το Ζήτημα των Ανήλικων Φτωχων Παιδιών;…… 184
Γράφημα 15: Διακρατική Συνεργασία για το Μεταναστευτικό Ζήτημα και το «Δίλημμα του Φυλακισμένου»……. 215
Γράφημα 16: Νομοθετημένα Εξωτερικά Σημεία Διέλευσης στην ΕΕ……..……. 222
Γράφημα 17: Συνολικά Αποτελέσματα MIPEX III ανά Θεματική Ενότητα…….…… 243
Γράφημα 18: Συνολικά Αποτελέσματα MIPEX III ……..…… 244
Γράφημα 19: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με την Κινητικότητα στην Εγχώρια Αγορά Εργασίας…….……..…… 246
Γράφημα 20: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με το Δικαίωμα Οικογενειακής Επανένωσης……. 248
Γράφημα 21: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με την Εκπαίδευση των Μεταναστών……..…….…….250
Γράφημα 22: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με τα Πολιτικά Δικαιώματα των Μεταναστών……. 252
Γράφημα 23: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με το Δικαίωμα των Επί Μακρόν Διαμενόντων Μεταναστών……. 254
Γράφημα 24: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με το Δικαίωμα Απόκτησης της Ιθαγένειας του Κράτους Υποδοχής……..……. 256
Γράφημα 25: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με την Προώθηση Πολιτικών για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων εις Βάρος των Μεταναστών ……. 258
Γράφημα 26: Αριθμός Θανάτων Μεταναστών κατά την Περίοδο 1993-2011 στην Ελλάδα…..…... 268
Γράφημα 27: Χάρτης Απεικόνισης της Αιτίας και του Αριθμού των Θανάτων Μεταναστών…...… 269

Γράφημα 28: Διασυνοριακές Περιοχές Παράτυπης Μετανάστευσης στα Σύνορα της ΕΕ…….….. 269
Γράφημα 29: Συμμετοχή σε Ανθρωποκτονίες (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)……..…… 282
Γράφημα 30: Συμμετοχή σε Βιασμούς (Τελεσμένα-Απόπειρες) (%)……..…….. 282
Γράφημα 31: Συμμετοχή σε Σεξουαλική Εκμετάλλευση (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)……..….. 283
Γράφημα 32: Συμμετοχή σε Απάτες (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)…….…..……... 283
Γράφημα 33: Συμμετοχή σε Εκβιασμούς (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)…….……..……... 284
Γράφημα 34: Συμμετοχή σε Επαιτεία (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)…….……..…… 284
Γράφημα 35: Συμμετοχή σε Πλαστογραφεία (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)…….…..…… 285
Γράφημα 36: Συμμετοχή σε Αδικήματα του Ν. Περί Όπλων (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)...…… 285
Γράφημα 37: Συμμετοχή σε Λαθρεμπόριο (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)…… 286
Γράφημα 38: Συμμετοχή σε Κλοπές και Διαρρήξεις (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)……..…… 286
Γράφημα 39: Συμμετοχή σε Κλοπές Τροχοφόρων (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)……..…… 287
Γράφημα 40: Συμμετοχή σε Ληστείες (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)……...…… 287
Γράφημα 41: Συνολικός Αριθμός Δραστών στα Κυριότερα Εγκλήματα κατά της Ζωής και της Ιδιοκτησίας στην Ελλάδα την Περίοδο 2008-2012…….. 288
Γράφημα 42: Κρατούμενοι στα Σωφρονιστικά Καταστήματα της Ελλάδας (2003-2012) επι της (%)……. 289
Γράφημα 43: Αλλοδαποί Δράστες στις Κατηγορίες Εγκλημάτων που Τηρεί η ΔΔΑ τα Έτη 1998-2012……... 293
Γράφημα 44: Αλλοδαποί Δράστες Συνολικά/Αλβανοί Δράστες στις Κατηγορίες Εγκλημάτων που Τηρεί η ΔΔΑ τα Έτη 1998-2012……... 293

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ιεραρχική Κατάταξη Αριθμού Μεταναστών και Εμβασμάτων…….……..…… 49
Πίνακας 2: Εμβάσματα προς την Αλβανία την Περίοδο 1993-2009…….…….……... 77
Πίνακας 3: Τομείς Χρηματοδότησης του Κράτους Πρόνοιας στην Ελλάδα ως % ποσοστό του ΑΕΠ……... 189
Πίνακας 4: Αιτία Θανάτων Μεταναστών την Περίοδο 1993-2011 στην Ελλάδα…….…… 268
Πίνακας 5: Συνολικός Αριθμός Δραστών στα Κυριότερα Εγκλήματα κατά της Ζωής και της Ιδιοκτησίας στην Ελλάδα την Περίοδο 2008-2012……... 288
Πίνακας 6: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραγοντικό Συντελεστή του Spearman Σχετικά με το Ποσό των Εμβασμάτων στην Αλβανία το 2011…….. 319
Πίνακας 7: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραμετρικό Συντελεστή του Spearman Σχετικά με τον Τομέα Χρήσης των Εμβασμάτων……..…...321
Πίνακας 8: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραμετρικό Συντελεστή του Spearman Σχετικά με την Βασική Αιτία-Λόγο Αποστολής Εμβασμάτων στην Αλβανία……. 322
Πίνακας 9: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Chi-Square (X^2) Σχετικά με τη Βασική Αιτία-Λόγο Αποστολής Εμβασμάτων στην Αλβανία……323
Πίνακας 10: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραμετρικό Συντελεστή Spearman Σχετικά με το Σημαντικότερο Πρόβλημα που Αντιμετωπίζουν οι Αλβανοί Μετανάστες κατά την Παραμονή και Εργασία τους στην Ελλάδα……... 323
Πίνακας 11: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραμετρικό Συντελεστή του Spearman Σχετικά με τον Προβλεπόμενο Χρόνο Παραμονής των Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα…… 324
Πίνακας 12: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραμετρικό Συντελεστή του Spearman Σχετικά με την Βασική Μεταβολή στον Τομέα της Εργασιακής Απασχόλησης των Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα…… 325
Πίνακας 13: Χρηματικό Ποσό Εμβάσματος Μικρότερο των 1.000€……...……...…… 327
Πίνακας 14: Χρηματικό Ποσό Εμβάσματος 1.000€-2.500€……...……328
Πίνακας 15: Χρηματικό Ποσό Εμβάσματος 2.500€-5.000€……..…….……329
Πίνακας 16: Χρηματικό Ποσό Εμβάσματος 5.000€-7.500€……...……331
Πίνακας 17: Χρηματικό Ποσό Εμβάσματος 7.500€-10.000€……...……...332
Πίνακας 18: Χρήση Εμβασμάτων για Επαγγελματική Επένδυση……334
Πίνακας 19: Χρήση Εμβασμάτων για Αποταμίευση……...……335
Πίνακας 20: Άλλος Τομέας Αξιοποίησης των Αλβανικών Μεταναστευτικών Εμβασμάτων…..…...336
Πίνακας 21: Αποστολή Μεταναστευτικών Εμβασμάτων Αναγκαστικά για Διάφορους Λόγους..……338
Πίνακας 22: Ο Ρατσισμός Ελλήνων Απέναντι στους Αλβανούς Μετανάστες……340
Πίνακας 23: Προβλήματα που Σχετίζονται με Εργασιακά Ζητήματα στην Ελλάδα……..…… 340
Πίνακας 24: Η Ελληνική Αστυνομία……...……341
Πίνακας 25: Οι Πρεσβείες……. 341

Πίνακας 26: Κανένα Απολύτως Πρόβλημα..…….. 342
Πίνακας 27: Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής στην Ελλάδα Ένα Έτος……..…… 343
Πίνακας 28: Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής στην Ελλάδα από Ένα έως Τέσσερα Έτη...…… 344
Πίνακας 29: Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής στην Ελλάδα από Πέντε έως Εννέα Έτη…..…...344
Πίνακας 30: Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής στην Ελλάδα Δέκα Έτη και Άνω..…….. 345
Πίνακας 31: Μόνιμη Παραμονή στην Ελλάδα……...……..345
Πίνακας 32: Από Πολλαπλή σε Αποκλειστική Μορφή Απασχόλησης……...…….347
Πίνακας 33: Από Υποαπασχόληση σε Ολική Μορφή Απασχόλησης……...……...347
Πίνακας 34: Από Ανασφάλιστη σε Απασχόληση υπό Καθεστώς Ασφάλισης……...……..348
Πίνακας 35: Από Χειρότερες σε Καλύτερες Συνθήκες Απασχόλησης……...……349
Πίνακας 36: Άλλη Μεταβολή Εργασιακής Απασχόλησης…….……350
Πίνακας 37: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Περιοχή Καταγωγής των Ερωτηθέντων…..…..420
Πίνακας 38: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Περιοχή Κατοικίας Ελλάδα των Ερωτηθέντων.420
Πίνακας 39: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Ηλικιακή Ομάδα των Ερωτηθέντων…..……420
Πίνακας 40: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Φύλο των Ερωτηθέντων……...……421
Πίνακας 41: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Μορφωτικό Επίπεδο των Ερωτηθέντων…..…… 421
Πίνακας 42: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το αν οι Ερωτηθέντες Φοίτησαν σε Τεχνική ή Επαγγελματική Σχολή πριν την Μετανάστευσή τους στην Ελλάδα…… 421
Πίνακας 43: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Εθνοτική Ομάδα των Ερωτηθέντων…..……421
Πίνακας 44: Περιγραφικά Στοιχεία για την Οικογενειακή Κατάσταση των Ερωτηθέντων……..…. 422
Πίνακας 45: Περιγραφικά Στοιχεία για τα Τέκνα των Ερωτηθέντων……...……...422
Πίνακας 46: Περιγραφικά Στοιχεία για τον Λόγο Επιλογής της Ελλάδος ως Χώρας Μετανάστευσης……...…….. 422
Πίνακας 47: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Χρονολογία που Ήρθαν οι Ερωτώμενοι για Πρώτη Φορά στην Ελλάδα…… 422
Πίνακας 48: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τα Συνολικά Έτη Διαμονής στην Ελλάδα από την Νόμιμη Εγκατάσταση…… 422
Πίνακας 49: Σύγκριση Οικονομικής Κατάστασης Ερωτηθέντων πριν και μετά την Μετανάστευση. 423
Πίνακας 50: Επίπεδο Διαβίωσης Ερωτηθέντων στην Αλβανία πριν από την Μετανάστευση..…… 423
Πίνακας 51: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή της Ημερήσιας Χρηματικής Αποζημίωσης Των Ερωτηθέντων μέχρι και πριν την Οικονομική Κρίση (Τέλη Έτους 2009) στην Ελλάδα……...423
Πίνακας 52: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή της Ημερήσιας Χρηματικής Αποζημίωσης των Ερωτηθέντων μετά την Οικονομική Κρίση (Τέλη Έτους 2009) στην Ελλάδα…...424
Πίνακας 53: Βασικότερη Μεταβολή της Μορφής Απασχόλησης των Ερωτηθέντων μετά την Εγκατάστασή τους στην Ελλάδα……...424
Πίνακας 54: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή του Τομέα Απασχόλησης των Εργαζομένων από την Εγκατάστασή τους στην Ελλάδα…….. 424
Πίνακας 55: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Αριθμό των Εργασιών που Ασχολούνται οι Ερωτηθέντες…….. 424

Πίνακας 56: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Τομέα Απασχόλησης των Ερωτηθέντων στην Ελλάδα……...425
Πίνακας 57: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Σύνολο των Εβδομαδιαίων Ωρών Απασχόλησης.425
Πίνακας 58: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Καθεστώς Ασφάλισης…….……... 425
Πίνακας 59: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Ετήσιο Ατομικό Εισόδημα για το έτος 2011...….425
Πίνακας 60: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Ετήσιο Οικογενειακό Εισόδημα για το Έτος 2011……426
Πίνακας 61: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Διαμονή των Μεταναστών στην Ελλάδα...…… 426
Πίνακας 62: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή του Ποσοστού Αποταμίευσης μέχρι και την Εμφάνιση της Οικονομικής Κρίσης (Τέλη του 2009)……426
Πίνακας 63: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή του Ποσοστού Αποταμίευσης μετά την Εμφάνιση της Οικονομικής Κρίσης (Τέλη του 2009)……... 426
Πίνακας 64: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Ποσοστό Αποταμίευσης Επί των Ετήσιων Αποδοχών του έτους 2011…….……... 427
Πίνακας 65: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Αξιοποίηση των Χρημάτων που Αποταμιεύουν οι Ερωτηθέντες…….. 427
Πίνακας 66: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Επένδυση ή μη στο Παρελθόν σε «Αλβανικές Πυραμίδες»…… 427
Πίνακας 67: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Χρήση του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος της Ελλάδας…… 427
Πίνακας 68: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Ποσοστό Εμβάσματος Επί του Ετήσιου Εισοδήματος στην Αλβανία μετά την Οικονομική Κρίση (Τέλη 2009)……428
Πίνακας 69: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Λόγο-Αιτία Αποστολής Εμβασμάτων στην Αλβανία…… 428
Πίνακας 70: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Χρηματικό Ποσό που Απέστειλαν υπό μορφή Εμβασμάτων οι Ερωτηθέντες στην Αλβανία το Έτος 2011……..428
Πίνακας 71: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Τρόπο Αποστολής των Εμβασμάτων…...…….. 428
Πίνακας 72: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Τομέα Αξιοποίησης των Εμβασμάτων…...……428
Πίνακας 73: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το αν τα Εμβάσματα Αξιοποιούνται στον Ίδιο Τομέα με τον Αρχικό……429
Πίνακας 74: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Εκτίμηση των Εμβασμάτων που Προτίθενται να Αποστείλουν οι Ερωτηθέντες στην Αλβανία τα Επόμενα 2-3 Χρόνια…… 429
Πίνακας 75: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Εμπιστοσύνη στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα της Ελλάδος μετά την Οικονομική Κρίση (Τέλη του 2009)……429
Πίνακας 76: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Κυριότερο Πρόβλημα που Αντιμετωπίζουν οι Ερωτηθέντες κατά την Χρήση του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος στην Ελλάδα……429
Πίνακας 77: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Σημαντικότερο Πρόβλημα των Μεταναστών κατά την Αποστολή Εμβασμάτων με την Χρήση του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος στην Αλβανία…..430
Πίνακας 78: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Αρχική Κατάσταση Εισόδου των Ερωτηθέντων στην Ελλάδα…….. 430

Πίνακας 79: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Ύπαρξη Συγγενών ή Γνωστών κατά την Εγκατάσταση στην Ελλάδα……... 430
Πίνακας 80: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το αν οι Ερωτηθέντες έχουν φέρει στην Ελλάδα Μεταγενέστερα Μέλη της Οικογένειάς τους……431
Πίνακας 81: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Συμπεριφορά των Ελλήνων Απέναντι στους Μετανάστες κατά την Χρονική Διάρκεια Παραμονής και Εργασίας τους στην Ελλάδα…… 431
Πίνακας 82: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το αν οι Ερωτηθέντες Θεωρούν Ρατσιστική την Συμπεριφορά των Ελλήνων Απέναντί τους……...…… 431
Πίνακας 83: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Μεγαλύτερο Πρόβλημα που Αντιμετωπίζουν οι Ερωτηθέντες κατά την Παραμονή και Εργασία τους στην Ελλάδα……..431
Πίνακας 84: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Προβλεπόμενο Χρόνο Παραμονής των Ερωτηθέντων στην Ελλάδα……... 432
Πίνακας 85: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή της Άποψης των Ερωτηθέντων Σχετικά με το Ενδεχόμενο Μόνιμης Παραμονής στην Ελλάδα μετά την Εμφάνιση της Οικονομικής Κρίσης στην Ελλάδα (Τέλη Έτους 2009)……...432
Πίνακας 86: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το αν η Σημερινή Γενική Οικονομική και Κοινωνική Κατάσταση των Ερωτηθέντων (Μετά την Κρίση-Τέλη του 2009) Είναι Καλύτερη από Εκείνη κατά την Είσοδό τους στην Ελλάδα……..432

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ιστορικά, η επιστημονική μελέτη του φαινόμενου της μετανάστευσης κατά τον 19ο αιώνα, συνέπεσε με την ευρεία χρησιμοποίηση των «θαλάσσιων δρόμων» που λόγω της τεχνολογικής προόδου που συντελέστηκε στη ναυσιπλοΐα, άλλαξε τα δεδομένα μετακίνησης που μέχρι πρότινος ίσχυαν. Η μετανάστευση της εν λόγω περιόδου, ταυτίζεται με την εικόνα πλοίων, γεμάτων με ανθρώπους, που μέσω της χρησιμοποίησης των «υδάτινων οδών» ανά την υφήλιο, μετακινούνταν από περιοχή σε περιοχή με σκοπό την αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης. Η συμβολική μετακίνηση πληθυσμών από τον φτωχό οικονομικά Νότο στον συγκριτικά πλούσιο Βορρά και η ρευστότητα με την οποία εξελισσόταν το φαινόμενο της μετανάστευσης, ερμηνεύει την επιλογή συγκεκριμένων λέξεων αλλά και όρων με τους οποίους ουσιαστικά ξεκίνησε η προσπάθεια εννοιολογικής οριοθέτησης του συγκεκριμένου φαινομένου και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που μέχρι και σήμερα το προσδιορίζουν. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα όπου οι διαδοχικές αφίξεις πληθυσμών, παραλληλίστηκαν με τα κύματα, την παλίρροια ή τα ρεύματα που έφερναν τους μετανάστες στις ακτές, με αποτέλεσμα αυτές να χρησιμοποιηθούν για να περιγράψουν τις αθρόες αφίξεις ατόμων στις νέες χώρες υποδοχής τους (King, 2003).

Οι ιδιότητες του υγρού στοιχείου χρησιμοποιήθηκαν από τους επιστήμονες και για την απόδοση πληθώρας άλλων συμπεριφορών που σχετίζονταν με τη μετακίνηση ανθρώπων διότι προσομοίαζαν στον τρόπο συμπεριφοράς τους. Η έννοια της «βαλβίδας ασφαλείας» για παράδειγμα, χρησιμοποιήθηκε για να αποδώσει γλαφυρά τον έλεγχο της εκτόνωσης πολυπληθών ομάδων που διαβιούν σε ιδιαίτερα πυκνοκατοικημένες περιοχές του κόσμου συγκριτικά με χώρες που έχουν μικρότερο αριθμό ατόμων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο (Green, 2002, σσ. 15-16). Από την χρονική περίοδο που ουσιαστικά ξεκίνησε η επιστημονική μελέτη του εν λόγω φαινομένου και έκτοτε, εύλογα πλανάται το ερώτημα σχετικά με το τι θα γινόταν εάν κάποια χρονική στιγμή καταργούνταν πλήρως οι διασυνοριακοί έλεγχοι και οι άνθρωποι είχαν την δυνατότητα να μετακινούνται ελεύθερα σε κάθε γωνιά του κόσμου. Εάν υφίστατο με άλλα λόγια, η δυνατότητα μετανάστευσης χωρίς την ύπαρξη σύνορων και ειδικότερων διακρατικών περιορισμών. Από πολλούς και μόνο

η ύπαρξη του συγκεκριμένου διλήμματος κρίνεται ουτοπική, ενώ άλλοι τείνουν να το αντιμετωπίζουν το όλο ζήτημα υπό μία πιο θετική οπτική. Η υφιστάμενη προβληματική κατάσταση, σε ότι αφορά τη μετανάστευση, συμπυκνώνεται στη μη αυστηρή, νομικά αλλά και ουσιαστικά, δεσμευτική «φύση» του άρθρου 13 παρ. 2 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα των Ανθρώπων του 1948, βάσει του οποίου ¨ο καθένας έχει το δικαίωμα να αποχωρήσει από οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της δικής του και να επιστρέψει σε αυτήν εφόσον το επιθυμεί¨ (ΟΗΕ, 1948).

Μόνο το 2-3% περίπου του παγκόσμιου πληθυσμού μεταναστεύει, ενώ η πλειοψηφία επιλέγει να μείνει στη χώρα καταγωγής αποκλείοντας το ενδεχόμενο εξωτερικής μετακίνησης. Το μικρό όμως αυτό ποσοστό που τελικά επιλέγει να μεταναστεύσει, μεταφράζεται σε εκατομμύρια πολιτών, υποδεικνύοντας την πραγματική διάσταση του φαινομένου και την ανάγκη επιμέρους επισταμένης μελέτης του. Η προαναφερθείσα παραδοχή, ουσιαστικά αναδεικνύει και το πρόβλημα που υφίσταται σχετικά με την ελεύθερη μετακίνηση πληθυσμών. Ενώ λοιπόν με την εν λόγω Διακήρυξη κατοχυρώνεται το δικαίωμα και συνάμα η ελευθερία των ατόμων να απομακρυνθούν από μία χώρα εφόσον το επιθυμούν, δεν τους δίνεται αυτοδικαίως το δικαίωμα να εισέλθουν, άνευ ελέγχου, σε οποιαδήποτε άλλη χώρα λόγω των διατυπώσεων που οφείλουν να τηρούν όσοι επιθυμούν να εισέλθουν σε ένα κράτος. Η ελευθερία ουσιαστικά απομάκρυνσης από μία οποιαδήποτε χώρα (emigration), αναγνωρισμένη ως θεμελιακό δικαίωμα του ατόμου, δεν προσδίδει αυτομάτως και το δικαίωμα ελεύθερης εισόδου σε οποιαδήποτε άλλη χώρα (immigration) (Massey & Taylor, 2004, σσ. 3-4). Στον αντίποδα όλων όσων θεωρούν ότι η χρήση του δικαιώματος ενός ατόμου να απομακρυνθεί από μία χώρα δεν είναι εφικτή, εφόσον δεν επιτρέπεται η ελεύθερη είσοδός του σε κάποια άλλη χώρα, τίθενται όσοι εγκωμιάζουν το δικαίωμα του κάθε κράτους να ελέγχει τα εξωτερικά του σύνορα, ως προέκταση του δικαιώματος της εθνικής κυριαρχίας-ανεξαρτησίας, προκειμένου να προστατευθούν όλοι όσοι ζουν και ευημερούν σε μία κοινωνία με κοινά χαρακτηριστικά και γνωρίσματα (Pecoud & De Guchteneire, 2007, σσ. 2-10). Η όλη μεταναστευτική διαδικασία επιδρά ποικιλοτρόπως σε κάθε επιμέρους πτυχή της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και θρησκευτικής κρατικής οργάνωσης, για τον λόγο αυτό το φαινόμενο της μετανάστευσης και οι επιμέρους επιπτώσεις της μετακίνησης πληθυσμών απασχολούν τόσο έντονα τα σύγχρονα κυρίως κράτη σε ολόκληρο τον κόσμο.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Στόχος της παρούσας διδακτορικής διατριβής, είναι η παρουσίαση του πολυδιάστατου και ταυτόχρονα πολυσήμαντου κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά αλλά και δημογραφικά φαινομένου της νεότερης μεταναστευτικής διαδικασίας για τις χώρες αποστολής αλλά και υποδοχής μεταναστών, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τις εξελίξεις του συνεχώς εξελισσόμενου αυτού φαινομένου στα διεθνή τεκταινόμενα. Η ερευνητική αυτή προσπάθεια, επικεντρώνεται στη μελέτη της νεότερης αλβανικής μετανάστευσης προς την Ελλάδα και τοποθετεί την ελληνική μεταναστευτική εμπειρία τόσο στο ιστορικό πλαίσιο, όσο και στο σύγχρονο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον της μεταψυχροπολεμικής περιόδου. Απώτερος στόχος είναι να μελετηθεί το εν λόγω φαινόμενο με εύληπτο τρόπο, προσδίδοντας τόσο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον όσο και ενημερωτικό χαρακτήρα. Το κυρίως θέμα ενασχόλησης του ερευνητικού αυτού πονήματος, αφορά τον τρόπο που η νεότερη αλβανική μετανάστευση εξελίσσεται διαχρονικά, από το άνοιγμα των ελληνοαλβανικών συνόρων στα τέλη του 1990, μεταξύ των δύο χωρών, μέχρι και τις ημέρες μας. Το επιστημονικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στις διαφορετικές διαστάσεις αλλά και στις επιμέρους συνέπειες της σύγχρονης μετανάστευσης, μελετώντας τις διαδικασίες κοινωνικής ένταξης των Αλβανών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, μέσα στο γενικότερο γεωπολιτικά ευμετάβλητο παγκόσμιο περιβάλλον.

Η ιδιαιτερότητα του θέματος ενασχόλησης και η επιστημονική του σημασία, έγκειται στο γεγονός ότι η πλειονότητα των μέχρι σήμερα ερευνών, ασχολήθηκαν με το φαινόμενο της αλβανικής μετανάστευσης προς την Ελλάδα μελετώντας το σε συγκεκριμένες μόνο χρονικά περιόδους, παραμερίζοντας τη σημασία της διαχρονικής παρακολούθησης του τρόπου που αυτό εξελίσσεται. Η συμβολή της εν λόγω ερευνητικής προσπάθειας, επικεντρώνεται στο γεγονός ότι μέσα από τα εξαχθέντα αποτελέσματα της επικαιροποιημένης έρευνας πεδίου που διενεργήθηκε, επιδιώκεται η αποτύπωση της εξέλιξης των βασικών χαρακτηριστικών της αλβανικής μετανάστευσης στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, δίνεται βαρύτητα στη μελέτη και αποτύπωση των αλλαγών που παρατηρούνται κατά τη διάρκεια παραμονής και εργασίας των μεταναστών της συγκεκριμένης εθνοτικής ομάδας στη χώρα προορισμού τους, σε ολόκληρο το φάσμα της νέας, οικονομικής πραγματικότητας

που σε ατομικό αλλά και οικογενειακό επίπεδο βιώνουν. Η όλη αυτή ερευνητική πρωτοβουλία, λαμβάνει σοβαρά υπόψη την παγκόσμια οικονομική κρίση των τελευταίων οκτώ περίπου ετών, η οποία και αποτελεί έναν κατεξοχήν αστάθμητο παράγοντα ο οποίος μεταβάλλει δραματικά τον τρόπο που η αλβανική μετανάστευση συνεχίζει να εξελίσσεται μέχρι σήμερα.

Το συγκεκριμένο γεγονός, απαιτεί την εξειδικευμένη μελέτη των ενδεχόμενων μεταβολών στα βασικά και όχι μόνο χαρακτηριστικά των μέχρι πρότινος μεταναστευτικών δεδομένων, αποτυπώνοντας τις αλλαγές σε κοινωνικό, οικογενειακό αλλά και σε οικονομικό κυρίως επίπεδο. Η παρούσα έρευνα έχει διεπιστημονικό χαρακτήρα. Αρχικά, η συνδυασμένη μελέτη και ανάλυση ποιοτικών αλλά και ποσοτικών δεδομένων, μέσω της χρήσης του εξελιγμένου προγράμματος στατιστικής οικονομετρίας Στάτα (Stata), στοχεύει στην ανάδειξη της εξατομικευμένης εμπειρίας των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα και στην μετέπειτα καταγραφή των εμπειριών, των θέσεων αλλά και των τάσεων της συγκεκριμένης μεταναστευτικής ομάδας. Πρωταρχική επίσης ερευνητική μέριμνα αλλά και μεταγενέστερα ζητούμενο, ήταν η εξέταση των συνθηκών απασχόλησης και διαβίωσης των Αλβανών μεταναστών, ο τρόπος χρήσης και μεταφοράς των εμβασματικών τους κεφαλαίων, αλλά και η διερεύνηση γενικότερων ζητημάτων που άπτονται της σχέσης και αλληλεπίδρασής τους με τις τοπικές κοινωνίες υποδοχής σε οικονομικό, εργασιακό και πολιτισμικό επίπεδο. Επιπροσθέτως, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στο ρόλο και το βαθμό που οι μετανάστες αυτοί επηρεάζουν, την ελληνική αλλά και ευρωπαϊκή ασφάλεια, την μεταναστευτική πολιτική ένταξής τους στη χώρα υποδοχής, τα δημόσια οικονομικά μεγέθη και την εγχώρια ελληνική οικονομία γενικότερα.

Εκτός από την ανάδειξη των αντικειμενικών δεδομένων της αλβανικής μεταναστευτικής εμπειρίας, επιδιώχθηκε η παρουσίαση στοιχείων που προέρχονται από την καταγραφή των βιωμάτων των ίδιων των μεταναστών, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτό την ανάδειξη και την έκφραση της υποκειμενικής «οπτικής» του φαινομένου. Μέσω των συνεντεύξεων, των αλβανικής υπηκοότητας μεταναστών στην Ελλάδα, επιτυγχάνεται η καταγραφή και η εξέταση των συνθηκών διαβίωσης και απασχόλησής τους στην Ελλάδα και η αποτύπωση των παραμέτρων κοινωνικής ένταξής τους στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Επιπρόσθετα, βασικό ζητούμενο και συνάμα στόχος της συγκεκριμένης έρευνας, ήταν η συγκέντρωση στοιχείων που σχετίζονται με το ιστορικό υπόβαθρο των μεταναστών, τις ατομικές

και οικογενειακές τους «στρατηγικές» επιβίωσης, καθώς επίσης και η συλλογή στοιχείων που αφορούν τις υπάρχουσες σχέσεις με τη χώρα προέλευσης αλλά και τις ενδεχόμενες μελλοντικές προοπτικές επαναπατρισμού. Η επίτευξη των τεθέντων στόχων και η κάλυψη των «ερευνητικών κενών» στο συγκεκριμένο πεδίο έρευνας, παρουσιάζεται στα επιμέρους κεφάλαια, βάσει των οποίων και έχει διαρθρωθεί η εργασία.

Στο πλαίσιο της ανά χείρας διατριβής, ιδιαίτερη ερευνητική βαρύτητα δίνεται στην ανάδειξη του τρόπου που η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει την οικονομική αλλά και την κοινωνική κατάσταση των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα. Αναδεικνύονται οι επιμέρους επιδράσεις της κρίσης αυτής στη συχνότητα και το μέγεθος των εμβασματικών κεφάλαιων που αποστέλλουν στη χώρα καταγωγής τους, στην κατηγοριοποίηση των μεταναστών και των οικονομικών τους χαρακτηριστικών ανάλογα με το φύλο, τον χρόνο παραμονής στην Ελλάδα, την εργασία αλλά και πληθώρα άλλων δημογραφικών, εργασιακών, πολιτιστικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών. Επιμέρους στόχος είναι αφενός η ανάδειξη και αφετέρου η επικαιροποίηση των τάσεων, σχετικά με την επιθυμία των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα για παλιννόστηση, αλλά και του προβλεπόμενου χρόνου παραμονής, ανάλογα με τα οικονομικά αλλά και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των μεταναστών. Η επιμέρους μελέτη του τρόπου που η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τις καταθέσεις, τις εργασιακές απολαβές και τις συνθήκες απασχόλησης των Αλβανών μεταναστών, δίνει την δυνατότητα να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τον βαθμό αλλά και τον τρόπο που ενδεχομένως μεταβάλλεται η αλβανική μετανάστευση προς την Ελλάδα διευκολύνοντας τις όποιες προσπάθειες αντιμετώπισης των υπαρχουσών αγκυλώσεων που αυτή μέχρι και σήμερα δημιουργεί. Η σημασία κατηγοριοποίησης των Αλβανών μεταναστών (ηλικιακή ομάδα, αποταμιεύσεις, ποσό εμβασμάτων, εκπαίδευση, φύλο, οικονομική κατάσταση, εργασιακές συνθήκες, χρόνος παραμονής στην Ελλάδα, κ.ά.) και ο έλεγχος της ενδεχόμενης σχέσης όλων των παραμέτρων αυτών τόσο μεταξύ τους όσο και μεταξύ άλλων, μπορεί να επιτρέψει την δημιουργία συγκριμένων «μεταναστευτικών προφίλ» διευρύνοντας το πεδίο επιστημονικής μελέτης της αλβανικής μετανάστευσης στην Ελλάδα ιδιαίτερα μετά την εδραίωση της οικονομικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα η παρούσα διδακτορική διατριβή αποτελείται από πέντε ανεξάρτητα αλλά όχι ασύνδετα μεταξύ τους κεφάλαια, ενώ στο τέλος παρατίθενται τα εξαχθέντα συμπεράσματα, οι προτάσεις και κρίσεις επί των αποτελεσμάτων που προέκυψαν μετά την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας

πεδίου, ενώ παρατίθενται μελλοντικές προοπτικές για περαιτέρω έρευνα, αντικαθιστώντας ουσιαστικά τον επίλογο.

Στο πρώτο κατά σειρά κεφάλαιο, επιδιώκεται ουσιαστικά η εισαγωγή του αναγνώστη στο αντικείμενο ενασχόλησης της διατριβής. Αναλύεται εννοιολογικά το φαινόμενο της μετανάστευσης και παρουσιάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της νεότερης αλβανικής μεταναστευτικής διαδικασίας, δίνοντας βαρύτητα σε συγκεκριμένες προσδιοριστικές πτυχές αυτής, όπως για παράδειγμα το βαθμό συμμετοχής των Αλβανών, τα επιμέρους στάδια, τα οικονομικά δεδομένα της χώρας αποστολής, το μέγεθος των μεταναστευτικών εμβασμάτων αλλά και τον εν γένει διαχρονικό τρόπο εξέλιξής της (βλ. ενότητα 1.3 και 1.4). Παρουσιάζονται επίσης, οι κυριότερες θεωρίες-υποδείγματα που χρησιμοποιούνται για την ερμηνεία του σημαντικού αυτού παγκόσμιου φαινομένου, ενώ ταυτόχρονα παρατίθενται οι νέες μεταβλητές της μετακίνησης ανθρώπων στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, μελετάται ο ρόλος, η σημασία και το εύρος των επιδράσεων που τα μεταναστευτικά εμβάσματα μπορεί να επιφέρουν σε μικροοικονομικό και μακροοικονομικό επίπεδο στην οικονομία της χώρα υποδοχής και αποστολής μεταναστών. Αναλύεται το ελληνικό και αλβανικό τραπεζικό σύστημα και αποτυπώνονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αλβανικών εμβασμάτων από την Ελλάδα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο διαχείρισής τους τόσο από το αλβανικό κράτος, σε εθνικό επίπεδο, όσο και από τους ίδιους τους αποδέκτες των εμβασμάτων σε οικογενειακό ή ατομικό επίπεδο.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο ρόλο των οικονομικών μεταναστών στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής. Πιο συγκεκριμένα, αποτυπώνονται οι υπάρχουσες θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με τις επιδράσεις της μεγάλης εισόδου οικονομικών κυρίως μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής και οι επακόλουθες επιπτώσεις της εισόδου αυτής στο ασφαλιστικό σύστημα, στους εγχώριους μισθούς, στις μεταναστευτικές εργασιακές απολαβές, αλλά και σε άλλους σημαντικούς παράγοντες της εγχώριας οικονομίας. Επιπλέον, σκιαγραφείται το υπάρχον νομικό καθεστώς που διέπει την εργασία των οικονομικών μεταναστών στη χώρα μας αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Εκτός από την μελέτη των αμιγώς οικονομικών σχέσεων της μετανάστευσης με τις οικονομίες αποστολής και προορισμού των μεταναστών, σημαντικό κομμάτι της εν λόγω διατριβής έχει αφιερωθεί στη μελέτη της μεταναστευτικής διαδικασίας και της υπάρχουσας συνάφειας αυτής με τη διακύβευση του αγαθού της κρατικής και

εθνικής ασφάλειας. Ειδικότερα, γίνεται προσπάθεια ώστε να παρουσιαστούν επιγραμματικά οι επικρατέστερες θεωρητικές σχολές σχετικά με τον βαθμό κοινωνικής, πολιτικής και πολιτισμικής «ώσμωσης» που η είσοδος μεταναστών μπορεί να επιφέρει, στοχεύοντας στη μελέτη της μορφοποίησης της κοινωνία υποδοχής. Στη συγκεκριμένη ενότητα παρουσιάζονται οι ασύμμετρες απειλές που δύναται να προέρχονται από την μετανάστευση ενώ παρατίθενται επικαιροποιημένα στοιχεία που περιγράφουν την πολιτική ένταξης της Ελλάδας, τις υφιστάμενες εγκληματικές τάσεις και τη συνεισφορά των αλλοδαπών μεταναστών στην εν γένει διαμόρφωσή τους τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη. Η επιλογή να παρουσιαστούν στο συγκεκριμένο κεφάλαιο οι εγκληματικές τάσεις των μεταναστών στην Ελλάδα και γενικότερα η ενδεχόμενη σχέση της μετανάστευσης με ζητήματα ασφάλειας, εγκληματικότητας και πολιτικής ένταξης των μεταναστών στη χώρα υποδοχής τους, μέσω της επεξεργασίας δευτερογενών πηγών (στατιστική επετηρίδα της Ελληνικής Αστυνομίας) έγινε διότι τμήμα του ερωτηματολογίου (βλ. ενδεικτικά ερωτήσεις 11, 16, 21, 33, 40, 42, 43, 44, 45 και 48), συνδέεται έμμεσα ή άμεσα με την απόδειξη ή διάψευση των υποθέσεων που αρχικά έχουν τεθεί. Ο βαθμός εγκληματικότητας των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα για παράδειγμα, συνδέεται άμεσα με την διαμορφωμένη ελληνική κοινή γνώμη, η οποία με τη σειρά της ενδέχεται να αποτελέσει βασικό πρόβλημα κατά τη διάρκεια παραμονής και εργασίας (ερώτηση 45 του ερωτηματολογίου της έρευνας πεδίου) του συνόλου των μεταναστών αλβανικής υπηκοότητας αλλά και γενικότερα. Εκτός από τη σύνδεση του ερωτηματολογίου με το αντικείμενο ενασχόλησης του συγκεκριμένου κεφαλαίου, η παρουσίαση και η μελέτη όλων των στοιχείων που παρατίθενται αναλυτικά σε αυτό, στοχεύει στην ουσιαστικότερη ανάδειξη επιπρόσθετων πτυχών της μεταναστευτικής διαδικασίας, που έμμεσα ή άμεσα επηρεάζουν την οικονομική ή πολιτιστική διαδικασία ένταξης και εξέλιξης της υπό συζήτηση μεταναστευτικής διαδικασίας. Η σημασία και η σύνδεση της εγκληματικότητας των μεταναστών με την κοινωνική και πολιτική διαδικασία ένταξής τους είναι το ζητούμενο και επιτυγχάνεται μέσω της παρουσιάσεις των τελικών συμπερασμάτων του κεφαλαίου αυτού αλλά και της διατριβής γενικότερα. Όπως και στις προηγούμενες ενότητες, η νεότερη αλβανική μετανάστευση στην Ελλάδα θα αποτελέσει μελέτη περίπτωσης και στο συγκεκριμένο επιστημονικό πλαίσιο, αποτελώντας ουσιαστικά το τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας αυτής.

Στο πέμπτο και προτελευταίο κεφάλαιο της διατριβής, γίνεται η παρουσίαση του ερωτηματολογίου, βάσει του οποίου διεξήχθη η έρευνα πεδίου, ενώ παρουσιάζονται λεπτομερώς τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της πραγματοποιηθείσας έρευνας και των σχετικών τεχνικών έρευνας που επιλέχθηκαν για την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν τονίζοντας ταυτόχρονα την δυνατότητα που παρέχεται, για την ανάδειξη περισσοτέρων του ενός χαρακτηριστικών, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτό την πολυδιάστατη ανάλυση των εξαχθέντων δεδομένων. Τα επιμέρους υποκεφάλαια της ταυτότητας της έρευνας, του ερευνητικού σκοπού, της μεθοδολογίας, της παρουσίασης και της ανάλυσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων, αποτελούν την «ραχοκοκαλιά» και την ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης ερευνητικής προσπάθειας, προσφέροντας ουσιαστικά νέα επικαιροποιημένα δεδομένα στη μελέτη της νεότερης αλβανικής μετανάστευσης προς την Ελλάδα.

Το τελευταίο, κατά σειρά κεφάλαιο, περιλαμβάνει μια σύνοψη των σημαντικότερων αποτελεσμάτων της έρευνας πεδίου και με γνώμονα τα αποτελέσματα αυτά διερευνώνται οι προοπτικές για περαιτέρω μελέτη του υπό μελέτη φαινομένου. Επιπροσθέτως, βάσει των γενικότερων συμπερασμάτων της έρευνας πεδίου, παρουσιάζεται η επιβεβαίωση ή διάψευση των αρχικών υποθέσεων εργασίας. Γίνεται σαφές, ότι η συλλογή και η ακόλουθη επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν, στοχεύει στην παράθεση των αποτελεσμάτων και των συμπερασμάτων της εν λόγω έρευνας και στην αποτύπωση της εξέλιξης του φαινομένου της αλβανικής μετανάστευσης στην Ελλάδα. Στο τέλος, παρατίθενται δύο παραρτήματα που συμπεριλαμβάνουν τόσο το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα πεδίου (στα ελληνικά), όσο και τα επιμέρους περιγραφικά-επαγωγικά αποτελέσματα αυτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ $1^{ο}$

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

1.1 Η Διαχρονικότητα του Φαινομένου της Μετανάστευσης

Το φαινόμενο της μετανάστευσης αν και βρίσκεται σε έξαρση στις αρχές του 21ου αιώνα, πρωτοεμφανίστηκε ως έννοια αλλά και ως γεγονός από την πρώτη χρονική περίοδο οργάνωσης των ανθρώπων σε μικρές κοινωνίες. Από την αρχική εμφάνισή του μέχρι και τις ημέρες μας, παρουσίασε μεταβολές που αφορούσαν τον αριθμό των ατόμων που μεταναστεύουν, τις αιτίες που επέβαλλαν τις μετακινήσεις αυτές, τα ειδικότερα χαρακτηριστικά κάθε μετανάστη αλλά και το γενικότερο κλίμα περιορισμών ή διευκολύνσεων των μεταναστών από τα κράτη παγκοσμίως. Σε κάθε χρονική περίοδο, καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του μεταναστευτικού φαινομένου διαδραμάτισαν, εκτός των άλλων, οικονομικοί αλλά και πολιτικοί κυρίως παράγοντες (Klemencic, 2007, σσ. 29-30).

Ο ορισμός της «μετανάστευσης» (migration) δεν αποτελεί ένα «διαυγές» ζήτημα διότι επηρεάζεται ποικιλοτρόπως από τις εκάστοτε ιδεολογικές, πολιτικές, κοινωνικές, αλλά και οικονομικές επικρατούσες συνθήκες με αποτέλεσμα να υφίστανται διαφορετικές θεωρητικής προσεγγίσεις ανάλογα με την οπτική που ο καθένας επιχειρεί να το προσεγγίσει. Χρησιμοποιώντας έναν από τους πολλούς ορισμούς για το υπό μελέτη φαινόμενο, μπορούμε να ορίσουμε τη «μετανάστευση», ως κάθε μετακίνηση πληθυσμού από μία περιοχή-χώρα σε μία άλλη με απώτερη επιδίωξη την αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και σε κάποιες περιπτώσεις μοναδικό τρόπο προστασίας από τις υπάρχουσες συνθήκες, που δεν μπορούν να εγγυηθούν την προστασία βασικών δικαιωμάτων για την απρόσκοπτη και εύρυθμη διαβίωση στη χώρα προέλευσης. Ως «μετανάστευση», μπορεί επίσης να οριστεί η φυσική μετάβαση ατόμων αλλά και ομάδων από μία περιοχή σε μία άλλη. Ο εν λόγω όρος δεν περιλαμβάνει μόνο την αλλαγή του τόπου κατοικίας ή εργασίας, αλλά αφορά μια ολοκληρωμένη διαδικασία με σημαντικές κοινωνικές παραμέτρους που επηρεάζουν τα ίδια τα άτομα που συμμετέχουν σε αυτή, τις ομάδες στις οποίες ανήκουν ή ανήκαν αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό περιβάλλον των χωρών υποδοχής και αποστολής τους.

Το παγκόσμιο αυτό φαινόμενο μπορεί να οριοθετηθεί με κριτήριο τον τόπο (εσωτερική ή εξωτερική μετανάστευση), τον χρόνο (προσωρινή ή μόνιμη μετανάστευση), την απόφαση μετανάστευσης, που μπορεί να χαρακτηριστεί τις περισσότερες περιπτώσεις αυτόβουλη, εκούσια (για λόγους εργασίας) ή σε μικρό αριθμό περιπτώσεων ακούσια, για λόγους ανωτέρας βίας λόγω πολιτικών

θρησκευτικών, πολιτιστικών πεποιθήσεων και τέλος με κριτήριο την πληθυσμικότητα όπου μπορεί να εμφανιστεί το φαινόμενο της ατομικής ή οικογενειακής μετανάστευσης που δύναται να εξελιχθεί σε ομαδική (Κοιλιάρη, 1997, σσ. 9-11) (World Migration, 2003, σσ. 12-32). Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για τους μετανάστες που τηρούν τις νόμιμες διατυπώσεις κατά την είσοδό τους σε διάφορες χώρες, διαχωρίζοντάς τους από ένα μεγάλο αριθμό παράτυπα εισερχόμενων μεταναστών (irregular immigrants).

Με τον όρο «νεότερη μετανάστευση» αναφερόμαστε στη μετακίνηση και σε πολλές περιπτώσεις στη μόνιμη μετεγκατάσταση εργατικού δυναμικού σε διάφορες χώρες, επακόλουθο τόσο της ραγδαίας εκβιομηχάνισης και της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης που αυτή συνεπάγεται (Μουσούρου, 1991, σσ. 16-19), όσο και της καπιταλιστικής ανάπτυξης των τελευταίων χρόνων. Σε ότι αφορά την πρώτη συνάρτηση της νεότερης μετανάστευσης, το εργατικό δυναμικό μετατοπίζεται σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από έντονη βιομηχανική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών, ενώ με γνώμονα τη δεύτερη συνάρτηση, πραγματώνεται η καπιταλιστική τάση της συγκέντρωσης των κεφαλαίων και του πληθυσμού σε μεγάλες βιομηχανικές πόλεις. Από την παράθεση των παραπάνω ορισμών για τη μετανάστευση, αναδεικνύεται το κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτών που συνίσταται στη γεωγραφική κινητικότητα. Η οριοθέτηση της έννοιας, εξαρτάται επιπροσθέτως από κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες που μεταβάλλονται διαχρονικά, εισάγοντας με τον τρόπο αυτό εμπόδια στην απλούστευση αλλά και στην τυποποίηση ενός διαχρονικού και συνάμα καθολικού ορισμού για το εν λόγω φαινόμενο. Το «ακανθώδες» ζήτημα του εννοιολογικού προσδιορισμού του φαινομένου διαφαίνεται και στην προσπάθεια ολιστικής ερμηνείας των όρων «αλλοδαπός» και «μετανάστης», οι οποίοι πολλές φορές δεν συμπίπτουν εννοιολογικά, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται επιμέρους προβλήματα στην ερμηνεία αλλά και στην κατανόηση του φαινομένου. Για παράδειγμα, ένα άτομο μπορεί να είναι αλλοδαπός χωρίς να είναι μετανάστης (παιδιά μεταναστών που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα) και το αντίστροφο (παλιννοστούντες). Βέβαια χάριν απλούστευσης των εννοιών η σημασία και των δύο ταυτίζεται στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διατριβής.

Σύμφωνα με υφιστάμενη ελληνική νομοθεσία, αλλοδαπός είναι το φυσικό πρόσωπο που δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια ή οποιοδήποτε πρόσωπο που δεν έχει καθόλου ιθαγένεια (ανιθαγενής). Ημεδαπός, από την άλλη πλευρά, είναι όποιος

κατέχει την ελληνική ιθαγένεια και ουσιαστικά είναι πολίτης της Ελλάδας. Λαμβάνοντας υπόψη το ίδιο νομοθετικό καθεστώς, οι αλλοδαποί διακρίνονται στις ακόλουθες επιμέρους κατηγορίες:

1. Ομογενείς και αλλογενείς

2. Πρόσφυγες και μετανάστες

3. Νόμιμους μετανάστες και στερούμενους νομιμοποιητικών εγγράφων (Προεδρικό Διάταγμα, 2005).

Πολλές είναι οι υπάρχουσες θεωρίες βάσει των οποίων επιχειρείται η ερμηνεία και ο προσδιορισμός των πολύμορφων λόγων που οδηγούν ομάδες ανθρώπων αλλά και μεμονωμένα άτομα στη μετανάστευση. Οι υπάρχουσες θεωρητικές Σχολές, ανάλογα με τις δομικές τους αρχές, αντιμετωπίζουν με εξατομικευμένο τρόπο το μεταναστευτικό φαινόμενο, εξάγοντας διαφορετικά και πολλές φορές αντικρουόμενα συμπεράσματα, τόσο για τις αιτίες που το προκαλούν όσο και για τις συνέπειες που αυτό επιφέρει. Η προσπάθεια των επιστημών να θεωρητικοποιήσουν το ιδιαίτερα πολυδιάστατο φαινόμενο της μετανάστευσης, δεν έχει μέχρι σήμερα αποδειχθεί ικανή να καλύψει κάθε επιμέρους πτυχή αυτού. Υφίστανται επιστημονικές θεωρητικές Σχολές που πρεσβεύουν την νεοκλασική οικονομική θεωρία (neo-classical theory), την θεωρία των νέων οικονομικών της μετανάστευσης (the new economics of migration theory), την θεωρία της διττής ή κατατμημένης αγοράς εργασίας (dual labour market theory) ή οι πιο πρόσφατες χρονικά θεωρητικές προσεγγίσεις των παγκόσμιων συστημάτων (world systems theory), της θεσμικής (institutional theory) και της δικτυακής θεωρίας (network theory), οι οποίες προσπαθούν, από την εκάστοτε οπτική, να ερμηνεύσουν σε μακροεπίπεδο ή σε μικροεπίπεδο όλους τους παράγοντες που σχετίζονται με την μετανάστευση, αποδεικνύοντας ταυτόχρονα την πολυπλοκότητα που παρουσιάζει η ερμηνεία του συγκεκριμένου φαινομένου (Boswell, 2007) (King, 2002) (Portes, 1997) (Wallace & Stola, 2001) (Arango, 2000) (Καρασαββόγλου, 2001).

1.2 Η Νεότερη Μετανάστευση στο Πλαίσιο της Παγκοσμιοποίησης και του Σύγχρονου Καπιταλιστικού Συστήματος

Η ολοκληρωμένη θεωρητική ερμηνεία του φαινόμενο της νεότερης μετανάστευσης και η υιοθέτηση ενός μόνο θεωρητικού υποδείγματος για την κάλυψη όλων των

επιμέρους παραμέτρων της μετακίνησης πληθυσμών, αποτελεί μέχρι και σήμερα πεδίο έντονης επιστημονικής και όχι μόνο διαμάχης, όπως προαναφέρθηκε και στο τέλος της προηγούμενης υποενότητα. Οι υπάρχουσες θεωρητικές προσεγγίσεις δεν παρουσιάζουν, στις περισσότερες των περιπτώσεων, την αναγκαία «θεωρητική ταύτιση» ώστε να είναι εφικτή η υιοθέτηση μιας ενοποιημένης και κοινά αποδέκτης θεωρίας που να καλύπτει την κάθε μεταναστευτική διαδικασία ξεχωριστά, διευκολύνοντας την ουσιαστικότερη κατανόηση του φαινομένου της μετανάστευσης. Προκειμένου να γίνει κατανοητή η προαναφερθείσα δυσκολία υιοθέτησης μιας μόνο θεωρίας, βάσει της οποίας δύναται να ερμηνευθεί το φαινόμενο της νεότερης οικονομικής μετανάστευσης, παρουσιάζονται περιληπτικά οι βασικότερες θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν μέχρι σήμερα εμφανιστεί βιβλιογραφικά.

Μια από τις βασικές θεωρητικές προσπάθειες ερμηνείας του φαινομένου της μετανάστευσης είναι η αποκαλούμενη «νεοκλασική θεωρία περί μετανάστευσης». Η εν λόγω θεωρητική προσέγγιση, αλλά και τα υποδείγματα που βασίζονται σε αυτή, ερμηνεύουν όχι μόνο τις αιτίες εμφάνισης και διατήρησης του μεταναστευτικού φαινομένου, αλλά και τις επιπτώσεις της κίνησης αυτής των οικονομικών μεταναστών στις χώρες αποστολής και προορισμού τους (Ranis & Fei, 1961) (Harris & Todaro, 1970). Βάσει της συγκεκριμένης θεωρητικής προσέγγισης, δίνεται βαρύτητα στη μελέτη του φαινομένου, με γνώμονα το μικροοικονομικό μοντέλο ορθολογικές ατομικής απόφασης-επιλογής του κάθε μετανάστη μεμονωμένα, με την οποία αποσκοπεί στην μεγιστοποίηση των εισοδημάτων του. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στη μελέτη και ερμηνεία των διαφορών που υφίσταται παγκοσμίως στους μισθούς αλλά και στις συνθήκες απασχόλησης μεταξύ των κρατών αλλά και στο συνολικό κόστος της μετανάστευσης (Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, & Taylor, 1993, σσ. 433-434). Βασική αιτία της μετανάστευσης θεωρείται η ανισότητα μεταξύ των γεωγραφικών περιοχών ως προς την προσφορά και τη ζήτηση εργασίας, αποτέλεσμα της οποίας είναι η μετακίνηση εργατών αλλά και επενδυτικών κεφαλαίων από τις χώρες με χαμηλές μισθολογικές απολαβές προς τις χώρες με υψηλό επίπεδο μισθολογικών απολαβών. Εφόσον η υποθετική μετακίνηση ενός οικονομικού μετανάστη σε μία άλλη χώρα θα αυξήσει τη διαφορά μεταξύ κόστους-οφέλους, τότε αυτή θεωρείται άκρως δελεαστική, αποτελώντας ουσιαστικά μια μορφή «επένδυσης» στο ανθρώπινο κεφάλαιο, μεγιστοποιώντας παράλληλα τα ατομικά και οικονομικά του συμφέροντα. Η σταδιακή εξάλειψη των μισθολογικών αποκλίσεων μεταξύ των χώρων αποστολής και αυτών υποδοχής μεταναστών οδηγεί

και στη σταδιακή διακοπή των μεταναστευτικών ροών. Παράλληλα με την προαναφερθείσα θεωρητική προσέγγιση αναπτύσσεται και η κριτική της. Βασικό «προβληματικό» σημείο της, αναδεικνύεται η δομική αδυναμία πλήρους πληροφόρησης των υποψήφιων οικονομικών μεταναστών σχετικά με τη βέλτιστη επιλογή του τόπου μετακίνησής τους αλλά και των εν γένει συνθηκών απασχόλησης στη χώρα προορισμού τους, ενώ εξίσου προβληματική κρίνεται και η ασυμφωνία των θεωρητικών υποθέσεων με την πραγματικότητα σε ότι αφορά την μετακίνηση πληθυσμών και τις αιτίες που τις προκαλούν-διατηρούν (Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, & Taylor, 1993, σσ. 433-436) (Massey, Arango, Hugo, Kouaouchi, Pellegrino, & Taylor, 2005, σσ. 18-21).

Οι μαρξιστικές και νεομαρξιστικές θεωρίες από την άλλη, ερμηνεύουν το φαινόμενο της μετανάστευσης βάσει των υφιστάμενων κοινωνικών και ταξικών δομών στις εκάστοτε κοινωνίες υποδοχής-αποστολής μεταναστών αλλά και παγκοσμίως. Τα βασικά αίτια της μετανάστευσης βασίζονται στην έννοια του «υπερπληθυσμού» και στις πιο πρόσφατες συμβολές της νεομαρξιστικής προσέγγισης της εξάρτησης. Συνδέουν την απόφαση συλλογικής δράσης των μεταναστών με το αποτέλεσμα των ταξικών διαφορών, τόσο εντός των κρατών όσο και σε διακρατικό επίπεδο, εστιάζοντας την θεωρητική τους προσέγγιση στο μακροεπίπεδο και όχι στο μικροεπίπεδο (Νίκας, 2011, σσ. 217-221).

Η θεωρία των νέων οικονομικών της μετανάστευσης ήρθε ουσιαστικά να καλύψει το κενό μεταξύ των δύο προαναφερθέντων θεωριών με απώτερο στόχο να ξεπεραστούν οι αδυναμίες που τις χαρακτηρίζουν. Οι Stark και Bloom (1985) διατείνονται ότι η τελική απόφαση για μετανάστευση δεν λαμβάνεται μεμονωμένα από τον εκάστοτε μετανάστη αλλά συλλογικά από ευρύτερες ομάδες, όπως οι οικογένειες και τα νοικοκυριά. Το φαινόμενο της μετανάστευσης ερμηνεύεται με γνώμονα τις αποφάσεις σε επίπεδο νοικοκυριού, αναλύοντας τη συμπεριφορά αυτή ως συνάρτηση της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης των μελών που το απαρτίζουν αλλά και των στρατηγικών συντήρησης και επιβίωσης της οικογένειας γενικότερα. Σε αντίθεση με τις αποφάσεις των μεμονωμένων ατόμων, τα νοικοκυριά επιδιώκουν, μέσω της μετανάστευσης των μελών τους, να ελέγξουν και να περιορίσουν στο βαθμό του εφικτού τις εξωτερικές κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους που μπορεί να επιφέρουν μείωση του οικογενειακού εισοδήματος, τόσο του σχετικού (σε σύγκριση με τις άλλες οικογένειες του τόπου βασικής κατοικίας) όσο και του απόλυτου (Stark & Bloom, 1985). Η απόφαση μετανάστευσης ενός ή

περισσοτέρων μελών μίας οικογένειας είναι ικανή να αναβάθμιση την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού μέσω των εμβασματικών κεφαλαίων που δέχεται, αποφεύγοντας τυχόν αγκυλώσεις της ελεύθερης αγοράς σε εθνικό ή περιφερειακό κυρίως επίπεδο (Stark, Taylor, & Yitzaki, 1986).

Η αποκαλούμενη «θεωρία των δικτύων», ενώ αποδέχεται τόσο τη νεοκλασική θεωρητική προσέγγιση όσο και τη θεωρία των νέων οικονομικών της μετανάστευσης ως δυνητικές επιλογές που μπορούν να οδηγήσουν αρχικά ένα άτομο στο να πάρει τελικά την απόφαση για μετανάστευση, δεν συμμερίζονται ότι οι αρχικοί λόγοι είναι ικανοί να περιγράψουν επαρκώς τις προϋποθέσεις που διατηρούν το υπό μελέτη φαινόμενο. Η εν λόγω θεωρία, υποστηρίζει την αδιαμφισβήτητη συνεισφορά των «δικτύων» και των διαπροσωπικών δεσμών μεταξύ των σημερινών μεταναστών με τους προηγούμενους οι οποίοι αξιοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε να μειώνεται το κόστος εισόδου σε μια άγνωστη αρχικά χώρα και στην μεγιστοποίηση των αναμενόμενων κερδών μέσω αυτής της μετακίνησης. Η σταδιακή αύξηση των μεταναστών οδηγεί στην περαιτέρω μείωση των κινδύνων της οικονομικής μετανάστευσης, προς όφελος των νεοεισερχόμενων μεταναστών, γεγονός που επιδοκιμάζει τη διατήρηση αλλά και επέκταση της μεταναστευτικής αυτής τακτικής.

Έκτος από τις μισθολογικές ή εργασιακές διάφορες μεταξύ των χωρών αποστολής και υποδοχής μεταναστών που δύνανται να έχουν ως αποτέλεσμα την μετακίνηση πληθυσμών, εξίσου σημαντικός είναι ο ρόλος των επιχειρήσεων στην διατήρηση αλλά και στην εξέλιξη του νεότερου μεταναστευτικού φαινομένου βάσει των υποστηρικτών της αποκαλούμενης «θεωρίας των παγκόσμιων-διεθνών συστημάτων» (Sassen, 1991). Η συγκεκριμένη θεωρία, επιδοκιμάζει το ρόλο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και της εν γένει δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων εντός του σύγχρονου διεθνοποιημένου οικονομικά περιβάλλοντος. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζεται θεωρητικά ότι η νεότερη οικονομική μετανάστευση, δεν οφείλεται στις διαφορές που υφίστανται στο επίπεδο της απασχόλησης ή των μισθολογικών απολαβών μεταξύ δύο ή περισσοτέρων κρατών, αλλά στην προσπάθεια των επιχειρήσεων των αναπτυγμένων οικονομιών να αξιοποιήσουν το φθηνό εργατικό δυναμικό, τις πρώτες ύλες και τις νέες καταναλωτικές αγορές των ξένων οικονομιών. Όσο ο καπιταλισμός εξαπλώνεται σε διάφορες περιοχές της γης, που μέχρι πρότινος δεν συμπεριλαμβάνοντας στον στενό «πυρήνα» των σύγχρονων και οικονομικά εύρωστων κρατών, τόσο εξαπλώνεται και το φαινόμενο της μετανάστευσης προκειμένου να γίνει εφικτή η λειτουργία του εν λόγω συστήματος

που προϋποθέτει την εκμετάλλευση της γης, των υλικών, της εργασίας, κ.ά. (Wallerstein, 1974, σσ. 30-150).

Τέλος, η θεωρία της κατάτμησης ή του δυϊσμού της αγοράς εργασίας, βασικός διαμορφωτής-υποστηρικτής της οποίας είναι ο Piore M. (1979), αποτελεί μια εξίσου γνωστή βιβλιογραφικά θεωρητική προσέγγιση, που ουσιαστικά πρεσβεύει ότι η μεταναστευτική διαδικασία οφείλεται στον τρόπο λειτουργίας των σύγχρονων βιομηχανοποιημένων οικονομιών και στις σχέσεις της ζήτησης και της προσφοράς εργασίας. Βάσει της θεωρητικής αυτής προσέγγισης, η μετακίνηση πληθυσμών οφείλεται στις συνθήκες που επικρατούν στις χώρες προορισμού των μεταναστών, συνδέοντας την μετανάστευση με τη λειτουργία των σύγχρονων βιομηχανικών οικονομιών και τις ανάγκες αναζήτησης εργατικού δυναμικού με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά για τη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης. Η μετανάστευση δεν αποτελεί, κατά την συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση, αποτέλεσμα των παραγόντων απώθησης (push factors) των χωρών προέλευσης των μεταναστών, αλλά αποτέλεσμα των παραγόντων έλξης (pull factors) από τις χώρες τελικού προορισμού τους (Piore, 1979). Και στην συγκεκριμένη θεωρητική οπτική έχουν εντοπιστεί κενά στην πλήρη ερμηνεία κάθε επιμέρους πτυχής της εργασιακής μετανάστευσης, κυρίως σε ότι αφορά την ερμηνεία της μετακίνησης ορισμένων κατηγοριών εργαζομένων, όπως για παράδειγμα των ανειδίκευτων εργαζομένων προερχόμενων από περιοχές που χαρακτηρίζονται από υπερπροσφορά εργασίας (Massey, Arango, Hugo, Kouaouchi, Pellegrino, & Taylor, 1994, σσ. 718-720).

Όλες οι προαναφερθείσες θεωρητικές προσεγγίσεις, αλλά και όσες δεν αναφέρθηκαν, επιχειρούν να ερμηνεύσουν αλλά και να κατανοήσουν τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου, μελετώντας το τόσο σε μακροεπίπεδο ή μικροεπίπεδο όσο και σε συνάρτηση με τους παράγοντες ώθησης ή έλξης μεταναστών αντίστοιχα. Η βέλτιστη ίσως θεωρητική επιλογή, κατά την άποψη του γράφοντα, είναι η προσέγγιση του υπό μελέτη φαινομένου, υπό το πρίσμα της ταυτόχρονης επίδρασης-ύπαρξης τόσο των παραγόντων απώθησης των μεταναστών από την χώρα καταγωγής τους όσο και αυτών έλξης τους από τη χώρα τελικού προορισμού (the theory of push and pull factors) (Lee, 1966, σσ. 54-55). Το συγκεκριμένο υπόδειγμα μελέτης, δίνει έμφαση στις διαφορές μεταξύ της χώρας προορισμού και προέλευσης των μεταναστών, αναδεικνύοντας τη σημασία των περιβαλλοντικών, δημογραφικών, οικονομικών, πολιτικών, πολιτισμικών και γεωπολιτικών παραγόντων στη διαμόρφωση των σύγχρονων μεταναστευτικών ροών

(Skeldon, 1997, σσ. 20-22). Παρά το γεγονός ότι και η συγκεκριμένη θεωρητική οπτική δεν ερμηνεύει επαρκώς όλες τις επιμέρους πτυχές της μετανάστευσης και κυρίως αυτές που σχετίζονται με την απόφαση μετακίνησης με γνώμονα τις διαφορετικές ατομικές ή οικογενειακές επιλογές των μεταναστών, είναι παρόλα αυτά ικανή να συγκεράσει σημαντικό αριθμό παραγόντων που καθορίζουν την απόφαση για μετακίνηση και αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης στο εξωτερικό (Cross, Castles, & Waldinger, 1998).

Η μετανάστευση, όπως και κάθε άλλο διαχρονικό φαινόμενο, υφίσταται μεταβολές των βασικών χαρακτηριστικών του, κυρίως διότι εξαρτάται από πληθώρα κοινωνικών, πολιτικών, εθνικών ακόμα και πολιτισμικών παραγόντων. Η νεότερη μετανάστευση, όπως αυτή προσδιορίστηκε εννοιολογικά προηγουμένως, επηρεάζει αλλά και ταυτόχρονα επηρεάζεται από τις υφιστάμενες οικονομικές και γεωπολιτικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, η παγκόσμια μετανάστευση συμβαδίζει με τον τρόπο εξέλιξης της παγκοσμιοποίησης, ενώ τα δύο αυτά φαινόμενα αλληλοεπηρεάζονται κάνοντας εμφανείς τις επιδράσεις τους σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η κύρια μεταβολή των χαρακτηριστικών του σύγχρονου μεταναστευτικού φαινομένου επήλθε την δεκαετία του 1980, έχοντας ως αποτέλεσα την αναθεώρηση των υπαρχόντων μεταναστευτικών υποδειγμάτων και τον επαναπροσδιορισμό τόσο των χωρών που δέχονται μετανάστες όσο και αυτών από όπου αυτοί προέρχονται. Οι αλλαγές αυτές, που προσδιορίζονται χρονικά κυρίως μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την υπέρμετρα γρήγορη εξάπλωση των επιδράσεων της παγκοσμιοποίησης που ακολούθησε, είχαν ως αποτέλεσμα την αλλαγή της υφιστάμενης κατάστασης σε επιστημονικό επίπεδο, ανάγοντας την μετακίνηση των ανθρώπων σε παγκόσμιας κλίμακας πρόκληση. Η μεταβολή των χαρακτηριστικών του μεταναστευτικού φαινομένου οφείλεται κυρίως:

- Στην ύπαρξη νέων ισχυρών παραγόντων ώθησης των εν δυνάμει μεταναστών από την χώρα καταγωγής τους σε άλλη χώρα, με απώτερο στόχο την διαβίωση σε εύρωστες οικονομικά χώρες του Βορρά στις οποίες έχουν εγκαθιδρυθεί ισχυρά δημοκρατικά καθεστώτα που προστατεύουν τα ανθρώπινα κυρίως δικαιώματα.
- Στην αύξηση του αριθμού των ατόμων που δέχονται οι ανεπτυγμένες χώρες ύστερα από σχετική αίτησή τους για παροχή πολιτικού ασύλου ή διεθνούς προστασίας γενικότερα.
- Στην απελευθέρωση των αγορών και στην παγκοσμιοποίηση της οικονομίας που επιδοκιμάζει την προσπάθεια ανεύρεσης φτηνού εργατικού δυναμικού τόσο σε

ατομικό, όσο και σε κρατικό επίπεδο με αποτέλεσμα να αναζητούνται άτομα από χώρες που μπορούν να ανταποκριθούν επιτυχώς στις οικονομικές απαιτήσεις της εποχής.

- Στην ανάπτυξη των τεχνολογιών (μεταφορά-τηλεπικοινωνίες-τραπεζικό σύστημα) και στις ευέλικτες επιλογές στο εργασιακό καθεστώς (εποχιακή θεώρηση εισόδου εξαρτημένης εργασίας (VISA)) που κάνουν την απόφαση της μετανάστευσης πιο εύκολη, καθόσον δίνουν την δυνατότητα στα άτομα που μετακινούνται να μην αποκόπτουν πλήρως τις σχέσεις τους με την χώρα προέλευσής και τα συγγενικά πρόσωπά που παραμένουν στη χώρα καταγωγής τους.
- Στην εισαγωγή ρυθμίσεων που σχετίζονται με το ζήτημα της οικογενειακής επανένωσης και της παροχής ασύλου (Rogge, 1998) (Skordas & Sitaropoulos, 2004) (Suhrke, 1998).
- Στη δημιουργία συνασπισμών, οικονομικής κυρίως συνεργασίας, μεταξύ κρατών που διευκολύνουν την μεταξύ τους ανταλλαγή πληθυσμών και την εν γένει μετακίνηση τους από μια περιοχή σε μια άλλη, με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) όπου η μετακίνηση από το ένα κράτος-μέλος σε κάποιο άλλο είναι ελεύθερη και νομικά κατοχυρωμένη (Wihtol de Wenden, 2007, σσ. 51-53).
- Στη «θηλυκοποίηση της μετανάστευσης» και στην εξέλιξη της εξαρτημένης μετανάστευσης των γυναικών που ως αυτόνομοι πλέον οικονομικοί δρώντες αποτελούν την ποιοτική διαφορά της μεταπολεμικής μετανάστευσης (Cavounidis, 2003).

1.3 Σκιαγράφηση της Μεταναστευτικής Ιστορίας της Αλβανίας μέχρι την Κατάρρευση του Κομμουνισμού και την Επακόλουθη Εμφάνιση του Νέου «Αλβανικού Μοντέλου Μετανάστευσης»

Η μελέτη της αλβανικής μεταναστευτικής εμπειρίας έχει απασχολήσει σημαντικό αριθμό επιστημόνων και ερευνητών, ενώ μέχρι και σήμερα, το εν λόγω φαινόμενο συνεχίζει να αποτελεί επιστημονικό και ερευνητικό «πόλο έλξης» προκειμένου να γίνουν κατανοητοί όλοι οι μηχανισμοί που συνεχίζουν να διατηρούν την ύπαρξή του. Ο τρόπος που ξεκίνησε αλλά και μετέπειτα εξελίχθηκε η αλβανική μετανάστευση, μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού, που είχε οδηγήσει στον άκρατο

απομονωτισμό επί σειρά δεκαετιών, την κατατάσσει σε μια ιδιαίτερη κατηγορία, διότι αν και πρόκειται για μία μικρή γεωγραφικά χώρα, τόσο τα στατιστικά δεδομένα της σύγχρονης μεταναστευτικής εμπειρίας όσο και η ένταση των επιμέρους χαρακτηριστικών εξέλιξής της αποτέλεσαν και συνεχίζουν να αποτελούν μια σημαντική ιδιομορφία σε παγκόσμιο επίπεδο (King & Vullnetari, 2003).

Οι πρόγονοι του σύγχρονου αλβανικού κράτους και οι ιστορικές αναφορές σε αυτούς, χάνονται στα βάθη της ιστορίας προκαλώντας αμφιλεγόμενες υποθέσεις σχετικά με την καταγωγή, του πρόσφατου σχετικά, αλβανικού έθνους. Η «ασθενής» ιστορικά σύνδεση των Αλβανών με την αρχαία Ιλλυρία και οι πολυάριθμοι κατακτητές που βίωσαν οι κάτοικοι της εν λόγω γεωγραφικής περιοχής, προκάλεσε ένα διφορούμενο «ιστορικό υπόβαθρο» επηρεάζοντας τον ιστορικό αυτοπροσδιορισμό και την εν γένει αλβανική πορεία από την ίδρυση του επίσημου κράτους και έπειτα (Sherman, 2000, σσ. 9-16).

Το φαινόμενο της αλβανικής μετανάστευσης δεν είναι πρόσφατο χρονικά. Οι πρώτες μετακινήσεις πληθυσμών χρονολογούνται τον 15^{ο} αιώνα, ως αποτέλεσμα της καταπίεσης που δέχονταν οι Αλβανοί Χριστιανοί της περιοχής από τους Τούρκους κατακτητές που επιδίωκαν τον εξισλαμισμό του γηγενούς πληθυσμού (Ducellier, 1994, σσ. 42-51). Η μετακίνηση Αλβανών προσφύγων συνεχίστηκε αποσπασματικά μέχρι τον 17^{ο} αιώνα, με κυριότερο προορισμό την ευρύτερη περιοχή της νότιας Ιταλίας, όπου και εγκαταστάθηκαν αλβανικές ομάδες σε μικρές κοινότητες. Η Αλβανία αποτέλεσε «δεξαμενή απορρόφησης» μεταναστών και προς τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ). Η υπερπόντια αλβανική μετανάστευση κατά την περίοδο 1880-1914, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία «κοιτίδων» αλβανικού πολιτισμού σε ολόκληρη την Αμερικάνικη ήπειρο. Ο αριθμός των Αλβανών σε αυτή, ανέρχονταν συνολικά στα 60.000 άτομα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα (Piperno, 2002).

Μικρότερες γεωγραφικές μετακινήσεις έχουν καταγραφεί και κατά τη διάρκεια κυριαρχίας της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Στους πέντε αιώνες της κυριαρχίας των Οθωμανών στη χώρα, μεγάλος αριθμός Αλβανών πολιτών μετανάστευσαν εντός της τότε εδαφικής περιφέρειάς της, αναζητώντας διέξοδο από τις διώξεις, που κατά καιρούς είχαν υποστεί, αλλά και λόγω της, παρά τη θέλησή τους, συμμετοχής στη διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων. Εκτός από τις υποχρεωτικές μετατοπίσεις πληθυσμών, υπήρξαν και περιπτώσεις εθελούσιας μετανάστευσης εύρωστων οικονομικά Αλβανών προς τα μεγάλα πνευματικά κέντρα της Ευρώπης για την περαιτέρω μόρφωση και οικονομική πρόοδό τους. Αποτέλεσμα

όλων των προαναφερθέντων λόγων, ήταν η μετακίνηση σημαντικού τμήματος του πληθυσμού της συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής μετά την κατάληψη της χώρας από τους Οθωμανούς το 1478 (Martin, Martin S, & Pastore F, 2002, σ. 117).

Η Αλβανία απέκτησε την ανεξαρτησία της και αναγνωρίστηκε ως αυτόνομο κράτος στις 28 Νοεμβρίου του 1912. Μετά τη λήξη της Οθωμανικής κυριαρχίας στην περιοχή, οι υπάρχουσες διενέξεις μεταξύ των όμορων κρατών της περιοχής των Βαλκανίων οδήγησαν πολλές φορές σε στρατιωτικές συγκρούσεις, προκαλώντας γενικότερη εδαφική αστάθεια και συνέτειναν δραστικά στην αδιάκοπη συνέχιση του μεταναστευτικού φαινομένου μέχρι και σήμερα (Σωτηρίου, 2000, σσ. 69-77) (Barjaba & King, 2005, σσ. 6-8).

Από τα τέλη του 1990, με την πτώση του υπάρχοντος κομμουνιστικού καθεστώτος, πάνω από 900.000 Αλβανοί υπήκοοι, το ένα τέταρτο του συνολικού πληθυσμού και το 35% του ενεργού εργατικού δυναμικού της χώρας, μετακινήθηκαν εκτός των συνόρων της, ως επί το πλείστον, στις γεωγραφικά όμορες χώρες της Ελλάδας και της Ιταλίας, αλλάζοντας τα μέχρι τότε κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και δημογραφικά δεδομένα της ευρύτερης περιοχής της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Από την πτώση του καθεστώτος μέχρι και τις ημέρες μας, υπολογίζεται ότι 1.500.000 Αλβανοί πολίτες, ποσοστό της τάξης του 45% περίπου του συνολικού πληθυσμού, έχουν κάνει πράξη την απόφασή τους για μετανάστευση και ζουν πλέον εκτός της χώρας καταγωγής τους.

Η δραματικά μεγάλη αυτή μετακίνηση του αλβανικού πληθυσμού, δεν αποτελεί ένα τυχαίο και αδικαιολόγητο γεγονός. Το καθεστώς που επί χρόνια είχε επιβληθεί από τον Ενβέρ Χότζα (Enver Hoxha), χαρακτηριζόταν από την ξενοφοβία και τον αποστειρωμένο τρόπο διαβίωσης των πολιτών της Αλβανίας από κάθε εξωτερική παρέμβαση ή επιρροή. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι απαγορευόταν βάσει νόμου στους Αλβανούς πολίτες να διαχειρίζονται συνάλλαγμα κάθε μορφής, ενώ στις απαγορεύσεις εντάσσονταν η εσωτερική, πόσο μάλλον η εξωτερική μετανάστευση, η κατοχή οποιασδήποτε μορφής ταξιδιωτικών εγγράφων αλλά και η ιδιωτική χρήση οχημάτων (Winnifrith, 2002, σσ. 129-142). Ακόμα και μετά την ολοκληρωτική κατάλυση του κομμουνισμού στην Αλβανία το 1992, μικρότερο ποσοστό από το 5% του συνολικού αλβανικού πληθυσμού κατείχε και χρησιμοποιούσε κινητό τηλέφωνο, με ετήσιο κατά κεφαλή εισόδημα τα 600 δολάρια, κατατάσσοντάς την στις πιο φτωχές οικονομικά χώρες της Ευρώπης (Biberaj, 1998, σσ. 64-68).

Η πολιτική του άκρατου απομονωτισμού που είχε επιβάλει το κυβερνών κομμουνιστικό κόμμα, καθήλωσε τους πολίτες της χώρας αυτής εντός των εσωτερικών συνόρων της, αφού μόνο μικρός αριθμός Αλβανών είχε την δυνατότητα να μετακινηθεί στο εξωτερικό. Το συγκεκριμένο καθεστώς, έλαβε τα ηνία της εξουσίας εκμεταλλευόμενο τη συμμετοχή των παρτιζάνων στους απελευθερωτικούς αγώνες της χώρας, αποκτώντας μεγάλη λαϊκή απήχηση λόγω των αλλαγών σε κοινωνικό και εδαφικό επίπεδο, προωθώντας ταυτόχρονα τις κατάλληλες μεταρρυθμίσεις προς μία ισόνομη κοινωνία (Draper, 1997, σσ. 1-4). Ο θάνατος του επί σαράντα περίπου συναπτά έτη ηγέτη της Αλβανίας, Ενβέρ Χότζα το 1985, σήμανε και την σταδιακή κατάρρευση του σοσιαλισμού στη χώρα, με αποτέλεσμα να ξεκινήσουν οι προσπάθειες για την απεμπόληση του υφιστάμενου καθεστώτος και των άσχημων οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών επιδράσεων που επέφερε ο συγκεκριμένο καθεστώς εξουσίας στην Αλβανία.

Ο «απογαλακτισμός» από τις πολιτικές που πρέσβευε ο εν λόγω ηγέτης, δεν έγινε ακαριαία μετά τον θάνατό του, καθόσον οι αμέσως επόμενοι Αλβανοί ηγέτες λειτούργησαν σε πολλές περιπτώσεις ως θεματοφύλακες της πολιτικής ιδεολογίας του. Η αλλαγή έγινε τελικά αισθητή μετά το 1990. Από το 1992 μέχρι και το 1995 η αλβανική οικονομία παρουσίασε ανάκαμψη και η οικονομική πορεία της χώρας έδειξε να ξεπερνά την πρότερη άσχημη περίοδο της ερμητικά «κλειστής» αγοράς και της ανυπαρξίας εμπορικών σχέσεων με άλλα κράτη. Οι προσπάθειες σταθεροποίησης σε πολιτικό και οικονομικό τομέα, είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση των μεταναστευτικών ροών και την επαναφορά τους σε μετρήσιμα επίπεδα. Η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας, αποδεικνύεται από το γεγονός ότι το 1992 το ποσοστό ανεργίας επί του συνολικού πληθυσμού μειώθηκε από το 28% στο 12% χωρίς να παρουσιαστούν μεγάλες αλλαγές στον αριθμό των ατόμων που μετανάστευσαν κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (UNECE, 1995), ενώ ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ, από -7,2% πριν το 1992 εκτοξεύτηκε στο 9% τα αμέσως επόμενα χρόνια (Carletto C. , Davis, Stampini, Trento, & Zezza, 2004, σσ. 1-12).

Παρά τις ευοίωνες αρχικά προβλέψεις, στα τέλη του 1996 ξεσπά οικονομική κρίση, οφειλόμενη στην λειτουργία των παρατραπεζών ή όπως είναι ευρέως γνωστό «το σκάνδαλο των πυραμίδων» με ανυπολόγιστες επιπτώσεις για την αλβανική οικονομία και όχι μόνο (Martin, Martin S, & Pastore F, 2002, σσ. 104-105). Οι αποταμιεύσεις ενός ολόκληρου σχεδόν έθνους χάνονται σε σύντομο χρονικό

διάστημα, με αποτέλεσμα να επανέλθει η Αλβανία στην πρότερη άσχημη οικονομική της κατάσταση. Το νέο αυτό οικονομικό πλήγμα, επιφέρει μαζικές ταραχές στο κράτος εκτοξεύοντας το ποσοστό εγκληματικότητας και δημιουργεί ένα νέο κύμα μεταναστών προς τις όμορες γεωγραφικά χώρες (Vaughan-Whitehead, 1999, σσ. 192-196). Στα χρόνια που ακολούθησαν, η αλβανική οικονομία ανέκαμψε σταδιακά για άλλη μια φορά, παρουσιάζοντας σημαντικά ποσοστά ανάπτυξης, παραμένοντας όμως στις τελευταίες θέσεις των υπό ανάπτυξη ευρωπαϊκών χωρών. Στην συγκεκριμένη χρονική περίοδο, εντάσσονται και οι επιπτώσεις του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (πΓΔΜ) με τις εσωτερικές αλλά και εξωτερικές αναταραχές που αυτός επέφερε στην Αλβανία. Αξιοσημείωτη πτυχή των εμπόλεμων αυτών συρράξεων, ήταν η αναζωπύρωση εθνικιστικών συμπεριφορών που βοήθησαν στην ανάδειξη του πληγωμένου εθνικού γοήτρου της Αλβανίας και την αναζωπύρωση των προσπαθειών του αλβανικού έθνους για ανάπτυξη και σταδιακή μελλοντική ενσωμάτωση στην πορεία του «ευρωπαϊκού τρένου» (ICC Europe, 2004, σσ. 3-12) (Ασπάσιος, 2010, σσ. 34-61).

Η Αλβανία, από την ανεξαρτητοποίησή της μέχρι και σήμερα, συγκαταλέγεται στις πιο φτωχές οικονομικά χώρες της Ευρώπης. Το ιδιαίτερα αυστηρό ολοκληρωτικό καθεστώς, που επί σειρά δεκαετιών είχε εγκαθιδρυθεί, οδήγησε στην μεγαλύτερη πληθυσμικά εκροή που είχε βιώσει η χώρα στην ιστορία της. Η μεγάλη αυτή μετακίνηση πληθυσμού ήταν αναμενόμενη και σε ένα βαθμό δικαιολογημένη, αν λάβει κανείς υπόψη ορισμένα γεγονότα λίγο πριν το άνοιγμα των συνόρων και την ακόλουθη κατάλυση της απαγόρευσης μετακίνησης που μέχρι πρότινος ίσχυε. Χαρακτηριστικό για παράδειγμα γεγονός, θεωρήθηκε η βίαιη εισβολή 4.500 Αλβανών πολιτών, τον Ιούλιο του 1990, σε διάφορες Πρεσβείες των Τιράνων, μεταξύ των οποίων η ελληνική και η ιταλική, οι οποίοι αξίωναν την άμεση παροχή πολιτικού ασύλου. Η εκροή, που όπως αναφέρθηκε προηγουμένως ξεκίνησε να γίνεται ιδιαίτερα εμφανής με το άνοιγμα των συνόρων της Αλβανίας, συνεχίστηκε αδιάλειπτα, με αποτέλεσμα μέχρι τον Μάρτιο του 1991 να έχει καταγραφεί η μετακίνηση περίπου 50.000 Αλβανών προς το εξωτερικό, ενώ μέχρι το τέλος του 1992 είχαν απομακρυνθεί από τα πάτρια εδάφη πάνω από 250.000 άτομα.

Η ομαλοποίηση της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης, οι προσπάθειες για οικονομική ανάκαμψη και η αποτελεσματικότερη φύλαξη των συνόρων, τόσο από τα γειτονικά κράτη όσο και από την πλευρά της Αλβανίας, περιόρισε τον αριθμό των μεταναστών που μέχρι πρότινος κατά χιλιάδες διέσχιζαν τα ελληνοαλβανικά και

ιταλοαλβανικά σύνορα, όχι όμως σε βαθμό που να συμβαδίζει με τα δεδομένα των υπόλοιπων μεταναστευτικών ροών του παρελθόντος. Μεταξύ του 1992 και του 1997, υπολογίζεται ότι εξήλθαν της χώρας περίπου 300.000 νέοι μετανάστες, ενώ η οικονομική κρίση των πυραμίδων το 1997 οδήγησε στην λήψη της απόφασης για μετανάστευση σε 70.000 επιπλέον Αλβανούς πολίτες. Από το 1998 μέχρι και σήμερα παρατηρείται σταδιακή μείωση της παράτυπης μετακίνησης Αλβανών, παρά τις κατά καιρούς αυξομειώσεις που παρατηρούνται, οφειλόμενες σε διαφόρων ειδών αιτίες, ενώ πλέον υιοθετείται, σε μεγάλο ποσοστό, η νόμιμη είσοδος και βραχεία παραμονή τους στις χώρες που επιλέγουν να μεταναστεύσουν (Hajdinjak, 2005).

Οι δύο κυριότεροι προορισμοί της αλβανικής μετανάστευσης, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ήταν και παραμένουν να είναι ή Ελλάδα και η Ιταλία. Παρά την επιρροή που ο ιταλικός πολιτισμός και ο τρόπος ζωής είχε για τους περισσότερους Αλβανούς, η Ελλάδα αποδείχθηκε τελικά η χώρα που δέχτηκε τον μεγαλύτερο όγκο των αλβανικών μεταναστευτικών ροών. Οι μισοί και πλέον Αλβανοί μετανάστες που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα αντιπροσωπεύουν ουσιαστικά τα δύο τρίτα του συνολικού μόνιμου πληθυσμού των μεταναστών που προερχόμενων από τρίτες χώρες.

Αρχικά, η πλειοψηφία των μεταναστών που διήλθαν τα ελληνοαλβανικά σύνορα ήταν άντρες, αναλογία που μεταβλήθηκε άρδην μετά το 1998 όταν και προβλέφθηκε νομοθετικά η νόμιμη είσοδος και των γυναικών, ως μελών της οικογενείας των μεταναστών, μέσω της διαδικασίας της οικογενειακής συνένωσης ή εναλλακτικά της οικογενειακής επανένωσης. Αποτέλεσμα ήταν η σταδιακή σχεδόν εξομοίωση των φύλων, με τον γυναικείο αλβανικό πληθυσμό στην Ελλάδα να καταλαμβάνει το 41% σχεδόν του συνόλου το 2001 (Baldwin-Edwards, 2004b).

Οι ιδιαιτερότητες του αλβανικού μεταναστευτικού φαινομένου μπορούμε να πούμε ότι έχουν δημιουργήσει μια νέα θεωρητική κατηγορία η οποία ουσιαστικά συμπεριλαμβάνει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αποκαλούμενου «Αλβανικού Μοντέλου Μετανάστευσης» (βλ. και ενότητα 1.4). Το συγκεκριμένο μοντέλο, προέκυψε ύστερα από τη συσσωρευτική αξιοποίηση όλων των επιμέρους δεδομένων που προέκυψαν με την έναρξη της νεότερης αλβανικής μετανάστευσης από τις αρχές του 1991 μέχρι και σήμερα, προσδίδοντας του ένα σύνολο διαφοροποιημένων χαρακτηριστικών που κάνουν ενδιαφέρουσα ερευνητικά την περαιτέρω μελέτη του και την ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων αυτού. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά που αυτό παρουσιάζει είναι τα εξής:

- Οφείλεται ως επί το πλείστον σε οικονομικούς λόγους
- Χαρακτηρίζεται από περιόδους όξυνσης και άμβλυνσης του μεγέθους των μεταναστευτικών ροών
- Εξελίσσεται ραγδαία μεταβάλλοντας βασικά χαρακτηριστικά αυτού, όπως για παράδειγμα τον προορισμό των Αλβανών μεταναστών και τη διάρκεια παραμονής
- Προσδιορίζεται από το μεγάλο βαθμό παράτυπης εισόδου, διαμονής και εργασίας, κυρίως προς την Ελλάδα και την Ιταλία
- Εμφανίζεί υψηλό βαθμό συμμετοχής των Αλβανών πολιτών στην μεταναστευτική ιστορία (Barjaba, 2000) (Vullnetari, 2007).

Η απόφαση για μετανάστευση, αποτελεί συνιστώσα πολλών και διαφορετικών παραγόντων, που ανάλογα με την σπουδαιότητά τους για τον κάθε μετανάστη, δύναται να τον επηρεάζουν λιγότερο ή περισσότερο στο να λάβει την τελική απόφαση για να μετακινηθεί από την χώρα καταγωγής του. Η ενασχόληση με την ιστορική μεταναστευτική πορεία της Αλβανίας, αλλά και κάθε άλλης χώρας ξεχωριστά, αποκαλύπτει σημαντικά στοιχεία που επιτρέπουν τη σαφέστερη κατανόηση της παρούσας μεταναστευτικής κατάστασης και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως «εργαλείο» μελλοντικής πρόβλεψης της εξελικτικής της πορείας. Οι επιστήμονες οφείλουν να μελετούν επιστραμμένα τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της κάθε περίπτωσης, ώστε να είναι σε θέση να γνωρίζουν εις βάθος του λόγους που δημιουργούν τις εκάστοτε μεταναστευτικές ροές και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε μετανάστευσης διαχρονικά.

1.4 Η Παγκόσμια Μοναδικότητα του Αλβανικού Μεταναστευτικού Φαινομένου

Όλα σχεδόν τα κράτη του κόσμου έχουν αντιμετωπίσει ιστορικά κάποιο βαθμό πληθυσμιακής εκροής, εισροής ή συνδυασμό και των δύο αυτών διαδικασιών. Κάθε τέτοια μετακίνηση έχει ιδιαίτερη επιστημονική βαρύτητα και προσελκύει το αντίστοιχο ερευνητικό ενδιαφέρον προκειμένου να μελετηθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής, επιτρέποντας στην μετέπειτα κατηγοριοποίηση και ταξινόμηση της κάθε περίπτωσης του διαχρονικού αυτού φαινομένου στα πρότυπα μοντέλα που έχουν δημιουργηθεί από την επιστημονική πρακτική.

Αν και η πλειονότητα των πολυάριθμων μετακινήσεων που παρατηρούνται σε ολόκληρο τον κόσμο ακολουθεί, τις περισσότερες των περιπτώσεων, κάποιο συγκεκριμένο και ήδη καταγεγραμμένο «επιστημονικό μοτίβο», υπάρχουν και μερικές περιπτώσεις μεταναστευτικών ροών, που λόγω του τρόπου που εξελίσσονται, αλλά και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που αυτές παρουσιάζουν, διαφοροποιούνται αισθητά από τις υπόλοιπες μελέτες περιπτώσεων, αποτελώντας ουσιαστικά αυτοτελείς περιπτώσεις. Οι μεμονωμένες αυτές περιπτώσεις, όπως είναι αναμενόμενο, απαιτούν ιδιαίτερη ενασχόληση ώστε να μελετηθούν οι λόγοι και ο τρόπος που τις κάνουν τόσο ξεχωριστές. Μια από αυτές τις ξεχωριστές μεταναστευτικές ροές με παγκόσμια μοναδικότητα έλαβε χώρα στην Αλβανία.

Η σύγχρονη αλβανική μετανάστευση έχει προσελκύσει το επιστημονικό ενδιαφέρον για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων η διάρκεια της μεταναστευτικής διαδικασίας, το υπέρμετρα απολυταρχικό καθεστώς εξουσίας πριν της απελευθέρωση των συνόρων, η αξιοσημείωτη αναλογία επί του συνολικού πληθυσμού της χώρας που ενεπλάκη στην μεταναστευτική διαδικασία, αλλά και πολλών άλλων επιμέρους ζητημάτων που έχουν άμεση σχέση με το υπό μελέτη φαινόμενο και τον τρόπο που αυτό εξελίχθηκε διαχρονικά.

Ο τρόπος που η νεότερη αλβανική μετανάστευση εξελίχθηκε με το άνοιγμα των μέχρι πρότινος ερμητικά κλειστών συνόρων της στις αρχές του 1990, οδήγησε τους επιστήμονες στην απόδοση συγκεκριμένων γνωρισμάτων στη νεότερη αλβανική μετανάστευση χαρακτηρίζοντάς την ως «ιδιαίτερη και μοναδική περίπτωση», «χώρα σε κίνηση» και «νέα μεταναστευτική πρακτική» (Carletto, Davis, & Stampini, 2005) (King, 2005). Τα ξεχωριστά αυτά γνωρίσματα της νεότερης αλβανικής περίπτωσης είναι άκρως ευδιάκριτα και το μόνο που απαιτείται είναι η επισταμένη μελέτη των δεδομένων που προκύπτουν από τη συγκεκριμένη μεταναστευτική κίνηση. Καμία άλλη χώρα της ανατολικής Ευρώπης αλλά και γενικότερα, δεν βίωσε τόσο έντονη οικονομική κρίση ως αποτέλεσμα της αλλαγής καθεστώτων διακυβέρνησης. Η «εν μία νυκτί» κατάρρευση της συγκεντρωτικής οικονομίας του κομμουνιστικού καθεστώτος, οδήγησε τη χώρα σε μια άνευ προηγουμένου οικονομική ύφεση μεταβάλλοντας εξ' ολοκλήρου τα βασικά οικονομικά, κοινωνικά, δημογραφικά και πολιτικά δεδομένα. Από το 1989 μέχρι και το 1992 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Αλβανίας μειώθηκε κατά 50%, ο πληθωρισμός αυξήθηκε ακόμα και κατά 237% μέσα σε ένα χρόνο, ενώ η εγχώρια παραγωγή βιομηχανικών και αγροτικών προϊόντων υπέστη μείωση που έφτασε το 60%. Οι δημόσιες υπηρεσίες κατέρρευσαν

ακαριαία και δημιουργήθηκαν σοβαρά ελλείμματα στα κρατικά αποθέματα με επακόλουθη υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος. Η επιβίωση τόσο της Αλβανίας ως «οικονομικής οντότητας» όσο και των πολιτών αυτής, ουσιαστικά εξαρτιόταν αποκλειστικά από την εξωτερική ανθρωπιστική βοήθεια και την ενεργοποίηση του ενστίκτου επιβίωσης των Αλβανών πολιτών (Zanga, 1992, σσ. 46-48) (Andrews & Ovalioglu, 1994, σσ. 6-16).

Αν και οι ιδιαιτερότητες αυτές της αλβανικής περίπτωσης είναι πολυάριθμες, δεν θα γίνει αναλυτική περιγραφή τους, καθόσον η συγκεκριμένη μελέτη δεν αποτελεί επιμέρους στόχο της διδακτορικής αυτής διατριβής. Προς απόδειξη όμως των ισχυρισμών περί της παγκόσμιας μοναδικότητας της αλβανικής μετανάστευσης, δίνεται ιδιαίτερη επιστημονική βαρύτητα σε δύο βασικές παραμέτρους αυτής. Η πρώτη αφορά τον αριθμό των μεταναστών και η δεύτερη το μέγεθος των εμβασματικών κεφαλαίων που αυτοί απέστειλαν την υπό μελέτη περίοδο στη χώρα προορισμού τους. Στον πίνακα 1, που παρατίθεται παρακάτω, παρουσιάζεται με φθίνουσα σειρά το μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού, ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού που βρίσκεται την κάθε χρονική περίοδο στις αναφερόμενες χώρες και το μέγεθος των μεταναστευτικών εμβασμάτων ως ποσοστό του ΑΕΠ της κάθε χώρας για τα έτη 2010 και 2009 αντίστοιχα. Η Αλβανία, κατατάσσεται στην ένατη και δέκατη ένατη θέση της λίστας αντίστοιχα, όπως φαίνεται και στον σχετικό πίνακα. Αν και με την πρώτη ανάγνωση των στοιχείων του πίνακα δεν επιβεβαιώνεται η παγκόσμια μοναδικότητα του αλβανικού μεταναστευτικού φαινομένου, μια προσεκτικότερη μελέτη των χωρών που βρίσκονται ιεραρχικά πριν την Αλβανία και στις δύο στήλες θα επιβεβαιώσει την επιλογή του συγκεκριμένου τίτλου της υποενότητας αυτής.

Στην πρώτη από αριστερά στήλη, όπου παρατίθενται οι μεταναστευτικές μάζες, ως επί της εκατό (%) ποσοστό του συνολικού πληθυσμού των είκοσι χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο, παρατηρούμε ότι όλες οι χώρες που βρίσκονται στις πρώτες θέσεις της κατάταξης και προηγούνται της Αλβανίας εμφανίζουν πληθωρισμό κάτω του 1.000.000 δολαρίων ενώ σε ορισμένα από τα κράτη αυτά, κυρίως νησιά ή πρώην αποικίες άλλων μεγαλύτερων χωρών, ζουν μόνο μερικές χιλιάδες ή εκατοντάδες χιλιάδες κάτοικοι. Η μικρή έκταση και η πληθυσμιακή αύξηση των χωρών αυτών, αναγκάζουν τους κατοίκους αυτούς να μεταναστεύσουν, διότι πολύ απλά δεν υπάρχει διαθέσιμος εδαφικός χώρος για την επιβίωση τους στην χώρα καταγωγής τους. Επιπροσθέτως όλες αυτές οι μικρές σε έκταση χώρες έχουν μεγάλη ιστορία

μεταναστευτικών κινήσεων και η όλη διαδικασία δεν αποτελεί πρωτόγνωρο και μη αναμενόμενο φαινόμενο. Σε ότι αφορά την πρώτη χώρα της λίστας που είναι η περιοχή της Δυτικής Όχθης και η Γάζα, αν και έχει ελαφρώς μεγαλύτερο αριθμό κατοίκων (800.000 περίπου επιπλέον κατοίκους) δεν μπορεί να συγκριθεί με την περίπτωση της Αλβανίας διότι εκτός από τη μακρά παράδοση σε μεταναστευτικές μετακινήσεις, χαρακτηρίζεται και από μια ιδιαίτερη εμπόλεμη κατάσταση αποτέλεσμα της οποίας είναι οι μετακινήσεις των κατοίκων και όχι σε καθαρά οικονομικούς λόγους.

Στη δεύτερη στήλη, όπου κατατάσσονται οι χώρες με βάσει τα μεταναστευτικά εμβάσματα ως επί της εκατό (%) ποσοστό του ΑΕΠ τους, μπορούμε πάλι μέσω της παρατήρησης των χωρών που βρίσκονται πριν την δέκατη ένατη θέση της Αλβανίας, να συμπεράνουμε ότι αν και η κατάταξή τους είναι υψηλότερη, δεν έχουν την ίδια δυναμική με την Αλβανία, διότι από την μία είναι χώρες πολύ φτωχότερες οικονομικά από αυτή και επομένως το ποσοστό βάσει του οποίου έγινε η κατάταξη θα είναι μεγαλύτερο (μόνο τέσσερις χώρες έχουν μεγαλύτερο κατά κεφαλή εισόδημα) και από την άλλη λόγω της ανάπτυξης των τελευταίων χρόνων που βιώνει η υπό μελέτη χώρα έχει μειωθεί σημαντικά το ποσοστό των εμβασμάτων επί του ΑΕΠ αυτής (King, Uruci, & Vullnetari, 2011, σσ. 274-276) (Brown & Leeves, 2007).

Πίνακας 1: Ιεραρχική Κατάταξη Αριθμού Μεταναστών και Εμβασμάτων

Α/Α	**Μετανάστες ως ποσοστό (%) του συνολικού πληθυσμού (2010)**		**Μεταναστευτικά εμβάσματα ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ (2009)**	
1	Δυτική Όχθη και Γάζα	68	Τατζικιστάν	35
2	Σαμόα	67	Βασίλειο των Τόνγκα	28
3	Γρενάδα	66	Λεσότο	25
4	Άγιος Χριστόφορος και Νέβις	61	Μολδαβία	23
5	Γουινέα	57	Νεπάλ	23
6	Μονακό	56	Λίβανο	22
7	Αντίγκουα και Μπαρμπούντα	48	Σαμόα	22
8	Βασίλειο των Τόνγκα	45	Ονδούρα	19
9	**Αλβανία**	**45**	Γουιάνα	17
10	Μπαρμπάντος	41	Ελ Σαλβαδόρ	16

11	Σουρινάμ	39	Ιορδανία	16
12	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	39	Δημοκρατία της Κιργιζίας	15
13	Παλάο	39	Αϊτή	15
14	Άγιος Βίκεντιος και Γρεναδίνες	38	Τζαμάικα	14
15	Δημοκρατία του Κάπο Βέρντε	38	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	13
16	Τζαμάικα	36	Σερβία	13
17	Αρμενία	28	Μπαγκλαντές	12
18	Τρινιντάντ και Τομπάγκο	27	Φιλιππίνες	12
19	Μάλτα	26	**Αλβανία**	**11**
20	Γεωργία	25	Τόγκο	10

Πηγή: (World Bank, 2011a, σσ. 4-15)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΑ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΙΚΩΝ ΕΜΒΑΣΜΑΤΩΝ

2.1 Θεωρητική και Εννοιολογική Οριοθέτηση των Μεταναστευτικών Εμβασμάτων και του Τρόπου Αξιοποίησής τους

Τα εμβάσματα και η σημασία για τη χώρα προορισμού τους, είχε υποβαθμιστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Με την «ωρίμανση» του φαινομένου της σύγχρονης μετανάστευσης και λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη το νέο οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον εξέλιξης του φαινομένου, ξεκίνησε η μελέτη του ρόλου τους, δίνοντας έμφαση, εκτός των άλλων, στον τρόπο που αυτά επιδρούν ή δύνανται να επιδράσουν στην οικονομία των χωρών προορισμού και όχι μόνο (Ratha, 2003).

Ο όρος «έμβασμα» (remittance) αναφέρεται στην αποστολή, κυρίως χρημάτων και λιγότερο αγαθών, από ένα άτομο σε μία οικογένεια και αντίστροφα. Τα εμβάσματα σε διεθνές επίπεδο, προέρχονται από εργαζόμενους μετανάστες και έχουν ως τελικό προορισμό συγκεκριμένα πρόσωπα ή οικογένειες που κατοικούν συνήθως στις χώρες καταγωγής τους. Σύμφωνα με την ερμηνεία που το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund) προτείνει και χρησιμοποιεί, τα εμβάσματα κατατάσσονται σε τρεις διαφορετικές υποκατηγορίες του εκάστοτε εθνικού ισοζυγίου πληρωμών. Πιο συγκεκριμένα το κάθε κράτος κατατάσσει τα εμβάσματα:

I. Στις ακαθάριστες αποζημιώσεις απασχόλησης των εργαζομένων που διαβιούν στο εξωτερικό για χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός έτους, συμπεριλαμβανομένης και της αποζημίωσης σε υλικά αγαθά

II. Στην αξία των χρημάτων που αποστέλλονται στη χώρα προέλευσης των μεταναστών που διαβιούν εκτός αυτής, για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους υπό την μορφή εμβασμάτων

III. Στα καθαρά κέρδη που μεταφέρουν οι μετανάστες όταν από την μια χώρα απασχόλησης μετακινούνται σε μια άλλη (SOPEMI, 2006).

Τα κεφάλαια που διακινούν οι μετανάστες προς τις χώρες καταγωγής τους είναι ιδιαίτερα μεγάλα και αυτό προκύπτει από τα αριθμητικά δεδομένα που ακολουθούν. Τα εμβασματικά κεφάλαια σε παγκόσμιο επίπεδο για το έτος 2004 υπολογίζονται περί τα 160.000.000.000 δολάρια, για το έτος 2005 τα 167.000.000.000 δολάρια ενώ η ανοδική πορεία τους συνεχίστηκε μέχρι το 2008 όταν το ποσό των παγκόσμιων εμβασμάτων εκτινάχθηκε στα 336.000.000.000 δολάρια. Για το έτος 2009 παρατηρήθηκε μια σχετικά μικρή μείωση στον απόλυτο αριθμό διακίνησης εμβασματικών κεφαλαίων, περί τα 316.000.000.000 δολάρια, γεγονός που αποδόθηκε εν μέρει και στην παγκόσμια οικονομική κρίση (World Bank, 2006, σ. 85). Οι

αριθμοί αυτοί αποτελούν μόνο «την κορυφή του παγόβουνου», διότι η οικονομική συνεισφορά των μεταναστών στις οικογένειες και τα συγγενικά τους πρόσωπα γενικότερα, δεν γίνεται αποκλειστικά με χρηματικά ποσά καθώς πολλές φορές χρησιμοποιούνται άτυπα «κανάλια μεταφοράς» των εμβασματικών κεφαλαίων αυτών, κάνοντας σχεδόν αδύνατη την ακριβή καταγραφή του μεγέθους τους. Υπολογίζεται ότι το 35%-75% των επίσημων μεταναστευτικών κεφαλαίων δεν καταγράφεται από τους αρμόδιους κρατικούς ή ιδιωτικούς φορείς και επομένως το πραγματικό μέγεθός τους δεν γίνεται εύκολα αντιληπτό (Spatafora & Freund, 2004). Η κατανομή των εμβασμάτων δεν γίνεται ισομερώς σε όλα τα κράτη. Για την εξαετία 1996-2002 το 40-46% των παγκόσμιων μεταναστευτικών εμβασμάτων έχουν ως περιοχή προορισμού τις χώρες της Ασίας. Η Λατινική Αμερική και η Καραϊβική δέχονται το 17-20% του συνόλου των εμβασματικών κεφαλαίων ενώ η κεντρική και ανατολική Ευρώπη το 15-18% (SOPEMI, 2006).

Η προσπάθεια κατηγοριοποίησης των εμβασμάτων, προκειμένου να είναι εφικτή η αναλυτικότερη μελέτη αυτών, επιτάσσει ιδιαίτερη «επιστημονική καταπόνηση» και δεν αποτελεί ένα εγχείρημα που θα τύχει εύκολα της καθολικής επιστημονικής αναγνώρισης. Βάσει μιας εκ των πολυάριθμων κατηγοριοποιήσεων που έχουν προταθεί για το ζήτημα των μεταναστευτικών εμβασμάτων, διαχωρίζονται σε τέσσερις επιμέρους υποκατηγορίες. Στην πρώτη συμπεριλαμβάνονται τα εμβάσματα που αντιπροσωπεύουν τις συνολικές αποταμιεύσεις των μεταναστών και προκύπτουν από τις μισθολογικές αποδοχές εξαιρουμένων των χρημάτων που δαπανώνται για την κάλυψη του κόστους διαβίωσης στη χώρα υποδοχής τους. Στη δεύτερη υποκατηγορία συμπεριλαμβάνονται τα εμβάσματα, τα οποία αντιπροσωπεύουν το ελάχιστο απαιτούμενο ποσοστό των μισθολογικών απολαβών για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών μελών της οικογενείας που δεν μετανάστευσαν και παρέμειναν στη χώρα προέλευσης των μεταναστών. Στην τρίτη υποκατηγορία κατατάσσονται τα εμβάσματα, η αποστολή των οποίων έχει ως στόχο την κάλυψη απρόβλεπτων κυρίως αναγκών. Τέλος, υφίσταται και η κατηγορία των εμβασμάτων, η αποστολή των οποίων έχει ως στόχο την αξιοποίησή τους για καθαρά επενδυτικό σκοπό στη χώρα προέλευσης των αποστολέων (Wahba, 1991).

Πριν από οποιαδήποτε εκτενέστερη αναφορά στον ρόλο και τον βαθμό επίδρασης των μεταναστευτικών εμβασμάτων, κυρίως στις χώρες προορισμού τους, είναι απαραίτητη η θεωρητική οριοθέτηση και η επισταμένη παρουσίαση των βασικών θεωρητικών Σχολών σε ότι αφορά το πλαίσιο υπό το οποίο αυτά

μελετώνται. Η κάθε θεωρητική προσέγγιση επηρεάζει τα εξαχθέντα αποτελέσματα των μελετών, γι' αυτό και χρειάζεται ιδιαίτερα προσεκτική εισαγωγή των παραμέτρων βάσει των οποίων θα αναλυθεί ο βαθμός συνεισφοράς των εμβασμάτων στην οικονομία των χωρών υποδοχής τους.

Η πλειονότητα των υπαρχουσών μελετών διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ τους, διότι η κάθε μεμονωμένη μελέτη περίπτωσης αλλά και τα διαφορετικά θεωρητικά μοντέλα που χρησιμοποιούνται, αποτελούν διαφορετικές «όψεις του ίδιου νομίσματος» και τονίζουν ουσιαστικά την αδυναμία δημιουργίας ενός συμπαγούς θεωρητικού μοντέλου που θα μπορεί να ερμηνεύσει κάθε μεταναστευτικό φαινόμενο εξ' ολοκλήρου. Επιπροσθέτως, η πολυσχιδής, άμεση ή έμμεση, επίδραση της μετανάστευσης και των εμβασμάτων που προέρχονται από την μετακίνηση μεταναστών σε σειρά οικονομικών μεταβλητών καθιστά πολύ δύσκολη ή ακόμα και αδύνατη την πλήρως «αποστειρωμένη» και ασφαλή εξαγωγή συμπερασμάτων για έναν μόνο οικονομικό συντελεστή. Τέλος, σημαντικό εμπόδιο στην θεωρητική κατηγοριοποίηση αλλά και μελέτη των οικονομικών επιδράσεων του μεταναστευτικού φαινομένου διαδραματίζουν οι επιμέρους οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες, στο πλαίσιο των οποίων εξελίσσεται η κάθε οικονομική μετακίνηση πληθυσμών. Το εκάστοτε μεταβαλλόμενο εθνικό αλλά και διεθνές περιβάλλον περιορίζει, εκ των πραγμάτων, χρονικά την «θεωρητική ισχύ» μιας επιστημονικής προσέγγισης ή ενός θεωρητικού πλαισίου με τα επακόλουθα αποτελέσματα για την κάθε νέα προσπάθεια ερμηνείας ενός μεταναστευτικού φαινομένου.

Στο κλίμα αυτό της θεωρητικής κατηγοριοποίησης που προαναφέρθηκε, εντοπίζονται ακαδημαϊκά δύο βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις. Η πρώτη αφορά την μικροοικονομική μελέτη της επίδρασης των μεταναστευτικών εμβασμάτων και ουσιαστικά ασχολείται επιστημονικά με τους λόγους που τελικά οδηγούν στην αποστολή αυτών αλλά και τους τρόπους αξιοποίησής τους, μελετώντας τα εμβάσματα σε επίπεδο οικογένειας ή εναλλακτικά νοικοκυριού.

Στην δεύτερη κατηγορία, εντάσσονται οι θεωρητικοί που μελετούν τα εμβάσματα σε μακροοικονομικό επίπεδο. Οι επιστήμονες της συγκεκριμένης θεωρητικής Σχολής χρησιμοποιώντας τους διαθέσιμους μακροοικονομικούς δείκτες για να εξάγουν τα συμπεράσματά τους, αδιαφορώντας για τις ατομικές επιλογές του εκάστοτε μετανάστη σε ότι αφορά την διαδικασία αποστολής και αξιοποίησης των εμβασμάτων.

Ανάλογα με το επίπεδο της ανάλυσης, τα εξαχθέντα αποτελέσματα μπορεί να διαφέρουν γεγονός που τονίζει την σημασία της «θεωρητικής οπτικής» που επιλέγεται για την εκάστοτε μελέτη. Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται θεωρητική «στροφή» στη μελέτη των εμβασμάτων σε μικροοικονομικό επίπεδο. Τονίζεται η σημασία της οικογενείας στην λήψη της απόφασης για μετανάστευση των μελών της, στην αξιοποίηση των εμβασμάτων και στον καταμερισμό των συνολικών «κερδών» και «απωλειών» μέσω της μεταναστευτικής διαδικασίας. Και σε αυτή όμως την περίπτωση, δεν λείπει η επιμέρους περιπτωσιολογία σχετικά με τις ενδεχόμενες σχέσεις που υφίστανται ανάμεσα στην οικογένεια και το μέλος που μετανάστευσε, περιπλέκοντας ακόμα περισσότερο τους λόγους για τους οποίους λαμβάνει την απόφαση για την αποστολή εμβασμάτων.

Ως πρωταρχικός λόγος αποστολής εμβασμάτων, μπορούν να θεωρηθούν τα αλτρουιστικά κίνητρα των μεταναστών, βάσει των οποίων δίνεται βαρύτητα στους στενούς οικογενειακούς δεσμούς που αναγκάζουν ως ένα βαθμό τον μετανάστη να εμβάζει μεγάλα χρηματικά ποσά προς τα μέλη της οικογενείας που έμειναν στην χώρα προορισμού του, προκειμένου αυτά να χρησιμοποιηθούν για την κάλυψη των βασικών κυρίως αναγκών της οικογενείας αλλά και για την βελτίωση του χαμηλού, στις περισσότερες των περιπτώσεων, βιοτικού επιπέδου της.

Μία άλλου είδους σχέση μετανάστη-οικογενείας, τονίζει τους καθαρά προσωπικούς λόγους στην απόφαση αποστολής εμβασμάτων. Οι ατομικοί αυτοί λόγοι, αφορούν την αξιοποίηση της αυτοπρόσωπης παρουσίας των μελών της οικογενείας στη χώρα προέλευσης του μετανάστη και του υπάρχοντος δικτύου επαφών για την διευθέτηση επενδυτικών αλλά και πάσης φύσεως λοιπών αναγκών, που ο ίδιος αδυνατεί να διεκπεραιώσει λόγω της φυσικής κυρίως απουσίας του στο εξωτερικό. Τα μέλη της οικογενείας, ουσιαστικά ενεργούν κατόπιν εντολών του μετανάστη και βοηθούν στην αξιοποίηση των εμβασμάτων προς όφελος περισσότερο του αποστολέα και λιγότερο της ίδιας της οικογενείας του.

Παρατηρήθηκε επίσης ερευνητικά, η αποστολή εμβασμάτων σε οικογένειες μεταναστών, προκειμένου αυτά να χρησιμοποιηθούν ως αποταμιευτικό κεφάλαιο, έτοιμο προς αξιοποίηση σε περίπτωση που για οποιονδήποτε λόγο κλυδωνιστεί η οικονομική ευμάρεια του μετανάστη. Τα εμβάσματα αυτά ουσιαστικά χρησιμοποιούνται προκειμένου να υπερκεραστούν τυχόν προβλήματα που θα προκύψουν στη χώρα εργασίας ή προκειμένου να ξεχρεωθεί το αρχικό κεφάλαιο που δαπάνησε η οικογένεια για την μετακίνηση του αποστολέα από την χώρα καταγωγής

σε αυτή προορισμού του. Τα εμβάσματα αποτελούν την «δικλίδα ασφαλείας» για την επιβίωση των αποδεκτών τους σε τυχαία περιστατικά οικονομικών και φυσικών καταστροφών ενώ ταυτόχρονα βοηθούν στην έξοδο πολλών νοικοκυριών από τα όρια της φτώχειας. Έρευνα στα κράτη της Καραϊβικής την περίοδο 1980-2002 απέδειξε, ότι όταν η οικονομία των κρατών αυτών υπέστη μείωση κατά 1%, τα εμβάσματα αυξήθηκαν κατά 3% για τα επόμενα δύο χρόνια, ενώ το ίδιο συνέβη όταν οι χώρες αυτές υπέστησαν μεγάλες φυσικές καταστροφές ύστερα από τυφώνες ή σεισμούς αυξάνοντας το ποσοστό αποστολής εμβασμάτων επί του συνόλου των εμβασματικών απολαβών εκάστου μετανάστη από 9,8% σε 15,5% (Legrain, 2006, σσ. 177-178) (Gallina, 2006, σσ. 1-12).

Στην θεωρητική Σχολή της μικροοικονομικής μελέτης των εμβασμάτων, εντάσσεται και μία ακόμα κατηγορία που αποδεσμεύει την απόφαση των μεταναστών να εμβάζουν με γνώμονα τους αμιγώς οικογενειακούς δεσμούς. Οι λόγοι σε αυτή την περίπτωση αφορούν καθαρά την ορθολογική αξιολόγηση του οικονομικού περιβάλλοντος τόσο της χώρα αποστολής όσο και προορισμού των εμβασμάτων, ώστε η αξία των κεφαλαίων να μεγιστοποιείται μέσω των κατάλληλων επενδυτικών επιλογών. Ενώ δηλαδή στους καθαρά «ενδογενείς» λόγους η εξέλιξη της κίνησης των εμβασμάτων, που βασίζονται στους οικογενειακούς δεσμούς, καθορίζεται από παράγοντες όπως τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, τη διάρκεια της μετανάστευση και το βιοτικό επίπεδο της οικογένειας στη χώρα προέλευσης του μετανάστη, στην άλλη κατηγορία, που στη βιβλιογραφία αναφέρεται ως «χαρτοφυλακίου», οι αντίστοιχοι παράγοντες διαμόρφωσης της κίνησης των εμβασμάτων είναι τα επιτόκια αποταμιεύσεων, η συναλλαγματική ισοτιμία των χωρών, η κτηματομεσιτική αγορά και οι πληθωριστικές διακυμάνσεις στις χώρες αποστολής και προέλευσης των εμβασμάτων. Στο μακροοικονομικό επίπεδο από την άλλη, το ερευνητικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στους βασικούς, ως επί το πλείστον, μακροοικονομικούς δείκτες της υπό μελέτη χώρας και επιδιώκεται ο εντοπισμός αλλαγών σε αυτούς ως αποτέλεσμα της εισροής μεταναστευτικών εμβασμάτων στην εγχώρια οικονομία (Ghosh, 2006).

Ο βαθμός συνεισφοράς των μεταναστευτικών εμβασμάτων στην οικονομία και δει στην ανάπτυξη της χώρας προορισμού, συνδέεται άμεσα με το μέγεθος των κεφαλαίων που διακινούνται, τον τρόπο που αυτά αξιοποιούνται από τους μετανάστες και τέλος από τις υπάρχουσες κρατικές και όχι μόνο δομές που σχετίζονται με την προσέλκυση των μεγάλων χρηματικών αυτών κεφαλαίων και την

μετέπειτα επένδυσή τους σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας που σχετίζονται με την σειρά τους με την ανάπτυξη της χώρας και της εγχώριας οικονομίας της.

Τα εμβάσματα ως πηγή εισροής ξένων επενδυτικών κεφαλαίων ενίσχυσης μίας χώρας, έχουν όπως είναι αναμενόμενο συγκριθεί, ως προς τον ρόλο που διαδραματίζουν στην οικονομία και στην ανάπτυξη, με άλλες δύο βασικές πηγές εξωτερικής οικονομικής χρηματοδότησης που δεν είναι άλλες από τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (Foreign Direct Investment) και την Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια (Official Development Aid). Ένα από τα βασικά συγκριτικά πλεονεκτήματα των μεταναστευτικών εμβασμάτων εντοπίζεται στην σταθερή περιοδικότητα τους που τα καθιστά λιγότερο ευάλωτα σε πάσης φύσεως επιδράσεις όπως οι οικονομικές κρίσεις, οι πολεμικές συρράξεις και οι φυσικές καταστροφές. Η αδιάλειπτη αυτή εισροή τους δεν αυξομειώνεται σε μεγάλο βαθμό, αποτελώντας μια σταθερή και αξιόπιστη πηγή εισροής εξωτερικών κεφαλαίων συγκριτικά με τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, τις εκάστοτε κρατικές επιχορηγήσεις-ενισχύσεις για την εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων ή τις ιδιωτικές επενδύσεις. Τα σημαντικά σε αριθμό κεφάλαια που διακινούνται μέσω των εμβασμάτων, ως ποσοστό του ΑΕΠ, αποτελούν βασική πηγή «τροφοδότησης» του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών των αναπτυσσόμενων κρατών, διευκολύνοντας ταυτόχρονα τις συναλλαγές τους με τους υπόλοιπους οικονομικούς δρώντες της διεθνοποιημένης οικονομίας, λόγω της ισχυροποίησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας του εγχώριου νομίσματός τους. Τα χρηματικά αποθέματα που δημιουργούνται, δύνανται να χρηματοδοτήσουν με την σειρά τους τις εισαγωγές και την δανειοδότηση ιδιωτικών και κρατικών επιχειρήσεων προκειμένου να επέλθει εν τέλει η ζητούμενη ανάπτυξη. Αν και αρχικά τουλάχιστον, η αξία των εμβασμάτων για την εγχώρια οικονομία και ανάπτυξη κατακρίνεται έντονα, κυρίως όταν αυτά χρησιμοποιούνται καθαρά σε μη παραγωγικούς τομείς, παρόλα αυτά η χρήση τους ακόμα και για κατανάλωση αναβαθμίζει την ποιότητα ζωής αυτών που τα χρησιμοποιούν και αποτελούν επένδυση στο υπάρχον «ανθρώπινο κεφάλαιο», αναβαθμίζοντας το βιοτικό επίπεδο πολλών οικογενειών. Η συνεισφορά των μεταναστευτικών εμβασμάτων στα μακροοικονομικά μεγέθη της κάθε χώρας, αποδεικνύει τη σημασία τους για την προώθηση ή όχι της γενικότερης ανάπτυξης που είναι και το βασικό ζητούμενο στις αναπτυσσόμενες αυτές οικονομίες.

Ιδιαίτερα σημαντικό, είναι και το γεγονός ότι τα κεφάλαια αυτά εισρέουν απευθείας στα νοικοκυριά των εγχώριων οικονομιών, διευρύνοντας τη βάση που επωφελείται από αυτά, με αποτέλεσμα να αποφεύγονται περιστατικά κρατικής

κακοδιαχείρησης και σπατάλης. Ταυτόχρονα, αποσοβείται οποιασδήποτε εξωτερική χειραγώγηση λόγω της εισροής των ξένων κεφαλαίων σε μια οικονομία, όπως συνήθως συμβαίνει με την χρήση κεφαλαίων υπό την μορφή της εξωτερικής ή εσωτερικής οικονομικής ενίσχυσης. Στα οφέλη των εμβασματικών κεφαλαίων συμπεριλαμβάνεται και η σημασία τους στον ισοσκελισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών που παρουσιάζεται συνήθως σε υπανάπτυκτες ή αναπτυσσόμενες χώρες και στην χρηματοδότηση επενδυτικών κινήσεων που είναι τόσο απαραίτητη για την εν λόγω κατηγορία χωρών. Οι εισροές αυτές αποτελούν ίσως το σημαντικότερο αντιστάθμισμα για τη μεγάλη απώλεια εργατικού δυναμικού που προκαλεί η μετανάστευση (Nikas, 1991, σσ. 135-145) (Blouchoutzi & Nikas, 2010, σ. 514).

Όπως σε κάθε συναφές μεταναστευτικό ζήτημα, έτσι και στην περίπτωση των μεταναστευτικών εμβασμάτων υπάρχει η άλλη «όψη του νομίσματος», σε ότι αφορά την αξιολόγηση του βαθμού αξιοποίησης των εμβασμάτων και της συμβολής τους στην οικονομία των χωρών προορισμού τους. Στην κατηγορία των ενδεχόμενων κινδύνων, ή στην καλύτερη των περιπτώσεων της μειωμένης απόδοσης κατά τη χρήση τους, αναφέρονται στη βιβλιογραφία οι αυξητικές πληθωριστικές-μισθολογικές τάσεις λόγω της θετικής μεταβολής της ζήτησης, ο κίνδυνος μελλοντικής ύφεσης σε συνδυασμό με την εξάρτηση της οικονομίας από τα εμβάσματα, η «μαλθακότητα» της ανταγωνιστικότητας στην ελεύθερη αγορά, η εξασθένηση του εργασιακού ζήλου λόγω των οικονομικών ενισχύσεων στα εισοδήματα των κατοίκων από τα μεταναστευτικά εμβάσματα και τέλος η νομιμοποίηση κεφαλαίων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες και διακινούνται συνήθως μέσω των καναλιών μεταφοράς μεταναστευτικών εμβασμάτων (Nikas & King, 2005).

Ο διττός αυτός ρόλος που τα εμβάσματα δύνανται να διαδραματίσουν στην εγχώρια οικονομία, εξαρτάται άμεσα από τον τρόπο αξιοποίησής τους. Στις θετικές προοπτικές, εφόσον φυσικά γίνει παραγωγική εκμετάλλευση των μεταναστευτικών εμβασμάτων, συμπεριλαμβάνονται:

- Η ισοσκέλιση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, λόγω της εισροής των κεφαλαίων αυτών δίνοντας ώθηση στις συναλλαγές
- Η ενδυνάμωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας (ανατίμηση) του εγχώριου νομίσματος

- Η χρήση των σημαντικών εμβασματικών εισροών ως πηγής άντλησης κεφαλαίων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για επενδυτικό σκοπό αλλά και προκειμένου να επιτευχθούν οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις σε τομείς της οικονομίας και όχι μόνο
- Η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων που δέχονται τα εμβάσματα, μέσω της μείωσης του αριθμού των κατοίκων που διαβιούν κάτω από τα όρια της φτώχιας, περιορίζοντας ταυτόχρονα τις ανισότητες μέσω της διάχυσης των κεφαλαίων αυτών σε μεγάλο αριθμό οικογενειών. Υπολογίζεται ότι μια αύξηση στις εισροές μεταναστευτικών εμβασμάτων μιας χώρας κατά 10% θα επιφέρει μείωση στο ποσοστό των πολιτών που ζουν κάτω από το όριο της φτώχιας κατά 1,8% (TUC, 2007, σσ. 21-23).

Στον αντίποδα, η μη βέλτιστη αξιοποίηση των εμβασμάτων εγκυμονεί κινδύνους προβλέποντας σοβαρές μακροχρόνιες επιπτώσεις για τα θεμελιώδη μεγέθη της οικονομίας των χωρών και αρνητική επίδραση στις προοπτικές μελλοντικής ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, η επιπόλαιη διαχείριση των μεταναστευτικών εμβασμάτων και η απουσία οργανωμένου μακροπρόθεσμου σχεδίου επένδυσής τους σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας δύναται να οδηγήσει:

- **o** Στην αύξηση της εγχώριας ζήτησης χωρίς την αντίστοιχη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, οδηγώντας αναπόφευκτα σε πληθωριστικές πιέσεις και σε συρρίκνωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών, δημιουργώντας ταυτόχρονα σοβαρά προβλήματα στις υπάρχουσες εργασιακές σχέσεις
- **o** Στη χρησιμοποίηση των εμβασμάτων σε μη παραγωγικούς τομείς της οικονομίας, όπως είναι η κατανάλωση πολυτελών προϊόντων ή η αγορά κατοικιών, εξανεμίζοντας με τον τρόπο αυτό το χρηματικό ποσό που θα μπορούσε να είχε αποταμιευθεί-αξιοποιηθεί από το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα, ενώ παράλληλα τα χρηματικά ποσά των εμβασμάτων ενδέχεται να λειτουργήσουν ως «τροχοπέδη» στον εργασιακό ζήλο των μελών της οικογενείας του μετανάστη που παρέμειναν στην χώρα καταγωγής του, δημιουργώντας σχέσεις εξάρτησης λειτουργώντας κατασταλτικά στην εργασιακή προοπτική των ατόμων αυτών.
- **o** Σε απουσία κινήτρων για την νόμιμη κυκλοφορία των μεταναστευτικών εμβασμάτων δημιουργώντας προβλήματα στην καταγραφή, συλλογή αλλά και αξιοποίησή τους από το κράτος, επιτρέποντας την νομιμοποίηση χρηματικών ποσών που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες στο εξωτερικό.

- Τέλος, ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει η αναπτυξιακή προοπτική των χωρών που αποτελούν προορισμό των μεταναστευτικών εμβασμάτων δεν είναι άλλο από το αποκαλούμενο «Dutch Disease Problem» (Ολλανδική Ασθένεια). Το εν λόγω πρόβλημα πρωτοεμφανίστηκε στην Ολλανδία, εξού και η ονομασία του και συνίσταται στην μακροχρόνια απώλεια της ανταγωνιστικότητας μίας χώρας, λόγω του αρνητικού πρόσημου στο εμπορικό ισοζύγιο της, ως αποτέλεσμα της αύξησης των εισαγωγών λόγω των εμβασμάτων και στην μετέπειτα αύξηση της εγχώριας ισοτιμίας με αποτέλεσμα την επακόλουθη μείωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων ή υπηρεσιών της χώρας αυτής.

Η πλειοψηφία των επιστημονικών αναλύσεων με την χρήση των μακροοικονομικών μοντέλων, έχει αναδείξει τον περιορισμένο, παρά τις αντίθετες προβλέψεις, βαθμό επίδρασης των εμβασμάτων στην ανάπτυξη μίας χώρας. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ιδιορρυθμία των περισσοτέρων μελετών περίπτωσης (case studies) καθώς προκύπτει ερευνητικά ότι η χρήση των εμβασμάτων γίνεται για καθαρά καταναλωτικούς λόγους και όχι για την τροφοδότηση της επενδυτικής διαδικασίας. Η αύξηση που ενδεχομένως να παρατηρηθεί σε ορισμένους τομείς της οικονομίας, όπως για παράδειγμα τον τομέα των κατασκευών ή στις εξαγωγές, δεν αντικατοπτρίζει μία εξίσου σημαντική αύξηση του ΑΕΠ και των αντίστοιχων ρυθμών ανάπτυξης μιας χώρας ως αποτέλεσμα των εμβασματικών εισροών. Υποβαθμίζεται, με άλλα λόγια, ο βαθμός συνεισφοράς των εμβασμάτων στην ανάπτυξη της χώρας διαψεύδοντας ταυτόχρονα όσους χαρακτηρίζουν τα εμβάσματα ως ροές κεφαλαίων που «πυροδοτούν» και προωθούν τις επενδύσεις και την ανάπτυξη γενικότερα (Hagen-Zanker & Siegel, 2007) (Carling, 2008) (Ασπάσιος, 2008, σσ. 22-29). Η στρατηγική σημασία των μεταναστευτικών εμβασμάτων και ο ρυθμιστικός ρόλος αυτών για την οικονομία μίας χώρας, ως κύριας πηγής οικονομικής ενίσχυσης, απαιτεί τη διαμόρφωση των κατάλληλων πολιτικών προκειμένου αυτά να αξιοποιηθούν με απώτερο στόχο την οικονομική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτών των πολιτικών, εντάσσεται και η ανάγκη υποκίνησης των αποταμιεύσεων των μεταναστών, η κατάργηση των άτυπων-ανεπίσημων καναλιών μέσω των οποίων διακινείται ακόμα και μέχρι σήμερα η πλειοψηφία των εμβασματικών κεφαλαίων προς τις χώρες προέλευσης των μεταναστών, η χρησιμοποίηση των επίσημων μορφών μεταφοράς εμβασμάτων και τέλος η υιοθέτηση πολιτικών που ως στόχο θα

έχουν την παροχή κινήτρων προς την κατεύθυνση της ανάληψης παραγωγικών επενδυτικών πρωτοβουλιών από την πλευρά των μεταναστών και των επιχειρήσεων στην χώρα καταγωγής τους. Ο βαθμός απόδοσης των βασικών πολιτικών που αναφέρθηκαν προηγουμένως και αφορούν την αξιοποίηση των εμβασμάτων και των αποταμιεύσεων των μεταναστών, προϋποθέτει την ύπαρξη των κατάλληλων χρηματοπιστωτικών υποδομών τόσο στην χώρα αποστολής όσο και σε αυτή υποδοχής των εμβασμάτων. Σε ότι αφορά την χώρα προέλευσης των εμβασμάτων, βασική προϋπόθεση είναι η ύπαρξη κατάλληλου δικτύου (ιδρυμάτων ή οργανισμών που ασχολούνται με την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς και διαχείρισης εμβασμάτων) με τις απαιτούμενες υποδομές ώστε να χρησιμοποιηθεί από τους μετανάστες το επίσημο δίκτυο μεταφοράς των κεφαλαίων αυτών. Τα συγκεκριμένα ιδρύματα ή οργανισμοί, μέσω των παρεχόμενων υπηρεσιών τους, οφείλουν να αναπτύσσουν τις κατάλληλες υποδομές στη χώρα προορισμού των εμβασμάτων, ώστε να επενδύονται στην ελεύθερη αγορά εργασίας ωφελώντας τους εγχώριους οικονομικούς δείκτες και επιφέροντας την πολυπόθητη ανάπτυξη. Αναπόσπαστο κομμάτι της επιτυχούς αξιοποίησης των εμβασμάτων αποτελεί και η ύπαρξη ενός «υγιούς» επενδυτικού περιβάλλοντος, που με την βοήθεια των υπαρχουσών υποδομών σε κρατικό επίπεδο (πρόσβαση στην εγχώρια αγορά, μηχανισμοί ρύθμισης της αγοράς όπου απαιτείται, ικανό επίπεδο ζήτησης και προσφοράς προϊόντων-υπηρεσιών) θα αξιοποιήσει τα κεφάλαια αυτά για την χρηματοδότηση των παραγωγικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών (Piperno, 2005).

Από την άλλη πλευρά, ως αντίλογος των προαναφερθέντων αρνητικών επιπτώσεων των εμβασμάτων στις οικονομίες των χωρών υποδοχής, δύναται να τεθούν τα αποτελέσματα μελετών όπως αυτή των Νίκας Χ. και Μπλουχουτζή Α. το 2010 για την επίδραση των μεταναστευτικών εμβασμάτων σε τρεις βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές (κατανάλωση, επενδύσεις και εισαγωγές) στις οικονομίες της Ρουμανίας, της Βουλγαρίας και της Αλβανίας την τελευταία εικοσαετία. Βάσει των αποτελεσμάτων αυτών, προκύπτει ότι παρά τις δυσοίωνες προβλέψεις και του κλίματος «καταστροφολογίας» που πολλοί εντεχνιέντως επιβάλλουν, τα εισρέοντα κεφάλαια προς τις χώρες αυτές, προερχόμενα από τους οικονομικούς μετανάστες, αποτέλεσαν τον βασικό «χρηματοδοτικό καταλύτη» που οδήγησε στην μεγάλη αύξηση των εισαγωγών, ενώ αξιόλογη είναι και η επίδρασή τους στους δείκτες εγχώριας κατανάλωσης και στις επενδύσεις των χωρών αυτών. Η

θετική συσχέτιση μεταξύ των εμβασμάτων και των τριών προαναφερθέντων μακροοικονομικών συντελεστών, αποδεικνύει τη συνεισφορά των εμβασμάτων στην ανάπτυξη των βαλκανικών χωρών και στην ανάδειξη των προοπτικών για περαιτέρω αξιοποίησή τους, ώστε να μεγιστοποιηθούν οι θετικές επιδράσεις στις χώρες με χαμηλό ετήσιο κατά κεφαλή μεικτό εθνικό εισόδημα (Blouchoutzi & Nikas, 2010, σσ. 519-523).

Από όλα τα προαναφερθέντα, προκύπτει ότι η εξαγωγή ενός «αμόλυντου» επιστημονικά συμπεράσματος, σχετικά με τον ρόλο των εμβασμάτων στην οικονομία μίας χώρας, προσκρούει για άλλη μια φορά στις διαφορετικές επιστημονικές προσεγγίσεις του συγκεκριμένου ζητήματος. Η φράση «αποδοτική αξιοποίηση των εμβασμάτων μέσω της αξιοποίησής τους σε παραγωγικούς οικονομικούς τομείς» η οποία συνήθως αναφέρεται στις περισσότερες μελέτες διαχείρισης και αξιοποίησης εμβασμάτων, ενέχει μία εν γένει απροσδιοριστία. Η προαναφερθείσα διατύπωση βασίζεται στο στενό πεδίο της οικονομικής οπτικής μη λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική αλλά και οικονομική διάσταση του ζητήματος όπως επίσης και των αρχικών λόγων αποστολής των μεταναστευτικών εμβασμάτων που εξ' ορισμού, δεν σχετίζονται ευθέως με την οικονομική ανάπτυξη των χωρών προορισμού τους. Επιπροσθέτως παρατηρείται διχογνωμία σχετικά με το τι θεωρείται «παραγωγική αξιοποίηση» και τι όχι. Με καθαρά οικονομικούς όρους, η χρησιμοποίηση των εμβασμάτων με σκοπό την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών αλλά και γενικότερα η αναβάθμιση του επιπέδου διαβίωσης δεν συνιστά αποδοτική αξιοποίησή τους. Εφόσον όμως αντιμετωπίσουμε την εν λόγω χρήση των εμβασμάτων υπό μία πιο διευρυμένη οπτική, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε συμπερασματικά, ότι η αξιοποίηση των εμβασμάτων μέσω της καλυτέρευσης του επιπέδου διαβίωσης των πολιτών μιας χώρας, όπως για παράδειγμα η κατανάλωση ποιοτικότερης διατροφής, η μόρφωση, η στέγαση, η παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, θα μπορούσε να συνεισφέρει στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργατικής δύναμης και στην αναβάθμιση του ανθρώπινου κεφαλαίου επιτρέποντας την μετέπειτα ανάπτυξη με καθαρά οικονομικούς αυτή τη φορά όρους (Koc & Onan, 2004) (Antonio Carcia Fuentes, 2009).

Η σημαντικότερη ίσως πτυχή της μελέτης των μεταναστευτικών εμβασμάτων δεν είναι τόσο ο ρόλος που θεωρητικά μπορούν να διαδραματίσουν τα εμβάσματα αυτά κάθε αυτά, αλλά ο τρόπος αξιοποίησής τους που ουσιαστικά θα οδηγήσει στα

θετικά οικονομικά αποτελέσματα και στην έξοδο της εκάστοτε εγχώριας οικονομίας από την οικονομική ύφεση. Οι κυβερνώντες τα κράτη του κόσμου με χαμηλό ή μέσο ετήσιο κατά κεφαλή μεικτό εθνικό εισόδημα, οφείλουν να κατανοήσουν έγκαιρα ότι οι οικονομικοί μετανάστες και τα εμβάσματα αυτών δεν αποτελούν ανεξάντλητη πηγή οικονομικής ενίσχυσης. Η αξιοποίησή τους πρέπει να είναι όσο το δυνατόν αποδοτικότερη για την εγχώρια οικονομία και ανάπτυξη. Η παραστατική παρομοίωση των μεταναστών με «αγελάδες που δεν δύναται να αρμέγονται για πάντα» ίσως αποτυπώνει με τον πιο γλαφυρό τρόπο την ανάγκη έγκαιρης λήψης μέτρων που θα στοχεύουν στην βέλτιστη δυνατή αξιοποίηση των μεταναστευτικών εμβασμάτων.

2.2 Προσωρινή Μετανάστευση, Επαναπατρισμός και οι Προοπτικές Παραγωγικής Αξιοποίησης των Εμβασματικών Κεφαλαίων

Η σχέση των μεταναστευτικών εμβασμάτων με την ανάπτυξη των χωρών προορισμού τους, δεν έχει μέχρι σήμερα λάβει τον απαιτούμενο καθολικό βαθμό αποδοχής. Η πλειοψηφία των επιστημόνων, αξιολογώντας τα μεταναστευτικά εμβάσματα με καθαρά μακροοικονομικά κριτήρια, συμμερίζεται την άποψη ότι οι αποδέκτες των κεφαλαίων αυτών επωφελούνται σε μεγάλο βαθμό χωρίς όμως το ίδιο να παρατηρείται και σε ότι αφορά την ανάπτυξη του συνόλου της εγχώριας οικονομίας. Περιπτώσεις μελετών στο Μεξικό, την Τουρκία, τις Φιλιππίνες, το Μαρόκο, την Αίγυπτο και την Αλβανία, δεν έχουν εντοπίσει σημαντική επίδραση των εμβασμάτων στην εγχώρια οικονομική ανάπτυξη (Abella, 2002). Παρά τα ιδιαίτερα μεγάλα χρηματικά ποσά εμβασμάτων που δέχονται οι χώρες ως αποτέλεσμα της μεταναστευτικής εργασίας, δεν έχουν καταφέρει να εισάγουν τις κατάλληλες μεταρρυθμίσεις για την επανεκκίνηση των «τοπικών μηχανών» ανάπτυξης και εφησυχάζουν με την συνεχή επανατροφοδότηση της μεταναστευτικής διαδικασίας.

Εκτός από την σχέση εμβασμάτων-ανάπτυξης, πολύ σημαντική ερευνητικά αποδεικνύεται και η σχέση του δίπολου αυτού με τη διάρκεια της μετανάστευσης (εμβάσματα-ανάπτυξη-διάρκεια μετανάστευσης). Η μετανάστευση, ανάλογα με τη διάρκεια παραμονής του εκάστοτε μετανάστη, μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε μόνιμη και προσωρινή ή περιστασιακή. Είναι ερευνητικά τεκμηριωμένο και ορθολογικά αποδεκτό, ότι βασικός παράγοντας ώθησης των ατόμων για τη λήψη της απόφασης

μετακίνησης στην σύγχρονη εποχή, είναι οι άσχημες οικονομικές συνθήκες των χωρών καταγωγής τους και η απουσία θετικών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης. Η εξάλειψη των παραγόντων ώθησης των μεταναστών, θα οδηγήσει στην παύση ή στην αποδυνάμωση των μεταναστευτικών ροών. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι όσο πιο σύντομα αναπτυχθεί η χώρα καταγωγής των μεταναστών, μέσω και των εμβασμάτων, τόσο πιο σύντομα θα ισοσκελιστεί το μεταναστευτικό ισοζύγιο των χωρών αυτών. Η διάρκεια παραμονής των μεταναστών σε μια χώρα είναι βασικός παράγοντας που τροποποιεί άρδην τα μεταναστευτικά δεδομένα και μπορεί να αλλάξει την συνολική εποικοδομητική επίδραση των μεταναστών σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Η μη παραγωγική αξιοποίηση των εμβασμάτων, ελλοχεύει κινδύνους διαιώνισης του φαινόμενου της μετανάστευσης αναδεικνύοντας την μετανάστευση ως τρόπο ζωής για τις απανταχού τοπικές κοινωνίες των χωρών με χαμηλό ετήσιο κατά κεφαλή μεικτό εθνικό εισόδημα.

Η «ιώβεια επιμονή» των επιστημόνων αλλά και των κρατικών κυβερνήσεων για αναζήτηση τρόπων «κινητοποίησης» των εμβασματικών κεφαλαίων με σκοπό την μελλοντική ανάπτυξη, εκτός από τα θεσμικά και δημοσιονομικά μέτρα, στοχεύει στον χρονικό περιορισμό ολόκληρης της μεταναστευτικής διαδικασίας. Κρατούσα άποψη των τελευταίων ετών, είναι ότι η προσωρινή μετανάστευση μπορεί να δημιουργήσει τις προοπτικές για ανάπτυξη και οικονομική πρόοδο στις χώρες αποστολής μεταναστών αποτρέποντας την ατέρμονη διατήρηση της μετανάστευσης των κατοίκων που ο φαύλος κύκλος της μη αξιοποίησης των εμβασμάτων επιβάλει. Η μεταναστευτική ιστορία συμπεριλαμβάνει αρκετές περιπτώσεις, προκαθορισμένης χρονικά, οικονομικής μετανάστευσης όπως για παράδειγμα αυτή των «φιλοξενούμενων εργαζομένων» (Gästarbeiters) στην Γερμανία, τα προγράμματα «Bracero» στις ΗΠΑ και των σχετικά πρόσφατων ευρωπαϊκών προγραμμάτων τρίμηνης διάρκειας προξενικών θεωρήσεων εισόδων για παροχή εργασίας (Ruhs, 2005) (Navarro, 2009, σσ. 73-101).

Η συγκεκριμένη μορφή πρόσκαιρης χρονικά μετακίνησης, δύναται να επιτρέψει στους μετανάστες να αποκομίσουν σημαντικά οικονομικά οφέλη αξιοποιώντας το εργατικό τους κεφάλαιο επιτρέποντας ταυτόχρονα την απόκτηση της απαιτούμενης εξειδίκευσης σε εργασιακούς τομείς που μετέπειτα μπορεί να αξιοποιηθεί στη χώρα καταγωγής τους. Τα κεφάλαια που ενδεχομένως αποκόμισαν, μέσω της μεταναστευτικής απασχόλησης, θα μπορέσουν να επενδυθούν στην οικονομία των χωρών καταγωγής τους απασχολούμενοι πλέον σε οικείο περιβάλλον

αξιοποιώντας την οικονομική ώθηση από τις μισθολογικές απολαβές της προσωρινής μετανάστευσής τους. Η προσωρινή μετανάστευση μπορεί επίσης να αξιοποιηθεί από τις επιχειρήσεις που εδρεύουν στις χώρες προορισμού των μεταναστών. Η εμπειρία και η εξειδίκευση, που μέσω της εργασίας θα αποκομίσουν οι μετανάστες, μπορεί να αποτελέσει την απαιτούμενη «μαγιά» των επιχειρήσεων, επενδύοντας στις χώρες προέλευσης των ατόμων αυτών και εκμεταλλευόμενες τόσο το χαμηλό κόστος παραγωγής όσο και το ήδη εκπαιδευμένο και καταρτισμένο από αυτές προσωπικό, μειώνοντας σημαντικά το κόστος παραγωγής και αυξάνοντας τα καθαρά κέρδη τους. Η δρομολογημένη επιστροφή των μεταναστών «αναγκάζει», ως ένα βαθμό, τους προσωρινά εργαζόμενους και τις οικογένειές τους να δραστηριοποιηθούν και να αναζητήσουν τρόπους επιβίωσης και αποδοτικότερης αξιοποίησης των εμβασμάτων μετά την εξάντληση του χρόνου εργασίας στο εξωτερικό. Η νόμιμη, προσωρινή απασχόληση των μεταναστών μπορεί να αποτελέσει το «εφαλτήριο» περιορισμού των περιστατικών εργασιακής εκμετάλλευσης, σε κάθε στάδιο της μεταναστευτικής διαδικασίας και να εκτονώσει την πίεση των χωρών προέλευσής τους διότι θεωρείται εφικτή η μείωση των ποσοστών ανεργίας και η αύξηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του εγχώριου νομίσματος. Επιπλέον, δεν θα παρατηρείται μείωση των εμβασματικών κεφάλαιων ως αποτέλεσμα της λήψης απόφασης για μόνιμη μετεγκατάσταση των μετακινούμενων εργατών στην χώρα υποδοχής τους.

Από την προσωρινή μετανάστευση επωφελείται και η χώρα υποδοχής των μεταναστών. Η μικρής διάρκειας παραμονή, θέτει άνευ αντικειμένου την ανάγκη νομοθετικής πρωτοβουλίας σε όλο το φάσμα κοινωνικής και οικονομικής ένταξης των μεταναστών, διότι δικαιώματα όπως η οικογενειακή επανένωση, η εκπαίδευση και η παροχή συντάξεων, πολύ απλά δεν θα υφίστανται. Επιπλέον, γίνεται εφικτή η πλήρης αξιοποίηση της μεταναστευτικής εργασίας με αποτέλεσμα να μην παρατηρούνται δυσλειτουργίες λόγω της μόνιμης παραμονής μεταναστών στις χώρες αυτές. Οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Γερμανία και η Ελλάδα έχουν υιοθετήσει τέτοιου είδους προγράμματα και προσφέρουν τις απαιτούμενες άδειες βραχείας παραμονής και εργασίας αντί των μακροχρόνιων αδειών παραμονής που συνεπάγονται δικαιώματα περί ιθαγένειας κ.α. Η ονομαστικοποίηση των αδειών που χορηγούνται, γίνεται με βάσει τα κριτήρια ζήτησης και προσφοράς εργασίας σε τοπικό επίπεδο, εμπλέκοντας και την συμμετοχή των εργοδοτών για την επιλογή συγκεκριμένων μεταναστών (Martin, 2006) (Ceobanu & Escandell, 2011).

Τα προαναφερθέντα προγράμματα βραχείας παραμονής και εργασίας μεταναστών εμφανίζουν και αυτά ορισμένες ρυθμιστικές και λειτουργικές αδυναμίες. Ορισμένος αριθμός οικονομικών μεταναστών που θα εισέλθουν υπό το συγκεκριμένο καθεστώς θα παραμείνουν παράτυπα στην χώρα που αρχικά τους υποδέχτηκε μόνιμα, όπως για παράδειγμα συνέβη στην περίπτωση της Γερμανίας όταν από τα 18.000.000 και πλέον εκατομμύρια οικονομικών μεταναστών που εισήλθαν στη χώρα μεταξύ του 1960 και του 1973, τα σχεδόν 4.000.000 αυτών παρέμειναν στη χώρα παράτυπα παραβιάζοντας ουσιαστικά το καθεστώς βραχείας παραμονής και εργασίας τους. Η εποχική απασχόληση και η μικρής διάρκειας παραμονή των μεταναστών μπορεί επίσης να συνδεθεί με προβλήματα εις βάρος ορισμένων επιχειρήσεις που επιθυμούν να προσλάβουν μόνιμα ορισμένους μετανάστες προκειμένου να τους εκπαιδεύσουν και να τους καταστήσουν πιο αποδοτικούς σε βάθος χρόνου, ενώ στα αρνητικά συμπεριλαμβάνεται και το υψηλό κόστος έκδοσης άδειας βραχείας παραμονής που έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια σημαντικών κεφαλαίων εκ μέρους των μεταναστών εξανεμίζοντας με τον τρόπο αυτό μεγάλο τμήμα των μηνιαίων μισθολογικών απολαβών στη χώρα εργασίας τους (Gedeshi, 2002).

Το ζήτημα της επιστροφής των μεταναστών στην χώρα προέλευσής τους, αποτελεί μια ακόμα πτυχή του γενικότερου μεταναστευτικού φαινομένου που δεν έχει, μέχρι σήμερα, διερευνηθεί επιστημονικά επαρκώς γεγονός που δεν επιτρέπει την επισταμένη μελέτη των πολυάριθμων παραγόντων που καθορίζουν τους λόγους αλλά και τους τρόπους με τους οποίους εξελίσσεται ο επαναπατρισμός των μεταναστών. Το πρώτο εμπόδιο έγκειται στην έλλειψη αλλά και στην αδυναμία θεωρητικοποίησης και δημιουργίας μη αλληλοκαλυπτόμενων κατηγοριών βάσει των οποίων θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν οι διάφορες κατηγορίες μεταναστών. Μία από τις σημαντικότερες επιστημονικές προσπάθειες για την κάλυψη του συγκεκριμένου «επιστημονικού κενού» έγινε από τον Gmelch G. και τον Cerase F. Ο πρώτος εξ' αυτών κατηγοριοποίησε τους μετανάστες που επιστρέφουν στην χώρα καταγωγής τους με κριτήριο την πρόθεση τους για επαναπατρισμό πριν την λήψη της απόφασης για μετανάστευση δημιουργώντας τις εξής τέσσερις κατηγορίες:

- Μετανάστες που είχαν ως πρόθεση την προσωρινή μετακίνηση και την επιστροφή στην χώρα προέλευσής τους όταν είχαν επιτύχει τους στόχους που είχαν θέσει στη χώρα μετακίνησης
- Μετανάστες που είχαν ως αρχική πρόθεση την προσωρινή μετανάστευση αλλά τελικά έμειναν μόνιμα στη χώρα προορισμού τους

- Μετανάστες που είχαν ως αρχική πρόθεση τη μόνιμη μετεγκατάστασή τους στη χώρα προορισμού τους ,αλλά τελικά πήραν την απόφαση να επαναπατριστούν
- Μετανάστες που είχαν ως αρχική πρόθεση τη μόνιμη παραμονή τους στη χώρα προορισμού και τελικά πραγματοποίησαν τις αρχικές τους προθέσεις (Gmelch, 1980).

Η δεύτερη προσπάθεια κατηγοριοποίησης, από τον έτερο επιστήμονα που προαναφέρθηκε ,έγινε με κριτήριο τους λόγους που τελικά καθόρισαν την επιστροφή ή αντίστοιχα την παραμονή των μεταναστών. Με βάσει το συγκεκριμένο κριτήριο δημιουργούνται τρεις επιμέρους κατηγορίες:

- Μετανάστες που επέστρεψαν λόγω μη εκπλήρωσης των αρχικών στόχων τους
- Μετανάστες που επέστρεψαν λόγω των επιδιώξεων για οικονομική ή επιχειρηματική κυρίως δραστηριοποίηση στην χώρα προέλευσης τους ή για λόγους συνταξιοδότησης
- Μετανάστες που παρέμειναν στην χώρα προορισμού τους και επομένως δεν επαναπατρίστηκαν ποτέ (Cerase, 1974).

Και οι δυο επιστημονικές προσεγγίσεις επιχείρησαν να οριοθετήσουν την μεγάλη περιπτωσιολογία που παρουσιάζεται σχετικά με τους επιμέρους λόγους επιστροφής των μεταναστών στις χώρες προέλευσης τους με ικανοποιητικά σε πολλές περιπτώσεις αποτελέσματα.

Σε ότι αφορά την περίπτωση της αλβανικής μετανάστευσης προς την Ελλάδα, παρατηρήθηκε η σχεδόν παντελής απουσία κρατικού σχεδίου για την διαχείριση των μεταναστών και το ζήτημα του επαναπατρισμού τους. Κύρια πεποίθηση, τόσο της αλβανικής κοινωνίας αλλά κυρίως της εκάστοτε ηγεσίας της συγκεκριμένης χώρας, ήταν ότι η μετανάστευση έχει μόνο θετικά αποτελέσματα διότι βοηθάει στην «εκτόνωση» των πιέσεων του μεγάλου ποσοστού ανεργίας και επιτρέπει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας λόγω του μεγάλου αριθμού εμβασμάτων που δέχεται από τους μετανάστες του εξωτερικού. Η μονόπλευρη και συνάμα προβληματική αντιμετώπιση του συγκεκριμένου ζητήματος είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση αρνητικών συνεπειών τόσο κοινωνικών όσο και οικονομικών όταν οι έρευνες αλλά και η ίδια η πραγματικότητα ανέδειξε την ουτοπιστική αντίληψη που αρχικά είχε διαμορφωθεί. Η αλβανική περίπτωση, με τις επιστημονικές επιφυλάξεις που ενέχει κάθε παρόμοιας μορφής κατηγοριοποίηση, μπορεί να ενταχθεί στις δύο πρώτες ομάδες μεταναστών, όπως προαναφέρθηκε με βάσει τα κριτήρια του Gmelch G., διότι η αλβανική μετανάστευση έχει ως κύριο γνώρισμα εμφάνισής της το οικονομικό

κίνητρο και την αναζήτηση εργασίας και καλύτερων συνθηκών διαβίωσης από τα άτομα που μετακινούνται. Χαρακτηριστικό είναι και το γεγονός ότι παρά το ότι οι οικονομικοί λόγοι της μετανάστευσης τείνουν να καλύπτονται μετά από ορισμένη χρονική διάρκεια, μεγάλος αριθμός Αλβανών μεταναστών επιλέγει τη μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα λόγω των καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και του μεγάλου βαθμού κοινωνικοποίησης στην ελληνική κοινωνία με την βοήθεια και των ήδη διαβιούντων σε αυτή ομοεθνών τους. Αυτό ερμηνεύει και το γεγονός ότι τα άτομα αλβανικής υπηκοότητας που επιλέγουν τελικά να επιστρέψουν στην χώρα προέλευσής τους έχουν ως κοινό γνώρισμα την αποτυχία επίτευξης των οικονομικών στόχων τους ή της αδυναμίας προσαρμογής στο κοινωνικό πλαίσιο της ελληνικής πραγματικότητας (Castles S. , 1998) (Markova & Sarris, 1997) (Γεωργούλας, 2001).

Μια άλλη επιστημονική πτυχή της επιστροφής των μεταναστών στην χώρα προέλευσης τους αφορά την μελέτη του τρόπο με τον οποίο επηρεάζεται η χώρα των μεταναστών μετά τον επαναπατρισμό τους, κυρίως σε οικονομικό επίπεδο. Οι επιδράσεις αυτές αποτελούν συνάρτηση πληθώρας παραγόντων οι πιο χαρακτηριστικοί εκ των οποίων είναι:

- Ο αριθμός των επαναπατρισθέντων και η επιλογή του χρόνου επιστροφής
- Η διάρκεια παραμονής των μεταναστών στην χώρα προορισμού τους
- Η γεωγραφική τοποθεσία εγκατάστασης των μεταναστών
- Το κοινωνικό, μορφωτικό και οικονομικό υπόβαθρο των επαναπατρισθέντων
- Ο βαθμός οργάνωσης και συντονισμού της επιστροφής και η τυχόν ύπαρξη πολιτικών που θα υποβοηθήσουν την επανένταξη των μεταναστών.

Η παλιννόστηση των μεταναστών μπορεί αρχικά να αξιολογηθεί ως μια ευκαιρία αξιοποίησης του μεγάλου αριθμού κεφαλαίων που εισρέουν με την μορφή των εμβασμάτων στην χώρα, αλλά και την είσοδο στην αγορά εργασίας σημαντικού αριθμού εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Οι αρχικές όμως αυτές υποθέσεις ενδεχομένως να έρθουν σε αντίθεση με τα πραγματικά δεδομένα που η κάθε χώρα παρουσιάζει, μεταβάλλοντας τις όποιες αρχικές εικασίες (Lambrianidis & Hatziprokopiou, 2005, σσ. 111-115) (Παπασωτηρίου, 2000, σσ. 9-11).

Στην περίπτωση της Αλβανίας, τα μέχρι τώρα στοιχεία σχετικών ερευνών, τείνουν να αποδώσουν θετική χροιά στην συνολική συνεισφορά των μεταναστών που επιστρέφουν στον οικονομικό και εργασιακό τομέα της χώρας. Η περιορισμένη επίδραση των Αλβανών μεταναστών, οφείλεται στο γεγονός ότι τα κεφάλαια που εισρέουν στην αλβανική οικονομία, ως αποτέλεσμα της παροχής εργασίας κατά την

διάρκεια της μετανάστευσης, δεν απορροφώνται αποκλειστικά σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας επιφέροντας την πολυπόθητη ανάπτυξη των κρατών με χαμηλό ή μέσο ετήσιο κατά κεφαλή μεικτό εθνικό εισόδημα. Τα εμβάσματα αξιοποιούνται από τους Αλβανούς μετανάστες και τις οικογένειες τους προκειμένου να καλυφθούν καταναλωτικές ανάγκες ή επενδύονται σε μη παραγωγικούς τομείς της οικονομίας, όπως για παράδειγμα στην αγορά ή κατασκευή ακινήτων. Η ποσοτική παράθεση των προαναφερθέντων χαρακτηριστικών της αλβανικής οικονομίας γίνεται εμφανής στα αποτελέσματα πληθώρας ερευνών, μία εκ των οποίων διενεργήθηκε το 1999 βάσει της οποίας προέκυψε ότι το 53% του συνόλου των εμβασμάτων που εισήλθαν στην αλβανική οικονομία από τους Αλβανούς μετανάστες στην Ελλάδα χρησιμοποιήθηκαν για την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών, το 16% αποταμιεύθηκε σε τράπεζες ή επενδύθηκε σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ενώ μόλις το 7% αξιοποιήθηκε σε παραγωγικούς τομείς με το εναπομείναν 10% να διοχετεύεται σε λοιπές δραστηριότητες. Βέβαια, παρά την απουσία αξιοσημείωτης χρησιμοποίησης των εμβασμάτων και των αποταμιεύσεων σε παραγωγικούς οικονομικούς τομείς, αυτά συνεισφέρουν σημαντικά στο οικογενειακό εισόδημα μεγάλου αριθμού νοικοκυριών. Χαρακτηριστικά είναι τα στοιχεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου το 1997 για την Αλβανία, βάσει των οποίων τα εμβάσματα που δέχθηκε η συγκεκριμένη χώρα αντιπροσώπευαν το 10-15% του ΑΕΠ της (Kule, Mancellari, Papapanagos, Qirici, & Sanfey, 1999). Η αξία των εμβασμάτων ακόμα και υπό τις συνθήκες που προαναφέρθηκαν για την αλβανική πραγματικότητα, κρίνεται ιδιαίτερα αξιόλογη βάσει οικονομικών όρων, καθόσον μειώθηκε σημαντικά το εμπορικό ισοζύγιο και η ανεργία της χώρας και αυξήθηκε η παραγωγή σε αρκετά τμήματα της οικονομίας όπως στον τομέα των κατασκευών και της γεωργίας (Mancellari, Papapanagos, & Sanfey, 1996).

Το δεύτερο σημαντικό κομμάτι στην μελέτη των οικονομικών επιδράσεων που μπορεί να δεχτεί μια χώρα με την επιστροφή ενεργού εργατικού δυναμικού που βρισκόταν υπό καθεστώς μετανάστευσης, σχετίζεται με τις δυνατότητες ενσωμάτωσής του στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα. Κατά κανόνα, οι εργαζόμενοι που επαναπατρίζονται, επιστρέφουν μαζί με τις νέες δεξιότητες και ικανότητες που απέκτησαν κατά την διάρκεια εργασίας τους στο εξωτερικό. Το πρόβλημα όμως με τον επαναπατρισμό των Αλβανών μεταναστών δημιουργήθηκε λόγω της έλλειψης των απαιτούμενων υποδομών ώστε οι νέες ικανότητες-δεξιότητες να αξιοποιηθούν στο έπακρο από το εγχώριο εργασιακό σύστημα. Παρά τα αρχικά

δομικά εμπόδια, η κατάσταση φαίνεται να ομαλοποιείται σταδιακά και οι Αλβανοί εργαζόμενοι «μεταλαμπαδεύουν» την πολύ σημαντική εμπειρία τους στο νέο εργασιακό περιβάλλον απασχολούμενοι τις περισσότερες φορές στο ίδιο ή σε παρεμφερή τομέα με αυτόν που απασχολούνταν στην Ελλάδα ή την Ιταλία (Lambrianidis & Hatziprokopiou, 2005, σσ. 111-112).

Σε ότι αφορά την ελληνική περίπτωση, οι υπάρχουσες έρευνες παρέχουν μεν στοιχεία σχετικά με τις προθέσεις των μεταναστών για επιστροφή στην χώρα τους ή για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα, αλλά όλα αυτά τα στοιχεία αφορούν εξειδικευμένες ερευνητικές προσπάθειες που στοχεύουν σε συγκεκριμένες μεταναστευτικές ομάδες ή σε οριοθετημένες γεωγραφικά περιοχές. Σε γενικές γραμμές, με την πάροδο του χρόνου οι μετανάστες προερχόμενοι από τις γειτονικές στην Ελλάδα χώρες, δηλώνουν ότι επιθυμούν να μείνουν για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα ή ακόμα και μόνιμα στη χώρα. Σχετική έρευνα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στην Αθήνα, έδειξε ότι οι μετανάστες του δείγματος δήλωσαν σε ποσοστό 53.3% την επιθυμία τους να μείνουν μόνιμα στην Ελλάδα. Πιο εξειδικευμένη έρευνα σε Αλβανούς μετανάστες απέδειξε ότι το 56% αυτών επιθυμεί να επιστρέψει στην χώρα καταγωγής τους μετά από 17,6 χρόνια ενώ το 20-40% του υπό μελέτη δείγματος προτίθεται να παραμείνει μόνιμα στην Ελλάδα κυρίως λόγω της έλλειψης ευκαιριών απασχόλησης και επιχειρηματικών προοπτικών στην Αλβανία. Σε αντίστοιχες έρευνες σε Βούλγαρους μετανάστες εντοπίζεται ακόμα μεγαλύτερο ποσοστό πρόθεσης για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα τονίζοντας την τάση πολλών οικονομικών μεταναστών για μόνιμη εγκατάσταση στην χώρα προορισμού τους. Η ελληνική Πολιτεία οφείλει να λάβει σοβαρά τις νέες αυτές τάσεις σχετικά με τον χρόνο παραμονής των μεταναστών και να συνειδητοποιήσει άμεσα ότι η ελληνική κοινωνία θα μεταλλαχθεί δραματικά (Έμκε-Πουλοπούλου, 2007, σσ. 106-110).

Οι μεταβολές που σχετίζονται με την αρχική κατάσταση που βίωσε ο κάθε μετανάστης μετά την είσοδό του στη νέα χώρα προορισμού του καθορίζουν και τον τρόπο που αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο μετάβασης από καθεστώς προσωρινής μετανάστευσης σε καθεστώς μόνιμης διαμονής και αντίστροφα. Η ωρίμανση των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών, μπορεί να οφείλεται σε μεταβολές στις συνθήκες απασχόλησης, στην εν γένει οικονομική τους κατάσταση, στην αναβάθμιση του επιπέδου ζωής, αλλά και σε οικογενειακής φύσεως ζητήματα (επανένωση οικογενειών, γάμος, κ.ά.). Οι Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες ήρθαν στην Ελλάδα και μεγάλος αριθμός αυτών δηλώνει ότι θα παραμείνει μόνιμα, καθιστώντας

επιβεβλημένες τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές προκειμένου να υπάρξει ομαλή μετάβαση στα νέα δημογραφικά και όχι μόνο δεδομένα της χώρας (Νίκας & Ασπάσιος, 2012, σσ. 344-346). Η πρόβλεψη τόσο των κρατών όσο και των ίδιων των μεταναστών, για παροχή εργασίας μακριά από την πατρίδα τους, αλλά και η επιθυμία επαναπατρισμού αποτελεί μία ψευδαίσθηση που επιβεβαιώνεται και από την συγκεκριμένη έρευνα πεδίου όπως θα παρουσιαστεί στο τελευταίο κεφάλαιο. Η αρχική πρόβλεψη ότι η μετανάστευση του 20ου και 21ου αιώνα θα αποτελέσει ένα προσωρινό φαινόμενο αποκλείοντας το χαρακτήρα της μονιμότητας, κυρίως λόγω της οικονομικής φύσης που την προσδιορίζει, δεν επαληθεύτηκε διότι τελικά οι οικονομικοί μετανάστες όχι απλά δεν αποχώρησαν από την χώρα μετανάστευσης τους αλλά σταδιακά έφεραν την οικογένεια τους με την διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης ή δημιούργησαν νέους οικογενειακούς δεσμούς στη χώρα εργασίας τους. Τόσο οι μαζικές μεταναστεύσεις, της πρόσφατης χρονικά εποχής που διανύουμε, αλλά και παλαιότερα μετασχηματίσθηκαν, από «μετανάστευση εργασίας» σε «μετανάστευση εγκατάστασης» διαψεύδοντας με τον τρόπο αυτό την προσωρινή διάσταση του φαινομένου και εδραιώνοντας τη μονιμότητα ως κύριο χαρακτηριστικό αυτής (Green N. , 2002, σσ. 120-122).

Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός και εφαρμογή προγραμμάτων προσωρινής εργασιακής απασχόλησης μπορεί να αμβλύνει τις αρνητικές επιδράσεις της μόνιμης μετανάστευσης τόσο στις χώρες αποστολής όσο και σε αυτές υποδοχής των μεταναστών, επιτρέποντας την αποφυγή των «παγίδων» που η μακροχρόνια παραμονή μεταναστών και η μη αποδοτική αξιοποίηση των εμβασμάτων μπορεί να επιφέρει. Παράγοντες όπως η θέληση του μετανάστη για αποστολή εμβασμάτων, το καθεστώς παραμονής του στη χώρα εργασίας, οι οικογενειακοί δεσμοί και η οικονομική κατάσταση της χώρας υποδοχής, επηρεάζουν επιπρόσθετα το ρυθμό και το μέγεθος των εμβασματικών εισροών και τις αποφάσεις που σχετίζονται με την χρονική διάρκεια μετανάστευσης. Η διαμόρφωση των παραγόντων που τελικά θα καθορίσουν τις επιμέρους αποφάσεις, σχετικά με την μετανάστευση ορισμένων εθνοτικών ομάδων είναι καίριας σημασίας και χρήζουν επισταμένης αντιμετώπισης αλλά και διαχείρισης τόσο από το κράτος υποδοχής όσο και από αυτό αποστολής των μεταναστών ώστε να καθοριστεί το μεταναστευτικό πλαίσιο που κρίνεται αποδοτικότερο και ταυτόχρονα πιο επιθυμητό τόσο από την πλευρά των μεταναστών όσο και από τα κράτη που με εμπλέκονται στην όλη μεταναστευτική διαδικασία (Stark & Loukas, 1985) (Gilbreath, 2001) (Ellerman, 2005, σσ. 624-625).

2.3 Τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά των Αλβανικών Μεταναστευτικών Εμβασμάτων

2.3.1 Σκιαγράφηση του Ρόλου των Μεταναστευτικών Εμβασμάτων στην Οικονομία της Αλβανίας

Η νεότερη αλβανική μετανάστευση όπως προαναφέρθηκε, οφείλεται κυρίως σε οικονομικούς παράγοντες και πιο συγκεκριμένα στην αυξημένη ζήτηση φτηνού εργατικού δυναμικού των γειτονικών οικονομιών της Ελλάδας και της Ιταλίας (παράγοντες έλξης-pull factors) αλλά και στην άσχημη οικονομική κατάσταση της Αλβανίας που μαστίζονταν από υπανάπτυξη και υψηλά ποσοστά ανεργίας (παράγοντες απώθησης-push factors) (Martin & Zurcher, 2008). Ο ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός Αλβανών οικονομικών μεταναστών που εξήλθε της χώρας μετά την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος, προκάλεσε την εισροή ενός εξίσου μεγάλου αριθμού εμβασματικών κεφαλαίων προς την Αλβανία. Μέσω της παρούσας υποενότητας, επιδιώκεται η παρουσίαση της ιδιάζουσας σημασίας αυτών των εμβασματικών ροών, συγκριτικά με βασικούς και όχι μόνο, μακροοικονομικούς δείκτες της εγχώριας αλβανικής οικονομίας και η μελέτη του τρόπου που οι αλβανικές κυβερνήσεις αντιμετώπισαν τις ροές αυτές, στο πλαίσιο της γενικότερης οικονομικής και πολιτικής πορείας της χώρας.

Η βίαιη κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος. που επί δεκαετίες κυβερνούσε τη χώρα, επέφερε δραματικές αλλαγές σε κάθε επίπεδο οργάνωσής της, οδηγώντας μεγάλο τμήμα του πληθυσμού στην εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση. Μέχρι και σήμερα, το μεταναστευτικό φαινόμενο της Αλβανίας απασχολεί τόσο την ίδια την χώρα και τους κυβερνώντες αυτής, όσο και ολόκληρη την διεθνή κοινότητα. Από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και τις αρχές του 1990, ο αλβανικός πληθυσμός εμφάνιζε αύξηση κατά 2% σε ετήσια βάση. Με το άνοιγμα των συνόρων όμως, παρατηρήθηκε μείωση του συνολικού πληθυσμού κατά 3,5% για το διάστημα 1989-2001. Η πλειοψηφία των μεταναστών ήταν άνδρες, γεγονός που οδήγησε στην μείωση του αντίστοιχου ποσοστού του ανδρικού πληθυσμού κατά 20% σε εθνικό επίπεδο. Όπως προαναφέρθηκε, εκτός από την εξωτερική μετανάστευση, μετακινήσεις πληθυσμών παρατηρήθηκαν και στο εσωτερικό της χώρας. Από το 1989 έως το 2001 ο αριθμός των κατοίκων στην επαρχία μειώθηκε κατά 13% ενώ το αντίστοιχο ποσοστό κατοίκων που πλέον ζούσαν σε αστικό περιβάλλον αυξήθηκε κατά 14%.

Τα μεταναστευτικά εμβάσματα των Αλβανών, συνεχίζουν μέχρι και σήμερα να αποτελούν σημαντική οικονομική ενίσχυση όχι μόνο σε οικογενειακό αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Σχετικές έρευνες, έχουν υπολογίσει ότι οι Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες στην Ελλάδα αποστέλλουν το 19% περίπου των εισοδημάτων τους στην Αλβανία. Το ποσοστό των μεταναστευτικών εμβασμάτων που τελικά αποστέλλεται παρουσιάζει διαφορές, ανάλογα με την έμφυλη κατηγοριοποίηση των Αλβανών και τα επιμέρους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε μετανάστη. Οι άντρες εμβάζουν κατά μέσο όρο το 22% των εισοδημάτων τους, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών ανέρχεται στο 35% περίπου. Βέβαια, πρέπει να επισημανθεί ότι ο μέσος όρος των ποσοστών αυτών δεν παραμένει σταθερός διαχρονικά. Πληθώρα παραγόντων μπορούν να επηρεάσουν το ποσοστό των αλβανικών εμβασμάτων ένας εκ των οποίων είναι και η διάρκεια παραμονής των μεταναστών στην Ελλάδα. Χρονικό διάστημα πέντε επιπλέον ετών παραμονής για παράδειγμα, μπορεί να μειώσει κατά 8% το ποσό των εμβασμάτων που αποστέλλονται στην Αλβανία (Lianos, Petralias, & Boussoulas, 2004). Τα αλβανικά μεταναστευτικά εμβάσματα, εκτός από τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν επί του συνόλου της αλβανικής οικονομίας, διαδραματίζουν εξίσου σημαντικό παράγοντα στην επιβίωση και ανάπτυξη των μεμονωμένων ατόμων προς τα οποία και αποστέλλονται. Κατά μέσο όρο, τα μεταναστευτικά εμβάσματα αποτελούν το 13% των συνολικών εισοδημάτων μιας οικογενείας, ποσοστό που είναι ακόμα υψηλότερο όταν οι αποδέκτριες οικογένειες κατοικούν στην αλβανική επαρχία. Η πλειοψηφία των μεταναστών που αποστέλλουν εμβάσματα ζει εκτός Αλβανίας σε ποσοστό 80% (Carletto C. , Davis, Stampini, Trento, & Zezza, 2004).

Σε ότι αφορά το ζήτημα της αξιοποίησης των μεταναστευτικών εμβασμάτων, όπως αναλυτικά προαναφέρθηκε, παρατηρείται αρχικά η διοχέτευσή τους κυρίως για καταναλωτικό σκοπό καλύπτοντας με τον τρόπο αυτό βασικές ανάγκες των ιδίων και των νοικοκυριών τους. Με την πάροδο του χρόνου όμως, μεταβάλλεται ο τομέας αξιοποίησης των εμβασμάτων αυτών. Μετά την κάλυψη των βασικών βιοτικών και όχι μόνο αναγκών (διατροφή, ένδυση, στέγαση), έχει παρατηρηθεί η χρήση των αλβανικών μεταναστευτικών εμβασμάτων προκειμένου να διασφαλιστεί η οικονομική κάλυψη όλων των τελετών που ενδεχομένως να λάβουν χώρα μέσα σε μια οικογένεια, όπως για παράδειγμα οι γάμοι, οι βαφτίσεις και οι κηδείες. Στο τελικό στάδιο, τα εμβάσματα επενδύονται στο ανθρώπινο δυναμικό της κάθε οικογενείας και ειδικότερα στην μόρφωση και την επαγγελματική εξειδίκευση, προσβλέποντας στην

μελλοντική αξιοποίηση των προσόντων που θα έχουν αποκομίσει τα μέλη της οικογενείας του μετανάστη. Το δεύτερο και τρίτο στάδιο ενδέχεται να μεταβάλλεται σε ότι αφορά τη χρονική σειρά επιλογής του, διότι η κάθε οικογένεια έχει διαφορετικό τρόπο αντίληψης της παραγωγικότερης αξιοποίησης των κεφαλαίων αυτών προς όφελός της (King & Vullnetari, 2003).

Από τις αρχές της δεκαετίας, παρατηρείται μια διαχρονική αύξηση του συνολικού ποσού των εμβασμάτων που από τα 275.000.000 δολάρια το 1992, ανήλθαν στα 1.111.000.000 δολάρια το 2009 (Γράφημα 1). Τα κεφάλαια αυτά, κέντρισαν αρχικά το ενδιαφέρων διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank), το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund) και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (European Central Bank), οι οποίοι προσπάθησαν να κινητοποιήσουν τις αρμόδιες αλβανικές Αρχές προκειμένου να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν τις απαιτούμενες ρυθμίσεις ώστε να προσελκύσουν ακόμα περισσότερα μεταναστευτικά κεφάλαια αλλά και να αλλάξουν τα κανάλια μεταφοράς αυτών στοχεύοντας στην αξιοποίησή τους μέσω του επίσημου τραπεζικού συστήματος. Παρά την οικονομική κρίση στην Ελλάδα, η οποία άλλαξε δραματικά τα οικονομικά δεδομένα ολόκληρης της χώρας συμπεριλαμβανομένων και των μεταναστών που εργάζονται σε αυτή, η εκροή εμβασμάτων από την Ελλάδα προς στην γείτονα χώρα, παρά την μικρή μείωση που εμφάνισε μετά το 2008, συνεχίζει να αποτελεί σημαντική πηγή κεφαλαιακών εισροών από το εξωτερικό (EUROSTAT, 2010).

Αντλώντας πληροφορίες από τα επίσημα στοιχεία της Τράπεζας της Αλβανίας (Albanian Bank) (Πίνακας 2) και μελετώντας τα εμβάσματα μακροσκοπικά, προκύπτει ανεμπόδιστα το συμπέρασμα ότι τα μεταναστευτικά εμβάσματα αντιπροσώπευαν σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ της χώρας. Το εν λόγω ποσοστό, όπως είναι αναμενόμενο, ήταν μεγαλύτερο τα πρώτα χρόνια της νεότερης αλβανικής μετανάστευσης, αγγίζοντας ποσοστό της τάξης του 22,3% για το 1993 και 19,4% για το 1994 γεγονός που οφείλεται στην πολύ άσχημη οικονομική κατάσταση ολόκληρης της χώρας και της έντασης της μεταναστευτικής διαδικασίας, ενώ με την σταδιακή ανάκαμψη-ανάπτυξη της αλβανικής οικονομίας το ποσοστό μειώθηκε με αποτέλεσμα να κυμαίνεται μεταξύ 12-14% του ΑΕΠ από το 2000 μέχρι και το 2007.

Σημαντικά είναι και τα συμπεράσματα που προκύπτουν μελετώντας τα εμβάσματα ως ποσοστό των εξαγωγών της χώρας. Η αξία αυτών είναι τουλάχιστον διπλάσια από την αξία των εξαγωγών, γεγονός που δικαιολογεί τον σημαντικό ρόλο

των εμβασματικών κεφαλαίων στην ισοσκέλιση του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας. Το εν λόγω ποσοστό άρχισε να μειώνεται μετά το 2005 (177,1%) αλλά παρόλα αυτά δεν έχασε την δυναμική του ως ποσοστό των εξαγωγών (Bank of Albania, 2010).

Για το 2012 η Αλβανία δέχτηκε μεταναστευτικά εμβάσματα που ανήλθαν συνολικά στα 1.035.000.000 δολάρια, όταν το συνολικό ποσό των εμβασματικών κεφαλαίων σε ολόκληρο τον κόσμο άγγιξε τα 529.000.000.000 δολάρια προερχόμενα σε ποσοστό 23,3% από τις ΗΠΑ. Στην πρώτη θέση της σχετικής λίστας των χωρών που αποτέλεσαν τις βασικές χώρες αποστολής των αλβανικών μεταναστευτικών κεφαλαίων είναι η Ελλάδα, από την οποία εστάλησαν εμβάσματα της τάξης των 478.000.000 δολαρίων περίπου και ακολουθεί η Ιταλία (386.000.000 δολάρια) και οι ΗΠΑ (67.000.000 δολάρια) (Pew Research, 2014b).

Γράφημα 1: Ρυθμός Ανάπτυξης της Αλβανίας την Περίοδο 2001-2010 (%)

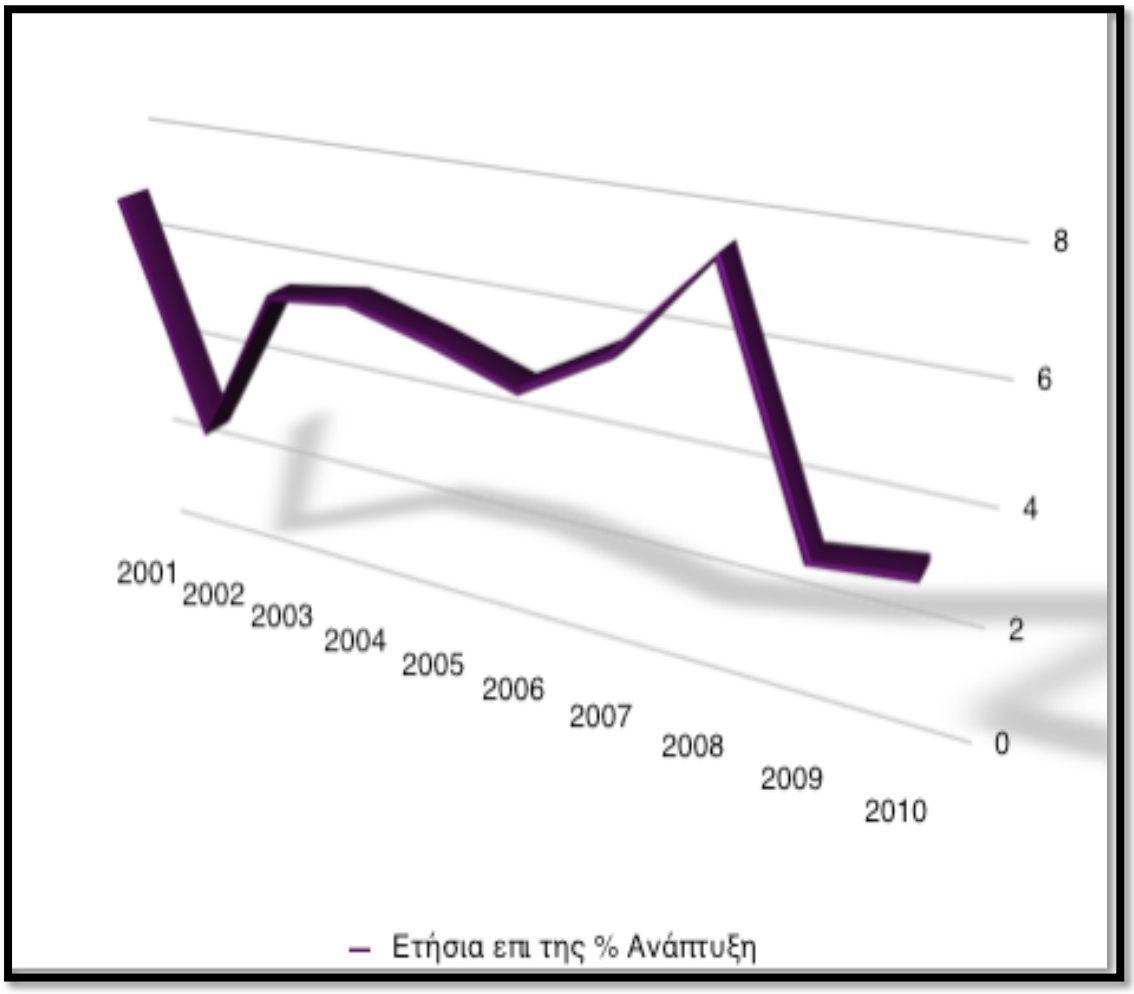

Πηγή: (World Bank, 2011b)

Ακριβής αξιολόγηση του ρόλου που τα εμβάσματα διαδραμάτισαν στην οικονομία της χώρας δεν είναι εφικτή, κυρίως λόγω της αδυναμίας υπολογισμού του πραγματικού μεγέθους των εμβασμάτων που δέχεται η χώρα. Η χρήση άτυπων καναλιών μεταφοράς εμβασμάτων, εκτός του τραπεζικού συστήματος, υπολογίζεται ότι αντιπροσωπεύει το 81% της συνολικής κεφαλαιακής κίνησης, με το 50% περίπου του ποσοστού αυτού να αφορά την μεταφορά εμβασμάτων με την αυτοπρόσωπη μέριμνα των μεταναστών (Korovilas, 1999). Επιπροσθέτως, η επιλογή μεγάλου αριθμού μεταναστών να συνεισφέρουν στις οικογενειακές ανάγκες μέσω της αποστολής αγαθών (ηλεκτρικές συσκευές και καταναλωτικά προϊόντα μεγάλης διάρκειας) και όχι τραπεζογραμματίων (κερμάτων ή καταθέσεων) από την χώρα εργασίας σε αναλογία που αντιστοιχεί στο ένα έκτο της συνολικής αξίας των μεταναστευτικών εισροών, έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία σχηματισμού πλήρους εικόνας, περιορίζοντας την περαιτέρω επεξεργασία των στοιχείων αυτών. Η πλειοψηφία των εμβασματικών κεφαλαίων προς την Αλβανία χρησιμοποιήθηκε για την αγορά καταναλωτικών αγαθών και για την αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των παραληπτών. Οι εισαγωγές τροφίμων από τα 157.000.000 δολάρια το 1993, ουσιαστικά διπλασιάστηκαν, αγγίζοντας τα 321.000.000 δολάρια το 1999 ενώ τμήμα των εμβασμάτων κατατέθηκε σε τραπεζικούς λογαριασμούς για μελλοντική χρήση και αξιοποίηση.

Σε οικογενειακό επίπεδο, τα αλβανικά εμβάσματα αποτέλεσαν και συνεχίζουν να αποτελούν σημαντικό οικονομικό παράγοντα που έμμεσα επηρεάζει και την οικονομία της χώρας. Έρευνες υπολογίζουν τον ετήσιο μέσο όρο εμβασμάτων που δέχονται οι οικογένειες, μέλη των οποίων εργάζονται εκτός Αλβανίας, στα 88.600 λεκ (lek) ή 611 δολάρια, με το ποσό αυτό να είναι ακόμα μεγαλύτερο για τα νοικοκυριά που κατοικούν στην επαρχία της χώρας (104.400 λεκ) σε σύγκριση με αυτά των μεγάλων αστικών κέντρων (68.900 λεκ) (Misja, 1998, σσ. 22-98). Παρά το σημαντικό ποσοστό των εμβασματικών κεφαλαίων που δέχτηκαν και συνεχίζουν να δέχονται οι οικογένειες των Αλβανών μεταναστών που δεν μετανάστευσαν, αυτό είναι σημαντικά χαμηλότερο, ιδιαίτερα τα πρώτα στάδια της μεταναστευτικής διαδικασίας, σε σύγκριση με τα ποσά που εμβάζουν άλλες εθνικότητες με διαφορετικούς μεταναστευτικούς προορισμούς. Για παράδειγμα για το 1991 το κατά κεφαλή ποσό των αλβανικών εμβασμάτων αποτελούσε το 10% του αντίστοιχου ποσού μεταναστών από την Πορτογαλία και το 50% από την Τυνησία, γεγονός που

κατά βάσει αποδίδεται στην μορφή της απασχόλησης των Αλβανών μεταναστών σε Ελλάδα και Ιταλία και στις χαμηλές μισθολογικές απολαβές τους (Rutili, 1998).

Τα αλβανικά εμβάσματα, παρά την αδυναμία πλήρους καταγραφής τους λόγω της αποστολής σημαντικού ποσοστού αυτών μέσω των άτυπων δικτύων μεταφοράς, αποτέλεσαν και συνεχίζουν μέχρι και σήμερα να αποτελούν την κινητήρια δύναμη κάθε προσπάθειας προς την κατεύθυνση της οικονομικής σταθεροποίησης και εξέλιξης των αλβανικών κυβερνήσεων. Η αξιοποίησή τους σε επίπεδο νομισματικής πολιτικής, ειδικότερα σε ότι αφορά το κρίσιμο κομμάτι του πληθωρισμού, σε επίπεδο συναλλαγματικής ισοτιμίας του εθνικού νομίσματος με τα ισχυρά διεθνή νομίσματα, αλλά και σε ότι αφορά την ρευστότητα στην εγχώρια οικονομία, συνέβαλλε καθοριστικά στην ισχυροποίηση των επιμέρους οικονομικών παραμέτρων και επέτρεψαν την σταδιακή αναμόρφωση του αλβανικού «οικονομικού οικοδομήματος» ώστε αυτό να προσαρμοστεί στην παγκόσμια ελεύθερη αγορά, ισχυροποιώντας την δυναμική της αλβανικής οικονομίας στο διεθνές στερέωμα. Ο χαμηλός πληθωρισμός και οι συνεχώς αυξανόμενες καταθέσεις ιδιωτών και επιχειρήσεων, αποτέλεσαν την «προμετωπίδα» της οικονομικής ευημερίας στην Αλβανίας, οδηγώντας την, επώδυνα, αλλά με σταθερό βηματισμό στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον της ελεύθερης αγοράς που τόσα χρόνια ηθελημένα αγνοούσε (Uruci & Gedeshi, 2003) (Chimhowu, Piesse, & Pinder, 2003) (Carletto C. , Davis, Stampini, Trento, & Zezza, 2004).

Πίνακας 2: Εμβάσματα προς την Αλβανία την Περίοδο 1993-2009

Έτος	**Συνολικό ποσό αποστολής (σε εκατ. δολάρια)**	**Ως % ποσοστό του ΑΕΠ**	**Ως % ποσοστό των εξαγωγών**	**Ως % ποσοστό του εμπορικού ελλείμματος**
1993	275	22,3	224,5	92,1
1994	378	19,4	267,5	92,8
1995	385	15,5	190,7	85,8
1996	500	18,6	237,3	71,5
1997	267	11,6	188,8	55,7
1998	452	14,8	219,0	76,8

1999	368	10,0	133,6	58,9
2000	530	14,3	205,4	60,0
2001	615	15,2	203,2	53,0
2002	632	13,9	191,2	55,0
2003	778	12,8	172,5	57,7
2004	1.028	13,7	170,4	61,0
2005	1.169	14,0	177,1	64,0
2006	1.171	12,8	148,0	55,4
2007	1.295	12,0	120,4	44,0
2008	1.171	9,2	127,8	33,0
2009	1.111	9.0	110,0	33,0

Πηγή: (Bank of Albania, 2010)

2.3.2 Τα Επιμέρους Στάδια της Μεταφοράς Εμβασμάτων προς την Αλβανία

Τα μεταναστευτικά εμβάσματα, αν και αποτελούν μια παγιωμένη και σχετικά σταθερή πηγή εισοδήματος για τις οικογένειες προς τις οποίες συνήθως αποστέλλονται, παρουσιάζουν μια ιδιαίτερα διευρυμένη διαφοροποίηση ως προς τη μορφή, τον τρόπο αποστολής, αλλά και τον τρόπο αξιοποίησής τους με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται, όπως είναι αναμενόμενο, κάθε προσπάθεια μελέτης του συγκεκριμένου ζητήματος. Το εύρος της διαφοροποίησης στις περιπτώσεις αυτές, δεν επιτρέπει τη διατύπωση ενός γενικού κανόνα που να αντιπροσωπεύει και να ερμηνεύει επαρκώς κάθε επιμέρους περίπτωση. Παρόλα αυτά, η μελέτη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, τόσο των ατόμων που αποστέλλουν εμβάσματα όσο και αυτών που τα δέχονται, βοηθάει στην βαθύτερη κατανόηση του τρόπου λήψης αποφάσεων σχετικά με την μετέπειτα αξιοποίησή τους. Για παράδειγμα, τα μεταναστευτικά εμβάσματα μπορεί να αποστέλλονται υπό τη μορφή τραπεζογραμματίων ή προϊόντων, μέσω του τραπεζικού συστήματος ή με τη αυτοπρόσωπη παρουσία των μεταναστών στη χώρα καταγωγής τους (ιδίως όταν η χώρα αποστολής και προορισμού των μεταναστών είναι κόντα γεωγραφικά) ενώ σε

ότι αφορά την τελική κατάληξη των εμβασματικών κεφαλαίων αυτή μπορεί να συνίσταται κυρίως στην αποταμίευση τους, την παραγωγική επένδυση ή στην κατανάλωση για κάλυψη πάσης φύσεων αναγκών (βλ. επίσης υποενότητα 2.3.4 και ενότητα 2.4, 2.5) Η μελέτη των δύο πλευρών, του αποδέκτη και του αποστολέα δηλαδή, επιτρέπει την κατηγοριοποίηση της κάθε περίπτωσης και την σύγκριση των διαφορετικών αυτών περιπτώσεων με ίδια ή παρόμοια χαρακτηριστικά. Η αξιολόγηση της σημασίας των αλβανικών μεταναστευτικών εμβασμάτων υπό το πρίσμα της επιστημονικής ενασχόλησης με τους αποστολείς και τους αποδέκτες αυτών, εντάσσεται στο συγκεκριμένο πλαίσιο και θα αποτελέσει τον αυτοσκοπό της συγκεκριμένης υποενότητας.

Ο τρόπος μεταφοράς των μεταναστευτικών εμβασμάτων είναι μείζονος σημασίας, διότι από την μία πλευρά μπορεί να αποκαλύψει το εύρος των κεφαλαίων που δεν είναι εφικτό να εντοπιστούν και να καταγραφούν και από την άλλη επιτρέπει στα κράτη που δέχονται μεταναστευτικές εισροές να κατευθύνουν, μέσω της αξιοποίησης των κατάλληλων τρόπων μεταφοράς, τα εμβάσματα ώστε να χρησιμοποιηθούν προς όφελος της εγχώριας οικονομίας και ανάπτυξης. Από την πλευρά των μεταναστών, η μελέτη των τρόπων μεταφοράς των εμβασμάτων θα μπορέσει να αποτυπώσει τα προβλήματα που παρατηρούνται κατά την μεταφορά των εμβασμάτων, προτείνοντας εναλλακτικά «κανάλια μεταφοράς» λιγότερο δαπανηρά και ασφαλέστερα από κάθε άποψη.

Μελετώντας τους τρόπους που τα μεταναστευτικά εμβάσματα τελικά φτάνουν στον προορισμό τους σε παγκόσμιο επίπεδο, προκύπτουν πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα που μπορούν μετέπειτα να συγκριθούν με αυτά της εξειδικευμένης έρευνας που διενεργήθηκε για την περίπτωση της Αλβανίας, αποτυπώνοντας ενδεχόμενες ομοιότητες αλλά και διάφορες στις επιμέρους διαδικασίες μεταφοράς τους. Σύμφωνα λοιπόν με πρόσφατες έρευνες, προκύπτει ότι το 10% του συνόλου των εμβασμάτων μεταφέρονται από τους ίδιους τους μετανάστες ή από συγγενικά τους πρόσωπα ενώ σε ορισμένες χώρες, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της Ρουμανίας, ο ανεπίσημος αυτός τρόπος μεταφοράς αντιπροσωπεύει το 50% της συνολικής διακίνησης εμβασματικών κεφαλαίων. Ένας εξίσου διαδεδομένος τρόπος μεταφοράς εμβασμάτων σχετίζεται με την χρήση των ταχυδρομικών υπηρεσιών της κάθε χώρας που αν και θεωρείται αρκετά ριψοκινδυνευμένη ενέργεια χρησιμοποιείται ευρέως από τους μετανάστες (Suro, 2003). Στους ιδιαίτερα δημοφιλείς τρόπους μεταφοράς εμβασμάτων, ιδιαίτερα για

τους μετανάστες που προέρχονται από ασιατικές χώρες, εντάσσεται και το σύστημα μεταφοράς «hawala» και «hundi». Το σύστημα αυτό μεταφοράς, λειτουργεί μέσω της συνεννόησης δύο διαμεσολαβητών που βρίσκονται στην χώρα αποστολής των εμβασμάτων και στην χώρα παραλαβής τους και αποτέλεσμα της συνεννόησης αυτής είναι η απόδοση των εμβασμάτων στους παραλήπτες στο νόμισμα της χώρας που παραδίδεται και όχι σε αυτό της αρχικής αποστολής τους. Οι εταιρίες μεταφοράς αποτελούν ίσως τον πιο γνωστό τρόπο διάχυσης των εμβασμάτων σε ολόκληρο τον κόσμο. Προτιμώνται συγκριτικά με το τραπεζικό σύστημα διότι κάθε μετανάστης, ασχέτως καθεστώτος παραμονής στη χώρα, μπορεί να αποστείλει άμεσα και με ασφάλεια οποιοδήποτε χρηματικό ποσό, το οποίο μπορεί να παραληφθεί από τον δικαιούχο ακόμα και αυθημερόν μέσω ενός διευρυμένου συστήματος παραρτημάτων σε κάθε γωνία του κόσμου. Συγκρίνοντας το κόστος του κάθε επιμέρους τρόπου μεταφοράς μεταναστευτικών εμβασμάτων για την αποστολή ενός υποθετικού ποσού της τάξης των 200 δολαρίων για παράδειγμα, παρατηρούμε ότι απαιτείται η καταβολή 6% του αρχικού ποσού για την μεταφορά του μέσω των παραδοσιακών συστημάτων μεταφοράς, 7% μέσω του επίσημου τραπεζικού συστήματος και 12% μέσω των εταιριών μεταφοράς εμβασμάτων. Το ιδιαίτερα υψηλό επιπρόσθετο κόστος που πρέπει να καταβάλουν οι μετανάστες για την αποστολή των εμβασμάτων τους, οφείλεται στην έλλειψη ανταγωνισμού μεταξύ του τραπεζικού συστημάτων και των υπολοίπων καναλιών μεταφοράς και στην αδυναμίας προσαρμογής του στις ιδιαιτερότητες που σχετίζονται με την μεταφορά μεταναστευτικών εμβασμάτων από μια χώρα σε μία άλλη (Martin, Martin, & Weil, 2002) (Orozco, 2002).

Σε ότι αφορά την αλβανική περίπτωση, μπορούμε να διαχωρίσουμε την διαδικασία μεταφοράς εμβασμάτων από την Ελλάδα προς την Αλβανία σε τρεις βασικές κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει τις παραδοσιακές, πατριαρχικές οικογένειες, οι οποίες έχουν ως αποστολέα μεταναστευτικών εμβασμάτων τον υιό ή πιο σπάνια την κόρη που ζει και εργάζεται στην Ελλάδα. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τις νεοσύστατες πυρηνικές οικογένειες στις οποίες η γυναίκα και τα παιδιά των οικογενειών αυτών συνήθως παραμένουν στην Αλβανία, ενώ μόνο ο σύζυγος έχει μεταναστεύσει στην Ελλάδα και από εκεί συνεισφέρει οικονομικά μέσω των εμβασμάτων στην οικογένεια του. Στην τελευταία κατά σειρά κατηγορία, ανήκουν οι οικογένειες των οποίων τα νεότερα μέλη, μαζί με τις οικογένειές τους, έχουν μεταναστεύσει στην Ελλάδα αφήνοντας στην χώρα καταγωγής τους μόνο τους ηλικιωμένους γονείς, τους οποίους και βοηθούν είτε εξολοκλήρου είτε εν μέρει, μέσω

της αποστολής χρημάτων και αγαθών από την Ελλάδα. Η κατηγοριοποίηση που προαναφέρθηκε, δεν αποτελεί «πανάκια» ερμηνείας του συγκεκριμένου επιστημονικού ζητήματος και ως εκ τούτου δύναται να δημιουργηθούν και άλλοι τύποι οικογενειακών σχέσεων (De Zwager, Gedeshi, Germenji, & Nikas, 2005).

Προκειμένου να γίνει πιο κατανοητή η μελέτη των διακρατικών σχέσεων μεταξύ των αποστολέων και των αποδεκτών των αλβανικών μεταναστευτικών κεφαλαίων, δίνεται βαρύτητα στη μελέτη της οικογενειακής τυπολογίας και στη έμφυλη σύνθεση των κοινωνικών αυτών οικογενειακών συνασπισμών, τόσο στην Αλβανία όσο και στην Ελλάδα, εξειδικεύοντας την όλη διαδικασία μεταφοράς των εμβασμάτων ανάμεσα στις δύο υπό μελέτη χώρες και δίνοντας βαρύτητα στα επιμέρους στάδια μεταφοράς των εμβασμάτων.

- **Ελλάδα**

Εκτός από την μελέτη της έμφυλης οργάνωσης και λειτουργίας των νοικοκυριών στην Αλβανία, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η αντίστοιχη μελέτη της τυπολογίας των νοικοκυριών που αποτελούν την πηγή παραγωγής και αποστολής των μεταναστευτικών εμβασμάτων, συμπληρώνοντας με τον τρόπο αυτό το «μωσαϊκό» της πορείας που ακολουθούν τα εμβάσματα από την Ελλάδα μέχρι την Αλβανία.

Βάσει πρόσφατης έρευνας των Vullnetari J. και King R. το 2011, προέκυψαν τρεις βασικές κατηγορίες νοικοκυριών στην Ελλάδα. Κοινός παρονομαστής και των τριών αυτών ομάδων ήταν η έμφυλη ταύτιση σε ότι αφορά το κυρίαρχο μέλος στη λειτουργία τους, που δεν είναι άλλο από τον άντρα.

1. Όπως και στην περίπτωση των νοικοκυριών στην Αλβανία, η συχνότερα εμφανιζόμενη ομάδα, είναι οι πυρηνικές οικογένειες με ή χωρίς παιδιά. Τα μέλη των συγκεκριμένων νοικοκυριών μετανάστευσαν μαζί στην Ελλάδα ή ενώθηκαν σε μεταγενέστερο στάδιο (οικογενειακή επανένωση) και με τα χρήματα που αποκομίζουν μέσω της εργασιακής τους απασχόλησης συντηρούν τους γονείς τους στην Αλβανία
2. Η δεύτερη κατά σειρά, αλλά και δυναμική ομάδα, έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με αυτά των παραδοσιακών πολυμελών οικογενειών, όπου πολλές γενεές συμβιώνουν κάτω από την ίδια στέγη, όπως αναλύθηκε προηγουμένως. Το βάρος της οικονομικής αυτάρκειας της συγκεκριμένης οικογενειακής κατηγορίας βαρύνει τον κυρίαρχο νεαρό άντρα, ενώ τα γηραιότερα μέλη της οικογενείας έχουν αναλάβει την φύλαξη των παιδιών ή την παροχή οικιακών υπηρεσιών. Και

στην περίπτωση αυτή, ο πατέρας του μετανάστη έχει τον τελευταίο λόγο σε κάθε απόφαση που αφορά την πορεία της οικογενείας και των οικονομικών αυτής

3. Η τελευταία ομάδα αποτελεί ίσως την επιτομή της αντροκρατούμενης οικογενειακής οργάνωσης. Δύο ή περισσότεροι άντρες συμβιώνουν, είτε διότι δεν έχουν ακόμα νυμφευθεί, είτε διότι δεν κατάφεραν να φέρουν τα υπόλοιπα μέλη των οικογενειών τους μαζί στην Ελλάδα και εργάζονται αποστέλλοντας εμβάσματα στα υπόλοιπα μέλη των οικογενειών τους στην Αλβανία συντηρώντας αποκλειστικά την οικογένειά τους (Vullnetari & King, 2011, σσ. 86-98).

- **Η Διαδικασία Μεταφοράς Εμβασμάτων από την Ελλάδα προς την Αλβανία**

Για να ολοκληρωθεί η πορεία μετακίνησης των μεταναστευτικών εμβασμάτων, όπως οπτικά απεικονίζεται στο γράφημα 2 που ακολουθεί, απαιτείται η μελέτη του τρόπου αποστολής τους. Ο τρόπος μεταφοράς των μεταναστευτικών εμβασμάτων από την Ελλάδα προς την Αλβανία διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διότι η εις βάθος ανάλυση των μεθόδων που χρησιμοποιούν οι μετανάστες για την μεταφορά των κεφαλαίων αυτών, αναδεικνύει σημαντικά στοιχεία για τον τρόπο που η οικονομία της κάθε χώρας λειτουργεί, φέρνοντας στην επιφάνεια τα προβλήματα αλλά και τις ενδεχόμενες προοπτικές ανάπτυξης του χρηματοπιστωτικού και τραπεζικού συστήματος των δύο χωρών γενικότερα.

Σε ότι αφορά τα ελληνοαλβανικά κανάλια μεταφοράς μεταναστευτικών εμβασμάτων, από την έναρξη της νεότερης αλβανικής μετανάστευσης, παρατηρήθηκε η χρησιμοποίηση των άτυπων μεθόδων αποστολής τους, γεγονός που δικαιολογείται για πολλούς λόγους. Οι σημαντικότεροι εξ' αυτών είναι το καθεστώς παράτυπης διαβίωσης της πλειονότητας των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα που ουσιαστικά τους απέκλειε, τουλάχιστον αρχικά, από κάθε είδους νόμιμης πρόσβασης στις παρεχόμενες υπηρεσίες του τραπεζικού συστήματος (άνοιγμα καταθετικού λογαριασμού-αποστολή εμβασμάτων), η γραφειοκρατική διαδικασία και το ιδιαίτερα μεγάλο κόστος για την αποστολή εμβασμάτων προς την Αλβανία, το περιορισμένο δίκτυο τραπεζικών καταστημάτων, ειδικά στην αλβανική ύπαιθρο προορισμό του μεγαλύτερου τμήματος των εμβασμάτων και η γειτνίαση των δύο χωρών που έδινε την δυνατότητα της διά ζώσης επικοινωνία των μεταναστών με τα συγγενικά τους πρόσωπα διότι μπορούσαν να επισκέπτονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα την χώρα προέλευσής τους και να μεταφέρουν οι ίδιοι ή οι συγχωριανοί τους τα χρηματικά ποσά στις οικογένειές τους.

Τα άτυπα δίκτυα μεταφοράς εμβασμάτων, παρά το γεγονός ότι συνεχίζουν μέχρι και σήμερα να αποτελούν τον κανόνα, έχουν χάσει σταδιακά την δυναμική τους συγκριτικά με τα επίσημα κανάλια μεταφοράς κυρίως λόγω της δραστηριοποίησης των ιδιωτικών εταιριών μεταφοράς χρημάτων και των τραπεζών που πλέον στοχεύουν ενεργά στην προσέλκυση των αλβανικών εμβασμάτων παρέχοντας δελεαστικά προϊόντα και υπηρεσίες. Δεν πρέπει να παραληφθεί και η αλλαγή που παρατηρείται στον τρόπο που οι ίδιοι οι Αλβανοί αντιλαμβάνονται τον τρόπο λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλά και τον βαθμό που εμπιστεύονται τις διατραπεζικές συναλλαγές οι οποίες αποτελούν και την «κορωνίδα» του τραπεζικού συστήματος μεταφοράς κεφαλαίων.

Το ενδιαφέρον τόσο των τραπεζών της Ελλάδας όσο και των ιδιωτικών εταιριών που δραστηριοποιούνται με την μεταφορά εμβασμάτων, δεν προέκυψε ξαφνικά. Ένα από τα ιδιαίτερα σημαντικά χαρακτηριστικά της αλβανικής μετανάστευσης είναι τα σημαντικά εμβασματικά κεφάλαια που οι Αλβανοί μετανάστες αποστέλλουν στα συγγενικά τους πρόσωπα. Το μέσο ετήσιο ποσό που δέχεται μια οικογένεια στην Αλβανία από μέλη της που έχουν μεταναστεύσει στην Ελλάδα ανέρχεται στα 2.173 δολάρια περίπου. Το ποσό αυτό αυξομειώνεται ανάλογα με τον τύπο της οικογενειακής οργάνωσης και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε μετανάστη αλλά και από τις οικονομικές συνθήκες και τα εργασιακά χαρακτηριστικά των συμβαλλόμενων μελών τόσο στη χώρα αποστολής όσο και σε αποδοχής των μεταναστευτικών εμβασμάτων (De Zwager, Gedeshi, Germenji, & Nikas, 2005).

Γράφημα 2: Τα Στάδια Μεταφοράς των Εμβασμάτων από την Ελλάδα προς την Αλβανία

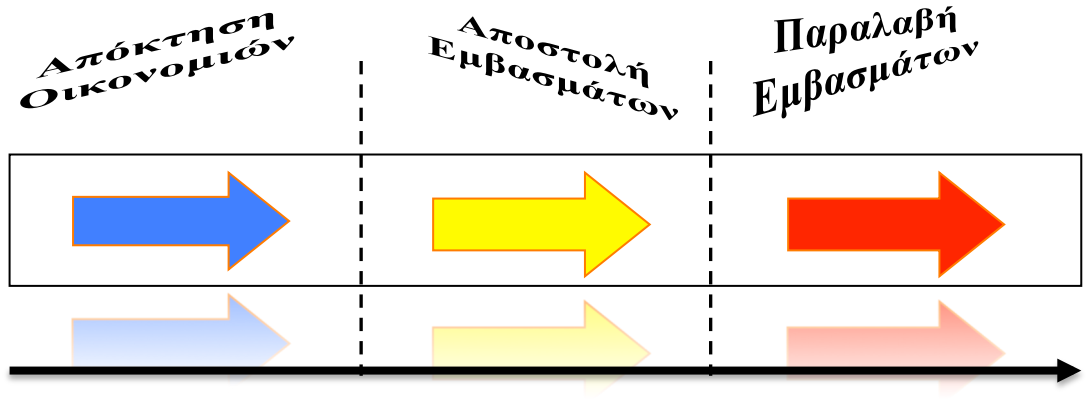

Πηγή: Παράγραφος 8, Υποενότητα 2.3.2

- **Αλβανία**

Σε ότι αφορά τη χώρα υποδοχής των εμβασμάτων, εντοπίζονται τρεις επίσης βασικοί τύποι οικογενειακής οργάνωσης. Τα αποκαλούμενα «αντροκρατούμενα νοικοκυριά», τα «γυναικοκρατούμενα νοικοκυριά» και τέλος αυτά που έχουν τον έλεγχο τα τέκνα των μεταναστών.

Στις περιπτώσεις που τον έλεγχο της οικογενείας έχει ο άντρας, αναφερόμαστε στην παραδοσιακή μορφή οικογενειακής οργάνωσης, όπου διάφορες γενιές ουσιαστικά ζουν κάτω από την ίδια στέγη υπό την καθοδήγηση του γηραιότερου αρσενικού μέλους ενώ ένα ή περισσότερα νεαρά μέλη αυτής φροντίσουν μέσω της μεταναστευτικής τους εργασίας για την οικονομική στήριξή τους. Έχει παρατηρηθεί και η ύπαρξη σημαντικού αριθμού οικογενειών που αν και ανήκουν στην πυρηνική οικογένεια συντηρούν έναν από τους γονείς του αντρόγυνου, όταν φυσικά ο άντρας ή η γυναίκα έχουν μεταναστεύσει.

Η δεύτερη κατηγορία μπορεί αν υποδιαιρεθεί περαιτέρω βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που παρουσιάζει η κάθε επιμέρους περίπτωση στις εξής κατηγορίες:

1. Τα νοικοκυριά που αποτελούνται από την γυναίκα και τα παιδιά. Ο σύζυγος, σε αυτή την υποκατηγορία, το μεγαλύτερο διάστημα του χρόνου ζει και εργάζεται στην Ελλάδα και επανασυνδέεται μονό για μικρά χρονικά διαστήματα με τα υπόλοιπα μέλη της οικογενείας όταν τα επισκέπτεται στην χώρα καταγωγής του. Η σύζυγος είναι ο αποδέκτης των εμβασμάτων αλλά την απόφαση για τον τρόπο εκμετάλλευσης των κεφαλαίων, πλην αυτών που σχετίζονται με την κάλυψη των βασικών καθημερινών αναγκών διαβίωσης, την έχει ο μετανάστης σύζυγος
2. Τα νοικοκυριά που αποτελούνται από την γυναίκα και τα παιδιά, με την μόνη διαφορά ότι σε αυτόν τον τύπο οικογενειακής οργάνωσης ο προστάτης της οικογενείας απασχολείται σε εποχιακής μορφής απασχόληση στην Ελλάδα και ουσιαστικά απουσιάζει τρεις μήνες κάθε εξάμηνο, λαμβάνοντας υπόψη και τις πρόσφατες αλλαγές στις προϋποθέσεις εισόδου ενός Αλβανού υπηκόου στην ελληνική επικράτεια και την κατάργηση της θεώρησης εισόδου. Η γυναίκα ουσιαστικά αναλαμβάνει τα ηνία του νοικοκυριού και την διαχείριση των μεταναστευτικών εμβασμάτων μόνο για το χρονικό διάστημα που απουσιάζει ο σύζυγος. Ο δεύτερος αυτός τύπος οικογενειακής οργάνωσης έχει ξεκινήσει να γίνεται αρκετά δημοφιλής στην αλβανική περίπτωση, καταλαμβάνοντας σημαντικό ποσοστό στην διάρθρωση των νοικοκυριών της χώρας

3. Το μικρότερο ποσοστό, αναλογικά με τις δύο προηγούμενες κατηγορίες, στα νοικοκυριά της Αλβανίας, που ουσιαστικά λειτουργούν υπό γυναικείο καθεστώς «εξουσίας» αφορά χήρες, που συμβιώνουν με τα εγγόνια τους ή τα παιδιά τους και ενισχύονται οικονομικά από τα παιδιά τους που εργάζονται στην Ελλάδα. Στην κατηγορία των νοικοκυριών που τον έλεγχο ασκούν τα τέκνα των μεταναστών ουσιαστικά πρόκειται για περιπτώσεις όπου για μικρό χρονικό διάστημα οι γονείς εισήλθαν για εργασία στην Ελλάδα αφήνοντας το μεγαλύτερο ηλικιακά παιδί να φροντίσει τα υπόλοιπα για όλο το διάστημα απουσίας των γονέων (King & Vullnetari, 2004).

Όλα τα οικογενειακά και έμφυλα γνωρίσματα των μεταναστών και των μελών των οικογενειών τους, σε όποια χώρα και αν βρίσκονται, αποτελούν ένα ιδιαίτερα ασταθές και ευμετάβλητο θεωρητικό οικοδόμημα. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα αλλά και στην Αλβανία επηρεάζουν τις δομές αυτές και μεταβάλλουν άρδην τα εν λόγω χαρακτηριστικά. Η διαχρονική μελέτη και ο έγκαιρος εντοπισμός των όποιων αλλαγών, βελτιώνει τις πολιτικές, βάσει των οποίων οι κυβερνήσεις προσπαθούν να επηρεάσουν αλλά και να κατανοήσουν τα μεταναστευτικά αυτά ρεύματα.

2.3.3 Μεταναστευτικά Εμβάσματα και το Σύστημα των «Αλβανικών Πυραμίδων»

Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της νεότερης αλβανικής ιστορίας με πολύπλευρες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις είναι αυτό της κατάρρευσης του αποκαλούμενου «συστήματος των αλβανικών πυραμίδων» στις αρχές του 1997. Η αποτύπωση των επιδράσεων του συγκριμένου γεγονότος στην αλβανική οικονομία και στον τρόπο εξέλιξης των χαρακτηριστικών των αλβανικών μεταναστευτικών εμβασμάτων μετά το 1997, επιτρέπει την πληρέστερη κατανόηση της νεότερης αλβανικής μετανάστευσης και των οικονομικών πρωτοβουλιών για την αποτροπή ενός παρόμοιου μελλοντικού «οικονομικού πλήγματος» στο ήδη ασταθές οικονομικό σύστημα της χώρας.

Χρονολογικά, η κατάρρευση του σαθρού οικοδομήματος των πυραμίδων ουσιαστικά συντελέστηκε τον Ιανουάριο-Φεβρουάριο του1997. Η αναφορά στις οικονομικές κυρίως επιπτώσεις της κατάρρευσης αυτής, προϋποθέτει την περιληπτική παρουσίαση του τρόπου ανάδειξης και λειτουργίας του συστήματος αυτού. Η έναρξη των διαφόρων «πυραμιδικών συστημάτων», ξεκίνησε ταυτόχρονα με την πρώτη

εμφάνιση των μεταναστευτικών εμβασμάτων στην αλβανική κοινωνία. Η απουσία ενός διευρυμένου τραπεζικού συστήματος που θα λειτουργούσε ως εναλλακτική επιλογή και τα χαμηλά επιτόκια καταθέσεων των «καχεκτικών» οικονομικά αλβανικών τραπεζών, οδήγησαν στην εμφάνιση παράνομων επενδυτικών εταιριών που επιχείρησαν να προσελκύσουν τα μεταναστευτικά εμβάσματα που αθρόα εισέρρεαν στην Αλβανία (Fullani, 2012, σσ. 20-22). Ο τρόπος λειτουργίας των πυραμίδων, βασίζεται στην προσέλκυση κεφαλαίων μέσω της προσφοράς υψηλών καταθετικών επιτοκίων και στην υποθετική επανεπένδυση των κεφαλαίων αυτών για να καλύπτονται διαχρονικά οι αξιώσεις των παλαιότερων καταθετών. Το πρόβλημα του συστήματος όμως αυτού, οφείλεται στην αδυναμία κάλυψης των υπερβολικά υψηλών επιτοκίων που μερικές φορές ανέρχονταν και σε 300% επί του κεφαλαίου κατάθεσης για διάστημα μόλις λίγων μηνών και στην εν γένει αδυναμία διαχρονικής προσέλκυσης νέων κεφαλαίων από μια δεδομένη και πεπερασμένη κατηγορία πελατών-καταθετών.

Η συνεχής προσέλκυση νέων κεφαλαίων, με την υπόσχεση ακόμα μεγαλύτερου καταθετικού επιτοκίου προκειμένου να καλυφθούν οι αξιώσεις των παλαιότερων πελατών, οδήγησε τις αρχές του 1997 στην κατάρρευση του όλου συστήματος. Ο βαθμός που η κάθε παράτυπη τραπεζική οργάνωση επηρεάστηκε ήταν διαφορετικός, κυρίως λόγω της διαφοροποίησης στον τρόπο διαχείρισης και αξιοποίησης των μεταναστευτικών εμβασμάτων. Για παράδειγμα, τραπεζικές οργανώσεις όπως η «Sudja», η «Xhaferri» και η «Populli» δήλωσαν αμέσως την χρεοκοπία τους, ενώ άλλες όπως η «Silva», η «Cena» και η «Vefa» κατάφεραν να αποφύγουν την χρεοκοπία και να πάρουν μια «πύρρεια νίκη» απέναντι στην κρίση, κυρίως διότι είχαν επανεπενδύσει τα κεφάλαια των καταθετών τους σε άλλους κερδοφόρους τομείς (Jarvis, 1999).

Ο λόγος που το σύστημα των αλβανικών πυραμίδων διαφέρει συγκριτικά με παρόμοια συστήματα που εμφανίστηκαν στις υπόλοιπες υπό ανάπτυξη χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, οφείλεται στο μέγεθος των κεφαλαίων που επενδύθηκαν αλλά και στην έκταση των τραπεζικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνταν στην χώρα, δεδομένης της οικονομικής της πορείας μετά την πτώση του υπαρκτού κομμουνισμού. Υπολογίζεται ότι για την διετία 1995-1996, κατατέθηκαν κεφάλαια μεταξύ 1.000.000.000-1.300.000.000 δολαρίων, οικονομικό μέγεθος που αντιπροσώπευε το 50% περίπου του ΑΕΠ της χώρας για το έτος 1996.

Ένα από τα δυσκόλως αποδεικνυόμενα σενάρια, σχετικά με τις αλβανικές πυραμίδες, αφορά τον προσδιορισμό της πηγής των κεφαλαίων που επενδύθηκαν σε αυτές και της αναλογίας των μεταναστευτικών εμβασμάτων επί του συνολικού ποσού καταθέσεων. Κατά κοινή ομολογία, το μεγαλύτερο κομμάτι των κεφαλαίων αυτών προέρχονταν από τα εμβάσματα των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα και στην Ιταλία, χωρίς όμως οι μετανάστες των χωρών αυτών να αποτελέσουν και την μοναδική πηγή προέλευσής τους. Σημαντικό ποσοστό καταθέσεων τεκμαίρεται ότι προήλθε από μη νόμιμες δραστηριότητες Αλβανών υπηκόων, είτε στο εσωτερικό της χώρας είτε και εκτός αυτής. Μερικές από τις αποκαλούμενες «μαύρες δραστηριότητες», σχετίζονταν με το λαθρεμπόριο και την διακίνηση ναρκωτικών ή όπλων, την προώθηση και την μεταφορά λαθρομεταναστών, ενώ τμήμα των εσόδων οφειλόταν στην κατάχρηση ευρωπαϊκών η εθνικών κονδυλίων. Η ασυμφωνία των παγκόσμιων μεταναστευτικών δεδομένων, ως αποτέλεσμα της μεταναστευτικής εργασίας, με το συνολικό πραγματικό μέγεθος των κεφαλαίων που επενδύθηκαν στις πυραμίδες, επιβεβαιώνει την προέλευση μεγάλου αριθμού κεφαλαίων και από άλλες πηγές παρά την μη αποδοχή τους από τους καταθέτες, για λόγους νομικής προστασίας και νομιμοποίησης των χρημάτων αυτών. Υπολογίζεται ότι μόνο το 50% περίπου αυτών προέρχονταν από την εργασιακή απασχόληση των μεταναστών, γεγονός που αποδεικνύει για ακόμα μία φορά την δυσχέρεια αναζήτησης αξιοποιήσιμων δεδομένων για την ολοκληρωμένη μελέτη του ζητήματος των αλβανικών εμβασμάτων (Korovilas, 1999).

2.3.4 Ο Τρόπος Διαχείρισης και Αξιοποίησης των Εμβασματικών Κεφαλαίων

Η Νοτιοανατολική Ευρώπη, αποτελείται τόσο από χώρες που αποτέλεσαν προορισμό των νεότερων μεταναστευτικών ρευμάτων, όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, όσο και από χώρες προέλευσης μεταναστών όπως η Αλβανία και η Τουρκία. Το «μεταναστευτικό αυτό ψηφιδωτό» χωρών κέντρισε το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας και αποτέλεσε από μόνο του μια ξεχωριστή μελέτη περίπτωσης διότι εμφάνισε μοναδικά χαρακτηριστικά, πρωτοφανή για την παγκόσμια μεταναστευτική πραγματικότητα.

Η οικονομική θεωρία, τονίζει τον υπό όρους εποικοδομητικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσουν τα εμβάσματα για την χώρα αποστολής μεταναστών και την εγχώρια οικονομία. Βέβαια, ο βαθμός επίδρασης των μεταναστευτικών εμβασμάτων και οι βέλτιστες πρακτικές για την αξιοποίησή τους βρίσκονται στο επίκεντρο της

«διαμάχης» πολλών επιστημόνων. Επιμέρους ερωτήματα σχετικά με την συνεισφορά των εμβασματικών εμβασμάτων στην ανάπτυξη των υπανάπτυκτων συνήθως χωρών όπως, το πως χρησιμοποιούνται, πως διακινούνται, με ποιον τρόπο μπορούν να αξιοποιηθούν αποδοτικότερα, ποια η επίδρασή τους στα μακροοικονομικά μεγέθη της χώρας κ.α., αποτελούν σημαντικές προεκτάσεις του τόσο σημαντικού αντισταθμιστικού ρόλου των εμβασμάτων για την εγχώρια οικονομία αλλά και για τους ίδιους τους μετανάστες και τις οικογένειές τους.

Η πολυπόθητη για κάθε χώρα ανάπτυξη και η υποβοήθηση της όλης διαδικασίας οικονομικής ανάτασης, μέσω της πλήρους αξιοποίησης των ξένων εισροών υπό τη μορφή των μεταναστευτικών εμβασμάτων, είναι μία ιδιαίτερα δυσχερής και πολύπλοκη διαδικασία. Η εις βάθος συγκεκριμενοποίηση των μέτρων, σε πολιτικό και οικονομικό κυρίως επίπεδο, που απαιτούνται για την αποδοτικότερη αξιοποίηση των μεταναστευτικών εμβασμάτων κρίνεται «επιστημονικά ριψοκίνδυνη» διότι η γενίκευση κρίνεται εξ΄ αρχής σοβαρό ατόπημα, δεδομένης της κατά περίπτωση ύπαρξης εξατομικευμένων χαρακτηριστικών για την κάθε επιμέρους χώρα και την οικονομία αυτής. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης επιστημονικής οπτικής, από την μελέτη των ιδιαίτερων οικονομικών πολιτικών αλλά και κοινωνικών γνωρισμάτων της Αλβανίας προκύπτει ότι υπάρχουν προοπτικές για περαιτέρω αξιοποίηση των μεταναστευτικών εμβασμάτων μέσω της υιοθέτησης κατάλληλων πολιτικών και της εφαρμογής μέτρων προς την κατεύθυνση αυτή.

Πιο συγκεκριμένα το μεγαλύτερο βάρος πρέπει να δοθεί στην ανακατεύθυνση του τρόπου μεταφοράς, αξιοποίησης και επένδυσης των αλβανικών μεταναστευτικών εμβασμάτων προκειμένου να γίνει αντιληπτό το πραγματικό μέγεθός τους και στη συνέχεια η εποικοδομητική αξιοποίησή τους. Η δυσπιστία τόσο των Αλβανών μεταναστών, όσο και των οικογενειών τους προς το τραπεζικό σύστημα και τις οικονομικές δομές της χώρας γενικότερα, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για κάθε προσπάθεια αλλαγής του τρόπου μεταφοράς των εμβασμάτων, την χρησιμοποίηση των νόμιμων καναλιών μεταφοράς αλλά και την αξιοποίησή τους σε επενδυτικές πρωτοβουλίες, είτε από τους ίδιους είτε από το ίδιο το τραπεζικό σύστημα. Η σωστή καθοδήγηση των μεταναστών σε συνδυασμό με την άμεση προώθηση των απαιτούμενων αλλαγών σε δομικό επίπεδο, θα μπορούσε να αποτελέσει την αφετηρία για την σταδιακή τροποποίηση των μεθόδων αξιοποίησης των αλβανικών αποταμιεύσεων που προέρχονται από τις μεταναστευτικές εισροές προς όφελος τόσο των ιδίων όσο και της εγχώριας οικονομίας. Μια συνδυαστική πολιτική διαχείρισης

των άμεσων ξένων επενδύσεων, των εισροών κεφαλαίων που προέρχονται από την εξωτερική βοήθεια, των εμβασμάτων, των επαναπατρισμένων μεταναστών, της απελευθέρωσης του εμπορίου και της βελτίωσης του επιπέδου διακυβέρνησης, θα δημιουργούσε το κατάλληλο πλαίσιο για περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη. Η όσο το δυνατόν ταχύτερη αναγνώριση της σημασίας των μεταναστευτικών εμβασμάτων για την ανάπτυξη της χώρας και την ευημερία της, θα επιτρέψει την αποδοτικότερη οικονομική αναμόρφωση της χώρας και θα προωθήσει τις απαιτούμενες πρωτοβουλίες ώστε να επιτευχθούν τελικά τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Ακτινογραφώντας την αλβανική περίπτωση, επιβάλλεται να τονιστεί ότι τα εμβάσματα που η συγκεκριμένη χώρα δέχτηκε και συνεχίζει αδιάκοπα να δέχεται, απέχουν κατά πολύ από το σύνολο σχεδόν των υπολοίπων βαλκανικών χωρών. Για το 2001, τα εμβάσματα ανήλθαν στα 700.000.000 δολάρια ενώ χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός ότι μέχρι το 1998 η Αλβανία αποτελούσε την μοναδική χώρα στην Ευρώπη που δανειζόταν από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, απορροφώντας το 50% τον κεφαλαίων αυτών για καθαρά καταναλωτικό σκοπό (Baldwin-Edwards, 2004c).

Τα μεταναστευτικά εμβάσματα που δέχτηκε η συγκεκριμένη χώρα υπολογίζονται αντιστοιχεί στο 16,5% του ΑΕΠ για το χρονικό διάστημα 1999-2008, σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, που ανακοινώθηκαν το 2009. Εάν ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι στην Αλβανία υφίσταται ένα δαιδαλώδες δίκτυο «παράνομων-παράτυπων διαδρομών» μεταφοράς και αξιοποίησης εμβασμάτων, μη καταγεγραμμένων και επομένως μη μετρήσιμων, εύκολα κατανοεί ο οποιοσδήποτε ότι το ποσοστό των εμβασμάτων ως ποσοστό επί του εγχώριου ΑΕΠ ενδεχομένως να είναι ακόμα υψηλότερο. Τα εμβάσματα συνεισέφεραν θετικά στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας αλλά δημιούργησαν έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο (εισαγωγές-εξαγωγές) διότι αυξήθηκαν υπέρμετρα οι εισαγωγές προϊόντων. Το έλλειμμα όμως αυτό, αύξησε την ισοτιμία του αλβανικού εθνικού νομίσματος μειώνοντας την εξαγωγική ανταγωνιστικότητα των αλβανικών προϊόντων. Η προαναφερθείσα αύξηση των εισαγωγών, αποδίδεται στην χρησιμοποίηση των μεταναστευτικών εμβασμάτων για καταναλωτικό σκοπό και ειδικότερα για την κάλυψη αναγκών στην στέγαση, την διατροφή, σε γεωργικό-αγροτικό κεφάλαιο και για λοιπές καθημερινές ανάγκες, ενώ μεγάλα χρηματικά ποσά δαπανήθηκαν ακόμα και για αγορά αγαθών πολυτελείας. Δεν πρέπει να παραληφθεί το γεγονός, ότι μεγάλο τμήμα των μεταναστευτικών εμβασμάτων επενδύθηκε στο άτυπο παρακρατικό «τραπεζικό

σύστημα των πυραμίδων» με τα γνωστά τραγικά αποτελέσματα για την χώρα και την ευρύτερη γεωγραφική περιοχή, όταν αυτό τελικά κατέρρευσε (Blouchoutzi & Nikas, 2010).

Όλες οι παραπάνω επιδράσεις των μεταναστευτικών εμβασμάτων οφείλονται εν μέρει τόσο στην ευρύτερη οικονομική κατάσταση σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στη μακροοικονομική διαχείρισή τους από τις αρμόδιες κρατικές Αρχές της Αλβανίας. Την κύρια ευθύνη για την χάραξη και την υλοποίηση της εθνικής πολιτικής για την οικονομική ανάπτυξη της Αλβανίας, όπως και κάθε άλλης ανεξάρτητης χώρας, την έχει το εκάστοτε κυβερνητικό σχήμα, επομένως ο βαθμός συνεισφοράς των μεταναστευτικών εμβασμάτων συνδέεται έμμεσα με τις πολιτικές που εφαρμόζονται και αφορούν το συγκεκριμένο ζήτημα.

Οι αλβανικές κυβερνήσεις από την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος και έπειτα, κάτω από τις νουθεσίες των ευρωπαϊκών οργανισμών και λοιπών «ομάδων πίεσης» όπως οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) και οι άλλοι διεθνείς οικονομικοί δρώντες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή, επιχείρησαν την σταδιακή αναμόρφωση της πλήρως κατεστραμμένης και αναχρονιστικής, σε επίπεδο δομών, αλβανικής οικονομίας. Η μελέτη της αποτελεσματικότητας των μέτρων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν από τις αλβανικές κυβερνήσεις στον ζήτημα της μετανάστευσης, της διαχείρισης των μεταναστευτικών εμβασμάτων και γενικότερα της οικονομικής ανάπτυξης, θα δώσει σημαντικές πληροφορίες για την κατανόηση της υπάρχουσας κατάστασης, σε ότι αφορά τον τρόπο αξιοποίησης των μεταναστευτικών εμβασμάτων, αλλά και τις προοπτικές για μελλοντική ανάπτυξη της οικονομίας μέσω της αποδοτικότερης αξιοποίησής τους.

Η Εθνική Στρατηγική για την Ανάπτυξη και την Μετανάστευση (National Strategy for Development and Integration) για την εξαετία 2007-2013 αποτέλεσε ίσως το σημαντικότερο πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στην Αλβανία με απώτερο στόχο την προώθηση όλων των απαραίτητων μέτρων σε είκοσι βασικούς τομείς, υποδιαιρούμενοι σε έντεκα υποτομείς με την συνδρομή όλων των αρμόδιων κρατικών και όχι μόνο φορέων. Ένας από τους σημαντικότερους αυτούς τομείς, αφορούσε την αναμόρφωση του υπάρχοντος νομοθετικού πλαισίου σε ότι αφορά τα ζητήματα της μετανάστευσης. Η αναγκαιότητα κυβερνητικής δραστηριοποίησης στον τομέα αυτό, εξηγείται από το γεγονός ότι μέχρι το 2004 οι διάφορες νομοθετικές προσπάθειες δεν κατάφεραν να βελτιώσουν τον άκρως ψηφοθηρικό και εισπρακτικό τρόπο αντιμετώπισης της αλβανικής μετανάστευσης, πόσο μάλλον την εξάλειψη των

«αποστημάτων» που οφείλονταν στις καιροσκοπικές δράσεις πολιτικών και στο μεγάλο βαθμό διαφθοράς κυρίως σε αλβανικές Πρεσβείες και Προξενεία.

Η σημαντικότερη εξέλιξη στο συγκεκριμένο τομέα επήλθε με την εφαρμογή του σχεδίου για την Εθνική Στρατηγική για τη Μετανάστευση (National Strategy on Migration) την χρονική περίοδο 2005-2010. Η συγκεκριμένη πολιτική πρωτοβουλία, στόχευε στη διαχείριση της αλβανικής μετανάστευσης, δίνοντας βαρύτητα στην προστασία των μεταναστών στις χώρες προορισμού τους, στην προάσπιση των δικαιωμάτων τους, στην προώθηση της εποχιακής μετανάστευσης, τη νομοθετική ρύθμιση όλων των παραμέτρων που σχετίζονται με τον επαναπατρισμό των μεταναστών στην Αλβανία και τέλος την αξιοποίηση των εμβασμάτων.

Ειδικότερα σε ότι αφορά τα μεταναστευτικά εμβάσματα, το αλβανικό κράτος προχώρησε στην εφαρμογή οκτώ μέτρων που στόχευαν στην βελτίωση του υπάρχοντος περιβάλλοντος μεταφοράς και αξιοποίησης των μεταναστευτικών κεφαλαίων. Πιο συγκεκριμένα το Εθνικό Σχέδιο Δράσης (National Action Plan) που εγκρίθηκε το 2007 από το αρμόδιο Υπουργικό Συμβούλιο αφορούσε:

- Την επέκταση του τραπεζικού συστήματος και τον εμπλουτισμό των τραπεζικών υπηρεσιών, ειδικά μέσω της συνεργασίας της Αλβανίας με την Ελλάδα και την Ιταλία για την κίνηση των μεταναστευτικών εμβασμάτων
- Την ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό οργανισμών, όπως αυτόν του ταχυδρομείου, προκειμένου να συνεισφέρουν στην παροχή καλύτερων υπηρεσιών μεταφοράς και αποταμίευσης εμβασμάτων
- Την βελτίωση των διακρατικών σχέσεων με την Ελλάδα και την Ιταλία προωθώντας την νομιμοποίηση των Αλβανών μεταναστών και την οικονομική συνεργασία με τις όμορες χώρες
- Την βελτίωση της παρεχόμενης ενημέρωσης για τις εργασιακές προοπτικές και τις υπηρεσίες των τραπεζών σχετικά με τους τρόπους αποστολής, αποταμίευσης και αξιοποίησης των εμβασμάτων στην Αλβανία
- Τον εκσυγχρονισμό των βάσεων δεδομένων και των πρακτικών αξιοποίησης των μεταναστευτικών εμβασμάτων που εισρέουν στην χώρα (Vullnetari & King, 2011, σσ. 149-155).

Βέβαια, παρά τις ομολογουμένως σημαντικές προσπάθειες των αλβανικών κυβερνήσεων και πριν την εξαγωγή αληθοφανών συμπερασμάτων, πρέπει να τονιστεί ότι όλες αυτές οι πρωτοβουλίες τόσο στο ζήτημα της μετανάστευσης γενικότερα, όσο και σε αυτό των μεταναστευτικών εμβασμάτων ειδικότερα, δεν εφαρμόστηκαν μέχρι

σήμερα σε ικανοποιητικό επίπεδο με αποτέλεσμα πολλές από τις προαναφερθείσες πολιτικές να αποτελέσουν ουσιαστικά «κενό γράμμα» ενώ παρατηρήθηκαν σημαντικές παραλείψεις στην ολοκληρωμένη πρόβλεψη επουσιωδών παραμέτρων. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι από τα εξήντα τρία επιμέρους μέτρα που προβλέπονταν στο Εθνικό Σχέδιο Δράσεις της Αλβανία, μόνο τα δέκα επτά εξ' αυτών τέθηκαν σε περιορισμένη εφαρμογή, ενώ από τα δέκα πέντε συνολικά συναρμόδια υπουργεία μόνο τα επτά γνώριζαν την ύπαρξη των σχεδίων και των στρατηγικών που η αλβανική πολιτική ηγεσία είχε καταρτίσει, σύμφωνα με σχετική Έκθεση προόδου που διενεργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το έτος 2008 (Chaloff, 2008).

Η ανάλυση των πολιτικών που οι αλβανικές κυβερνήσεις προώθησαν, από το άνοιγμα των ελληνοαλβανικών συνόρων μέχρι και σήμερα, αλλά και η αποτύπωση των επιδράσεών τους στην αλβανική οικονομία σε μακροοικονομικό επίπεδο, ανέδειξε τα κενά και την ασυγχρόνιστη λειτουργία των αρμόδιων φορέων με αποτέλεσμα την περιορισμένη εφαρμογή των απαραίτητων μέτρων εγκαθίδρυσης ενός οικονομικού περιβάλλοντος που μέσω των κατάλληλων υποδομών θα επέτρεπε την περαιτέρω ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας και των πολιτών που διαβιούν σε αυτή.

2.4 Η Λειτουργία και ο Ρόλος των Αλβανικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων στην Αξιοποίηση των Εμβασματικών Κεφαλαίων

Η σημασία των αλβανικών εμβασμάτων και ο πολυδιάστατος ρόλος αυτών για την εγχώρια οικονομία αναλύθηκε, υπέρ το δέον, στις προηγούμενες υποενότητες του παρόντος κεφαλαίου. Εξίσου σημαντικός όμως και άμεσα συνυφασμένος με την αξιοποίηση των μεταναστευτικών εμβασμάτων, είναι και ο ρόλος του υπάρχοντος τραπεζικού συστήματος τόσο στην χώρα αποστολής όσο και σε αυτή υποδοχής των εμβασματικών κεφαλαίων. Το τραπεζικό σύστημα, οι παρεμφερείς οικονομικοί φορείς και ο τρόπος λειτουργίας τους, δύνανται να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στον τρόπο μεταφοράς, αποταμίευσης και επένδυσης των εμβασμάτων, προωθώντας την μελλοντική ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας. Η σύνδεση των εμβασμάτων με πληθώρα παραμέτρων και συντελεστών αναδεικνύει και την δυσκολία εξαγωγής αξιοποιήσιμων και αταλάντευτα τεκμηριωμένων επιστημονικών συμπερασμάτων αναφορικά με τον ρόλο των μεταναστευτικών εμβασμάτων στην οικονομική

ανάπτυξη των χωρών γενικότερα. Μια από τις θεμελιώδεις παραμέτρους που επηρεάζει σημαντικά την τελική κρίση, για τον βαθμό συνεισφοράς των μεταναστευτικών εμβασμάτων στην ανάπτυξη, είναι και ο τρόπος λειτουργίας των τραπεζικών συστημάτων γι' αυτό και είναι απαραίτητη η αναφορά στα βασικά γνωρίσματα αυτών τόσο στην Αλβανία όσο και στην Ελλάδα. Τα εμβάσματα λειτουργούν ως βασική πηγή κεφαλαιακής τροφοδότησης των τραπεζικών συστημάτων που σε μετέπειτα στάδιο επενδύονται με την μορφή δανειοδοτήσεων στην εγχώρια οικονομία. Επομένως, ο τρόπος λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος σχετίζεται τόσο με την παραγωγική αξιοποίηση των εμβασμάτων όσο και με την μετέπειτα αναπτυξιακή πορεία μίας χώρας.

Το αλβανικό χρηματοπιστωτικό σύστημα δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση στην εικόνα αποδιοργάνωσης που επήλθε σε κάθε επιμέρους επίπεδο του κράτους μετά την πτώση του καθεστώτος Χότζα. Οι δομικές αδυναμίες του όλου συστήματος, ο κρατικός παρεμβατισμός, τα θεσμικά κενά και η ξεπερασμένη λειτουργία της ήδη περιορισμένης αλβανικής αγοράς, επηρέασαν όπως ήταν αναμενόμενο και το χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας. Οι τράπεζες της χώρας, τόσο αυτές που λειτουργούσαν υπό καθεστώς κρατικού έλεγχου όσο και όσες διοικούνταν από ιδιώτες, βρισκόταν στην τελευταία θέση της σχετικής λίστας των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης σε ότι αφορά τα ποσοστά δανειοδότησης του ιδιωτικού τομέα με ποσοστό μόλις 7,3% επί του ΑΕΠ για το 2002, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά χωρών όπως η Βουλγαρία, η Κροατία και η Σλοβενία ήταν 19,6%, 50,7% και 39,6% αντίστοιχα (IMF, 2006). Το ενδιαφέρον των τραπεζών επικεντρωνόταν κυρίως σε επενδύσεις στην αγορά κρατικών ομολόγων και στην χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που σχετίζονταν με το εξωτερικό εμπόριο. Η συγκεκριμένη κατεύθυνση του τραπεζικού συστήματος, μεταφράζεται ως παντελής έλλειψη ενδιαφέροντος για την προσέλκυση κεφαλαίων από εμβάσματα, τα οποία θα μπορούσαν να διοχετευθούν στην ελεύθερη αγορά «αναθερμαίνοντας» τις πάσης φύσεως ιδιωτικές επενδύσεις και δραστηριότητες. Επιβαρυντικός παράγοντας μπορεί να θεωρηθεί και το γεγονός ότι οι τράπεζες που δραστηριοποιούνταν στην Αλβανία, δεν είχαν τον κατάλληλο αριθμό υποκαταστημάτων, κυρίως σε απομακρυσμένες επαρχιακές περιοχές, αλλά και την κατάλληλη διατραπεζική συνεργασία με ιδρύματα του εξωτερικού όπου βρισκόταν μεγάλος αριθμός Αλβανών μεταναστών, ώστε να εισάγουν τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες ικανές να προσελκύσουν τους αλβανικής υπηκοότητας μετανάστες

Το κενό στον τομέα των δανειοδοτήσεων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, τόσο στα μεγάλα αστικά κέντρα όσο και στην ύπαιθρο, επιχείρησαν να καλύψουν ιδρύματα μεγάλων διεθνών οργανισμών προωθώντας την χρηματοδότηση του τμήματος αυτού της οικονομίας. Τα εν λόγω ιδρύματα καλύπτοντας το υπάρχον κενό, παρείχαν δανειοληπτικά προϊόντα κυρίως σε επαρχιακές περιοχές, εξυπηρετώντας την μικρομεσαία κυρίως επιχειρηματικότητα.

Τα τελευταία χρόνια και ειδικότερα μετά την κρίση των πυραμίδων δραστηριοποιούνται στην αλβανική ύπαιθρο τρία μεγάλα δανειοληπτικά ιδρύματα. Το MAFF (Mountain Areas Finance Fund), η ίδρυση του οποίου έγινε από το Διεθνές Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (International Fund for Agricultural Development), αποτελούμενο από σειρά μικρότερων οργανισμών διασκορπισμένων σε χωριά της αλβανικής επαρχίας, το RFF (Rural Finance Fund), το οποίο ιδρύθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα και έχει ως πεδίο ενασχόλησης την αποταμίευση και την χρηματοδότηση του εμπορικού και γεωργικού τομέα και τέλος το ίδρυμα BF (Besa Foundation) που επίσης ιδρύθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα, το οποίο χρηματοδοτεί ως επί το πλείστον επιχειρηματικές δραστηριότητες που σχετίζονται με το εμπόριο και την παροχή υπηρεσιών, ενώ σε μικρότερο βαθμό ασχολείται και με τον τομέα των κατασκευών. Το μέγεθος των πιστώσεων προς την μικρομεσαία επιχειρηματικότητα κυμαίνεται από 900 δολάρια έως 3.000 δολάρια κατά περίπτωση και ανάλογα φυσικά με τον εκάστοτε οργανισμό. Η αντίστοιχη κατά κεφαλή οικονομική πίστωση μίας εκ των ελαχίστων εμπορικών τραπεζών που δανειοδοτεί μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ανέρχεται στο ποσό των 6.430 δολαρίων. Η μεγάλη διαφορά αποκαλύπτει και τον σημαίνοντα ρόλο που διαδραμάτισαν και συνεχίζουν να διαδραματίζουν οι οργανισμοί που κάλυψαν το κενό της απουσίας χρηματοδότησης μικρών κυρίως επιχειρήσεων στην αλβανική ύπαιθρο.

Εκτός από τους προαναφερθέντες οργανισμούς αξιοσημείωτος είναι και ο ρόλος δύο δανειοληπτικών προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν, το μεν πρώτο από τον οργανισμό PSHM (Partneri shqiptar ne mikrokredi), παρακλάδι του USAID financing, το δε δεύτερο του DSCAMF (Development of Saving and Credit Association Movement Foundation) από το Irish League. Και τα δύο προαναφερθέντα προγράμματα προσέλκυσαν αποταμιεύσεις Αλβανών πολιτών και επενδύθηκαν υπό την μορφή δανείων προς μικρές επιχειρήσεις. Ο κατά κεφαλή δανεισμός κυμαίνονταν μεταξύ 500-1.000 δολαρίων (Piperno, 2005, σσ. 122-124).

Το υπάρχον χρηματοπιστωτικό σύστημα των μικρών επιχειρήσεων στην αλβανική περίπτωση, όπως ακροθιγώς παρουσιάστηκε προηγουμένως, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αξιοποίηση των κεφαλαίων που προέρχονται από τα εμβάσματα των μεταναστών συνεισφέροντας σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό στην προώθηση της μικρομεσαίας και όχι μόνο επιχειρηματικότητας.

Τα συγκεκριμένα τραπεζικά ιδρύματα, παραρτήματα των οποίων λειτουργούν κυρίως στην ύπαιθρο και στις απομακρυσμένες ορεινές περιοχές της Αλβανίας, μπορούν να προσελκύσουν τις εισροές κεφαλαίων προερχόμενες από τα εμβάσματα μεταναστών, παρέχοντας ελκυστικά πακέτα υπηρεσιών που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των πελατών τους. Η διαφαινόμενη δυνατότητα αξιοποίησης των εμβασμάτων από το υπάρχον σύστημα οφείλεται σε τρεις βασικούς λόγους.

Ο πρώτος λόγος αφορά την μεγάλη διασπορά των ιδρυμάτων αυτών σε περιοχές της υπαίθρου, όπου δεν έχουν παραρτήματα οι επίσημες εμπορικές τράπεζες, γεγονός που επιτρέπει την προσέλκυση πελατών που υπό άλλες συνθήκες δεν θα είχαν πρόσβαση στις υπηρεσίες που παρέχονται από το τραπεζικό σύστημα. Ο δεύτερος λόγος οφείλεται στη γνώση του τρόπου λειτουργίας των τοπικών αγορών, των ιδιαιτεροτήτων και των αναγκών τους, γεγονός που αποτελεί επίσης σημαντικό πλεονέκτημα για την παροχή κατάλληλων τραπεζικών υπηρεσιών και προϊόντων, προσαρμοσμένων στην αξιοποίηση των εμβασμάτων. Καίρια είναι και η σημασία που δίνεται στην προσωπική πολλές φορές επαφή των παραγόντων των τραπεζικών αυτών ιδρυμάτων με τους κατοίκους των απομονωμένων χωριών, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό σχέσεις φερεγγυότητας και αμοιβαίας συνεργασίας, προωθώντας την εδραίωση κλίματος εμπιστοσύνης και ασφάλειας στις τραπεζικές συναλλαγές, βασικό συστατικό για την επιχειρηματική δραστηριοποίηση και οικονομική ανάπτυξη. Τέλος, τα τραπεζικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην Αλβανία επιχειρούν την προσέλκυση πελατών που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά λαμβάνοντας χαμηλό επενδυτικό ρίσκο και χαρακτηρίζονται από φερεγγυότητα σε ότι αφορά τον τρόπο αποπληρωμής των δανείων που συνάπτουν με αυτές. Ο συγκεκριμένος κοινωνικοοικονομικός προσανατολισμός, αφορά κυρίως άτομα που ασχολούνται με γεωργικές εργασίες και μικρές επιχειρήσεις, ενώ έχει τις περισσότερες των περιπτώσεων μέλος ή μέλη της οικογενείας του στο εξωτερικό ως οικονομικούς μετανάστες (Piperno, 2005, σσ. 123-124).

Ο τρόπος διάρθρωσης και λειτουργίας του αλβανικού τραπεζικού συστήματος επηρεάζει όπως είναι αναμενόμενο και τον τρόπο αξιοποίησης και γενικότερα

διαχείρισης των μεταναστευτικών εμβασμάτων που η εν λόγω χώρα δέχεται. Η παραπάνω σκιαγράφηση των βασικών αρχών λειτουργίας της αλβανικής οικονομίας και του χρηματοπιστωτικού συστήματός της, θα επιτρέψει την βαθύτερη κατανόηση και ανάλυση του ρόλου που τα εμβάσματα διαδραματίζουν στην οικονομία της Αλβανίας, διευρύνοντας ακόμα περισσότερο τον «ερευνητικό δρόμο» για εξαγωγή παραγωγικών συμπερασμάτων για το συγκεκριμένο ζήτημα. Το «αέναο» ερώτημα σχετικά με τα μεταναστευτικά εμβάσματα, τόσο στην περίπτωση της Αλβανίας όσο και γενικότερα, περιστρέφεται γύρω από την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων σχετικά με τον βαθμό και το εύρος συνεισφοράς των εμβασμάτων στις υπό ανάπτυξη οικονομίες των χωρών αυτών, γι' αυτό και η μελέτη κάθε επιμέρους πτυχής του συγκεκριμένου ζητήματος μπορεί να προσδώσει νέα ώθηση στην εξαγωγή επικαιροποιημένων συμπερασμάτων.

2.5 Η Λειτουργία των Ελληνικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και τα Ιδιαίτερα Γνωρίσματα των Αλβανών Μεταναστών

Η προσέλκυση και η αξιοποίηση κάθε μορφής εμβασμάτων προερχόμενων από τους μετανάστες, προϋποθέτει εκτός από την ύπαρξη του κατάλληλου τραπεζικού συστήματος και των ανάλογων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην χώρα καταγωγής τους, την ύπαρξη αντίστοιχων υποδομών και στην χώρα προορισμού τους, ώστε να είναι εφικτή η συγκέντρωση και η αποστολή τους μέσω των νόμιμων καναλιών μεταφοράς. Η επιτυχία ή μη του τραπεζικού συστήματος στην αξιοποίηση των εμβασμάτων, εξαρτάται από την ύπαρξη σχέσεων εύρυθμης λειτουργίας του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, προσαρμοσμένο στα ιδιαίτερα γνωρίσματα του εκάστοτε μεταναστευτικού πληθυσμού που διαβιεί στη χώρα αυτή. Η σχέση των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα με το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, προσομοιάζει με αυτή των Αλβανών μεταναστών στην Ιταλία ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια εξέλιξης του αλβανικού μεταναστευτικού φαινομένου.

Για την εξαγωγή όσο το δυνατόν ασφαλέστερων συμπερασμάτων είναι απαραίτητη η μελέτη της επικρατούσας κατάστασης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, αναδεικνύοντας τις πτυχές της οικονομικής και όχι μόνο συμπεριφοράς των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα. Οι Αλβανοί μετανάστες, ειδικά στις αρχές της δεκαετίας του 1990, χαρακτηρίζονταν από παντελή άγνοια των τραπεζικών

υπηρεσιών και κάποιοι εξ' αυτών αγνοούσαν τις βασικές αρχές λειτουργίας ακόμα και ύπαρξης του τραπεζικού συστήματος σε Ελλάδα και Αλβανία. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν ήταν προσβάσιμο σε πολύ μεγάλο αριθμό Αλβανών μεταναστών λόγω του καθεστώτος παράτυπης διαμονής και εργασίας στην χώρα, γεγονός που στερούσε στους μετανάστες την δυνατότητα να προμηθευτούν τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα που απαιτούνταν για την ολοκλήρωση ακόμα και των πιο απλών τραπεζικών συναλλαγών. Ανασταλτικός επίσης παράγοντας στην προσέλκυση Αλβανικών εμβασμάτων, ήταν το γεγονός ότι δεν υπήρχαν τα κατάλληλα τραπεζικά προγράμματα-υπηρεσίες και οι απαιτούμενες υποδομές (έλλειψη λογισμικών προγραμμάτων διασύνδεσης με τα αντίστοιχα τραπεζικά ιδρύματα της Αλβανίας, γλωσσικά εμπόδια, κ.ά.) ώστε να διατηρηθεί χαμηλό το κόστος παροχής υπηρεσιών και να προτιμηθεί ο συγκεκριμένος τρόπος μεταφοράς κεφαλαίων σε σχέση με την άτυπη μεταφορά χρημάτων από την μία χώρα στην άλλη. Ανυπέρβλητο εμπόδιο για την διαχείριση εμβασμάτων, μέσω του τραπεζικού συστήματος, ήταν και η υψηλή κοστολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών συγκριτικά πάντα με τις οικονομικές δυνατότητες των μεταναστών. Τέλος, επιπρόσθετος παράγοντας ήταν η απουσία κατάλληλου ελληνικού τραπεζικού δικτύου στην Αλβανία για την εξυπηρέτηση των ατόμων που δεχόταν τα μεταναστευτικά εμβάσματα (Baleta & Tanku, 2000).

Βέβαια όλες αυτές οι αδυναμίες του ελληνικού τραπεζικού συστήματος οφείλονταν στην έλλειψη, αρχικά τουλάχιστον, ενδιαφέροντος από την πλευρά της εγχώριας-διεθνούς αγοράς και των τραπεζών για την αξιοποίηση των συγκεκριμένων κεφαλαίων διότι η σημασία και το μέγεθος τους δεν είχε αξιολογηθεί επαρκώς παρά το γεγονός ότι το ύψος των αλβανικών καταθέσεων στις ελληνικές τράπεζες υπολογίζεται στα 80.000.000 δολάρια (Wallden, 1993). Η αβεβαιότητα στον εργασιακό τομέα και επομένως στις οικονομικές απολαβές των Αλβανών μεταναστών και η εσφαλμένη θεώρηση περί μη ανταποδοτικής αξίας των παρεχόμενων τραπεζικών υπηρεσιών συγκριτικά με τα κέρδη που θα προέκυπταν, δημιούργησαν την πεποίθηση ότι η ενασχόληση με τα μεταναστευτικά εμβάσματα κρίνεται ως μη συμφέρουσα, διότι αποδίδει μικρή κεφαλαιακή αξία στις τράπεζες. Τέλος, η αρνητική εικόνα των Αλβανών που εδραιώθηκε στη ελληνική κοινωνία από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) δυσχέραινε ακόμα περισσότερο κάθε προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ των δύο πλευρών (Λαμπροπούλου, 1997, σσ. 82-120).

Μια ακόμα πιο προσεκτική ερευνητική ματιά στους Αλβανούς μετανάστες της Ελλάδας, αποκαλύπτει και άλλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που εξειδικεύουν το πρόβλημα, αλλά ταυτόχρονα προσφέρουν σημαντικά δεδομένα για μια ενδεχόμενη μελλοντική ολοκληρωτική λύση αυτού. Αρχικά τονίζονται οι διαφορές στην κοινωνική οργάνωση των Αλβανών οικονομικών μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα, σε σύγκριση με άλλες εθνοτικές ομάδες, όπως για παράδειγμα οι Άραβες ή οι μετανάστες από την αφρικανική ήπειρο. Οι Αλβανοί μετανάστες, αποφεύγουν να συναναστρέφονται με μεγάλο αριθμό ομοεθνών τους και διατηρούν χαμηλό τον αριθμό των ατόμων που καθορίζουν τον κοινωνικό τους περίγυρο. Η απουσία προκαθορισμένων συναντήσεων ανά τακτά χρονικά διαστήματα και η απουσία συγκεκριμένης συλλογικής συνείδησης, λειτουργούν ως τροχοπέδη στην διαμόρφωση ομαλών σχέσεων μεταξύ των μεταναστών και των τραπεζών υπό το «άρμα» μιας συλλογικής διαμόρφωσης συγκεκριμένων επιλογών στην διαχείριση των εμβασμάτων. Η συγκεκριμένη αυτή πτυχή, αποκαλύπτει την σπουδαιότητα της κοινωνικής συμπεριφοράς και οργάνωσης των μεταναστών στις επιλογές που σχετίζονται με οικονομικής φύσεως ζητήματα και όχι μόνο.

Το οικονομικό και πολιτικό σύστημα της Αλβανίας, τόσο κατά την διάρκεια των κομμουνιστικών καθεστώτων όσο και κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά το άνοιγμα των συνόρων, δεν προώθησε την δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των πολιτών του και του υποτυπώδους, αρχικά τουλάχιστον τραπεζικού συστήματος της χώρας, με αποτέλεσμα η πλειοψηφία των Αλβανών να μην γνωρίζει βασικά στοιχεία του τρόπου λειτουργίας των τραπεζών και των δυνατοτήτων που αυτές μπορούσαν να προσφέρουν στους πελάτες τους, με αποτέλεσμα η πλειοψηφία τους να βλέπει ιδιαίτερα καχύποπτα κάθε συναλλαγή μέσω του εγχώριου αλβανικού τραπεζικού συστήματος. Οι όποιες προσπάθειες εξεύρεσης ουσιαστικού τρόπου επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των δύο πλευρών «τορπιλίστηκαν» με την κρίση των πυραμίδων και τις μεγάλες κεφαλαιακές απώλειες που υπέστησαν οι Αλβανοί επενδυτές λόγω του διάτρητου, όπως αποδείχτηκε, συστήματος. Το εν λόγω χάσμα οδήγησε στην αποκλειστική σχεδόν χρήση των ανεπίσημων καναλιών μεταφοράς εμβασμάτων προς την Αλβανία.

Τέλος, δεν θα μπορούσε να αποσιωπηθεί και η εν γένει δυσλειτουργική οικονομία της Αλβανίας, η οποία αποτελεί αποτρεπτική συνισταμένη για την επένδυση κεφαλαίων από τα τραπεζικά ιδρύματα. Η σταθερή οικονομική ύφεση της εγχώριας αλβανικής οικονομίας και το προβληματικό πολιτικό σύστημα απέτρεψε

την εμφάνιση σημαντικών επενδυτικών πρωτοβουλιών, ενώ όσες επενδυτικές πρωτοβουλίες ευοδώθηκαν, τις περισσότερες φορές χαρακτηριζόταν από ανασφάλεια και καχυποψία εκ μέρους των οιονεί επενδυτών (Piperno, 2005, σσ. 124-126) (Λινάρδου, 2009).

Την τελευταία δεκαετία, η κατάσταση της αλβανικής οικονομίας και κυρίως του χρηματοπιστωτικού της συστήματος φαίνεται να αλλάζει άρδην. Πρόσφατες έρευνες έχουν εντοπίζει μια μεταστροφή στον τρόπο που οι Αλβανοί μετανάστες αντιμετωπίζουν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και τις ηλεκτρονικές συναλλαγές γενικότερα. Αποτέλεσμα της αλλαγής αυτής, ήταν η απόκτηση τραπεζικού λογαριασμού σε ελληνικές τράπεζες ενός διόλου ευκαταφρόνητου ποσοστού της τάξης του 74,1% του 75% του πληθυσμού των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα. Η αυξημένη χρήση του τραπεζικού συστήματος αποδεικνύεται και από την ύπαρξη της αλβανικής γλώσσας στις επιλογές χρήσης των αυτόματων μηχανημάτων ανάληψης και κατάθεσης μετρητών της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδας αλλά και της Τράπεζας Πειραιώς (Lyberaki & Maroukis, 2005).

2.6 Η Επίδραση της Πρόσφατης Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης στα Μεταναστευτικά Εμβάσματα και οι Μελλοντικές Προοπτικές Εξέλιξης του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος σε Ελλάδα και Αλβανία

Η εποικοδομητική αξιοποίηση των εμβασμάτων απαιτεί τη μελέτη πληθώρας παραγόντων, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται και η υφιστάμενη οικονομική κατάσταση στο ευρύτερο περιφερειακό και παγκόσμιο περιβάλλον δράσης του εκάστοτε κράτους. Η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική ύφεση, η οποία μετέπειτα εξελίχθηκε σε οικονομική κρίση για σημαντικό αριθμό κρατών μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της συνάφειας και της αλληλεπίδρασης μεταξύ της οικονομικής κατάστασης στη χώρα προορισμού και προέλευσης των μεταναστών.

Η «οικονομική κρίση» ως έννοια αλλά και ως γεγονός δεν αποτελεί πρωτόγνωρο φαινόμενο που εμφανίστηκε πρόσφατα στην σύγχρονη παγκόσμια ιστορία. Το υπό συζήτηση φαινόμενο έχει εμφανιστεί αρκετές φορές στο παρελθόν, ενώ ως αιτίες αυτού μπορούμε να αναφέρουμε τις φυσικές καταστροφές, τις

πανδημίες, την εξάντληση βασικών πρωτογενών πηγών ή την ασυγχρόνιστη λειτουργία των οικονομικών αγορών και των εθνικών οικονομιών.

Η πρόσφατη οικονομική κρίση, τα αποτελέσματα της οποίας ακόμα και σήμερα είναι ιδιαίτερα εμφανή, ουσιαστικά ξεκίνησε το 2008 από τις ΗΠΑ και εξαπλώθηκε σε ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο. Αποτέλεσμα αυτής, ήταν η πτώση του παγκόσμιου ετήσιου ρυθμού οικονομικής προόδου στο 1%, από περίπου 4% που ήταν τα προηγούμενα χρόνια, η μείωση κατά 3-6% του ΑΕΠ των περισσοτέρων χωρών που επηρεάστηκαν από αυτή, ενώ για ορισμένες η μείωση αυτή άγγιξε ακόμα και το 10% του ΑΕΠ. Η παγκόσμια οικονομική κρίση, εκτός των άλλων, οδήγησε στην δημιουργία σημαντικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων που σε ορισμένες περιπτώσεις υπερέβησαν το 10% του ΑΕΠ, ενώ σημαντική αύξηση παρατηρήθηκε στο δημόσιο χρέος πολλών χωρών που ξεπέρασε κατά πολύ ακόμα και το 80% του εγχώριου ΑΕΠ, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Ελλάδα που αντιμετωπίζει πολύ έντονα προβλήματα λόγω της αύξησης του χρέους της.

Η Ευρώπη των είκοσι οκτώ κρατών-μελών δεν ήταν δυνατόν να μείνει ανεπηρέαστη από την τόσο έντονα καλπάζουσα παγκόσμια οικονομική ύφεση. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα αντίστοιχα ποσοστά του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους, τα πρώτα χρόνια εμφάνισης της, κυμάνθηκαν στο 6% και 82% του ΑΕΠ αντίστοιχα, ενώ παρατηρήθηκαν ακόμα και περιπτώσεις όπου χώρες εμφάνισαν ιδιαίτερα ανησυχητικά ποσοστά, αυξήσεων ή μειώσεων, σε ότι αφορά τους βασικούς μακροοικονομικούς δείκτες τους, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την αύξηση του ποσοστού ανεργίας που ξεπέρασε ακόμα και το 10% σε ορισμένες εξ' αυτών (Lawson, 2009) (Fakiolas, 2011).

Ένα από τα σημαντικότερα γνωρίσματα των μεταναστευτικών εμβασμάτων και ταυτόχρονα ειδοποιός διαφορά σε σύγκριση με άλλες μορφές εγχώριων οικονομικών εισροών, είναι η κυκλική και περιοδική προσαρμογή του μεγέθους των κεφαλαίων που αποστέλλονται στις χώρες προορισμού των μεταναστών που στόχο έχουν την ενίσχυση του εισοδήματος των οικογενειών τους και την κάλυψη των βασικών πολλές φορές αναγκών τους. Η προσαρμοστικότητα αυτή των εμβασμάτων σε περιόδους οικονομικής ύφεσης-κρίσης, μεγάλων φυσικών καταστροφών, εκτεταμένων επιδημιών ή μακροχρόνιων πολεμικών συρράξεων, επιτρέπει συνήθως την συνέχιση της χρηματοδότησης των χωρών με ιδιαίτερα χαμηλό ετήσιο κατά κεφαλή μεικτό εθνικό εισόδημα, όταν οι άλλες μορφές εξωτερικής και εσωτερικής οικονομικής ενίσχυσης παύουν να υφίστανται ή περιορίζονται δραματικά. Το

ιδιαίτερο αυτό χαρακτηριστικό των εμβασμάτων τα έχει καταστήσει ως την σημαντικότερη και ασφαλέστερη πηγή ενίσχυσης των οικονομιών αυτών, προσφέροντας ουσιαστικά το «φιλί της ζωής» σε δύσκολες οικονομικά και όχι μόνο περιόδους.

Η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση που τυπικά ξεκίνησε τον Αύγουστο του 2008 με την κατάρρευση της επενδυτικής εταιρίας «Lehman Brothers» και οδήγησε στην μετέπειτα σταδιακή κατάρρευση και άλλων «οικονομικών κολοσσών» επηρεάζοντας συθέμελα πολλές εθνικές οικονομίες, έστρεψε την προσοχή των επιστημόνων στην προσπάθεια να προβλέψουν την επίδραση της κρίσης αυτής στα μεταναστευτικά εμβάσματα και στην απόδειξη ή διάψευση της υπάρχουσας θεωρίας για την αμετάβλητη φύση των εισροών αυτών προς τα υπανάπτυκτα κράτη με μεγάλο βαθμό μεταναστευτικού ελλείμματος. Η ιδιαιτερότητα της κρίσης που ακόμα και σήμερα βιώνουμε, έγκειται στο γεγονός ότι αντίθετα με αντίστοιχες παρελθοντικές οικονομικές κρίσεις, όπως αυτή στο Μεξικό (1994-1995) και στην ανατολική Ασία (1997-1998), ξεκίνησε από τις αγορές των αναπτυγμένων κρατών και επεκτάθηκε κυρίως σε παρόμοιας οικονομικής δυναμικής κράτη, σε αντίθεση με τις προαναφερόμενες οικονομικές κρίσεις που επηρέασαν κυρίως μη ανεπτυγμένα κράτη.

Οι έρευνες των επιστημόνων, με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτή των Mohapatra S. και Ratha D., ουσιαστικά επιβεβαίωσαν τις θεωρητικές υποθέσεις και σε αυτή την περίπτωση της οικονομικής ύφεσης, χρησιμοποιώντας εξελιγμένα οικονομετρικά υποδείγματα για την επεξεργασία των δεδομένων τους. Όπως χαρακτηριστικά απέδειξαν, παρά τις δυσοίωνες προβλέψεις που προέβλεπαν μείωση κατά 7-10% επί του συνόλου των μεταναστευτικών κεφαλαίων που διακινήθηκαν η πραγματική μείωση σε παγκόσμιο επίπεδο υπολογίστηκε τελικά στο 6% για το 2009 (Mohapatra & Ratha, 2010).

Η Ελλάδα βίωσε έντονα τις επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης που μετέπειτα μετατράπηκε σε οικονομική κρίση, επηρεάζοντας ακαριαία και την οικονομία της γειτονικής Αλβανίας. Για να γίνει κατανοητός ο βαθμός αλλά και ο τρόπος που η σύγχρονη οικονομική κρίση στην Ελλάδα επηρέασε τους Αλβανούς οικονομικούς μετανάστες και μετέπειτα την αλβανική οικονομία, αρκεί απλά και μόνο η αναφορά στις μεταβολές που παρατηρήθηκαν σε βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της χώρας προέλευσης της μεγαλύτερης μεταναστευτικής ομάδας που διαβιεί στην Ελλάδα.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση, αν και άργησε να γίνει έντονα αισθητή στην Ελλάδα, ουσιαστικά ξεκίνησε να πλήττει την οικονομία της χώρας ασθενέστερα στις αρχές και εντονότερα προς το τέλος του 2009 με αποτέλεσμα το ΑΕΠ της να μειωθεί κατά 2%. Σταδιακά, η άσχημη αυτή οικονομική συγκυρία, άρχισε σταδιακά να επιφέρει μείωση σε βασικούς μακροοικονομικούς δείκτες της εγχώριας οικονομίας με αποτέλεσμα το ίδιο έτος το μεν δημοσιονομικό έλλειμμα να αγγίξει το 12,7% του ΑΕΠ, το δε δημόσιο χρέος το 113% του ΑΕΠ όταν το 2008 είχε υπολογιστεί στο 99,2% (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010). Η πρωτόγνωρη ένταση με την οποία η Ελλάδα βίωσε την παγκόσμια οικονομική κρίση, είχε ως αποτέλεσμα την ραγδαία αύξηση του πληθωρισμού που τον Οκτώβριο του 2010 κυμαίνονταν στο 5,3%, ενώ σειρά οικονομικών μέτρων, όπως η αύξηση των συντελεστών φορολογίας σε αγαθά, η μείωση των μισθών και οι αυξήσεις σε τιμολόγια κοινωφελών επιχειρήσεων, οδήγησε στη μείωση της αγοραστικής δύναμης των Ελλήνων και αλλοδαπών πολιτών οδηγώντας σε βαθιά ύφεση ολόκληρη την οικονομία της χώρας. Σημαντικό πλήγμα δέχτηκε και το εμπόριο της χώρας που λόγω της μειωμένης ανταγωνιστικότητας εμφάνισε έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιό που υπολογίζεται στο 3% περίπου του εγχώριου ΑΕΠ (Τράπεζα της Ελλάδος, 2009).

Παρά το γεγονός ότι μέχρι και το 2009 τα μεταναστευτικά εμβάσματα από την Ελλάδα παρουσίαζαν αυξητικές τάσεις, οι άμεσες ξένες επενδύσεις παρουσίασαν σημαντική μείωση κατά 26% την περίοδο 2006-2011 (από 53% το 2006 στο 27% το 2011), οι εισαγωγές από Ελλάδα μειώθηκαν από 15% το 2007, στο 11% το 2011 και οι αντίστοιχες εξαγωγές από 8,2% για το 2007 μειώθηκαν στο 4,9% το 2011 ενώ τέλος αντίστοιχη μείωση παρατηρήθηκε και στο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ το 2011 κατά 0,9% μέσα σε ένα μόλις χρόνο (World Bank, 2012).

Τα αλβανικά μεταναστευτικά εμβάσματα δεν αποτέλεσαν εξαίρεση στις προβλέψεις και τα αποτέλεσμα των επιστημόνων σχετικά με τον βαθμό που η οικονομική κρίση θα τα επηρεάσει. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία των αλβανικών Αρχών, τα εμβάσματα παρουσίασαν μείωση καθόσον από τα 951.700.000 ευρώ το 2007 το ποσό των εμβασματικών κεφαλαίων υπολογίστηκε στα 692.000.000 ευρώ για το 2011 (Γράφημα 3). Το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελούσε το βασικό μεταναστευτικό προορισμό των Αλβανών μεταναστών αλλά και λόγο των σημαντικών εμπορικών σχέσεων που είχαν αναπτυχθεί μεταξύ των δύο κρατών είχε ως αποτέλεσμα οι επιπτώσεις της κρίσης να επηρεάζουν άμεσα την Αλβανία και τους αλβανικής υπηκοότητας μετανάστες που απασχολούνταν στην Ελλάδα.

Γράφημα 3: Τα Μεταναστευτικά Εμβάσματα σε Απόλυτο Αριθμό (σε εκατομμύρια ευρώ) και ως Ποσοστό του ΑΕΠ για την Περίοδο 2007-2011

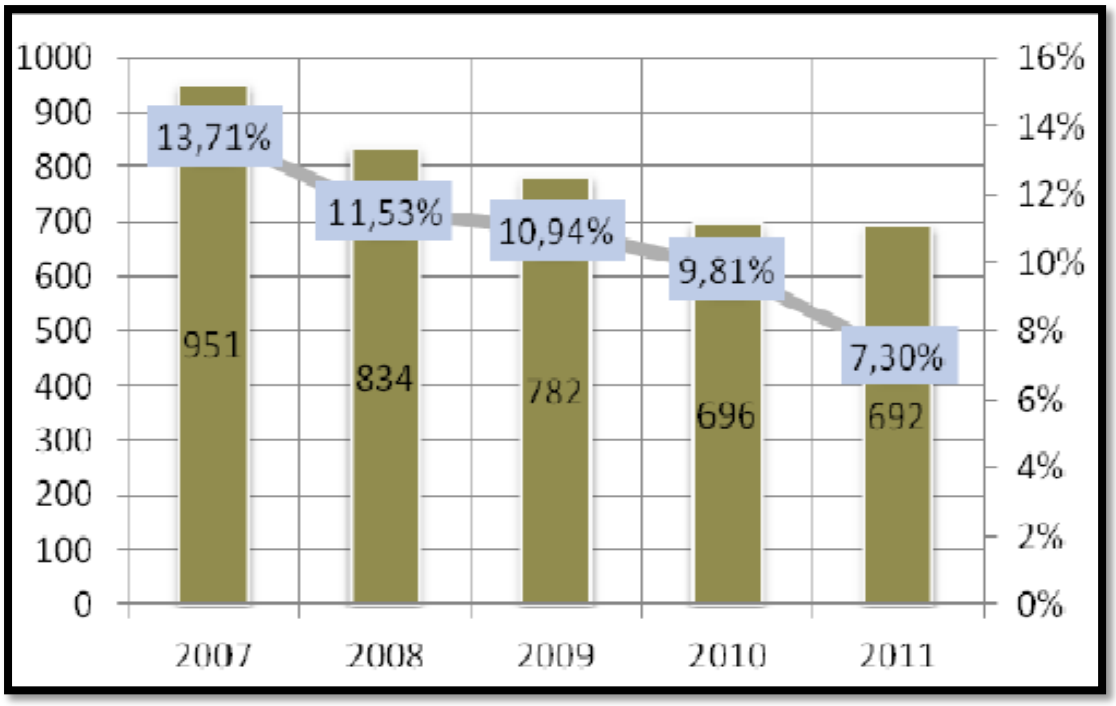

Πηγή: (World Bank, 2012)

Τα μεταναστευτικά εμβάσματα αποτέλεσαν και συνεχίζουν μέχρι και τις μέρες μας να αποτελούν βασικό οικονομικό μέγεθος, ικανό να επηρεάσει τους μακροοικονομικούς δείκτες της εγχώριας οικονομίας. Η μέχρι σήμερα αξιοποίησή τους και τα εξαχθέντα δεδομένα, αναδεικνύουν τις προοπτικές αποδοτικότερης αξιοποίησής τους. Στοχευμένες δομικές και θεσμικές αλλαγές στο χρηματοπιστωτικό, ως επί το πλείστον, σύστημα θα επιτρέψουν τη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών ώστε να διοχετευτούν τα κεφάλαια των εμβασμάτων προς αξιοποίηση σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας με την χρήση της «νόμιμης οδού».

Παρά το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η οικονομική κρίση στην Ελλάδα επηρέασε δραματικά την οικονομία της όμορης γεωγραφικά Αλβανίας, το πιο ανησυχητικό ίσως αποτέλεσμα της κρίσης αυτής είναι η επιστροφή χιλιάδων Αλβανών μεταναστών στην χώρα καταγωγής τους. Υπολογίζεται ότι την πενταετία 2007-2011, 18-22% (περίπου 180.000 μετανάστες) των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα επέστρεψαν μόνιμα στην Αλβανία επιβαρύνοντας με την παρουσία τους τον κρατικό οικονομικό υπολογισμό και ειδικότερα τις ήδη μειωμένες κρατικές δαπάνες πρόνοιας. Αν και ο σαφής προσδιορισμός του πραγματικού αριθμού των οριστικά επαναπατρισθέντων Αλβανών είναι σχεδόν αδύνατος, λαμβάνοντας υπόψη τα

στοιχεία των αλβανικών Αρχών για το 2011, περίπου 30.000 μετανάστες δήλωσαν τον επαναπατρισμό τους στα οικεία γραφεία εργασίας και μετανάστευσης του Υπουργείου Εσωτερικών της Αλβανίας, ενώ ο αριθμός αυτός διπλασιάστηκε το 2012 (ACIT, 2012) (Ministry of Albanian Interior, 2010).

Τα μεταναστευτικά εμβάσματα αποτελούν πρώτης τάξης ευκαιρία για την εμφάνιση θετικών ρυθμών ανάπτυξης που δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να χαθεί. Η μεγαλύτερη δυνατή αξιοποίησή τους μπορεί να λειτουργήσει ως αντιστάθμισμα στην τεράστια εκροή του αλβανικού εργατικού δυναμικού των τελευταίων δεκαετιών (brain drain) και να δώσει ώθηση στην οικονομία της χώρας ώστε να προλάβει και μελλοντικά να ενσωματωθεί πλήρως στο «ευρωπαϊκό τρένο» ανάπτυξης και ευημερίας. Η μείωση του συνολικού αριθμού των εμβασματικών κεφαλαίων που παρατηρήθηκε και στην αλβανική περίπτωση δεν είναι ικανή να επηρεάσει την συνολική αξία και συνεισφορά τους στην αλβανική οικονομία, αλλά αντιθέτως πρέπει να αποτελέσει κίνητρο περαιτέρω αξιοποίησής τους ώστε να εξασθενίσει σταδιακά και η εξάρτηση της εγχώριας οικονομίας από αυτά. Η αλβανική Κυβέρνηση δεδομένου του κινδύνου για μείωση του απόλυτου αριθμού των μεταναστευτικών εμβασμάτων που έχει ήδη επηρεάσει την χώρα, οφείλει να κινηθεί με μεγαλύτερο ακόμα ζήλο, δεδομένων των στενών χρονικών περιθωρίων που η οικονομική κρίση ορίζει, προς την κατεύθυνση της αποδοτικότερης αξιοποίησης του εργατικού δυναμικού που βρίσκεται εκτός των γεωγραφικά προσδιορισμένων ορίων του αλβανικού κράτους και να χρησιμοποιήσει ακόμα παραγωγικότερα τα κεφάλαια των εμβασμάτων που δέχεται η χώρα αυτή από την Ελλάδα αλλά και τις άλλες αναπτυγμένες χώρες.

Τα μέτρα και οι πολιτικές πρωτοβουλίες πρέπει να είναι στοχευμένες και όσο το δυνατόν σε μεγαλύτερο βαθμό επικαιροποιημένες, ώστε να ανταποκρίνονται στα νέα δεδομένα που η οικονομική κρίση στην Ελλάδα αλλά και οι εξελίξεις εντός της Αλβανίας επιβάλλουν. Την τελευταία δεκαετία, η εξέλιξη των χαρακτηριστικών της μετανάστευσης σε παγκόσμιο επίπεδο και τα νέα δεδομένα της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, άλλαξαν τον τρόπο με τον οποίο, τόσο οι μετανάστες όσο και οι λοιποί δρώντες του συστήματος, αντιμετωπίζουν όλα τα ζητήματα που άπτονται της μετακίνησης, διαμονής και εργασίας των ατόμων από μία χώρα σε μία άλλη. Αποτέλεσμα των ρηξικέλευθων αλλαγών που η παγκοσμιοποιημένη οικονομία επέφερε ήταν και η αναμόρφωση του τραπεζικού συστήματος, τόσο στις χώρες υποδοχής όσο και σε αυτές αποστολής μεταναστών, προκειμένου να γίνει εφικτή η

έγκαιρη προσαρμογή του στα νέα δεδομένα της σύγχρονης οικονομίας των μεταναστών.

Προφανώς η κατάσταση που περιγράφηκε και αναλύθηκε στις προηγούμενες ενότητες του παρόντος ακαδημαϊκού πονήματος, ουσιαστικά τονίζει το μέγεθος των αλλαγών που ήταν απαραίτητο να εφαρμοστούν προκειμένου να υπερκεραστούν οι χρόνια συσσωρευμένες «παθογένειες» του υφιστάμενου συστήματος. Η μελλοντική βελτίωση της κατάστασης που σχετίζεται με την συγκέντρωση, μεταφορά και αξιοποίηση των αλβανικών μεταναστευτικών εμβασμάτων προϋποθέτει την αλλαγή σε τρεις βασικούς πυλώνες.

Ο πρώτος σχετίζεται με την αλλαγή του τρόπου μεταφοράς τους και στοχεύει στην κατάργηση ή στον περιορισμό χρήσης των ανεπίσημων καναλιών μεταφοράς επιδιώκοντας στην αποκλειστική χρησιμοποίηση του τραπεζικού συστήματος. Μια ορθολογική πρόταση για την μείωση του μεγάλου ποσοστού Αλβανών μεταναστών που επιλέγουν να μεταφέρουν τα εμβάσματά τους μέσω συγγενών ή φίλων στην χώρα καταγωγής τους, αποτελεί η αξιοποίηση των διεθνών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο τομέα, προσφέροντας αξιόπιστες υπηρεσίες. Ιδρύματα όπως το «Western Union» και το «Money Gram» διαχειρίζονται το 50% του συνόλου των εμβασμάτων που μετακινούνται σε ολόκληρο τον κόσμο και προτιμώνται ακόμα και από τους Αλβανούς μετανάστες που, όπως προαναφέρθηκε, δεν εμπιστεύονται την μεταφορά των αποταμιεύσεών τους παρά μόνο σε άτομα του στενού οικογενειακού τους κύκλου. Η αξιοποίηση των διευκολύνσεων και του μεγάλου αριθμού παραρτημάτων που έχουν καταφέρει να δημιουργήσουν τα δύο αυτά μεγαλύτερα ιδρύματα παγκοσμίως (85.000 παραρτήματα της «Western Union» σε ολόκληρο τον κόσμο), μπορούν να αξιοποιηθούν από το τραπεζικό σύστημα της Αλβανίας μέσω της σύναψης συμφωνιών συνεργασίας, αποφέροντας σημαντικό όφελος και για τις δύο πλευρές μέσω της ανακατεύθυνσης των εμβασματικών κεφαλαίων που προέρχονται από τους οικονομικούς μετανάστες της Ελλάδας και των υπολοίπων μεταναστευτικών προορισμών.

Ο δεύτερος πυλώνας, η βελτίωση του οποίου είναι απαραίτητη ώστε μελλοντικά τα εμβάσματα να αξιοποιηθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο προς όφελος της αλβανικής οικονομίας, σχετίζεται με την διατήρηση των κεφαλαίων που προέρχονται από τα μεταναστευτικά εμβάσματα στο τραπεζικό σύστημα και στα λοιπά ιδιωτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην Αλβανία. Η διατήρηση των κεφαλαίων σε αποταμιευτικούς λογαριασμούς έχει διττή σημασία

για την αλβανική οικονομία διότι από την μία πλευρά προσδίδει κέρδη στους κατόχους των λογαριασμών αυτών, μέσω των επιτοκίων που προσφέρονται από τις τράπεζες και από την άλλη επιτρέπει στο κράτος και γενικότερα στο τραπεζικό σύστημα της χώρας, την αξιοποίηση των κεφαλαίων αυτών αυξάνοντας την πιστοληπτική ικανότητα και κάνει εφικτή την επένδυση των κεφαλαίων αυτών σε τομείς που κρίνονται οικονομικά επικερδείς και βρίσκονται υπό ανάπτυξη. Το τραπεζικό σύστημα οφείλει να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια τόνωσης των καταθέσεων μέσω της πολιτικής των υψηλών επιτοκίων και της εν γένει προώθησης στοχευμένων υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα μέσω της ασφάλισης των πελατών τους, ώστε να μην εκταμιεύονται τα κεφάλαια αμέσως μετά την μεταφορά τους. Μια εκ των υπηρεσιών αυτών δύναται να αφορά την ανάπτυξη του δικτύου των τραπεζικών υποκαταστημάτων και αυτόματων μηχανημάτων ανάληψης μετρητών (Automated Teller Machine, ATM) σε ολόκληρη την αλβανική επικράτεια και ειδικότερα στις απομονωμένες αγροτικές περιοχές που αποτελούν και τη βασική κοιτίδα προέλευσης του μεγαλύτερου τμήματος των οικονομικών μεταναστών. Πρόσφατα σχετικά στοιχεία, αποδεικνύουν την πρόοδο που έχει επιτεύχθηκε στον τομέα αυτόν, καθώς το έτος 2004 τα ATM που λειτουργούσαν στη χώρα ανέρχονταν σε μόλις 93, το 2007 ήταν 433 ενώ στο τέλος του 2011 έφτασαν τα 805 σε αριθμό, αύξηση που εκτόξευσε και τον συνολικό αριθμό των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν μέσω αυτών, καθόσον από τα 93.726.000 λεκ για το 2008, το 2010 ο αριθμός ανήλθε στα 107.860.960 λεκ. Σημαντική ήταν και η αύξηση που παρατηρήθηκε στα σημεία όπου επιτρέπονται συναλλαγές μέσω της χρήσης ειδικών τραπεζικών καρτών. Πιο συγκεκριμένα τα εν λόγω σημεία ήταν 5.126 το 2011 όταν το 2008 ήταν μόλις 2.953. Αν και τα ATM όσο και τα λοιπά σημεία συναλλαγών, βρίσκονται ως επί το πλείστον στα Τίρανα και σε άλλες μεγάλες πόλεις της Αλβανίας όπως η Κορυτσά, το Αργυρόκαστρο και το Ελμπασάν, ικανοποιητικός αριθμός αυτών άρχισαν να τοποθετούνται σε χωρία και κωμοπόλεις της αλβανικής επαρχίας με αυξητικές τάσεις έκτοτε (Bank of Albania, 2011).

Τέλος, το τελευταίο κατά σειρά στάδιο (πυλώνας) της «οικονομικής διαδρομής» που ακολουθούν τα εμβάσματα των οικονομικών μεταναστών και επομένως πρέπει να αποτελεί επιδίωξη της αλβανικής Πολιτείας, αφορά την αξιοποίηση των εμβασματικών κεφαλαίων σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας, ώστε να επιτευχθεί η μελλοντική ανάπτυξη. Αφού έχει προηγουμένως αναλυθεί η σημασία αξιοποίησης των εμβασματικών κεφαλαίων κατά το στάδιο της μεταφοράς

και της διατήρησής τους εντός του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, επόμενος στόχος είναι η υιοθέτηση πολιτικών τόσο από τα διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα όσο και από άλλους κρατικούς και οικονομικούς φορείς ώστε να επενδυθούν τα εμβάσματα και οι αποταμιεύσεις των Αλβανών μεταναστών στην εγχώρια οικονομία και ειδικότερα να διοχετευθούν σε κατάλληλους τομείς ώστε να χρηματοδοτηθούν οι ιδιωτικές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες με πολλαπλά θετικά αποτελέσματα στην μείωση της ανεργίας και στην εμφάνιση θετικών ρυθμών ανάπτυξης της οικονομίας αλλά και στην αύξηση του ΑΕΠ αυτής (Piperno, 2005, σσ. 134-136).

Η οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελλάδα αποτελεί εξωτερικό παράγοντα που επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη της Αλβανίας κυρίως μέσω της επιβράδυνσης της ευρωπαϊκής πορείας που η χώρα ακολουθεί από τις 28 Απριλίου του 2009 μέχρι και σήμερα, όταν και επίσημα κατατέθηκε η αίτηση εκ μέρους της για την ένταξή της στην ΕΕ (Holzner, 2010). Η σχέση της πορείας που η αλβανική οικονομία ακολουθεί, με αυτή της ευρωπαϊκής προοπτικής της (από το 2014 η Αλβανία αποτελεί υπό ένταξη χώρα της ΕΕ), οφείλεται στον «πακτωλό χρημάτων» που υπό τη μορφή εξωτερικής ενίσχυσης εισρέουν στη χώρα. Το κοινοτικό πρόγραμμα για την Βοήθεια την Ανοικοδόμηση, την Ανάπτυξη και τη Σταθεροποίηση (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation Programme) των βαλκανικών χωρών, αποτελεί πηγή σημαντικών οικονομικών κονδυλίων που επιτρέπουν την αναμόρφωση των καχεκτικών οικονομιών τους και την εξασφάλιση όλων των απαιτούμενων προϋποθέσεων για την πραγματική σύγκλιση με τις απαιτήσεις που τα υπό ένταξη κράτη επιδιώκουν. Η Ελλάδα, εκτός του ότι αποτελεί ίσως τον σημαντικότερο εμπορικό εταίρο της Αλβανίας, αποτελούσε, μέχρι την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, καταλυτικό παράγοντα της ευρωπαϊκής διεύρυνσης στις υπόλοιπες βαλκανικές χώρες, μεταξύ των οποίων ήταν και η Αλβανία (Bogdani & Loughlin, 2009). Πολλές φορές η Ελλάδα αποτέλεσε το παράδειγμα προς μίμηση και ουσιαστικά επιδοκιμάζονταν η επιλογή ένταξης της χώρας αυτής στην ΕΕ προτρέποντας την είσοδο και των όμορων προς αυτή χωρών στην «ευρωπαϊκή οικογένεια».

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα, εκτός των άμεσων οικονομικών απωλειών που επέφερε στην αλβανική οικονομία, είχε ως αποτέλεσμα την καταβαράθρωση του «ευρωπαϊκού γοήτρου» της με αποτέλεσμα από χαρακτηριστικό παράδειγμα χώρας με επιτυχημένη ενταξιακή πορεία, να αποτελέσει, παράδειγμα προς αποφυγή. Η

επιφυλακτική στάση που από εδώ και στο εξής αναμένεται να κρατήσουν τα κράτη-μέλη της ΕΕ σε μία ενδεχόμενη μελλοντική διεύρυνση, μπορεί να επιφέρει σημαντική μείωση στα ευρωπαϊκά κονδύλια προς την Αλβανία, διότι το μείζον ζήτημα είναι πλέον η «διάσωση» της ελληνικής αλλά και ευρωπαϊκής οικονομίας και όχι η ένταξη της Αλβανίας ως ισότιμο κράτος-μέλος.

Οι πραγματικές επιπτώσεις της παγκόσμιας κρίσης δεν είναι δυνατόν να προβλεφθούν επακριβώς γι' αυτό και κάθε κράτος οφείλει να είναι πολύ προσεκτικό στην διαμόρφωση των οικονομικών και όχι μόνο προγραμμάτων τα επόμενα χρόνια. Το ότι η οικονομική κρίση της Ελλάδας θα επηρεάσει την οικονομία και την ενταξιακή πορεία της Αλβανίας είναι το μόνο σίγουρο, αυτό που μένει να μελετηθεί μελλοντικά, είναι ο βαθμός της επίδρασης αυτής και οι εναλλακτικές διαθέσιμες επιλογές της χώρας ώστε να υπερκεραστούν τα προβλήματα που θα ανακύψουν όσο το δυνατόν πιο σύντομα και πιο «ανώδυνα» για την αλβανική οικονομία και κοινωνία γενικότερα (Aslum & Sjoberg, 1992) (Panagiotou, 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ. ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

3.1 Μετανάστευση και Οικονομία υπό μια Ευρύτερη Θεωρητική Οπτική

Το σημαντικότερο δίλημμα σχετικά με την οικονομική μετανάστευση σχετίζεται με την προσπάθεια εύρεσης σαφών και πλήρως τεκμηριωμένων απαντήσεων σχετικά με τις επιπτώσεις του εν λόγω φαινομένου στην οικονομία των χωρών αποστολής και υποδοχής μεταναστών. Οι έντονες διαφωνίες που το εν λόγω ζήτημα κατά καιρούς εγείρει, περιστρέφονται γύρω από επιμέρους ερωτήματα σχετικά με το αν οι μετανάστες ευθύνονται για την ανεργία στις χώρες υποδοχής τους, για το αν και κατά πόσο μειώνουν τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας του εγχώριου πληθυσμού, αλλά και για τον βαθμό επίδρασης των οικονομικών μεταναστών στα οικονομικά μεγέθη της χώρας υποδοχής και στην μισθολογική εξέλιξη του εγχώριου εργατικού δυναμικού.

Ο βαθμός θετικής ή αρνητικής συσχέτισης του αριθμού των μεταναστών με τις μισθολογικές απολαβές του γηγενή εργασιακού πληθυσμού είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με το κατά πόσο οι μετανάστες και το εγχώριο εργατικό δυναμικό λειτουργούν ως υποκατάστατο (substitute) ή συμπληρωματικό (complement) «εργασιακό κεφάλαιο» αλλά και από πληθώρα άλλων παραγόντων. Ο βαθμός που το εγχώριο εργατικό δυναμικό και οι οικονομικοί μετανάστες λειτουργούν ως υποκατάστατο ο ένας έναντι του άλλου. Η θετική σταυροειδής ελαστικότητα των δύο προαναφερθέντων ομάδων εξηγεί την μείωση των μισθών του εγχώριου εργατικού δυναμικού σε μια υποτιθέμενη αύξηση των μεταναστευτικών ροών που θα δεχτεί μια χώρα (Greenwood & Hunt, 1995).

Οι μέχρι σήμερα οικονομικές μελέτες έχουν αναδείξει και ταυτόχρονα έχουν αποδεχτεί την δυσκολία εξαγωγής αποτελεσμάτων και κοινώς αποδεκτών απαντήσεων στα πολυάριθμα ερωτήματα σχετικά με τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην οικονομία υποδοχής. Η δομική αυτή αδυναμία, πηγάζει από τον εύθραυστο χαρακτήρα των όποιων οικονομετρικών εκτιμήσεων, ως προς την ακρίβεια των αποτελεσμάτων τους, τα οποία μπορούν ανά πάσα στιγμή να αλλάξουν, μεταβάλλοντας με την σειρά τους και το εξαχθέν τελικό αποτέλεσμα-συμπέρασμα. Οι προρηθείσες δυσκολίες εντοπίζονται καταρχήν στην αδυναμία σύνθεσης ενός οικονομικού υποδείγματος, μετά των αντίστοιχων θεωρητικών υποθέσεων, που θα συμπεριλαμβάνει το σύνολο των παραμέτρων που σχετίζονται με το εν λόγω ζήτημα και στην αδυναμία υπολογισμού και καταγραφής όλων των απαραίτητων στοιχειών για την επαλήθευση του μοντέλου σε δεύτερο στάδιο.

Δύο είναι ίσως τα σημαντικότερα ερωτήματα που σχετίζονται με την οικονομική επίδραση των μεταναστών στις χώρες υποδοχής τους. Το πρώτο σχετίζεται με τις ενδεχόμενες μεταβολές που οι οικονομικοί μετανάστες δύνανται να επιφέρουν στην εισοδηματική κατανομή του γηγενούς πληθυσμού, ενώ το δεύτερο σχετίζεται με την συνολική επίδρασή τους στο υφιστάμενο κρατικό σύστημα πρόνοιας των κρατών αυτών. Σε ότι αφορά την εισοδηματική κατανομή, η πλειονότητα των βιβλιογραφικών αναφορών υποστηρίζει ότι η μετανάστευση ευθύνεται για την μείωση που παρατηρείται στους μισθούς των εγχώριων εργατών που ανταγωνίζονται τους μετανάστες, ενώ στην καλύτερη περίπτωση τους διατηρεί στα ίδια επίπεδα χωρίς όμως να επηρεάζονται οι μισθολογικές απολαβές του εργατικού δυναμικού που έχει διαφορετικά προσόντα σε σχέση με αυτά των μεταναστών (Altonji & Card, 1991) (Dustmann, Fabbri, & Preston, 2005) (Friedberg, 2001) (Card & Di Nardo, 2007) (Manacorda, Manning, & Wadsworth, 2006) (Jaeger, 1996) (Carrington, Detragiache, & Vishwanath, 1996).

Ο Borjas G., μελετώντας την οικονομία των ΗΠΑ σε εθνικό επίπεδο την εικοσαετία 1980-2000, υπολόγισε τη μείωση των εγχώριων μισθών των χαμηλής εξειδίκευσης εργατών κατά 3-4% λόγω της εισροής μεταναστών στη χώρα (Borjas, 1994) (Borjas, 2003). Από την άλλη, βάσει σχετικής έρευνας που διεξήχθη από δύο Ιταλούς οικονομολόγους, επίσης στις ΗΠΑ, προέκυψε ότι ο μισθός των εγχώριων εργαζομένων συνολικά αυξήθηκε κατά 2-2,5% κατά την περίοδο 1990-2000 όταν η αντίστοιχη αύξηση του εγχώριου εργατικού δυναμικού λόγω μετανάστευσης άγγιζε το 8%. Πιο συγκεκριμένα, η κατηγορία των ανειδίκευτων εργατών υπέστη μείωση κατά 1% στις μισθολογικές απολαβές, ενώ οι αυξημένου μορφωτικού επιπέδου εγχώριοι εργαζόμενοι έλαβαν αύξηση στο μισθό τους της τάξης του 3-4%. Τα αριθμητικά αποτελέσματα βέβαια αυτά είναι ακόμα μικρότερα εφόσον η μελέτη επικεντρωθεί σε τοπικό επίπεδο (Ottaviano & Peri, 2005).

Και στην μελέτη του δεύτερου όμως ερωτήματος τα αποτελέσματα των σχετικών επιστημονικών ερευνών διίστανται, εξαρτώμενα κατά περίπτωση από την μεθοδολογία που ο κάθε ερευνητής έχει χρησιμοποιήσει. Από την μια λοιπόν πλευρά παρατίθενται οι έρευνες που έχουν αποδείξει ότι μια αύξηση κατά 12% της συνολικής εργατικής δύναμης μιας χώρας μπορεί να οδήγησε σε αύξηση του ΑΕΠ κατά 0,1-0,5%, ενώ διαφορετικά στοχευμένες επιστημονικές προσεγγίσεις εντοπίζουν απώλειες στα εισοδήματα και επομένως και στα κρατικά έσοδα μέσω της ασφάλισης μεταξύ 0,1-0,5% του ΑΕΠ. Τα αμφιταλαντευόμενα δεδομένα έχουν ως αποτέλεσμα

την αδυναμία υπολογισμού της συνολικής συνεισφοράς των μεταναστών στην οικονομία μιας χώρας ως επακόλουθο των προαναφερθέντων διαφορετικών επιστημονικών διαπιστώσεων (De New & Zimmermann, 1994) (Borjas, 1995) (Davis & Weinstein, 2002) (Felbermayr & Kohler, 2005).

Προτιμότερη μέθοδος και αυτή που θα ακολουθηθεί και στην παρούσα διατριβή, είναι αυτή των διαδοχικών προσεγγίσεων του κάθε ζητήματος ξεχωριστά. Με τον τρόπο αυτό είναι εφικτή η μελέτη των επιπτώσεων της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας, στις μισθολογικές απολαβές του εγχώριου εργατικού δυναμικού και στις επιδράσεις της εισόδου μεταναστών στο κράτος πρόνοιας και τα έσοδα της κάθε χώρας, επιτρέποντας την καλύτερη διαχείριση των παραμέτρων που μπορεί να επηρεάσουν τους υπολογισμούς που προκύπτουν από τα μαθηματικά υποδείγματα της κάθε επιμέρους έρευνας (Friedberg & Hunt, 1995) (Lianos, Katseli, & Sarris, 1996).

3.2 Ο Μετανάστης «Εργάτης» και η Νεότερη Οικονομική Μετανάστευση

Η μεταστροφή που παρατηρήθηκε, από τον 19^{ο} κυρίως αιώνα και έπειτα, σε ότι αφορά τον τρόπο που ουσιαστικά τροποποιήθηκε η εννοιολογική οριοθέτηση των «μεταναστών», αποτελεί ίσως σημείο αναφοράς της ευρύτερης μεταναστευτικής θεώρησης, με αποτέλεσμα να προστεθούν νέες παράμετροι στο υπό συζήτηση μεταναστευτικό φαινόμενο. Με τα νέα δεδομένα που προέκυψαν, ήρθε στην επιφάνεια η ιδιότητα του οικονομικού μετανάστη ως επακόλουθο της αναβάθμισης του ρόλου των οικονομικών παραγόντων και της σημασίας τους, ως σημαντικές κινητήριες δυνάμεις των σύγχρονων μεταναστευτικών ροών.

Πλέον ο μετανάστης, δεν είναι απλά ένας «ξένος» που επιδιώκει να εισέλθει στην υπάρχουσα κοινωνική-εθνική πραγματικότητα της χώρας υποδοχής, αλλά αποτελεί ταυτόχρονα και έναν «εργάτη». Η οποιαδήποτε αντιμετώπιση του μετανάστη λοιπόν, πρέπει να γίνει λαμβάνοντας υπόψη και την οικονομική σφαίρα στην οποία κινείται. Ο παράγοντας εργασία στη σύγχρονη μεταναστευτική διαδικασία είναι αναμφισβήτητα θεμελιώδης, όχι όμως και αυτόνομος. Η παραπάνω διαπίστωση υπαγορεύει την μελέτη οποιασδήποτε μεταναστευτικής διαδικασίας με γνώμονα τα διάφορα επίπεδα αναφοράς. Τέτοια είναι η εργασία με την οικογένεια, η

εργασία με το κράτος ή ακόμα και η εργασία με την κοινωνία. Οι μετανάστες δεν συγκροτούν απλά μία εθνική ταυτότητα. Αποτελούν μία ισχυρή εργατική τάξη, την οποία καλείται να διαχειριστεί το κάθε κράτος υποδοχής με βάσει τις οικονομικές του ανάγκες και δυνατότητες.

Τα στοιχεία για το πως ακριβώς διαρθρώνεται η μεταναστευτική απασχόληση και τα επιμέρους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής, έχουν έντονο ενδιαφέρον λόγω του γεγονότος ότι μπορούν να διαφωτίσουν πτυχές της μετανάστευσης που έχουν βρεθεί στο επίκεντρο της συζήτησης για τη μετανάστευση και των επιδράσεων αυτής στις χώρες υποδοχής. Τα εξαχθέντα στοιχεία για την απασχόληση των μεταναστών αλλά και των επιδράσεων στην αγορά εργασίας, είναι κρίσιμα για την χάραξη των μελλοντικών πολιτικών σε διάφορους τομείς ενδιαφέροντος, όπως για παράδειγμα των πολιτικών που ρυθμίζουν τους κανόνες λειτουργίας της αγοράς εργασίας αλλά και αυτών που σχετίζονται με την οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών στα νέα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα της χώρας προορισμού τους.

Η πολυπλοκότητα του ζητήματος της μεταναστευτικής απασχόλησης αποδεικνύεται από τον μεγάλο όγκο της διεθνούς σχετικής βιβλιογραφίας που χαρακτηρίζεται από αντικρουόμενες πολλές φορές ερμηνείες και έντονες ερευνητικές διαφωνίες. Η «άμβλυνση» των μεταξύ τους διαφορών, απαιτεί την πλήρη κατανόηση των χαρακτηριστικών της μεταναστευτικής εργασίας με την χρήση αδιάψευστων δεδομένων, απαραίτητων για το σχεδιασμό των πολιτικών που θα στοχεύουν στη βέλτιστη αξιοποίηση των εργασιακών δεξιοτήτων-προσόντων των μεταναστών, τόσο προς όφελος της εκάστοτε εγχώριας οικονομίας υποδοχής όσο και των ίδιων των μεταναστών. Η αναγκαιότητα ολιστικής ενασχόλησης με το ζήτημα και η ανάδειξη όλων των παραμέτρων που σχετίζονται με την απασχόληση των μεταναστών είναι απαραίτητη για την υποβοήθηση αμφότερων των πλευρών.

Ως γνωστόν, οι μετανάστες συνθέτουν μια από τις πλέον ευάλωτες κοινωνικές ομάδες που συχνά περιθωριοποιούνται και υπόκεινται σε έναν ιδιότυπο φαινόμενο κοινωνικού αποκλεισμού. Η αγορά εργασίας θεωρείται ένας προνομιακός τομέας που η ομαλή και ουσιαστική ένταξη σε αυτόν, «δίνει το εισιτήριο» για την πρόσβαση και σε άλλους παρεμφερείς τομείς κοινωνικής οργάνωσης. Λόγω της ιδιάζουσας σημασίας της μεταναστευτικής εργασίας, η ερευνητική και επιστημονική ενασχόληση με την συγκεκριμένη μεταναστευτική πτυχή είναι υψίστης σημασίας τόσο για την αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής, όσο και για τους ίδιους τους μετανάστες (Καβουνίδη, 2003, σσ. 56-59).

Παρά το μεγάλο ενδιαφέρον που εμφανίζει το ζήτημα της απασχόλησης των μεταναστών σε ολόκληρο τον κόσμο, τα υπάρχοντα δεδομένα στην ελληνική περίπτωση είναι ελάχιστα, καθιστώντας πολύ δύσκολη την αξιολόγησή της και την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων. Τα επιμέρους σημεία επιστημονικών και όχι μόνο «προστριβών», αφορούν τις αναγκαίες ώρες εργασίας των μεταναστών, την νομιμότητα και την περιοδικότητα της εργασίας που παρέχουν, τους τρόπους αναζήτησης εργασίας, τα επαγγέλματα στα οποία απασχολούνται, κ.ά.

Η οικονομική μετανάστευση προς την Ελλάδα, αντιμετωπίζεται λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι τα εξωτερικά σύνορα της Ελλάδας αποτελούν ταυτόχρονα και εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Η υιοθέτηση και εφαρμογή μίας κοινής ευρωπαϊκής αγοράς αντανακλά τις προσπάθειες των κρατών-μελών της ΕΕ να αποφύγουν ένα «ιστορικό πισωγύρισμα» στον άκρατο εθνικό προστατευτισμό του παρελθόντος, που ενδεχομένως να οδηγούσε για άλλη μία φορά τους λαούς της Ευρώπης στην οικονομική εξαθλίωση. Η ευρωπαϊκή διάσταση της μετανάστευσης, ακόμα και αν αυτή συντελείται στην Ελλάδα, απαιτεί περαιτέρω μελέτη διότι η αναζήτηση λύσεων δεν αποτελεί ένα αμιγώς εθνικό ζήτημα καθόσον όλες σχεδόν οι εθνικές πολιτικές-δράσεις πρέπει να ανταποκρίνεται στο πολυδαίδαλο πλέγμα που οι ευρωπαϊκές επιταγές και δεσμεύσεις επιτάσσουν για τη χώρας μας (Bache & George, 2006, σσ. 403-407).

Οι υπάρχουσες θεωρίες που επιχειρούν να ερμηνεύσουν την οικονομική διάσταση της μετανάστευσης, αποτελούν «παρακλάδι» των εκάστοτε γενικότερων θεωρητικών Σχολών που μελετούν φαινόμενα όπως η παγκοσμιοποίηση, τα πολιτεύματα των κρατών και της μορφές εξουσίας που έχουν εγκαθιδρυθεί σε αυτά. Έτσι υφίστανται διάφορες επιστημονικές προσεγγίσεις σε ότι αφορά την οικονομική μετανάστευση με θεωρητικές Σχολές όπως αυτή των κλασικών, των μαρξιστών και ούτω καθεξής. Η απουσία μιας συνεκτικής και ταυτόχρονα κοινά αποδεκτής θεωρητικής προσέγγισης, που να ερμηνεύει επαρκώς τον τρόπο λειτουργίας της παγκόσμιας οικονομικής μετανάστευσης, έχει δημιουργήσει ένα σύνολο μεταναστευτικών θεωρητικών Σχολών που στις περισσότερες των περιπτώσεων απουσιάζουν τα κοινά πεδία εφαρμογής τους.

Η αναγκαιότητα να ερμηνευτούν τα επιμέρους σημαντικά ζητήματα της όλης μεταναστευτικής διαδικασίας, όπως οι αιτίες που την δημιουργούν και την διατηρούν, ο τρόπος εξέλιξής της, οι επιδράσεις που επιφέρουν κ.ά., απαιτούν την συνδυαστική χρήση των θεωρητικών προσεγγίσεων και των επιστημονικών εργαλείων,

στοχεύοντας σε μια πολυεπίπεδη ανάλυση λαμβάνοντας σε κάθε περίπτωση υπόψη το σύνολο των παραμέτρων, των υποθέσεων και των προοπτικών που αναδεικνύονται. Κάθε προσπάθεια θεωρητικής ερμηνείας του μεταναστευτικού φαινομένου αντιλαμβάνεται με διαφορετικό τρόπο το ομολογουμένως πολύπλευρο αυτό φαινόμενο, γι' αυτό τον λόγο και απαιτείται εξειδικευμένη προσπάθεια μελέτης αυτού, λαμβάνοντας υπόψη τις επιμέρους ιδιαιτερότητες της κάθε περίπτωσης ξεχωριστά (Curak & Cases, 1992).

Προχωρώντας σε μία σύντομη επισκόπηση των βασικότερων θεωρητικών προσεγγίσεων, γίνεται αρχικά αναφορά στις κλασικές-νεοκλασικές θεωρίες, οι οποίες αντιμετωπίζουν τον εκάστοτε μετανάστη ως μια ατομική μονάδα η οποία λειτουργεί άκρως ορθολογικά στην επιλογή του τόπου μετανάστευσης και των ειδικότερων χαρακτηριστικών αυτής. Απώτερος στόχος της συμπεριφοράς αυτής, είναι η μεγιστοποίηση των ατομικών και οικονομικών συμφερόντων μέσω της μετακίνησης αυτής. Κύρια προϋπόθεση για την εκπλήρωση των ατομικών και οικονομικών του επιδιώξεων, είναι η «αποκρυσταλλωμένη» γνώση των λειτουργιών και διαδικασιών της αγοράς εργασίας στον τόπο μεταναστευτικού προορισμού και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών αυτής, στοχεύοντας στην επιλογή της βέλτιστης γεωγραφικής περιοχής.

Οι μαρξιστικές και νεομαρξιστικές θεωρίες από την άλλη, ερμηνεύουν το φαινόμενο της μετανάστευσης σε επίπεδο συλλογικής δράσης. Οι θιασώτες της συγκεκριμένης θεωρητικής Σχολής πρεσβεύουν ότι οι μετακινήσεις των ατόμων οφείλονται στις εκάστοτε κοινωνικές και ταξικές δομές της κάθε περιοχής, οι οποίες και αποτελούν τις γενεσιουργές αιτίες αυτών (Kutasi, 2005, σσ. 517-518). Οι εν λόγω θεωρίες, έχουν ως κύριο θεωρητικό πυλώνα τον ρόλο που διαδραματίζει το ανθρώπινο κεφάλαιο και η εργατική δυναμική ειδικότερα. Γίνεται προσπάθεια να ερμηνευτεί το φαινόμενο της μετανάστευσης μέσα στο πλαίσιο του διεθνούς καπιταλιστικού συστήματος, εντός του οποίου συνυπάρχουν οι δυσπραγούσες τάξεις της ομάδας των εργαζομένων που λειτουργούν ως ένας εφεδρικός «εργασιακός στρατός» έτοιμος να ενεργοποιηθεί σε περιόδους «οικονομικού οργασμού» και να «παροπλιστεί» μέσω των απολύσεων σε περιόδους οικονομικής ύφεσης (Schiller, Basch, & Blanc-Szanton, 1999).

Το καπιταλιστικό σύστημα ουσιαστικά παράγει δύο ειδών εργασιακές επιλογές. Την απασχόληση σε μόνιμη και καλά αμειβόμενη εργασία που απαιτεί μεγάλο βαθμό γνώσεων και ειδίκευσης και την αποκαλούμενη, βιβλιογραφικά, «three

Ds'» (Dangerous, Dirty and Difficult) απασχόληση, στην οποία συμπεριλαμβάνονται κυρίως άτομα ανειδίκευτα, με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης τα οποία παρέχουν χαμηλόμισθη εργασία υπό καθεστώς παρατυπίας, αβεβαιότητας και ανασφάλειας. Η λειτουργία του σύγχρονου καπιταλιστικού συστήματος και η συνεχής προσπάθεια προώθησής του, απαιτεί τη μείωση του κόστους παραγωγής και συνακόλουθα των προσφερόμενων μισθών, με μόνη επιδίωξη την αύξηση του κέρδους. Η επιδίωξη αυτή, προϋποθέτει την ύπαρξη φτηνού εργατικού δυναμικού που επιτυγχάνεται με την χρησιμοποίηση ατόμων προερχόμενων από χώρες πού μαστίζονται από σοβαρά κοινωνικά, πολιτικά και κυρίως οικονομικά προβλήματα (Faist, 2000) (Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, & Taylor, 1993).

Πρόσφατα χρονικά, συγκριτικά με τις δύο προαναφερθείσες θεωρητικές προσεγγίσεις, έκανε την εμφάνιση της μια νέα θεωρητική Σχολή η οποία επιχείρησε να καλύψει τα ερμηνευτικά κενά και τις αδυναμίες των υπαρχουσών Σχολών. Η νέα αυτή θεωρητική προσέγγιση, εισήγαγε την έννοια του θεσμού της «οικογενείας» μεταξύ του συλλογικού και του ατομικού επιπέδου. Η εν λόγω θεωρητική οπτική ονομάστηκε θεωρία «μέσου επιπέδου» και δίνει βαρύτητα στον τρόπο λειτουργίας της οικογένειας και των στρατηγικών που ακολουθούνται από τα μέλη τους, για την οικονομική-κοινωνική ανάπτυξη και ευημερία τους μέσα σε κάθε κοινωνική και πολιτική δομή (Keely, 2000, σσ. 43-60) (Lauby & Stark, 1988).

Η μετανάστευση νοείται ως μία οικογενειακή επιλογή που ως στόχο έχει την διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για την μελλοντική επιβίωση όλων των μελών αυτής και τον υπερκερασμό κάθε οικονομικού, κυρίως προβλήματος, που αντιμετωπίζει. Υπό αυτό το θεωρητικό πρίσμα, μέλος ή μέλη οικογενειών μεταναστεύουν και έχουν την υποχρέωση να αναζητήσουν εργασία μέσω της οποίας θα αποστέλλουν χρηματική βοήθεια στα υπόλοιπα μέλη του νοικοκυριού που παρέμειναν στον τόπο καταγωγής του μετανάστη και χρήζουν οικονομικής στήριξης. Οι θεωρίες του μέσου επιπέδου και το μοντέλο μετανάστευσης που εξάγεται βάσει αυτών, περιλαμβάνει και τονίζει τον παράγοντα του άγχους για την επιβίωση των μελών της κάθε οικογενείας. Η «νέα οικονομία της μετανάστευσης» όπως έχει γίνει αποδεκτή από την συγκεκριμένη θεωρητική Σχολή, δίνει ιδιαίτερη επιστημονική έμφαση στην από κοινού λήψη της απόφασης, σε οικογενειακό επίπεδο, για μετανάστευση τονίζοντας τους ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των μελών αυτής (Arrehag, Sjoberg, & Sjoblom, 2006, σσ. 377-402).

Πέρα από τις προαναφερθείσες θεωρητικές προσεγγίσεις, ιδιαίτερη επιστημονική βαρύτητα δίνεται και στην χρήση του ζεύγους των παραγόντων έλξης-απώθησης (push-pull factors) που παρατηρείται σε κάθε μεταναστευτική διαδικασία. Οι κοινωνικές, οικονομικές και δημογραφικές εξελίξεις που υφίστανται στη χώρα προορισμού αλλά και σε αυτή προέλευσης των μεταναστών, δημιουργούν μια αναντιστοιχία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην οποία και αναφέρονται οι παράγοντες έλξης και απώθησης. Αρχικά, ο συγκεκριμένος τρόπος ερμηνείας των μεταναστευτικών ροών αξιοποιήθηκε από τους οικονομολόγους οι οποίοι προσπάθησαν να προσδιορίσουν το ειδικό «κόστος» και τις «απώλειες» κάθε ανθρώπινης μετακίνησης, αργότερα όμως προστέθηκε ως «βέλος στη φαρέτρα» και άλλων επιστημών όπως αυτή των κοινωνιολόγων, των ιστορικών και πολιτικών επιστημόνων. Οι παράγοντες έλξης και απώθησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο για την εξήγηση των λόγων μετανάστευσης μεμονωμένων ανθρώπων, όσο και για την ερμηνεία της μετακίνησης ολόκληρων ομάδων από μία χώρα σε μία άλλη (Green, 2002, σσ. 114-115) (Zlotnik, 1992).

Μία ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη επιστημονική προσπάθεια καταγραφής των προαναφερθέντων παραγόντων έγινε από τον Tapino G., ο οποίος συνέθεσε έναν πίνακα στον οποίο εμφαίνονται τα βασικότερα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που προκαλεί η μετανάστευση. Σε ότι αφορά τα πλεονεκτήματα της χώρας αποστολής, συμπεριλαμβάνονται η επαγγελματική εκπαίδευση και η εξοικείωση των ατόμων που μεταναστεύουν με νέες μορφές εργασίας, η μείωση των ποσοστών ανεργίας και των δαπανών για κάλυψη των σχετικών επιδομάτων του κοινωνικού κράτους στον εν λόγω τομέα, ενώ τέλος αδιαμφισβήτητη είναι η σημασία των εμβασμάτων των μεταναστών και η πολυσήμαντη σημασία αυτών για την οικονομία, την κοινωνία αλλά και για πολλούς άλλους τομείς. Στον αντίποδα των πλεονεκτημάτων αυτών, τίθεται η απώλεια του παραγωγικού τμήματος του πληθυσμού, με απώτερο αποτέλεσμα την ανισορροπία στον τομέα της απασχόλησης και των εν γένει εργασιακών σχέσεων, ενώ τονίζονται και οι αρνητικές συνέπειες της επερχόμενης αστάθειας σε ψυχοκοινωνιολογικές πλευρές που δεν μπορούν να περάσουν απαρατήρητες επιστημονικά.

Στην κατηγορία των κυριότερων πλεονεκτημάτων για την χώρα υποδοχής κατατάσσεται η ελαστικότητα της προσφοράς εργασίας, η αύξηση της εθνικής παραγωγής και των εξαγωγών, η παραγωγή πιο ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών, οι αντιπληθωριστικές επιδράσεις και η αύξηση των πόρων που

σχετίζονται με την κοινωνική ασφάλιση. Από την άλλη πλευρά, εκτός από τις οικονομικές επιπτώσεις της ενδεχόμενης φοροδιαφυγής, λόγω της συνήθους παραοικονομίας, «κρούεται ο κώδωνας κινδύνου» λόγω της μελλοντικής εξάρτησης σε ότι αφορά τα έσοδα για την κοινωνική ασφάλιση αλλά και τις εθνοτικές εντάσεις που μπορεί να προκύψουν. Ως κύριο μειονέκτημα χαρακτηρίζεται το αποκαλούμενο «ειδικό κόστος» το οποίο αναφέρεται στις δαπάνες που απαιτούνται για την υγεία των μεταναστών αλλά και η μεταβολή στους εγκληματικούς δείκτες (Tapino, 2000).

Πριν την οποιαδήποτε αναφορά στις εργασιακές επιδράσεις των μεταναστών στις χώρες υποδοχής τους ,κρίνεται απαραίτητη η σκιαγράφηση του κλίματος που επικρατεί σε διεθνές, περιφερειακό αλλά και κρατικό επίπεδο σχετικά με την δικαιοπρακτική δραστηριότητα των εργαζόμενων μεταναστών. Οι κανόνες διεθνούς δικαίου αναφορικά με τους οικονομικούς μετανάστες αποτελούν ένα περίπλοκο κλάδο, που μπορεί πολύ εύκολα να παρομοιαστεί με ένα «ημιτελές ψηφιδωτό».

Τα επιμέρους δικαιώματα των μεταναστών συμπεριλαμβάνονται στα κείμενα των Διεθνών Συμβάσεων των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, με οιονεί οικουμενική αποδοχή, έχοντας υιοθετηθεί στο πλαίσιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Ειδικότερα, εκτός από την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων, επομένως και των μεταναστών, έχει προβλεφθεί η προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων μεταναστών με ξεχωριστή σχετική μνεία στη Διεθνή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους. Η συγκεκριμένη Σύμβαση, έχει ως κύριο χαρακτηριστικό της, την καθιέρωση της προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων όλων των μεταναστών εργατών, ανεξάρτητα με το αν διαθέτουν ή όχι νομιμοποιητικά έγγραφα παραμονής και εργασίας στο κράτος υποδοχής τους, ενώ ταυτόχρονα προβλέπει ορισμένα πρόσθετα δικαιώματα για τους μετανάστες που βρίσκονται παράτυπα στη χώρα μετανάστευσης (UN, 2010). Τόσο η προρηθείσα Σύμβαση, όσο και πληθώρα άλλων δικαιοπαραγωγικών πρωτοβουλιών μέχρι σήμερα, έχουν επικυρωθεί από ιδιαίτερα μικρό αριθμό κρατών και συνήθως σε αυτά που έχουν υπογράψει δεν συμπεριλαμβάνεται κανένα μείζον κράτος υποδοχής μεταναστών αποδεικνύοντας την αδυναμία ολιστικής προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων αυτών (Zaikos, 2007, σσ. 7-9).

Το πρόβλημα σχετικά με την προστασία των μεταναστών και της μεταναστευτικής εργασίας ειδικότερα, οφείλεται στην ύπαρξη μη δεσμευτικών Κανόνων Δικαίου με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η επιβολή ποινών σε κρατικούς

και όχι μόνο δρώντες που συστηματικά και αποδεδειγμένα καταπατούν τα εργασιακά δικαιώματα των ευάλωτων αυτών ομάδων. Οι Κανόνες «ήπιου» διεθνούς Δικαίου (Soft Law), διαχωρίζουν και ταυτόχρονα αυτοπροσδιορίζονται από τις υπόλοιπες κατηγορίες Κανόνων διεθνούς Δικαίου, από το γεγονός ότι δεν εμπίπτουν στις γενικά παραδεκτές νομοπαρασκευαστικές «πηγές» διεθνούς δικαίου, εμπεριέχοντας ανίσχυρες δικονομικά δεσμεύσεις. Οι Κανόνες αυτοί μπορούν να λάβουν τη μορφή Δηλώσεων (Declarations), Αρχών (Principles) και Οδηγιών (Guidelines) αλλά ανεξαρτήτως μορφής δεν αποτελούν αποδεκτές πήγες διεθνών νομικών κανόνων που να κρίνονται δεσμευτικές για τα κράτη.

Παρά την μη δεσμευτική φύση τους, είναι κοινώς αποδεκτή η άποψη ότι τέτοιου είδους παγκόσμιες πρωτοβουλίες ενέχουν αναμφισβήτητα ιδιαίτερα μεγάλο πολιτικό αλλά και «ηθικό βάρος» στο πλαίσιο έκφρασης των δημοκρατικών και φιλελεύθερων αντιλήψεων μεγάλων διεθνών διακρατικών και όχι μόνο οργανισμών. Εκτός αυτού, τα Ψηφίσματα, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του ΟΗΕ, είθισται να αποτελούν τον «νομικό προθάλαμο» για την μετέπειτα καθολική υιοθέτηση του περιεχομένου τους και την μετατροπή τους σε διεθνείς Συμβάσεις. Τονίζεται η μεγάλη νομική αλλά και πρακτική σημασία των Ψηφισμάτων αυτών, ειδικά όταν κατ' εξακολούθηση αναφέρονται σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα, ως βάση για την σταδιακή μετατροπή τους σε νόμο ή την χρησιμοποίησή τους για την στοιχειοθέτηση δικαστικών αποφάσεων σχετικών με τα ζητήματα που επιχειρούν να ρυθμίσουν (Zaikos, 2007, σσ. 13-17).

Αυτού του είδους οι Κανόνες, έχουν καθορίσει και το υπάρχον πλαίσιο σχετικά με την ειδικότερη προστασία των εργαζομένων μεταναστών και των οικογενειών τους. Όσον αφορά τη δραστηριότητα των περιφερειακών θεσμών, παρατηρείται μια πολυπλοκότητα κανόνων, που οφείλεται στην αναγκαιότητα αντιμετώπισης του φαινομένου της μετανάστευσης με βάσει τις εκάστοτε περιφερειακές πολιτικές. Το γενικότερο συμπέρασμα που προκύπτει, είναι ότι η διεθνής κοινότητα προσπαθεί να ανταποκριθεί και να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της διεθνούς μετανάστευσης, μέσω της δημιουργίας πληθώρας Συμβάσεων, Αποφάσεων διεθνών οργανισμών, μη δεσμευτικών Συμφωνιών, οι οποίες δεν μπορούν να προστατεύσουν επαρκώς τα θεμελιώδη δικαιώματα της ευάλωτης ομάδας των μεταναστών τα οποία συνήθως καταστρατηγούνται τόσο από τους ιδιώτες όσο και από τα ίδια τα κράτη.

Με ζητήματα που άπτονται του μεταναστευτικού φαινομένου σε περιφερειακό επίπεδο δραστηριοποιούνται πάνω από είκοσι μεγάλοι οργανισμοί (OECD (OECD), MERCOSUR (MERCOSUR), ECOWAS (ECOWAS), NAFTA (NAFTA), ASEAN (ASEAN), CARICOM (CARICOM) κ.α.) ο καθένας εκ των οποίων επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στη γεωγραφική περιοχή αρμοδιότητάς του, προωθώντας περιφερειακές πολιτικές, βασιζόμενος στα ιδιαίτερα μεταναστευτικά γνωρίσματα και τις ιδιαιτερότητες που παρατηρούνται σε αυτή. Αξιοσημείωτη είναι η συνεισφορά της αποκαλούμενης «Ομάδας της Γένοβα» (Genova Team) για την μετανάστευση, η οποία αποτελεί μία ανεπίσημη σύμπραξη δέκα οργανισμών με την υποστήριξη και τις νουθεσίες του ΟΗΕ αλλά και άλλων υπερεθνικών οργανισμών. Απώτερος στόχος της ομάδας αυτής είναι η ανταλλαγή πληροφοριών, η αποδοτικότερη συνεργασία σε ζητήματα που αφορούν την παγκόσμια μετανάστευση, η εναρμόνιση των νομοθετικών πρωτοβουλιών και η προώθηση της συλλογικής δράσης σε τομείς όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών, η εργατική νομοθεσία, η παράτυπη μετανάστευση (UN, 2010).

Η ΕΕ αποτελεί έναν περιφερειακό αλλά ταυτόχρονα και υπερεθνικό οργανισμό με διευρυμένο αντικείμενο ενασχόλησης και διαφορετικούς κανόνες λειτουργίας. Βασική «ευρωπαϊκή κατάκτηση» των τελευταίων δεκαετιών αποτελεί η κατάργηση των συνόρων μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ και η απελευθέρωση της κυκλοφορίας των ανθρώπων, επομένως και εργατικού δυναμικού στα εσωτερικά σύνορά της. Όπως ήταν αναμενόμενο, τα ζητήματα γύρω από το φαινόμενο της μετανάστευσης επέβαλλαν έμμεσα την νομοθετική δραστηριοποίηση των ευρωπαϊκών θεσμών, ώστε να προστατευθεί τόσο η ΕΕ και τα κράτη-μέλη πού την απαρτίζουν, όσο και οι ίδιοι οι μετανάστες. Στις νομοθετικές προσπάθειες της σύγχρονης ΕΕ συμπεριλαμβάνονται οι ακόλουθες τρεις, αν και η δικαιοπαραγωγική δραστηριότητα είναι συνεχής χαρακτηριζόμενη από έναν ακατάπαυστο ρυθμό:

- Η Ευρωπαϊκή Συνθήκη που αφορά το νομικό καθεστώς των μεταναστών εργατών (The European Convention on the Legal Status of Migrant Workers, Strasbourg, 24 Νοεμβρίου 1997) που κυρώθηκε αργότερα από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και εμπεριέχει ρυθμιστικούς κανόνες για την διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης αλλοδαπών και εγχώριων εργαζομένων και την προώθηση της κοινωνικής ευημερίας τόσο των ιδίων όσο και των μελών της οικογενείας τους
- Τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (The European Social Charter, 1960), ο οποίος αναθεωρήθηκε το 1996 προκειμένου να συμπεριληφθούν στο αρχικό κείμενο η

προστασία νέων δικαιωμάτων, όπως αυτό της ιδιοκτησίας, της στέγασης, της πρόνοιας σε περιπτώσεις φτώχειας και της προστασίας των εργασιακών δικαιωμάτων όλων των εργαζομένων.

- Η Ευρωπαϊκή Συνθήκη για την καταπολέμηση της εμπορίας των ανθρώπων (Convention on Action against Trafficking in Human Beings, 2005), στην οποία συμπεριλαμβάνεται λίστα δικαιωμάτων που αφορούν τους μετανάστες, όπως αυτό της προστασίας των επί μακρά διαμενόντων, του δικαιώματος για συμμετοχή στα κοινά και πληθώρα άλλων δικαιωμάτων που σχετίζονται με την οικογενειακή επανένωση των νόμιμων μεταναστών ή την νομική τους προστασία.

Η ανάλυση όλων των σχετικών με τη μετανάστευση Συμβάσεων και των αντίστοιχων οργανισμών δεν εντάσσεται στους επιμέρους στόχους του συγκεκριμένου κεφαλαίου αλλά ούτε και της παρούσης διδακτορικής διατριβής. Παρόλα αυτά, η περιληπτική παρουσίαση του κυριότερου ίσως μέχρι σήμερα οργανισμού που ασχολείται με την προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων των μεταναστών θα προσθέσει ένα ακόμα «λιθαράκι στο μωσαϊκό του μεταναστευτικού φαινομένου» και θα αναδείξει τις προσπάθειες αλλά και τα κενά που υφίστανται σε ότι αφορά το εν λόγω ζήτημα ενασχόλησης.

Ο Διεθνής Οργανισμός για την Μετανάστευση (International Organization for Migration), αποτελεί έναν διακρατικό διεθνή οργανισμό που ιδρύθηκε το 1951 και απαρτίζεται από εκατόν τριάντα δύο κράτη-μέλη και δεκαεπτά κράτη υπό καθεστώς παρατηρητή. Είναι αρμόδιος για 2.300 υπό εξέλιξη προγράμματα που ξεκίνησαν το 2009 ενώ ακόμα 700 έχουν ξεκινήσει στις αρχές του 2011 σε περιοχές που παρουσιάζουν αυξημένες μεταναστευτικές ροές όπως η Αφρική, η Ευρώπη, η Ωκεανία, η Μέση Ανατολή, η Ασία και οι ΗΠΑ. Στο ιδρυτικό καταστατικό του οργανισμού και ειδικότερα στο άρθρο 1, παρ. 3 αυτού, δηλώνεται ξεκάθαρα η αναγνώριση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των κρατών στο να ρυθμίζουν τον τρόπο, τις προδιαγραφές αλλά και τον αριθμό των μεταναστών που θα δέχονται, ενώ τονίζεται ότι η οποιαδήποτε συνεισφορά του οργανισμού σε ζητήματα μετανάστευσης θα πρέπει να είναι εναρμονισμένη και να συμμορφώνεται πλήρως με τους νόμους, τις πολιτικές και τους επιμέρους ρυθμιστικούς κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τα κράτη.

Ο ουσιαστικός ρόλος του οργανισμού περιορίζεται στην παροχή κυρίως συμβουλευτικών υπηρεσιών, ενώ ως επιμέρους αντικείμενο δραστηριοποίησης και συνδρομής στα κράτη, είναι η παροχή γλωσσικής υποστήριξης, ο πολιτιστικός

προσανατολισμός, η ενημέρωση, η εκπαίδευση, η εφαρμογή προγραμμάτων επανεισδοχής μεταναστών στις χώρες προέλευσής τους, καθώς επίσης και η παροχή πάσης φύσεως βοήθειας σε κράτη κατά την διάρκεια θέσπισης και εφαρμογής νομοθετικών πρωτοβουλιών και γενικότερα υιοθέτησης πολιτικών σχετικών με την μετανάστευση. Εκτός του συμβουλευτικού ρόλου του οργανισμού, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην διοργάνωση συνεδρίων και στην εφαρμογή προγραμμάτων, στο πλαίσιο λειτουργίας των οποίων επιτυγχάνεται η ανταλλαγή απόψεων και αντιλήψεων για επιμέρους ζητήματα του μεταναστευτικού φαινομένου, ενώ δεν πρέπει να αποσιωπηθεί η σημαντική προσπάθεια ανεύρεσης λύσεων ικανών να αντιμετωπίσουν τις ολοένα και αυξανόμενες απαιτήσεις που προκύπτουν από την εξέλιξη του συγκεκριμένου φαινομένου σε παγκόσμιο επίπεδο (Klekowski von Koppenfels, 2001).

3.3 Οι Επιδράσεις της Μεταναστευτικής Εργασίας στο Εγχώριο Εργατικό Δυναμικό, την Μισθολογική Εξέλιξη και την Ανάπτυξη της Χώρας Υποδοχής

Το πρώτο ίσως αρνητικό επακόλουθο της μετανάστευσης που έρχεται στο μυαλό κάθε σχετικά ερωτηθέντος, αφορά τις οικονομικές επιπτώσεις του φαινομένου στον εργασιακό τομέα λόγω της κάλυψης των υπαρχουσών θέσεων απασχόλησης από τους μετανάστες και την επακόλουθη μετάπτωση του εγχώριου εργατικού δυναμικού σε καθεστώς ανεργίας και οικονομικής ύφεσης, τόσο προσωπικής όσο και κοινωνικής. Η συγκεκριμένη άποψη, αποτελεί παγιωμένη αντίληψη του συνόλου σχεδόν των πολιτών, που δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι σε ότι αφορά το μεταναστευτικό φαινόμενο. Χαρακτηριστικά είναι τα αποτελέσματα πρόσφατης ευρωπαϊκής έρευνας που διενεργήθηκε σε επτά κράτη-μέλη της ΕΕ το 2014, βάσει των οποίων, το 70% των Ελλήνων θεωρεί ότι οι μετανάστες αποτελούν «βάρος» για την χώρα διότι καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας Ελλήνων εργαζομένων προκαλώντας σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στην ελληνική κοινωνία και οικονομία, ενώ μόνο το 1% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι στην Ελλάδα υφίστανται οι κατάλληλες συνθήκες για να εισέλθει-εργαστεί επιπρόσθετος αριθμός μεταναστών. Αντίστοιχα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά παρατηρούνται και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπως την Ιταλία (69%), την Πολωνία (52%), την Ισπανία (46%) και την Γαλλία (52%) ενώ προσδιοριστικό

της σημασίας που έχουν τα ζητήματα της απασχόλησης και οικονομίας γενικότερα για τους ευρωπαίους πολίτες είναι το γεγονός ότι το 77% των ερωτηθέντων θεωρεί την ανεργία το βασικό πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα (Pew Research, 2014a).

Η προαναφερθείσα άποψη καταρχήν δεν αντικατοπτρίζει την πλειοψηφία των περιπτώσεων. Ταυτόχρονα, η υιοθέτηση τέτοιου είδους στερεοτυπικών πεποιθήσεων μπορεί να θέσει εμπόδια στην ένταξη των μεταναστών στις χώρες υποδοχής τους και τέλος μπορεί να προάγει κλίμα ανασφάλειας και καχυποψίας μεταξύ των μεταναστών και του γηγενή πληθυσμού μιας χώρας. Στο πλαίσιο της λανθάνουσας, σε σημαντικό βαθμό αντίληψης, οι σύγχρονοι οικονομικοί μετανάστες «κατηγορούνται» εκτός των άλλων για την αύξηση του ανταγωνισμού στο εγχώριο εργασιακό περιβάλλον, την μεγάλη μείωση των μισθών και των ημερήσιων αποζημιώσεων, ενώ θεωρούνται υπαίτιοι και για την μείωση των κρατικών παροχών και υπηρεσιών προς τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες του γηγενή πληθυσμού.

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει προσπάθεια να παρουσιαστούν οι βασικότερες παράμετροι της μεταναστευτικής εργασίας στις χώρες υποδοχής μεταναστών και μέσω αυτών, να αποδειχθεί το εάν και σε ποιο βαθμό επαληθεύεται επιστημονικά η υπάρχουσα αντίληψη, βάσει της οποίας η είσοδος μεταναστών σε μία χώρα δυσχεραίνει την κατάσταση της αγοράς εργασίας εις βάρος του εγχώριου εργατικού δυναμικού, επηρεάζοντας την μισθολογική εξέλιξή του, θέτοντας ταυτόχρονα εμπόδια στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας υποδοχής συνολικά.

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία, σχετικά με τις οικονομικές επιπτώσεις της μεταναστευτικής απασχόλησης στην οικονομία των χωρών υποδοχής μεταναστών, αν και τα τελευταία χρόνια έχει επιδείξει σημαντική ερευνητική πρόοδο, ειδικά σε ότι αφορά την επιστημονική μελέτη των επιμέρους πτυχών του συγκεκριμένου ζητήματος, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων βασίζεται σε ερευνητικά αποτελέσματα που προέκυψαν από την μελέτη συγκεκριμένων μόνο χωρών που αποτέλεσαν πόλο έλξης μεταναστευτικών ροών εδώ και αρκετές δεκαετίες, αφήνοντας ανεξερεύνητες ερευνητικά, άλλες περιπτώσεις χωρών ή γεωγραφικών περιοχών που τα τελευταία χρόνια έχουν μετατραπεί σε βασικές χώρες υποδοχής μεταναστών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτό της Ευρώπης και ειδικότερα των χωρών που απαρτίζουν την ΕΕ και των ενιαίο χώρο Σένγκεν (Schengen Area).

Λόγω του γεγονότος ότι η κάθε χώρα βιώνει την σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη εργασιακή μετανάστευση και τις οικονομικές επιπτώσεις αυτής

με διαφορετικό τρόπο, είναι απαραίτητη η μεμονωμένη ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε χώρας, ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα που να προσδιορίζουν σε σημαντικό βαθμό το status quo της κάθε περίπτωσης χωριστά. Η προαναφερθείσα «στοχοποίηση» των μεταναστών για την υφιστάμενη εργασιακή και οικονομική υποβάθμιση των περισσότερων χωρών υποδοχής μεταναστευτικών ροών, μάλλον δεν τυγχάνει τελικά ερευνητικής επιβεβαίωσης, τουλάχιστον στον βαθμό που θεωρείτο αρχικά.

Όπως συμβαίνει και με άλλα επιμέρους ζητήματα του μεταναστευτικού φαινομένου γενικότερα, έτσι και σε ότι αφορά τον βαθμό επίδρασης των μεταναστευτικών ροών στην εγχώρια αγορά εργασίας και τα σχετικά με αυτή εργασιακά ζητήματα, επιβάλλεται η σφαιρική μελέτη του ζητήματος, προσδιορίζοντας, επ' ακριβώς κάθε φορά, την οπτική μέσα από την οποία επιχειρείται η ανακάλυψη της ζητούμενης «ερευνητικής αλήθειας». Ο ερευνητικός αυτή τη φορά «διαξιφισμός», επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στις αντιδιαμετρικά υπάρχουσες απόψεις που αφορούν τη σχέση μετανάστευσης-εργασιακών προοπτικών αλλά και τις απόψεις σχετικά με το δίπολο κερδισμένοι-χαμένοι (οικονομικά) λόγω της εισόδου οικονομικών μεταναστών σε μια χώρα ή σε μια γεωγραφική περιοχή.

Οι πρόσφατες έρευνες πεδίου επικεντρώνουν, ως επί το πλείστον, το ενδιαφέρον τους στην ανάλυση του βαθμού επίδρασης της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας σε επίπεδο πόλεων ή εναλλακτικά μητροπολιτικών περιοχών μίας χώρας (cross-city correlation) και λιγότερο σε εθνικό επίπεδο. Η ενδεχόμενη διαφορά που θα προκύψει μεταξύ των μισθών των εγχώριων εργαζομένων, πριν και μετά την είσοδο οικονομικών μεταναστών σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, αντικατοπτρίζει ουσιαστικά και τον βαθμό επίδρασης της μεταναστευτικής ομάδας στην αγορά εργασίας. Μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ των δύο περιόδων, θα επαλήθευε ενδεχομένως την υπόθεση ότι η είσοδος μεγάλου αριθμού μεταναστών στη συγκεκριμένη αλλά και σε κάθε άλλη περιοχή, επιδεινώνει τις εργασιακές συνθήκες των εγχώριων εργαζομένων. Παρά τις όποιες θεωρητικές προβλέψεις, πολλές έρευνες πεδίου εντοπίζουν μηδαμινή έως πολύ μικρή και πολλές φορές αμελητέα, επίδραση των μεταναστών στους εγχώριους μισθούς συνολικά, με αποτέλεσμα ο συσχετισμός εισόδου μεταναστών σε μία πόλη ή μητροπολιτική περιοχή με τους εγχώριους μισθούς να κυμαίνεται σε μηδενικό επίπεδο (Borjas, 1987).

Η ερευνητική αυτή διάψευση, της κατά τα άλλα ορθολογικής προσέγγισης που ταυτίζεται πλήρως με την βασική αρχή της οικονομικής θεωρίας βάσει της οποίας με την είσοδο μεταναστών αναμένεται να μειωθούν οι εγχώριοι μισθοί των εργαζομένων με ίδια ή παρόμοια προσόντα (υποκατάστατη εργασία) με αυτά των μεταναστών και να αυξηθούν οι εργασιακές απολαβές των εργαζομένων με διαφορετικά προσόντα (συμπληρωματική εργασία), οφείλεται σε ορισμένα θεωρητικά-ερευνητικά κενά, ο παραγκωνισμός των οποίων είναι δυνατόν να οδηγήσει σε αδόκιμες γενικεύσεις ικανές να οδηγήσουν σε εσφαλμένα επιστημονικά συμπεράσματα (Card, 2001). Προκειμένου να γίνει ευκολότερη και αναλυτικότερη η μελέτη της επίδρασης των μεταναστών στο εγχώριο εργατικό δυναμικό και στην εγχώρια οικονομία γενικότερα, προτιμήθηκε η ξεχωριστή παρουσίαση των θεωρητικών και ερευνητικών προσεγγίσεων σε μητροπολιτικό αρχικά και σε εθνικό μετέπειτα επίπεδο.

- **Μελέτη συσχέτισης μεταναστών-μισθολογικών απολαβών σε μητροπολιτικό επίπεδο**

Επιστρέφοντας στην μελέτη των εργασιακών σχέσεων μεταναστών-εγχώριων εργαζομένων στο επίπεδο των πόλεων και παρατηρώντας πιο προσεκτικά όλες τις παραμέτρους, εντοπίζονται στρεβλώσεις που πρέπει να επισημανθούν και να ληφθούν σοβαρά υπόψη κατά την υιοθέτηση ή όχι των αρχών της οικονομικής θεωρίας για το συγκεκριμένο ζήτημα όπως ακροθιγώς αναφέρθηκε προηγουμένως.

Οι δύο κυριότερες αμφισβητήσεις επικεντρώνονται στο γεγονός ότι, ως επί το πλείστον, δεν υφίσταται ισομερής κατανομή των μεταναστών σε όλες τις πόλεις μίας χώρας, με αποτέλεσμα την πλειοψηφία των μεταναστών να δέχονται πόλεις που εμφανίζουν μεγάλη οικονομική ανάπτυξη ή γειτνιάζουν με τις χώρες προέλευσης των μεταναστών, ενώ άλλες περιοχές με μικρότερα ποσοστά οικονομικής προόδου να παραμένουν σχεδόν ανεπηρέαστες από τις μεταναστευτικές ροές. Η επίδραση της εισόδου μεταναστών στην τοπική οικονομία δεν αναμένεται να διαρκέσει μεγάλο χρονικό διάστημα δίνοντας την δυνατότητα επιστροφής στο πρότερο καθεστώς θετικής συσχέτισης της εργασίας και των μισθών λόγω της καλπάζουσας οικονομίας των περιοχών αυτών, ασχέτως της αρχικής αρνητικής επίδρασης των μεταναστών στους εγχώριους μισθούς. Ένα άλλο καίριο χαρακτηριστικό που επιβάλλεται να ληφθεί σοβαρά υπόψη, αφορά την αντίδραση τόσο των επιχειρήσεων-εργοδοτών όσο και των εργαζομένων σε μία τέτοια τοπική μεταβολή των εργασιακών

χαρακτηριστικών. Πιο συγκεκριμένα, η οποιαδήποτε αύξηση του εργατικού δυναμικού λόγω της εισόδου μεταναστών σε μία συγκεκριμένη αγορά εργασίας, ενδεχομένως να προσελκύσει τη μετακίνηση επιχειρήσεων προς τη συγκεκριμένη περιοχή, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας και λειτουργώντας ως «αντικραδασμικό ελατήριο» στις δημογραφικές και οικονομικές πιέσεις που θα δεχτεί το εγχώριο εργατικό δυναμικό με την είσοδο μεταναστών με τα ίδια ή παρόμοια προσόντα στην υφιστάμενη αγορά εργασίας (Johnson & Stafford, 1999).

Μία εξίσου σημαντική παράμετρος για την μελέτη της σχέσης μεταναστών και εγχώριων εργαζομένων, αφορά την πλευρά των μισθωτών αυτή τη φορά εργαζομένων. Τα αποτελέσματα της οποιαδήποτε επίδρασης των μεταναστών σε μια συγκεκριμένη αγορά εργασίας, μπορούν να διαστρεβλωθούν αν δεν ληφθεί σοβαρά υπόψη το ενδεχόμενο ότι μεγάλος αριθμός εργαζομένων, που μέχρι πρότινος εργαζόταν σε μία συγκεκριμένη πόλη, δύναται να πάρει την απόφαση για εσωτερική μετανάστευση προς μία άλλη πόλη ή οποία και ενδεχομένως να μην έχει επηρεαστεί από τις μεταναστευτικές ροές και δεν υπάρχει τόσο μεγάλος αριθμός εργατικού δυναμικού που να οδηγούσε σε μείωση των μισθολογικών του απολαβών.

- **Μελέτη συσχέτισης μεταναστών-μισθολογικών απολαβών σε εθνικό επίπεδο**

Οι αδυναμίες της συγκεκριμένης ερευνητικής προσέγγισης (τοπικό επίπεδο), προσανατόλισε ομάδα μελετητών να επαληθεύσει ή αντίστοιχα να διαψεύσει τις υποθετικές θεωρήσεις, μελετώντας αυτή τη φορά την επίδραση των μεταναστών στην αγορά εργασίας σε εθνικό επίπεδο. Η προσαρμοστικότητα της αγοράς εργασίας σε τοπικό επίπεδο στην μεταναστευτική κίνηση θεωρήθηκε ως βασικό στοιχείο μη συμμόρφωσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων με τις βασικές οικονομικές θεωρήσεις για αυτόν τον λόγο και η μελέτη στράφηκε σε εθνικό επίπεδο (Filer, 1992).

Ο Borjas G., βάσει σχετικής έρευνας που διεξήγαγε, προσπάθησε να μελετήσει και ακολούθως να εξάγει ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με τις διαχρονικές μισθολογικές διακυμάνσεις συγκεκριμένης εργασιακής κατηγορίας μετά την είσοδο μεταναστών σε εθνικό αυτή τη φορά επίπεδο. Για να περιορίσει την πληθώρα αστάθμητων παραγόντων και να αποτρέψει «συμπερασματικούς εκτροχιασμούς», θεώρησε ως μόνο κριτήριο κατάταξης των μεταναστών και των εγχώριων εργαζομένων στην ίδια κατηγορία προσόντων, την επαγγελματική εμπειρία

και το επίπεδο μόρφωσης. Τα εξαχθέντα από αυτόν αποτελέσματα που προέκυψαν και είναι ιδιαίτερα σημαντικά ομαδοποιούνται ως εξής:

- Οι εγχώριοι εργαζόμενοι που έχουν είτε διαφορετικό επίπεδο μόρφωσης, είτε διαφορετικό επίπεδο επαγγελματικής εμπειρίας από αυτό των μεταναστών, αποδεικνύεται ότι επηρεάζονται μισθολογικά σε διαφορετικό βαθμό
- Οι ομάδες εγχώριων μεταναστών που δεν επηρεάστηκαν από τους μετανάστες παρουσίασαν αύξηση των μισθολογικών τους απολαβών
- Αντίστοιχα, οι εγχώριοι εργαζόμενοι με τα ίδια ή σχεδόν ίδια προσόντα με τους μετανάστες, εμφάνισαν μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ του αριθμού των μεταναστών και των μισθολογικών τους απολαβών. Εξήχθη συγκεκριμένα το συμπέρασμα, ότι μια αύξηση της τάξης του 10% σε μια συγκεκριμένη κατηγορία εργαζομένων λόγω της εισόδου μεταναστών, επιφέρει μείωση κατά τέσσερις ποσοστιαίες μονάδες (4%) στις εβδομαδιαίες απολαβές ολόκληρης της συγκεκριμένης ομάδας
- Η αρνητική επίδραση που έχει η είσοδος μεταναστών στην αγορά εργασίας έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση των μισθολογικών αξιώσεων άλλων εργασιακών ομάδων που έχουν για παράδειγμα αυξημένα προσόντα και εργασιακή εμπειρία συγκριτικά με τους μετανάστες, οδηγώντας τελικά σε αύξηση των μισθών των ομάδων αυτών
- Όσο μεγαλύτερη ταύτιση παρατηρείται στα επαγγελματικά και μορφωτικά προσόντα των μεταναστών με αυτά του γηγενή εργασιακού πληθυσμού, τόσο μεγαλύτερη είναι η μείωση που επέρχεται στους μισθούς των εργαζομένων αυτών. Ανάλογα λοιπόν, παρατηρούνται μειώσεις μισθών, σε συγκεκριμένες κάθε φορά κατηγορίες εργαζομένων, που κυμαίνονται από 3,5% στην χειρότερη περίπτωση έως και μόνο 0,5%, με μια υποτιθέμενη αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά 10%. Για παράδειγμα, η επιμέρους μελέτη ομάδων του εγχώριου αλλά και του μεταναστευτικού εργασιακού δυναμικού, ενδεχομένως να αποκαλύψει διαφορετικό βαθμό επίδρασης των οικονομικών μεταναστών. Τονίζεται επιπροσθέτως ότι σε πολλές περιπτώσεις, η αύξηση των μεταναστών, δύναται να επηρεάσει πολύ περισσότερο την κατηγορία των ανειδίκευτων εγχώριων εργατών και λιγότερο έως καθόλου την κατηγορία των ανώτατων διοικητικών στελεχών επιχειρήσεων που χαρακτηρίζονται από εργασιακή εξειδίκευση και υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Παρόμοιες διακυμάνσεις στον βαθμό

επίδρασης σε εργασιακό επίπεδο μπορεί να παρατηρηθούν και για την κατηγορία των μεταναστών (Borjas, 2003, σσ. 1337-1340) (Ιωσηφίδης, 2001).

Βέβαια και η προσέγγιση του συγκεκριμένου επιστήμονα-ερευνητή, αν και αποστασιοποιείται από την αμιγώς τοπική μελέτη του ζητήματος, αποφεύγοντας τους ανυπέρβλητους πολλές φορές δομικούς περιορισμούς, παραμένει «εγκλωβισμένη» στα υποθετικά όρια που ο ίδιος και οι ομοϊδεάτες του εξ' αρχής έθεσαν υπό μελέτη μία κάθε φορά κατηγορία εργαζομένων και όχι ολόκληρο το εργατικό δυναμικό μιας χώρας. Υπό το πρίσμα την συγκεκριμένης θεωρητικής οπτικής, για να τοποθετηθούν και τα «εναπομείναντα κομμάτια του παζλ» σχετικά την γενική εικόνα του τρόπου, αλλά και του βαθμού επίδρασης των μεταναστών στην οικονομία μίας χώρας, επιβάλλεται η μελέτη των θετικών αλλά και των αρνητικών επιδράσεων συσσωρευτικά, ώστε να είναι εφικτή μια συμπερασματική άποψη που να ενέχει το μικρότερο δυνατό βαθμό απόκλισης από την ζούσα σύγχρονη πραγματικότητα.

Οι επιπτώσεις που δύναται να επιφέρουν στις μισθολογικές απολαβές των εγχώριων εργαζομένων οι μετανάστες, εξηγήθηκαν προηγουμένως. Η είσοδος όμως των μεταναστών σε ένα μέχρι πρότινος κλειστό εργασιακό περιβάλλον δεν επηρεάζει μόνο την μισθολογική εξέλιξη των εργαζομένων αλλά ολόκληρο το εγχώριο σύστημα του εμπορίου και της αγοράς, για αυτό τον λόγο και κρίνεται δόκιμη η μελέτη του ως συνόλου και όχι ως μεμονωμένα τμήματα.

Οι τροποποιήσεις, που η είσοδος μεγάλου αριθμού μεταναστών μπορεί να επιφέρει στα χαρακτηριστικά μιας οικονομίας, εντοπίζονται κυρίως στις μεταβολές των τιμών στα προϊόντα-υπηρεσίες αλλά και στις εργασιακές ευκαιρίες απασχόλησης στον αριθμό των εγχώριων-ξένων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μία χώρα. Και σε αυτό το επίπεδο μελέτης λαμβάνονται σταθεροί οι λοιποί παραγωγικοί συντελεστές (έδαφος, μηχανήματα, τεχνολογία, φυσικούς πόρους), ενώ η μόνη αλλαγή θα αφορά τον αριθμό των μεταναστών που εισέρχονται στην υποθετική αυτή οικονομία. Σύμφωνα με μοντέλο που η «οικονομική βίβλος» προτείνει, η αύξηση του αριθμού του εργατικού δυναμικού, εν ολίγοις, θα μειώσει το κόστος παραγωγής προϊόντων και παροχής υπηρεσιών, κάνοντάς τα πιο ανταγωνιστικά σε διεθνές επίπεδο και επιτρέποντας την αύξηση των εξαγωγών της χώρας αυτής. Ταυτόχρονα, λόγω της μείωσης της τελικής τιμής στα παραγόμενα προϊόντα και στις προσφερόμενες υπηρεσίες, επωφελούνται και οι εγχώριοι καταναλωτές ως αποτέλεσμα του ανταγωνισμού σε παγκόσμιο και τοπικό επίπεδο. Οι καταναλωτές των προϊόντων-υπηρεσιών που προέρχονται από την μεταναστευτική εργασία, είναι

εν τέλει «κερδισμένοι» διότι είναι σαφώς μειωμένο το κόστος παραγωγής των καταναλωτικών αυτών αγαθών και επομένως και η τελική τιμή πώλησής τους στην ελεύθερη αγορά. Η διαφορά μεταξύ του κέρδους και της ζημίας, σε οικονομικό πάντα επίπεδο, που επιφέρει η μεταναστευτική εργασία, αποτελεί το αποκαλούμενο «μεταναστευτικό πλεόνασμα» μίας οικονομίας το οποίο διαφέρει ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε οικονομίας. Το μεταναστευτικό πλεόνασμα ως ποσοστό του ΑΕΠ μπορεί να υπολογιστεί από την εξής συνάρτηση: ΑΕΠ = ½ × (ποσοστό του εγχώριου εργατικού δυναμικού επί του συνολικού εργατικού δυναμικού) × (ποσοστό της εργασίας επί του συνόλου του ΑΕΠ) × επί της % μισθολογική μείωση λόγω της μεταναστευτικής εργασίας (Borjas, 2006).

Μελέτες σχετικά με τις επιδράσεις των μεταναστών στα εργασιακά ζητήματα των εγχώριων εργατών αποδεικνύουν μεμονωμένες επιδράσεις και σε άλλους, σχετικούς μεταξύ τους, εργασιακούς τομείς. Χαρακτηριστικά αναφέρονται τα στοιχεία έρευνας, σε δεκαοκτώ Ευρωπαϊκές χώρες το 2003 σύμφωνα με τα αποτελέσματα της οποίας, μια υποθετική αύξηση του εργατικού δυναμικού, λόγω της εισόδου μεταναστών στην χώρα, κατά 10% θα επιφέρει μείωση της εγχώριας απασχόλησης μεταξύ 0,2%-0,7%. Μία ακόμα πιο πρόσφατη έρευνα που διενεργήθηκε το 2004 από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), εξήγαγε το συμπέρασμα ότι η αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά μία ποσοστιαία μονάδα (1%), επιφέρει μείωση των μισθών μόνο κατά περίπου 0,1% (OECD, 2004) (Longhi, 2005). Βέβαια, ενώ ο σημαντικός αριθμός ερευνών συντάσσονται με την ομολογουμένως μικρή αυτή επίδραση των μεταναστών στην μισθολογική εξέλιξη του εγχώριου δυναμικού (Longhi, 2006) (Borjas, 2005), πρέπει να τονίσουμε ότι η επίδραση μπορεί να είναι μεγαλύτερη, όπως έχει αποδείξει ο Zimmermann K., αν προσπαθήσουμε να εξάγουμε συμπεράσματα σχετικά με την επίδραση μιας ενδεχόμενης αύξησης του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού στην κατηγορία των ανειδίκευτων εγχώριων εργαζομένων, οπού εκεί έχει παρατηρηθεί η μείωση του μισθού να είναι αρκετά μεγαλύτερη ακόμα και από αυτή που περιγράφηκε προηγουμένως (Zimmermann, 1994). Προς αποφυγή λοιπόν αδόκιμων γενικεύσεων ως αποτέλεσμα των προαναφερόμενων αποτελεσμάτων, επιβάλλεται να γίνει αξιοποίηση των δεδομένων που προέκυψαν μόνο στο επίπεδο και στο βαθμό που αυτά αντανακλούν το σύνολο των επιδράσεων της μεταναστευτικής εργασίας σε ολόκληρο το εργασιακό περιβάλλον.

Οι εγχώριοι εργαζόμενοι δεν αποτελούν τα μόνα «θύματα» της οικονομικής μετανάστευσης. Οι ίδιοι οι μετανάστες πλήττονται από μεγάλα ποσοστά ανεργίας με την είσοδό τους σε μία χώρα, μεγαλύτερα πολλές φορές ακόμα από αυτό που οι εγχώριες εργατικές κατηγορίες εμφανίζουν. Τα ερευνητικά δεδομένα τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη αποδεικνύουν ότι οι μετανάστες αποτελούν την μεγαλύτερη πληθυσμιακή ομάδα που αντιμετωπίζει σημαντικές εργασιακές δυσκολίες ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής ύφεσης (Delivani & Nikas, 2012). Από συγκεκριμένα στατιστικά στοιχεία του 2006 από τον ΟΟΣΑ, αποδεικνύεται ότι το ποσοστό ανεργίας των οικονομικών μεταναστών στην Γερμανία ανέρχεται στο 16,6% σε σύγκριση με αυτό του εγχώριου εργατικού πληθυσμού που υπολογίστηκε στο 9,4%, στην Δανία τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 7,4% και 3,2% ενώ στην Σουηδία 13,6% και 6,0% (Jurado & Bruzzone, 2008).

Τα αποτελέσματα σχετικά με τις μεταβολές των μισθών ολόκληρου του εργατικού δυναμικού και όχι μεμονωμένων εργασιακών κατηγοριών, όπως για παράδειγμα αυτή των ανειδίκευτων εργατών οι οποίοι πλήττονται περισσότερο από κάθε άλλη κατηγορία εργατών, συμπίπτουν και τοποθετούν τις μεταβολές αυτές σε μονοψήφια δεκαδικά, χαρακτηρίζοντας τα ακόμα και άνευ σοβαρής ερευνητικής και ερμηνευτικής σημασίας λαμβάνοντας υπόψη και την ιδιάζουσα σημασία του μεταναστευτικού πλεονάσματος (Bonin, 2005). Οι οικονομικοί μετανάστες στις περισσότερες περιπτώσεις συμβάλλουν στην αύξηση του εγχώριου ΑΕΠ και της παραγωγής, ενώ ταυτόχρονα αυξάνουν την προσφορά εργατικού δυναμικού (Λιαργκόβας, 1996).

Συνοψίζοντας επιγραμματικά όσα στοιχεία παρατέθηκαν προηγουμένως, η είσοδος οικονομικών μεταναστών σε μία χώρα επιτρέπει, υπό συγκεκριμένες πάντα συνθήκες, την καλύτερη αξιοποίηση της παραγωγικότητας, διευρύνοντας την εγχώρια αγορά, προσφέροντας προϊόντα και υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές, ανακόπτοντας παράλληλα τις αυξήσεις των τιμών και βελτιώνοντας με τον τρόπο αυτό την κερδοφορία των επιχειρήσεων και την αγοραστική δύναμη των πολιτών. Επίσης, η διατήρηση των τιμών και των μισθών σε χαμηλά επίπεδα μπορεί να λειτουργήσει ως «βαλβίδα ασφαλείας» στις έντονες πληθωριστικές πιέσεις των σύγχρονων κρατών. Όλοι οι παράγοντες αυτοί συντείνουν στην επίτευξη υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης επηρεάζοντας θετικά τα μακροοικονομικά μεγέθη των χωρών υποδοχής μεταναστών.

Βέβαια, δεν μπορούν να αποσιωπηθούν οι αρνητικές επιπτώσεις του ανταγωνισμού των μεταναστών με συγκεκριμένες εργασιακές κατηγορίες του γηγενή

πληθυσμού και οι «παράπλευρες απώλειες» σε οικονομικό, πολιτισμικό και κοινωνικό επίπεδο, λόγω της παρουσίας μεγάλου αριθμού μεταναστών στα σύγχρονα κράτη (Hermele, 1997) (Borjas, 1994) (Κατσορίδας, 1994) (Cavounidis, 2002).

Όπως υποστηρίζει ο Λιανός Θ., η παρουσία μεγάλου αριθμού μεταναστών δεν επηρεάζει μόνο την μισθολογική εξέλιξη του γηγενή πληθυσμού, αλλά και των ίδιων των μεταναστών. Ενώ τα οφέλη της εγκατάστασης μεγάλου αριθμού μεταναστών σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική έκταση μπορεί να θεωρούνται ίδια για όλους τους μετανάστες, στην πραγματικότητα υφίσταται ένας συγκεκριμένος αριθμός μεταναστών που μπορεί να δεχτεί κάποια γεωγραφική περιοχή, υπό το πρίσμα της βέλτιστης οικονομικής και μισθολογικής τους εξέλιξης. Στην περίπτωση υπερσυγκέντρωσης μεταναστών, εξανεμίζεται αυτομάτως το κοινωνικό και κυρίως το οικονομικό όφελος από την εγκατάσταση επιπρόσθετων μεταναστών στην περιοχή αυτή, οδηγώντας σε φθίνουσα πορεία την σχετική καμπύλη του καθαρού οφέλους της κοινότητας των μεταναστών. Το σημείο M_1 του γραφήματος 4 αποτελεί το άριστο μέγεθος μεταναστών για μία κοινωνία καθώς το καθαρό όφελος του επιπλέον μετανάστη έχει φτάσει στο μηδέν (Λιανός, 2003).

Γράφημα 4: Καθαρό Όφελος της Κοινότητας των Μεταναστών από την Άφιξη κάθε Πρόσθετου Μετανάστη

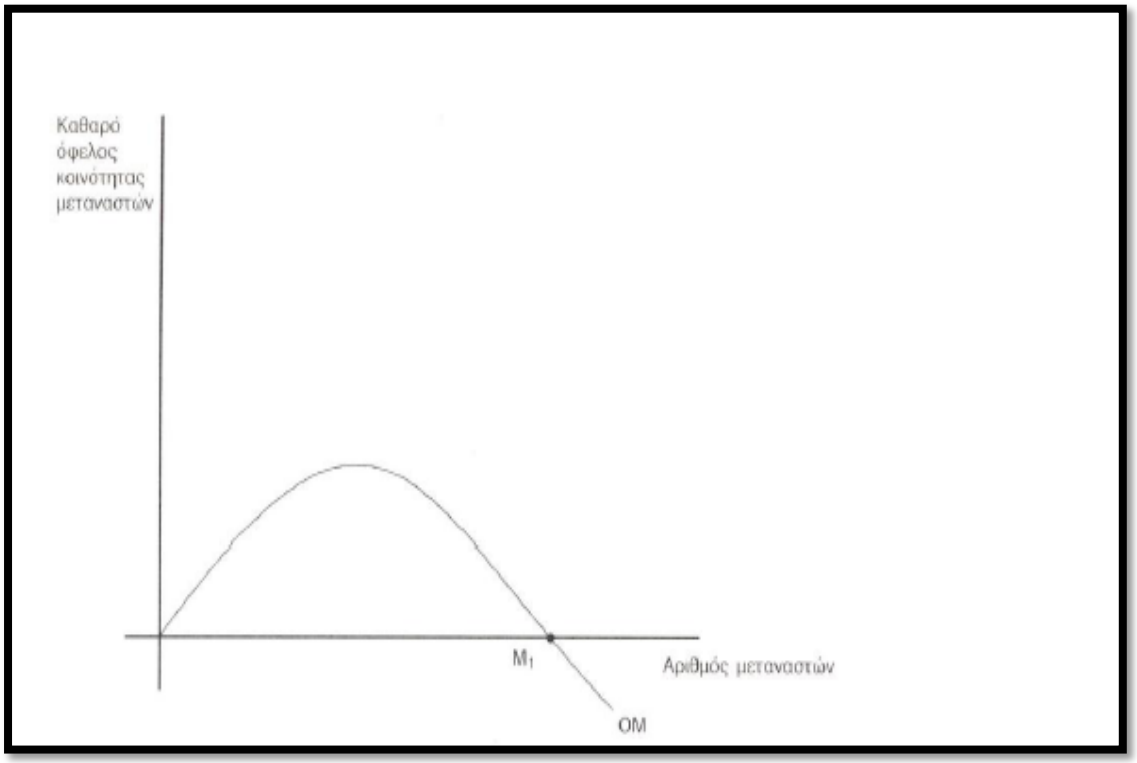

Πηγή: Παράγραφος 24, Ενότητα 3.3

Η εξαγωγή των όποιων συμπερασμάτων σχετικά με τις βασικές επιδράσεις της μεταναστευτικής εργασίας στις εγχώριες οικονομίες, πρέπει να οριοθετείται απαραιτήτως εκτός από τοπικά ή γεωγραφικά και χρονικά. Στην προαναφερθείσα θεωρητική ερμηνεία των επιδράσεων των μεταναστευτικών ροών στα εργασιακά ζητήματα σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, προστίθεται και το κριτήριο του χρόνου. Παρά το γεγονός ότι η μεταναστευτική εργασία μεσοπρόθεσμα φαίνεται να επιφέρει αύξηση των βασικών οικονομικών δεικτών που σχετίζονται με την ανταγωνιστικότητα, την παραγωγικότητα και γενικότερα την ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας, το ίδιο δεν συμβαίνει όταν μελετάμε τις επιδράσεις αυτής μακροπρόθεσμα. Η μη ανανέωση του μεταναστευτικού δυναμικού, η απουσία με άλλα λόγια της αποκαλούμενης διαδικασίας της «κυκλικής μετανάστευσης», μπορεί να μεταβάλει τα αρχικά θετικά αποτελέσματα της εργασιακής μεταναστευτικής διαδικασίας. Η μακροχρόνια παραμονή των ίδιων μεταναστών σε μια χώρα θα έχει ως αποτέλεσμα την μετατροπή τους από ανειδίκευτους εργάτες, σε υψηλών ή μεσαίων προσόντων εργαζομένους, ως επακόλουθο της αναβάθμισης του εργατικού τους προφίλ, γεγονός που θα τους καταστήσει ικανούς να ανταγωνίζονται την αντίστοιχη εγχώρια εργατική κατηγορία. Ιδιαίτερη επιστημονική και όχι μόνο σημασία, αποδίδεται και στην μελέτη του τρόπου-βαθμού που η μακροχρόνια παραμονή των ίδιων μεταναστών στην ίδια χώρα επηρεάζει τα δημόσια οικονομικά μεγέθη. Ελλοχεύει ουσιαστικά ο κίνδυνος να εξανεμισθούν τα ενδεχόμενα θετικά πλεονάσματα στα ταμεία πρόνοιας, ως αποτέλεσμα της φορολόγησης και των εργασιακών εισφορών των παραγωγικών μεταναστευτικών ομάδων, εφόσον οι μέχρι πρότινος εργασιακά ενεργοί μετανάστες αρχίσουν να καταναλώνουν κρατικά και κοινωνικά προνόμια, επιφέροντας οικονομικές απώλειες στα δημόσια αποθέματα.

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, εκμαιεύεται το συμπέρασμα ότι η εξαγωγή ασφαλών κρίσεων σχετικά με την μισθολογική διακύμανση των εγχώριων μισθών δεν μπορεί να αποτελεί ερευνητικό αυτοσκοπό, λόγω της πολυπλοκότητας και των αναρίθμητων παραγόντων που αλληλοεπηρεάζονται για τον καθορισμό αυτής. Η μισθολογική μείωση που υφίστανται μεμονωμένοι εργασιακοί κλάδοι, απορροφάται από την γενικότερη ανάπτυξη που σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα μπορεί να επέλθει από την είσοδο αυτή των μεταναστών. Οι αμφότερες μισθολογικές επιδράσεις (αύξηση-μείωση) στους επί μέρους εργασιακούς κλάδους, αποτελούν μια πραγματικότητα και η όποια αναφορά σε αυτές πρέπει να είναι εξειδικευμένη, ανά εργασιακή κατηγορία, ώστε να αποφευχθεί η εξαγωγή

συμπερασμάτων που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα (Zimmermann, 1993) (De New & Zimmermann, 1994).

Εκτός από την επιστημονική μελέτη της μισθολογικής εξέλιξης των εγχώριων εργαζομένων, σημαντική είναι και η αντίστοιχη μελέτη της μισθολογικής εξέλιξης των ίδιων των μεταναστών. Η εν λόγω μεταναστευτική πτυχή, σχετίζεται και συνάμα καθορίζει, την οικονομική συνεισφορά των μεταναστών στην εγχώρια οικονομία των χωρών υποδοχής τους. Οι παράγοντες που καθορίζουν αλλά και επηρεάζουν την διαμόρφωση των μισθών των μεταναστών, επιφέρουν επιδράσεις στην οικονομία της χώρας και στην εν γένει παραγωγικότητά της. Οι μεταβολές επηρεάζουν τόσο το εγχώριο εργατικό δυναμικό και ιδιαίτερα αυτούς που έχουν τα ίδια ή αντίστοιχα προσόντα με τα νέα εργασιακά αντικείμενα, όσο και τους ίδιους τους μετανάστες καθόσον οι οικονομικές τους απολαβές διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην τελική επιτυχία ή όχι της μετακίνησης τους, αλλά και στις ενδεχόμενες μελλοντικές τους αποφάσεις για ενδεχόμενο επαναπατρισμό (Angrist & Kugler, 2003).

Με την είσοδο των οικονομικών μεταναστών στην νέα γι' αυτούς αγορά εργασίας, οι μισθολογικές τους απολαβές είναι χαμηλότερες από αυτές του εγχώριου εργατικού δυναμικού, ακόμα και σε σύγκριση με τους κατέχοντες τα ίδια επαγγελματικά προσόντα-εξειδίκευση. Το «μισθολογικό αυτό χάσμα» οφείλεται σε τρεις κυρίως βασικούς παράγοντες. Ο πρώτος σχετίζεται με την αδυναμία, αρχικά τουλάχιστον, πλήρους προσαρμογής των μεταναστών στις εργασιακές συνθήκες-απαιτήσεις της νέας αγοράς εργασίας. Πιο συγκεκριμένα ενδέχεται να απαιτηθεί ένα μικρό, τις περισσότερες φορές, χρονικό διάστημα έως ότου οι μετανάστες προσαρμοστούν στο νέο επαγγελματικό περιβάλλον και καταφέρουν τελικά να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις δεξιότητες τους στο νέο εργασιακό status quo. Ο δεύτερος παράγοντας αφορά την ύπαρξη εμποδίων που δεν σχετίζονται άμεσα με τις εργασιακές ικανότητες, αλλά επηρεάζουν την εν γένει ανταγωνιστικότητα του μετανάστη απέναντι στον εγχώριο εργαζόμενο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η γλώσσα. Ο εργαζόμενος μετανάστης όπως είναι αναμενόμενο, λόγω της μη γνώσης της γλώσσας και της γραφής της χώρας υποδοχής του, αδυνατεί να αξιοποιήσει το πλήρες εύρος των εργασιακών του δυνατοτήτων με αποτέλεσμα να είναι απαραίτητο ένα αρκετά ικανοποιητικό χρονικό διάστημα για να υπερκεραστούν τέτοιου είδους εργασιακές αγκυλώσεις. Ο τρίτος και τελευταίος λόγος για τον οποίο οι μετανάστες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με το εγχώριο εργατικό δυναμικό, αφορά την αρχική έλλειψη πλήρους ενημέρωσης για το εργασιακό περιβάλλον στο

οποίο εισέρχονται, με αποτέλεσμα η πλειοψηφία των νεοεισερχόμενων οικονομικών μεταναστών να απασχολείται σε εργασίες που δεν ανταποκρίνονται πλήρως στις ιδιαιτερότητες και τις ικανότητες του καθενός ξεχωριστά. Η συνήθης πρακτική ενός μετανάστη μετά την νομότυπη αλλά κυρίως παράτυπη είσοδό του στη νέα εργασιακή αγορά, είναι η άμεση εύρεση οποιασδήποτε διαθέσιμης εργασίας, ακόμα και αν αυτή δεν καλύπτει τις αρχικές προσδοκίες του. Με την πάροδο όμως ορισμένου χρόνου, ο τομέας απασχόλησης ενδέχεται να μεταβληθεί, με αποτέλεσμα η νέα εργασιακή απασχόληση να ανταποκρίνεται σε μεγαλύτερο βαθμό στις δεξιότητες και τις γνώσεις του (Borjas, Freeman, & Katz, 1997).

Και οι τρεις προαναφερθέντες παράγοντες αποδεικνύουν τον λόγο της χαμηλής μισθολογικής αποζημίωσης των μεταναστών το πρώτο χρονικό διάστημα παρουσίας τους στη χώρα υποδοχής, σε σύγκριση με τις απολαβές τις αντίστοιχης εγχώριας εργασιακής κατηγορίας. Ο τρόπος που θα εξελιχθεί η διαχρονική μισθολογική εξέλιξη των μεταναστών, αποτελεί συνάρτηση πολλών παραγόντων που σχετίζονται τόσο με τις εργασιακές ικανότητες και την ιδιοσυγκρασία του εκάστοτε μετανάστη σε ατομικό επίπεδο, όσο και με τις εργασιακές συνθήκες και τις οικονομικές ιδιαιτερότητες της χώρας τελικού προορισμού του (Dustmann, 2008).

Το αν θα καλυφθεί ή θα παραμείνει το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των μεταναστών και των εγχώριων εργαζομένων, εξαρτάται από τον βαθμό προσαρμογής και ολοκληρωμένης ένταξης των μεταναστών εργαζομένων στο εγχώριο εργασιακό σύστημα. Η εξελικτική πορεία των μεταναστευτικών μισθών αποδίδεται στο γράφημα 4 που έπεται, όπου η γραμμή -ΑΑ- αποτυπώνει τον μισθό των μεταναστών με την είσοδό τους στο νέο εργασιακό περιβάλλον, η γραμμή -ΒΒ- τον μισθό των εγχώριων εργαζομένων με τα ίδια εργασιακά προσόντα-εξειδίκευση και τέλος η καμπύλη -ΓΓ- αναπαριστά την διαχρονική εξέλιξη του μισθού των μεταναστών. Η εξαγωγή γενικευμένων ερμηνειών ή συμπερασμάτων είναι «ερευνητικά ριψοκίνδυνη» και ατεκμηρίωτη. Η ενδελεχής μελέτη της κάθε χώρας αλλά και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε μεταναστευτικής ομάδας ξεχωριστά, οδηγεί σε ασφαλέστερα ερευνητικά αποτελέσματα, ικανά να αξιοποιηθούν μελλοντικά. Εκτός από τα αμιγώς προσωπικά και οικονομικά δεδομένα μίας χώρας, που μπορούν να καθορίζουν την μισθολογική εξέλιξη των μεταναστών με επακόλουθες επιδράσεις και στο εγχώριο εργατικό δυναμικό, σημαίνοντα ρόλο διαδραματίζει και η εκάστοτε πολιτική βούληση σε ότι αφορά την διαδικασία και τις προοπτικές εργασιακής και κοινωνικής ένταξης των μεταναστών στο υπάρχον status quo.

Η απασχόληση των μεταναστών εκτός από την πρωτοφανή σημασία της για την οικονομική εξέλιξή τους, λειτουργεί «παρασκηνιακά» ως δείκτης επιτυχούς ένταξης των ομάδων αυτών στη χώρα υποδοχής τους. Η αγορά εργασίας αποτελεί το πρώτο στάδιο ένταξης των μεταναστών στην κοινωνία-δέκτη και για τον λόγο αυτό η όσο το δυνατόν ταχύτερη προσαρμογή-εξομοίωση των μισθολογικών απολαβών με αυτές της αντίστοιχης εγχώριας εργατικής τάξης, θα επηρεάσει συνακόλουθα την διαδικασία και τον βαθμό της ενταξιακής τους πορείας (Baldwin-Edwards, 2005).

Γράφημα 5: Μισθολογική Εξέλιξη των Μεταναστών στην Χώρα Υποδοχής

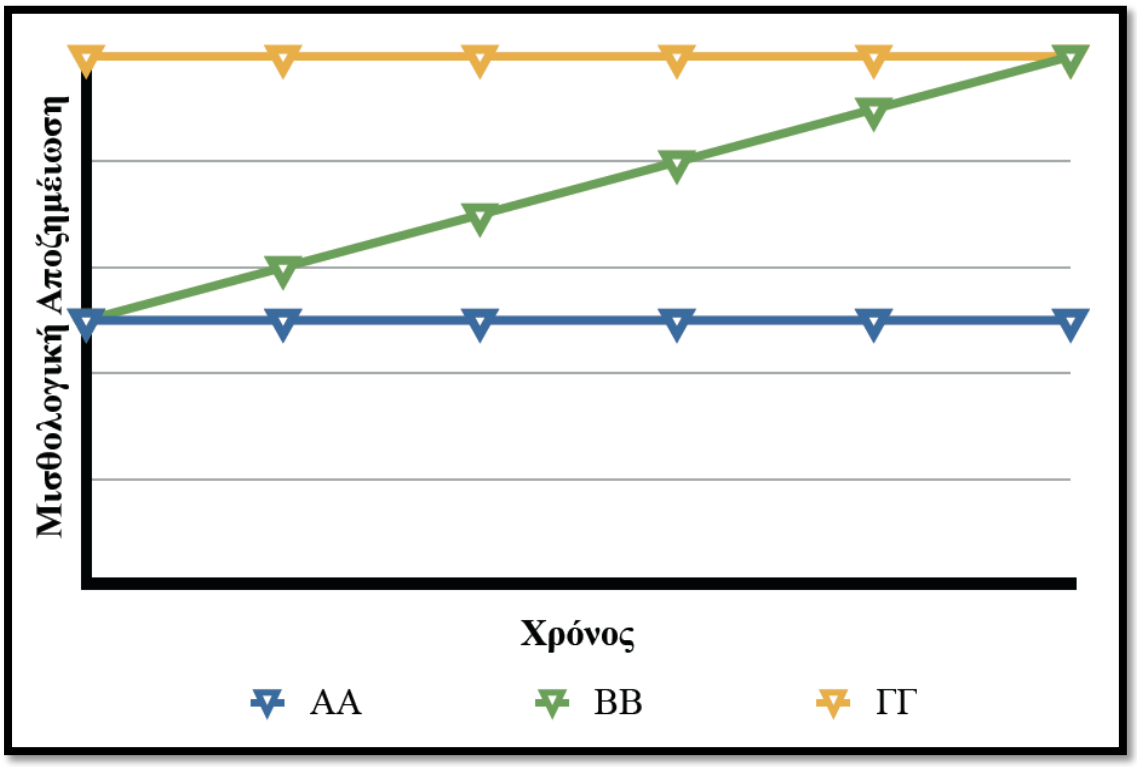

Πηγή: Παράγραφος 31, Ενότητα 3.3

Σε όλα σχεδόν τα σύγχρονα κράτη υποδοχής μεταναστών παρατηρείται ένας διόλου ευκαταφρόνητος αριθμός ατόμων που έχουν εισέλθει και εργάζονται χωρίς να πληρούν τις απαραίτητες νόμιμες προϋποθέσεις και ως εκ τούτου βρίσκονται σε καθεστώς παράτυπης διαμονής και εργασίας. Ένα από τα ομολογουμένως μεγαλύτερα προβλήματα των σύγχρονων αναπτυγμένων κρατών, είναι η διαχείριση και ο περιορισμός της παράτυπης αυτής μετακίνησης πληθυσμών με τις μέχρι τώρα προσπάθειες, όπως και αν αυτές χαρακτηρίζονται, να μην αποδίδουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Εκτός από τις κοινωνικές, εθνικές, αλλά και οικονομικές στρεβλώσεις που μπορεί να επιφέρει το καθεστώς παράτυπης εισόδου,

διαμονής και εργασίας των μεταναστών σε μία χώρα, αποδεικνύεται ερευνητικά ότι σημαντικές επιδράσεις δύναται να υποστεί και η εγχώρια αγορά εργασίας και ειδικότερα οι μισθολογικές απολαβές των εγχώριων εργαζομένων. Αποδεικνύεται ουσιαστικά και σε αυτή την περίπτωση, η αλληλοεξάρτηση μεταξύ της αγοράς εργασίας και της διαδικασίας κοινωνικής ένταξης των μεταναστών, καθόσον η επίτευξη της εργασιακής ένταξής τους στη χώρα υποδοχής επιτρέπει την αύξηση των μισθολογικών απολαβών τους και την εν γένει ουσιαστικότερη ολοκλήρωση της ενταξιακής τους πορείας.

Σχετική με το αντικείμενο μελέτης έρευνα στις ΗΠΑ από τον Hinojosa-Ojeda R. το 2010, η οποία μελέτησε τον τρόπο επίδρασης του καθεστώτος παραμονής στις μισθολογικές απολαβές των μεταναστών, κατέγραψε αύξηση των ετήσιων μισθολογικών απολαβών των μεταναστών που από καθεστώς παρατυπίας πέρασαν σε καθεστώς νομιμότητας. Συγκεκριμένα, οι ετήσιες απολαβές των ανειδίκευτων μεταναστών μετά την νομιμοποίηση τους, αυξήθηκαν κατά 4.405 δολάρια ετησίως, ενώ για τους εργαζομένους με υψηλά προσόντα-εξειδίκευση κατά 6.185 δολάρια αντίστοιχα. Η σημασία της αύξησης αυτής, έγκειται στο γεγονός ότι παράλληλα με τον μισθό, αυξάνονται και οι ασφαλίστηκες εισφορές αποδίδοντας στα εγχώρια ασφαλιστικά ταμεία επιπλέον 4.500.000-5.400.000 δολάρια ετησίως. Η αύξηση των ετήσιων απολαβών των μεταναστών παρέσυρε σε ανοδική πορεία και τους μισθούς των εγχώριων εργαζομένων. Η εν λόγω ετήσια αύξηση, ανήλθε στα 162 δολάρια για την κατηγορία των ανειδίκευτων εργατών και 74 δολάρια για τους εργαζομένους με υψηλά προσόντα-εξειδίκευση (Hinojosa-Ojeda, 2010).

Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας ταυτίζονται με πληθώρα άλλων ερευνητικών μελετών, εμφανίζοντας μικρές, κατά περίπτωση, αποκλίσεις ως προς τα αποτελέσματα της μισθολογικής αύξησης. Μέσω των σχετικών επιστημονικών ερευνών προέκυψε ότι οι μετανάστες που εντάχθηκαν επιτυχώς στο εγχώριο νομιμοποιητικό πρόγραμμα, παρουσίασαν αύξηση των μισθολογικών τους απολαβών μετά την πάροδο των πρώτων τεσσάρων ετών νόμιμης διαμονής, κατά 6% (Kossoudji & Cobb-Clark, 2002), 9,3% (Ameudo-Dorantes, Baskan, & Raphael, 2007) ακόμα και 15%-21%, ανάλογα με το φύλλο του υπό μελέτη μεταναστευτικού πληθυσμού αντίστοιχα (Rivera-Batiz, 1999).

Η ερμηνεία των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων βασίζεται στο γεγονός ότι οι παράτυπα απασχολούμενοι μετανάστες, υπόκεινται σε καταστρατήγηση των νομοθετικά περιχαρακωμένων δικαιωμάτων που αφορούν τα εργασιακά ζητήματα,

όπως για παράδειγμα αυτό του χαμηλότερου μισθού, του ωραρίου εργασίας, των επιδομάτων διακοπών, κύησης αλλά και των ασφαλιστικών δικαιωμάτων τους. Οι παραβιάσεις των εργασιακών σχέσεων, λαμβάνουν κυρίως χώρα στην κατηγορία των ανειδίκευτων μεταναστών που εισήλθαν αρχικά παράτυπα στη χώρα, διότι οι εργοδότες εκμεταλλεύονται την αδυναμία των ανθρώπων αυτών να προσφύγουν στις αρμόδιες δικαστικές Αρχές προκειμένου να καταγγείλουν την καταστρατήγηση των εργασιακών τους δικαιωμάτων, λόγω του καθεστώτος φόβου και της έλλειψης νομικού ερείσματος (Anderson, Ruhs, Rogaly, & Spencer, 2006, σσ. 62-64).

Μία ενδεχόμενη νομιμοποίηση των μεταναστών, θα περιόριζε τις αυθαιρεσίες της πλειοψηφίας των εργοδοτών και θα τους ανάγκαζε, άμεσα ή έμμεσα, να προσαρμοστούν στις νομοθετικές επιταγές που αφορούν τα εγχώρια και ευρωπαϊκά εργασιακά κεκτημένα. Το γεγονός αυτό, θα μείωνε ταυτόχρονα τις πιέσεις και τον άκρατο ανταγωνισμό που λειτουργεί εις βάρος της εγχώριας εργατικής τάξης με τα ίδια ή παραπλήσια επαγγελματικά προσόντα. Η νομιμοποίηση των μεταναστών, ανοίγει τον δρόμο για τη μεγιστοποίηση της οικονομικής τους δραστηριοποίησης αξιοποιώντας και ταυτόχρονα αναβαθμίζοντας τα τυπικά εργασιακά τους προσόντα. Επίσης, τους παρέχεται η δυνατότητα να διεκδικήσουν την απασχόλησή τους σε τομείς που κρίνονται πιο παραγωγικοί ή να δραστηριοποιηθούν περαιτέρω ιδρύοντας τις δικές τους επιχειρήσεις. Βάσει σχετικών υπολογισμών, οι μεταβολές που προαναφέρθηκαν και αφορούν το καθεστώς εργασίας των οικονομικών μεταναστών στη χώρα υποδοχής, οδήγησαν σε αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,3% στις ΗΠΑ σε βάθος χρόνου, ενώ σημαντική αύξηση παρατηρήθηκε και στα ασφαλιστικά έσοδα, εξέλιξη που ενδεχομένως να επαληθευτεί και σε άλλες χώρες με παρεμφερείς οικονομικούς και αναπτυξιακούς δείκτες (Dixon & Rimmer, 2009).

3.4 Η Επίδραση των Αλβανών Μεταναστών στην εγχώρια Αγορά Εργασίας και στη Νεότερη Οικονομική Πορεία της Ελλάδας

3.4.1 Αλβανική Μετανάστευση στην Ελλάδα και η Μεταβολή των Βασικών Μακροοικονομικών Δεικτών

Ο λεπτομερής προσδιορισμός των μεταναστευτικών επιδράσεων στην οικονομία της κάθε χώρας υποδοχής αποτελεί μια πραγματικά πολυσχιδή προσπάθεια, που πολλές φορές παρά τον όποιο επιστημονικό ή ερευνητικό ζήλο, δεν μπορεί να δώσει σαφείς

απαντήσεις στα κυριότερα ερωτήματα που σχετίζονται με το ζήτημα αυτό. Είθισται, τα αποτελέσματα των ερευνών που σχετίζονται με την επίδραση των μεταναστών στην οικονομία της χώρας υποδοχής να διαφέρουν σημαντικά, γεγονός που οφείλεται στην ευμετάβλητη πολιτική και ιδεολογική φύση του υπό μελέτη φαινομένου. Η αναγνώριση και η ταυτόχρονη παραδοχή της δομικής αυτής αδυναμίας, αποτελεί προαπαιτούμενο κάθε αναφοράς στα εν λόγω μεταναστευτικά οικονομικά ζητήματα.

Και σε ότι αφορά την ελληνική περίπτωση, η μελέτη της μεταναστευτικής διαδικασίας, εμπεριέχει τους περιορισμούς και τις αγκυλώσεις που προαναφέρθηκαν. Η παρουσίαση των επιμέρους οικονομικών επιδράσεων της μεταναστευτικής εργασίας στην ελληνική οικονομία θα πραγματοποιηθεί μέσω της μελέτης των βασικότερων μακροοικονομικών δεικτών, όπως για παράδειγμα του δείκτη εγχώριας παραγωγής, την εισοδηματική κατανομή, την τεχνολογική ανάπτυξη και άλλων, συναφών με το αντικείμενο μελέτης, σημαντικών οικονομικών μεγεθών (Καβουνίδη, 2002).

Μελετώντας το μεταναστευτικό φαινόμενο υπό μια ευρύτερη οπτική, παρατηρούμε ότι συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, είτε παρουσιάζουν κοινά στοιχεία και χαρακτηριστικά ως προς τους παράγοντες που οδήγησαν στην μετανάστευση των κατοίκων τους, είτε τους αποδίδονται ομοιότητες ως προς τον τρόπο γενικότερης εξέλιξης του φαινόμενου της μετανάστευσης. Υπάρχουν βέβαια και γεωγραφικές περιοχές σε ολόκληρο τον κόσμο, όπου το φαινόμενο της μετανάστευσης εμφανίστηκε και εξελίχθηκε χωρίς να εντοπίζονται κοινά χαρακτηριστικά, μη επιτρέποντας την ένταξη των περιπτώσεων αυτών σε ορισμένη κατηγορία. Η περιοχή της νοτίου Ευρώπης αποτελεί μία από αυτές τις γεωγραφικές περιοχές και έπαιξε σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση του παγκόσμιου χάρτη της μετανάστευσης.

Μελετώντας σε περιφερειακό επίπεδο τον τρόπο εξέλιξης του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα μπορούμε, πάντα διατηρώντας τις σχετικές επιστημονικής επιφυλάξεις, να την εντάξουμε στο «Μοντέλο της νοτίου Ευρώπης» ή όπως εναλλακτικά είναι επιστημονικά γνωστό στο «Μεσογειακό Μοντέλο Μετανάστευσης» (King & Thomson, 2008). Σε αυτό συμπεριλαμβάνονται οι χώρες που βρίσκονται στο νότιο τμήμα της Μεσογείου οι οποίες εμφανίζουν ομοιότητες στο τρόπο που βιώνουν την μετανάστευση και ειδικότερα την παραγωγική διαδικασία, τα κοινωνικοπολιτικά δεδομένα, τις μεταναστευτικές ροές και τα αποτελέσματα των νομοθετικών πρωτοβουλιών που έλαβαν προκειμένου να

αντιμετωπίζουν τις επιπτώσεις της αθρόας εισόδου μεταναστών στην εδαφική τους αρμοδιότητα (King & Iosifides, 1996) (Νίκας, 2009).

Παρά τις πολλές ομοιότητες που το προαναφερθέν μεταναστευτικό μοντέλο παρουσιάζει, η Ελλάδα εμφανίζει ορισμένες επιμέρους διαφορές, συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες που το απαρτίζουν. Η αλβανική μετανάστευση προς την Ελλάδα αποτελεί ίσως το κυρίαρχο φαινόμενο των τελευταίων δεκαετιών, σε ότι αφορά τις μεταναστευτικές ροές που δέχτηκε η χώρα αυτή. Η μελέτη της μετακίνησης των Αλβανών μεταναστών προς την Ελλάδα και το σύνολο των επιδράσεων που αυτή επέφερε στην οικονομία της χώρας έχει μεγάλη σημασία και ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον διότι μέσω αυτής, μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τον τρόπο που οι Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες μορφοποίησαν τα βασικά οικονομικά δεδομένα της χώρας (Alipranti-Maratou, 2005).

Η επιμέρους επιστημονική παρατήρηση του τρόπου μεταβολής των βασικών δεικτών της ελληνικής οικονομίας, ως αποτέλεσμα των μεταναστών, επιτρέπει την ουσιαστικότερη κατανόηση των αλλαγών που επήλθαν μετά την είσοδό τους στην χώρα. Στο πλαίσιο αυτό, γίνεται αναφορά σε σημαντικούς μακροοικονομικούς δείκτες της ελληνικής οικονομίας, όπως για παράδειγμα στο συνολικό παραγόμενο προϊόν, στον ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, στην ανεργία, στο εμπορικό ισοζύγιο κ.ά. Ειδικότερα, σε ότι αφορά το συνολικό παραγόμενο προϊόν της Ελλάδας, παρατηρείται μια θετική συσχέτιση αυτού μετά την είσοδο των οικονομικών μεταναστών στην χώρα. Οι εργαζόμενοι μετανάστες που συμμετείχαν στην παραγωγική διαδικασία το έτος 2004, εισέπραξαν συνολικά 4.381.000.000 ευρώ, αυξάνοντας το συνολικό κόστος παραγωγής του εγχώριου προϊόντος, που εναλλακτικά ονομάζεται εθνικό εισόδημα. Πιο συγκεκριμένα, μέσω της νόμιμης αλλά και παράτυπης εργασίας, υπολογίζεται ότι οι μετανάστες συνεισφέρουν σε ποσοστό που κυμαίνεται στο 1,5-2,8% επί του συνολικού ΑΕΠ της χώρας, μη συμπεριλαμβάνοντας τις έμμεσες ή δευτερογενείς επιδράσεις της παρουσίας τους στο οικονομικό σύστημα της χώρας. Το συγκεκριμένο ποσοστό έπρεπε υποθετικά να ανέρχεται στο 6%, λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των μεταναστών στη χώρα και το ποσοστό της εργασιακής απασχόλησης ως ποσοστό του εγχώριου ΑΕΠ που κυμαίνεται στο 60% περίπου. Η απόκλιση που παρατηρείται, οφείλεται στο γεγονός ότι η μεταναστευτική εργασία δεν αμείβεται με τον ίδιο τρόπο που αμείβεται η εργασία του γηγενούς εργασιακού πληθυσμού και για αυτό τον λόγο η συνεισφορά των μεταναστών στο ΑΕΠ της Ελλάδας είναι περιορισμένη.

Η μεταναστευτική απασχόληση έδωσε ώθηση στην ελληνική οικονομία και βοήθησε την θετική μεταβολή του ΑΕΠ, μέσω της ανάπτυξης του τομέα της γεωργίας κατά 0,4% και του κατασκευαστικού τομέα κατά 1%. Ήδη από την δεκαετία του 1990, οι Σαρρής Α. και Ζωγραφάκης Σ. παρατήρησαν ότι οι μετανάστες συνεισέφεραν σημαντικά στο ΑΕΠ της Ελλάδας, επιφέροντας αύξηση της τάξης του 1,5%, ενώ σημαντική κρίνεται και η επίδρασή τους στη μείωση των τιμών κατά 2%, γεγονός που αύξησε την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και τις εξαγωγές, ενώ δημιουργήθηκαν και 20.000 περίπου νέες θέσεις εργασίας. Παρά το γεγονός ότι η συνάφεια μεταξύ του ΑΕΠ και της εισροής μεταναστών δύσκολα ποσοτικοποείται, παρόλα αυτά διάφοροι επιστημονικοί υπολογισμοί αποδίδουν ετήσια αύξηση του ΑΕΠ που κυμαίνεται μεταξύ 0,3-1,5% και αφορά κυρίως την περίοδο 1997-2002 όταν το ΑΕΠ της Ελλάδας αυξήθηκε κατά μέσο όρο 3,8%. Η αύξηση του ΑΕΠ τη συγκεκριμένη περίοδο οφείλεται εν μέρει και στην αθρόα εισροή Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα αναδεικνύοντας την συνεισφορά των αλλοδαπών στην ελληνική οικονομία γενικότερα (Sarris & Zografakis, 1999) (Τράπεζα της Ελλάδος, 2003, σ. 28).

Η εισροή μεταναστών που παρατηρήθηκε μετά το άνοιγμα των ελληνοαλβανικών συνόρων, επηρέασε και άλλα μακροοικονομικά μεγέθη της Ελλάδας, όπως την κατανάλωση, το ισοζύγιο πληρωμών, το εμπορικό ισοζύγιο και τον πληθωρισμό. Σε ότι αφορά την κατανάλωση γενικότερα, οι μετανάστες συντέλεσαν στην αύξηση της ζήτησης ορισμένων βασικών καταναλωτικών αγαθών που σχετίζονται με την διατροφή, την ένδυση και την κάλυψη λοιπών καθημερινών αναγκών τους. Αύξηση της ζήτησης αποδεικνύεται ότι επέρχεται και στην παροχή ορισμένων υπηρεσιών όπως η εκπαίδευση, η υγεία, οι μεταφορές κ.ά. Η κατανάλωση προϊόντων και υπηρεσιών από την πλευρά των μεταναστών μεταβάλλεται χρονικά και σχετίζεται με πολυάριθμους παράγοντες, όπως ο χρόνος παραμονής στη χώρα υποδοχής, το εισόδημα, την οικογενειακή κατάσταση και άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κάθε μετανάστη ξεχωριστά. Ο μετανάστης δεν θεωρείται μόνο ως «αποστολέας εμβασμάτων» αλλά και ως «εγχώριος καταναλωτής», διότι εκτός του ότι έχει αποκτήσει αγοραστική δύναμη, ως αποτέλεσμα της εργασίας του, αποκτά με την πάροδο των χρόνων την ελληνική καταναλωτική συμπεριφορά και κουλτούρα, προσαρμοζόμενος τελικά στο υπάρχον καταναλωτικό πρότυπο. Βάσει σχετικών με το αντικείμενο μελετών, οι μετανάστες που βρίσκονται στην Ελλάδα συνεισφέρουν στην αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης

κατά 0,13%, καταναλώνοντας ακόμα και το 50% των μηνιαίων εισοδημάτων τους εντός της Ελλάδας (Λαμπριανίδης & Λυμπεράκη, 2001, σσ. 149-150).

Σε ότι αφορά το εμπορικό ισοζύγιο, παρατηρήθηκε συνεχής μείωση των εξαγωγών έναντι των εισαγωγών, κατάσταση που επιδεινώθηκε περαιτέρω με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης στην χώρα το 2008. Παρά το γεγονός ότι η διεθνής βιβλιογραφία και οι σχετικές έρευνες υπολογίζουν αύξηση κατά 1% στο εμπορικό ισοζύγιο, όταν οι αντίστοιχες μεταναστευτικές εισροές αυξάνονται κατά 10%, στην ελληνική περίπτωση η αύξηση παρατηρήθηκε μόνο στον τομέα των εισαγωγών. Για την αύξηση αυτή δεν μπορούν να στοχοποιήθουν όμως αποκλειστικά οι μετανάστες. Τα αίτια εντοπίζονται κυρίως στις αρχές λειτουργίας του παγκόσμιου εμπορίου και των αυξήσεων στις πλουτοπαραγωγικές πηγές ενέργειας των τελευταίων ετών. Η «αποστασιοποίηση» των μεταναστών δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στην περίπτωση του ελλειμματικού ισοζυγίου πληρωμών. Η εκροή κεφαλαίων από την Ελλάδα προς τις χώρες προορισμού των μεταναστών και ειδικότερα προς την Αλβανία υπό την μορφή εμβασμάτων, συνέτεινε στην επιδείνωση της υπάρχουσας κατάστασης. Η επίδραση των μεταναστών στον πληθωρισμό και στις επενδύσεις στην Ελλάδα κρίνεται εν μέρει θετική. Η αφθονία χαμηλά αμειβόμενου εργατικού δυναμικού κράτησε σε σχετικά μικρό ποσοστό τον πληθωρισμό μειώνοντας τον δείκτη τιμών καταναλωτή κατά 1-2% και αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων-υπηρεσιών (Ναξάκης, 2001, σσ. 187-189) (Κατσορίδας, 2007) (Έμκε-Πουλοπούλου, 2007, σσ. 356-359).

Στις αρνητικές επιπτώσεις του πρώτου κύματος μεταναστών στην Ελλάδα συμπεριλαμβάνεται η απώλεια θέσεων εργασίας για 50.000 ντόπιους εργαζομένους και η μείωση κατά 6% των μισθών συνολικά με την κατηγορία των ανειδίκευτων εργαζομένων να επηρεάζεται περισσότερο από την είσοδο των Αλβανών κυρίως μεταναστών στην χώρα. Συνολικά, τα δύο τρίτα του ελληνικού πληθυσμού δέχτηκαν τις θετικές επιδράσεις της παρουσίας αλλοδαπών εργαζομένων, ενώ το ένα τρίτο υπέστη υποβάθμιση των εργασιακών και μισθολογικών του δεδομένων. Πρόσφατα στοιχεία, επιβεβαιώνουν την θετική οικονομική συνεισφορά των αλλοδαπών μεταναστών συνολικά (νόμιμοι και παράτυποι) στο ΑΕΠ της χώρας σε ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ του 2,3% και 2,8% (Τριανταφυλλίδου, 2010, σσ. 77-79) (Sarris & Zografakis, 1999). Αξίζει να σημειωθεί ότι η μεταβολή του ΑΕΠ, ως μεμονωμένο οικονομικό γεγονός, δεν αποτελεί ισχυρή επιβεβαίωση της συνεισφοράς των αλλοδαπών εργαζομένων. Λαμβάνοντας όμως συνδυαστικά υπόψη τη μεταβολή του

ΑΕΠ με τη διατήρηση των μισθών και του πληθωρισμού σε χαμηλά επίπεδα, γίνεται εμφανής η οικονομική σημασία της μεταναστευτικής απασχόλησης σε ότι αφορά τα βασικά οικονομικά μεγέθη της χώρας (Siadima, 2001) (Hatziprokopiou, 2003).

Σχετικά με την μεταναστευτική απασχόληση σε εθνικό επίπεδο, έχει διαπιστωθεί ότι η μετανάστευση δεν επηρεάζει σε αξιοσημείωτο βαθμό το εγχώριο ποσοστό ανεργίας, που από το 2004 κυμαίνεται στο 10,2%, παρουσιάζονται μικρές αυξομειώσεις έκτοτε (μη λαμβάνοντας φυσικά υπόψη την πρόσφατη οικονομική κρίση που επηρέασε δραματικά ολόκληρο το εργατικό δυναμικό της χώρας). Η συμβολή των μεταναστών στους επιμέρους κλάδους των ιδιωτικών νοικοκυριών εκτοξεύεται στο 76,6%, ενώ ιδιαίτερα μεγάλα ποσοστά συμβολής εντοπίζονται στον κλάδο των κατασκευών (36,8%), των ξενοδοχείων-εστιατορίων (14,8%) και των ορυχείων (12,1%). Οι μετανάστες με σχετικά λιγότερες δεξιότητες, δραστηριοποιούνται κυρίως στον πρωτογενή τομέα παραγωγής και στις κατασκευές, ενώ αυτοί με τις περισσότερες δεξιότητες δραστηριοποιούνται επιπροσθέτως και στον τομέα του εμπορίου (Fakiolas, 1999) (Ζωγραφάκης, Κόντης, & Μητράκος, 2008).

Καθοριστικό παράγοντα για την οικονομική ευημερία της Ελλάδας και την εν γένει ανάπτυξή της, διαδραματίζει ο τρόπος διάρθρωσης της παραγωγικής διαδικασίας. Οι μετανάστες στην Ελλάδα, έχουν βοηθήσει στην διατήρηση των μικρών επιχειρήσεων και της αγροτικής παραγωγής στην επαρχία, αποτρέποντας ουσιαστικά τις ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγή και την απασχόληση, που μπορούσαν να εμφανιστούν σε περίπτωση που απουσίαζε το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό. Η χρονικά εφήμερη όμως εποικοδομητική απασχόληση των μεταναστών σε εργασίες που αποφεύγουν οι Έλληνες και οι μεταβολές στον τρόπο παραγωγής των προϊόντων και της παροχής υπηρεσιών, μπορεί μακροπρόθεσμα να επιφέρει σοβαρή δυσλειτουργία στην ανάπτυξη αποδυναμώνοντας την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων-υπηρεσιών, καθιστώντάς τα μη ελκυστικά για τις διεθνείς αγορές, με ότι αυτό συνεπάγεται για την εγχώρια οικονομία (Fakiolas & King, 1996).

3.4.2 Η Είσοδος των Αλβανών Οικονομικών Μεταναστών στην Ελληνική Αγορά Εργασίας

Η είσοδος μεγάλου αριθμού οικονομικών μεταναστών, σε μια μέχρι πρότινος κλειστή οικονομία, έχει ως επακόλουθο την μεταβολή των βασικών χαρακτηριστικών της

εγχώριας εργασιακής πραγματικότητας και την τροποποίηση πολλών επιμέρους γνωρισμάτων αυτής. Και στην περίπτωση της μαζικής εισόδου Αλβανών οικονομικών μεταναστών στην ελληνική επικράτεια, παρατηρήθηκε σημαντικός αριθμός επιδράσεων στον τρόπο λειτουργίας του συστήματος κατανομής εργασίας αλλά και των επιμέρους εργασιακών χαρακτηριστικών αυτής (Iosifides, 1997).

Το μέγεθος των μεταναστευτικών ροών που δέχτηκε η Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 1980, επιβεβαιώνεται από τα στοιχεία που προέκυψαν βάσει της εθνικής απογραφής του 2001. Μερικά εκ των στοιχείων αυτών παρατίθενται ακολούθως προς «ερευνητική τέρψη» των αναγνωστών αλλά και προκειμένου να αποτελέσουν το περίγραμμα της οικονομικής ανάλυσης που ακολουθεί στην παρούσα υποενότητα. Από τα εν λόγω δεδομένα, προκύπτει ότι από τον συνολικό αριθμό των 762.000 μεταναστών, οι 431.000 δήλωσαν ότι εισήλθαν στην Ελλάδα ως οικονομικοί μετανάστες. Οι παραπάνω αριθμοί αντιπροσωπεύουν το 7% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και το 9% της εργατικής δύναμής της. Η πλειοψηφία των μεταναστών που απογράφηκαν (57%), αλλά και όσοι παράτυπα έχουν εισέλθει και εργάζονται μέχρι και σήμερα, σε περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, είναι αλβανικής υπηκοότητας με αποτέλεσμα οι όποιες επισημάνσεις γίνονται στο ελληνικό εργασιακό περιβάλλον να οφείλονται, ως επί το πλείστον, στις επιδράσεις της συγκεκριμένης μεταναστευτικής ομάδας και λιγότερο σε άλλες μεταναστευτικές ομάδες όπως για παράδειγμα αυτές των Βουλγάρων, των Γεωργιανών, ή των Ρουμάνων που αποτελούν το 4,6%, το 3% και το 2,9% αντίστοιχα του συνόλου των μεταναστών στη χώρα. Από τα δεδομένα της απογραφής του 2001 επιβεβαιώθηκαν επίσης τα αποτελέσματα μεμονωμένων ερευνών τόσο Ελλήνων όσο και ξένων επιστημόνων. Συγκεκριμένα, προέκυψε ότι ο σημαντικότερος τομέας μεταναστευτικής εργασίας των ανδρών είναι αυτός των κατασκευών, με την απασχόληση των μεταναστών στο συγκεκριμένο τομέα να αγγίζει το 42%, ενώ ακολουθούν ο τομέας της γεωργίας με 23%, του τουρισμού με 12% και της βιομηχανίας με 12%.

Σε ότι αφορά τον γυναικείο μεταναστευτικό πληθυσμό, το 52% αυτού δήλωσε έμμεσα ότι απασχολείται στην παροχή οικιακών υπηρεσιών, το 19% ότι εργάζεται σε τουριστικές επιχειρήσεις, το 15% ότι απασχολείται στον τομέα της γεωργίας και το 9% στον τομέα της βιομηχανίας, όπως παραστατικά απεικονίζεται και στο γράφημα 6 που ακολουθεί (Lianos, Petralias, & Boussoulas, 2004) (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2001).

Γράφημα 6: Εργασιακή Κατανομή των Μεταναστών στην Ελλάδα

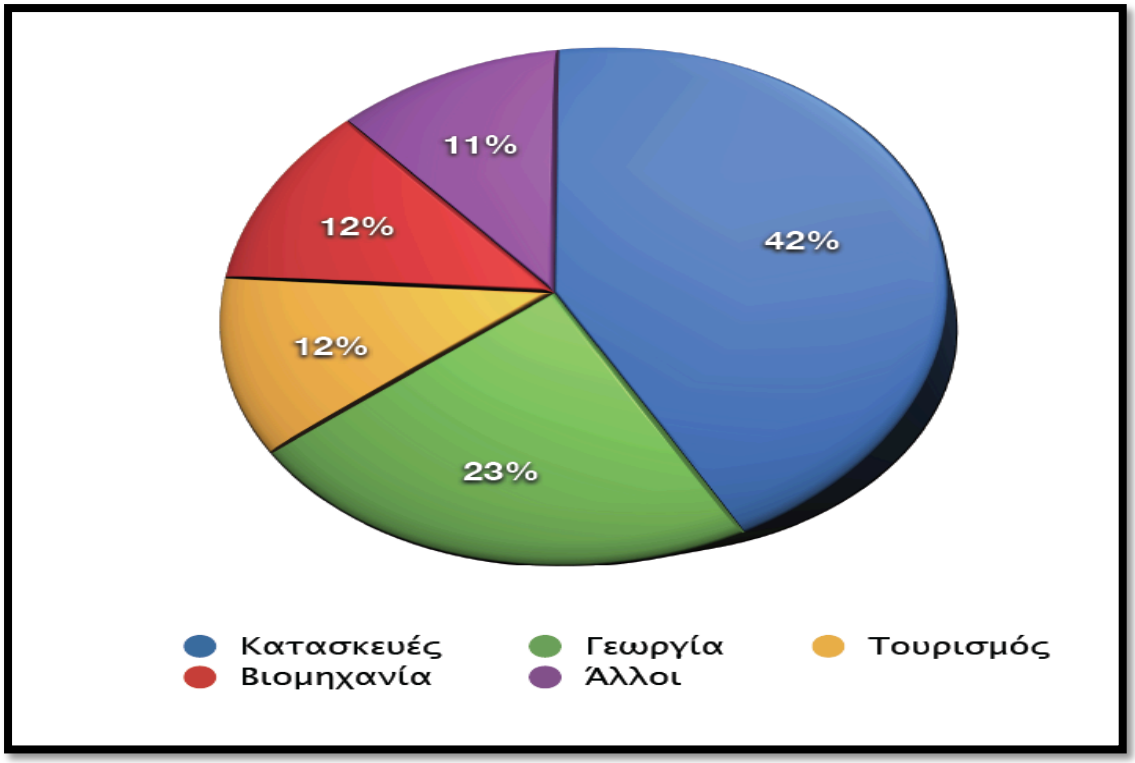

Πηγή: (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2001)

Στην πλειοψηφία των οικονομικών μεταναστών που απασχολούνται στην Ελλάδα, αποδόθηκαν συγκεκριμένα επιμέρους χαρακτηριστικά, που ουσιαστικά αντικατοπτρίζουν την επίδρασή τους στην εγχώρια αγορά εργασίας και την μορφοποίηση που επέφεραν. Πιο συγκεκριμένα, την αλβανική «εργατική τάξη» αποτελούν κυρίως άντρες, οι οποίοι απασχολούνται στον τομέα των κατασκευών, της γεωργίας, της βιομηχανίας και του τουρισμού, ενώ οι γυναίκες απασχολούνται κυρίως στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της μεταναστευτικής εργασίας των Αλβανών, είναι οι ιδιαίτερα χαμηλές μισθολογικές απολαβές, η σωματικά απαιτητική εργασία, ως επί το πλείστον χειρωνακτική που δεν προϋποθέτει ιδιαίτερα πνευματικά προσόντα ούτε εξειδικευμένες γνώσεις, η ανασφάλιστη-άτυπη απασχόληση και τέλος το ιδιαίτερα υποτιμημένο «κοινωνικό προφίλ» των εργασιών στις οποίες απασχολούνται (Lazaridis & Romaniszyn, 1998, σσ. 5-22) (Iosifides & King, 1999) (Baldwin-Edwards, 2004, σσ. 51-66) (Hatziprokopiou, 2006).

Ένα από τα επιμέρους ζητήματα της εισόδου των Αλβανών μεταναστών στην ελληνική αγορά εργασίας, αφορά την επίδραση που επήλθε στους εγχώριους μισθούς

και στο συνολικό ποσοστό ανεργίας των Ελλήνων εργαζομένων. Σε ότι αφορά το πρώτο εκ των δύο ζητημάτων τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών ταυτίζονται με αυτά της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σε παγκόσμιο επίπεδο, τα οποία και αναλύθηκαν προγενέστερα. Ορισμένες μελέτες εντοπίζουν μείωση στους μισθούς των Ελλήνων (λιγότερες σε αριθμό), ενώ άλλες δεν εντοπίζουν επίδραση στις μισθολογικές απολαβές των Ελλήνων εργαζομένων, αντιθέτως υποστηρίζουν ότι η είσοδος των Αλβανών μεταναστών επέφερε μισθολογική αύξηση, το μέγεθος της οποίας διαφέρει ανάλογα με το είδος της εργασίας.

Πιο συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη τις θετικά προσκείμενες στη μετανάστευση μελέτες, υπολογίζεται μικρός ρυθμός ετήσιας αύξησης των μισθών των Ελλήνων εργαζομένων που ανήκουν στην κατώτερη μισθολογικά κλίμακα της τάξης του 1-2%, σε αντίθεση με τους υψηλότερα αμειβόμενους εργαζομένους που εμφανίζουν μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης των μισθολογικών τους απολαβών σε ετήσια βάση. Η διαφοροποίηση αυτή ανάμεσα στους χαμηλόμισθους και στις υπόλοιπες κατηγορίες εργαζομένων, οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι μετανάστες που εισήλθαν στην Ελλάδα, κατέλαβαν θέσεις εργασίας που προορίζονταν για το ανειδίκευτο εργατικό προσωπικό, με αποτέλεσμα να λειτουργούν ως υποκατάστατο των εγχώριων εργαζομένων που επιδίωκαν την απασχόλησή τους στους ίδιους ή παρεμφερείς εργασιακούς τομείς. Ο χαμηλός ρυθμός ανάπτυξης των κατώτερων εθνικών μισθών επηρέασε όπως είναι αναμενόμενο την γενικότερη τάση σε ολόκληρο το μισθολογικό οικοδόμημα της χώρας. Σε γενικές γραμμές η επίδραση των μεταναστών σε ορισμένους εργασιακούς τομείς ήταν μεγαλύτερη και σε άλλους μικρότερη, αποτρέποντας όμως σε όλες τις περιπτώσεις την εισοδηματική απώλεια, ως αποτέλεσμα της μισθολογικής μείωσης (Chletsos & Karassavoglou, 1997) (Lianos, 1993) (Nikas, 1991, σσ. 145-151).

Η διατήρηση των μισθών των εργαζομένων με χαμηλό ή μέτριο επίπεδο εξειδίκευσης και η αύξηση των αντίστοιχων μισθολογικών απολαβών των υψηλής εξειδίκευσης Ελλήνων εργαζομένων, είχε ως αποτέλεσμα την όξυνση του χάσματος εισοδηματικής κατανομής στην Ελλάδα. Μειώθηκε ουσιαστικά το εισόδημα των Ελλήνων εργαζομένων στους κλάδους όπου οι μετανάστες λειτουργούσαν ως υποκατάστατο εργατικό δυναμικό και αυξήθηκε σε κλάδους όπου η μεταναστευτική εργασία λειτουργούσε συμπληρωματικά (Ψημμένος, 2001).

Εκτός από την μελέτη της επίδρασης των Αλβανών μεταναστών στους εγχώριους μισθούς, πρέπει να μελετηθεί και η επίδρασή τους στο ποσοστό ανεργίας

των Ελλήνων εργαζομένων, ώστε να έχουμε μια σαφή εικόνα των μεταβολών που επήλθαν στο ευρύτερο εγχώριο εργασιακό περιβάλλον της Ελλάδας. Η θεωρητική υπόθεση που απορρέει από την είσοδο των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα, προβλέπει ότι σημαντικός αριθμός των εγχώριων εργαζομένων θα μετατοπιστεί από τις θέσεις απασχόλησής τους γεγονός που θα προκαλέσει αύξηση των ποσοστών ανεργίας. Η συγκεκριμένη θεωρητική υπόθεση όμως ενέχει αδυναμίες που σχετίζονται αρχικά με την διασύνδεση των δύο αυτών μεταβλητών και μετέπειτα με τα αποδεικτικά μέσα που χρησιμοποιούνται για την εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Όπως και κατά την μελέτη των μισθών, έτσι και σε αυτή την πτυχή του μεταναστευτικού φαινομένου, δεν μπορεί να αποδειχθεί, άνευ επιστημονικά τεκμηριωμένων στοιχείων, η αύξηση των ποσοστών ανεργίας λόγω της εισόδου Αλβανών κυρίως μεταναστών την δεκαετία του 1990. Το ποσοστό της εγχώριας πραγματικής ανεργίας παρέμεινε σχεδόν σταθερό την πρώτη δεκαετία μετά την έναρξη της νεότερης αλβανικής μετανάστευσης (Ρομπόλης, 2007, σσ. 11-12) και η μόνη επίδραση που μπορεί να αναφερθεί, διατηρώντας όμως τις σχετικές επιστημονικές επιφυλάξεις, αφορά τον μικρό ρυθμό που το ποσοστό αυτό μειωνόταν διαχρονικά, μέχρι και την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από σχετικές έρευνες όπως αυτή που διεξήχθη από τον Λιανό Θ. σε πενήντα δύο συνολικά πόλεις της Ελλάδας, αποδεικνύοντας μηδαμινή μεταβολή στην ανεργία ως αποτέλεσμα της εισόδου μεταναστών (Λιανός, 2003). Τα προαναφερθέντα αποτελέσματα, οφείλονται στο γεγονός ότι οι μετανάστες δεν λειτούργησαν τελικά ως υποκατάστατα των Ελλήνων εργαζομένων, αλλά ως συμπληρωματική εργατική δύναμη. Με άλλα λόγια, οι μετανάστες αύξησαν την απασχόληση ενώ δεν επηρέασαν την ανεργία στη χώρα διότι απασχολούνταν κυρίως σε επιχειρήσεις του αστικού τομέα και σε πληθώρα αγροτικών επιχειρήσεων που δεν θα μπορούσαν να προσελκύσουν ντόπιο εργατικό δυναμικό, με αποτέλεσμα οι θέσεις των γηγενών απασχολούμενων να μένουν ανεπηρέαστες ή ακόμα και να αυξάνονται ως αποτέλεσμα των θετικών ρυθμών ανάπτυξης που παρατηρήθηκαν μέχρι και την εμφάνιση της οικονομικής ύφεσης-κρίσης στην Ελλάδα (Baldwin-Edwards, 2004a).

Σημαντική παράμετρος στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την επίδραση των Αλβανών μεταναστών στους εγχώριους μισθούς και την ελληνική οικονομία γενικότερα, αποτελεί επιπροσθέτως η μη δηλωμένη απασχόληση αλλοδαπών και γενικότερα η παραοικονομία στην Ελλάδα. Ίσως από τους σημαντικότερους παράγοντες έλξης των Αλβανών μεταναστών που εισέρρεαν υπό

μορφή «χιονοστιβάδας» στην ελληνική επικράτεια, κυρίως μέσω των δύσβατων ορεινών όγκων της δυτικής και κεντρικής Μακεδονίας, ήταν το οικονομικό σύστημα της χώρας και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του υπάρχοντος εργασιακού περιβάλλοντος. Η ελληνική οικονομία απορρόφησε σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο τους Αλβανούς μετανάστες κυρίως λόγω ορισμένων δομικών χαρακτηριστικών που σχετίζονται με την εργασία και τη παραγωγή του εγχώριου προϊόντος. Κύριο γνώρισμα της μεταναστευτικής εργασίας ήταν το καθεστώς παράτυπης-αδήλωτης παροχής αυτής. Ως «παραοικονομία», σύμφωνα με τον Warren R., χαρακτηρίζεται η εργασιακή δραστηριοποίηση, εντός της αγοράς, για την παραγωγή νόμιμων αγαθών και παροχή νομοθετικά προσδιορισμένων υπηρεσιών, η οποία όμως δεν πραγματώνεται εν γνώση της Πολιτείας, δεν φορολογείται και δεν αποτελεί αντικείμενο των όποιων Πολιτειακών ρυθμίσεων, σχετικών με την οικονομία και την παροχή εργασίας (Warren, 1994). Αν και η παραοικονομία προηγείται χρονικά της μετανάστευσης, η θέση των μεταναστών σε αυτή αποτελεί σημαντικό παράγοντα, τόσο για τους ίδιους όσο και για την εγχώρια οικονομία. Η διαφορά της απασχόλησης στην παραοικονομία μεταξύ γηγενών και μεταναστών είναι ότι οι πρώτοι έχουν την δυνατότητα να αναζητήσουν εργασία και στην «επίσημη» οικονομία, ενώ οι μετανάστες χωρίς τα απαιτούμενα έγγραφα παραμονής και απασχόλησης είναι παγιδευμένοι στην παραοικονομία, μη έχοντας άλλη δυνατή επιλογή.

Η παραοικονομία στην Ελλάδα αντιπροσωπεύει το 28-35% περίπου της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας της χώρας ή το 45% περίπου του ΑΕΠ, γεγονός που την κατατάσσει στην πρώτη θέση της λίστας συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της νότιας Ευρώπης, όταν στην Ισπανία και την Πορτογαλία η παραοικονομία αντιπροσωπεύει το 15% του ΑΕΠ (Baldwin-Edwards & Safilios-Rothschild, 1999).

Η παράτυπη μεταναστευτική εργασία είναι ένα φαινόμενο που απασχολεί όλες τις σύγχρονες δημοκρατικές χώρες της Ευρώπης αλλά και ολόκληρου του κόσμου. Η ελαστικότητα που η παράτυπη απασχόλησης προσφέρει, έχει αμφιταλαντευόμενες επιπτώσεις για την εκάστοτε οικονομία. Από την μία πλευρά προωθεί την ανταγωνιστικότητα των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, συνεισφέροντας στην ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη και από την άλλη αποτελεί σημαντική πηγή απώλειας κρατικών εσόδων ,ενώ δύναται να προκαλέσει κοινωνικές προστριβές μεταξύ διαφόρων κοινωνικών ομάδων (Χλέτσος, 2005). Ο τρόπος που το ελληνικό κράτος προσπαθεί να αντιμετωπίσει την παράτυπη εργασία και την

επακόλουθη παραοικονομία έρχεται σε αντίθεση πολλές φορές με τα τελικά αποτελέσματα της προσπάθειας αυτής και ως εκ τούτου εδραιώνεται μια τελείως αντικρουόμενη πραγματικότητα στην οποία η Πολιτεία άλλα επιδιώκει και άλλα εν τέλει πραγματώνει. Η ελληνική περίπτωση, εμφανίζει τόσο διευρυμένη παραοικονομία διότι οι εν γένει δομές της λειτούργησαν ουσιαστικά ως «καταλύτης» στην ανάπτυξη και τη διατήρησή της.

Η αύξηση του μορφωτικού επιπέδου των Ελλήνων πολιτών και η ιδιομορφία των παραγωγικών διαδικασιών που αποτελείται από μικρής ή μεσαίας κλίμακας οικογενειακές επιχειρήσεις, οι οποίες χρησιμοποιούν πεπαλαιωμένες μεθόδους παραγωγής και ξεπερασμένες τεχνολογικές υποδομές με αποτέλεσμα να απαιτείται αυξημένη χειρωνακτική υποβοήθηση, αποτέλεσαν δύο βασικούς λόγους αύξησης της παράτυπης απασχόλησης. Επικουρικοί, αλλά εξίσου σημαντικοί λόγοι που οι Αλβανοί μετανάστες και οι Έλληνες εργοδότες εκμεταλλεύτηκαν στο έπακρο, με αποτέλεσμα να διογκωθεί ακόμα περισσότερο το πρόβλημα της παραοικονομίας στην Ελλάδα, ήταν η αυξημένη απασχόληση των γυναικών και ο διευρυμένος τουριστικός και κατασκευαστικός τομέας που δημιούργησε πολλές νέες θέσεις εργασίας για τους Αλβανούς οικονομικούς μετανάστες.

Οι Έλληνες εργοδότες θεωρούσαν και συνεχίζουν σε πολλές περιπτώσεις να θεωρούν ότι το ρίσκο της παράτυπης απασχόλησης μεταναστών στις επιχειρήσεις τους είναι πολύ μικρό, συγκριτικά με τα κέρδη που η μη καταβολή των φορολογικών και ασφαλιστικών εισφορών δύναται να τους επιφέρουν. Όπως περιγράφηκε και προηγουμένως, η εποχιακή, παράτυπη και χαμηλά αμειβόμενη εργασία των χαμηλής εξειδίκευσης Αλβανών μεταναστών αυξήθηκε αριθμητικά και ουσιαστικά εδραιώθηκε στην ελληνική οικονομία με αποτέλεσμα να αντιπροσωπεύει μεγάλο ποσοστό της συνολικής εγχώριας οικονομικής διαδικασίας (Glytsos, 2005). Το κόστος που απαιτείται για τη νομιμοποίηση των Αλβανών, συχνά ισοδυναμεί με τις μισθολογικές απολαβές ενός ή δύο μηνών, διότι τα παράβολα ακόμα και για τις εποχικές άδειες διαμονής και εξαρτημένης εργασίας είναι αρκετά υψηλά, ενώ η συνεχής ισχυροποίηση του αλβανικού νομίσματος απέναντι στη δραχμή παλιότερα και στο ευρώ σήμερα, λειτουργεί αποτρεπτικά σε κάθε σκέψη νόμιμης απασχόλησης με αποτέλεσμα η παραοικονομία να αποκτά νέα δυναμική στην Ελλάδα. Το εύρος της παραοικονομίας στη χώρα και η παράτυπη παρεχόμενη εργασία, διατήρησε σε χαμηλό επίπεδο το κόστος παραγωγής, λόγω των μειωμένων ημερομισθίων και της μη καταβολής των ασφαλιστικών εισφορών στους μετανάστες εργαζομένους,

επιτρέποντας την παράνομη κερδοφορία των εργοδοτών και την διαιώνιση του εν λόγω φαινομένου (Φακιόλας, 2001) (Gedeshi, 2002). Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι για το 1996 η παράτυπη εργασία μόνο στον τομέα των κατασκευών, αποτελούσε σχεδόν το 50% της συνολικής νόμιμης απασχόλησης των αλλοδαπών μεταναστών στην Ελλάδα, γεγονός που αποδεικνύει την σημασία ενασχόλησης με τις οικονομικές αγκυλώσεις που προκαλεί η μορφή αυτή απασχόλησης τόσο στην Ελλάδα όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο (Baldwin-Edwards, 1998b).

3.4.3 Τα ιδιαίτερα Δημογραφικά Χαρακτηριστικά των Αλβανών Μεταναστών

Μέχρι πρόσφατα, η έμφυλη (gender) σχέση στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών του μεταναστευτικού φαινομένου είχε παραγκωνιστεί αν όχι αποσιωπηθεί πλήρως. Πρόσφατα, σειρά μελετών έχει αναδείξει τον σημαίνοντα ρόλο που η έμφυλη διάκριση, ως κοινωνική ιδεολογία και όχι ως καθαρά βιολογικό χαρακτηριστικό, διαδραματίζει στα ιδιαίτερα γνωρίσματα της σύγχρονης οικονομικής μετανάστευσης. Η έμφυλη αυτή διάσταση της μετανάστευσης αποτυπώνεται πλήρως και στην ελληνική πραγματικότητα (Baldwin-Edwards, 2001b) (Burchell & Rubert, 1994).

Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ για το έτος 2000, το 60% του συνόλου των μεταναστών στην Ελλάδα ήταν γυναίκες, προερχόμενες κυρίως από Βουλγαρία σε ποσοστό 76% επί του συνόλου των ομοεθνών τους, από την Αλβανία (70%), από τη Ρουμανία (76%) και από την Πολωνία (80%) (OECD, 2000). Στην Ελλάδα, οι σημαντικότεροι τομείς που συνδέονται με την απασχόληση των γυναικών, στους οποίους και θα επικεντρώσουμε το ερευνητικό μας ενδιαφέρον, είναι η απασχόληση στον τριτογενή τομέα παροχής υπηρεσιών και πιο συγκεκριμένα στην οικιακή απασχόληση αλλά και στη «βιομηχανία του σεξ», των ερωτικών με άλλα λόγια υπηρεσιών. Επισημαίνεται ότι στην χώρα μας οι αλλοδαπές γυναίκες απασχολούνται στους συγκεκριμένους κλάδους, είτε υπό καθεστώς νομιμότητας είτε παράνομα. Η παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών της εργασίας των μεταναστριών στην Ελλάδα, θα βοηθήσει στην κατανόηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ελληνικής περίπτωσης και ενδεχόμενων να αποτελέσει σημαντικό «ερευνητικό εργαλείο» για να αντιμετωπιστούν περιστατικά εργασιακής ή σεξουαλικής εκμετάλλευσης με σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις τόσο για τις ίδιες τις γυναίκες που αποτελούν στην πλειοψηφία των περιπτώσεων τα θύματα, όσο και για ολόκληρη την κοινωνία υποδοχής τους.

Συνολικά, παρά το μικρό ποσοστό των γυναικών που υπέβαλλαν αιτήσεις νομιμοποίησης σε όλα τα προγράμματα που μέχρι σήμερα έχει εφαρμόσει η ελληνική Πολιτεία, συγκριτικά με τους άνδρες μετανάστες, οι γυναίκες υπερεκπροσωπούνται σε συγκεκριμένες εθνοτικές ομάδες, γεγονός που επιβεβαιώνει τον έμφυλο προσανατολισμό ορισμένων χωρών «εξαγωγής» εργατικού δυναμικού. Για παράδειγμα, στους ουκρανικής καταγωγής μετανάστες, οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 78,6%, στους γεωργιανούς το 61,7%, το 73,3% στους Ρώσους και το 81% των μεταναστών από τις Φιλιππίνες. Η έμφυλη κατανομή των μεταναστών, εξαρτάται κυρίως από τις συνθήκες απασχόλησης στην Ελλάδα, αλλά και από τα ιδιαίτερα κοινωνικά, πολιτισμικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά των χωρών καταγωγής τους. Μουσουλμανικά κράτη, είναι μάλλον απίθανο να εμφανίσουν μεγάλα ποσοστά γυναικείας εκπροσώπευσης στο συνολικό αριθμό των μεταναστών, διότι λόγω των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων, δεν επιτρέπεται η εργασία των γυναικών εκτός της οικίας, με απώτερο αποτέλεσμα το φαινόμενο της ατομικής μετανάστευσης των μουσουλμάνων γυναικών να είναι αριθμητικά περιορισμένο (Maratou-Alipranti & Fakiolas, 2003).

Μελετώντας την πρώτη κατηγορία έμφυλης απασχόλησης στον ελληνικό τριτογενή τομέα, παρατηρούμε ότι σε αυτή συμπεριλαμβάνεται η πλειοψηφία των γυναικών μεταναστριών και σχετίζεται με την παροχή υπηρεσιών οικιακής βοήθειας. Η μεγάλη ζήτηση στο συγκεκριμένο τομέα, είναι αποτέλεσμα των μεταβολών που επήλθαν στην εγχώρια γυναικεία εργασιακή πραγματικότητα. Για την κατανόηση της μεγάλης ζήτησης στον τομέα παροχής υπηρεσιών οικιακής απασχόλησης, αρκεί να μελετήσουμε τις τάσεις της ελληνικής έμφυλης απασχόλησης. Ο ρόλος της γυναίκας στην Ελλάδα εντάσσεται σε ένα ιδιόμορφο και ιδιαίτερο μοντέλο που απέχει παρασάγγας από τα αντίστοιχα μοντέλα των περισσοτέρων ευρωπαϊκών και όχι μόνο χωρών. Ο ρόλος της «Ελληνίδας νοικοκυράς» έχει ταυτιστεί με την παροχή όλων των υπηρεσιών που σχετίζονται με την οικιακή απασχόληση και την οικογενειακή ευημερία, όπως η ανατροφή των παιδιών, η καθαριότητα του σπιτιού, η προετοιμασία του φαγητού, η παροχή βοήθειας στις οικογενειακές επιχειρήσεις άνευ αμοιβής και η φροντίδα των ηλικιωμένων μελών αυτής, ενώ στον άντρα έχει αντίστοιχα «ανατεθεί» η υποχρέωση να εργάζεται κυρίως εκτός της οικίας και να συνεισφέρει αποκλειστικά με τον μισθό του στην επιβίωση της οικογενείας (Flaquer, 2000).

Τις τελευταίες δεκαετίες, το συγκεκριμένο μοντέλο, που για χρόνια χαρακτήριζε το σύνολο σχεδόν των ελληνικών νοικοκυριών, αρχίζει να χάνει την

δυναμική του. Η μεταβολή αυτή οφείλεται στην ενεργή συμμετοχή των Ελληνίδων στην αγορά εργασίας και στην απασχόλησή τους σε εξωτερικές δουλειές. Ταυτόχρονα, το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών στην Ελλάδα αυξάνεται σε σημείο που ξεπερνά αυτό του μέσου Έλληνα άνδρα εργαζόμενου, με αποτέλεσμα η εργατική δύναμη νέων ηλιακά γυναικών να αποτελεί την σύγχρονη έμφυλη πραγματικότητα. Χαρακτηριστικά είναι τα στατιστικά μεγέθη που εντοπίζουν αύξηση της γυναικείας συμμετοχής στον επ' αμοιβή «εργασιακό στίβο» από 31,2% σε 47,5% μέσα στο διάστημα 1971-1996. Έρευνες έχουν επίσης αποδείξει ότι τα δύο τρίτα των γυναικών που παραδοσιακά θα απασχολούνταν στην οικία τους, απασχολούνται πλέον σε αμειβόμενη εργασία εκτός αυτής. Σημαντική αύξηση επήλθε και στο ποσοστό του συνολικού μορφωτικού επιπέδου των γυναικών συγκριτικά με αυτό των ανδρών (Anthias & Lazaridis, 2000). Η πραγματικά αξιοπρόσεκτη αυτή αλλαγή των τάσεων στην γυναικεία απασχόληση, όπως ήταν αναμενόμενο, άφησε σημαντικό «κενό» στην παροχή οικιακών υπηρεσιών το οποίο και κάλυψαν τελικά οι μετανάστριες στην Ελλάδα. Οι γυναίκες μετανάστριες προερχόμενες από την Αλβανία, τις Φιλιππίνες και την ανατολική Ευρώπη έχουν λάβει την «μερίδα του λέοντος» στην παροχή οικιακών υπηρεσιών στα ελληνικά νοικοκυριά.

Όπως και κάθε άλλη μεταναστευτική εργασιακή κατηγορία, έτσι και στον τομέα παροχής οικιακής βοήθειας, υπάρχουν ιδιαίτερα γνωρίσματα που διαμορφώνουν αλλά και διαμορφώνονται ως αποτέλεσμα της ελληνικής εργασιακής πραγματικότητας. Η πρότερη άσχημη οικονομική κατάσταση των αλλοδαπών γυναικών, τα «τρωτά» σημεία που παρουσιάζει ο συγκεκριμένος εργασιακός κλάδος, η απουσία νόμιμης διαμονής και απασχόλησης στη χώρα και η ελλιπής κρατική και νομοθετική προστασία τους, τις κάνει οιονεί θύματα σε περιστατικά σωματικής και οικονομικής εκμετάλλευσης. Παρά την ποικιλόμορφη εκμετάλλευση με την οποία πολλές αλλοδαπές εργαζόμενες έρχονται αντιμέτωπες, ο μισθός τους, αν και είναι μηδαμινός συγκριτικά με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, είναι μέχρι και έξι φορές μεγαλύτερος συγκριτικά με αυτόν του μέσου εργαζόμενου στην χώρα προέλευσής τους, γεγονός που αναγκάζει πολλές εξ αυτών σε παθητική αντιμετώπιση των περιστατικών εκμετάλλευσης που βιώνουν (Fakiolas, 2000, σσ. 67-68).

Ειδικότερα σε ότι αφορά τον αριθμό των γυναικών από την Αλβανία που προσλαμβάνονται για να εργασθούν στον τομέα της οικιακής απασχόλησης, αυτός ανέρχεται σε χιλιάδες. Πολλές εξ αυτών κατά την διάρκεια εργασίας τους εκτός από την οικονομική εκμετάλλευση υπόκεινται και σε βίαιες συμπεριφορές ή σεξουαλικές

παρενοχλήσεις. Εκτός από τις περιπτώσεις αυτές, οι εργαζόμενες από την Αλβανία δεν προστατεύονται επαρκώς από το νομικό σύστημα της Ελλάδας με αποτέλεσμα να καταστρατηγούνται βασικά εργασιακά δικαιώματα που ισχύουν για τον γηγενή πληθυσμό ή τους νόμιμους μετανάστες της χώρας, όπως ο μισθός, το ωράριο εργασίας, η ασφάλιση και η πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (Lazaridis, 2000) (Ψημμένος & Σκαμνάκης, 2008).

Η δεύτερη κυριότερη κατηγορία έμφυλης εργασίας στην Ελλάδα, που μελετάται στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διδακτορικής διατριβής, αφορά τις γυναίκες που απασχολούνται με ή χωρίς την θέλησή τους στην ερωτική βιομηχανία. Το έγκλημα της διακίνησης με σκοπό την μετέπειτα εκμετάλλευση των ανθρώπων (trafficking), αποτελεί αδιαμφισβήτητα ένα από τα πιο περίπλοκα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι σύγχρονες κοινωνίες. Η σπουδαιότητά του, έγκειται στη σχέση που το φαινόμενο αυτό έχει με την έννοια του «εγκλήματος» και δη του οργανωμένου εγκλήματος, αποτελώντας μία από τις πιο επικερδείς δραστηριότητες που σχετίζονται με την μετανάστευση και την καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ασφάλεια, αλλά και τις θεμελιώδεις αξίες-δομές των δημοκρατικών κοινωνιών (Engle, 2004). Η ταχύτητα με την οποία έχει εξαπλωθεί η πολυδιάστατη αυτή εγκληματική δράση τα τελευταία χρόνια, μπορεί να δικαιολογηθεί λόγω των υπέρογκων κερδών των δραστών, που τις περισσότερες περιπτώσεις αποτελούν μέλη πολυάριθμών και καλά δομημένων εγκληματικών οργανώσεων.

Τα διακινούμενα άτομα με σκοπό την εκμετάλλευση στην Ευρώπη αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, υπολογίσθηκαν στα 21.000.000 περίπου για το 2012. Κυριότερη αιτία της οργανωμένης διακίνησης ανθρώπων είναι η μετέπειτα γενετήσια εκμετάλλευση τους. Υπολογίζεται ότι μόνο στην Ευρώπη 800.000 άτομα ζουν και εργάζονται υπό καθεστώς δουλείας το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων προέρχεται από την Ασία (Γράφημα 7).

Η θυματοποίηση του ιδιαίτερα ειδεχθούς αυτού αδικήματος, αφορά σε ποσοστό 68% τις γυναίκες, σε 17% τους άντρες και σε 15% τα ανήλικα παιδιά, αποτελώντας την δεύτερη μεγαλύτερη πηγή εγκληματικών εσόδων μετά την διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, αποφέροντας παράνομα κέρδη που ξεπερνούν τα 32.000.000.000 δολάρια ετησίως. Η αποτελεσματική προσπάθεια αντιμετώπισης της παράνομης διακίνησης και εκμετάλλευσης ανθρώπων, έγκειται στην πολυεπίπεδη δράση των αρμόδιων Αρχών και των κοινωνιών των χωρών προορισμού τους, ώστε να εξαλειφθεί η ιδιαίτερα ειδεχθής αυτή εγκληματική συμπεριφορά (ILO, 2012).

Γράφημα 7: Παγκόσμια Κατανομή Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων (επί της %)

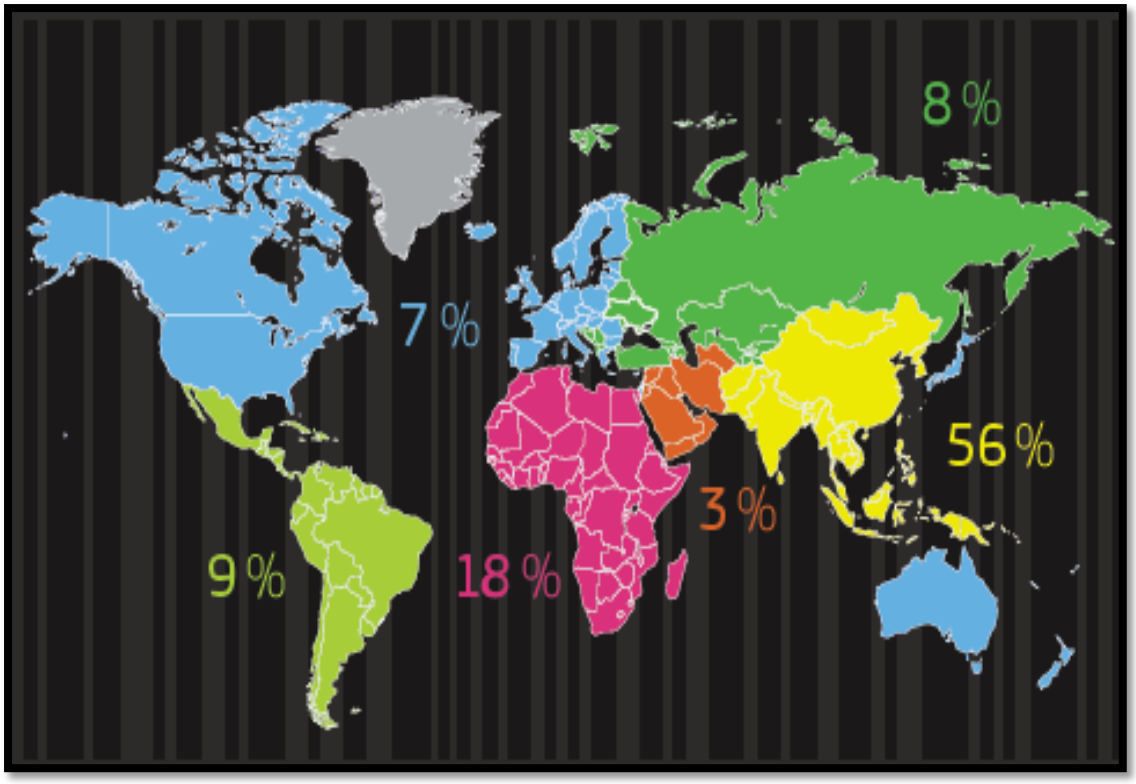

Πηγή: (ILO, 2012)

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα στοιχεία, η διακίνηση και η εκμετάλλευση ανθρώπων θα μπορούσε να θεωρηθεί περισσότερο ως μία καλά οργανωμένη και μεθοδευμένη εγκληματική οργάνωση, παρά ως μία μεμονωμένη, ποινικώς κολάσιμη πράξη, διότι περιλαμβάνει διάφορα στάδια ξεκινώντας με τις διάφορες μεθόδους προσέγγισης και «προσηλυτισμού» των θυμάτων, ενώ συνεχίζει με τη μεταφορά των θυμάτων σε άλλες χώρες, καταλήγοντας τελικά στο στάδιο της εκμετάλλευσης, το οποίο και εκλαμβάνει διάφορες μορφές, μεταξύ των πιο συνηθισμένων και η εξαναγκασμένη πορνεία. (UN, 2006).

Σύμφωνα με στοιχεία του Διεθνή Οργανισμού Μετανάστευσης, εκατοντάδες χιλιάδες γυναίκες διακινούνται παγκοσμίως και η Ελλάδα, παρά την αντίθετη άποψη πολλών, έχει μετατραπεί σε βασική χώρα προορισμού των κυκλωμάτων που μαίνονται στο συγκεκριμένο «εγκληματικό χώρο» ή χρησιμοποιείται ως χώρα διέλευσης (transit) με σκοπό να προωθηθούν οι γυναίκες αυτές σε άλλες χώρες της Ευρώπης και ολόκληρου του κόσμου. Ο αριθμός των γυναικών που διακινούνται ετησίως, είτε προς την Ελλάδα είτε μέσω αυτής, ξεπερνά κατά πολύ τις 20.000, μεγάλο ποσοστό των οποίων προέρχεται και από την γειτονική Αλβανία.

Το ιδιαίτερα ευαίσθητο ζήτημα της διακίνησης γυναικών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση και η εκτεταμένη εμφάνισή του στην ελληνική επικράτεια και κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, οφείλεται, εκτός των άλλων, στην μείωση του αριθμού των Ελληνίδων που απασχολούνται στον συγκεκριμένο εργασιακό χώρο, λόγω της αύξησης του μορφωτικού τους επιπέδου αλλά και στο γεγονός ότι η εκμετάλλευση αλλοδαπών γυναικών είναι πιο επικερδής για τα κυκλώματα. Η αλλαγή που περιγράφεται, συνέβη το ίδιο ξαφνικά όπως και στον τομέα της οικιακής απασχόλησης. Το 1991 η αναλογία μεταξύ Ελληνίδων και αλλοδαπών γυναικών ήταν επτά προς τρία, ενώ μέχρι το 1996 η αναλογία άλλαξε σε δύο προς τρία αντίστοιχα (Karakatsanis & Swarts, 2003, σσ. 252-253) (Κανταράκη, 2000).

Εκτός της μεταβολής στην εθνικότητα των γυναικών, άλλαξε και ο τρόπος που η «βιομηχανία του σεξ» λειτουργεί στην Ελλάδα. Ενώ δηλαδή παλιότερα το επάγγελμα της ιερόδουλου εξασκούνταν κυρίως σε νόμιμους οίκους ανοχής, πλέον η εκμετάλλευση των γυναικών αυτών πραγματοποιείται μέσω καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος (μπαρ-καφετέριες), μέσω αγγελιών σε εφημερίδες και περιοδικά (call-girls) ή μέσω του διαδικτύου και των ΜΜΕ. Η συγκεκαλυμμένη και καλά οργανωμένη διακίνηση και εκμετάλλευση των ανθρώπων αυτών δεν είναι ιδιαίτερα γνωστή στο ευρύ κοινό, γεγονός που οδηγεί στην παραπληροφόρηση πολλών εκ των πολιτών που δεν αντιλαμβάνονται το μέγεθος του προβλήματος.

Ο τρόπος διακίνησης, φυσικού περιορισμού και εκμετάλλευσης των εν λόγω αλλοδαπών γυναικών, κάνει ιδιαίτερα δύσκολη την προστασία τους και παρά τις νομοθετικές προσπάθειες των τελευταίων ετών, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό κυρίως επίπεδο, για αυστηροποίηση των ποινών των παραβατών, δεν έχει επιτευχθεί ουσιαστική μείωση των κρουσμάτων έμφυλης εκμετάλλευσης. Οι συγκεκριμένες μεταναστευτικές ομάδες είναι άκρως ευάλωτες και η κοινωνική-κρατική «περιχαράκωση» των δικαιωμάτων τους, πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για την ελληνική και διεθνή έννομη τάξη, προκειμένου η έμφυλη εργασία και μετανάστευση γενικότερα, να προστατευθούν σε κάθε επίπεδο. Η ουσιαστική βούληση της ελληνικής Πολιτείας για την πάταξη όλων των περιστατικών εκμετάλλευσης των ανθρώπων, πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα των αρμόδιων Αρχών, ενώ παράλληλα πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης απέναντι σε τέτοιου είδους εγκληματικές συμπεριφορές (Lazaridis, 2001, σσ. 89-92), (Emke-Poulopoulos, 2001) (Emke-Poulopoulos, 2003).

3.4.4 Στερεότυπα και Προκαταλήψεις των Ελλήνων απέναντι στους Αλβανούς Οικονομικούς Μετανάστες

Με το που εδραιώθηκε ο αποκαλούμενος «ευρωπαϊκός πολιτισμός» στη συνείδηση των ευρωπαίων πολιτών και προωθήθηκε σταδιακά η υιοθέτηση μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας από όλους τους πολίτες της γηραιάς ηπείρου, άρχισε να γίνεται εμφανής και ο διαχωρισμός των ευρωπαίων με τους άλλους πολιτισμούς του κόσμου. Η Ευρώπη, μέσω των κρατών-μελών που την απαρτίζουν, διαχώρισε την πολιτιστική της διαφορετικότητα έναντι των άλλων κρατών, γεγονός που βοήθησε στην εμφάνιση ρατσιστικών και στερεοτυπικών αντιλήψεων απέναντι στους μη ευρωπαίους πολίτες και κυρίως απέναντι στους μετανάστες που προέρχονταν από τις χώρες με χαμηλό ετήσιο κατά κεφαλή μεικτό εθνικό εισόδημα ολόκληρου του κόσμου.

Ο όρος «ρατσισμός» μπορεί να ερμηνευτεί ποικιλοτρόπως. Ένας από τους ορισμούς αυτούς περιγράφει τον ρατσισμό ως «την κοινωνική ή πολιτική πρακτική διακρίσεων που βασίζεται στο δόγμα της ανωτερότητας μιας φυλής, εθνικής ή κοινωνικής ομάδας και στην καλλιεργημένη αντίληψη των μελών της βάσει της οποίας οφείλουν να περιφρουρούν την αμιγή σύσταση, την καθαρότητα της ομάδας τους καθώς και τον κυρίαρχο ρόλο έναντι των υπολοίπων φυλετικών, εθνικών κ.λπ. ομάδων που θεωρούνται κατώτερες» (Μπαμπινιώτης, 2002, σ. 1531). Ο όρος «στερεότυπα» από την άλλη, ερμηνεύεται ως «ο συμβολικός χαρακτηρισμός που αποδίδεται στα μέλη ομάδας ανθρώπων (εθνικής, κοινωνικής κ.λπ.) και βασίζεται σε γενικεύσεις (ενδεχομένως αυθαίρετες)» (Μπαμπινιώτης, 2002, σ. 1652).

Η σύγχρονη μετανάστευση, αποτέλεσε βασικό λόγο έξαρσης των ρατσιστικών συμπεριφορών και της ξενοφοβίας. Στις χώρες υποδοχής μεταναστών εμφανίστηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα στερεοτυπικές αντιλήψεις, από τα ασθενή κυρίως κοινωνικά στρώματα, βάσει των οποίων οι μετανάστες αποτελούσαν πηγή ανταγωνισμού τόσο στην αγορά εργασίας όσο και στην όλη λειτουργία του κράτους πρόνοιας. Με την πάροδο των χρόνων οι στερεοτυπικές αντιλήψεις ενισχύθηκαν και παρήγαγαν ιδεολογίες που σχετίζονται με τον ρατσισμό, τον εθνικισμό και την ξενοφοβία. Η είσοδος μεγάλου αριθμού μεταναστών στις χώρες υποδοχής, οδήγησε αναπόφευκτα στον επαναπροσδιορισμό και σε ορισμένες περίπτωσης στην εκ νέου θεώρηση των μειονοτικών ομάδων και του ρόλου που αυτές διαδραματίζουν στη νέα κοινωνία υποδοχής. Η διαφορετικότητα αυτή των μεταναστευτικών ομάδων από τον γηγενή πληθυσμό, αναπαρήγαγε στερεοτυπικές συμπεριφορές κατά των μεταναστών

μέσα από τον φόβο της πολιτικής-θρησκευτικής αλλοίωσης, του εθνικού κατακερματισμού και της εισαγόμενης μεταναστευτικής εγκληματικότητας.

Οι ρατσιστικές συμπεριφορές συνέχισαν να αυξάνονται όσο αυξάνονταν το ποσοστό των μεταναστών επί του συνόλου των κατοίκων μιας χώρας, προτάσσοντας το αίσθημα του φόβου που ενέπνεαν οι μετανάστες, θέτοντας παράλληλα εμπόδια στην ομαλή συνύπαρξη των διαφορετικών κοινοτήτων μέσα στην ίδια χώρα. Ο διαχωρισμός «εμείς-αυτοί» ή «γηγενείς-ξένοι» αποτέλεσε τη βάση για την προνομιακή μεταχείριση της πολυπληθέστερης και ισχυρότερης κοινωνικά-οικονομικά ομάδας, αποκλείοντας εντεχνιέντως και ποικιλοτρόπως την ομάδα των μεταναστών. Ο διαχωρισμός αυτός δεν επετεύχθη χωρίς την συνδρομή του εθνικού κράτους το οποίο αποτέλεσε πολλές φορές τον πρωτοστάτη στον διαχωρισμό των κοινωνικών ομάδων και στην δομική διαμόρφωση της ανώτερης και της κατώτερης κοινωνικά τάξης (Τσιμπιρίδου, 2004, σσ. 150-155).

Οι απαρχαιωμένες, σε μεγάλο βαθμό, αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας σχετικά με τον τρόπο και το βαθμό επίδρασης των μεταναστών σε διάφορους τομείς της εγχώριας ελληνικής πραγματικότητας, έχει επιταχύνει τον σχηματισμό μιας εσφαλμένης αντίληψης επί του ζητήματος συνολικά και ιδιαίτερα σε ότι αφορά την κοινωνική διάσταση της επίδρασης αυτής. Ο «οικονομικός ρατσισμός» των Ελλήνων απέναντι στους αλλοδαπούς οικονομικούς μετανάστες, όπως μπορεί να χαρακτηριστεί, ουσιαστικά βασίζεται στην παραδοχή ότι ο αριθμός των θέσεων εργασίας είναι δεδομένος, αυστηρά προσδιορισμένος και αμετάβλητος οπότε οποιαδήποτε αύξηση του εργατικού δυναμικού θα οδηγήσει αυτομάτως σε απολύσεις όλου του εγχώριου πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού. Αμφισβητείται ουσιαστικά ο καθοριστικός ρόλος του ελληνικού κράτος στη ρύθμιση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, στην κεφαλαιοκρατική αναδιάρθρωση, στην εφαρμογή της επενδυτικής και φοροεισπρακτικής πολιτικής και στην διαμόρφωση της εγχώριας οικονομικής πολιτικής συνολικά. Πολλοί Έλληνες θεωρούν ότι οι αλλοδαποί εργαζόμενοι «παίρνουν» τις δουλειές των Ελλήνων, αντίληψη που επηρεάζει γενικά τη ζωή των αλλοδαπών στην χώρα μας και δημιουργεί, εκ του μη όντος, σοβαρά προβλήματα στη συνοχή της ελληνικής κοινωνίας, δημιουργώντας τριβές στην ομαλή κοινωνική συμβίωση όλων των ατόμων που κατοικούν και εργάζονται εντός των ελληνικών συνόρων (Nikas & Aspasios, 2011).

Οι επιμέρους οικονομικές προοπτικές και οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι της εισόδου μεγάλου αριθμού οικονομικών μεταναστών εντός μίας χώρας έχουν αναλυθεί σε

ικανοποιητικό επίπεδο στις προηγούμενες υποενότητες του παρόντος κεφαλαίου. Στόχος της παρούσας υποενότητας είναι η διερεύνηση του τρόπου που οι προκαταλήψεις και οι στερεοτυπικές αντιλήψεις του γηγενή εργατικού δυναμικού της χώρας προορισμού των μεταναστών, δύνανται να επιβραδύνουν, ακόμα και να αναστείλουν την όλη κοινωνική και οικονομική ένταξη των αλλοδαπών μεταναστών.

Είναι προφανές ότι η είσοδος μεγάλου αριθμού αλλοδαπών εργαζομένων θα επιφέρει την εργασιακή μετατόπιση ορισμένων εγχώριων εργαζομένων. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η είσοδος μεγάλου αριθμού, αλβανικής κυρίως υπηκοότητας, μεταναστών είχε ως αποτέλεσμα την απασχόλησή τους, κατά ένα μεγάλο ποσοστό, σε εργασιακούς τομείς για τους οποίους οι Έλληνες δεν έδειχναν ιδιαίτερο ενδιαφέρον ενώ το ποσοστό των εγχώριων εργαζομένων που ανταγωνίζονταν την μεταναστευτική ομάδα ήταν συγκριτικά μικρό. Τα ιδιαίτερα εργασιακά χαρακτηριστικά της μεταναστευτικής ομάδας στην Ελλάδα και η οικονομική ώθηση που η μεταναστευτική εργασία έδωσε στην ελληνική οικονομία συνολικά, ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια της νεότερης αλβανικής μετανάστευσης προς την Ελλάδα, δημιούργησαν μια θετική συσχέτιση μεταξύ της μεταναστευτικής απασχόλησης και της εγχώριας οικονομικής ανάπτυξης, έχοντας ως αποτέλεσμα την υπερκάλυψη της μετατόπισης μικρής ομάδας Ελλήνων εργαζομένων από ορισμένους κλάδους, όπως ο κατασκευαστικός ή ο αγροτικός, από το θετικό πρόσημο της συνολικής οικονομικής ανάπτυξης της χώρας (Ιωακείμογλου, 2001, σσ. 85-87).

Η στερεοτυπική αντίληψη γύρω από τις οικονομικές επιδράσεις της μεταναστευτικής απασχόλησης, επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την οικονομική ανάπτυξη των μεταναστών με αποτέλεσμα την μειωμένη «αξιοποίησή» τους από την εγχώρια αγορά εργασίας. Ο ρόλος των ΜΜΕ στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης απέναντι στους Αλβανούς μετανάστες είναι άλλη μια ιδιαίτερα σημαντική παράμετρος που επηρέασε αλλά και συνεχίζει να επηρεάζει την εξέλιξη του μεταναστευτικού φαινομένου στην χώρα μας (Βλασίδης, 2005, σσ. 221-239). Τα ελληνικά ΜΜΕ και συνάμα η διαμορφούμενη από αυτά κοινή γνώμη πέρασε από διάφορα στάδια, σε ότι αφορά τον τρόπο αντιμετώπισης των μεταναστών και δει των Αλβανών. Με το άνοιγμα των συνόρων, τα ΜΜΕ αντιμετώπισαν δημοσιογραφικά τους Αλβανούς μετανάστες υπό τον «μανδύα» του φιλεύσπλαχνου γείτονα που κατανοεί τις κακουχίες και την οικονομική εξαθλίωση που ο συγκεκριμένος λαός βίωνε έχοντας την διάθεση να σταθεί δίπλα τους και να βοηθήσει με κάθε τρόπο να

υπερκεραστούν όλα τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν λόγω του μακρόχρονου καθεστώτος πλήρους απομόνωσης από τον υπόλοιπο κόσμο.

Η εικόνα αυτή μεταβλήθηκε, όταν οι Αλβανοί μετανάστες άρχισαν να εισέρχονται με ακόμα μεγαλύτερο ρυθμό στην ελληνική επικράτεια, κυρίως μέσω των αφύλακτων μεθοριακών διαβάσεων και η φυσική παρουσία τους έγινε αντιληπτή ακόμα και σε ιδιαίτερα απομονωμένα ελληνικά χωριά, πόσο μάλλον στις μεγαλουπόλεις της χώρας. Από το κλίμα συμπόνιας και αλληλοβοήθειας, τα ΜΜΕ άρχισαν να προβάλλουν τους Αλβανούς μετανάστες ως άκρως επικίνδυνα εγκληματικά και ταραχοποιά στοιχεία με χαμηλό κοινωνικό επίπεδο των οποίων ο ερχομός διαβρώνει τον ελληνικό «κοινωνικό ιστό», ενώ εκτός από τα χαρακτηριστικά του υποδεέστερου και απολίτιστου λαού που αποδόθηκαν από μερίδα ΜΜΕ, οι Αλβανοί μετανάστες στοχοποιήθηκαν διότι αποτελούσαν, σύμφωνα με τις απόψεις ορισμένων, ακόμα και εθνική απειλή που μπορεί να επιφέρει μελλοντικές επιπτώσεις στη διασφάλιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας και της οικονομικής ευημερία των Ελλήνων πολιτών (Kapllani & Mai, 2005). Η αντί μεταναστευτική αυτή στάση «εμπότισε» κάθε κοινωνικό επίπεδο και δημιούργησε μία υπέρ το δέον αρνητική και σε πολλές περιπτώσεις ρατσιστική συμπεριφορά απέναντι στους μετανάστες, στιγματίζοντας κάθε χρεία της μετακίνησης και της ζωής τους στην Ελλάδα.

Τα τελευταία χρόνια, τα ΜΜΕ και ακολούθως και η κοινή γνώμη έχει εντάξει σε μεγάλο βαθμό την ιδέα των πολυπολιτισμικών κοινωνιών στην καθημερινότητά της, συνειδητοποιώντας το γεγονός ότι οι μετανάστες στην Ελλάδα αποτελούν μία νέα πραγματικότητα που δεν θα αλλάξει άμεσα. Επίσης, αντιλήφθηκαν με το πέρασμα των χρόνων, ότι η ακραία εικόνα που διαμόρφωναν ορισμένα ΜΜΕ, κυρίως μέσω των αναφορών για αποκλειστική ευθύνη των Αλβανών μεταναστών για την αύξηση της εγκληματικότητας δεν ανταποκρινόταν πλήρως στην πραγματικότητα (Kelly, 2005, σσ. 33-34).

Συνοψίζοντας, η πλήρης και σε βάθος κατανόηση των οικονομικών δεδομένων που σχετίζονται με τη μετανάστευση, είναι σημαντική για πολλούς λόγους. Αρχικά η υπάρχουσα οικονομική κατάσταση της κάθε χώρας υποδοχής μεταναστών επηρεάζει την λήψη της απόφασης για μετανάστευση και τη δημιουργία των μεταναστευτικών ροών σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο. Τονίζεται η δυναμική των μεταναστών στο να συνεισφέρουν οικονομικά, μέσω των εργασιακών προσόντων που παρέχουν στην εγχώρια αγορά εργασίας, αλλά και μέσω της

φορολόγησής τους, στα κρατικά έσοδα ενισχύοντας την όλη παραγωγική διαδικασία (Χλέτσος, 2001) (Triantafyllidou, 2000b).

Η οικονομική διάσταση της μετανάστευσης έχει άμεση σχέση και με την προσπάθεια κοινωνικής ένταξης των μεταναστών, μέσω των συνεχών διαδικασιών διαχωρισμού και ταύτισης τους με τις εγχώριες κοινωνικές δομές, γι' αυτό και η εν λόγω πτυχή του ευρύτερου μεταναστευτικού φαινομένου πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη τόσο στην Ελλάδα όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο. Η δογματική και σε μεγάλο βαθμό ατεκμηρίωτη, τις περισσότερες φορές, επιστημονικά άποψη, ότι όλοι οι μετανάστες και ειδικότερα οι Αλβανοί λειτουργούν ως «τροχοπέδη» για την ελληνική οικονομία και την εργασιακή απασχόληση των Ελλήνων πολιτών πρέπει να αλλάξει άμεσα, μέσω της μελέτης των προοπτικών που η μεταναστευτική απασχόληση μπορεί να έχει για ολόκληρη την ελληνική οικονομία και ανάπτυξη. Το ελληνικό κράτος πρέπει να στρέψει το ενδιαφέρον του στην αξιοποίηση του πλεονάζοντος μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού και στην ομαλοποίηση των διαδικασιών κοινωνικής ένταξής τους στην ελληνική οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα.

3.5 Η Επίδραση της σύγχρονης Μετανάστευσης στα Δημόσια Οικονομικά και το Κράτος Πρόνοιας σε Ευρώπη και Ελλάδα

Ο επικαιροποιημένος εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου «κράτος πρόνοιας» (Welfare State) ή «κοινωνικού κράτους» (Social State) και η μελέτη του τρόπου που η μετανάστευση επιδρά στην διαμόρφωση των οικονομικών παραμέτρων που σχετίζονται με την επίτευξη των στόχων λειτουργίας του, αποτελούν αξιοπρόσεκτο επιστημονικά «παρακλάδι» της κοινωνιολογικής και οικονομικής θεωρίας (Castles, 1994) (Esping-Andersen, 1990) (Gough, 1982) (Ρομπόλης & Χλέτσος, 1995). Η αποτελεσματικότητα του κράτους πρόνοιας και η μελέτη του τρόπο «απόσβεσης» μέρους των αρνητικών επιπτώσεων που οι σύγχρονες μεταναστευτικές ροές επιφέρουν στις κοινωνίες υποδοχής μεταναστών, αποτελεί στόχο της παρούσας ενότητας. Η επιστημονική ενασχόληση με την μετανάστευση και τις οικονομικές επιδράσεις αυτής στο κράτος πρόνοιας, βοηθάει στην ουσιαστικότερη κατανόηση του φαινομένου και επιτρέπει την μετέπειτα στοχευμένη πολυδιάστατη δράση με

γνώμονα την θεωρητική οπτική ερμηνεία της σχέσης κοινωνικής πρόνοιας και μετανάστευσης.

Ο όρος «κράτος πρόνοιας» ουσιαστικά χαρακτηρίζει τον τρόπο λειτουργίας των σύγχρονων φιλελεύθερων κρατών και την προσπάθειά τους να διευρύνουν την κοινωνική λειτουργία τους, δραστηριοποιούμενα για το σκοπό αυτό στη «σφαίρα» της κοινωνικής αναπαραγωγής. Η παρέμβαση του κράτους στην οικονομία και στην κοινωνία, αποτελεί την πεμπτουσία της λειτουργίας του κράτους πρόνοιας αποτελώντας τον ρυθμιστικό μηχανισμό πρόληψης αλλά και αποκατάστασης των ανισοτήτων σε οικονομικό αλλά και κοινωνικό επίπεδο. Ο βαθμός και ο τρόπος παρέμβασης του κράτους είναι διαφορετικός και για αυτό τον λόγο επιβάλλεται η εξατομικευμένη μελέτη των διαφορετικών αρχών της κάθε μορφής που το κράτος πρόνοιας μπορεί να εκλάβει (Στασινόπουλος, 1990, σσ. 6-20).

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η «κοινωνική πρόνοια» ως έννοια, αναφέρεται στην λήψη μέτρων εκ μέρους του κράτους, που στοχεύουν στην ενίσχυση των ατόμων, των νοικοκυριών και των κοινωνικών ομάδων για την διαχείριση των επερχόμενων κινδύνων και τον περιορισμό της τρωτότητας και της ευάλωτης φύσης τους σε ενδεχόμενες εισοδηματικές μειώσεις, στοχεύοντας ταυτόχρονα στην βελτίωση της καταναλωτικής τους δυναμικής και στην εξάλειψη των ανισοτήτων γενικότερα (World Bank, 2000).

Η εμφάνιση του σύγχρονου κράτους πρόνοιας, τοποθετείται χρονικά μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, εμφανίζοντας διαχρονικά διαφορετικές μορφές. Το κράτος πρόνοιας αποτελεί μία επιμέρους έκφανση του σύγχρονου κράτους, στις δομικές αρχές του οποίου εντάσσεται η προάσπιση των αρχών της κοινωνικής δικαιοσύνης μέσω της προώθησης παρεμβατικών δράσεων οικονομικού και κοινωνικού κυρίως χαρακτήρα. Η πρακτική εφαρμογή των αρχών λειτουργίας του κράτους πρόνοιας, συνίσταται στην ενίσχυση της απασχόλησης, στη διασφάλιση των απαραίτητων κοινωνικών υπηρεσιών, όπως η κοινωνική ασφάλιση, η εκπαίδευση, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και γενικότερα η παροχή των εγγυήσεων για την «κοινωνική ασφάλεια» των πολιτών ενός κράτους (Mishra, 1990). Τόσο η αρχική διαμόρφωση, όσο και η μετέπειτα εξέλιξη των εθνικών συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας έχει ιδιαίτερη σημασία για την ουσιαστικότερη κατανόηση τόσο της σημασίας του συγκεκριμένου υποσυνόλου της κρατικής θεσμικής οργάνωσης, όσο και των επιμέρους ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που το κάθε ένα από αυτά παρουσιάζει. Η επιμέρους θεωρητική κατηγοριοποίηση των διαφορετικών μοντέλων

κράτους πρόνοιας, αποτελεί μια ιδιαίτερα πολυσχιδής επιστημονική προσπάθεια διότι τα κριτήρια που μπορεί να επιλεγούν, όπως για παράδειγμα ο μηχανισμός χρηματοδότησης, το είδος και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, το πληθυσμιακό εύρος κάλυψης, η σχέση του κράτους πρόνοιας με το σύστημα διακυβέρνησης-αγοράς κ.ά. (Κοντιάδης, 2008, σσ. 17-21), διαφοροποιούν ανάλογα και τον τρόπο προσέγγισης του όλου εγχειρήματος, διευρύνοντας υπέρμετρα την ανάλυση του ζητήματος, για αυτό το λόγο και δεν αποτελεί αυτοσκοπό της συγκεκριμένης υποενότητας. Ωστόσο προκειμένου να γίνει κατανοητός ο τρόπος λειτουργίας του κράτους πρόνοιας, εντός της παγκοσμιοποιημένης αγοράς και των διεθνών οικονομικών παραγόντων που επηρεάζουν την διαμόρφωση των πολιτικών των σύγχρονων κρατών, θα αναφερθεί επιγραμματικά ο τρόπος που η οικονομική θεωρία αναλύει και ορίζει το κράτος πρόνοιας.

Βάσει λοιπόν της οπτικής που η οικονομική θεωρία πρεσβεύει, το κράτος πρόνοιας ερμηνεύεται και ορίζεται υπό το πρίσμα της νεοκλασικής-νεοφιλελεύθερης, της κεϋνσιανής και της μαρξιστικής θεωρίας αντίστοιχα. Σύμφωνα με την νεοκλασική και κεϋνσιανή θεωρία, το κράτος πρόνοιας αποτελεί έναν ουδέτερο κρατικό μηχανισμό, απομονωμένο από την παγκοσμιοποιημένη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς, ο οποίος όμως επεμβαίνει σε αυτή ανάλογα με τις πολιτικές και τους επιμέρους κανόνες λειτουργίας που θέτει το ίδιο το κράτος. Η νεοκλασική θεώρηση κρίνει ως επιζήμιο, για την γενικότερη λειτουργία της οικονομίας, τον παρεμβατικό ρόλο του κράτους πρόνοιας, ενώ η κεϋνσιανή θεωρητική οπτική χαρακτηρίζει ως εποικοδομητική ακόμα και αναγκαία την λειτουργία του κράτους πρόνοιας. Στον αντίποδα, η μαρξιστική θεωρία αντιλαμβάνεται την λειτουργία του κράτους πρόνοιας, ως ένα ταξικό μηχανισμό που συντηρεί και επιτρέπει την διαχείριση της εγχώριας εργατικής τάξης, προωθώντας και ταυτόχρονα διασφαλίζοντας την λειτουργία του παγκοσμιοποιημένου καπιταλιστικού συστήματος (Esping-Andersen G. , 1989).

Η προστασία των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, μέσω του κράτους πρόνοιας, όπως για παράδειγμα οι ηλικιωμένοι με χαμηλά εισοδήματα, οι μονογονεϊκές οικογένειες και οι ανήλικοι, αποτελεί βασικό πυλώνα λειτουργίας των σύγχρονων κρατών και θεωρείται επίτευγμα κοινωνικής και πολιτικής προόδου του αιώνα που διανύουμε (King, 2001). Η διεύρυνση ή ο περιορισμός των ατόμων-ομάδων που εντάσσονται στην κατηγορία των χρηζόντων κοινωνικής στήριξης είναι

ένα μη οριοθετημένο ζήτημα γι΄ αυτό και πρέπει να προσδιορίζεται η κάθε επιμέρους κατηγορία επακριβώς πριν από κάθε προσπάθεια σχετικής μελέτης.

Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, τα κράτη επικεντρώνουν το κοινωνικό ενδιαφέρον τους μόνο στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων που επέρχονται λόγω των ευπαθών χαρακτηριστικών που διάφορες ομάδες-άτομα παρουσιάζουν και δεν επιχειρούν στις περισσότερες των περιπτώσεων την μακροπρόθεσμη οριστική επίλυση των προβλημάτων τους. Δεν αντιμετωπίζουν δηλαδή «εν τη γενέσει», τους λόγους που ανάγκασαν τις ομάδες αυτές να χρήζουν της βοήθειας του κράτους πρόνοιας (Guhan, 1994).

Σύμφωνα με το έργο των Devereux S., Ntale L. και Sabates-Wheeler R., οι δράσεις που δύνανται να προωθήσει το κράτος πρόνοιας για την επίτευξη των στόχων του, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- Δράσεις που προωθούν τις απαραίτητες θεσμικές και δομικές μεταρρυθμίσεις για την αύξηση του εισοδήματος και των προσόντων των ατόμων (Promotive Measures)
- Δράσεις που αποτρέπουν την κοινωνική υποβάθμιση και τις στερήσεις γενικότερα (Preventative Measures)
- Δράσεις που επιδιώκουν να ισοσταθμίσουν την δυναμική σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο ώστε να μην υπάρχουν ανισότητες εντός της κοινωνίας (Transformative Measures)
- Δράσεις που στοχεύουν στην υποβοήθηση των ευπαθών ομάδων μέσω συγκεκριμένων παροχών και στοχευμένων πολιτικών ενάντια στην φτώχια και την γενικότερη υποβάθμιση της ποιότητας ζωής του (Protective Measures) (Devereux, Ntale, & Sabates-Wheeler, 2002).

Την τελευταία εικοσαετία παρατηρείται διεύρυνση της μέχρι πρότινος περιορισμένης αριθμητικά βάσης των ατόμων αλλά και των κοινωνικών ομάδων που συμπεριλαμβάνονταν στην κατηγορία των ευπαθών και ευάλωτων κοινωνικά-οικονομικά ομάδων. Εκτός από τους άπορους, τους άνεργους, τους ηλικιωμένους ή τους ανήμπορους πολίτες μιας κοινωνίας, πλέον στο «κοινωνικό πλέγμα» των προστατευόμενων κοινωνικά και οικονομικά ομάδων εντάσσονται και οι μετανάστες.

Η καθημερινότητα των μεταναστών, αλλά και η όλη διαδικασία εγκατάλειψης της χώρας προέλευσης και εισόδου-εργασίας στη νέα χώρα προορισμού, εξελίσσεται με τρόπο που προσδίδει πολυάριθμα τρωτά σημεία στην κατηγορία αυτή ατόμων, φέροντάς τους αντιμέτωπους με σοβαρούς κινδύνους, ικανούς να επηρεάσουν την

ομαλή εξέλιξη της ζωής τους ακόμα και της ίδιας της επιβίωσής τους. Η ευπάθεια και η ανασφάλεια των μεταναστών στις σύγχρονες κοινωνίες οδηγεί στην οικονομική εξαθλίωσή τους και στην εν γένει υποβάθμιση της ποιότητας ζωής τους. Οι μετανάστες υπό την οπτική αυτή, χρήζουν κοινωνικής προστασίας με σκοπό την εξάλειψη των οικονομικών και κοινωνικών διακρίσεων στις οποίες υπόκεινται.

Οι αλλοδαποί μετανάστες αντιμετωπίζουν προβλήματα που σχετίζονται με το περιβάλλον ή τον χώρο διαμονής και εργασίας τους, την διευθέτηση κοινωνικών και πολιτικών ζητημάτων, στα οποία συμπεριλαμβάνεται η έλλειψη πρόσβασης στην εκπαίδευση και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (αφορά κυρίως τους παράτυπους μετανάστες), την ανισότητα στις εργασιακές σχέσεις και στις κοινωνικές παροχές (De Haan, 1999) και στην ανάγκη υπερκερασμού πολιτιστικών προβλημάτων, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την αδυναμία ελεύθερης άσκησης των θρησκευτικών και πολιτιστικών τους δικαιωμάτων, ως αποτέλεσμα των στερεοτυπικών συμπεριφορών και των πολλών αγκυλώσεων που υφίστανται στη χώρα υποδοχής τους (Sabates-Wheeler & Waiter, 2003).

Η λειτουργία του κράτους πρόνοιας και η ενδεχόμενη αλληλεπίδρασή του με το φαινόμενο της σύγχρονης οικονομικής μετανάστευσης άρχισε τα τελευταία χρόνια να απασχολεί ιδιαίτερα την επιστημονική κοινότητα. Μέχρι σήμερα, δεν κατέστη δυνατός ο σαφής προσδιορισμός του βαθμού συνάφειας μεταξύ των δύο αυτών παραγόντων. Το κράτος πρόνοιας, όπως και κάθε άλλος κρατικός θεσμός, εξελίχθηκε διαχρονικά με διαφορετικό τρόπο σε κάθε χώρα προσαρμοζόμενος στις κοινωνικές, πολιτιστικές και κοινωνικές απαιτήσεις της κάθε περιόδου. Η επιτυχία ή όχι κάθε συστήματος εξαρτάται από πληθώρα παραγόντων που τις περισσότερες φορές είναι αδύνατον να προσδιοριστούν επακριβώς ώστε να είναι εφικτή η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων. Παρά τα σημαντικά «ερευνητικά κενά» στον συγκεκριμένο κλάδο έρευνας, η σημασία της ενδεχόμενης σχέσης του με το φαινόμενο της μετανάστευσης, επιβάλει την ουσιαστικότερη ενασχόληση με το εν λόγω ζήτημα ώστε να είναι εφικτή η εξαγωγή συμπερασμάτων που θα επιτρέψουν την περαιτέρω εξέλιξη και προσαρμογή του συστήματος κοινωνικών παροχών στα νέα δεδομένα της εποχής που διανύουμε. Οι αμφίδρομες επιδράσεις των κρατικών φορέων κοινωνικής πρόνοιας με τους μετανάστες, είναι καταλυτικής σημασίας για την ανάδειξη όσο το δυνατόν ασφαλέστερων συμπερασμάτων σχετικά με τον βαθμό συνολικής συνεισφοράς των μεταναστών στην εγχώρια οικονομία των χωρών που εισέρχονται και στην εν γένει λειτουργία του κράτους πρόνοιας ειδικότερα.

Όσοι αποδοκιμάζουν την θετική συσχέτιση της μετανάστευσης με το κράτος πρόνοιας, τονίζουν τις απειλές που οι οικονομικές επιβαρύνσεις των κρατικών εσόδων εγκυμονούν για την λειτουργία του συστήματος πρόνοιας, λόγω της χρησιμοποίησης των κρατικών υπηρεσιών και των κοινωνικής φύσεως προνομίων εκ μέρους των μεταναστών. Επισημαίνουν ιδιαίτερα το γεγονός ότι τα σύγχρονα κράτη αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα λόγω της μειώσεις των εσόδων στα κρατικά ταμεία, γεγονός που οφείλεται κυρίως στη γήρανση του πληθυσμού και στην άτυπη απασχόληση των μεταναστών (McDonald, Schiller, & Ueda, 1999).

Στον αντίποδα, όσοι επιδοκιμάζουν τις δυνατότητες συνεισφοράς των μεταναστών στα οικονομικά του κράτους πρόνοιας, τίθενται θετικά προσκείμενοι στην άποψη ότι η επιλογή των «κατάλληλων» μεταναστών. με βάσει συγκεκριμένα κριτήρια (μικρή ηλικία, άνευ οικογενειακών υποχρεώσεων, ενεργοί οικονομικά αλλοδαποί) και ο περιορισμός της παράτυπης μετακίνησης ατόμων, θα μπορούσε να αποτελέσει την λύση στο οικονομικό τέλμα που οδηγείται το κοινωνικό σύστημα πρόνοιας σε πολλά αναπτυγμένα κράτη (Jurado & Bruzzone, 2008) (Shaw, 2001).

Πολλές είναι οι επιστημονικές απόψεις σχετικά με τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στο σύστημα κοινωνικών παροχών και των κρατικών εσόδων μέσω της φορολόγησης. Ο μεγάλος αριθμός μελετών που έχουν δει το φως της δημοσιότητας και η εκτενής περιπτωσιολογία δεν επιτρέπουν, εκ προοιμίου, την εξαγωγή δογματικών συμπερασμάτων σχετικά με το αν η είσοδος μεταναστών σε μία χώρα, λειτουργεί προς όφελος των κρατικών εσόδων και επομένως και του κράτους πρόνοιας ή αν η φαινομενική αύξηση του εργατικού δυναμικού μίας χώρας και επομένως των οιονεί φορολογούμενων πολιτών αυτής θα λειτουργήσει ως μία ακόμα «μαχαιριά στην ανοιχτή πληγή των δημόσιων εσόδων» των αναπτυγμένων κυρίως κρατών. Η παράθεση των επιχειρημάτων και των αντικρουόμενων σε αυτά αντεπιχειρημάτων θα συνεισφέρει στην μεγαλύτερη δυνατή προσέγγιση της αλήθειας, που αποτελεί και τον «ευσεβή επιστημονικό πόθο» όλων των μελετητών του συγκεκριμένου, μάλλον ρητορικού ερωτήματος.

Η θεωρητική Σχολή των φιλελεύθερων, προσπαθώντας να τεκμηριώσει τις απόψεις, περί της ανάγκης ύπαρξης μία πλήρως απελευθερωμένης αγοράς στο ευρύτερο πλαίσιο της πολυεπίπεδης παγκοσμιοποίησης, επιδοκιμάζει την είσοδο οικονομικών μεταναστών στις σύγχρονες ανεπτυγμένες οικονομίες, διατείνοντας με κάθε τρόπο την συμβολή τους στην ανανέωση του ήδη γερασμένου πληθυσμού, στην αποκόμιση μεγάλου μέρους των εσόδων του κράτους μέσω της φορολόγησής τους

και τέλος στη συμβολή των μεταναστών στην ανάπτυξη των χωρών υποδοχής τους, λόγω της φύσης της εργασίας που παρέχουν. Η συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση, όπως περιληπτικά παρουσιάστηκε, αποτελούσε μέχρι πρότινος την «αιχμή του δόρατος» των υποστηρικτών που επιδοκίμαζαν την οικονομική συνεισφορά των μεταναστών στη λειτουργία του κράτους πρόνοιας.

Την τελευταία εικοσαετία, η προσεκτικότερη μελέτη του τρόπου λειτουργίας του κράτους μετά την είσοδο μεγάλου αριθμού μεταναστών και οι πολυάριθμες μελέτες περιπτώσεων αποδόμησαν τις μέχρι πρότινος «διάγεις» θεωρητικές απόψεις σχετικά με το εν λόγω ζήτημα. Ίσως το δυσκολότερο προς κατάρριψη στοιχείο, είναι η θετική ελαστική σχέση που μπορεί να παρατηρηθεί μεταξύ της εισόδου μεταναστών και των δημόσιων εσόδων που προέκυψαν από την φορολόγησή τους. Σχετική. για παράδειγμα. έρευνα των Gott G. και Johnston K. στο Ηνωμένο Βασίλειο εντοπίζει αύξηση στα έσοδα του κράτους κατά 2.500.000.000 δολάρια, συγκριτικά με τα αντίστοιχα κρατικά έξοδα για την κάλυψη των αναγκών των 5.000.000 μεταναστών την περίοδο 1999-2000 (Gott & Johnston, 2002). Τόσο τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας όσο και αυτά άλλων, σχετικών με το αντικείμενο μελέτης ερευνών, πρέπει να αξιολογούνται με την απαιτούμενη επιφύλαξη, ιδίως όταν για την εξαγωγή των συμπερασμάτων δεν έχει ληφθεί υπόψη σωρεία παραγόντων, ικανών να περιορίσουν την επιστημονική αξία τους ή ακόμα και να τα ανατρέψουν εξ' ολόκληρου τα εξαχθέντα αποτελέσματα.

Παράγοντες όπως ο χρόνος διεξαγωγής της έρευνας και ο τρόπος υπολογισμού του πλεονάσματος των κρατικών εσόδων μπορεί να αλλοιώσουν τα τελικά εξαχθέντα συμπεράσματα. Οι μη μετρήσιμες, ως αντιστάθμισμα, οικονομικές παροχές του κράτους για την προστασία των εξωτερικών συνόρων, η εφαρμογή των μεταναστευτικών πολιτικών και η διαχείριση ομάδων μεταναστών που δεν συνεισφέρουν στα οικονομικά της χώρας, όπως οι οικογένειες ή το πλεονάζον μη εξειδικευμένο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό, δύνανται να περιορίσουν τα εν λόγω φορολογικά πλεονάσματα που ενδεχομένως να παρατηρηθούν.

Στα περισσότερα κράτη, το υποτιθέμενο πλεόνασμα που προκύπτει λόγω της φορολόγησης των οικονομικά ενεργών-αποδοτικών μεταναστών, δεν αντισταθμίζει τις κρατικές δαπάνες που απαιτούνται για την συντήρηση και την κοινωνική προστασία των υπολοίπων μεταναστευτικών ομάδων. Η επίδραση λοιπόν των μεταναστών στο σύνολό τους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μηδαμινή ή μη αξιοσημείωτη λαμβάνοντας σε κάθε όμως περίπτωση υπόψη και τα πραγματικά

οικονομικά δεδομένα της κάθε περίπτωσης ξεχωριστά (Kleinman, 2003). Το ιδανικό σενάριο θα ήταν να εισέρχονται σε μία οικονομία μόνο οι μετανάστες που η φορολόγησή τους θα συνεισέφερε στα οικονομικά του κράτους πρόνοιας αλλά κάτι τέτοιο εκτός από ηθικά κατακριτέο είναι και φυσικά αδύνατο αφού οι μετακινήσεις των ανθρώπων δεν είναι αδύνατο να μπουν σε συγκεκριμένο «καλούπι» και να προσαρμοστούν επακριβώς στις οικονομικές αξιώσεις των κρατών υποδοχής και του παγκοσμιοποιημένου οικονομικού συστήματος γενικότερα (Rowthorn, 2008).

3.5.1 Σκιαγράφηση του «Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου»

Η διακύβευση της ομαλής λειτουργίας του κράτους πρόνοιας, λόγω της εισόδου μεγάλου αριθμού μεταναστών, άρχισε να απασχολεί έντονα όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, εξαίρεση των οποίων δεν θα μπορούσε να αποτελέσει και η Ελλάδα. Οι επιδράσεις της σύγχρονης οικονομικής μετανάστευσης στο σύστημα κοινωνικών παροχών και ασφάλισης των ευρωπαϊκών κρατών κέντρισε το ενδιαφέρον της Ευρώπης θέτοντας σε επισφαλή θέση την βιωσιμότητα του υπάρχοντος ευρωπαϊκού μοντέλου κρατικής πρόνοιας.

Το αποκαλούμενο «ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο» αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο θεωρητικό δημιούργημα της επιστημονικής κοινότητας, το οποίο στοχεύει στον εντοπισμό των κοινών αρχών και αξιών εκ μέρος των κρατών-μελών της ΕΕ, σχετικά με τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του κράτους πρόνοιας και να αναδείξει τις θεσμικές κυρίως διαφορές που παρουσιάζουν τα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας στην Ευρώπη.

Το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο διαφέρει από τα αλλά συστήματα κοινωνικών παροχών και πρόνοιας παγκοσμίως, διότι βασίζεται στον συγκερασμό των αρχών της ανταγωνιστικότητας και της ελεύθερης οικονομικής δραστηριοποίησης από την μία πλευρά και στην νομοθετική, οικονομική, κοινωνική και πολιτική διασφάλιση της κοινωνικής αλληλεγγύης σε ευπαθείς ομάδες από την άλλη πλευρά. Πιο συγκεκριμένα, το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο βασίζεται στο τρίπτυχο της κατοχύρωσης συγκεκριμένων ελάχιστων προδιαγραφών ως προς τους όρους εργασιακής απασχόλησης, στη διασφάλιση, στην πλειοψηφία των πολιτών, της δυνατότητας πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες όπως στην εκπαίδευση ή την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και τέλος στη προστασία των εργαζομένων μέσω της

υιοθέτησης συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης εκ μέρους του κράτους πρόνοιας (Roubini & Sachs, 1989) (Rodrik, 1998) (Alesina, Glaeser, & Sacerdote, 2001).

Το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο αν και σε γενικές γραμμές διαφοροποιείται από τον τρόπο λειτουργίας άλλων κοινωνικών μοντέλων παγκοσμίως, χαρακτηρίζεται από ενδογενή τμηματοποίηση η οποία οφείλεται στις επιμέρους διαφορές του κάθε κράτους-μέλους. Με γνώμονα την τμηματοποίηση αυτή, το εν λόγω ευρωπαϊκό μοντέλο μπορεί να υποδιαιρεθεί ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του σε **α)** Σοσιαλδημοκρατικό, **β)** Συντηρητικό, **γ)** Φιλελεύθερο-Σοσιαλοδημοκρατικό και **δ)** σε αυτό της νότιας Ευρώπης. Οι διαφοροποιήσεις συνίστανται κυρίως στο βαθμό των κοινωνικών παροχών που είναι προσβάσιμες προς τους πολίτες, στην φορολόγηση, το μέγεθος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πολιτών που δικαιούνται τα κοινωνικά προνόμια, όπως επίσης και στην αναλογικότητα των κρατικών παροχών στις διάφορες υποομάδες του κράτους πρόνοιας (Andersen-Esping, 1996, σσ. 167-169).

Η κυριότερη απειλή για τα κράτη υποδοχής μεγάλου αριθμού μεταναστών έγκειται στο γεγονός ότι η πολιτισμική ποικιλομορφία, ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης, επηρεάζει αρνητικά τη συνοχή και τον αριθμό των κρατικών παροχών κοινωνικής πρόνοιας, ιδίως όταν αυτές χρησιμοποιούνται από συγκεκριμένες κοινωνικές υποομάδες που δεν είναι κοινώς αποδεκτές από το σύνολο των υπόλοιπων ομάδων του κοινωνικού συστήματος, όπως για παράδειγμα αυτή των μεταναστών. Ο φόβος για τις μελλοντικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στο ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, οφείλεται κυρίως στην αποκομισθείσα εμπειρία της περίπτωση των ΗΠΑ, όπου οι κοινωνικές παροχές σταδιακά μειώθηκαν και έχασαν τον καθολικό χαρακτήρα παροχής τους, ενώ εισήχθησαν περιορισμοί στον τρόπο, την διάρκεια και τις προϋποθέσεις αξίωσης των παροχών αυτών από τους πολίτες της συγκεκριμένης χώρας.

Η διττή απειλή των μεταναστών για το κράτος πρόνοιας συνίσταται τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνιολογικό επίπεδο. Σε ότι αφορά το πρώτο, εκφράζονται έντονες ανησυχίες ότι ο μεγάλος αριθμός μεταναστών, που τις τελευταίες δεκαετίες εισήλθε στα ευρωπαϊκά κράτη, θα αποτελέσει ένα επιπλέον «οικονομικό βαρίδιο» για το σύστημα πρόνοιας των ευρωπαϊκών κρατών, ειδικά στην περίπτωση που οι εισφορές των μεταναστών είναι δυσανάλογα μικρότερες από τις παροχές που καταναλώνουν. Η λειτουργία του ευρωπαϊκού μοντέλου κοινωνικής πρόνοιας δύναται να αποτελέσει πόλο έλξης για νέες μεταναστευτικές ροές, λόγω των παροχών που προβλέπονται σε αυτό, αυξάνοντας την ανησυχία για την επιβίωσή του σε βάθος

χρόνου. Από κοινωνιολογικής πλευράς, υφίσταται ο κίνδυνος της άτυπης, φυλετικής κυρίως, κατηγοριοποίησης σε υποομάδες των μέχρι πρότινος συνεκτικών και ομοιογενών πληθυσμών των κρατών, με αποτέλεσμα να απολεσθεί η κοινή εθνική-κοινωνική ταυτότητα και το αίσθημα αλληλεγγύης που διακατείχε τις υποκατηγορίες που χρησιμοποιούσαν τις κοινωνικές παροχές, φέρνοντας σε αντιπαράθεση το «εμείς» με το «αυτοί» (Van Oorschot, 2008).

Οι μετανάστες αλληλεπιδρούν με το θεσμό του κράτους πρόνοιας της χώρας υποδοχής τους μέσω τριών διαφορετικών τρόπων. Η εν γένει λειτουργία του είναι καθοριστικός παράγοντας της συνολικής μεταναστευτικής πολιτικής, επηρεάζοντας τον τρόπο ζωής και εργασίας των μεταναστών στην χώρα υποδοχής τους, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύει τον σημαίνοντα ρόλο των μεταναστών υπό το πρίσμα της κατανάλωσης κοινωνικών παροχών και υπηρεσιών με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που λειτουργεί και ο γηγενής πληθυσμός.

Η Ευρώπη, μετά την κατάργηση των εσωτερικών της συνόρων και την απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων, της εργασίας και των ανθρώπων, επιχείρησε να εκμεταλλευτεί την κινητικότητα των Ευρωπαίων πολιτών προκειμένου να ισοσκελιστεί η ζήτηση και η προσφορά εργατικού δυναμικού. Οι μετανάστες των τρίτων χωρών αποτέλεσαν εξωγενή παράγοντα και η διαχείρισή τους ανάγκασε τα ευρωπαϊκά κράτη να επαναπροσδιορίσουν τις αρχές λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς και των δημόσιων παροχών προς τους κατοίκους τους (Borjas, 1999b). Οι δημόσιες δαπάνες, σε ότι αφορά το κράτος πρόνοιας των ευρωπαϊκών κρατών, δέχτηκαν σημαντική οικονομική πίεση κυρίως προερχόμενη από τρεις επιμέρους μεταναστευτικές υποομάδες. Τους ηλικιωμένους μετανάστες, που άρχισαν να εισέρχονται στα εύπορα οικονομικά ευρωπαϊκά κράτη εκμεταλλευόμενοι τις νομοθετικές ρυθμίσεις που επέτρεπαν την ευκολότερη μετακίνησή τους, τον μεγάλο αριθμό μεταναστών που δεν μπορούσε να ενταχθεί στο εγχώριο εργασιακό σύστημα αυξάνοντας τα ποσοστά ανεργίας της υποομάδας αυτής και τέλος στους αιτούντες πολιτικό άσυλο ή γενικότερα σε όσους επικαλούνταν την ανάγκη προστασίας για ανθρωπιστικούς λόγους ζητώντας την κρατική πρόνοια. Η τελευταία αυτή κατηγορία, δημιούργησε πολλαπλά προβλήματα τόσο σε εθνικό επίπεδο, λόγω των αξιώσεών τους για παροχή κοινωνικών προνομίων, όσο και σε διακρατικό επίπεδο, διότι προκαλούνταν διενέξεις και τριβές μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρώπης σχετικά την διαδικασία προστασίας και κοινωνικής μέριμνάς τους.

Όλες αυτές οι προκλήσεις που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η ΕΕ, σε συνδυασμό με το παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον που ουσιαστικά καθόρισε σημαντικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του κράτους πρόνοιας, ανάγκασαν τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να δράσουν, προκειμένου να υιοθετήσουν μια κοινή στρατηγική για την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών αυτών ροών και να ελέγξουν την εν γένει διαδικασία κινητικότητάς τους. Κινούμενα προς την κατεύθυνση αυτή, περιόρισαν τα προνομία και τις κρατικές ενισχύσεις, εισήγαγαν ρυθμίσεις ώστε να ελαστικοποιήσουν την αγορά εργασίας, παρείχαν εργασιακά κίνητρα, ενώ ταυτόχρονα επέσπευσαν τον χρόνο που απαιτούνταν για την εξέταση των αιτημάτων παραμονής, όλων των κατηγοριών μεταναστών και ιδίως των αιτούντων άσυλο.

Ο βαθμός εξέλιξης του κάθε κράτους δεν είναι ίδιος με αποτέλεσμα ορισμένα κράτη να εμφανίζουν σημαντική πρόοδο στην αναμόρφωση και επικαιροποίηση του τρόπου λειτουργίας του κράτους πρόνοιας ενώ άλλα δεν μπόρεσαν μέχρι και σήμερα να προωθήσουν έγκαιρα τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις για τον σκοπό αυτό (Duvell & Jordan, 2002). Οι αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του κράτους πρόνοιας των ευρωπαϊκών κρατών λειτούργησε ταυτόχρονα με την αναμόρφωση της μεταναστευτικής εργασίας και ασφάλισης. Όπως είναι γνωστό, βασική πηγή εσόδων των κρατικών ταμείων αποτελούν οι ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων και ως εκ τούτου μια ενδεχόμενη διεύρυνση της βάσης των φορολογούμενων εργαζομένων θα επιφέρει συνακόλουθα αύξηση των κρατικών εσόδων. Η σύνδεση του κράτους πρόνοιας με την εργασιακή ασφάλιση-φορολόγηση είναι αδιαμφισβήτητη, γι' αυτό και η προσπάθεια αναμόρφωσης του κράτους πρόνοιας εξελίχθηκε παράλληλα με τον επανακαθορισμό των εργασιακών σχέσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Έγινε αντιληπτό ότι τα σύγχρονα δημοκρατικά καθεστώτα έπρεπε να προσαρμόσουν τις λειτουργίες του κράτους πρόνοιας προκειμένου να καλυφθούν όλες οι επιμέρους κατηγορίες των μεταναστών που εισέρχονται σε αυτές, με ή χωρίς την συγκατάθεση τους. Αναλυτικότερα, η λειτουργία του εκάστοτε εθνικού κράτους πρόνοιας στόχευε στην ρύθμιση των ζητημάτων που σχετίζονται με τις κοινωνικές παροχές αλλά και τις υποχρεώσεις **α)** Των προσφύγων, **β)** Των μεταναστών που εισέρχονται στα κράτη για λόγους οικογενειακής επανένωσης, **γ)** Των μεταναστών που εντάσσονται στα προγράμματα νομιμοποίησης, **δ)** Των παράτυπα εισερχόμενων και διαμενόντων μεταναστών, **ε)** Των οικονομικών μεταναστών που παρέχουν εξαρτημένη εργασία και τέλος **στ)** Μιας μικρότερης αριθμητικά ομάδας μεταναστών που χαρακτηρίζεται από υψηλή εργασιακή εξειδίκευση.

Ο «δρόμος» της αποδοτικότερης διαχείρισης των ομάδων αυτών περνά αναπόφευκτα από την επιτυχή ένταξή τους στις κοινωνικές δομές τις κάθε χώρας υποδοχής. Το σύνολο των κρατών-μελών της ΕΕ συντάσσεται με την βασική αυτή επιδίωξη της επιτυχούς ένταξης των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής τους. Η συγκεκριμένη πολιτική επιδίωξη, εντοπίζεται κυρίως στις χώρες της δυτικής Ευρώπης, όπου μέσω ειδικών προγραμμάτων που σχετίζονται με την εκμάθηση της εγχώριας γλώσσας-δεξιοτήτων, της σταδιακής προσαρμογής στην αγορά εργασίας και την κάλυψη άλλων κοινωνικών και πολιτικών προαπαιτούμενων, επιδιώκεται η ήπια προσαρμογή και τελικά η πλήρης ενσωμάτωση των αλλοδαπών μεταναστών. Βέβαια, η συγκεκριμένη πολιτική έχει δύο βασικά μειονεκτήματα. Το πρώτο σχετίζεται με το τελικό αποτέλεσμα, το οποίο δεν είναι πάντα το επιδιωκόμενο, καθόσον οι μηχανισμοί για να επιτευχθούν τα προαναφερθέντα αποτελέσματα δεν είναι πάντα τόσο αποτελεσματικοί και το δεύτερο αφορά την όλη διαδικασία, η οποία απαιτεί υψηλό κόστος και μεγάλη χρονική διάρκεια για να γίνουν εμφανή τα πρώτα αποτελέσματα.

Καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής, το κοινωνικό κράτος μέσω των ασφαλιστικών παροχών είναι στη διάθεση των μεταναστών όπως ακριβώς και για τους εγχώριους κατοίκους. Η άνιση αντιμετώπιση των μεταναστών και των εγχώριων ασφαλισμένων, ως αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής, προβλημάτισε τους ευρωπαίους ηγέτες με αποτέλεσμα την σταδιακή τροποποίησή της. Ο λόγος της αλλαγής οφείλεται στο γεγονός ότι, όταν ένας μετανάστης δεν μπορεί να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις που θα οδηγήσουν στην ομαλή ένταξή του ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο εγκαταλείψει την προσπάθεια αυτή, τότε αυτομάτως το κράτος πρόνοιας υφίσταται ζημία και ο αλλοδαπός δεν συνεισφέρει οικονομικά στα δημόσια έσοδα και στην αύξηση των οικονομικών του κράτους γενικότερα. Αποτέλεσμα της προβληματικής αυτής κατάστασης, ήταν η υιοθέτηση μίας διαφορετικής πολιτικής κατεύθυνσης που περιορίζει σημαντικά τα προνόμια που δικαιούνται οι μετανάστες και εισάγει ένα αξιοκρατικό διαχωρισμό ανάμεσα στο σύνολο των ατόμων που δύνανται να τα χρησιμοποιήσουν. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μείωση αυτή των προνομίων για τους αλλοδαπούς μετανάστες δεν αγγίζει σε έκταση τις μειώσεις που εφαρμόστηκαν στις ΗΠΑ, κυρίως μετά το 1996 όταν και υιοθετήθηκαν τα δύο βασικά προγράμματα σχετικά με την αναμόρφωση του υπάρχοντος καθεστώτος χρήσης των κρατικών υπηρεσιών και αγαθών κοινωνικής πρόνοιας (PRWORA και IIRIRA),

δικαιολογώντας μέχρι και σήμερα την εικόνα της ιδιαίτερα δημοκρατικής και κοινωνικά ευαισθητοποιημένης ευρωπαϊκής ηπείρου (Fix, Capps, & Kausbal, 2009).

Η μείωση των προνομίων και των δικαιούχων αυτών, ως πολιτική επιλογή της Ευρώπης στο ζήτημα της μετανάστευσης, αλλά και η αξίωση για μεγαλύτερη συνοχή προνομίων-εργασίας, έχει πολλαπλή σημασία. Αρχικά, ο περιορισμός ορισμένων κρατικών προνομίων προς τους ασφαλισμένους, λόγω της μη συμμόρφωσής τους προς τις εργασιακές απαιτήσεις που προβλέπονται, θα έδινε ένα σημαντικό κίνητρο στον κάθε μετανάστη και ιδίως σε αυτούς που εντάσσονται στην κατηγορία των ανειδίκευτων εργατών, αναγκάζοντάς τον κάθε έναν από αυτούς, να αναζητήσει τρόπο για την επανείσοδό του στην παραγωγική διαδικασία. Σχετικές μελέτες, έχουν επισημάνει τη σημασία των προνομίων του κράτους πρόνοιας, προς τους νέο εισερχόμενους μετανάστες, στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη δραστηριοποίησή τους για την εύρεση εργασίας (Ederveen, και συν., 2004, σσ. 52-54).

Ο περιορισμός των προνομίων, έχει επίσης ως αποτέλεσμα την εκπλήρωση των δύο βασικών λόγων ύπαρξης του σύγχρονου ευρωπαϊκού κράτους πρόνοιας που δεν είναι άλλοι από την ισότητα και την αλληλεγγύη του συστήματος προς τους πολίτες μίας χώρας. Σε πλειάδα περιπτώσεων, ο μέχρι πρόσφατα τρόπος λειτουργίας και οι αρχές του κράτους πρόνοιας στην Ευρώπη, αποτελούσε τον ανασταλτικό παράγοντα πολλών μεταναστών για τον επαναπατρισμό τους ή την μετακίνηση προς άλλη χώρα προορισμού, καθόσον οι κοινωνικές παροχές που δικαιούνταν, ακόμα και όταν απουσίαζε κάθε μορφής ανταποδοτική εργασία από την πλευρά τους, ήταν ικανές να τους προσφέρουν ικανοποιητικές συνθήκες διαβίωσης για σειρά ετών. Το ερώτημα για το ποιες κατηγορίες και σε τι βαθμό θα έχουν το δικαίωμα χρήσης των ασφαλιστικών προνομιών περιπλέκεται ακόμα περισσότερο, αν λάβουμε υπόψη το καθεστώς υπό το οποίο κάποιος αλλοδαπός μετανάστης βρίσκεται στη χώρα υποδοχής του. Τα κράτη καλούνται να οριοθετήσουν τις προϋποθέσεις παροχής προνομίων και το εύρος αυτών προς κάθε επιμέρους κατηγορία μεταναστών.

Οι διαφοροποιήσεις στον τρόπο που το κάθε κράτος επιχειρεί να διαχειριστεί το εν λόγω ζήτημα, γίνονται αντιληπτές και από το γεγονός ότι ορισμένα κράτη έχουν καθορίσει αμιγώς οικονομικά κριτήρια για την είσοδο των μεταναστών στην εδαφική τους επικράτεια, όπως για παράδειγμα η Αυστραλία, ενώ άλλα όπως η Ελλάδα, η Ιταλία και η Πορτογαλία, έχουν συμπεριλάβει στα βασικά κριτήρια αποδοχής μεταναστών, εκτός των άλλων και τους ανθρωπιστικούς λόγους (Ederveen, και συν., 2004, σσ. 128-136).

3.5.2 Η Μισθολογική Εξέλιξη των Αλλοδαπών Μεταναστών στη Χώρα Υποδοχής και το Ζήτημα της Υπογεννητικότητας στην Ευρώπη

Η σύγχρονη μετανάστευση επηρεάζει κάθε επιμέρους οικονομική πτυχή των χωρών υποδοχής μεταναστών. Στόχος της συγκεκριμένης υποενότητας είναι η μελέτη του τρόπου που η μισθολογική εξέλιξη των οικονομικών μεταναστών στη χώρα υποδοχής, συνδέεται με τις παροχές του κράτους πρόνοιας και το ζήτημα της υπογεννητικότητας το οποίο «μαστίζει» όλα σχεδόν τα σύγχρονα ευρωπαϊκά κράτη.

Σε ότι αφορά το πρώτο σκέλος της υπό μελέτη σχέσης, είναι επιστημονικά αποδεκτό ότι για τα πρώτα χρόνια διαβίωσης του μετανάστη στη χώρα υποδοχής, οι μισθολογικές του απολαβές είναι χαμηλές, συγκριτικά με αυτές του εγχώριου εργατικού δυναμικού, με αποτέλεσμα να μην του αναλογεί πολύ υψηλός φορολογικός συντελεστής, καταβάλλοντας χαμηλές εισφορές στα δημόσια ταμεία του κράτους υποδοχής. Για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα όμως, το κόστος των κοινωνικών παροχών είναι συγκριτικά μεγαλύτερο, ανάλογα βέβαια και με τις παροχές της κάθε χώρας, με αποτέλεσμα να ζημιώνεται ο εγχώριος πληθυσμός εργαζομένων και τα οικονομικά του κράτους. Η οικονομική συνεισφορά των μεταναστών στα ταμεία του κράτους πρόνοιας εξαρτάται, εκτός των άλλων, από τον βαθμό εξομοίωσης του αρχικού μισθού στη χώρα προορισμού του, με αυτόν που υποθετικά θα καταφέρει να κερδίζει μετά την πάροδο ορισμένου χρόνου (Λιαργκόβας, 2007, σσ. 193-195).

Το όφελος του εκάστοτε μετανάστη είναι αδιαμφισβήτητο, καθώς ο μισθός του στη χώρα υποδοχής, αυξάνεται σταδιακά στην πλειοψηφία των περιπτώσεων. Η μισθολογική εξέλιξη των μεταναστών συνεχίζεται έως ότου εξομοιωθούν πλήρως οι μισθολογικές τους απολαβές με αυτές της εγχώριας εργατικής τάξης για την αντίστοιχη πάντα προσφερόμενη εργασία ή υπηρεσία. Βέβαια, πρέπει να αναφερθεί ότι ο βαθμός που οι μισθολογικές απολαβές του κάθε μετανάστη εξελίσσονται, δεν είναι πανομοιότυπος για όλους. Ο ρυθμός αύξησης ή μείωσης του μισθού αντίστοιχα, εξαρτάται εκτός από τις οικονομικές και εργασιακές συγκυρίες στη χώρας υποδοχής, από τον ζήλο ή τα ιδιαίτερα προσόντα-εξειδίκευση που θα αναπτύξει ο ίδιος ο οικονομικός μετανάστης κατά την διάρκεια παραμονής του στο νέο εργασιακό προορισμό. Και στην περίπτωση των μεταναστών, υφίστανται σημαντικές διαφορές στον τρόπο που ο καθένας αξιοποιεί τις εργασιακές του δυνατότητες καθορίζοντας με τον τρόπο αυτό και τις μισθολογικές του απολαβές.

Τη χρονική στιγμή που θα υπάρξει πλήρης εξομοίωση των εγχώριων και των μεταναστευτικών απολαβών, η συγκριτική κατάσταση μεταξύ του κόστους των

κοινωνικών παροχών προς τους μετανάστες και των εσόδων των κρατικών ταμείων, από την πάσης φύσεως φορολόγηση τους, μεταβάλλεται, αυτή τη φορά προς όφελος του κράτους. Αποδεικνύεται, ότι εκτός από το όφελος των μεταναστών λόγω της συνεχούς αύξησης των μισθολογικών τους απολαβών, επωφελείται οικονομικά και το κράτος που τους φιλοξενεί, διότι οι παροχές προς τους μετανάστες είναι μικρότερες από το αποκομισθέν όφελος προερχόμενο από αυτούς. Πρέπει ωστόσο να διευκρινιστεί, ότι ο τρόπος εξέλιξης της προαναφερθείσας σχέσης εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τη συνολική πολιτική ένταξης που έχουν θεσπίσει και εφαρμόζουν τα κράτη υποδοχής των οικονομικών μεταναστών. Όσο πιο συγκροτημένη είναι η πολιτική που ακολουθείται, τόσο πιο σύντομα χρονικά, επιτυγχάνονται οι στόχοι που έχουν τεθεί από τα κράτη υποδοχής σχετικά με την μεταναστευτική απασχόληση εντός των εδαφικών ορίων τους. Η τελική συνεισφορά των μεταναστών στα δημόσια έσοδα μέσω της φορολόγησης της οικονομικής δραστηριότητάς τους, μεταβάλλεται σταδιακά και η μελέτη του τρόπου και του χρόνου εξέλιξής της συμβάλει στην εξαγωγή συνεκτικών συμπερασμάτων σχετικά με τις οικονομικές επιδράσεις της μετανάστευσης στα δημόσια έσοδα-έξοδα (Paldam, 2006).

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, προκύπτει ότι η μετανάστευση μπορεί να λειτουργήσει προς όφελος τόσο των μεταναστών όσο και του συστήματος κοινωνικών παροχών και του κράτους πρόνοιας γενικότερα. Οι προϋποθέσεις για την εκπλήρωση των επιδιώξεων και των δύο μερών είναι πολύ συγκεκριμένες και απαιτούν πληθώρα ρυθμίσεων. Η κρατούσα κατάσταση στα περισσότερα σύγχρονα κράτη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, χαρακτηρίζεται από την αδυναμία εφαρμογής στοχευμένης πολιτικής προσέλκυσης μεταναστών, με γνώμονα τις εκάστοτε απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, με αποτέλεσμα να μην γίνεται εφικτή η έγκαιρη και ουσιαστική ένταξη του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού στην εγχώρια παραγωγική διαδικασία.

Η ελεύθερη μετανάστευση μπορεί να επιφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη σε ολόκληρη την Ευρώπη, όπως άλλωστε και η ελεύθερη αγορά. Το να θεωρούμε εκ προοιμίου ότι οι οικονομικοί μετανάστες εισέρχονται στην Ευρώπη για να «εκμεταλλευτούν» το κράτος πρόνοιας για να ζήσουν εις βάρος αυτού, είναι παρακινδυνευμένο και επιστημονικά ατεκμηρίωτο. Η είσοδος κάθε φτωχού οικονομικά μετανάστη σε μια χώρα, σημαίνει αυτομάτως την έναρξη ενός αγώνα επιβίωσης, οικονομικής ευημερίας και εξεύρεσης εργασίας για την κάλυψη του

κόστους μετακίνησης και την αναζήτηση πόρων για τη συντήρηση των μελών της οικογενείας του που παρέμειναν στη χώρα προέλευσής του.

Τα ευρωπαϊκά κράτη δεν έχουν μέχρι σήμερα αντιμετωπίσει σοβαρό πρόβλημα με την πτυχή που σχετίζεται με την λειτουργία του κράτους πρόνοιας, διότι η μετανάστευση είναι κυρίως προσωρινή και χαρακτηρίζεται από την έντονη κινητικότητα των ατόμων που λαμβάνουν μέρος σε αυτή. Ο «εχθρός όμως είναι προ των ευρωπαϊκών πυλών». Η νέα μεταναστευτική τάση των τελευταίων ετών για μόνιμη μετανάστευση, δεν πρέπει να αφήσει αδιάφορες τις κυβερνήσεις και τις κοινωνίες της Ευρώπης. Για την έγκαιρη προσαρμογή του θεσμού του κράτους πρόνοιας στα νέα μεταναστευτικά δεδομένα απαιτούνται μέτρα που θα στοχεύουν **α)** στην εξάλειψη των ανισοτήτων μεταξύ των μελών των κοινωνιών διασφαλίζοντας ίσες ευκαιρίες για όλους, **β)** στην αναμόρφωση της αγοράς εργασίας, αυξάνοντας την ελαστικότητά της και τις προσφερόμενες θέσεις εργασίας, **γ)** στη θέσπιση και επιτυχή εφαρμογή των απαραίτητων αλλαγών στο σύστημα πρόνοιας, εξαλείφοντας τα αντικίνητρα κατά την περίοδο μη απασχόλησης των μεταναστών και τέλος **δ)** στον επαναπροσδιορισμό των δικαιούχων των προνομίων του κράτους πρόνοιας. Τα μέχρι τώρα στοιχεία δεν φαίνεται να συνηγορούν στην επιτακτική ανάγκη υιοθέτησης του μοντέλου πρόνοιας που εφαρμόζεται στις ΗΠΑ. Παρόλα αυτά, η συνεχής παρακολούθηση του τρόπου μεταβολής των βασικών χαρακτηριστικών της μεταναστευτικής διαδικασίας κρίνεται επιβεβλημένη για την πρόληψη των όποιων προβλημάτων ενδεχομένως προκύψουν στο μέλλον (Legrain, 2008).

Το τελευταίο σκέλος της σχέσης του κράτους πρόνοιας με την μετανάστευση, εισάγει την παράμετρο της υπογεννητικότητας η οποία αποτελεί μια από τις σημαντικότερες πτυχές της μεταναστευτικής διαδικασίας και σχετίζεται άμεσα με τον βαθμό επίδρασης των μεταναστευτικών ροών στο εν λόγω πρόβλημα που μαστίζει τις τελευταίες δεκαετίες τα σύγχρονα κράτη της γηραιάς ηπείρου και όχι μόνο. Το ερώτημα που απασχολεί όλους όσους ασχολούνται και μελετούν την επίδραση της οικονομικής μετανάστευσης στα αναπτυγμένα κράτη, είναι κατά πόσο αυτές οι μεταναστευτικές ροές είναι ικανές να ανατρέψουν το οικονομικό χάσμα μεταξύ των εσόδων που προέρχονται από τον ενεργό εργασιακά πληθυσμό μίας χώρας και των εξόδων προς τις μη παραγωγικές εργασιακά ομάδες.

Οι απόψεις και σε αυτό το ερώτημα διίστανται. Μια επιστημονική κατεύθυνση υποστηρίζει ότι οι οικονομικοί μετανάστες, που κατά χιλιάδες εισρέουν στις χώρες υποδοχής, θα αποτελέσουν το επιπλέον εργατικό δυναμικό που απαιτείται

ώστε να καλυφθεί το «οικονομικό κενό» που προαναφέρθηκε και έτσι μέσω της φορολόγησής τους θα είναι εφικτή η καταβολή των συντάξεων και των κοινωνικών παροχών για τις οποίες δεσμεύεται το κράτος, ενώ μέσω της οικογενειακής επανένωσης και της συνεχούς ροής νέου εργατικού δυναμικού από το εξωτερικό, θα περιορίζονται σε μεγάλο βαθμό οι οικονομικές επιδράσεις της υπογεννητικότητας στο κράτος πρόνοιας. Επιπλέον, τονίζεται το γεγονός ότι η είσοδος μεταναστών στις ελεύθερες οικονομίες των περισσότερων ανεπτυγμένων κρατών θα οδηγήσει στην αύξηση της αγοραστικής βάσης, η οποία με την σειρά της θα συνδεθεί με αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος λόγω της υπερμεγέθους κατανάλωσης προϊόντων-υπηρεσιών και των αποδιδόμενων εισφορών προς το κράτος λόγω της αύξησης του σχετικού ρυθμού κατανάλωσης.

Η συνάφεια των συγκεκριμένων μεγεθών δεν επαληθεύεται από σχετικές έρευνες, ειδικά στις περιπτώσεις όπου η είσοδος μεταναστών πραγματώνεται σε χώρες με ελεύθερη οικονομία. Η αδυναμία τεκμηρίωσης βασίζεται στο γεγονός ότι οι φιλελεύθερες οικονομικά χώρες, δεν στοχεύουν αποκλειστικά στην κάλυψη των στενών ορίων της εγχώριας αγοράς τους, αλλά απευθύνονται σε μία ευρωπαϊκή ή ακόμα και παγκόσμια αγορά που απαρτίζεται από εκατομμύρια καταναλωτές. Επομένως, η διεύρυνση της καταναλωτικής βάσης μπορεί να επιτευχθεί ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης η οποία επέτρεψε το άνοιγμα των αγορών, καταλύοντας τα μέχρι πρόσφατα εμπόδια των μικρών και πολλές φορές κορεσμένων εγχώριων αγορών και όχι ως αναγκαστικό επακόλουθο της εισόδου μεταναστών σε μία χώρα (Rowthorn, 2004, σ. 14) (Facchini, Razin, & Willmann, 2004).

Η προαναφερθείσα θεώρηση των πραγμάτων, έχει βέβαια και τον αντίστοιχο επιστημονικό αντίλογο. Τα καίρια σημεία ένστασης της αντίπαλης θεώρησης, αφορούν το γεγονός ότι και οι μετανάστες, όπως και ο γηγενής πληθυσμός, έχουν μία προκαθορισμένη ηλικιακή πορεία με αποτέλεσμα όταν περάσουν τα χρόνια που οι μετανάστες θα αποτελούν φορολογήσιμα υποκείμενα, θα μετατραπούν αυτομάτως σε καταναλωτές των εγχώριων κοινωνικών αγαθών. Ένα δεύτερο, αλλά εξίσου σημαντικό χαρακτηριστικό, το οποίο πολλές φορές δεν λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, σχετίζεται με τη διάρκεια παραμονής των μεταναστών στη νέα χώρα εργασίας τους, επηρεάζοντας υποσυνείδητα τον τρόπο ζωής. Όσο μεγαλύτερο είναι το χρονικό διάστημα παραμονής των μεταναστών στη χώρα υποδοχής τους, τόσο πιο πιθανή είναι η προσαρμογή τους στα εγχώρια πολιτισμικά ή πολιτιστικά δεδομένα. Οι πολυπληθείς οικογένειες των μεταναστών που εισέρχονται σε μία χώρα για

αναζήτηση καλύτερων εργασιακών συνθηκών αλλά και ποιότητας ζωής γενικότερα, είναι πολύ πιθανόν να μην διατηρήσουν τον αρχικό τύπο των πολυάριθμων οικογενειών τους, με αποτέλεσμα να μετατραπούν σε πυρηνικές οικογένειες ακολουθώντας τα πρότυπα των εγχώριων οικογενειών. Η αλλαγή αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα την αδιάλειπτη ανάγκη για νέες, σε μεγαλύτερο από ότι προηγουμένως μεγέθους ροές μεταναστών, ως αντιστάθμισμα της μελλοντικής αύξησης του μη ενεργού εργασιακά πληθυσμού. Υποστηρίζεται, ότι μια χώρα που ζητά την ανανέωση της «νεότητάς» της μέσω της εισόδου μεγάλου αριθμού νέων ηλικιακά οικονομικών μεταναστών, εισέρχεται σε έναν φαύλο κύκλο και σε μια ατέρμονη διαδικασία που μπορεί να αλλάξει σημαντικά την πληθυσμική ομοιογένεια της χώρας με την πάροδο των χρόνων.

Η Ελλάδα, όπως και οι υπόλοιπες σύγχρονες χώρες που απαρτίζουν την ΕΕ εμφανίζει μείωση του γηγενή πληθυσμού της με αποτέλεσμα να μαστίζεται από υψηλά ποσοστά υπογεννητικότητας. Το ποσοστό των Ελλήνων ηλικίας άνω των 65 από 3% του συνολικού πληθυσμού το 1870 ανήλθε σταδιακά στο 7% το 1951, στο 13,9% το 1991 και στο 18% το 1998 και έκτοτε συνεχίζει να παρουσιάζει, μικρότερης κλίμακας βέβαια, ανοδικές τάσεις. Η αύξηση αυτή, οφείλεται στον μηδενικό σχεδόν ρυθμό αύξησης του εγχώριου πληθυσμού της χώρας, ενώ η τωρινή αύξηση του πραγματικού αριθμού των κατοίκων της Ελλάδας αποδίδεται αποκλειστικά στην εισροή των μεταναστών όλων των κατηγοριών. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μία στις έξι γεννήσεις τέκνων στην Ελλάδα αποδίδεται πλέον σε αλλοδαπούς γονείς, αλλάζοντας τα μέχρι πρότινος δημογραφικά δεδομένα της χώρας αυτής (Lazaridis, 2003).

Οι δυσμενείς προβλέψεις για την επιδείνωση του προβλήματος της υπογεννητικότητας και για τα οικονομικά των σύγχρονων ευρωπαϊκών κρατών, κάνει επιτακτική την ανάγκη για την εύρεση μίας λύσης που θα έχει μακροπρόθεσμες προοπτικές. Η διατήρηση ενός ισοσκελισμένου ισοζυγίου μεταξύ αυτών που εργάζονται και αυτών που υποστηρίζονται ή υποβοηθούνται με κάθε τρόπο από το κράτος πρόνοιας, πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για τα κράτη με προβλήματα υπογεννητικότητας. Η παρουσίαση μίας απλουστευμένης, μονολεκτικά διατυπωμένης λύσης δεν θεωρείται εφικτή και σε αυτή την περίπτωση. Η εμπεριστατωμένη μελέτη της κάθε χώρας ξεχωριστά και των ιδιαιτεροτήτων που αυτή εμφανίζει, ίσως αποτελεί την βέλτιστη πρακτική για την εξαγωγή συμπερασμάτων και υιοθέτηση λύσεων για τον περιορισμό των συνεπειών του προβλήματος αυτού.

Η συνεχής μετανάστευση, με τα χαρακτηριστικά που αυτή εμφανίζεται τις τελευταίες δεκαετίες, δεν μπορεί να αποτελέσει το μοναδικό αντίδοτο στο πρόβλημα. Για παράδειγμα, η μόνιμη οικονομική μετανάστευση, των ανειδίκευτων μεταναστών είναι σε γενικές γραμμές πιο δαπανηρή για το κράτος διότι οι πιθανότητες για συνεχή και μακροχρόνια απασχόληση είναι λιγότερες, συγκριτικά με αυτές της αντίστοιχης ηλικιακά ομάδας εγχώριων εργαζομένων. Επομένως, η οποιαδήποτε αύξηση των εσόδων μέσω της φορολόγησης των νεοεισερχόμενων στην εγχώρια αγορά εργασίας, νέων ηλικιακά μεταναστών, θα αποτελεί μία άνευ ουσίας κίνηση, διότι τα επιπλέον έσοδα θα χαθούν «ασκαρδαμυκτί» από τις προηγούμενες γενεές μεταναστών που διαβιούν στη χώρα και επιβαρύνουν το κράτος λόγω της αδυναμίας πλήρους αξιοποίησής τους από την εγχώρια αγορά εργασίας.

Οι αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να επέλθουν ως αποτέλεσμα της μόνιμης μετανάστευσης, όπως επιγραμματικά παρουσιάστηκαν παραπάνω, δεν θα είχαν επίδραση, εφόσον, όπως προτείνεται από μερίδα θεωρητικών, μεταβάλλονταν η χρονική διάρκεια παραμονής των μεταναστών σε μία χώρα. Με άλλα λόγια, υποστηρίζεται η ανάγκη μετατροπής της μόνιμης μετανάστευσης σε πρόσκαιρη, ώστε να είναι εφικτή η αποδοτικότερη αξιοποίηση των μεταναστών όσο διάστημα αυτοί είναι ενεργοί εργασιακά και προσφέρουν στα οικονομικά της χώρας, αποποιούμενοι την υποχρέωση για κοινωνική προστασία και παροχή συνταξιοδοτικών απαιτήσεων, όταν αυτοί θα βρίσκονται σε ηλικία που δεν θα επιτρέπει την εργασία τους και επομένως την άντληση εσόδων από τη φορολόγησή τους. Τέτοιου είδους προγράμματα μη μόνιμης μετανάστευσης, είναι βέβαια πολύ δύσκολο να εφαρμοστούν στην πράξη και είναι ενδεχομένως ηθικά κατακριτέα, καθόσον η εξαναγκασμένη απομάκρυνση ανθρώπων από μια χώρα στην οποία έχουν ζήσει τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα και έχουν συνεισφέρει υπέρ το δέον οικονομικά, δεν αποτελεί λύση που έχει το απαιτούμενο κοινωνικό έρεισμα.

Ο επαναπροσδιορισμός των ορίων ηλικίας των εργαζομένων, η αποδοτικότερη και συστηματικότερη φορολόγηση των πάσης φύσεως εργαζομένων και η αξιοποίηση του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού θα μπορούσαν να αποτελέσουν λύσεις ώστε να ισοσκελιστεί εν μέρει η διαφορά ανάμεσα στις δύο πλευρές και να καλυφθεί το οικονομικό έλλειμμα που δημιουργείται ως αποτέλεσμα της υπογεννητικότητας. Η εφαρμογή κατάλληλων προγραμμάτων και η εισαγωγή κινήτρων ώστε να μειωθεί η υπογεννητικότητα, αλλά και η προσαρμογή των μέχρι πρότινος κοινωνικών παροχών των κρατών στα δεδομένα της εποχής, μπορεί να

βοηθήσει συνεπικουρικά στη επίλυση του προβλήματος. Επιπροσθέτως, προτείνεται ερευνητικά και η εναλλακτική επιλογή της υγιούς επένδυσης των κρατικών εσόδων, ώστε μακροχρόνια οι επενδύσεις αυτές να λειτουργήσουν προς όφελος των ασφαλισμένων. Όλες αυτές οι προαναφερθείσες επιλογές αλλά και πληθώρα άλλων, πρέπει να συμψηφιστούν και να εφαρμοστούν, αφού πρώτα γίνει αποδεκτό το γεγονός ότι το πρόβλημα της υπογεννητικότητας δεν είναι κάτι παροδικό και επομένως οι σύγχρονες κοινωνίες πρέπει αποδεχτούν την κατάσταση και να συνεχίσουν να αναπτύσσονται παρά την ύπαρξη του εν λόγω προβλήματος (Rowthorn, 2004, σσ. 10-12) (Hatton & Williamson, 1998, σσ. 231-250).

3.5.3 Οι Αγκυλώσεις και οι Προοπτικές Ανάπτυξης του Κράτους Πρόνοιας στην Ελλάδα

Όλα σχεδόν τα κράτη της Ευρώπης και πιο συγκεκριμένα αυτά που βρίσκονται στο νοτιοανατολικό τμήμα αυτής, χαρακτηρίζονται από αξιομνημόνευτες διαφορές σε ότι αφορά τον τρόπο λειτουργίας του κράτους πρόνοιάς τους. Η Ελλάδα, όπως και οι υπόλοιπες χώρες που απαρτίζουν το αποκαλούμενο «Μοντέλο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης» ή το «Μεσογειακό Μοντέλο» κράτους πρόνοιας (Levitt, 2000, σσ. 459-461), έχουν καθορίσει τις προσφερόμενες κοινωνικές παροχές και υπηρεσίες τους με γνώμονα συγκεκριμένες προϋποθέσεις που οφείλουν να καλύπτουν οι εργασιακές ομάδες που τις δικαιούνται.

Η σημασία ανάδειξης των βασικών ιδιαιτεροτήτων του μοντέλου της Νοτιοανατολικής Ευρώπης έχει ιδιαίτερη σημασία για την μετέπειτα αναλυτικότερη μελέτη του ελληνικού συστήματος ασφάλισης και πρόνοιας. Τα ευρωπαϊκά κράτη που απαρτίζουν το εν λόγω μοντέλο, έχουν ως κοινά γνωρίσματα την σχετική υπανάπτυξη του κράτους πρόνοιας, την αποσπασματική εφαρμογή της νομοθεσίας που σχετίζεται με την απασχόληση και την εν γένει λειτουργία του θεσμού της πρόνοιας, τον ασυντόνιστο και κατακερματισμένο, σε πολλές περιπτώσεις, τρόπο λειτουργίας των διάφορων φορέων και τέλος την ύπαρξη «πελατειακών σχέσεων» ακόμα και διεφθαρμένων δημόσιων λειτουργών, που αναπόφευκτα οδηγούν στην εμφάνιση χαμηλής αποδοτικότητας στην παροχή των κοινωνικών προνομίων και υπηρεσιών.

Τα προαναφερθέντα γνωρίσματα, χαρακτηρίζουν σε μεγάλο βαθμό και τον τρόπο λειτουργίας του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, βάσει του

ελληνικού τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας του κράτους πρόνοιας, παρατηρούνται δύο επιμέρους ομάδες πολιτών στην ελληνική κοινωνία. Στην πρώτη ομάδα συμπεριλαμβάνονται τα άτομα που έχουν πρόσβαση στις κοινωνικές παροχές, όπως αυτές των επιδομάτων ανεργίας, των συντάξεων και των επιδομάτων τέκνων, ενώ στην δεύτερη ομάδα εντάσσονται όλα τα άτομα που έχουν την δυνατότητα να χρησιμοποιούν βασικές μόνο υπηρεσίες που διατίθενται προς όλους τους πολίτες ανεξαιρέτως εθνικότητας ή οικονομικής κατάστασης όπως για παράδειγμα η δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και εκπαίδευση (Καραμάνου, 2006, σσ. 2-15).

Στην τελευταία ομάδα εντάσσονται κατά μεγάλο ποσοστό οι μετανάστες και ειδικότερα ορισμένες υποκατηγορίες αυτών όπως οι γυναίκες και τα παιδιά, οι άνεργοι ή όσοι εργάζονται υπό καθεστώς περιστασιακής απασχόλησης. Οι ομάδες αυτές ατόμων, απομονώθηκαν από το εθνικό σύστημα διότι δεν κατάφεραν να ενταχθούν επιτυχώς στην υπάρχουσα κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρα. Επιπροσθέτως, καθαρά διαρθρωτικοί λόγοι, όπως η μεταναστευτική πολιτική της χώρας και η ανελαστικότητα που παρουσιάζεται στις υπάρχουσες εγχώριες εργασιακές δομές, δημιούργησαν απροσπέλαστα εμπόδια για την νόμιμη παραμονή και εργασία των μεταναστών, οδηγώντας πολλούς εξ' αυτών, στην αδήλωτη απασχόληση και στη μη καταβολή των νόμιμων εισφορών, διογκώνοντας ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η σύγχρονη Ελλάδα.

Η αύξηση της παραοικονομίας, λόγω και του μεγάλου αριθμού μεταναστών που έχουν σταδιακά εισέλθει στην Ελλάδα, έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις και οδηγεί σε απώλεια σημαντικών οικονομικών πόρων από τα κρατικά έσοδα με επακόλουθες αρνητικές επιπτώσεις στο σύστημα κοινωνικών παροχών. Εκτός από την οικονομική διάσταση της παραοικονομίας, αξιοπρόσεκτη είναι και η κοινωνική επίδραση αυτής στην αγορά εργασίας των μεταναστών, γεγονός που επιτρέπει την εμφάνιση ρατσιστικών και στερεοτυπικών συμπεριφορών που επηρεάζουν σταδιακά την μέχρι πρότινος εθνική ομοιογένεια του «κοινωνικού ιστού» της χώρας. Η αποφυγή της αδιάκριτης περικοπής όλων των κοινωνικών παροχών από τους μετανάστες, μέσω της επιβολής αυστηρών προϋποθέσεων για την οικονομική και κοινωνική τους ένταξη, μπορεί να οδηγήσει σε τελείως αντίθετα αποτελέσματα από τα αναμενόμενα, δυσχεραίνοντας περαιτέρω το ελληνικό σύστημα κρατικής πρόνοιας (Jurado & Bruzzone, 2008).

Προς απόδειξη των προαναφερθέντων αλλά και της βαρύνουσας σημασίας του ζητήματος, παρατίθενται τα αποτελέσματα σχετικής με το αντικείμενο έρευνας

(European Values Study), που διενεργήθηκε το 2008 στην χώρα μας και κατηγοριοποιεί τις διάφορες ομάδες που χρήζουν κοινωνικής στήριξης και βοήθειας, με κριτήριο τον βαθμό αποδοχής τους από την ελληνική κοινωνία. Αξίζει να αναφερθεί ότι η συγκεκριμένη έρευνα διεξάγεται κάθε εννέα χρόνια, σε ευρωπαϊκά και όχι μόνο κράτη, μέσω συνεντεύξεων σε μεγάλο αριθμό πολιτών των χωρών αυτών. Η πιο πρόσφατη έρευνα (2008), πραγματοποιήθηκε σε σαράντα επτά ευρωπαϊκές χώρες-περιοχές, αξιολογώντας στοιχεία που προέκυψαν από 70.000 συνεντεύξεις πολιτών (European Value Study, 2010).

Τμήμα της συγκεκριμένης έρευνας πεδίου που διενεργήθηκε στην Ελλάδα είχε ως επιδίωξη την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το βαθμό αποδοχής, εκ μέρους της ελληνικής κοινωνίας, συγκεκριμένων ομάδων που χρήζουν της στήριξης του ελληνικού κράτους πρόνοιας. Η κατηγοριοποίηση των ευπαθών ομάδων, όπως φαίνεται και στα γραφήματα που έπονται, αφορούσε τους ηλικιωμένους, τους ανέργους, τους αλλοδαπούς μετανάστες, τους ασθενείς-ανήμπορους και τέλος τα ανήλικα φτωχά παιδιά. Από τις ερωτήσεις που κλήθηκαν να απαντήσουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα, προέκυψε ότι η ελληνική κοινή γνώμη δείχνει το μικρότερο ποσοστό ενδιαφέροντος για τους μετανάστες που διαβιούν στη χώρα, συγκριτικά με όλες τις άλλες ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό των πολιτών που δηλώνουν ότι δεν νοιάζονται-ενδιαφέρονται καθόλου για τους μετανάστες είναι το υψηλότερο που παρουσιάζεται στην έρευνα και ανέρχεται στο 11,5% περίπου, ενώ το 19% νοιάζεται-ενδιαφέρεται πολύ λίγο έως ελάχιστα για την συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα όπως φαίνεται στο γράφημα 12. Χαρακτηριστικά μεγάλο, είναι και το ποσοστό των Ελλήνων πολιτών που θεωρούν ότι οι μετανάστες στην Ελλάδα αποτελούν εν ολίγοις «κοινωνικό μίασμα» επιβαρύνοντας τα οικονομικά του κράτους πρόνοιας (Γράφημα 8) ενώ αντίστοιχα υψηλός είναι και ο αριθμός των Ελλήνων που θεωρούν ότι οι μετανάστες που ζουν στην Ελλάδα είναι υπερβολικά πολλοί (Γράφημα 9). Η άποψη αυτή της κοινής γνώμης και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη συγκεκριμένη έρευνα, δεν μπορούν να θεωρηθούν αμετάβλητα διαχρονικά. Η κοινή γνώμη τείνει να μεταβάλλεται με την πάροδο των χρόνων, ανάλογα με τους επιμέρους παράγοντες που την καθορίζουν, ενώ τα αίτια μίας συγκεκριμένης κοινωνικής άποψης-αντίληψης τις περισσότερες των περιπτώσεων δεν οφείλονται σε έναν μόνο παράγοντα.

Από τις υπόλοιπες ευπαθείς κοινωνικά ομάδες, οι ηλικιωμένοι συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό κοινωνικής συμπαράστασης και αλληλεγγύης που ανέρχεται

στο 32% (Γράφημα 11). Το γεγονός αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών δεν βρίσκεται στην συγκεκριμένη κατάσταση ως αποτέλεσμα των δικών της παραλήψεων ή ενεργειών αλλά ως αποτέλεσμα του γήρατος, μιας μη αναστρέψιμης φυσικής διαδικασίας που αφορά κάθε ανθρώπινο οργανισμό, ενώ το γεγονός ότι τα συγκεκριμένα άτομα έχουν συνεισφέρει όλα τα προηγούμενα χρόνια στο κράτος πρόνοιας υπό την μορφή φορολογίας, είναι ένας επιπλέον παράγοντας που ερμηνεύει το προαναφερθέν υψηλό ποσοστό που παρατηρήθηκε.

Οι ηλικιωμένοι είναι μία ιδιαίτερα συμπαθής κοινωνικά πληθυσμιακή ομάδα, διότι σε κάθε ελληνικό νοικοκυριό βρίσκεται και ένας ηλικιωμένος συγγενής, επομένως οι πολίτες τρέφουν αξιοσημείωτη συμπόνια προς αυτούς και θεωρούν δικαιολογημένη την παροχή κάθε είδους βοήθειας από το κράτος πρόνοιας. Ιδιαίτερα υψηλή απήχηση για την ελληνική κοινωνία έχουν οι ευπαθείς ομάδες των ανήλικων φτωχών παιδιών και των ασθενών-ανήμπορων, αποκαλύπτοντας σημαντικά στοιχεία για τον τρόπο που οι Έλληνες πολίτες ιεραρχούν τις ευπαθείς ομάδες και για τις οποίες θεωρούν απαραίτητη τη δραστηριοποίηση του κράτους πρόνοιας μέσω των προγραμμάτων κοινωνικής στήριξης και βοήθειας.

Γράφημα 8: Πιστεύετε ότι οι Μετανάστες Επιβαρύνουν Οικονομικά το Κράτος Πρόνοιας;

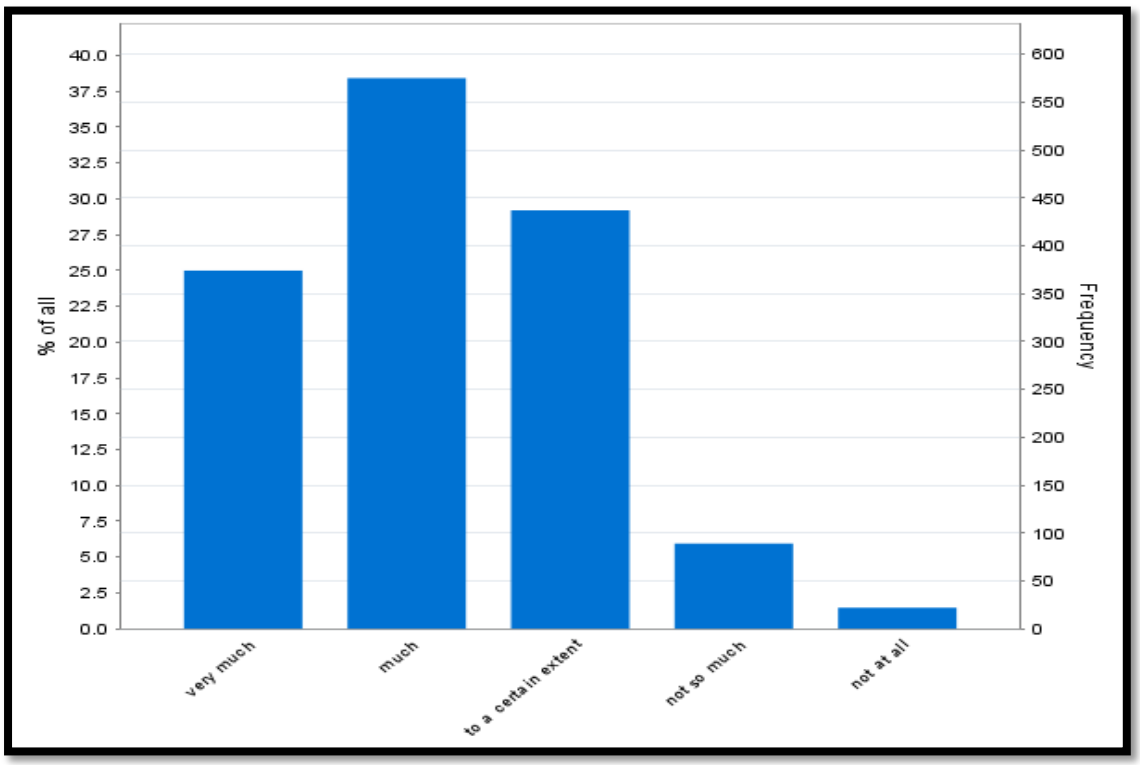

Γράφημα 9: Πιστεύετε ότι ο Αριθμός των Μεταναστών που Βρίσκονται στην Ελλάδα είναι Υπερβολικά Μεγάλος;

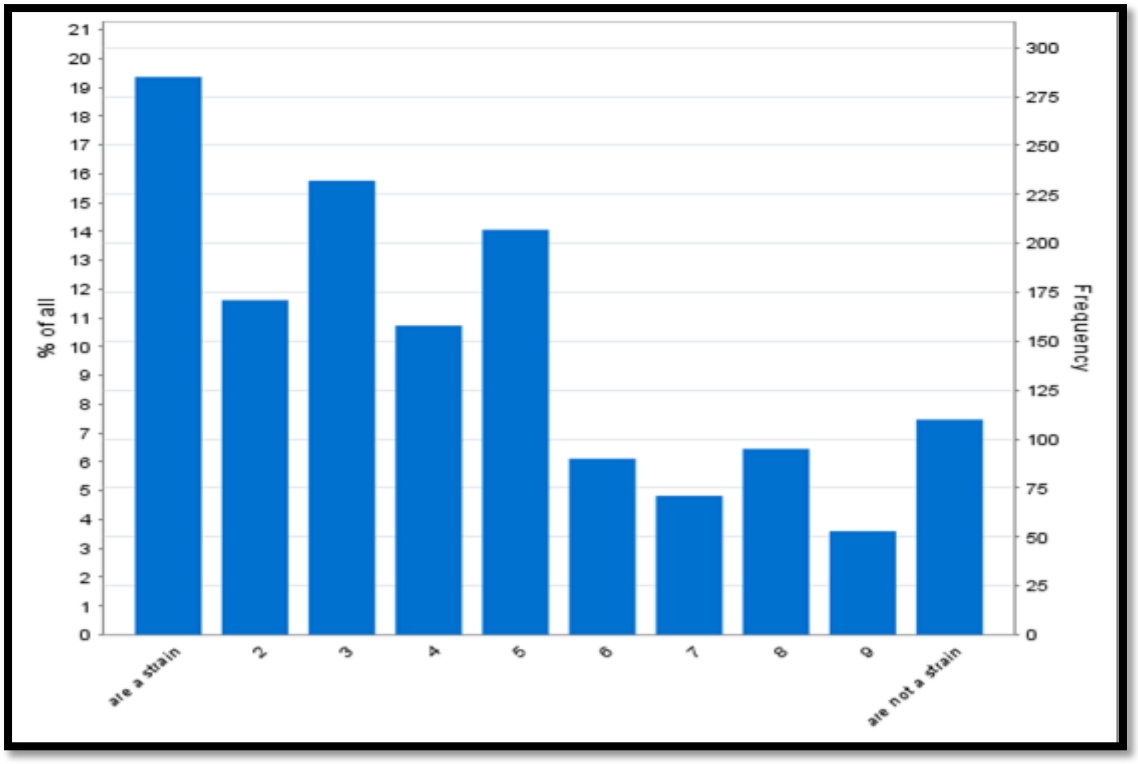

Γράφημα 10: Σε τι Βαθμό σας Ενδιαφέρει το Ζήτημα των Ανέργων;

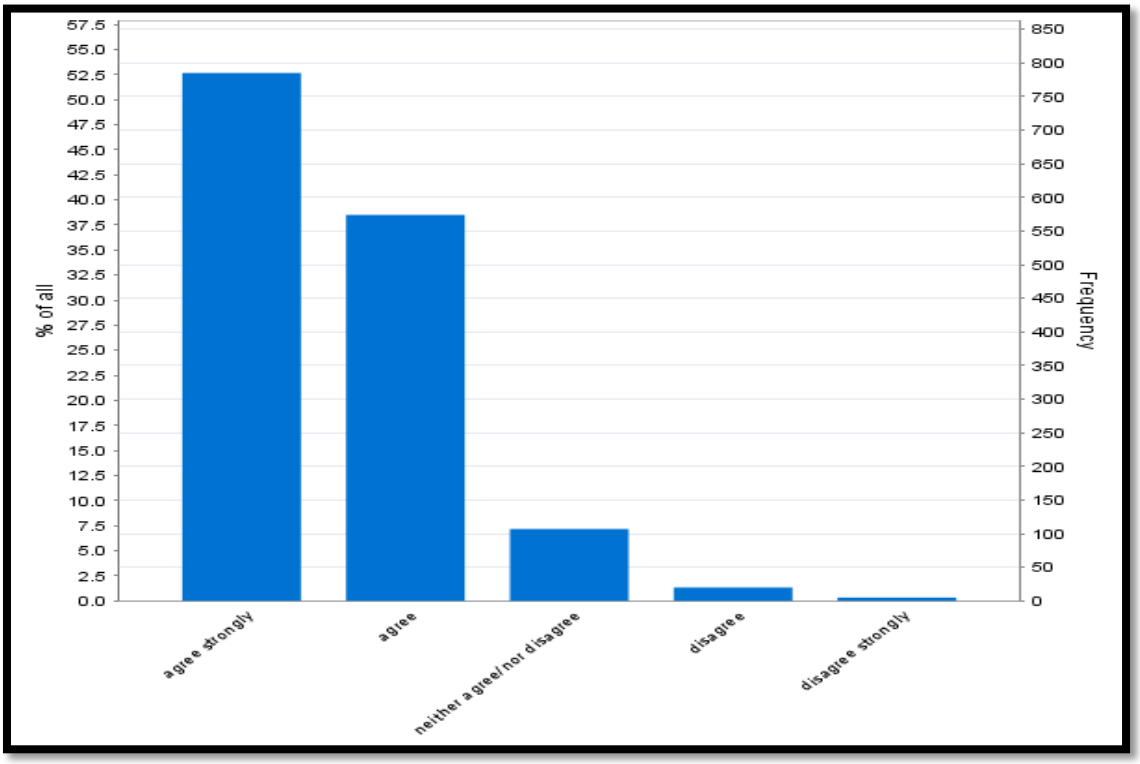

Γράφημα 11: Σε τι Βαθμό σας Ενδιαφέρει το Ζήτημα των Ηλικιωμένων;

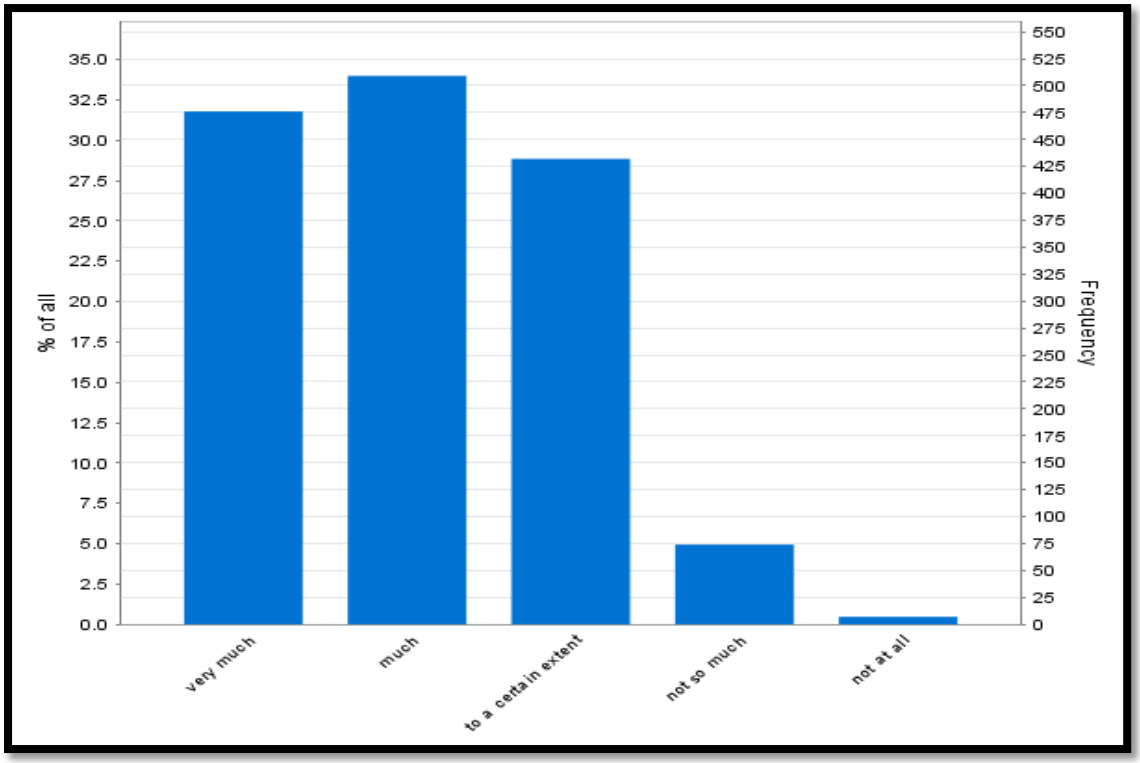

Γράφημα 12: Σε τι Βαθμό σας Ενδιαφέρει το Ζήτημα των Μεταναστών;

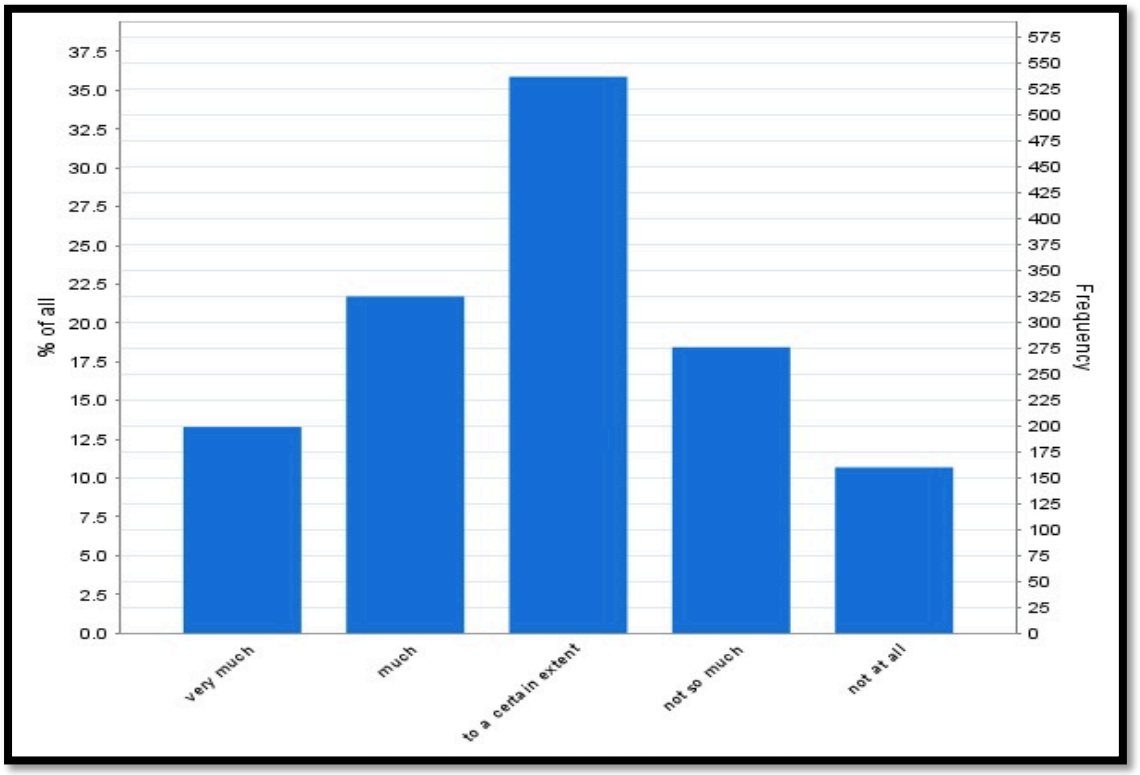

Γράφημα 13: Σε τι Βαθμό σας Ενδιαφέρει το Ζήτημα των Ασθενών-Ανήμπορων;

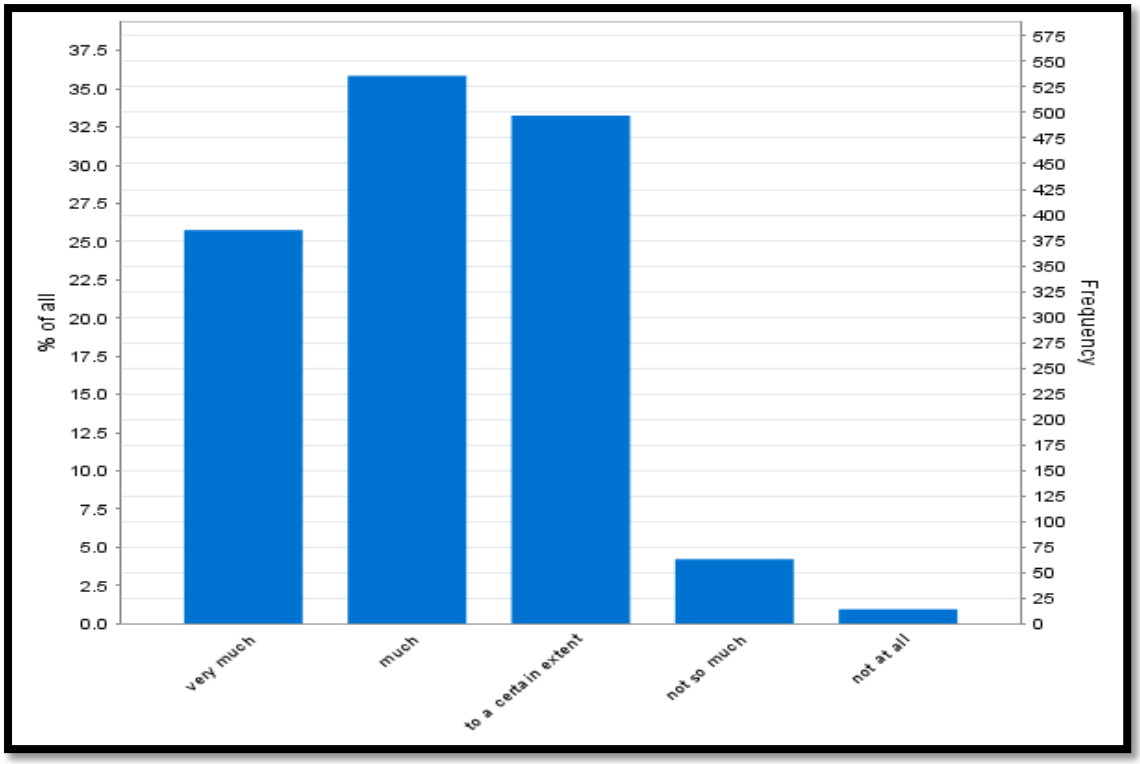

Γράφημα 14: Σε τι Βαθμό σας Ενδιαφέρει το Ζήτημα των Ανήλικων Φτωχών Παιδιών;

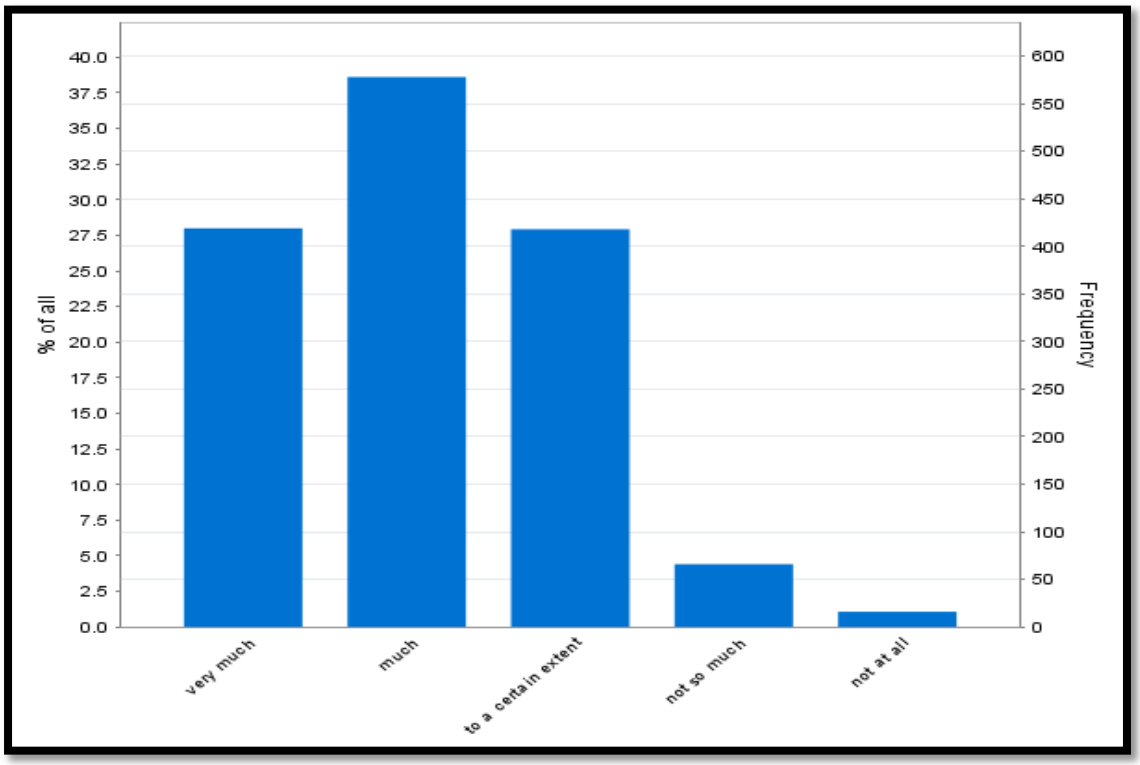

Πηγή γραφημάτων 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14: (European Value Study, 2010)

Το γεγονός ότι η «μερίδα του λέοντος» των δαπανών του ελληνικού κράτους πρόνοιας χρησιμοποιείται στην κάλυψη των ληξιπρόθεσμων οφειλών για την καταβολή συντάξεων και επιδομάτων, όπως αναλυτικά παρουσιάζεται στο πίνακα 3 που ακολουθεί, τονίζει τον ανισομερή τρόπο χρησιμοποίησης των δημόσιων προνοιακών εσόδων και την ανάγκη επαναπροσδιορισμού των ορίων συνταξιοδότησης, του φορολογικού συστήματος και τις παροχές του κράτους πρόνοιας γενικότερα, διότι το μέλλον προβλέπεται δυσοίωνο εφόσον η κατάσταση δεν μεταβληθεί άμεσα. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ακόμα και μετά την εδραίωση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, σημαντικό τμήμα των δημοσιών εσόδων δαπανήθηκε για την κάλυψη των αναγκών του κράτους πρόνοιας. Έτσι, για το 2010 οι δαπάνες ανήλθαν στο 23,3%, το 2011 και το 2012 ξεπέρασαν το 24% ενώ μόνο το 2013 το ποσοστό των δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκε στο 22% (OECD, 2014). Οι αλλοδαποί μετανάστες μέσω της αναμόρφωσης του υφιστάμενου συστήματος κοινωνικών παροχών, πρέπει να συνεισφέρουν στο έπακρο οικονομικά, καταβάλλοντας το σύνολο των ασφαλιστικών εισφορών που τους αναλογούν, ανατροφοδοτώντας τα ελλειμματικά ελληνικά ταμεία ώστε να συνεχίσουν να είναι βιώσιμα παρά το μεγάλο πρόβλημα της υπογεννητικότητας που μαστίζει την Ελλάδα.

Ένας από τους σημαντικότερους επιμέρους κλάδους του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος και του κράτους πρόνοιας γενικότερα, είναι αυτός των συντάξεων. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, όλα τα σύγχρονα κράτη αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα λόγω της γήρανσης του γηγενούς πληθυσμού με αποτέλεσμα την συνεχή αύξηση της αναλογίας μεταξύ συνταξιούχων και εργαζομένων. Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική αύξηση του αριθμού των ασφαλισμένων μεταναστών, τάση που οφείλεται στη συνάφεια της κοινωνικής ασφάλισης με την νομιμοποίησή των μεταναστών. Η ένταξη των αλλοδαπών στην ελληνική αγορά εργασίας και ειδικότερα των Αλβανών οικονομικών μεταναστών, βοήθησε βραχυπρόθεσμα την λειτουργία του συστήματος συνταξιοδότησης διότι αυξήθηκαν οι ασφαλιστικές εισφορές και ο αριθμός των ασφαλισμένων, λειτουργώντας με τον τρόπο αυτό προς όφελος των Ελλήνων συνταξιούχων.

Υπολογίζεται ότι οι αλλοδαποί ασφαλισμένοι στο σύνολο των ασφαλιστικών φορέων της χώρας, αν και καταλαμβάνουν μικρό αριθμητικά ποσοστό σχετικά με το σύνολο των ασφαλισμένων, συνεισφέρουν περίπου το 11% των συνολικών εσόδων που εισπράττονται από τα ασφαλιστικά ταμεία τους. Βέβαια, η θετική επίδραση των

μεταναστών στα οικονομικά των ασφαλιστικών ταμείων είναι βραχυπρόθεσμη και για αυτόν τον λόγο πρέπει να μελετάται υπό το ευρύτερο πρίσμα του συνολικού «κόστους της μετανάστευσης» για το ελληνικό κράτος. Σε περίπτωση που τελικά αποδειχτούν οι προβλέψεις περί της μόνιμης διαμονής των μεταναστών στην χώρα, εξυπακούεται ότι όλοι αυτοί που σήμερα συνεισφέρουν στα ασφαλιστικά ταμεία, θα αποτελέσουν τους αυριανούς αποδέκτες συνταξιοδοτικών παροχών διαιωνίζοντας το πρόβλημα των ελλειμματικών ελληνικών ασφαλιστικών ταμείων (Niessen, 2004, σσ. 3-5) (European Commission, 2000) (Τζώρτζογλου, 2005).

Μελετώντας εκτενέστερα τον τρόπο διάρθρωσης και λειτουργίας του ελληνικού συστήματος πρόνοιας και ασφάλισης, παρατηρούμε ότι η χώρα αυτή χαρακτηρίζεται από χαμηλό ποσοστό πληθυσμιακής κάλυψης του κράτους πρόνοιας, ενώ τα άτομα που βρίσκονται εκτός του εθνικού συστήματος δεν υποβοηθούνται σχεδόν καθόλου από τις κρατικές ενισχύσεις πάσης φύσεως. Συμπληρωματικά, εντοπίζεται μεγάλο εύρος διαφοροποίησης αναφορικά με τις κοινωνικές παροχές στους δικαιούχους, πολύ μεγαλύτερο μάλιστα από το αναμενόμενο συγκριτικά και με τις μισθολογικές διακυμάνσεις. Η ιδιομορφία αυτή, έχει ως αποτέλεσμα μικρές αριθμητικά ομάδες πολιτών να γίνονται αποδέκτες σημαντικού αριθμού κρατικών προνομίων (Senik, Stichnoth, & Van Der Straeten, 2008) (Gran & Clifford, 2000). Τέλος, παρατηρείται δυσλειτουργία στον τρόπο που το κράτος χρησιμοποιεί τα κεφάλαια των ταμείων ως αποτέλεσμα του «πελατειακού συστήματος» που επί χρόνια έχει εγκαθιδρυθεί στη χώρα. Η αντιπαραγωγική χρήση των κεφαλαίων σε επιπρόσθετες παροχές, έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση μεγάλης ανακατανομής, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το μεγάλο ποσοστό επί του ΑΕΠ της Ελλάδας που καταναλώνεται για την παροχή συντάξεων, σε αντίθεση με το αντίστοιχο ποσοστό για την λειτουργία των προγραμμάτων του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) (Πίνακας 3).

Στην Ελλάδα, ο κύριος φορέας ασφάλισης των μεταναστών είναι το πρώην Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) και νυν ΙΚΑ-ΕΤΑΜ (Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών) με το αμέσως επόμενο σε δυναμική ασφαλιστικό φορέα τον Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ) (Χατζής, 2007, σσ. 610-614). Εντρυφώντας στα στοιχεία του οργανισμού αυτού, θα μπορέσουμε να αποκομίσουμε μια αντιπροσωπευτική εικόνα της κατάστασης που επικρατεί στο ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα σε ότι αφορά πάντα την νόμιμη μεταναστευτική απασχόληση. Από τις πιο έγκυρες ερευνητικά πηγές άντλησης των ζητούμενων δεδομένων, είναι

για άλλη μια φορά, η εθνική απογραφή του 2001. Από τα στοιχεία λοιπόν της απογραφής του 2001, προκύπτει ότι το 14% των ασφαλισμένων του συγκεκριμένου φορέα είναι αλλοδαποί, το 50% των οποίων είναι αλβανικής υπηκοότητας. Η συγκεκριμένη μεταναστευτική ομάδα περιλαμβάνει περί τους 80.000 ασφαλισμένους στον τομέα των κατασκευών, αντιπροσωπεύοντας το 30% του συνόλου των ασφαλισμένων του φορέα, στον εργασιακό αυτό τομέα, ενώ 95.000 περίπου άτομα της ίδια εθνικής ομάδας συνεισφέρουν στο ασφαλιστικό σύστημα μέσω του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, απασχολούμενοι σε άλλες μορφές απασχόλησης. Βέβαια, τα επίσημα αυτά στοιχεία αποτελούν την «προμετωπίδα» της συνολικής απασχόλησης που είναι κυρίως αδήλωτη και ανασφάλιστη (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2001).

Η περαιτέρω αύξηση του αριθμού των μεταναστών στην Ελλάδα, θα αλλάξει σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό την μέχρι πρότινος εθνική και θρησκευτική ομοιογένεια της χώρας. Η πολυπολιτισμικότητα αυτή, ενδέχεται να μεταλλάξει την εικόνα του κράτους πρόνοιας, που λόγω της ανομοιογένειας των κατοίκων θα χάσει τον αρχικό του χαρακτήρα και το ευρύ πεδίο διανομής των κοινωνικών προνομίων. Η εξεύρεση του μεγέθους πολιτισμικής ποικιλομορφίας που κάθε κοινωνία αντέχει, ίσως είναι η μόνη λύση για την διατήρηση της απαιτούμενης κοινωνικής συνοχής και της διασφάλισης ενός ισχυρού κράτους πρόνοιας τόσο στην Ελλάδα, όσο και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες (Kymlicka & Banting, 2006)

Η ιδιοσυγκρασία της ελληνικής περίπτωσης απαιτεί περαιτέρω εμπειρική και θεωρητική διερεύνηση προκειμένου να επαληθευτούν ή αντίστοιχα να διαψευστούν οι όποιες επιστημονικές υποθέσεις αφορούν το συγκεκριμένο ζήτημα. Η πρωτόλεια υπόθεση της επιστημονικής κοινότητας και δει των αμερικανικών Σχολών, που προέβλεπε ότι οι χώρες με υψηλό βαθμό κοινωνικών παροχών θα λειτουργούσαν ως «χώρες μαγνήτες» για το σύνολο των μεταναστών αρχίζει να επιβεβαιώνεται σταδιακά, καθόσον όλο και μεγαλύτερος αριθμός μεταναστών επιχειρεί να εισέλθει στα κράτη της βόρειας και της κεντρικής Ευρώπης, όπως για παράδειγμα την Σουηδία, την Φιλανδία και την Γερμανία. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ολοένα και αυξάνονται τα ποσοστά των αλλοδαπών που επιχειρούν να εξέλθουν της Ελλάδας και των υπολοίπων μεσογειακών χωρών προκειμένου να καταφύγουν σε νέους προορισμούς του Βορρά. Μέχρι σήμερα, η μόνη κατηγορία μεταναστών που χρησιμοποιεί το κοινωνικό σύστημα παροχών, ως κριτήριο επιλογής για μετανάστευση, είναι αυτή των αιτούντων πολιτικό άσυλο. Η πλειοψηφία των

υπολοίπων, διαφαίνεται ότι προσελκύεται περισσότερο από την οικονομική και επαγγελματική κατάσταση που επικρατεί στην οιονεί χώρα προορισμού τους.

Οι συνεχείς μεταβολές του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη γενικότερα, πιέζουν τις κυβερνήσεις των κρατών να επικαιροποιήσουν το σύστημα κρατικών προνομίων, λαμβάνοντας υπόψη το κοινό πλαίσιο που έχει δημιουργηθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο μετά και την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων-ελέγχων. Στόχος της αναγκαίας αναμόρφωσης του τρόπου διάρθρωσης και λειτουργίας του κράτους πρόνοιας, είναι να παρθούν σύντομα οι απαιτούμενες αποφάσεις, λαμβάνοντας σε κάθε περίπτωση υπόψη τόσο τις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες που χρήζουν κρατικής βοήθειας όσο και των εξατομικευμένων οικονομικών δεδομένων του κάθε κράτους, τα οποία ουσιαστικά μεταβάλλονται με την είσοδο μεγάλου αριθμού μεταναστών (Baldwin-Edwards, 2002a).

Η ουτοπική λύση της καθολικής επιλογής των κατάλληλων μεταναστών προς όφελος των οικονομιών των χωρών υποδοχής τους, πολλές φορές παραμορφώνει την πραγματική εικόνα που οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών έχουν για το φαινόμενο της μετανάστευσης, της αλληλεξάρτησής του με την αγορά εργασίας, αλλά και το κρατικό σύστημα πρόνοιας. Η προτίμηση ηλικιακά νέων, άνευ οικογενειακών υποχρεώσεων μεταναστών που θα συνεισφέρουν στα δημόσια έσοδα αποτελεί ίσως το άπιαστο όνειρο των σύγχρονων οικονομικά ανεπτυγμένων κρατών.

Η «σολομώντεια λύση», τόσο για την Ελλάδα όσο και για τις υπόλοιπες χώρες, προϋποθέτει την εφαρμογή πολιτικών που έχουν ως βασικό πυλώνα την σταδιακή ένταξη των μεταναστευτικών πληθυσμών στις χώρες υποδοχής τους, δημιουργώντας ένα πλαίσιο όπου η μετανάστευση, η αγορά εργασίας και οι κοινωνικές κρατικές παροχές θα συμβαδίζουν και θα αναπροσαρμόζονται διαχρονικά ανάλογα με τις εκάστοτε οικονομικές συγκυρίες (Pekkala-Kerr & Kerr, 2011).

Κάθε προσπάθεια αναμόρφωσης του κράτους πρόνοιας, πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη το γεγονός ότι ο κρατικός αυτός θεσμός είναι ένα ιδιαίτερα ευάλωτο κοινωνικά και οικονομικά σύστημα, που προσομοιάζει με φουσκωτή σχεδία διάσωσης και όπως είναι γνωστό οι σχεδίες αυτού του τύπου καταστρέφονται και βουλιάζουν όταν σε αυτές επιβιβαστούν περισσότερα άτομα από αυτά που εργοστασιακά μπορεί να αντέξει. Η αναζήτηση μιας ορθολογικής και ταυτόχρονα κοινωνικά αποδεκτής λύσης, απαιτεί την υιοθέτηση και εφαρμογή πολιτικών που θα αντιμετωπίζουν το πρόβλημα διαχρονικά και όχι καιροσκοπικά, προς όφελος συγκεκριμένων μόνο κοινωνικών ομάδων.

Πίνακας 3: Τομείς Χρηματοδότησης του Κράτους Πρόνοιας στην Ελλάδα ως % ποσοστό του ΑΕΠ

Έτη / **Τομείς Χρηματοδότησης**	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ηλικιωμένοι-Συντάξεις	10,9	10,6	10,4	10,5	11,1	10	10,1	10,4	10,9
Ασθενείς	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	1,9	2	2,1	2,2
Ανήμποροι	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1
Υγεία	5,4	5,3	5,4	5,2	5,8	6	5,9	6,1	6,5
Οικογένεια	1	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2	1,4
Προγράμματα Απασχόλησης	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
Ανεργία	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,7
Νοικοκυριά	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Λοιπές Κοινωνικές Παροχές	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Σύνολο	**20,7**	**20,3**	**20**	**20,1**	**21,1**	**21,3**	**21,6**	**22,2**	**23,9**

Πηγή: (OECD, 2014)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

4.1 Η Μετανάστευση ως Εθνικό Ζήτημα Ασφάλειας

Η πλειοψηφία των μελετών με αντικείμενο ενασχόλησης το φαινόμενο της μετανάστευσης, επιχειρεί με την χρήση διάφορων «επιστημονικών εργαλείων» και «θεωρητικών δημιουργημάτων» να ερμηνεύσει, να κατανοήσει και να προβλέψει, στο βαθμό του εφικτού, τις μελλοντικές εξελίξεις του μεταναστευτικού φαινομένου αλλά και τις επιδράσεις που αυτό μπορεί να επιφέρει τόσο στις χώρες προέλευσης όσο και σε αυτές προορισμού των μεταναστών.

Στις αρχές κυρίως του 20ου αιώνα, οι αλλαγές που επήλθαν σε παγκόσμιο επίπεδο, οδήγησαν στη μελέτη των μεταναστευτικών ροών υπό ένα εντελώς διαφορετικό πρίσμα, αυτό της εθνικής ασφάλειας των κρατών. Η εθνική ασφάλεια αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πυλώνες της κρατικής κυριαρχίας και λόγω της ιδιάζουσας σημασίας της, προστατεύεται ως «κόρη οφθαλμού» από τις κρατικές Υπηρεσίες (Offe, 1985). Το σύνολο των αλλαγών του αιώνα που διανύουμε και ειδικότερα οι πόλεμοι, οι πρόσφατες ιδεολογικές κατευθύνσεις και τα νέα δεδομένα στις εδαφικές προσαρτήσεις κρατών, άλλαξαν σε μεγάλο βαθμό την εικόνα του μέχρι πρότινος γνωστού κόσμου, με αποτέλεσμα μεγάλες ομάδες ανθρώπων που αποτελούσαν εθνικές, θρησκευτικές και πολιτικές μειονότητες να αναγκαστούν, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, να εγκαταλείψουν τα πάτρια εδάφη και να αναζητήσουν καταφύγιο σε κάποια άλλη χώρα. Η Ευρώπη δεν αποτέλεσε εξαίρεση στις χώρες που από τούδε και στο εξής επηρεάζονται από τις μεταβολές λόγω των υπαρχουσών ανακατατάξεων σε παγκόσμιο επίπεδο.

Πριν από την οποιαδήποτε όμως αναφορά στην συγκεκριμένη μεταναστευτική πτυχή, κρίνεται δόκιμη η οριοθέτηση και η όσο το δυνατόν σαφέστερη περιγραφή των εννοιών «έθνους» και «κράτους». Και οι δύο προαναφερθείσες έννοιες μπορούν να εξηγηθούν γλωσσικά με διάφορους τρόπους. Η εξαντλητική ερμηνεία τους μπορεί να προσδώσει διαφορετική εννοιολογική σημασία. Παρόλα αυτά, τόσο ο όρος «κράτος» που προέρχεται από το ρήμα κρατέω-ω ή κρατύνω και δίνει βαρύτητα στο στοιχείο της εξουσίασης και της ισχύος, όσο και ο όρος «έθνος» με την δισδιάστατη (πολιτισμική ή πολιτική) έννοια του, ταυτίζονται εννοιολογικά, ιδιαίτερα μετά την κατάλυση των φεουδαρχικών καθεστώτων και η ομοιογενής πλέον έννοια τους μπορεί να οριστεί ως ενότητα εξουσίας που είναι χωροταξικά οριοθετημένη αποτελώντας ουσιαστικά ένα «εδαφικό-κράτος» (état territorial). Η προσκόλληση των δύο εννοιών αποδίδεται με τον σύνθετο όρο έθνος-

κράτος. Η επιστημονική χρήση του σύνθετου αυτού όρου αν αναλυθεί περαιτέρω, ουσιαστικά εκλαμβάνει την χρήση του όρου «έθνους» ως συνώνυμο και υποκατάστατο του «κράτους», εννοώντας κατά βάση το σύγχρονο δημοκρατικό και συνάμα καπιταλιστικό κράτος (υπό αυτό το πρίσμα θα χρησιμοποιηθεί και στο παρόν πόνημα), η ύπαρξη του οποίου προϋποθέτει θεωρητικά την ταυτόχρονη παρουσία και ενός έθνους που να το αυτοπροσδιορίζει (Μανιτάκης, 2009, σσ. 92-109) (Χρυσόγονος, 2003, σσ. 13-17).

Η εθνική ασφάλεια των σύγχρονων ευρωπαϊκών κρατών συνδέθηκε άμεσα με το φαινόμενο της μετανάστευσης, διότι ορισμένες κατηγορίες μεταναστών που εισέρχονταν διαχρονικά σε αυτά, αποτελούσαν οιονεί κίνδυνο που έπρεπε να αντιμετωπισθεί με κάθε κόστος. Έγινε κατανοητό ότι ανάμεσα στους ανθρώπους που μεταναστεύουν από τη μία χώρα σε μία άλλη, αναζητώντας άσυλο και χρησιμοποιούν τον νομικά προστατευμένο χαρακτηρισμό του «πρόσφυγα», εμπεριέχονταν και άτομα που εκτελούν δόλιους σκοπούς. Πολλοί εκ των πρώτης όψεως οικονομικά εξαθλιωμένων και πολιτικά εκδιωγμένων μεταναστών για παράδειγμα, αποτελούσαν μυστικούς πράκτορες που απέκρυπταν εντεχνιέντως τα πραγματικά τους στοιχεία ταυτότητας και ενεργούσαν υπό πλήρες καθεστώς μυστικότητας. Τα άτομα αυτά ενεργούσαν, ως επί το πλείστον, υπό τις κατευθύνσεις των εντολοδόχων τους που είτε ήταν οι μυστικές Υπηρεσίες άλλων κρατών, είτε λοιπές παράνομες οργανώσεις που ήθελαν να αντλούν πληροφορίες και να προχωρούν σε έκνομες πολλές φορές ενέργειες, υποδαυλίζοντας τα συμφέροντα της χώρας υποδοχής τους (Griego, 1988) (Koser, 2005).

Η συγκεκριμένη τακτική παρατηρήθηκε σε μεγάλο βαθμό στην Ευρώπη πριν από ογδόντα περίπου χρόνια, την δεκαετία του 1930, όταν και η δημοκρατία δεν είχε πλήρως εδραιωθεί υπό την μορφή που την γνωρίζουμε σήμερα. Η απειλή των ολοκληρωτικών καθεστώτων-ιδεολογιών, όπως ο φασισμός, ο ναζισμός και ο κομμουνισμός, αύξησαν την δραστηριοποίηση των εθνικών αυτών μονάδων που ασχολούνταν με την εθνική ασφάλεια, ώστε να αποτρέψουν έγκαιρα την είσοδο και τη δραστηριοποίηση ατόμων στην εδαφική αρμοδιότητά τους που δυνητικά θα έθεταν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια και κυριαρχία τους.

Μεταξύ των διάφορων μειονοτικών ομάδων στις χώρες προορισμού, ενσωματώνονταν μικρές ομάδες στρατολογημένων ατόμων, που υπό την «ομπρέλα» της προσφυγικής ιδιότητας μπορούσαν να παρεισφρήσουν σε όποια χώρα επιθυμούσαν και να μετατρέψουν τους προσφυγικούς καταυλισμούς ή τα καταλύματα

των μειονοτήτων σε «άντρο» παράνομων ενεργειών και ιδεολογικής χειραγώγησης. Η απαγόρευση της λειτουργίας των κομμουνιστικών κομμάτων σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, επίτεινε ακόμα περισσότερο το πρόβλημα της μυστικής δράσης ιδεολογικά «στιγματισμένων» μεταναστών, που προσπαθούσαν να δημιουργήσουν κοιτίδες κομμουνισμού σε ολόκληρη την Ευρώπη και τον κόσμο, μέσω της εκπαίδευσης, της ενημέρωσης και αργότερα του ελέγχου των ατόμων αυτών. Η μυστικοπάθεια και η περιρρέουσα ατμόσφαιρα ανασφάλειας, λόγω της εισόδου μεταναστών σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, συνεχίστηκε ακόμα και μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ αναθερμάνθηκε περαιτέρω κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

Τις μεταναστευτικές ροές και γενικότερα το φαινόμενο της μετανάστευσης, δεν το αξιοποιούσαν μόνο οι κομμουνιστικές κυβερνήσεις για την επίτευξη των εθνικών τους επιδιώξεων. Την ίδια τακτική ακολούθησαν και οι δυτικές κυβερνήσεις που ανήκαν στο συνασπισμό της Νοτιοατλαντικής Συμμαχίας (ΝΑΤΟ). Οι εν λόγω κρατικές Υπηρεσίες επιδίωκαν με κάθε τρόπο να στρατολογήσουν, είτε μετανάστες που επαναπροωθούνταν στις χώρες καταγωγής τους, είτε πρόσφυγες που είχαν ικανοποιητικό δίκτυο πληροφοριών, προκειμένου να εκμαιεύσουν πληροφορίες για τον τρόπο λειτουργίας κρατικών Υπηρεσιών και γενικότερα της κατάσταση που επικρατούσε στις χώρες που αποτελούσαν ιδεολογικούς και στρατιωτικούς «δορυφόρους» του αντίπαλου δέους (Ασπάσιος, 2014).

Η κατάσταση που περιληπτικά περιγράφηκε προηγουμένως, μεταβλήθηκε σημαντικά μετά την σταδιακή κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, περιοχή που αποτέλεσε σημαντικό πεδίο δράσεις της συγκεκαλυμμένης μετανάστευσης, μεταβάλλοντας άρδην τα μέχρι τότε δεδομένα ασφάλειας και αναγκάζοντας όλα τα κράτη ανεξαιρέτως να επαναπροσδιορίσουν την έννοια της «εθνικής ασφάλειας», επιβάλλοντας τους την όσο το δυνατόν ταχύτερη προσαρμογή των θεσμών τους στο νέο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο περιβάλλον.

Το γεγονός που ομολογουμένως έκανε ευρέως γνωστή την απειλή που η συγκεκαλυμμένη μετανάστευση δύναται να αποτέλεσε κατά της εθνικής ασφάλειας των σύγχρονων και οικονομικά εύρωστων κρατών του κόσμου, δεν ήταν άλλο από την τρομοκρατική επίθεση τις 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, που αποτέλεσε σταθμό στον τρόπο που τα σύγχρονα κράτη αντιμετωπίζουν έκτοτε την εθνική ασφάλεια αλλά και τον βαθμό που αυτή σχετίζεται με το φαινόμενο της μετανάστευσης (Krikorian,

2004). Στο νέο περιβάλλον που η πολύνεκρη τρομοκρατική επίθεση «εν μια νυκτί» επέβαλλε στον δυτικό και όχι μόνο κόσμο, άρχισε να χρησιμοποιείται μια σχετικά πρόσφατη έννοια, η αποκαλούμενη «ασύμμετρη απειλή».

«Ως ασύμμετρη απειλή, μπορεί να οριστεί κάθε ενέργεια κρατικών αλλά και μη κρατικών δρώντων που βρίσκονται τόσο στο εσωτερικό μιας χώρας όσο και εκτός αυτής, οι οποίοι με την χρήση ενός διευρυμένου φάσματος επιλογών και ποικιλόμορφων κάθε φορά παραλλαγών τους, επιδιώκουν την πρόκληση ζημιών, δυσανάλογων με τα μέσα που χρησιμοποιούν, ενώ έχουν ως απώτερο στόχο, να θίξουν μεταξύ άλλων την εθνική ασφάλεια των κρατών, το ηθικό της κοινωνίας στόχου, το γόητρο των κρατικών θεσμών, την αξιοπιστία της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, την κοινωνικοπολιτική συνοχή ή ακόμα και την πρόκληση ανακατατάξεων στην διεθνή ιεραρχία ισχύος, ιδιαίτερα όταν οι ασύμμετροι δρώντες εξυπηρετούν με ευθύ η πλάγιο τρόπο επιδιώξεις ξένων κρατών» (Ήφαιστος, 2012, σσ. 40-41)

Η αποσταθεροποίηση της ευρύτερης γεωπολιτικής κατάστασης, κέντρισε το ενδιαφέρον της ΕΕ, ειδικά μετά την τρομοκρατική ενέργεια στις ΗΠΑ, για επέκταση των πολιτικών και κοινωνικών της επιδιώξεων σε χώρες που μέχρι πρότινος δεν επέτρεπαν τη διείσδυση των ευρωπαϊκών αρχών της ελεύθερης αγοράς και του εξευρωπαϊσμού γενικότερα. Παράλληλα, εμφανίστηκαν νέων μορφών απειλές από κράτη που δεν γειτνίαζαν εδαφικά με τα κράτη-μέλη της ενωμένης Ευρώπης. Η ΕΕ, μέλος της οποίας αποτελεί από το 1981 και η Ελλάδα, επιχείρησε εκτός από την ρύθμιση ζητημάτων που σχετίζονται με την οικονομική ένωση των κρατών-μελών της, την απελευθέρωση του εμπορίου και των μεταξύ τους συναλλαγών, την σταδιακή αναβάθμιση της υφιστάμενης διακρατικής συνεργασίας, με απώτερο στόχο την αντιμετώπιση του ιδιαίτερα σοβαρού προβλήματος της παράτυπης μετανάστευσης προς τα κράτη-μέλη της ΕΕ από τρίτες χώρες, αλλά και τη ρύθμιση των επιμέρους ζητημάτων της οργανωμένης μετανάστευσης και των επιμέρους προϋποθέσεων για την εύρυθμη και σύμφωνα με τα προβλεπόμενα κάθε φορά είσοδο, έξοδο, εργασία και διαμονή των μεταναστών συμπεριλαμβανομένων και των μελών των οικογενειών τους.

Στο πλαίσιο των παραπάνω επιδιώξεων, τα ευρωπαϊκά κράτη αποφάσισαν να επεκτείνουν την επιρροή τους στις βασικές χώρες αποστολής μεταναστών, μέσω της συγκρότησης μιας κοινής «πολιτικής πλατφόρμας» στο πεδίο της άμυνας και της ασφάλειας. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου συνέτεινε στην λήψη αποφάσεων προς

την κατεύθυνση εφαρμογής μίας συνεκτικής κοινής εξωτερικής πολιτικής των κρατών-μελών της ΕΕ. Η από κοινού συνεργασία επεκτάθηκε και σε άλλους τομείς, όπως αυτόν της δικαιοσύνης αλλά και της κοινής διευθέτησης εσωτερικών ποινικών υποθέσεων μέσω της αστυνομικής συνεργασίας. Η όλη προσπάθεια των σύγχρονων ευρωπαϊκών και όχι μόνο κρατών να ελέγξουν τις απειλές από την μετακίνηση πληθυσμών, αποδείχτηκε όχι και τόσο πετυχημένη στην πράξη, γεγονός που επίτεινε ακόμα περισσότερο τόσο τις προσπάθειες όσο και την ανησυχία των κρατών απέναντι στις μη ελεγχόμενες μεταναστευτικές ροές (Weiner, 1992-1993).

Στις μέρες μας, ο τρόπος δράσης (modus operandi) των αρμόδιων Αρχών για την προστασία της εθνικής κυριαρχίας και ασφάλειας έχει εν μέρει τροποποιηθεί, προσαρμοζόμενος στα νέα δεδομένα που η ίδια η παγκοσμιοποίηση επέβαλλε. Παρά την αυστηροποίηση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα των χωρών της ΕΕ και την αλματώδη ανάπτυξη της τεχνολογίας στον τομέα αυτό, η Ευρώπη αλλά και τα αναπτυγμένα κράτη ολόκληρου του κόσμου, συνεχίζουν να αποτελούν την «γη της επαγγελίας» για εκατομμύρια μετανάστες, νόμιμους αλλά και παράτυπους.

Υπολογίζεται ότι στην ΕΕ βρίσκονται ήδη 3.000.000-6.000.000 μετανάστες που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις διαμονής και απασχόλησης (FRONTEX, 2014, σ. 12). Η παράτυπη αυτή είσοδος και η μετέπειτα παράνομη οικονομική και όχι μόνο εκμετάλλευση των μεταναστών στην πλειοψηφία των περιπτώσεων πραγματοποιείται με την βοήθεια οργανωμένων κυκλωμάτων, τα κέρδη των οποίων ανέρχονται σε πολλά δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως. Οι εγκέφαλοι των παράνομων αυτών κυκλωμάτων μπορεί να κερδίζουν ακόμα και 3.000-8.000 ευρώ για την μεταφορά ενός μόνο μετανάστη από το Πακιστάν, επί παραδείγματι, μέχρι την πρωτεύουσα μίας ευρωπαϊκής χώρας με αναρίθμητες απώλειες ζωών κατά την διάρκεια των επισφαλών αυτών διακρατικών μετακινήσεων. Παρά το γεγονός ότι η πλήρης απελευθέρωση της μετακίνησης των ανθρώπων και η κατάργηση των διασυνοριακών ελέγχων μπορεί να επιφέρει οικονομικά οφέλη σε παγκόσμιο επίπεδο που υπολογίζονται σε δεκάδες τρισεκατομμύρια ευρώ, κανένα κράτος δεν διατίθεται να αντιμετωπίσει το όλο ζήτημα με καθαρά οικονομικούς όρους (Moses & Letnes, 2004) (European Commission, 2007) (UN, 2006).

Η είσοδος μεταναστών στα κράτη-μέλη της ΕΕ αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο συνεχίζει να γίνεται υπό την καχυποψία, ότι πολλοί εκ των οικονομικών μεταναστών δεν αποτελούν απλώς μια αρνητική συνέπεια της παγκοσμιοποίησης και των οικονομικών αγορών, αλλά αποτέλεσμα της προσπάθειας ορισμένων κρατών να

διευρύνουν το δίκτυο πληροφοριών και να επιτύχουν τους σκοτεινούς-ενδόμυχους κυριαρχικούς και επεκτατικούς τους στόχους. Δυστυχώς, μία μειοψηφία «ψεύτικων μεταναστών» θέτει ολόκληρη την μεταναστευτική δραστηριότητα και τα άτομα που εμπλέκονται σε αυτή υπό συνεχή κρατικό έλεγχο για την διασφάλιση της εθνικής και κρατικής ασφαλείας αλλά και την αποτροπή κάθε ενδεχόμενης απειλής εις βάρος τους (Hansen, 2007, σσ. 142-146).

4.2 Η Μεταναστευτική Πολιτική ως «Εργαλείο» Διατήρησης της Εθνικής Κυριαρχίας και Ασφάλειας

Ένα από τα μεγαλύτερα διλήμματα των σύγχρονων κρατών έγκειται μεταξύ της διατήρησης της ισχύος ή της προστασίας των θεσμών της δικαιοσύνης. Το συγκεκριμένο δίλημμα, έχει άμεση συνάρτηση με το φαινόμενο της μετανάστευσης. Από την μία πλευρά τα κράτη επιδιώκουν να διατηρήσουν την ισχύ τους, μέσα σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον στο οποίο η οικονομία διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο και από την άλλη προσπαθούν να προσαρμοστούν στις διεθνείς και όχι μόνο επιταγές προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Σάσεν, 2003, σσ. 172-178). Η αναζήτηση της «χρυσής τομής» στο συγκεκριμένο δίπολο, γίνεται μέσα σε ένα περιβάλλον όπου η διεθνής και η εγχώρια πολιτική σκηνή δεν αποτελούν ξεχωριστές οντότητες αλλά συγκοινωνούντα δοχεία της συνολικής πολιτικής δραστηριότητας. Από την μία λοιπόν πλευρά, τα κράτη επιβάλλουν περιορισμούς στην μετακίνηση ατόμων, από και προς τα εδάφη τους, προκειμένου να εξαλείψουν την ενδεχόμενη μείωση της ισχύος λόγω της ανεξέλεγκτης εισροής ατόμων και από την άλλη προσπαθούν να συμβιβαστούν με τις διεθνείς Συμβάσεις και τους εγχώριους νόμους που προστατεύουν τα δικαιώματα των ανθρώπων, προτάσσοντας το ιδεώδες της δικαιοσύνης και της ελεύθερης μετακίνησης των πληθυσμών, ειδικά στις περιπτώσεις που θίγονται ή κινδυνεύουν θεμελιώδη δικαιώματα (Κουλουμπής, 1995, σσ. 23-27).

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πόλεμου οι έννοιες της «εθνικής κυριαρχίας» και «εθνικής ασφαλείας», όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, δεν συνδέονται αποκλειστικά με τη στρατιωτική υποδομή, τη χρήση και τον έλεγχο των στρατιωτικών δυνάμεων του κάθε κράτους. Οι τρομοκρατικές απειλές, η διακίνηση ανθρώπων, η πορνεία, τα οργανωμένα κυκλώματα ναρκωτικών και η παράτυπη μετανάστευση άρχισαν να εγκυμονούν πολύ μεγαλύτερη απειλή για την εθνική

ασφάλεια των κρατών, συγκριτικά με μια μελλοντική εισβολή από τις εχθρικά προσκείμενες γειτονικές χώρες εναντίον τους. Επιπροσθέτως η παρατεταμένη ανησυχία για την ενδεχόμενη μελλοντική αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας των χωρών, συνέβαλλε στην εξ' ολοκλήρου μετατόπιση των προτεραιοτήτων στον τομέα της ασφάλειας και της εθνικής κυριαρχίας των σύγχρονων κρατών (Danopoulos & Danopoulos, 2004).

Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της νεότερης μετανάστευσης, σχετίζεται με την πίεση που ασκήθηκε στα κράτη προκειμένου να προχωρήσουν στη θέσπιση και ακολούθως στην εφαρμογή όλων εκείνων των απαιτούμενων νομοθετικών πρωτοβουλιών, ώστε να ανακόψουν ή να περιορίσουν την ανεξέλεγκτη μετακίνηση ανθρώπων από μία χώρα σε μία άλλη, περιορίζοντας με τον τρόπο αυτό τις όποιες επιπτώσεις της σύγχρονης «πλημμυρίδας» μεταναστών μεταξύ των κρατών αποστολής και υποδοχής. Για τον λόγο αυτό θεσπίστηκαν και οι μεταναστευτικοί νόμοι, η μελέτη των οποίων ως κρατική πρωτοβουλία σε πρώτη φάση, αποκαλύπτει τον ζήλο με τον οποίο τα κράτη προσπάθησαν, αλλά και συνεχίζουν μέχρι και σήμερα, να κρατήσουν αλώβητη την κυριαρχία τους σε ένα περιβάλλον οικονομικού νεοφιλελευθερισμού που έχει ως κύριο πυλώνα λειτουργίας του την κατάργηση των κρατικών εμποδίων στις μετακινήσεις αγαθών, ανθρώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων (Waever, 1996).

Η ανάγκη ουσιαστικά που επέβαλλε τη θέσπιση των μεταναστευτικών νόμων σε κάθε κράτος, οφείλεται κυρίως στην τροποποίηση της έννοιας της ασφάλειας. Μέχρι πρόσφατα, η εθνική ασφάλεια των κρατών ήταν άρρηκτα συνυφασμένη με την στρατιωτική και τη στρατηγική υπεροχή. Η κλασική αυτή θεώρηση δεν μπορούσε να προσαρμοστεί πλήρως στα νέα παγκόσμια δεδομένα, αφήνοντας πολλά κενά στη βασική επιδίωξη κάθε κράτους που δεν είναι άλλη, από την διασφάλιση των κυριαρχικών του δικαιωμάτων. Έτσι ο τομέας των διεθνών σχέσεων, κλήθηκε να καλύψει θεωρητικά την ύπαρξη μίας νέας έννοιας, αυτή της «τρομοκρατίας» και των νεοεμφανισθέντων μορφών διασυνοριακής ή παγκόσμιας εγκληματικότητας του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Κοινός παρονομαστής όλων των διεθνών αλλαγών ήταν η προσπάθεια του εκάστοτε κράτους να αυτοπροσδιορισθεί και να προσαρμοσθεί με κάθε τρόπο μέσα στα νέα δεδομένα της παγκοσμιοποίησης, επιχειρώντας ταυτόχρονα να κατανοήσει την περίπλοκη και πολλές φορές αντιφατική διεθνή πραγματικότητα.

Η διασφάλιση της εθνικής ταυτότητας τέθηκε ως πρωταρχικό ζητούμενο και για αυτό τον λόγο επιδιώχθηκε και η δημιουργία σαφών εθνοτικών συνόρων που

αποδέχονται ή απορρίπτουν στις άλλες πληθυσμιακές ομάδες, Τα εκάστοτε «εθνικά χαρακώματα» τροποποιούνται κατά περίπτωση, ανάλογα με το ποιος θεωρείται ως εθνική απειλή και προσαρμόζονται ανάλογα με το υπάρχον περιφερειακό αλλά και παγκόσμιο περιβάλλον (Ηρακλείδης, 2002, σσ. 297-299).

Οι μεταναστευτικοί νόμοι, ως απτή απόδειξη των νέων δεδομένων περί ασφάλειας και κυριαρχίας, ίσως αποτελούν το «τελευταίο οχυρό» των κρατών και των κυριαρχικών δικαιωμάτων που αυτά προσπαθούν να υπερασπισθούν, απέναντι στη παγκοσμιοποιημένη οικονομία και τις ελευθερίες που απεμπόλησαν και συνδέονται με την ελεύθερη αγορά και το διεθνές εμπόριο. Οι μεταναστευτικοί νόμοι, υπό τον «μανδύα» της εθνικής ασφάλειας, αποκλείουν, σε άτομα αλλά και σε ομάδες ατόμων, το δικαίωμα εισόδου στα εδάφη τους επιτρέποντας τον διαχωρισμό του γηγενή πληθυσμού από τους υπόλοιπους. Επιχειρείται με τον τρόπο αυτό η εδραίωση νέων μορφών κρατικού ελέγχου και η διατήρηση τμήματος της εθνικής κυριαρχίας απέναντι στην ισοπέδωση των μέχρι πρότινος δικαιωμάτων που αυτά κατείχαν (Dauvergne, 2008, σ. 113).

Εκτός από τις νέες απειλές κατά της εθνικής ασφάλειας, σημαντικό παράγοντα στη θέσπιση των μεταναστευτικών νόμων και της γενικότερης εξωτερικής πολιτικής των χωρών στο συγκεκριμένο ζήτημα, διαδραμάτισε και η εν γένει δομή-λειτουργία ολόκληρου του διεθνούς συστήματος. Έτσι, η πολιτική που ακολουθεί ή σχεδιάζει να ακολουθήσει το κάθε κράτος ξεχωριστά, επηρεάζεται από τις οικονομικές συγκυρίες σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και από τις αποφάσεις των άλλων κρατών, δημιουργώντας ένα αλληλοεξαρτώμενο σύνολο αντιδράσεων, αποτελούμενο από ευμετάβλητες και πολλές φορές αντικρουόμενες χρονικά πολιτικές σε ότι αφορά την μετανάστευση. Για παράδειγμα, ενώ μία δεδομένη χρονική στιγμή ένα κράτος επιλέγει, μέσω του ισχύοντος μεταναστευτικού νόμου, να περιορίσει την παράτυπη είσοδο και απασχόληση μεταναστών στην επικράτειά του, μία άλλη χρονική στιγμή ενδεχομένως να επιλέξει μία πιο κοινωνική πολιτική, νομιμοποιώντας μεγάλο αριθμό παράτυπων μεταναστών μειώνοντας ενδεχομένως τις προϋποθέσεις εισόδου και τους ελέγχους στα εξωτερικά της σύνορα (Κουλουμπής, 1995, σσ. 163-164) (Borjas, 1999a, σσ. 180-195).

Τα κράτη προσπαθούν με κάθε τρόπο να ελέγξουν την μετακίνηση ατόμων από και προς την εδαφική τους αρμοδιότητα. Στη «φαρέτρα» των επιλογών που διαθέτουν προκειμένου να επιτύχουν τον συγκεκριμένο στόχο, εμπεριέχεται εκτός από την δραστηριοποίηση του έμψυχου και άρτια εκπαιδευμένου προσωπικού των

σωμάτων ασφαλείας, η χρησιμοποίηση σύγχρονου υλικοτεχνικού εξοπλισμού, όπως η κατασκευή φραχτών στις παραμεθόριες περιοχές και η εγκατάσταση εξελιγμένων τεχνολογικά μηχανισμών παρακολούθησης των συνόρων με αισθητήρες κίνησης, θερμικές κάμερες και δορυφορικά συστήματα άμεσου εντοπισμού ατόμων και οχημάτων. Επιπροσθέτως, παρέχεται η δυνατότητα ελέγχου των μεταναστών και στο εσωτερικό τους, εφόσον οι μετανάστες έχουν καταφέρει να παρακάμψουν αρχικά τον διασυνοριακό έλεγχο. Στοχευμένοι έλεγχοι σε εργασιακούς χώρους, όπου είναι πολύ πιθανό να απασχολούνται μετανάστες που δεν έχουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά για την νόμιμη παραμονή και εργασία τους, αλλά και η εφαρμογή εξειδικευμένων ελέγχων διασταύρωσης στοιχείων που σχετίζονται με την χρησιμοποίηση των κοινωνικών παροχών, εκ μέρους των μεταναστών, αποτελούν μικρό παράδειγμα των δυνατοτήτων που μπορεί να αξιοποιήσει το κράτος για τον έλεγχο των παράτυπων μεταναστών. Τέλος, μια ιδιαίτερη παράμετρος που τυγχάνει ευρείας εφαρμογής τα τελευταία χρόνια σε παγκόσμιο αλλά κυρίως σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι η κατανόηση, σε πρώτη φάση, του κοινού προβλήματος που αντιμετωπίζουν τα κράτη υποδοχής μεγάλου αριθμού μεταναστών και η συνεργασία μεταξύ τους, ώστε να περιορισθεί η παράτυπη μετακίνηση ατόμων. Η συνεργασία μεταξύ των χωρών που αποτελούν κράτη υποδοχής με τα κράτη αποστολής μεταναστών, αποτρέπει την παραβίαση των συνόρων και βοηθάει στην καλύτερη ανθρωπιστική και ποινική μεταχείριση των συλληφθέντων αλλοδαπών.

Αξίζει βέβαια στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι όλες οι προσπάθειες ελέγχου της ανθρώπινης μετακίνησης επιφέρει ιδιαίτερα σκληρές επιπτώσεις τόσο στο κράτος, που αναγκάζεται να δαπανήσει ιδιαίτερα μεγάλα χρηματικά ποσά και έμψυχο δυναμικό, πολλές φορές χωρίς τα αναμενόμενα αποτελέσματα, όσο και για τους ίδιους τους μετανάστες, μεγάλος αριθμός των οποίων «πληρώνουν» με την ζωή τους την προσπάθεια να εισέλθουν σε μία χώρα παράτυπα χωρίς να γίνουν αντιληπτοί από τις αρμόδιες διωκτικές Αρχές. Χαρακτηριστικό του αριθμού των ανθρώπινων ζωών που χάνονται κατά τη διάρκεια της μεταναστευτικής διαδικασίας είναι το γεγονός ότι κάθε μέρα, χάνει την ζωή του ένας μετανάστης μόνο στα σύνορα μεταξύ ΗΠΑ-Μεξικού λόγω υποθερμίας, σωματικής εξάντλησης ή πνιγμού. Η απώλεια ανθρώπινων ψυχών αποτελεί το «πάρθιο βέλος» της μετανάστευσης προς τις δημοκρατικές κοινωνίες και τον θεσμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων που αυτά τόσο σθεναρά πρεσβεύουν, τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο (Αμίτσης & Λαζαρίδη, 2001) (Pecoud & De Guchteneire, 2007, σσ. 3-4).

4.3 Οι Μορφές Ένταξης των Μεταναστών στην Κοινωνία Υποδοχής

Η πλήρης κατανόηση του φαινομένου της μετανάστευσης, απαιτεί την εις βάθος γνώση των επιμέρους χαρακτηριστικών της εκάστοτε κοινωνίας προέλευσης και υποδοχής μεταναστών, υπό το πρίσμα διαφορετικών ειδικοτήτων, όπως αυτών της ανθρωπολογίας, της δημογραφίας, της γεωγραφίας, της γεωπολιτικής, της κοινωνικής πολιτικής, της κοινωνικής ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας. Στόχος της παρούσας υποενότητας είναι η στοχευμένη μελέτη των διαδικασιών προσαρμογής που λαμβάνουν μέρος στη χώρα υποδοχής, ο τρόπος που διαμορφώνονται οι σχέσεις μεταξύ του ντόπιου πληθυσμού και των αλλοδαπών μεταναστών αλλά και η ενδεχόμενες αγκυλώσεις στη διαδικασία ένταξης των μεταναστών στην νέα κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτισμική πραγματικότητα που καλούνται να αντιμετωπίσουν.

Ένα από τα κυριότερα και πιο πολυσυζητημένα κοινωνιολογικά ζήτημα των τελευταίων ετών είναι και αυτό της ενταξιακής διαδικασίας των μεταναστών στο κράτος υποδοχής τους. Η προσαρμογή οποιασδήποτε ομάδας σε μια νέα κοινωνία, είναι μια μακροχρόνια και πολυδιάστατη διαδικασία, για την μελέτη της οποίας απαιτείται πληθώρα πληροφοριών, ώστε να γίνει κατανοητός ο τρόπος που δημιουργούνται αλλά και αναπτύσσονται οι σχέσεις μεταξύ των νεοαφιχθέντων ομάδων και του γηγενή πληθυσμού. Οι μετανάστες, αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων ομάδων.

Βιβλιογραφικά, υφίσταται πληθώρα θεωρητικών προσεγγίσεων σχετικά με την μορφή, τον βαθμό και τις επιμέρους επιπτώσεις της διαδικασίας ένταξης των μεταναστών στην νέα κοινωνία υποδοχής τους. Η διαδικασία ένταξης που εφαρμόζεται, σχετίζεται άμεσα με την μεταναστευτική πολιτική της χώρας υποδοχής και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τόσο των μεταναστών όσο και του γηγενή πληθυσμού. Η «κοινωνική ένταξη» (social integration) που εννοιολογικά μπορεί να ερμηνευθεί ως η διαδικασία με την οποία μια κοινωνία ή ένα σύστημα επιτρέπει στα μέλη που το απαρτίζουν να είναι κάτοχοι θέσεων και φορείς ρόλων στο γενικότερο πλαίσιο κοινωνικής οργάνωσης (Abercrombie, Hill, & Turner, 2006, σσ. 351-353), μπορεί να διαχωριστεί σε επιμέρους υποκατηγορίες με βάσει τις οποίες προσδιορίζεται ο τρόπος και ο βαθμός που μπορεί να εξελιχθεί η αλληλεπίδραση των διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Οι εναλλακτικές αυτές πολιτικές ένταξης υπό την μορφή αφομοίωσης, παρουσιάζονται εύστοχα από τον θεωρητικό μελετητή Newman

W. με την χρήση ενός μαθηματικού τύπου, βάσει του οποίου Α+Β+Γ=Α. Όπου (Α) αναφέρεται η πλειοψηφική κουλτούρα η οποία ταυτίζεται με αυτή του ήδη υπάρχοντος γηγενούς πληθυσμού σε μία χώρα, ενώ τα γράμματα (Β), και (Γ) αντίστοιχα, ουσιαστικά περιγράφουν τις λοιπές εξωγενείς επιδράσεις των νεοεισερχόμενων πληθυσμών, όπως για παράδειγμα των διαφόρων μεταναστευτικών ομάδων. Η επιδίωξη αυτή της αφομοίωσης που αναφέρθηκε προηγουμένως, έρχεται σε αντιδιαστολή με την εναλλακτική ενταξιακή πολιτική της ενσωμάτωσης ή του πολιτισμικού πλουραλισμού, όπου αντίστοιχα αποδίδονται με τους τύπους Α+Β+Γ=Δ και Α+Β+Γ=Α+Β+Γ αντίστοιχα. Ο ίδιος μελετητής, θεωρεί ότι η προτεινόμενη τακτική που πρέπει να ακολουθηθεί, είναι αυτή της αφομοίωσης των μεταναστευτικών ομάδων, με σκοπό να υπάρχει ισχυρή κοινωνική συνοχή, ενώ οι δύο άλλες επιλογές θεωρούνται ουτοπιστικές και απλά αποτελούν ευσεβή πόθο των μεταναστών σε κάθε νέα κοινωνική οργάνωση που εντάσσονται (Newman, 1973, σσ. 50-53).

Τόσο η αφομοίωση όσο και οι υπόλοιπες πολιτικές ένταξης και προσαρμογής των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής, δεν είναι μία αδιαβάθμητη διαδικασία που βιώνεται από όλους τους μετανάστες στον ίδιο βαθμό και με τον ίδιο τρόπο. Μία προσπάθεια διάκρισης των επιπέδων αφομοίωσης έγινε από τον κοινωνιολόγο Gordon M. ο οποίος προτείνει σημαντικές διαβαθμίσεις και διακρίνει την πολιτισμική αφομοίωση ή αφομοίωση συμπεριφοράς (διατροφικές, ενδυματολογικές, θρησκευτικές κ.ά.), την δομική αφομοίωση, χαρακτηριστικό παράδειγμα της οποίας είναι οι μικτοί γάμοι και ο νέος κοινωνικός αυτοπροσδιορισμός του μετανάστη, την στρατιωτική αφομοίωση, αναφερόμενος σε συμπεριφορά αφομοίωσης που προωθεί την απουσία διακρίσεων, στην αφομοίωση συμπεριφοράς, που αναφέρεται στην απουσία προκαταλήψεων και τέλος σε αστική αφομοίωση (Gordon, 1990, σσ. 11-30) (Kivisto, 2002, σ. 27).

Βέβαια, υπάρχουν και αυτοί που δεν υιοθετούν την προαναφερθείσα άποψη της αφομοίωσης των μεταναστών ως την βέλτιστη μορφή ένταξης. Αντιθέτως, πρεσβεύουν την ιδέα της πολυπολιτισμικότητας αποφεύγοντας τις αγκυλώσεις που προκύπτουν από την προσκόλληση σε μία μόνο εθνική ταυτότητα. Η συγκεκριμένη μορφή κοινωνικής ένταξης, υιοθετήθηκε επιτυχώς από χώρες όπως η Αυστραλία και ο Καναδάς, επιδοκιμάζοντας τον μετασχηματισμό των εθνοτικών ομάδων και έχοντας ως κύρια πολιτική την προώθηση της διαφορετικότητας αλλά και της περιχαράκωσης

των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε επιμέρους μεταναστευτικής ομάδας (Green, 2002, σσ. 84-86) (Giddens, 1989, σσ. 271-273).

Στην πράξη, η διαδικασία της αφομοίωσης, βάσει της οποίας απονέμονται μεν πλήρη πολιτικά, κοινωνικά και ατομικά δικαιώματα, αλλά αναμένεται από τον δικαιούχο να αποβάλλει σταδιακά κάθε μορφή διαφορετικότητας από τον γηγενή πληθυσμό και να υιοθετήσει τα ήθη και τον τρόπο ζωής της εθνικής πλειοψηφίας, αν και ακολουθήθηκε από πολλά δυτικά κράτη, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Πιο σύνηθης μορφή ένταξης, φαίνεται να είναι αυτή της ενσωμάτωσης. Η ενσωμάτωση των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής προβλέπει την εμφάνιση μίας νέας, ομοιογενούς κοινωνίας και κουλτούρας, η οποία είναι διαφορετική από αυτή της κάθε συμβαλλόμενης εθνικής ομάδας και πηγάζει σε διαφορετικό βαθμό από την κάθε μία από αυτές. Το αποκαλούμενο αποτέλεσμα της «κοινωνικής τήξης» (melting pot), όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην ξένη βιβλιογραφία (Price, 1969, σ. 183), προκύπτει όταν λαμβάνουν χώρα όλες οι αναγκαίες «κοινωνικές ζυμώσεις» μέχρι την εμφάνιση μίας νέας κοινωνικής μορφής, ως αποτέλεσμα των έντονων και μακροχρόνιων πολλές φορές αλληλεπιδράσεων των δύο πλευρών. Εν τέλει, στις σύγχρονες ευρωπαϊκές και όχι μόνο κοινωνίες, επικράτησαν πρακτικές εκδοχές της «ενσωμάτωσης εν τη διαφορά». Οι διαδικασίες αυτές θεωρήθηκαν ως προαπαιτούμενο για την εναρμόνηση των πολιτικών ενσωμάτωσης των κρατών με τα νέα δεδομένα σε παγκόσμιο επίπεδο.

Μία πτυχή του ευσεβούς πόθου της πλήρους κοινωνικής ένταξης των μεταναστών αφορά την αποκαλούμενη «πολιτική ολοκλήρωση» (civic integration). Η πολιτική ολοκλήρωση, αποτυπώνει την νέα ιδεολογία στο επιστημονικό ζήτημα της αλληλοεπίδρασης των μεταναστών με τις εγχώριες οικονομίες. Σύμφωνα λοιπόν με την συγκεκριμένη εξειδικευμένη θεωρητική προσέγγιση, η κοινωνική ολοκλήρωση δεν εξαρτάται αποκλειστικά από την οικονομική ολοκλήρωση και την πολιτική συμμετοχή στη νέα χώρα των μεταναστών (Joppke, 2007) (Green S. , 2007) (Ακριβούλης, 2009, σσ. 271-273). Η ουσιαστική ολοκλήρωση στο πλαίσιο της νέας κοινωνίας, έχει ως προαπαιτούμενο την εκπλήρωση ορισμένων βασικών κριτιρίων όπως η καλή γνώση της γλώσσας ή πληροφοριών για το κράτος διαμονής, συμπεριλαμβανομένων των αρχών που διέπουν την λειτουργία της κοινωνίας και των πολιτισμικών χαρακτηριστικών αυτής. Η διαφορετικότητα των ατόμων σε μία κοινωνία, με άλλα λόγια, γίνεται σεβαστή υπο την προϋπόθεση ότι άπαντες σέβονται τις βασικές κοινές αξίες που διαμορφώνουν την κοινωνία υποδοχής.

Η λειτουργία της πολιτικής αυτής ενσωμάτωσης, γίνεται παράλληλα με αυτή των άλλων τομέων ενσωμάτωσης και στοχεύει στην κοινωνική ολοκλήρωση, ως τελικό στάδιο της πλήρους ενσωμάτωσης. Η σημασία της πολυεπίπεδης ολοκλήρωσης, έχει προεκτάσεις στον τρόπο διακυβέρνησης των σύγχρονων δημοκρατικών κρατών. Η ύπαρξη κλίματος ομονοίας και ομοψυχίας μεταξύ των μελών μίας κοινωνίας, επιτρέπει την οργανωμένη συμμετοχή όλων στις δημοκρατικές διαδικασίες αντιπροσώπευσης και συλλογικής συμμετοχής στα κοινά, «θωρακίζοντας» τις θεμελιώδεις αρχές της κοινωνικής και πολιτικής αλληλεπίδρασης των μελών που την απαρτίζουν. Η κατάργηση των κοινωνικών δεσμών λόγω της ύπαρξης των μεταναστών και η «περιχαράκωση» των πολιτών πίσω από αμφιλεγόμενες κοινωνικές αντιλήψεις ως αποτέλεσμα της ύπαρξης αντικρουόμενων συμφερόντων μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών συνασπισμών, μπορεί να οδηγήσει στον περιορισμό των κοινωνικών δεσμών και της συνοχής που πρέπει να διέπει τα μέλη της κάθε κοινωνικής οργάνωσης, οδηγώντας ανεπέσκιντα στην εξασθένιση της όλης διαδικασίας πολιτικής και όχι μόνο ολοκλήρωσης (Mondak & Gearing, 2003) (Whiterfirld & Evans, 1995).

Οι κυβερνήσεις των σύγχρονων κρατών, στα οποία εντάσσονται και τα ευρωπαϊκά κράτη, έχουν ήδη εισάγει την δυνατότητα απόκτησης αλλά και διατήρησης της ιθαγένειας από τους μετανάστες που εκπληρώνουν τις απαιτούμενες εκ του νόμου διατυπώσεις, προσβλέποντας στην μελλοντική πολιτική ολοκλήρωση όλων όσων θα ανταποκριθούν επιτυχώς σε αυτές. Ως ανταπόδοση στην κάλυψη των κριτηρίων από την πλευρά των μεταναστών, το κράτος τους αναγνωρίζει δικαιώματα που σχετίζονται με την πλήρη συμμετοχή τους, ανάλογα βέβαια και με τον βαθμό της επιδιοκώμενης ολοκλήρωσης (Weil, 2001, σσ. 17-35).

Ο τρόπος που το κάθε κράτος ρυθμίζει ποιος, πότε, αλλά και υπό ποιες προϋποθέσεις θα έχει τη δυνατότητα ένας μετανάστης να αποκτήσει αρχικά, αλλά και να διατηρήσει μετέπειτα την ιθαγένεα και άλλα κρατικά προνόμια, σχετίζεται με την νομιμοποίησή του (άδεια παραμονής, δικαίωμα εργασίας, οικογενειακή επανένωση) αποδίδοντας σημαντικές πληροφορίες για το επίπεδο εκδημοκρατισμού και της κοινωνικής ανοχής σε αυτό. Η προσεκτική μελέτη των προϋποθέσεων που θέτουν τα κράτη στους μετανάστες και ο βαθμός που τελικά επιτυγχάνεται η πολιτική ολοκλήρωση, έχει ιδιαίτερη σημασία προκειμένου να μην αποτελέσει η όλη αυτή προσπάθεια «κενό γράμμα νόμου».

Πανευρωπαϊκή μελέτη που διενεργήθηκε από την Goodman SW. το 2010, απέδειξε ότι οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, σε σύγκριση με αυτές της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης, έχουν σημαντικές διαφορές στην ακολουθητέα πολιτική σχετικά με την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής και την πολιτική τους ολοκλήρωση. Η σημαντικότερη ίσως διαφορά εντοπίστηκε στο ότι χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία είχαν ιδιαίτερα αυστηρά κριτήρια, για την απόκτηση της ιθαγένειας αλλά πολύ λίγα κριτήρια για την διατήρησή της, ενώ στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και οι Βαλτικές χώρες, παρατηρήθηκε ακριβώς το αντίστροφο. Η σημασία της μεταναστευτικής ένταξης μέσω της πολιτικής ολοκλήρωσης αποτελεί την νέα πραγματικότητα, θέτοντας όρια στην κοινωνική αλληλεπίδραση των μεταναστών με τον εγχώριο πληθυσμό και ορίζει ως απαραίτητη προϋπόθεση την επιτυχή ολοκλήρωση συγκεκριμένων πολιτικών ενσωμάτωσης στις οποίες πρέπει να προσαρμοστούν οι μετανάστες, εφόσον επιθυμούν να θεωρούνται κοινωνικά ενταγμένοι στη νέα χώρα υποδοχής (Goodman, 2010, σσ. 764-767).

Η διαδικασία ένταξης των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής, θεωρούνταν ως μια διαδικασία με αρχή, μέση και τέλος. Η συνύπαρξη όμως των μεταναστών με τον γηγενή πληθυσμό συνεχώς μεταβάλλεται, με αποτέλεσμα η διαδικασία της ένταξης να τείνει περισσότερο στον χαρακτηρισμό μιας ατέρμονης προσπάθειας των δύο πλευρών να συνυπάρχουν και να αναπτύσσονται αρμονικά, παρά ως μία κορεσμένη χρονικά περίοδο που κάποτε θα ολοκληρωθεί, αποτέλεσμα της οποίας θα είναι είτε η επιτυχής ένταξη είτε η περιθωριοποίηση των οικονομικών μεταναστών (Koff, 2002) (Baldwin-Edwards, 2005).

4.4 Οι Αγκυλώσεις στη Διαδικασία Κοινωνικής Ένταξης των Μεταναστών. Οικονομικός, Εθνικός και Πολιτικός Απομονωτισμός

Η προσπάθεια ένταξης των μεταναστών στη συλλογικότητα της νέας χώρας υποδοχής είναι μια αμφίδρομη διαδικασία μεταξύ των μεταναστών και της κοινωνίας. Το τελικό αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης αυτής, ουσιαστικά προσδιορίζει και τον βαθμό επιτυχίας ή αποτυχίας του όλου εγχειρήματος. Στην προηγούμενη ενότητα έγινε προσπάθεια να αναλυθεί επαρκώς, το πως οι μετανάστες μπορούν να επηρεάσουν αλλά και να επηρεαστούν από την κοινωνία υποδοχής. Για να είναι

ολοκληρωμένη η αποτύπωση της αμφίδρομης, όπως προαναφέρθηκε, διαδικασίας ένταξης των μεταναστών στην νέα κοινωνική πραγματικότητα, είναι απαραίτητη η συνοπτική παρουσίαση των αγκυλώσεων που μπορεί να εμφανιστούν κατά την μακροχρόνια αυτή διαδικασία ένταξης των μεταναστών, δυσχεραίνοντας την επίτευξη του τελικού στόχου. Τα βασικότερα προβλήματα στην όλη διαδικασία, προκύπτουν ως αποτέλεσμα της οικονομικής, εθνικής και πολιτικής κυρίως αντίληψης του γηγενούς πληθυσμού που ουσιαστικά λειτουργεί ως «νοητά σύνορα» που περιθωριοποιούν τους μετανάστες και δημιουργούν αξιοσημείωτα, αν όχι ανυπέρβλητα πολλές φορές, εμπόδια στο δρόμο για την ουσιαστική κοινωνική τους ένταξη.

Η παραδοχή ότι η οικονομία αποτελεί τον «κοινό παρονομαστή» για κάθε επιμέρους επιστημονικό κλάδο που προσπαθεί να ερμηνεύσει το σύγχρονο μεταναστευτικό φαινόμενο είναι εμφανής και σε ότι αφορά την κοινωνική διάσταση του εν λόγω φαινομένου. Οι επιδράσεις της μεταναστευτικής εργασίας και των εργασιακών σχέσεων των μεταναστών στη νέα κοινωνική οργάνωση της χώρας υποδοχής, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό το επίπεδο της κοινωνικής ένταξης της ομάδας αυτής στο κοινωνικό γίγνεσθαι της χώρας υποδοχής. Η μεταναστευτική εργασία και ο τρόπος που το κεφάλαιο αξιοποιεί τις κοινωνικές, πολιτικές, εθνικές, θρησκευτικές και φυλετικές διάφορες, προκειμένου να μεγιστοποιήσει το παραγόμενο προϊόν μέσω της υπεραξίας, αποτελούν σημαντικό χαρακτηριστικό της ενταξιακής διαδικασίας γι’ αυτό και κρίνεται αναγκαία και άκρως ενδιαφέρουσα, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας, η περαιτέρω μελέτη αυτής.

Για την κατανόηση της σχέσης της μεταναστευτικής εργασίας με την διαδικασία κοινωνικής ένταξης, αλλά και του αυτοπροσδιορισμού των μεταναστών στο νέο κοινωνικό σύστημα αξιών που εισέρχονται, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη επιστημονική έμφαση στην «βιομηχανική κοινωνιολογία» που αποτελεί τμήμα των κοινωνικών επιστημών. Η χρονικά πρόσφατα «επιστημονικά αναμοχλευμένη» αυτή έννοια, ουσιαστικά συνδέει τις εργασιακές σχέσεις των μεταναστών αλλά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτών με την κοινωνική τους αλληλεπίδραση στην χώρα υποδοχής τους. Χαρακτηριστική είναι η ερμηνεία του Harvey D. για το σύγχρονο «προλεταριάτο» που λειτουργεί στις κοινωνίες υποδοχής μεταναστών, όπως το ονοματίζει, το οποίο αποτελείται από εγχώριους εργάτες με μειωμένη κοινωνική ζήτηση, μετανάστες και άλλες κατηγορίες εργαζομένων που ουσιαστικά «χρησιμοποιούνται» για την προώθηση της τεχνολογικής εξέλιξης και την επίτευξη

του μέγιστου κέρδους προς όφελος της εργοδοτικής τάξης. Οι κατηγορίες αυτές εργαζομένων, όπως ο ίδιος αναφέρει, βρίσκονται στο κατώτερο επίπεδο κοινωνικής ζωής και χαρακτηρίζονται από παντελή ανικανότητα ανάπτυξης και ελέγχου της ταυτότητάς τους, παρουσιάζοντας δομική αδυναμία περιχαράκωσης των ιδιαίτερων προσδιοριστικών χαρακτηριστικών τους.

Εξειδικεύοντας περαιτέρω την μελέτη στην εργασιακή κατηγορία των μεταναστών, παρατηρείται η διαβίωση και εργασία τους σε περιοχές «γκέτο» (ghetto), όπου η αποχή από την ηθελημένη εργασία, την διασκέδαση αλλά και την κοινωνική πραγματικότητα γενικότερα, αποξενώνει, απομακρύνοντάς τους σταδιακά από την επιτυχή κοινωνική ένταξη, επιφέροντας κατασταλτικές συμπεριφορές στην ταξική ή φυλετική αντίστασή τους. Η εργασιακή αυτή αποξένωση που περιγράφηκε προηγουμένως, οδηγεί σταδιακά στην ολοκληρωτική κοινωνική απομόνωση των μεταναστών και στην παθητική αποδοχή στερεοτυπικών συμπεριφορών σε βάρος τους από τον γηγενή πληθυσμό, υπονομεύοντας κάθε προσπάθεια ένταξής τους στην συλλογικότητα της χώρας υποδοχής τους (Harvey, 1989, σσ. 312-313).

Τα τελευταία πενήντα χρόνια, παρατηρείται μια μεταστροφή στον τρόπο που η βιομηχανική κοινωνιολογία αντιμετωπίζει την μεταναστευτική εργασία τόσο στην Ευρώπη όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο. Η πρώτη «θεωρητική ρήξη» εντοπίζεται στον τρόπο που οι επιστήμονες αντιλαμβάνονται την κοινωνία. Απεμπολείται στο πλαίσιο αυτής η αντίληψη ότι η κοινωνία αποτελεί ένα αυτοκαθοριζόμενο σύστημα, όσον αφορά την κοινωνική ζωή εντός των ορίων της. Οι διαδικασίες εθνικής και κοινωνικής συλλογικότητας είναι ένα συνεχώς εξελισσόμενο φαινόμενο που δεν μπορεί να προσδιοριστεί σε στενά και προκαθορισμένα όρια. Ρήξη έχει υποστεί και η υπάρχουσα θεωρητική αντίληψη που δεν συμπεριλάμβανε ή δεν έδινε τόσο μεγάλη σημασία στην εργασία και στις διαδικασίες «φυλετικοποίησης», μέσω της περιθωριοποίησης και του κοινωνικοπολιτικού αποκλεισμού συγκεκριμένων εργασιακών ομάδων (Ψημμένος, 1995, σσ. 14-15).

Η δημιουργία εργασιακών κατηγοριών, έρχεται σε αντίθεση με την έννοια της «εργασίας» ως παραγωγικής διαδικασίας, διότι όπως και το κεφάλαιο, έτσι και η απασχόληση δεν διαχωρίζεται βάσει της εθνικότητας, του φύλου, της κοινωνικής κατάστασης ή της θρησκείας. Η κατηγοριοποίηση αυτή, είναι αποτέλεσμα της σχέσης κεφαλαίου και εργασίας και χρησιμοποιείται για την μεγιστοποίηση της υπεραξίας του κέρδους, επηρεάζοντας ως επακόλουθο και τις κοινωνικές δομές (Brown, 1992). Ο συγκεκριμένος τρόπος προσαρμογής των μεταναστών στα νέα κοινωνικά

δεδομένα, περιγράφεται γλαφυρά στο θεωρητικό δόγμα του Cohen R., βάσει του οποίου «κάποιος ξέρει ποιος είναι, μέσω του ποιος δεν είναι». Τα όρια της εθνικότητας, της κοινωνικής ταυτότητας και των πολιτικών δικαιωμάτων της κάθε ομάδας, προσδιορίζονται σύμφωνα με τα νοητά όρια που η κάθε ομάδα έχει θέσει. Η δημιουργία αλλά και η διατήρηση μίας θετικής εθνικής ταυτότητας, σύμφωνα με τον ίδιο, είναι άμεσα συσχετισμένη με καθαρά προσδιορισμένα τοπικά όρια και αποτελεί το βασικό συστατικό της προσωπικής και κοινωνικής ευημερίας κάθε σύγχρονης κοινωνίας. Η εργασιακή ένταξη είναι βασικό προαπαιτούμενο για την πλήρη ένταξη ενός μετανάστη στην νέα κοινωνία υποδοχής, γι' αυτό και ο εργασιακός απομονωτισμός αποτελεί σοβαρή αγκύλωση στην πορεία προς την προσαρμογή του σύγχρονου οικονομικού μετανάστη στη νέα συλλογική πραγματικότητα που βιώνει και καλείται να αντιμετωπίσει (Cohen, 1994, σ. 198).

Εκτός από τις αμιγώς οικονομικές αγκυλώσεις στην διαδικασία ένταξης των μεταναστών, οι εγχώριες κοινωνίες προτάσσουν σειρά εθνικών και πολιτικών εμποδίων που επιβραδύνουν αισθητά την όλη διαδικασία ένταξης. Τα εμπόδια αυτά έχουν ως αφετηρία τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των συστημάτων κοινωνικής οργάνωσης και η πρώτη εμφάνισή τους εντοπίζεται χρονικά στις πρωτόλειες κοινωνικές δομές που μετέπειτα οδήγησαν στη δημιουργία των σύγχρονων κρατών.

Οι κοινωνίες, από τα πρώτα χρόνια οργανωμένης σύστασης και λειτουργίας τους, προσπαθούν να αυτοπροσδιορίζονται με βασικό γνώμονα τα φυλετικά, εδαφικά, θρησκευτικά και εθνικά κυρίως χαρακτηριστικά, στοχεύοντας στην συσπείρωση των μελών που τις απαρτίζουν και στην δήλωση της διαφορετικότητάς τους από τις λοιπές κοινωνικές οργανώσεις σε ολόκληρο τον κόσμο. Η ακατάπαυστη αυτή διαδικασία ακολουθείται αδιάλειπτα μέχρι και τις μέρες μας, επηρεάζοντας όλους όσους αδυνατούν, λόγω έλλειψης των κατάλληλων κριτηρίων (θρησκευτικά, φυλετικά, εθνικά, κ.ά.), να ενταχθούν στις αυτοπροσδιορισμένες κοινωνίες των σύγχρονων κρατών. Οι μετανάστες, αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα περιθωριοποιημένων ατόμων που τις περισσότερες των περιπτώσεων δεν καταφέρνουν να «διεισδύσουν» στις αυστηρά προσδιορισμένες και ιδιαίτερα στενά περιχαρακωμένες κοινωνίες των χωρών προορισμού τους (Samokhvalov, 2004).

Με την είσοδο των μεταναστών σε μια χώρα, ενεργοποιείται αυτόματα η διαδικασία «στιγματισμού» τους και η ταυτόχρονη ένταξή τους στο πολιτικό και κοινωνικό περιθώριο της χώρας υποδοχής. Η περιθωριοποίηση αυτή λαμβάνει αρχικά

οικονομική χροιά, οφειλόμενη στις οικονομικές ανακατατάξεις της παγκόσμιας αγοράς εργασίας και στους κανόνες λειτουργίας του καπιταλιστικού συστήματος. Με τη χρησιμοποίηση των αρχών λειτουργίας του έθνους-κράτους, οι κάτοικοι των εγχώριων κοινωνιών, μετατρέπονται σε μια ομοιογενείς μάζα που αντιλαμβάνεται στο πρόσωπο των μεταναστών τον οιονεί «εχθρό» του εγχώριου πλούτου και της εγκαθιδρυμένης κοινωνικής συνοχής, με αποτέλεσμα να τον χρησιμοποιεί ως τον «αποδιοπομπαίο τράγο» των πάσης φύσεως ανησυχιών ή φόβων της.

Η προσπάθεια δημιουργίας ενός πλαισίου ελέγχου των ατόμων που εισέρχονται και διαβιούν στη χώρα υποδοχής, αποτελεί μόνιμο πεδίο ενασχόλησης της κρατικής εξουσίας, επηρεάζοντας ταυτόχρονα και την ίδια την κοινωνία. Οι μετανάστες αποτελούσαν και συνεχίζουν να αποτελούν μια μη εμφανής πληθυσμιακή ομάδα που αξιοποιείται από την εγχώρια αγορά εργασίας όταν υπάρχει ανάγκη, ενώ στοχοποιούνται και διώκονται, ανηλεώς πολλές φορές, όταν η ίδια κοινωνία δέχεται πληθωριστικές πιέσεις, αυξάνεται η ανεργία ή υφίστανται απειλές για σύρραξη πολεμικών συγκρούσεων.

Τα κοινωνικά στερεότυπα για τους μετανάστες δεν πηγάζουν αποκλειστικά από την οικονομική υποβάθμιση, που είναι λογικό να τους χαρακτηρίζει με την είσοδό τους σε μία χώρα. Σωρεία άλλων παραγόντων επιδρούν στην κοινωνία και την επηρεάζουν σε τέτοιο βαθμό, ώστε να περιθωριοποιούνται οι μετανάστες και να γίνεται πολύ δύσκολη η ένταξή τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι της χώρας προορισμού τους. Έμφυλες και εθνοκεντρικές παραστάσεις τονίζουν σε υπέρμετρο βαθμό την διαφορετικότητα των ατόμων μέσα στην κοινωνία, δημιουργώντας «στεγανά» που δεν επιτρέπουν την αρμονική κοινωνική συνεργασία λειτουργούν εις βάρος των μεταναστών μέσω της αναβάθμισης του εθνικού γόητρου του γηγενή πληθυσμού. Ακόμα και στις σύγχρονες κοινωνίες έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο να «εκκολάπτονται» διαχρονικά συγκεκριμένες μορφές συμπεριφορών και ιδεολογιών που προωθούν ξενοφοβικές και ρατσιστικές συμπεριφορές στρεφόμενες κατά φυλετικών, εθνικών, θρησκευτικών και κοινωνικών ομάδων ή κατά μεμονωμένων μελών τους, με αποκλειστικό γνώμονα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τους προδίδονται επιφέροντας σοβαρές συνέπειες στην διαδικασία ομαλής ένταξης των ατόμων ή ομάδων αυτών στην νέα κοινωνία υποδοχής τους. Η δράση των αρμόδιων εθνικών αλλά και υπερεθνικών, πολλές φορές, Αρχών πρέπει να είναι άμεση ώστε να τονιστεί η μηδενική ανοχή σε τέτοιο είδους ιδέες-συμπεριφορές (Περράκη, 2011).

4.5 Η Ευρώπη και οι Πολιτικές που Αφορούν την Συνεργασία των Κρατών-Μελών αυτής για την Αντιμετώπιση των Επιδράσεων της μετανάστευσης

4.5.1 Ο «Κοινωνικός Χώρος» των Μεταναστών στην Ευρώπη

Η ΕΕ από την ίδρυσή της ξεκίνησε να προωθεί νέες δομές διακρατικής ενοποίησης και λειτουργικής αποδιοργάνωσης του μέχρι πρότινος γνωστού έθνους-κράτους, δημιουργώντας μια νέα πανευρωπαϊκή ηθική που βασίζεται στην ύπαρξη της υπερεθνικής ταυτότητας. Η κατάργηση των διαευρωπαϊκών ελέγχων και η κατάργηση των κοινωνικών και πολιτικών συνόρων μεταξύ των κρατών-μελών αυτής, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την προώθηση της αποκαλούμενης «ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης». Η ένταξη νέων μελών στον ευρωπαϊκό συνασπισμό, ανέδειξε ακόμα περισσότερο τον δυναμικό χαρακτήρα της ΕΕ και άλλαξε σε μεγάλο βαθμό τα μέχρι πρότινος γνωστά μεταναστευτικά δεδομένα της περιοχής. Η έννοια της «ευρωπαϊκότητας», της ευρωπαϊκής με άλλα λόγια ταυτότητας ήρθε να προστεθεί στις ήδη υπάρχουσες μορφές συλλογικού προσδιορισμού που εντάσσονται σε εθνικό και τοπικό-περιφερειακό πλαίσιο (Roel, 1993).

Στην πραγματικότητα όμως, η προσπάθεια αυτή μετά των προβλημάτων που εμφανίστηκαν, δεν τελεσφόρησε στον βαθμό που είχε αρχικά προβλεφθεί, θέτοντας ερωτηματικά στην τελική επιτυχία του όλου εγχειρήματος. Ένα από τα προβλήματα που δεν επέτρεψαν την ουσιαστική ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σχετίζονταν με την αθρόα μεταναστευτική κίνηση προς την ΕΕ και τις μεταβολές στον υπαρκτό χάρτη των μεταναστευτικών ροών που οι μέχρι πρότινος χώρες υποδοχής δέχονταν. Αποτέλεσμα του εργασιακά προσδιορισμένου μεταναστευτικού κύματος προς την ΕΕ, ήταν η εμφάνιση εθνοκεντρικών και εθνορατσιστικών αντιλήψεων στις κοινωνίες υποδοχής μεταναστών και στην εδραίωση κοινωνικών αγκυλώσεων που μέχρι πρότινος εμφανίζονταν σε πολύ μικρότερο εύρος και βαθμό (Keith, 1993).

Επακόλουθο της μετανάστευσης προς την ΕΕ, ήταν η ανύψωση διαχωριστικών «κοινωνικών συνόρων» μεταξύ των ευρωπαίων πολιτών και των μεταναστών και ο κοινωνικός αποκλεισμός ή η περιθωριοποίηση όσων δεν ανταποκρίνονται στα totems της κυρίαρχης φυλής (Colin, 1992, σσ. 52-55). Παρά τις προσπάθειες περιφρούρησης των μεταναστευτικών δικαιωμάτων και στην καταπολέμηση συμπεριφορών αυταρχικού χαρακτήρα τόσο από τμήμα της κοινωνίας όσο και από τις κρατικές δομές, δεν κατέστη δυνατή η αποτελεσματική «λείανση»

των υπαρχουσών διαφορών στις κοινωνίες των κρατών-μελών μεταξύ των μεταναστών και του γηγενή πληθυσμού. Η διατήρηση κλίματος ξενοφοβίας από τα ΜΜΕ, οι θεσμικοί περιορισμοί σε συνδυασμό με το βάρβαρο πολλές φορές σύστημα διακρίσεων ενάντιων των μεταναστών και η ανάπτυξη εθνορατσιστικών κινημάτων, δημιούργησε ασφυκτικές καταστάσεις διαβίωσης των ανθρώπων αυτών και «τραυμάτισε τον κοινωνικό ιστό» των χωρών υποδοχής τους. Οι αντιφάσεις της άκρατης απελευθέρωσης της ευρωπαϊκής αγοράς και της κατάλυσης των εσωτερικών συνόρων από την μία πλευρά και η περιχαράκωση των κοινωνικών εσωτερικών δομών από την άλλη, συνθέτουν την πραγματικότητα του σύγχρονου καπιταλιστικού συστήματος, όπου οι μετανάστες αποτελούν συνήθως την κοινωνική ομάδα που πλήττεται σε μεγαλύτερο βαθμό (Ψημμένος, 1995, σσ. 39-41).

Οι μετανάστες στην Ευρώπη και ιδιαίτερα αυτοί που βρίσκονται στις χώρες της Νοτιοανατολικής ηπείρου, βιώνουν ένα νέο «εργασιακό μεσαίωνα» αποτελώντας το φτηνό και συνάμα χωρίς βασικά δικαιώματα εργατικό δυναμικό, που αξιοποιείται στο πλαίσιο των ελαστικότερων εργασιακών σχέσεων. Η προαναφερθείσα κατάσταση, επηρεάζει άμεσα την βιολογική ύπαρξη των μεταναστών και έμμεσα το επίπεδο διαβίωσης και πολιτικής οργάνωσης των κοινωνιών που δέχονται τις σύγχρονες αυτές μεταναστευτικές ροές (Miles, 1982).

Βέβαια, παρά την κοινωνική υποβάθμιση που παρατηρείται στις ομάδες των μεταναστών στην ΕΕ και της κοινωνικής τους απομόνωσης, άρχισαν να εμφανίζονται, ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, διαφόρων ειδών φυλετικές, εθνικές και θρησκευτικές μεταναστευτικές «φωνές» οι οποίες ξεκίνησαν να αρθρώνουν δειλά αλλά σταθερά, την αντίθεσή τους στον κοινωνικό αποκλεισμό και στην εργασιακή τους χειραγώγηση. Η συσπείρωση των μεταναστών υπό συγκεκριμένα φυλετικά γνωρίσματα, χρησιμοποιείται τις περισσότερες φορές ως μοχλός πίεσης και διεκδίκησης των κατοχυρωμένων, νομοθετικά τουλάχιστον, δικαιωμάτων τους και όχι ως «στίγμα» που δηλώνει την κοινωνική τους κατωτερότητα. Οι πολιτικές δύναμης της Ευρώπης οφείλουν να αναγνωρίσουν έγκαιρα τις μεταναστευτικές αυτές ενστάσεις, ώστε να καταστείλουν τις υφιστάμενες ανισότητες και τους λοιπούς κοινωνικούς, οικονομικούς, θρησκευτικούς ή πολιτισμικούς παράγοντες που περιθωριοποιούν και φυλετικοποιούν τους μετανάστες, πριν το χάσμα γίνει «αγεφύρωτο» και επηρεάσει, σε μη αναστρέψιμο βαθμό, την κοινωνική γαλήνη και συνοχή των χωρών που την απαρτίζουν (Cohen S. , 1985, σσ. 213-214).

4.5.2 Το Ζήτημα της Ασφάλειας στην Ευρώπη. Περιληπτική Παρουσίαση των Συνθηκών Μάαστριχτ και Άμστερνταμ

Στον «μακρύ και ακανθώδες» δρόμο για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, έγινε κατανοητό ότι για την επίτευξη του τελικού στόχου, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η στενή συνεργασία των κρατών-μελών της ΕΕ σε διαφορετικούς τομείς, ώστε να αντιμετωπιστούν όλα τα προβλήματα που δημιούργησε η ελεύθερη ευρωπαϊκή αγορά αλλά και οι γεωπολιτικές αλλαγές σε παγκόσμιο επίπεδο. Η δραματική κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος στην Σοβιετική Ένωση και σε άλλες κεντρικές-ανατολικές ευρωπαϊκές χώρες την περίοδο 1989-1990, περιέπλεξε ακόμα περισσότερο την υπάρχουσα κατάσταση. Οι εξελίξεις αυτές έθεσαν υπό νέα διαπραγμάτευση την πολιτική πτυχή της τωρινής ενωμένης Ευρώπης. Ταυτόχρονα, εμφανίστηκαν νέες μορφές απειλών κατά της ευρωπαϊκής συνοχής, μέσω της επανένωσης της Γερμανίας και της υιοθέτησης μίας εθνικιστικής πολιτικής εις βάρος των υπολοίπων κρατών-μελών και ειδικά αυτών της δύσης. Ένας από τους επιμέρους στόχους της αναβάθμισης της διακρατικής συνεργασίας ήταν και η αντιμετώπιση του ιδιαίτερα σοβαρού προβλήματος της παράτυπης μετανάστευσης προς τα κράτη-μέλη της ΕΕ από τρίτες χώρες, η ρύθμιση των επιμέρους ζητημάτων της οργανωμένης μετανάστευσης καθώς επίσης και των προϋποθέσεων για την εύρυθμη είσοδο, έξοδο, εργασία και διαμονή των μεταναστών προερχόμενων από τρίτα κράτη. Στο πλαίσιο των παραπάνω επιδιώξεων, τα ευρωπαϊκά κράτη αποφάσισαν να συνεργαστούν, εφαρμόζοντας μία συνεκτική εξωτερική πολιτική προς τον υπόλοιπο κόσμο, στοχεύοντας στην από κοινού επίλυση των προβλημάτων που σχετίζονταν με την ασφάλεια και τις απειλές λόγω της μετανάστευσης ειδικότερα.

Ο «τρίτος πυλώνας» συνεργασίας της ενωμένης Ευρώπης, όπως ονομάστηκε, στόχευε στην υιοθέτηση και στη εφαρμογή μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής, αλλά και στην καταπολέμηση του ρατσισμού-ξενοφοβίας, προωθώντας την συνεργασία των κρατών-μελών σε κοινά πεδία ενδιαφέροντος, επιτρέποντας ταυτόχρονα την απρόσκοπτη κυκλοφορία των πρόσωπων εντός της ΕΕ. Μέσα στο κλίμα που περιγράφηκε προηγουμένως, τα κράτη-μέλη της ΕΕ, προχώρησαν αρχικά στην υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ (Maastricht Treaty). Σύμφωνα με την Συνθήκη αυτή (Maastricht, κεφάλαιο Κ-άρθρο 1) που υπογράφηκε το Φεβρουάριο του 1992, με προθεσμία κύρωσης από τα συμβαλλόμενα μέρη μέχρι το τέλος του ίδιου χρόνου, τα κράτη-μέλη της ΕΕ πρέπει να λάβουν υπόψη τους και να σχεδιάσουν εκτός των άλλων:

- Το άσυλο και την πολιτική που σχετίζεται με αυτό
- Πολιτικές μετανάστευσης και μετακινήσεις των υπηκόων τρίτων χωρών στο έδαφος της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των συνθηκών εισόδου, νόμιμης διαμονής, εργασίας αλλά και την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης
- Καταπολέμηση του εμπορίου ναρκωτικών και της διεθνούς απάτης, της τρομοκρατίας και άλλων μορφών διεθνούς αλλά και διασυνοριακής εγκληματικότητας
- Την δικαστική συνεργασία σε πολιτικά θέματα
- Την δικαστική συνεργασία σε ποινικής φύσεως υποθέσεις
- Την τελωνειακή συνεργασία.

Οι εν λόγω τομείς δραστηριοποίησης μεταξύ των κρατών-μελών, έπρεπε να ληφθούν σοβαρά υπόψη για να επιτευχθούν οι στόχοι του αποκαλούμενου «πρώτου πυλώνα» που αφορά την στενή οικονομική συνεργασία και την εδραίωση της ελεύθερης αγοράς εντός των εσωτερικών συνόρων της ΕΕ. Βέβαια, ενώ ο πρώτος πυλώνας προσδιορίζεται από τον κυρίαρχο ρόλο της ένωσης στη λήψη δεσμευτικών αποφάσεων, ο τρίτος πυλώνας λειτουργούσε μέσω των διακυβερνητικών κυρίως αποφάσεων που τα κράτη-μέλη μεταξύ τους θα έπαιρναν, μη απεμπολώντας σε μεγάλο βαθμό τα κυριαρχικά τους δικαιώματα (Bache & George, 2006, σσ. 167-171) (Χρυσόγονος, 2005).

Η συνεργασία σε ζητήματα δικαιοσύνης και εσωτερικών διακρατικών υποθέσεων, αν και αποτέλεσε πρωτοποριακό για την εποχή επίτευγμα, δεν έδωσε την δυνατότητα στα κράτη-μέλη να μεγιστοποιήσουν την αποτελεσματικότητα της συνεργασίας τους κυρίως λόγω της αδυναμίας να παρακάμψουν το εμπόδιο της μη δεσμευτικότητας των αποφάσεων που λαμβάνονταν σε διακρατικό επίπεδο. Η αναποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών αποφάσεων μετά την ψήφιση της εν λόγω Συνθήκης και η αδυναμία επίτευξης ομοφωνίας όλων των αρμόδιων φορέων για την λήψη σημαντικών αποφάσεων, καθυστερούσε υπερβολικά την συνεργασία, κάνοντας προβληματική την λειτουργία του τρίτου πυλώνα της ΕΕ.

Η λύση στο πρόβλημα που είχε ανακύψει, δόθηκε μετά την ψήφιση της Συνθήκης του Άμστερνταμ (Amsterdam Treaty) το 1999. Τόσο η Συνθήκη του Άμστερνταμ όσο και η Συνθήκη Σένγκεν (Schengen Treaty) (Μουσούρου, 1993, σ. 23), που σχετίζονται με τη ρύθμιση της μεταναστευτικής πολιτικής αλλά και της πολιτικής ασύλου εντάχθηκαν στον πρώτο πυλώνα της ΕΕ, επιτρέποντας την λήψη δεσμευτικών αποφάσεων σε υπερεθνικό επίπεδο, που θα διασφάλιζαν την εσωτερική

ασφάλεια και τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, ενώ ταυτόχρονα προέτρεψαν τους ιθύνοντες να ασχοληθούν επιστραμμένα με την μετανάστευση και την πολιτική ασύλου. Ειδικότερα στα άρθρα 4-16 του IV κεφαλαίου προωθήθηκαν τα εξής μέτρα:

1) Οριοθέτηση των διαδικασιών και των κριτηρίων διεξαγωγής των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης

2) Θέσπιση αυστηρών κανόνων για την χορήγηση εισόδου (entry VISA) για τους υπηκόους τρίτων χωρών

3) Θέσπιση κριτηρίων για την μετακίνηση των υπηκόων τρίτων χωρών εντός της ΕΕ

4) Διαμόρφωση των βασικών κατευθυντήριων αρχών που σχετίζονται με την πολιτική του άσυλο και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας

5) Κοινή πολιτική για την χορήγηση θεωρήσεων και αδειών διαμονής στους μακρά διαμένοντες αλλοδαπούς

6) Κοινή πολιτική για την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης, μέσω της εφαρμογής κοινής βάσης δεδομένων για διωκόμενους (Peers, 2011, σσ. 4-70).

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ δεν μετέβαλε τον διακρατικό χαρακτήρα λήψης αποφάσεων που σχετίζονται με ζητήματα αστυνομικής-δικαστικής συνεργασίας, καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας, της διακίνησης γυναικών και της παράνομης εισαγωγής και προώθησης ναρκωτικών και όπλων στα κράτη-μέλη της ΕΕ. Παρόλα αυτά, καθόρισε τους κανόνες για στενότερη συνεργασία μεταξύ των χωρών που απαρτίζουν την Ένωση, παρέχοντας ταυτόχρονα την δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στον τομέα αυτό, χωρίς όμως οι πρωτοβουλίες αυτές να έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα (Ucarer, 2003, σσ. 301-304) (Steiner, 2000, σσ. 131-139) (Ιωακειμίδης, 1998).

Το φαινόμενο της μετανάστευσης, αποτελεί διαχρονικά ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα ενασχόλησης της Ευρώπης και ειδικότερα της ΕΕ. Το σημαντικότερο ίσως ερώτημα που προσπαθούν να απαντήσουν οι λαοί της Ευρώπης, είναι το κατά πόσο η απελευθέρωση των ελέγχων στα εσωτερικά της σύνορα, αλλά και η εντατικοποίηση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα, έχουν επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα αλλά και αν οι μελλοντικές αλλαγές θα αποβούν προς όφελος της ενωμένης Ευρώπης και ολόκληρου του κόσμου, αλλάζοντας το υπάρχον status quo που αφορά τους περιορισμούς στην ελεύθερη μετακίνηση των ανθρώπων. Η Ευρώπη στο ζήτημα της μετανάστευσης αμφιταλαντεύεται και προσπαθεί, μέσω

των ευρωπαϊκών της συμφωνιών και νομοθετημάτων να βρει την «χρυσή τομή» για την επίλυση των πολυάριθμων προβλημάτων που υφίστανται, μεταξύ των οποίων, η υπογεννητικότητα, ο μεγάλος αριθμός ανέργων, η ασυνέχεια μεταξύ ζήτησης και προσφοράς εργασίας, οι απειλές κατά της ευρωπαϊκής ασφάλειας, η εγκληματικότητα, η μείωση του ρυθμού ανάπτυξης, η έλλειψη κοινωνικής συνοχής και δημοσιονομικής σταθερότητας κ.ά. (Dayton-Johnson, Katseli, Maniatis, Munz, & Papademetriou, 2007, σσ. 11-14).

4.5.3 Η Μετανάστευση στην Ευρώπη και οι Μελλοντικές Προκλήσεις

Η Ευρώπη χαρακτηριζόταν, μέχρι πρωτίστως, ως χώρα προέλευσης μεταναστών. Η γηραιά ήπειρος δεν αποτέλεσε σημαντικό μεταναστευτικό προορισμού πληθυσμών προερχόμενων από χώρες εκτός των γεωγραφικά προσδιορισμένων ορίων της, παρά το γεγονός ότι ανέκαθεν υπήρχε κινητικότητα πληθυσμών μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών. Η μετατροπή της, από τόπο αποστολής σε βασικό τόπο υποδοχής μεταναστών, πραγματοποιήθηκε μέσα σε ιδιαίτερα σύντομο χρονικά διάστημα, με αποτέλεσμα να ανακύψουν σοβαρά προβλήματα για όλα τα κράτη-μέλη. Οι επιδράσεις της μετανάστευσης οφειλόταν κυρίως στο γεγονός ότι όλα ανεξαιρέτως τα ευρωπαϊκά κράτη βρέθηκαν απροετοίμαστα για την μετάβαση αυτή, μη έχοντας αναπτύξει έγκαιρα τους μηχανισμούς για την ομαλότερη προσαρμογή των πολιτών και των κρατικών θεσμών στις αλλαγές που προκάλεσε το συγκεκριμένο φαινόμενο. Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται η μελέτη του φαινόμενου της μετανάστευσης υπό το πρίσμα των κοινωνιολογικών επιστημών, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στις πολιτικές που εφαρμόστηκαν ως αποτέλεσμα της μεγάλης εισροής μεταναστών στην ενωμένη Ευρώπη, γεγονός που επέφερε αλλαγές, εκτός των άλλων και στην έννοια της ασφάλειας των ευρωπαίων πολιτών. Το νέο μεταναστευτικό περιβάλλον που δημιουργήθηκε, συσπείρωσε τα κράτη-μέλη της Ευρώπης και ουσιαστικά προώθησε την μεταξύ τους συνεργασία (Wihtol de Wenden, 2007, σσ. 54-57).

Σύμφωνα με την διεθνή «θεωρία των παιγνίων», οι δρώντες εντός του ευρωπαϊκού συνασπισμού αντιμετωπίζουν το αποκαλούμενο «δίλημμα του φυλακισμένου» (prisoners' dilemma), βάσει του οποίου η συνεργασία και οι διαμάχες μεταξύ των κρατών-μελών βασίζονται στις αρχές ενός ευμετάβλητου υποδείγματος. Στο πλαίσιο λειτουργίας του υποδείγματος αυτού, εκχωρούνται κυριαρχικά δικαιώματα με απώτερο στόχο την μελλοντική μεγιστοποίηση του

ανταποδοτικού οφέλους σε οικονομικό, πολιτικό και εθνικό επίπεδο, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στα ζητήματα ασφάλειας και εθνικής προστασίας. Με άλλα λόγια, τα κράτη ηθελημένα αποποιούνται των κυριαρχικών δικαιωμάτων τους, με στόχο την μελλοντική ευημερία τους σε ένα ευρύτερο, κοινό ευρωπαϊκό περιβάλλον. Τα πιθανά αυτά οφέλη μέσω της συνεργασίας των κρατών-μελών και ο κίνδυνος που συνοδεύει το ρίσκο μίας διακρατικής συνεργασίας, είναι η επιτομή των σύγχρονων πολιτικών διλημμάτων που τα κράτη καλούνται να αντιμετωπίσουν προκειμένου να επιλύσουν, εκτός των άλλων, το διεθνοποιημένο ζήτημα της μετανάστευσης και των προεκτάσεών του (Lipson, 1993, σσ. 61-65). Όπως φαίνεται και στην γραφηματική απεικόνιση που ακολουθεί (Γράφημα 15), το ενδεχόμενο συνεργασίας δύο υποτιθέμενων ευρωπαϊκών κρατών μεταξύ τους, προσδίδει οφέλη (+10) σε κάθε ένα κράτος ξεχωριστά, ενώ η μη συνεργασία μόνο ενός εκ των δύο κρατών, έχει ως αποτέλεσμα να υποστεί ζημία μόνο το ένα κράτος (-20) και να βγει απόλυτα κερδισμένο το κράτος που τελικά δεν τήρησε την διμερή συμφωνία συνεργασίας. Η απουσία εμπιστοσύνης και η καχυποψία σε ότι αφορά την διακρατική συνεργασία έχει ως αποτέλεσμα την μη τήρηση της συμφωνίας από κανένα εκ των δύο υποτιθέμενων κρατών με αποτέλεσμα αμφότερα να μην αποκομίσουν κανένα απολύτως κέρδος.

Γράφημα 15: Διακρατική Συνεργασία για το Μεταναστευτικό Ζήτημα και το «Διλήμματος του Φυλακισμένου»

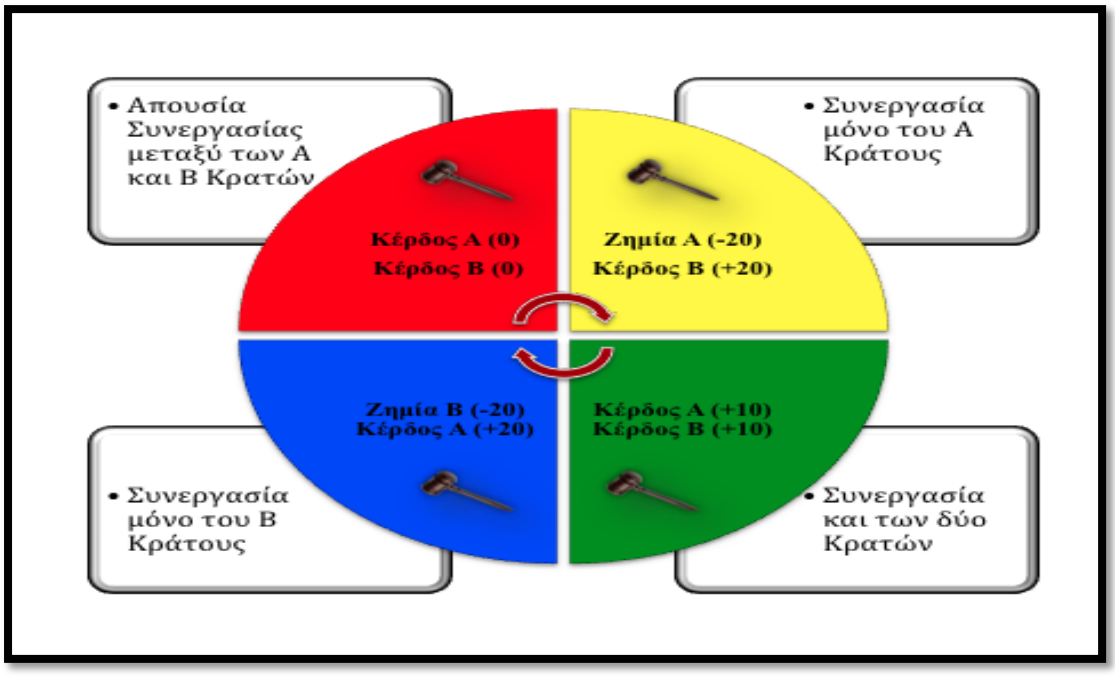

Πηγή: Παράγραφος 2, Υποενότητα 4.5.3

Τα δημογραφικά στοιχεία, αποκαλύπτουν ότι εντός των γεωγραφικά προσδιορισμένων συνόρων της Ευρώπης, ζει ένας γερασμένος πληθυσμός που με την πάροδο του χρόνου η αναλογία των νέων με τους ηλικιωμένους θα αλλάζει δραματικά υπέρ των τελευταίων. Οι εκτιμήσεις του ΟΗΕ, προβλέπουν ότι για το χρονικό διάστημα 2020-2050, η Ευρώπη θα αντιμετωπίσει σοβαρό πρόβλημα λόγω της αδυναμίας αντικατάστασης του ενεργού εργατικού δυναμικού της με αποτέλεσμα να αυξηθεί ο αριθμός των συνταξιούχων σε σχέση με αυτούς που βρίσκονται στην παραγωγική διαδικασία, κάνοντας απαραίτητη την εξεύρεση μίας λύσης ώστε να αντισταθμιστεί η δημογραφική αυτή μείωση που θα βιώσουν μελλοντικά τα ευρωπαϊκά κράτη (Βέικου, 2001).

Το μεταναστευτικό φαινόμενο, που τόσο έντονα απασχολεί την σύγχρονη Ευρώπη, έχει πολλές προεκτάσεις, μια εκ των οποίων είναι η παράτυπη μετανάστευση (είσοδος-διαμονή-εργασία) γι' αυτό το λόγο και επιβάλλεται η εκτενής μελέτη κάθε επιμέρους μεταναστευτικής πτυχής ώστε να είναι εφικτή η εξαγωγή συμπερασμάτων αρχικά και η μετέπειτα εφαρμογή των κατάλληλων πολιτικών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανακύπτουν. Η ανάγκη αντιμετώπισης της εν λόγω παραμέτρου, οφείλεται στο μέγεθος των παράτυπων μεταναστευτικών ροών και στην εν γένει ανικανότητα των κρατών, παρά τις εκτεταμένες και ατέρμονες προσπάθειες τους, να ρυθμίσουν σε ικανοποιητικό βαθμό την παράτυπη μετανάστευση. Οι παράτυπες μεταναστευτικές ροές αφορούν κυρίως εξαθλιωμένους οικονομικούς μετανάστες που αναζητούν απεγνωσμένα εργασία και καλύτερες συνθήκες ζωής, προσδίδοντας μια ηθική διάσταση στην προσπάθεια περιορισμού και περαιτέρω ελέγχου της κίνησής τους.

Τα τελευταία χρόνια, έγινε πλήρως αντιληπτή η αδυναμία ελέγχου των ροών αυτών από το κάθε κράτος ξεχωριστά. Η παραδοχή της ανικανότητας αυτής, έγινε ταυτόχρονα με αυτή της αλλαγής που έπρεπε να επέλθει στην αντίληψη των κρατών σχετικά με τις πολιτικές «μηδενικής ανοχής μεταναστών». Η είσοδος και παραμονή παράτυπων μεταναστών, εξαλείφει την νομιμοποίηση των κρατών στην άσκηση ελέγχου στον πληθυσμό που διαβιεί εντός της εδαφικής δικαιοδοσίας τους, επιτρέποντας την ύπαρξη ανισοτήτων μεταξύ των νόμιμων και μη δηλωμένων εργαζομένων, επιφέροντας παράλληλα σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές δυσλειτουργίες στα κράτη αυτά.

Οι κυβερνήσεις των σύγχρονων ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών κρατών έχουν να επιλέξουν μεταξύ δύο βασικών πολιτικών επιλογών σχετικά με ρύθμιση της

παράτυπης μετανάστευσης. Η πρώτη προβλέπει την επαναπροώθηση ή εναλλακτικά την απέλαση όσο το δυνατόν μεγαλύτερου αριθμού παράτυπων αλλοδαπών στις χώρες προέλευσης ή διέλευσής τους. Η πολιτική αυτή δεν είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική μακροπρόθεσμα, διότι οι μαζικές απελάσεις επιφέρουν δυσλειτουργίες στην παραγωγική διαδικασία και ουσιαστικά οδηγούν σε νέα κύματα μετανάστευσης προκειμένου να αναπληρωθεί το κενό που δημιουργήθηκε από την απέλαση μεγάλου αριθμού μεταναστών. Η τακτική αυτή των απελάσεων εφαρμόζεται προκειμένου να εξαλειφθεί το φαινόμενο της μετατροπής της παράτυπης εισόδου σε παράνομη διαμονή (overstays). Η Ελλάδα έχει εφαρμόσει πολλές φορές την εν λόγω εναλλακτική προχωρώντας στην απέλαση πάνω από 2.500.000 μεταναστών, κυρίως Αλβανών, από το 1991 μέχρι το 2003 (Παύλου, 2004, σ. 393).

Η δεύτερη δυνατή πολιτική επιλογή, δίνει έμφαση στην υιοθέτηση και εφαρμογή των διαδικασιών σταδιακής κοινωνικής ένταξης των μεταναστών μέσω των προγραμμάτων νομιμοποίησης των παράτυπων μεταναστών στα ευρωπαϊκά κράτη. Η διαδικασία αυτή απέχει πολύ από την επιλεκτική νομιμοποίηση συγκεκριμένων κατηγοριών μεταναστών, όπως αυτών με υψηλά προσόντα και εξειδίκευση. Τα προγράμματα νομιμοποίησης επιβάλλουν ελάχιστα κριτήρια, όπως ένας μικρός αριθμός ενσήμων και συγκεκριμένη χρονική περίοδο παραμονής στην χώρα, ως προαπαιτούμενα για να επιτρέψουν την νομιμοποίηση του μετανάστη και την έναρξη της διαδικασίας οικονομικής-κοινωνικής ένταξής του, ενώ αποτελούν την έσχατη πολιτική λύση όταν όλα τα άλλα κρατικά μέτρα ελέγχου έχουν αποτύχει. Και αυτή η επιλογή δεν αποτελεί «πανάκια» για την μόνιμη αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης διότι μακροχρόνια ενδέχεται να επιφέρει σοβαρά προβλήματα, κυρίως σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, ως αποτέλεσμα της νομιμοποίησής τους με απτό παράδειγμα την Ελλάδα (Fakiolas, 2003).

Είτε επιλεγεί μια από τις δύο προαναφερθείσες πολιτικές επιλογές, είτε κάποια άλλη που ενδεχομένως να αποτελεί συνδυασμό αυτών, κύρια επιδίωξη των σύγχρονων ευρωπαϊκών κρατών είναι η προσέλκυση μεταναστών με υψηλά προσόντα και ο περιορισμός του αριθμού των μεταναστών χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και εξειδίκευσης. Η πολιτική αυτή προτίμηση, γίνεται εμφανής λαμβάνοντας υπόψη τις νομοθετικές διατάξεις που αφορούν την μετακίνηση, διαμονή και απασχόληση της συγκεκριμένης κατηγορίας μεταναστών σε σύγκριση πάντα με τις υπόλοιπες κατηγορίες ανειδίκευτων κυρίως αλλοδαπών. Βέβαια και η επιλεκτική αυτή μεταναστευτική πολιτική δεν είναι τόσο αποτελεσματική, διότι πληθώρα άλλων

παραγόντων που σχετίζονται με το διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον μέσα στο οποίο μετακινούνται οι μεταναστευτικού πληθυσμοί κάνουν αδύνατη την επίτευξη των στόχων της επιλεκτικής μετανάστευσης. Η αδυναμία ελέγχου των συνόρων, οι απαιτήσεις της ανοιχτής αγοράς αλλά και τα «νομοθετικά παράθυρα», των εκάστοτε μεταναστευτικών νόμων, όπως για παράδειγμα η οικογενειακή επανένωση, η παροχή πολιτικού ασύλου και η αδυναμία επαναπροώθησης ορισμένων εθνικών ομάδων στις χώρες καταγωγής τους, μεταβάλλει το «αμιγές πρόσωπο» των μεταναστών που επιθυμούν οι ευρωπαίοι ηγέτες για τις χώρες τους.

Από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, η ολοένα και αυξανόμενη μετανάστευση προς τα ευρωπαϊκά κράτη επέβαλλε τη δραστηριοποίηση των κρατικών φορέων προς την κατεύθυνση της ένταξης των μεταναστών στις χώρες υποδοχής τους. Κάθε ευρωπαϊκό κράτος ακολούθησε διαφορετική πολιτική, σε ότι αφορά την μορφή της ένταξης που θα προώθησε. Κάποια κράτη προώθησαν το μοντέλο της πολυπολιτισμικότητας για την ένταξη των μεταναστών στις κοινωνίες υποδοχής, ενώ κάποια άλλα στράφηκαν κυρίως προς το αφομοιωτικό μοντέλο βάσει του οποίου οι αλλοδαποί μετανάστες έπρεπε να γίνουν κατά ένα τρόπο ντόπιοι, υποστηρίζοντας ότι τόσο οι αλλοδαποί όσο και ο γηγενής πληθυσμός πρέπει να αποτελούν ένα ενιαίο και αρμονικό σύνολο χωρίς επιμέρους διαφοροποιήσεις και ανισότητες (Καβουνίδη, και συν., 2006, σσ. 44-67).

Η ένταξη των αλλοδαπών μεταναστών, όποιο επιμέρους μοντέλο και να προωθηθεί, αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία, η οποία εξαρτάται από σειρά παραγόντων οι οποίοι επηρεάζουν τόσο το ποιος θα ενταχθεί, όσο και την όλη διαδικασία που θα ακολουθηθεί για την επίτευξη του τελικού σκοπού. Βάσει της κατηγοριοποίησης των μοντέλων ένταξης των μεταναστών στις κοινωνίες υποδοχής από τον Castles S., οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν την όλη διαδικασία ομαδοποιούνται ως εξής:

α) Παράγοντες που σχετίζονται με τη χώρα προέλευσης των μεταναστών και τις ειδικότερες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες που επικρατούν σε αυτή

β) Παράγοντες που σχετίζονται με το καθεστώς εισόδου, διαμονής και εργασίας των μεταναστών στις χώρες προορισμού τους, το οποίο καθορίζει ταυτόχρονα και τον βαθμό ισότητας και ισονομίας με τον γηγενή πληθυσμό

γ) Παράγοντες που σχετίζονται με τα ιδιαίτερα δημογραφικά χαρακτηριστικά του κάθε μετανάστη ξεχωριστά, όπως το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το

θρήσκευμα αλλά και το γενικότερο «πλέγμα» προσδοκιών και στόχων που τίθενται πριν αλλά και κατά την διάρκεια της μετανάστευσής του

δ) Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας είναι η κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική και οικονομική κατάσταση που επικρατεί στη χώρα υποδοχής των μεταναστών που μπορεί να διευκολύνει ή αντίθετα να εμποδίσει την ένταξή τους (Castles S. , 1995).

Η επιτυχής ένταξη των μεταναστών προϋποθέτει την άμεση εφαρμογή πολιτικών σε τρεις επιμέρους φάσεις. Σε πρώτη φάση, τα ευρωπαϊκά κράτη πρέπει να παρέχουν ισότιμη και δίκαιη πρόσβαση των οικονομικών μεταναστών στην εγχώρια αγορά εργασίας. Ο βαθμός της οικονομικής προσαρμογής των μεταναστών στα δεδομένα της χώρας υποδοχής, θα καθορίσει και την επιτυχία της κοινωνικής ένταξής τους στο νέο τόπο κατοικίας και εργασίας τους. Ακολούθως, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην άρση όλων των εμποδίων που περιορίζουν την πρόσβαση των μεταναστών και ειδικότερα των μελών των οικογενειών τους στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους, όπως για παράδειγμα στη διδασκαλία στη μητρική γλώσσα του κάθε μετανάστη ή στην δημιουργία ειδικών τμημάτων, αποκλειστικά για αυτές τις κατηγορίες εκπαιδευομένων, ενώ καίριας σημασία είναι και η παροχή των κατάλληλων εχέγγυων προστασίας της θρησκευτικής και πολιτισμικής ελευθερίας των μεταναστευτικών ομάδων. Τέλος απαραίτητη προϋπόθεση για την ολοκληρωτική ένταξη των μεταναστών στην χώρα υποδοχής, είναι η πολιτική και κοινωνική τους συμμετοχή στα εγχώρια δρώμενα.

Και στις τρεις προαναφερθείσες φάσεις ένταξης των μεταναστών στις χώρες προορισμού τους, η εφαρμογή των εν λόγω πολιτικών, πρέπει να γίνει αμέσως μετά την είσοδο του μετανάστη στο κράτος προορισμού του. Όσο πιο γρήγορα ξεκινήσει η διαδικασία ένταξης που περιγράφηκε προηγουμένως, τόσο πιο ουσιαστικά θα είναι τα αποτελέσματα αυτής στο μέλλον (Geddes, 2003) (Bauer, Lofstorm, & Zimmermann, 2000).

Η παράτυπη μετανάστευση αποτελεί σύγχρονη απειλή για την ασφάλεια των κρατών-μελών της ΕΕ με αποτέλεσμα να ενισχύονται οι προσπάθειες αντιμετώπισης του εν λόγω προβλήματος. Η ΕΕ από τα πρώτα στάδια οργάνωσης και λειτουργίας της, επιχείρησε να προασπίσει τα εξωτερικά της σύνορα από την παράτυπη μετανάστευση, Η ανάγκη ύψωσης των «εξωτερικών ευρωπαϊκών τειχών», κρίθηκε επιτακτική, ιδιαίτερα μετά την κατάργηση των εσωτερικών ελέγχων και την απελευθέρωση της κυκλοφορίας των αγαθών, των ατόμων και των υπηρεσιών. Εκτός

από την προώθηση πολιτικών για την υιοθέτηση μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ και την εναρμόνιση της εγχώριας νομοθεσίας τους, η ΕΕ προχώρησε σε πιο δραστικά μέτρα για την αποτελεσματική καταπολέμηση των επιπτώσεων της παράτυπης μετανάστευσης. Ένα από τα μέτρα αυτά ήταν η ίδρυση και λειτουργία του 19ου αποκεντρωμένου Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα των Κρατών-Μελών της ΕΕ (Γράφημα 16), ο οποίος ονομάστηκε Φρόντεξ (FRONTEX, Frontiers Exterieures). Ο εξειδικευμένος και ταυτόχρονα ανεξάρτητος αυτός οργανισμός ιδρύθηκε με τον υπ' αρίθμ. 2007/2004 από 26-10-2004 Κανονισμό του Συμβουλίου και τυπικά ξεκίνησε την λειτουργία του την 1η Μαΐου του 2005 με έδρα την Βαρσοβία (Πολωνία).

Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο του ιδρυτικού Καταστατικού του, ως στόχος του εν λόγω οργανισμού, ορίζεται η ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, μετουσιώνοντας μια κοινή ευρωπαϊκή στρατηγική που αποβλέπει στην ολοκληρωμένη δράση απέναντι στις προκλήσεις που προκύπτουν από τις επιδράσεις του φαινομένου της νεότερης μετανάστευσης στα κοινά εξωτερικά σύνορα. Κοινός στόχος των δράσεων αυτών είναι η αλληλεγγύη και η εγκαθίδρυση κλίματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, ώστε να υπάρξει συντονισμένη αντιμετώπιση όλων των προβλημάτων που σχετίζονται με την παράτυπη κυρίως είσοδο μεταναστών σε ευρωπαϊκό έδαφος. Οι κυριότεροι επιμέρους τομείς δραστηριοποίησης του οργανισμού αφορούν:

- Τον συντονισμό και την επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών στον τομέα διαχείρισης των εξωτερικών ευρωπαϊκών συνόρων
- Την επικουρική εκπαίδευση των στελεχών όλων των επιμέρους κρατών-μελών, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας κοινών προδιαγραφών εκπαίδευσης
- Την παρακολούθηση των εξελίξεων σχετικά με τον έλεγχο και την επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων, πραγματοποιώντας αναλύσεις κινδύνου (risk analysis) όπου αυτό απαιτηθεί
- Την παροχή συνδρομής σε όποιο κράτος-μέλος την ζητήσει, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις όπου απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή για την προστασία και επιτήρηση εξωτερικά σύνορα.

Η σημασία της λειτουργίας του οργανισμού αυτού δεν περιορίζεται μόνο στην πρακτική συνεισφορά του στον περιορισμό της παράτυπης μετανάστευσης. Η

συμβολή του είναι βαθύτερη και αφορά την κοινή βούληση των ευρωπαίων να περιορίσουν ή ακόμα καλύτερα να «θυσιάσουν» τμήμα των ευαίσθητων κυριαρχικών τους δικαιωμάτων προκειμένου να γίνει εφικτή η ουσιαστικότερη συνεργασία και η αντιμετώπιση του φαινομένου της μετανάστευσης με ότι αυτό συνεπάγεται. Με άλλα λόγια υιοθετήθηκε έμπρακτα η άποψη, ότι «η αντιμετώπιση ακραίων προβλημάτων απαιτεί ακραίες λύσεις» (Alston & Weiler, 1999) (Νικολόπουλος, 2002).

Η απαρχή δημιουργίας του ανεξάρτητου αυτού επαγγελματικού οργανισμού εντοπίζονται στη Συμφωνία Σένγκεν του 1985, βασικός στόχος της οποίας ήταν η δημιουργία μίας περιοχής, γεωγραφικά προσδιορισμένης από τα επιμέρους εδάφη των κρατών-μελών της ΕΕ, η οποία θα χαρακτηρίζεται από απουσία ελέγχων μεταξύ των εσωτερικών τους συνόρων και θα επιτρέπεται η ελεύθερη κυκλοφορία ανθρώπων, υπηρεσιών, αγαθών και κεφαλαίων.

Ουσιαστικά, η συμφωνία αυτή μεταξύ δώδεκα αρχικά κρατών ο αριθμός των οποίων ανήλθε στα είκοσι οκτώ σήμερα, δημιούργησε μία ελεύθερη ανοιχτή αγορά το μέγεθος της οποίας είναι πρωτόγνωρο και για αυτό το λόγο προσελκύει το επιστημονικό και όχι μόνο ενδιαφέρον ολόκληρου του κόσμου. Το ίδιο σημαντικό όμως πέρα από τον στόχο της Ευρώπης, είναι το αν αυτός τελικά επιτεύχθηκε και σε τι βαθμό.

Οι κυρίαρχες οικονομικές θεωρίες προέβλεπαν ότι η κατάργηση των διασυνοριακών ελέγχων θα ωθούσε τους πολίτες της Ευρώπης προς μια εσωτερική μετανάστευση με προορισμό τα «εύπορα οικονομικά» κράτη της Ευρώπης. Οι μετακινήσεις αυτές θα εξισορροπούσαν, με την πάροδο των χρόνων, τις διαφορές στους μισθούς μεταξύ των κρατών και θα επέτρεπαν μια πιο ισορροπημένη ανάπτυξη όλων των επιμέρους κρατών-μελών, καθόσον το εργατικό δυναμικό υποθετικά θα είχε απορροφηθεί σταδιακά σε τομείς όπου υπήρχε έλλειμμα και εμφανής δυσλειτουργία της αγοράς.

Παρά τις προβλέψεις όμως ότι θα υπάρξει αξιοσημείωτη αύξηση της εσωτερικής μετανάστευσης στην Ευρώπη κάτι τέτοιο δεν παρατηρήθηκε. Μόνο το 0,1% της Ευρώπης, των δεκαπέντε κρατών-μελών, μετακινήθηκε από την χώρα προέλευσης για εργασιακούς λόγους το 2000 σε άλλη χώρα, ενώ η χαμηλή κινητικότητα εργατικού δυναμικού δεν άλλαξε ακόμα και μετά τις τελευταίες διευρύνσεις της ΕΕ διατηρώντας σχεδόν αμετάβλητο το βαθμό κινητικότητας των ευρωπαίων πολιτών (Παπαδόπουλος, 1999) (Σαλτάνης, 2003).

Γράφημα 16: Νομοθετημένα Εξωτερικά Σημεία Διέλευσης στην ΕΕ

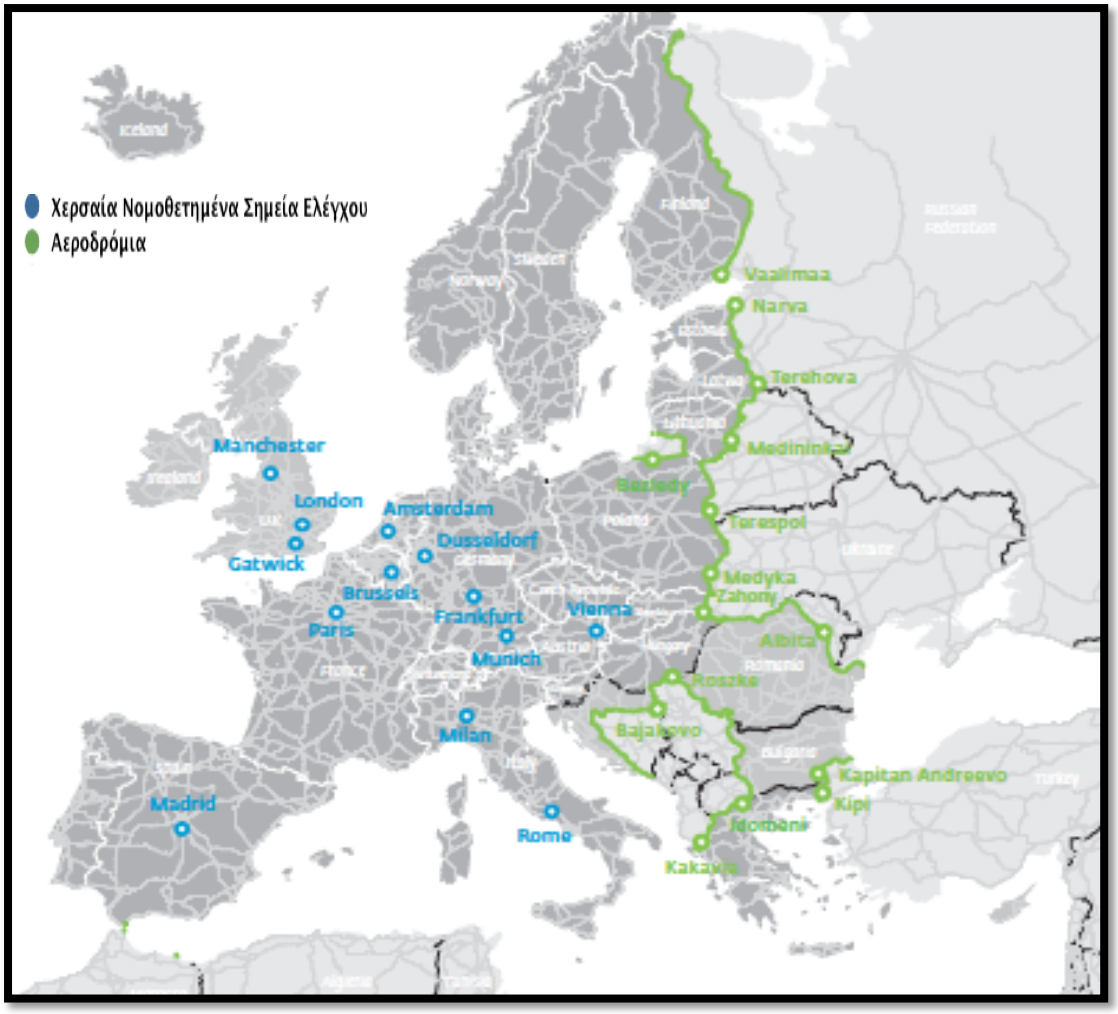

Πηγή: (FRONTEX, 2014)

4.6 Μετανάστευση στην Ελλάδα. Μελέτη των Χαρακτηριστικών της Νεότερης Αλβανικής Μετανάστευσης

4.6.1 Παράγοντες Διαμόρφωσης της Ελληνικής Μεταναστευτικής Πολιτικής

Η Ελλάδα αποτελεί σύγχρονο μεταναστευτικό προορισμό, γεγονός που οφείλεται στις γεωπολιτικές αλλαγές που επήλθαν κυρίως μετά το άνοιγμα των ελληνοαλβανικών συνόρων στα τέλη του 1990. Η σύντομη χρονικά, μετατροπή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής μεταναστών, τα μη έγκαιρα ανακλαστικά της ελληνικής κοινωνίας, η απροθυμία ουσιαστικής αντιμετώπισης των προβλημάτων που προέκυψαν εκ μέρους της πολιτικής εξουσίας, αλλά και πληθώρα άλλων δυσλειτουργιών σε ζητήματα μετανάστευσης και μεταναστευτικών πολιτικών ειδικότερα, επηρέασε τον τρόπο που εξελίχθηκε διαχρονικά το τόσο ιδιαίτερο αυτό φαινόμενο. Η μαζική και συνάμα

ανεξέλεγκτη, από κάθε άποψη, είσοδος μεταναστών στην Ελλάδα, προερχόμενων κυρίως από την ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και δει την Αλβανία, αιφνιδίασε τις εθνικές κρατικές δομές (King, Mai, & Dalipaj, 2003).

Το κυριότερο «όπλο» του κράτους για την έγκαιρη επίλυση των ζητημάτων που άπτονται της μετακίνησης των ανθρώπων, δεν είναι άλλο από την νομοθετική εξουσία που οι αρμόδιοι φορείς αντλούν από τους πολίτες των χωρών τους. Οι περισσότερες μελέτες ασχολούνται ερευνητικά με το στάδιο εφαρμογής των νομοθετικών πρωτοβουλιών του κράτους σε ζητήματα μεταναστευτικής πολιτικής αλλά και με το κομμάτι αξιολόγησής τους, τονίζοντας τον βαθμό που τελικά επιτέλεσαν ή όχι τον σκοπό τους, αφήνοντας ουσιαστικά δίχως επισταμένη μελέτη το στάδιο που προηγείται της ψηφίσεις των νόμων αυτών. Οι προπαρασκευαστικές διαδικασίες μέσω των οποίων οδηγείται εν τέλει η νομοθετική εξουσία στην ψήφιση όλων των μεταναστευτικών νόμων, είναι ίσως ο «καθρέφτης» της κοινωνικής και πολιτικής ώσμωσης, ο οποίος και αποτυπώνεται μέσω της δικαιοπρακτικής διαδικασίας θέσπισης και εφαρμογής των νόμων αυτών σε κάθε κράτος. Η εκάστοτε μεταναστευτική πολιτική οριοθετείται με γνώμονα τις επιμέρους πολιτικές διαδικασίες, μέσω των οποίων επιχειρείται η εύρεση της «χρυσής τομής» στο σύνολο των αντικρουόμενων συμφερόντων σε γραφειοκρατικό, νομοθετικό, δικαστικό και κοινωνικό επίπεδο, με απώτερο στόχο την εφαρμογή πολιτικών που τελικά θα ενθαρρύνουν, θα αποθαρρύνουν ή γενικότερα θα ρυθμίζουν τις μεταναστευτικές ροές που δέχονται οι χώρες προορισμού (Apostolatou, 2006).

Η σπουδαιότητα του ρόλου των εξωγενών πολιτικών παραγόντων, η δύναμη των οποίων είναι χαρακτηριστικό της σύγχρονης κοινωνίας, έγινε έγκαιρα κατανοητή γι' αυτό και η μελέτη όλων αυτών είναι ήσσονος σημασίας. Η εμφάνιση νέων κοινωνικών δυνάμεων, επήλθε ως αποτέλεσμα της ανάγκης κάλυψης του κενού που υπήρχε ανάμεσα στο κράτος και την ελεύθερη αγορά. Οι δυνάμεις αυτές επιχείρησαν να ενδυναμώσουν και να ενισχύσουν την κοινωνία των πολιτών, λειτουργώντας ως «τρίτος πόλος» μεταξύ του κράτους και της αγοράς (Colclough & Manor, 1993, σσ. 518-519).

Η βαθύτερη κατανόηση του τρόπου υιοθέτησης και εφαρμογής των μεταναστευτικών πολιτικών ενός κράτους, αλλά και η διαχρονική διαμόρφωση κοινωνικών συνειδήσεων, προϋποθέτει καταρχήν την κατανόηση της έννοιας «κοινωνία των πολιτών» (Κώνστας & Αρβανιτόπουλος, 1997, σσ. 255-257). Η εν λόγω έννοια, περιγράφει ένα σύνολο οργανώσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι

παράγοντες της αγοράς εργασίας, οι ενώσεις που αντιπροσωπεύουν οικονομικούς και κοινωνικούς φορείς, οι ΜΚΟ και πληθώρα άλλων που ασχολούνται με ζητήματα όπως η παιδεία, το περιβάλλον, τα ανθρώπινα δικαιώματα ενώ τέλος σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι οργανώσεις που προέρχονται από την κοινωνική δραστηριοποίηση των τοπικών κοινωνιών (Σκλιάς, 2002).

Εκτός από την εγχώρια κοινωνία των πολιτών, ιδιαίτερα σημαντική για το υπό μελέτη ζήτημα, είναι και η σημασία της παγκόσμιας κοινωνίας των πολιτών για δύο κυρίως λόγους. Ο πρώτος σχετίζεται με τον αριθμό των ευρύτερων, από κάθε άποψη (πληθυσμιακή-γεωγραφική-ιδεολογική), ετερώνυμων πολιτικών δικτύων τα οποία δημιουργούνται από φορείς της κοινωνίας και δραστηριοποιούνται ανάμεσα και παράλληλα με τους κρατικούς θεσμούς, θέτοντας ουσιαστικά υπό αμφισβήτηση το παραδοσιακό κρατοκεντρικό μοντέλο, ενώ ο δεύτερος λόγος σχετίζεται με την παγκοσμιοποιημένη μορφή και λειτουργία των σύγχρονων κοινωνιών και των μελών που τις απαρτίζουν (Μαυρογορδάτος, 2002, σσ. 154-157). Η αλληλεπίδραση των κρατικών αλλά και μη κρατικών δρώντων στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, οδήγησε στη δημιουργία ενός νέου πλέγματος κοινωνικής δικτύωσης, επαφών και σχέσεων. Αποτέλεσμα των πρόσφατων χρονικά αυτών συγκυριών, ήταν η ανάδειξη της παγκόσμιας κοινωνίας στη σύγχρονη διεθνή πολιτική οικονομία ως σημαντικού παράγοντα, εγκαινιάζοντας ένα «νέο παίχτη στη διεθνή οικονομική και πολιτική σκακιέρα» επιφέροντας συθέμελες πολλές φορές αλλαγές, στη σχέση των πολιτών και των κυβερνήσεων (Stomquist, 2002).

Τόσο οι προαναφερθέντες εξωγενείς παράγοντες όσο και πληθώρα άλλων, επηρέασαν την διαμόρφωση της ευρωπαϊκής αλλά και της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής. Η ελληνική πραγματικότητα και ειδικότερα το πολιτικό σύστημα αυτής, χαρακτηρίζεται από έλλειψη συνοχής στην εδραίωση μιας μεστής και ενιαίας μεταναστευτικής πολιτικής η οποία σύμφωνα με τους Kipriano P., Balias S. και Passas V., οφείλεται στη διαστρεβλωμένη κοινωνική γνώμη και στον ενδόμυχο φόβο, που υποβόσκει βάσει αυτής, για μελλοντική εμφάνιση σοβαρών προβλημάτων στην ελληνική κοινωνία λόγω της μακροχρόνιας παρουσίας και εργασίας μεταναστών στην χώρα αυτή (Kiprianos, Balias, & Passas, 2003). Επιπροσθέτως, οι πελατειακές σχέσεις των κομμάτων εξουσίας και οι αντικρουόμενες πολλές φορές αποφάσεις των θεσμικών οργάνων της Πολιτείας, δυσχέραναν ακόμα περισσότερο την εφαρμογή μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής που θα επέτρεπε την επιτυχής

ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία εξαλείφοντας τυχόν αγκυλώσεις που μπορούσε να επιφέρει η παρουσία τους στην Ελλάδα (Baldwin-Edwards, 2002b).

Τόσο ο Baldwin-Edwards M. (Baldwin-Edwards, 1998a) όσο και ο Fakiolas R. (Fakiolas, 1997), στην προσπάθεια τους να εξηγήσουν τους παράγοντες που διαμορφώνουν την μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα, προχώρησαν στην κατηγοριοποίηση της ελληνικής «πολιτικής σκηνής» σε τρία επιμέρους διαφορετικά επίπεδα, τα οποία αλληλοεπηρεάζονται και μέσα από την αμφίδρομη αυτή σχέση τους καθορίζουν εν τέλει και την εθνική μεταναστευτική πολιτική. Το πρώτο επίπεδο ονομάστηκε θεσμικό/γραφειοκρατικό και αφορά τις διαμορφούμενες πολιτικές αλλά και τις αντιλήψεις που υφίστανται στην ελληνική κοινωνία, το δεύτερο εμπεριέχει τον τομέα των εξωτερικών σχέσεων της Ελλάδα με τις βαλκανικές κυρίως χώρες όπου η μεταναστευτική πολιτική χρησιμοποιείται ως «μοχλός πίεσης» και προώθησης εθνικών συμφερόντων στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και όχι μόνο και τέλος το επίπεδο που αναφέρεται στην καθαρά ορθολογιστική/τεχνοκρατική αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα και στην παραδοχή ότι οι μετανάστες αποτελούν και θα συνεχίσουν να αποτελούν και μελλοντικά κομμάτι της νεότερης ελληνικής πραγματικότητας.

Ο λόγος που καθορίζει την επιλογή συγκεκριμένων πολιτικών αλλά και οι επιμέρους παράγοντες που οδηγούν στην επιλογή αυτή, αποτελούν το ζητούμενο των ερευνητών που ασχολούνται με την μελέτη και την κατανόηση του μεταναστευτικού φαινομένου και τη διαδικασία υιοθέτησης συγκεκριμένων μεταναστευτικών πολιτικών στην Ελλάδα. Η κατά περίπτωση ερμηνεία των μεταναστευτικών πολιτικών και η μεταστροφή του ερευνητικού ενδιαφερόντων στην αναζήτηση των γενεσιουργών αιτιών αυτών, δίνει σημαντικές πληροφορίες για την κοινωνική κατάσταση της Ελλάδας και επιτρέπει την μετέπειτα, καθολική μελέτη των μεταναστευτικών πολιτικών αυτής, αναδεικνύοντας τις προοπτικές για μια ενιαία και αποτελεσματική μεταναστευτική πολιτική που δεν θα μεταβάλλεται χωρίς να υπάρχουν σοβαροί προς τούτο λόγοι, συμμορφωμένη και με τις ευρωπαϊκές επιταγές.

4.6.2 Η Ευρωπαϊκή Προοπτική της Αλβανίας

Η αλβανική μετανάστευση προς την Ελλάδα, εκτός από το αμιγώς διακρατικό επίπεδο, δέον είναι να μελετηθεί και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, διότι τόσο η μετανάστευση ως φαινόμενο, όσο και η γεωπολιτική κατάσταση των δύο χωρών

εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πεδίο αναφοράς που ξεπερνά τα στενά εδαφικά όρια των δύο εμπλεκόμενων χωρών. Για την σαφέστερη κατανόηση των επιδράσεων που επήλθαν στην Ελλάδα, ως αποτέλεσμα της αλβανικής μεταναστευτικής διαδικασίας, είναι αναγκαία και η μελέτη των αλλαγών που επήλθαν μετά την δημιουργία της ενωμένης Ευρώπης, ώστε να εξαχθούν αξιόπιστα συμπεράσματα σχετικά με τον βαθμό αποτελεσματικότητας των καινοτομιών που προωθήθηκαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο και σχετίζονται τόσο με την Ελλάδα όσο και με την Αλβανία.

Η κατάργηση των συνόρων και ο δεδομένος διαχωρισμός μεταξύ ευρωπαίων και μη ευρωπαίων πολιτών, επέφερε πολλές αλλαγές σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ και δημιούργησε την ανάγκη λήψης αποφάσεων που πολλές φορές έρχονταν σε αντίθεση με την μέχρι πρότινος αδιασάλευτη, από κάθε άποψη, εθνική κυριαρχία τους. Τα νέα δεδομένα στον τομέα της μετανάστευσης εντός των ευρωπαϊκών συνόρων, ήταν κάτι το πρωτόγνωρο για την ενωμένη Ευρώπη, η οποία κλήθηκε να δημιουργήσει ένα περιβάλλον συνεργασίας μεταξύ όλων των κρατών-μελών της ώστε να μην κατεδαφιστεί ασκαρδαμυκτί το πολλά υποσχόμενο νέο «ευρωπαϊκό οικοδόμημα».

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης έχει αποτελέσει για την ΕΕ πεδίο εφαρμογής μιας εξελικτικής πολιτικής (εξαιρουμένης της Ελλάδας που ήδη αποτελούσε επίσημο μέλος της). Κύρια επιδίωξη των ευρωπαϊκών θεσμών αλλά και των επιμέρους ευρωπαϊκών δράσεων, ήταν η προώθηση μίας συνεκτικής πολιτικής που θα απέβλεπε στην σταδιακή, αλλά πραγματική ένταξη των κρατών της στην ΕΕ, με απώτερο στόχο την εγκαθίδρυση σταθερότητας και ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή. Το μεγαλύτερο εμπόδιο στην πολιτική που επέλεξε να ακολουθήσει τα τελευταία χρόνια η ΕΕ, δεν ήταν άλλο από την ετερογένεια των κρατών της συγκεκριμένης πολύπαθης γεωγραφικής περιοχής, οι διαφορετικοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης αλλά και το υπάρχον χάσμα στην διαδικασία εκδημοκρατισμού τους. Ως βέλτιστη λύση, επιλέχθηκε η προώθηση διαφοροποιημένων πολιτικών, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του κάθε κράτους, με κύριο πυλώνα των πολιτικών αυτών την αρχή της «αιρεσιμότητας» (conditionality), σύμφωνα με την οποία υφίσταται άρρηκτη σύνδεση της ευρωπαϊκής οικονομικής ενίσχυσης και υποστήριξης, με την εφαρμογή εκ μέρους των κρατών, των κριτηρίων εκδημοκρατισμού και των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων προς την εγκαθίδρυση της οικονομίας της αγοράς. Πιο συγκεκριμένα, τα υπό μετάβαση κράτη, οφείλουν να επιδείξουν σημαντική πρόοδο ως προς τον σεβασμό του κράτους δικαίου, τη

διεξαγωγή ελεύθερων και δημοκρατικών εκλογών, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αυτά οριοθετούνται από το ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο και τη λήψη μέτρων που θα διευκολύνουν τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις, προσαρμοζόμενα στο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον της ανοιχτής οικονομίας. Εκτός από την αρχή της αιρεσιμότητας ιδιαίτερη σημασία εκ μέρους της ΕΕ δόθηκε στην αρχή της «επικοινωνίας» (communication) και της «εμπέδωσης» (consolidation). Οι τρεις αυτές προαναφερθείσες αρχές, θα αποτελούσαν την «μαγιά» για την διαμόρφωση ισχυρών οικονομικά περιφερειακών δημοκρατιών, που θα επέτρεπαν μελλοντικά την περαιτέρω ευρωπαϊκή διεύρυνση, απορροφώντας παράλληλα τους όποιους «θεσμικούς κραδασμούς» που μπορεί να προκαλέσει η είσοδος των νέων αυτών χωρών στην νέα «ευρωπαϊκή οικογένεια» (Μπέλλου, 2006, σσ. 435-456).

Ανάμεσα στα κράτη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης που επέλεξε να προσεγγίσει η ΕΕ εντάσσεται και η Αλβανία. Η εν λόγω χώρα, βρισκόταν στη δυσχερέστερη θέση μεταξύ των υπολοίπων κρατών από οικονομικής αλλά και πολιτικής άποψης. Η πρώτη προσπάθεια εγκαθίδρυσης σχέσεων με σκοπό τον σταδιακό εξευρωπαϊσμού της έγινε μετά τις εκλογές της άνοιξης του 1991, όταν και κατέλαβε την εξουσία μια δημοκρατικά εκλεγμένη Κυβέρνηση η οποία και προχώρησε στη σύναψη συμφωνιών εμπορίου και συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή κοινότητα. Από την πρώτη στιγμή, η ΕΕ προσανατολίστηκε προς τον σταδιακό εκδημοκρατισμό, καθώς επίσης και στην οικοδόμηση-εμπέδωση των κρατικών θεσμών της στη συγκεκριμένη χώρα. Το 2003 η Αλβανία συμπεριλήφθηκε στη λίστα των κρατών που μελλοντικά θα μπορούσαν να ενταχθούν στην ΕΕ ενώ αποτέλεσμα της ευρωπαϊκής αυτής πορείας ήταν η υποβολή αιτήματος για να τεθεί υπό καθεστώς υποψήφιας χώρας για ένταξη στην ΕΕ. Η εν λόγω υποψηφιότητα εγκρίθηκε τελικά ύστερα από σχετική απόφαση της Συνόδου των υπουργών εξωτερικών στο Λουξεμβούργο και την μετέπειτα επικύρωσή της από την Ευρωπαϊκή Σύνοδο κορυφής τον Ιούνιο του 2014 (European Commission, 2014). Τα σοβαρότερα προβλήματα της μακρόχρονης αυτής προσπάθειας της Αλβανίας, ήταν η αδυναμία αποτελεσματικής εφαρμογής της νομοθεσίας, οι ελλείψεις που παρατηρήθηκαν στην ανεμπόδιστη επιβολή των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, η απουσία περιβάλλοντος ουσιαστικής ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και η διοικητική πολλές φορές ανικανότητα του κράτους σε ζητήματα που αφορούσαν την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων, τον ανταγωνισμό και την απελευθέρωση των παραγωγικών συντελεστών της χώρας (European Commission, 2014).

4.6.3 Η Εξέλιξη της Μεταναστευτικής Πολιτικής της Ελλάδας από το 1990 Μέχρι Σήμερα

Η διαδικασία με την οποία διαμορφώθηκε διαχρονικά η μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας απέναντι στη μετανάστευση και την αθρόα είσοδο μεταναστών κυρίως από την γειτονική Αλβανία αλλά και από τις χώρες της Αφρικής και της Ασίας, αποδεικνύει σημαντικά στοιχεία για τον τρόπο που διαχειρίστηκε αλλά και συνεχίζει να διαχειρίζεται η ελληνική Πολιτεία και η νομοθετική εξουσία, το φαινόμενο αυτό. Σε συνέχεια της προηγούμενης υποενότητας επιχειρείται στο πλαίσιο της παρούσας η αναλυτικότερη ερμηνεία των μεταναστευτικών νόμων και των επιμέρους ρυθμίσεων-τροποποιήσεων αυτών.

Μέσω της μεταναστευτικής πολιτικής της Ελλάδας απέναντι στην αλβανική μετανάστευση, διαφαίνεται και η σχέση που διέπει τις εν γένει Ελληνο-Αλβανικές σχέσεις σε διακρατικό επίπεδο. Το μεγαλύτερο επιστημονικό ενδιαφέρον στην εξέλιξη της σχέσης αυτής αφορά το χρονικό διάστημα 1990-1997, όταν και ουσιαστικά ξεκίνησαν να αναπτύσσονται οι διακρατικές σχέσεις, διότι προγενέστερα το κομμουνιστικό καθεστώς στην Αλβανία δεν επέτρεπε την ευδοκίμηση ουσιαστικών επαφών. Με το άνοιγμα των συνόρων και την αθρόα εισροή Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα, παρατηρήθηκαν συνεχείς διακυμάνσεις στις σχέσεις των δύο χωρών, ενώ μετά το τέλος του 1997 φαίνεται να ομαλοποιείται σημαντικά η υπάρχουσα κατάσταση και να απεμπολείται σταδιακά η σύνδεση της ακολουθητέας μεταναστευτικής πολιτικής των δύο κρατών από την ασκούμενη εξωτερική πολιτική τους, επιφέροντας σύσφιξη των μεταξύ τους σχέσεων και της διακρατικής συνεργασίας γενικότερα.

Η επτάχρονη περίοδος (1990-1997), κατά την οποία οι δύο χώρες είχαν ως κοινό παρονομαστή τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από το άνοιγμα των μεταξύ τους συνόρων και την ανεξέλεγκτη μετανάστευση, είχε ως κύριο χαρακτηριστικό την εξάρτηση των μεταναστευτικών πολιτικών που εφάρμοσε η ελληνική πλευρά με τις υφιστάμενες Ελληνο-Αλβανικές σχέσεις σε ζητήματα που ουσιαστικά δεν άπτονταν άμεσα της αλβανικής μετανάστευσης προς την Ελλάδα. Το εν λόγω χρονικό διάστημα, οι ελληνικές Κυβερνήσεις επιχείρησαν να διαχειριστούν την αλβανική μετανάστευση προσβλέποντας στην προώθηση των εθνικών τους επιδιώξεων και ειδικότερα της εθνικής αναγνώρισης του μειονοτικού ελληνικού πληθυσμού που έμενε στο νότιο κυρίως τμήμα της Αλβανίας (ΕΚΚΕ, 1996).

Μετά το 1997 η ελληνική Πολιτεία διαχειρίζεται την αλβανική μετανάστευση ως ένα αμιγώς διαχρονικό φαινόμενο, «λειαίνοντας» σε μεγάλο βαθμό τις όποιες διακρατικές διαφωνίες του παρελθόντος. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα επιχείρησε να ελέγξει με σειρά νομοθετικών πρωτοβουλιών (προγράμματα νομιμοποιήσεις) την παράτυπη κυρίως είσοδο και παραμονή μεταναστών, επιδεικνύοντας ιδιαίτερο ζήλο προς την κατεύθυνση αυτή, ενώ παράλληλα παρατηρήθηκε σημαντική προσπάθεια προς την «τιθάσευση» των συνεπειών της μαζικής εισόδου μεταναστών στην Ελλάδα, ακόμα και μέσω της μεταξύ τους συνεργασίας σε επιχειρησιακό επίπεδο (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2005). Η αλλαγή αυτή, οφείλεται εν μέρει και στις πολιτικές ηγεσίες της Αλβανίας, που από το 1997 και έπειτα βοήθησαν στο να αποφευχθούν οξύνσεις μεταξύ των δύο πλευρών (Konidaris, 2005, σσ. 82-86).

Η μεταναστευτική πολιτική, εκτός από «εργαλείο» άσκησης εξωτερικής πολιτικής και προώθησης εθνικών συμφερόντων, τέθηκε στην υπηρεσία του ελληνικού κράτους προκειμένου να ρυθμιστούν τα νέα κοινωνικά και δημογραφικά δεδομένα που προέκυψαν με την αντικειμενικά μεγάλη είσοδο μεταναστών στην χώρα. Η παραδοχή, αν και χρονικά καθυστερημένη, ότι οι μετανάστες στην Ελλάδα θα παραμείνουν και δεν είναι δυνατή η μελλοντική απομάκρυνσή τους, επέβαλλε την προώθηση νομοθετικών ρυθμίσεων προκειμένου να περιοριστεί το πρόβλημα των παράτυπων μεταναστών και να δημιουργηθεί ένα νομικό πλαίσιο που θα ρυθμίζει την παραμονή και εργασία των ανθρώπων αυτών στη χώρα. Αποτέλεσμα της βούλησης αυτής, ήταν να τεθούν σε εφαρμογή προγράμματα νομιμοποίησης των παράτυπων μεταναστών που βρισκόταν εντός της Ελλάδας. Επισημαίνεται ότι οποιαδήποτε αναφορά σε μεταναστευτικά ζητήματα στην Ελλάδα ιδιαίτερα πριν το 2009, ουσιαστικά αναφέρεται την μεγαλύτερη μεταναστευτική ομάδα που δεν είναι άλλη από την αλβανική.

Η προσπάθεια του κράτους να νομιμοποιήσει τους παράτυπους μετανάστες που βρίσκονταν στη χώρα, ξεκίνησε μόλις το 1997 όταν το Ελληνικό Κοινοβούλιο ψήφισε και έθεσε σε ισχύ δύο σχετικά με το ζήτημα Προεδρικά Διατάγματα (Π.Δ. 358/1997 και Π.Δ. 359/1997). Στο πλαίσιο την πρώτης αυτής προσπάθειας, υπέβαλλαν αιτήσεις για να ενταχθούν στις ρυθμίσεις του προγράμματος 372.000 αλλοδαποί από τους οποίους το 91% προερχόταν από δέκα μόνο συγκεκριμένες χώρες καταγωγής, ενώ από αυτούς, το 65% περίπου προέρχονταν από την γειτονική Αλβανία. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η δεύτερη μεγαλύτερη κατηγορία αλλοδαπών προέρχεται από την Βουλγαρία σε ποσοστό μόλις 6,7%. Τελικά, μόνο

στους 219.024 εξ' αυτών χορηγήθηκε εκτός από την άδεια διαμονής και άδεια εργασίας (Ρομπόλης, 2007, σσ. 84-87). Ο σχετικά μικρός αριθμός αδειών νομιμοποίησης αλλοδαπών του συγκεκριμένου προγράμματος, οφείλεται στις γραφειοκρατικές δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι μετανάστες, στην αδυναμία τους να συλλέξουν όλα τα απαραίτητα έγγραφα-δικαιολογητικά για να ενταχθούν στο πρόγραμμα, αλλά και στον φόβο που τους διακατείχε μήπως και απελαθούν με την αλλαγή του καθεστώτος στο οποίο ζούσαν όλο αυτό το χρονικό διάστημα στην Ελλάδα. Από την πρώτη νομιμοποιητική προσπάθεια, εξήχθη αβίαστα το συμπέρασμα ότι τόσο ο ελληνικός κρατικός μηχανισμός όσο και οι ίδιοι οι μετανάστες, δεν ήταν έτοιμοι για την νομοθετική αυτή ρύθμιση με αποτέλεσμα να μην επιτευχθούν τελικά τα επιθυμητά αποτελέσματα (Καβουνίδη, 2002).

Το δεύτερο κατά χρονολογική σειρά πρόγραμμα νομιμοποίησης στην Ελλάδα, τέθηκε σε εφαρμογή αμέσως μετά την ψήφιση και δημοσίευση του νόμου 2910/2001. Ο συγκεκριμένος νόμος δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως με τίτλο «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια-κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» και μπορεί να χαρακτηριστεί ως το πρώτο βήμα της ελληνικής Πολιτείας για την πολυεπίπεδη αντιμετώπιση της μετανάστευσης, διότι προωθούσε διατάξεις που αφορούσαν την κοινωνική ένταξη, εισάγοντας ταυτόχρονα αρχές και αξίες που προστατεύουν τους μετανάστες και τον θεσμό της μετανάστευσης γενικότερα. Ο νόμος 2910/2001 εισάγει, εκτός των άλλων, πολλές καινοτομίες τόσο σε θεσμικό επίπεδο όσο και στον τρόπο που αντιμετωπίζεται ο εκάστοτε μετανάστης ως ανθρώπινη οντότητα (Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2001).

Παρά τις αυξημένες προσδοκίες και αυτός ο νόμος δεν απέδωσε τα αναμενόμενα. Τα κυριότερα προβλήματα των μεταναστών εντοπίστηκαν και σε αυτή την περίπτωση στην προβληματική σχέση των αλλοδαπών με τον «γραφειοκρατικό κυκεώνα», όπου οι αρμόδιες για την διευθέτηση των προβλημάτων κρατικές Υπηρεσίες αποδείχθηκαν απροετοίμαστες να αντιμετωπίσουν και να φέρουν τελικά εις πέρας τις υποχρεώσεις τους απέναντι στο μεγάλο αριθμό μεταναστών, κυρίως αλβανικής υπηκοότητας (Παπασιώπη-Πασιά, 2007, σσ. 113-118). Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με ατυχείς νομοθετικές διατάξεις, που είτε ήταν οικονομικά δυσβάστακτες, είτε απέκλειαν μεγάλες ομάδες μεταναστών λόγω νομοθετικών κενών, περιόρισαν την επιτυχία του. Οι βελτιωτικοί του βασικού, νόμοι 3013/2002 και 3074/2002 που ακολούθησαν, δεν επέφεραν αλλαγές στο ισχύον μεταναστευτικό

καθεστώς διατηρώντας εμφανή την αδυναμία της ελληνικής Πολιτείας να πραγματοποιήσει στο ακέραιο τις καινοτόμες νομοθετικές της δεσμεύσεις απέναντι στους μετανάστες που βρίσκονται νόμιμα αλλά κυρίως παράτυπα στην Ελλάδα.

Εν κατακλείδι, ο βασικός νόμος 2910/2001, συνεπικουρικά με τις δύο μεταγενέστερες τροποποιήσεις του, νομιμοποίησε και αναγνώρισε την τότε ισχύουσα μεταναστευτική κατάσταση στην χώρα ενώ ταυτόχρονα προσπάθησε να λύσει το πρόβλημα με διάφορα νομοθετικά μέτρα, συνεχίζοντας όμως να θέτει εμπόδια σε μετανάστες που είχαν σκοπό να έρθουν στην Ελλάδα τις επόμενες χρονιές, επιβάλλονταν πολιτική αποτροπής εισόδου και διαμονής στη χώρα. Μέσω των διατάξεων και της τελεολογικής σημασίας του νόμου αυτού, διαφαίνεται η πεποίθηση των κρατικών δρώντων ότι ο αριθμός των μεταναστών που εισέρχονται στην Ελλάδα δεν θα αυξηθεί περαιτέρω, πεποίθηση που τελικά δεν επιβεβαιώθηκε με αποτέλεσμα ο νόμος να χρήζει άμεσης επικαιροποίησης. Οι Αλβανοί μετανάστες της προαναφερθείσας νομιμοποιητικής πρωτοβουλίας, αντιπροσώπευαν το 61,8% των περιπτώσεων χορήγησης αδειών διαμονής, δίνοντας μια σαφή εικόνα για την δυναμική της μεταναστευτικής αυτής ομάδας στην Ελλάδα (Lianos, 2001) (Παπαγεωργίου, 2006, σσ. 154-164).

Στην προτελευταία θέση της χρονολογικής κλίμακας των νόμων που επιχείρησαν να ρυθμίσουν ζητήματα μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα κατατάσσονται ο νόμος 3386/2005 με τίτλο «Είσοδος, Διαμονή και Κοινωνική Ένταξη των Υπηκόων Τρίτων Χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» (Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2005) και ο νόμος 3907/2011 ο οποίος τιτλοφορείται ως «Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη-μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών και λοιπές διατάξεις» (Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2011).

Οι νόμοι αυτοί, συμπεριλαμβανομένων και των μετέπειτα τροποποιήσεών τους, καλούνται να καλύψουν και να αποσαφηνίσουν νομοθετικά κενά του προηγούμενου νόμου, αλλά και να απλοποιήσουν τις διαδικασίες νομιμοποίησης των αλλοδαπών, ρυθμίζοντας ταυτόχρονα την γενικότερη γραφειοκρατική δυσλειτουργία της δημόσιας διοίκησης που ανάγκαζε μεγάλο αριθμό μεταναστών να εισέρχονται σε έναν «γραφειοκρατικό γολγοθά», κωλυσιεργώντας κάθε προσπάθεια νομιμοποίησης. Πιο συγκεκριμένα στα άρθρα 53 έως 60 του νόμου 3386/2005, καθορίζεται το

δικαίωμα και η διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης ενώ στα άρθρα 67 έως 69 ορίζονται οι προϋποθέσεις ένταξης των μεταναστών στο καθεστώς των επί μακρά διαμενόντων, μεταξύ των οποίων είναι η επαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας και η γνώση στοιχείων της ελληνικής ιστορίας αλλά και του ελληνικού πολιτισμού. Τέλος στα άρθρα 65 και 66 εισάγεται ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης για την κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών λαμβάνοντας υπόψη τα θεμελιώδη δικαιώματα και την ανάγκη προστασίας αυτών (Παπαθεοδώρου, 2007) (Τριανταφυλλίδου, 2005).

Ο Έλληνας νομοθέτης, έχοντας υπόψη τις προηγούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις και το συνεχώς εξελισσόμενο μεταναστευτικό φαινόμενο στη Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, κλίθηκε να διευθετήσει οριστικά τα σύνολο των ζητημάτων τα οποία αφορούν τους οικονομικούς μετανάστες και τις οικογένειές τους. Ταυτόχρονα, έπρεπε να κρίνει το γενικότερο φαινόμενο της μετανάστευσης στην χώρα υπό το πρίσμα των μέχρι εκείνη τη στιγμή νομοθετικών ρυθμίσεων, αξιολογώντας την αποτελεσματικότητά τους, με την χρήση τόσο ποσοτικών όσο και ποιοτικών παραμέτρων. Το πρόγραμμα αυτό, έδωσε την δυνατότητα σε 145.000 αλλοδαπούς μετανάστες να νομιμοποιηθούν, ενώ ταυτόχρονα η μεταναστευτική πολιτική της χώρας επαναπροσδιόρισε τους επιμέρους στόχους της, επιδιώκοντας την αυστηροποίηση των εσωτερικών και εξωτερικών ελέγχων, επιχειρώντας ουσιαστικά να περιορίσει την παράτυπη παραμονή και εργασία στην Ελλάδα δίνοντας μεγάλη σημασία στην διευθέτηση των ζητημάτων με τους ήδη παράτυπους διαμένοντες αλλοδαπούς (Lianos, 2001) (Triantafyllidou & Mikrakis, 1995).

Ο πιο πρόσφατος χρονικά νόμος δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως τον Απρίλιο του 2014 και αποτελεί όπως αναφέρει και ο τίτλος του νόμου 4251/2014, τον εθνικό κώδικα μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης. Και η συγκεκριμένη νομοθετική πρωτοβουλία αποτελεί προέκταση των ήδη προαναφερθέντων νόμων, επιχειρώντας να καλύψει «νομοθετικά κενά» και να συντονίσει τις κρατικές Υπηρεσίες προκειμένου να εφαρμόσουν την εθνική μεταναστευτική πολιτική (Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2014). Παρά το γεγονός ότι ακόμα και σήμερα σημαντικά ζητήματα ταλανίζουν τις σχέσεις αμφότερων κρατών, όπως αυτά των μειονοτήτων και της αδυναμίας του αλβανικού κράτος να ελέγξει και να περιορίσει την παράτυπη μετανάστευση, το αυξημένο διασυνοριακό έγκλημα, αλλά και τις καθυστερήσεις στην εφαρμογή πολιτικών προς την κατεύθυνση του εκδημοκρατισμού και εξευρωπαϊσμού των θεσμών του κράτους, οι σχέσεις των δύο κρατών έχουν ομαλοποιηθεί και είναι

εμφανής η προσπάθεια να περιοριστεί η δυναμική των μεταξύ τους διαφορών. Η Ελλάδα, μέσω των πολιτικών επιλογών της φαίνεται να επέλεγε, στο παρελθόν, να εφαρμόζει μια αρνητική και αντιδραστική πολιτική προς το μεταναστετικό φαινόμενο. Το μεταναστευτικό ζήτημα έχει έκτοτε τεθεί στις πρώτες θέσεις της ελληνικής «πολιτικής ατζέντας», στοχεύοντας στην προώθηση επικαιροποιημένων μεταναστευτικών πολιτικών αλλά και στην διασφάλιση της δέουσας πολιτικής βούλησης ώστε να διαμορφωθεί μια ρεαλιστική και επίκαιρη μεταναστευτική πολιτική που θα προσβλέπει στην επιτυχή διαχείρηση του φαινομένου (Pollis, 1992).

4.6.4 Η Στερεοτυπική Συμπεριφορά των Ελλήνων Απέναντι στους Αλβανικής Υπηκοότητας Μετανάστες

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των μεταναστών στη συλλογικότητα της νέας χώρας υποδοχής, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, είναι η απεμπόληση κάθε είδους στερεοτυπικής συμπεριφοράς μεταξύ των μεταναστών και του γηγενή πληθυσμού. Η περίπτωση της αλβανικής μετανάστευσης στην Ελλάδα αποτελεί ένα ακόμα τμήμα της μεγάλης περιπτωσιολογίας σχετικά με τον τρόπο που η κάθε κοινωνία, λόγω των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της, αντιμετωπίζει τους «ξένους» στους κοινωνικούς κόλπους της.

Σειρά μελετών που έχουν δει το φως της δημοσιότητας στο παρελθόν, εμφανίζουν τους Αλβανούς μετανάστες ως τον πιο ανεπιθύμητο και απεχθή πληθυσμό που ζει εντός της Ελλάδας (Λαμπριανίδης & Λυμπεράκη, 2001) (Lykovardi & Petroula, 2003). Η αντίληψη αυτή των Ελλήνων, βασίζεται κυρίως στην στερεοτυπική άποψη ότι όλοι σχεδόν οι Αλβανοί μετανάστες συνδέονται αποκλειστικά με «πυρήνες» εισαγόμενου οργανωμένου εγκλήματος και στοχοποιούνται για την αύξηση των ποσοστών εγκληματικότητας στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Αποτέλεσμα των αντιλήψεων αυτών, ήταν η εδραίωση αισθημάτων φόβου αλλά και μίσους απέναντι σε κάθε μετανάστη που ανήκει στην αλβανική κοινότητα και έχει εγκατασταθεί νόμιμα αλλά κυρίως παράτυπα στη χώρα μας.

Η συμπεριφορά των Ελλήνων απέναντι στους Αλβανούς γενικότερα, δεν αποτελεί κοινωνικό χαρακτηριστικό που εμφανίστηκε ξαφνικά τα τελευταία χρόνια. Οι εδαφικές διεκδικήσεις των δύο πλευρών αλλά και γενικότερα πληθώρα πολιτικών και κοινωνικών παραγόντων ταλαιπώρησαν στο παρελθόν και μέχρι την ολοκλήρωση των πρώτων νομιμοποιήσεων τις Ελληνο-Αλβανικές σχέσεις, θέτοντας προβλήματα

στην αρμονική συνύπαρξη των δύο γειτονικών κρατών (Φώτος, 2000, σσ. 11-18). Την αρχική, τουλάχιστον, αρνητική προδιάθεση των Ελλήνων απέναντι στους Αλβανούς μετανάστες, αποδεικνύει σχετική έρευνα που διενεργήθηκε το 1993 βάσει της οποίας οι Τούρκοι αποτελούν το πιο αντιπαθές και μισητό πληθυσμό για τους Έλληνες σε ποσοστό 79,5% και ακολουθούν ως δεύτερη επιλογή οι Αλβανοί σε ποσοστό που ανέρχεται στο 75,5% (Zhelyazkova, 2003, σσ. 212-213). Άλλη, σχετική με το υπό μελέτη ζήτημα, αποδεικνύει ότι ο φόβος και η ανασφάλεια που νιώθει μεγάλος αριθμός Ελλήνων πολιτών απέναντι στους Αλβανούς μετανάστες, οφείλεται στην αυξημένη εγκληματική ροπή των αλβανικής υπηκοότητας μεταναστών αλλά και στην έμφυτη ανησυχία για μελλοντική μεταβολή της εθνικής ομογένειας που παρουσιάζει η ελληνική κοινωνία (Vidali, 1999).

Η ξαφνική είσοδος των Αλβανών μεταναστών στην ελληνική επικράτεια έπιασε απροετοίμαστο τον κρατικό μηχανισμό αλλά και την ελληνική κοινωνία γενικότερα. Το αίσθημα ξενοφοβίας και ρατσισμού κατέλαβε σύντομα μεγάλη μερίδα του γηγενούς πληθυσμού, ενώ οι «σπασμωδικές» αντιδράσεις της Πολιτείας δεν κατάφεραν να μετριάσουν την κοινωνική πίεση, ως αποτέλεσμα των αυξημένων μεταναστευτικών ροών από την γείτονα χώρα. Η ελληνική κοινωνία βάσει των ερευνών φαίνεται να έχει ταυτίσει την εθνική και πολιτική οντότητα των «άλλων» αποκλειστικά με τους Αλβανούς μετανάστες, ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια εξέλιξης του αλβανικού μεταναστευτικού φαινομένου, προσδίδοντάς τους αρνητικά στερεοτυπικά χαρακτηριστικά (κακός, εχθρικός, αντικοινωνικός, απροσάρμοστος), θεωρώντας τους ταυτόχρονα την γενεσιουργό αιτία για ζητήματα που άπτονται της οικονομίας (ανεργία, οικονομική κρίση, κ.ά.) αλλά και της δημόσιας-κρατικής ασφαλείας (εγκληματικότητα, τρομοκρατία, ναρκωτικά, κ.ά.).

Έρευνες έχουν αποδείξει την αρνητική αυτή προδιάθεση των Ελλήνων απέναντι στους Αλβανούς μετανάστες με ιδιαίτερα μεγάλα ποσοστά αρνητισμού και ρατσιστικών συμπεριφορών που ανέρχονται στο 65% επί του συνόλου του δείγματος. Οι κύριες αιτίες που οδηγούν σε τέτοιου είδους στερεοτυπικές συμπεριφορές, σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, είναι η ίδια η συμπεριφορά των Αλβανών μεταναστών και η επίδραση των ΜΜΕ στην κοινή γνώμη, μέσω της υπερέκθεσης κάθε αρνητικής «χροιάς» της ζωής τους στην Ελλάδα (Γαλάνης, 2003) (Lazaridis & Wickens, 1999).

Οι αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες και ειδικότερα στους Αλβανούς, αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση σε ολόκληρο τον

ευρωπαϊκό χώρο. Στους Έλληνες πολίτες αποδίδονται ξενοφοβικές και ρατσιστικές συμπεριφορές της τάξης του 85%, σύμφωνα με μελέτη του Ευρωπαϊκού Παρατηρητήριου για τον Ρατσισμό και την Ξενοφοβία το 2005 (European Observatory on Racism and Xenophobia), ενώ πάνω από το 50% των υποκειμένων της ίδιας έρευνας δήλωσε ότι είναι τελείως αντίθετοι σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Τα ποσοστά αυτά είναι τα υψηλότερα σε ολόκληρη την Ευρώπη τονίζοντας την ιδιαιτερότητα της ελληνικής κοινωνίας απέναντι τους Αλβανούς μετανάστες και στη διαδικασία ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία (Δεληθανάση, 2005).

Η εγκαθίδρυση της στερεοτυπικής συμπεριφοράς των Ελλήνων δεν πηγάζει μόνο από τους ίδιους τους πολίτες της. Ένα ολόκληρο σύστημα «χρησιμοποιεί και χρησιμοποιείται» από τον ρατσισμό απέναντι στους μετανάστες και αναπαράγεται διαχρονικά. Ένας από τους σημαντικότερους «θεματοφύλακες» των στερεοτυπικών αντιλήψεων είναι το πολιτικό σύστημα της χώρας, που πολλές φορές ενδυναμώνεται από την αύξηση των εθνικιστικών τάσεων. Η λειτουργία του είναι αμφίδρομη και επηρεάζει τις αποφάσεις που η Πολιτεία λαμβάνει από την μία πλευρά, ενώ από την άλλη εκμεταλλεύεται τον κοινωνικό αυτό αρνητισμό απέναντι στους Αλβανούς και βοηθάει στην εκτόνωση της κοινωνίας, διατηρώντας ευδιάκριτα τα όρια που χωρίζουν το δίπολο των κοινωνικών αυτών ομάδων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της αλληλεπίδρασης που προαναφέρθηκε, είναι οι μαζικές απελάσεις που ύστερα από την εφαρμογή των αποκαλούμενων «επιχειρήσεων σκούπα» της Αστυνομίας ανά τακτά χρονικά διαστήματα (Δεκέμβριος 1991, Ιούνιος 1993, Απρίλιος 2004, Αύγουστος 1996, Ιούνιος 2003), προσπάθησαν να εκτονώσουν το υπάρχον κλίμα όταν η όξυνση μεταξύ των δύο πλευρών είχε αυξηθεί επικίνδυνα επηρεάζοντας την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και ευταξίας. Η διαμόρφωση των διακρατικών σχέσεων και η αντίληψη της μίας πλευράς για την άλλη είναι άκρως ευμετάβλητη παρά την σχετικά ομαλοποιημένη κατάσταση που βιώνουμε ακόμα και σε περίοδο οικονομικής κρίσης. Τόσο οι κρατικές Αρχές όσο και η κοινωνία γενικότερα πρέπει να συνεισφέρουν με κάθε τρόπο στην καταπολέμηση φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας ενισχύοντας ενεργά τη δημοκρατική οπτική μίας ευρωπαϊκής κοινωνίας, στην οποία η διαφορά δεν θα εκλαμβάνεται ως μία μορφή απειλής αλλά συνεισφορά στον εμπλουτισμό της πολιτισμικής ταυτότητάς αυτής. Η άμεση και ταυτόχρονα δυναμική αντίδραση σε κάθε περιστατικό ρατσιστικής βίας πρέπει να αποτελεί καθήκον ώστε να εξασφαλίζεται απρόσκοπτα το κοινό αίσθημα ασφάλειας και ισονομίας τόσο προς τους Έλληνες όσο και τους αλλοδαπούς πολίτες της χώρας αυτής.

4.6.5 Οι Αλλοεθνείς Πληθυσμοί στην Ελλάδα και οι Μεταβολές στην Εθνική Ομοιογένεια του Γηγενούς Πληθυσμού

Το ζήτημα της εθνικής μορφοποίησης και της μεταβολής των σταθερών, μέχρι πρότινος, χαρακτηριστικών της ελληνικής κοινωνίας ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης και της ευρωπαϊκής πορείας της χώρας, αποτελεί έναν από τους τομείς έρευνας με ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον. Στόχος των σχετικών μελετών είναι η ανάδειξη του τρόπου επίδρασης των «ξένων» στον γηγενή πληθυσμό και στις εγχώριες κρατικές δομές.

Πριν από είκοσι περίπου χρόνια, οι Έλληνες πολίτες χαρακτηριζόταν από μια απόλυτη σχεδόν εθνική, κοινωνική και θρησκευτική ομοιογένεια. Το πραγματικά ελληνικό έθνος-κράτος της εποχής εκείνης, αποτελούνταν σε ποσοστό που άγγιζε το 98% από Χριστιανούς Ορθόδοξους, ενώ το ελληνικό κράτος αναγνώριζε ως μόνη επίσημη μειονότητα, αυτή των Μουσουλμάνων της Θράκης, βάσει της Συνθήκης της Λωζάνης του 1923 που παρείχε στα μέλη της ιδιαίτερα δικαιώματα ο συνολικός αριθμός των οποίων αντιπροσώπευε μόλις το 2% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η συγκεκριμένη «διαυγής δημογραφική εικόνα» άρχισε να χάνει την καθαρότητά της όταν η Ελλάδα μετατράπηκε σταδιακά σε χώρα υποδοχής μεγάλου αριθμού μεταναστών, που συνδυαστικά με την υιοθέτηση του νέου ευρωπαϊκού της προφίλ άρχισε να επηρεάζεται έντονα τόσο σε κοινωνικό όσο και σε νομοθετικό επίπεδο.

Οι καταλυτικές μεταναστευτικές ομάδες αλλοεθνών που ουσιαστικά ξεκίνησαν την διαδικασία μορφοποίησης της συμπαγούς ελληνικής εθνικής και θρησκευτικής ταυτότητας, δεν ήταν άλλες από τους μετανάστες που εισήλθαν στην ελληνική επικράτεια από την πρώην Σοβιετική Ένωση (Πόντιοι), τον πληθυσμό που προήλθε από την Αλβανία, μετά την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος της γείτονας χώρας (Βορειοηπειρώτες) και τέλος το σύνολο των λοιπών μεταναστών που κατά εκατοντάδες ημερησίως περνούσαν τα ελληνικά σύνορα είτε τηρώντας τις νόμιμες διατυπώσεις είτε όχι. Όλη αυτή σταδιακή εισροή μεταναστευτικών ομάδων, είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή της υπάρχουσας αναλογία μεταξύ Ελλήνων και αλλοδαπών σε δέκα προς ένα (Triandafyllidou & Kokkali, 2010).

Η μετανάστευση δεν επέφερε αλλαγές στην συμπαγή εθνική ταυτότητα μόνο της Ελλάδας αλλά και πολλών άλλων ευρωπαϊκών χωρών, επομένως η συγκεκριμένη εξέλιξη δεν αποτελούσε μια πρωτόγνωρη διαδικασία. Παρόλα αυτά, ο καχεκτικός ρυθμός και ο τρόπος που η ελληνική κοινωνία αλλά και η ελληνική Πολιτεία

κινήθηκε σχετικά με την παραδοχή των νέων δεδομένων που η μετανάστευση επέφερε, της προσδίδει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα.

Η ελληνική κοινή γνώμη αλλά και το υπάρχον πολιτικό σύστημα, στην πλειοψηφία του, αντιλαμβάνεται την πολιτιστική και εθνική διαφορετικότητα των μεταναστών και ειδικότερα των διαφόρων μειονοτικών ομάδων, ως ένα δικαίωμα που εντάσσεται στο δημοκρατικό καθεστώς λειτουργίας της χώρας αυτής. Ο «αμόλυντος εθνικός κορμός», δέχεται την διαφορετικότητα των υπολοίπων, ως αναφαίρετο δικαίωμα άσκησης των θρησκευτικών, πολιτιστικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων των ατόμων αυτών, λειτουργώντας παράλληλα με αυτά του γηγενούς πληθυσμού και διατηρώντας εμφανή τα όρια της κάθε επιμέρους κοινωνικής ομάδας (Ηρακλείδης, 1995). Οι έννοιες του «πλουραλισμού» και του «φιλελευθερισμού» δεν συμπεριλαμβάνονται πλήρως στον τρόπο που οι Έλληνες πολίτες αντιμετωπίζουν τους αλλοδαπούς μετανάστες. Αποτέλεσμα της πολυπολιτισμικής μεν, στενά οριοθετημένης δε οπτικής, είναι η παράλληλη συνύπαρξη των διάφορων εθνικοτήτων στην Ελλάδα χωρίς η μία να ενσωματώνεται στην άλλη. Η αναμόρφωση της εθνικής και θρησκευτικής ομοιογένειας στην Ελλάδα επέβαλλε τη σταδιακή εξοικείωση των Ελλήνων πολιτών με έννοιες όπως ο «σεβασμός», η «αναγνώριση», η «αποδοχή» και η «ανοχή» απέναντι στους αλλοδαπούς πολίτες, αλλά δεν οδήγησε στην πρακτική εφαρμογή των θεωρητικών αυτών εννοιών (Rozakis, 1996).

Η μέχρι πρότινος «αλώβητη» εθνική ταυτότητα που στοιχειοθετούνταν υπό όρους αμιγώς εθνικούς και θρησκευτικούς, δέχτηκε επιρροές από τις εξελίξεις της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, με αποτέλεσμα η νέα ελληνική ταυτότητα να αναπτυχθεί σε ένα αμφιταλαντευόμενο περιβάλλον όπου συγκρούονταν η πλούσια ελληνική κληρονομιά με την οικονομική δυσπραγία του ελληνικού κράτους, η ισχυρή Ορθόδοξη και συνάμα συντηρητική Εκκλησία με τις αξιώσεις για πραγματική ανεξιθρησκία και η προσπάθεια εθνικού αυτοπροσδιορισμού με την συνεχή προσπάθεια ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης.

Μέσα στο αντικρουόμενο αυτό περιβάλλον, η νομοθετική εξουσία προσπάθησε αρχικά να περιχαρακώσει το σύνολο των αξιών του παρελθόντος, θέτοντας «νομικά εμπόδια» στην πλήρη ενσωμάτωση των αλλοδαπών στην ελληνική πραγματικότητα, δυσχεραίνοντας για παράδειγμα ή καθιστώντας ουσιαστικά αδύνατη την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας και την αναγνώριση πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων στους αλλοεθνείς. Η τακτική αυτή απέκλειε κάθε αλλοδαπό ή εναλλακτικά έθετε υπερβολικά αυστηρές προϋποθέσεις για την

απόκτηση δικαιωμάτων που εντάσσονταν στο στενό «εθνικό πυρήνα». Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μόλις τον Μάρτιο του 2010 με την ψήφιση του νόμου 3838/2010 με τίτλο «Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις» επιτράπηκε σε δεύτερης γενιάς μετανάστες, που έχουν όμως γεννηθεί στην Ελλάδα ή σε όσους έχουν εκπληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια. Η συζήτηση σχετικά με το εν λόγω ζήτημα και οι εξελίξεις που δρομολογήθηκαν, οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην είσοδο των Αλβανών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, δεδομένου του ότι οι Αλβανοί μετανάστες αποτελούν μέχρι και σήμερα την μεγαλύτερη μεταναστευτική ομάδα στην Ελλάδα. Παρά την τωρινή εξομάλυνση της πολιτισμικής και εθνικής σύγκρουσης των δύο πλευρών, δεν έχει ακόμα προχωρήσει αποτελεσματικά η αμφίδρομη, τόσο από την πλευρά των μεταναστών όσο και από την πλευρά της εγχώριας κοινωνίας, ενσωμάτωση των μεταναστών στην ελληνική πραγματικότητα. Η δυσκολία στην πλήρη ένταξη και αποδοχή των Αλβανών τεκμαίρεται και μόνο αν παρατηρήσουμε το χαμηλό ποσοστό των γάμων μεταξύ των δύο εθνικοτήτων που ανήλθε μόλις στο 1,16% το έτος 2007 παρά το γεγονός ότι οι Αλβανοί μετανάστες αποτελούν το 5% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας (Kokkali, 2011).

Ο επαναπροσδιορισμός της έννοιας «ελληνισμός» ίσως αποτελεί αναγκαία εξέλιξη της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας. Η μεταστροφή του ελληνικού σχηματισμού από την ιδέα της γεωγραφικής επέκτασης, σε αυτή της οικονομικής ανάπτυξης, είναι ένα μόνο παράδειγμα της αλλαγής που έχει ξεκινήσει να συντελείται. Οι νέες μορφές ετερότητας που προέκυψαν από τις πρόσφατες μεταναστευτικές ροές επιβάλλουν την ενεργοποίηση νέων στρατηγικών και την διεύρυνση του κράτους δικαίου και την υιοθέτηση μίας πολυπολιτισμικής αντίληψης. Η ελληνική κοινωνία, καλείται να προχωρήσει στο «ποιοτικό άλμα» του επαναπροσδιορισμού των νομικών και ουσιαστικών ορίων της ελληνικής ιθαγένειας. Εξ' ορισμού, τόσο το δίκαιο όσο και οι αρχές της ιθαγένειας συνυπάρχουν με το δίκαιο των αλλοδαπών. Η πολιτική και κοινωνική διεύρυνση του ενός ή η συρρίκνωση του άλλου, επηρεάζει το όλο σύστημα εννοιολογικού προσδιορισμού τους και οι όποιες αλλαγές διαμορφώνουν σταδιακά τους όρους της νεότερης ετερότητας στην Ελλάδα τόσο σε κοινωνικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο (Χριστόπουλος, 2001, σσ. 71-73).

4.6.6 Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων της Πανευρωπαϊκής Μελέτης του Προγράμματος Αξιολόγησης των Πολιτικών Ένταξης των Μεταναστών (MIPEX) για την Ελλάδα

Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της ενταξιακής πολιτικής που εφαρμόζει το κάθε κράτος για τους αλλοδαπούς μετανάστες, αποτελεί μια ιδιαίτερα πολύπλοκη διαδικασία κυρίως διότι υφίστανται πολυάριθμοι παράγοντες που αποδεικνύουν την επιτυχία ή αντίστοιχα την αποτυχία των πολιτικών αυτών, αλλά κυρίως διότι οι παράγοντες αυτοί τις περισσότερες των περιπτώσεων σχετίζονται με ποιοτικά και όχι με ποσοτικά δεδομένα.

Μια σημαντική επιστημονικά προσπάθεια αξιολόγησης των πολιτικών ένταξης των μεταναστών, αφορά το σχετικά πρόσφατο χρονικά πρόγραμμα αξιολόγησης και βαθμομέτρησης διαφόρων δεικτών που σχετίζονται με τα δικαιώματα και τη διαδικασία ένταξης των μεταναστών στα ευρωπαϊκά και όχι μόνο κράτη, το οποίο έχει τον τίτλο «MIPEX» (Migrant Integration Policy Index) και ως κύριο στόχο έχει την αξιολόγηση των πολιτικών ένταξης των μεταναστών σε εθνικό επίπεδο. Η πρώτη έκδοση των αποτελεσμάτων αυτού δημοσιεύθηκε το 2004, δίνοντας έμφαση στη μελέτη των πολιτικών ένταξης των μεταναστών στα τότε δέκα πέντε κράτη-μέλη της ΕΕ. Η δεύτερη σχετική έκδοση, δημοσιεύθηκε το 2007 με αντικείμενο μελέτης τα είκοσι πέντε κράτη-μέλη της ΕΕ, τις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Νορβηγία και την Ελβετία, ενώ τέλος η πιο πρόσφατη έκδοση της εν λόγω έρευνας ήρθε στο φως της δημοσιότητας το 2011 συμπεριλαμβάνοντας αποτελέσματα για συνολικά τριάντα τρία κράτη.

Το πρόγραμμα MIPEX διεξάγεται υπό την εποπτεία του Συμβουλίου του Ηνωμένου Βασιλείου (British Council) και της Ομάδας Μεταναστευτικής Πολιτικής (Migration Policy Group), ενώ τριάντα επτά συνολικά εθνικοί οργανισμοί συμπεριλαμβανομένων πανεπιστημίων, ερευνητικών ιδρυμάτων, ΜΚΟ και λοιπών ομάδων εργασίας συνεργάζονται προς την επίτευξη των στόχων του προγράμματος. Το «MIPEX III», όπως ονομάστηκε, αποτελεί την τελευταία έκδοση του συγκεκριμένου προγράμματος και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, διότι αποτελεί τμήμα προγράμματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ασφάλεια, την ελευθερία, την δικαιοσύνη και την ένταξη των πολιτών που προέρχονται από τις τρίτες χώρες, ενώ τα αποτελέσματά του έχουν τύχει ευρείας αναγνώρισης και αποδοχής τόσο από ευρωπαϊκούς οργανισμούς όσο και από πληθώρα λοιπών φορέων που ασχολούνται με τις πολιτικές ένταξης των μεταναστών

στις χώρες υποδοχής τους. Βάσει εξωγενούς αξιολόγησης του MIPEX III για την περίοδο 2010-2011, προκύπτει ότι το εν λόγω πρόγραμμα είναι ιδιαίτερα χρήσιμο κυρίως διότι αποτελεί ένα διαχρονικό εργαλείο μελέτης των μεταναστευτικών πολιτικών σε διάφορα κράτη από τα αποτελέσματα του οποίου δύναται να εξαχθούν σημαντικά επιστημονικά συμπεράσματα.

Η παρούσα υποενότητα και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων του προγράμματος MIPEX III, έχει ως απώτερο στόχο την ανάδειξη της εξέλιξης της κεντρικής ενταξιακής πολιτικής που ακολουθεί η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια σε ότι αφορά το ζήτημα των μεταναστών και η σύγκρισή της με την αντίστοιχη πολιτική των υπολοίπων ευρωπαϊκών και όχι μόνο χωρών. Η σημασία των αποτελεσμάτων αυτών και η ουσιαστική σύνδεσή τους με τους επιμέρους στόχους της παρούσας διατριβής, όπως αυτοί αναλυτικά αναφέρθηκαν στο εισαγωγικό κυρίως τμήμα της, έγκειται στο γεγονός ότι η κοινή γνώμη μιας χώρας, η οποία διαμορφώνεται τόσο από τον γηγενή πληθυσμό όσο και από την κοινωνική ομάδα των μεταναστών που διαβιούν σε αυτή, πολλές φορές δεν ταυτίζεται με τις ορθολογικά αξιολογημένες πολιτικές που εφαρμόζονται ή προωθούνται, σχετικά με το υπό συζήτηση ζήτημα. Για παράδειγμα, η ελληνική κοινή γνώμη, η άποψη των μεταναστών και η πραγματική νομοθετική πρωτοβουλία της ελληνικής Πολιτείας μπορεί να μην ταυτίζονται, με αποτέλεσμα να υπάρχει στρέβλωση της πραγματικής «εικόνας». Τόσο η άποψη της ελληνικής κοινής γνώμης, όπως αυτή παρατίθεται στις δύο προηγούμενες υποενότητες, όσο και η άποψη των Αλβανών οικονομικών μεταναστών (αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας πεδίου) σχετικά με την πολιτική ένταξής τους, δεν είναι ικανές να περιγράψουν πλήρως όλες τις πτυχές του υπό διερεύνηση ζητήματος, για το λόγο αυτό και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων του MIPEX III είναι, κατά την κρίση του γράφοντα, καθοριστικής σημασίας και δικαιολογούν την ύπαρξη της συγκεκριμένης υποενότητας της διατριβής αυτής.

Ειδικότερα σε ότι άφορα τα επιμέρους χαρακτηριστικά του προγράμματος MIPEX III, αυτό βασίζεται στην ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από την διάθεση τριών ερωτηματολόγιων με διαφορετική θεματική το καθένα (μεταναστευτική πολιτική, εκπαίδευση, πολιτική κατά των διακρίσεων) σε εγχώριους επιστήμονες, οι οποίοι κλήθηκαν να αξιολογήσουν την πρόοδο που έχει κάνει το κάθε κράτος σε εκατόν σαράντα οκτώ δείκτες που αφορούσαν την ένταξη των μεταναστών στις εγχώριες κοινωνίες υποδοχής. Η ερευνητική ερμηνεία των απαντήσεων της κάθε επιμέρους ερώτησης έγινε εφικτή με την χρήση της κλίμακας 1-3 (όπου τρία είναι και

ο υψηλότερος βαθμός αξιολόγησης της επίτευξης του στόχου εκ μέρους κάθε κράτους και ένα ο χαμηλότερος). Χάριν επιστημονικής διευκόλυνσης των συγκρίσεων και της παρουσίασης των αποτελεσμάτων, η κλίμακα αυτή μετατρέπεται σε κλίμακα 0-100% (όπου 1=0%, 2=50% και 3=100%).

Οι δείκτες αυτοί συμπυκνώνονται στις εξής επτά πολιτικές θεματικές ενότητες:

1) Κινητικότητα στην αγορά εργασίας, **2)** Οικογενειακή επανένωση, **3)** Εκπαίδευση, **4)** Πολιτική συμμετοχή, **5)** Επί μακρόν διαμονή, **6)** Δικαίωμα απόκτησης ιθαγένειας και τέλος **7)** Καταπολέμηση των διακρίσεων κατά των μεταναστών. Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων όλων των επιμέρους δεικτών, στοχεύει στην παρουσίαση των πρακτικών που το κάθε κράτος εφαρμόζει και στον βαθμό επιτυχίας των πρακτικών αυτών για την δημιουργία ενός νομικού περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο οι αλλοδαποί μετανάστες θα απολαμβάνουν δικαιώματα ίσης μεταχείρισης με τον γηγενή πληθυσμό και θα υφίστανται όλες οι απαιτούμενες νομικές προϋποθέσεις που θα επιτρέπουν την εξάλειψη των διακρίσεων που σχετίζονται με την πρόσβαση στην απασχόληση και στην εκπαίδευση, εδραιώνοντας ένα περιβάλλον ισονομίας μέσα στο οποίο οι μετανάστες, αλλά και τα μέλη των οικογενειών τους, θα μπορούν να ζουν και να αναπτύσσονται με ασφάλεια και αξιοπρέπεια.

Στόχος της συγκεκριμένης υποενότητας, είναι η παρουσίαση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από το πρόσφατο πρόγραμμα MIPEX III σε ότι αφορά τον βαθμό και την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στο πεδίο της ένταξης των μεταναστών στην Ελλάδα και στην σύγκριση των αποτελεσμάτων της έρευνας με τα αντίστοιχα αποτελέσματα του MIPEX II (2007) αλλά και συνολικά με τα αποτελέσματα των υπολοίπων κρατών-μελών της ΕΕ, μελετώντας ξεχωριστά κάθε επιμέρους θεματική ενότητα.

Η Ελλάδα παρά την οικονομική κρίση των τελευταίων ετών, συνέχισε να δέχεται μεγάλο αριθμό οικονομικών μεταναστών προερχόμενο τόσο από τις γειτονικές χώρες των Βαλκανίων, με κυριότερη χώρα αποστολής την Αλβανία, όσο και τις Υποσαχάριες κυρίως χώρες μέσω της Τουρκίας. Συνολικά, η ανάλυση των δεδομένων για την Ελλάδα αποδεικνύει ότι η υπό μελέτη χώρα, εμφάνισε την μεγαλύτερη πρόοδο συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες του προγράμματος MIPEX. Η αξιολόγηση των πολιτικών που προωθήθηκαν, σε ότι αφορά την ένταξη των μεταναστών, προσεγγίζει τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και υπερτερεί έναντι των υπολοίπων κρατών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και των πρόσφατα ενταγμένων χωρών της ΕΕ. Η συνεκτικότητα των πρόσφατων μεταναστευτικών νόμων "ανέβασε"

την Ελλάδα στην σχετική κατάταξη των χωρών της ΕΕ, εμφανίζοντας ποσοστά μεταξύ 40-57 από 18-56, για το αντίστοιχο πρόγραμμα MIPEX II, κατατάσσοντάς την στη 16η θέση επί του συνόλου των υπό μελέτη χωρών όπως φαίνεται και στο γράφημα 18, ελάχιστα κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Συγκεντρωτικά η Ελλάδα παρουσίασε την μεγαλύτερη αριθμητικά αύξηση (+10) στο σύνολο σχεδόν των επιμέρους ενοτήτων (πλην αυτής της εκπαίδευσης) συγκριτικά με το πρόγραμμα MIPEX II (Γράφημα 18).

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα του προγράμματος MIPEX III που δημοσιεύθηκαν τον Φεβρουάριο του 2011, η Ελλάδα εμφάνισε πρόοδο στον τομέα της πολιτικής συμμετοχής με αποτέλεσμα οι πολιτικές της χώρας να κρίνονται ικανοποιητικές, ενώ πρόοδος εντοπίστηκε και στη ρύθμιση του ζητήματος απόκτησης ελληνικής ιθαγένειας από αλλοδαπούς μετανάστες, εισάγοντας ευμενείς ρυθμίσεις ιδιαίτερα για τα τέκνα των μεταναστών που γεννιούνται εντός της ελληνικής επικράτειας. Οι προϋποθέσεις οικογενειακής επανένωσης είναι ένα ακόμα ζήτημα που υπέστη νομοθετικής τροποποίησης, προσφέροντας μεγαλύτερο εύρος δικαιωμάτων κυρίως στα τέκνα των μεταναστών που βρίσκονται στην χώρα. Βέβαια, παρά την πρόοδο στο σύνολο των υπό μελέτη δεικτών, παρατηρήθηκε μειωμένη απόδοση σε ζητήματα που σχετίζονται με την πρόσβαση των μεταναστών στην εγχώρια αγορά εργασίας, στη διαδικασία απόκτησης της ιδιότητας των επί μακρόν διαμενόντων αλλοδαπών και στη νομοθετική προστασία των μεταναστών από διακρίσεις εις βάρος τους. Τέλος, στα «μελανά σημεία» των αποτελεσμάτων, προστίθεται η αδυναμία εφαρμογής επιμέρους πρακτικών που σχετίζονται με την εκπαιδευτική διαδικασία προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι εν γένει αδυναμίες των αλλοδαπών που εντάσσονται σε κάθε βαθμίδα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος (MIPEX, 2011a).

Μελετώντας αναλυτικότερα τα αποτελέσματα στις επτά επιμέρους θεματικές ενότητες που προαναφέρθηκαν, γίνεται εμφανής η πρόοδος που έχει επιτευχθεί, αλλά και οι αδυναμίες της Ελλάδας στην προώθηση των επιμέρους πολιτικών ένταξης των μεταναστών και των αντίστοιχων δικαιωμάτων τους (Γράφημα 17). Η προσεκτική ερμηνεία των αποτελεσμάτων του εν λόγω προγράμματος, πέρα από την άμεση απόδειξη της προόδου που έχει επιτευχθεί στο σύνολο σχεδόν των επιμέρους θεματικών ενοτήτων, αποτυπώνει την ουσιαστικά διαστρεβλωμένη «εικόνα» που υφίσταται στην ελληνική κοινωνία και σχετίζεται με βασικές απόψεις της κοινής γνώμης, απέναντι σε κεντρικά ζητήματα που άπτονται της μεταναστευτικής εμπειρίας

στη Ελλάδα, όπως για παράδειγμα αυτό της καταπολέμησης των διακρίσεων, της κινητικότητας στην αγορά εργασίας, αλλά και γενικότερα σε ότι αφορά την όλη διαδικασία ένταξης των αλλοδαπών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Βέβαια πρέπει σε κάθε περίπτωση να τονιστεί ότι παρά το γεγονός της γενικότερης προόδου που παρουσίασε η Ελλάδα, σε ότι αφορά την προώθηση πολιτικών ένταξης των μεταναστών βάσει των αποτελεσμάτων του πιο πρόσφατου χρονικά προγράμματος MIPEX III, αυτό δεν σημαίνει απαραιτήτως ότι οι πολιτικές αυτές υιοθετήθηκαν επακριβώς και χωρίς επιμέρους αγκυλώσεις από όλους τους αρμόδιους κρατικούς και όχι μόνο φορείς. Η πραγματική αξία της προώθησης ουσιαστικών ενταξιακών πολιτικών, εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τη βούληση αλλά και την δυνατότητα των κράτους να εφαρμόσει άμεσα και διαχρονικά τις επιμέρους διατάξεις των πολιτικών που νομοθετεί προς όφελος τόσο των μεταναστών όσο και της κοινωνίας υποδοχής τους.

Γράφημα 17: Συνολικά Αποτελέσματα MIPEX III ανά Θεματική Ενότητα

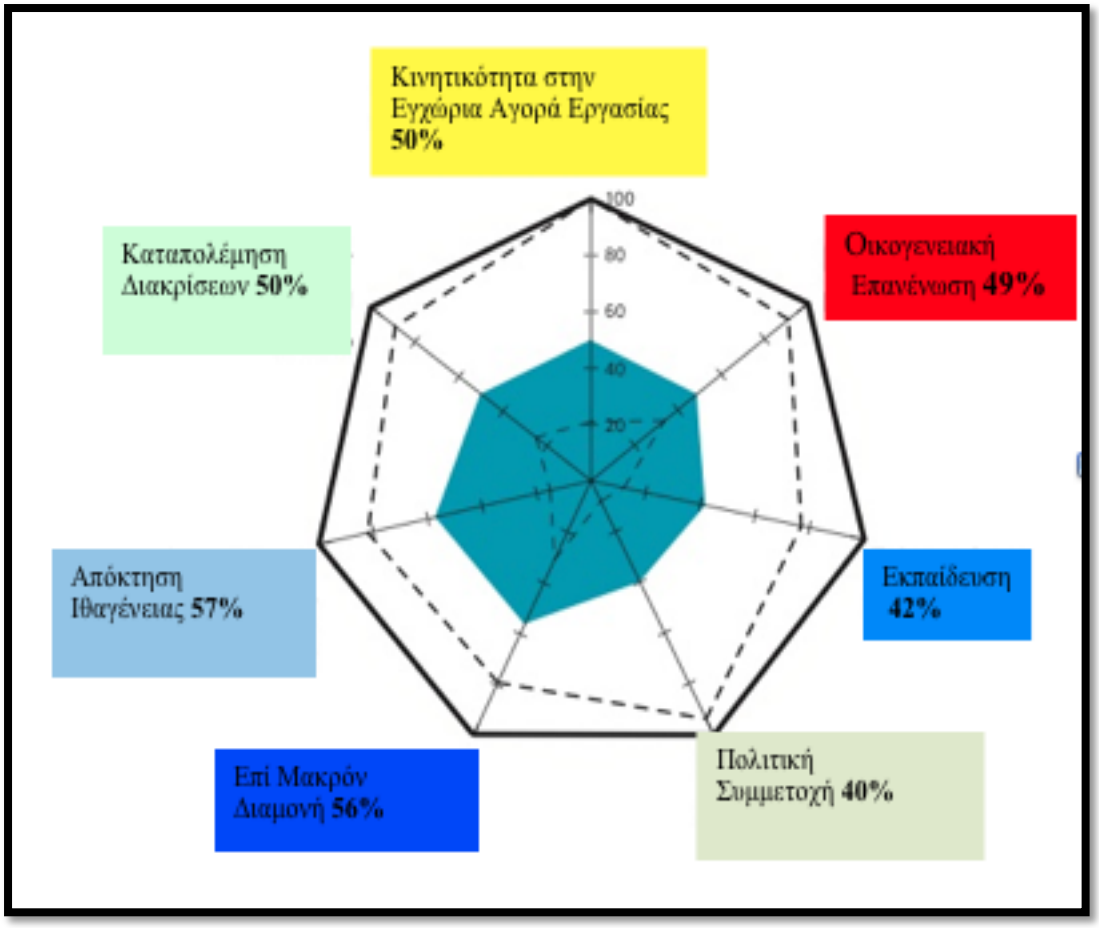

Πηγή: (MIPEX, 2011b)

Γράφημα 18: Συνολικά Αποτελέσματα MIPEX III

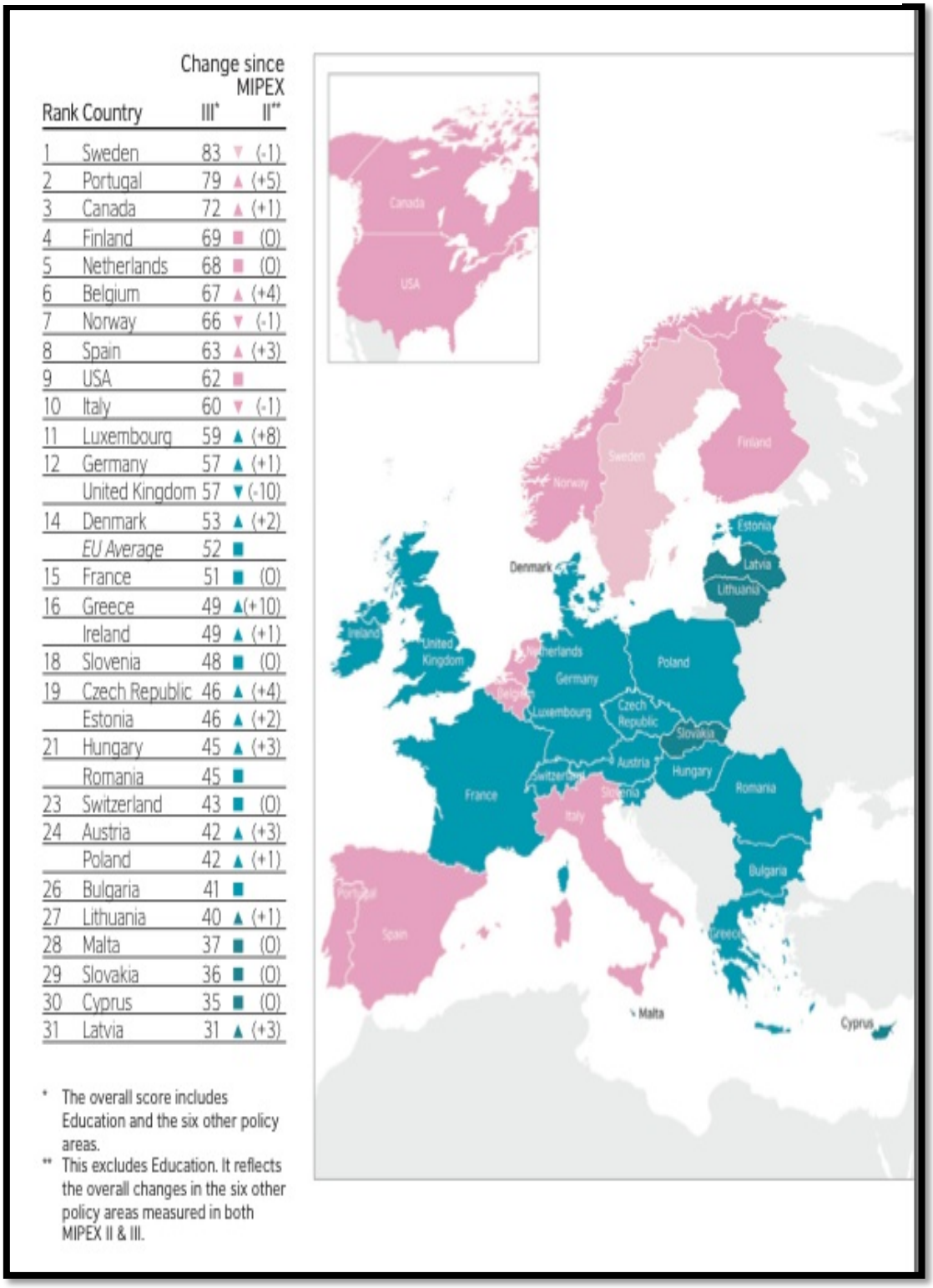

Rank	Country	MIPEX III*	Change since MIPEX II**
1	Sweden	83	▼ (-1)
2	Portugal	79	▲ (+5)
3	Canada	72	▲ (+1)
4	Finland	69	■ (0)
5	Netherlands	68	■ (0)
6	Belgium	67	▲ (+4)
7	Norway	66	▼ (-1)
8	Spain	63	▲ (+3)
9	USA	62	■
10	Italy	60	▼ (-1)
11	Luxembourg	59	▲ (+8)
12	Germany	57	▲ (+1)
	United Kingdom	57	▼ (-10)
14	Denmark	53	▲ (+2)
	EU Average	52	■
15	France	51	■ (0)
16	Greece	49	▲ (+10)
	Ireland	49	▲ (+1)
18	Slovenia	48	■ (0)
19	Czech Republic	46	▲ (+4)
	Estonia	46	▲ (+2)
21	Hungary	45	▲ (+3)
	Romania	45	■
23	Switzerland	43	■ (0)
24	Austria	42	▲ (+3)
	Poland	42	▲ (+1)
26	Bulgaria	41	■
27	Lithuania	40	▲ (+1)
28	Malta	37	■ (0)
29	Slovakia	36	■ (0)
30	Cyprus	35	■ (0)
31	Latvia	31	▲ (+3)

* The overall score includes Education and the six other policy areas.

** This excludes Education. It reflects the overall changes in the six other policy areas measured in both MIPEX II & III.

Πηγή: (MIPEX, 2011b)

- **Κινητικότητα στην Εγχώρια Αγορά εργασίας**

Η Ελλάδα σε ότι αφορά την πρώτη θεματική ενότητα της έρευνας κατατάσσεται στην 19η θέση με ποσοστό 50% όταν το αντίστοιχο ποσοστό της έρευνας του 2007 (MIPEX II) ήταν 45% ενώ ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι 57% (Γράφημα 19). Αναλύοντας την πρακτική σημασία του ποσοστού της χώρας, ουσιαστικά προκύπτει η περιορισμένη πρόσβαση των μεταναστών στην ελληνική αγορά εργασίας και την απασχόληση. Σε αντίθεση με τον γηγενή πληθυσμό και τους ευρωπαίους πολίτες, οι οικονομικοί μετανάστες που προέρχονται από τρίτες χώρες, αποκλείονται από μεγάλο τμήμα της αγοράς εργασίας και από σημαντικό αριθμό κοινωνικών υπηρεσιών που σχετίζονται με την εργασιακή απασχόληση. Η αύξηση του ποσοστού της έρευνας για την Ελλάδα στη συγκεκριμένη ενότητα, επήλθε λόγω της ευρύτερης προστασίας των εργασιακών δικαιωμάτων των μεταναστών μέσω των νομοθετικών ρυθμίσεων που αγγίζουν σε ποσοστό το 75% αλλά και της διεύρυνσης των θέσεων εργασίας που μπορούν να διεκδικήσουν οι μετανάστες στην Ελλάδα. Στις αγκυλώσεις συμπεριλαμβάνεται ο καθολικός αποκλεισμός απασχόλησης μεταναστών των τρίτων χωρών στο στενό δημόσιο τομέα, ενώ αξιομνημόνευτο «τροχοπέδη» στην απασχόληση των μεταναστών της κατηγορίας αυτής αποτελούν οι επιπρόσθετες υποχρεώσεις στο πεδίο της επιχειρηματικής δραστηριοποίησής τους σε σύγκριση με τους ευρωπαίους πολίτες.

Γράφημα 19: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με την Κινητικότητα στην Εγχώρια Αγορά Εργασίας

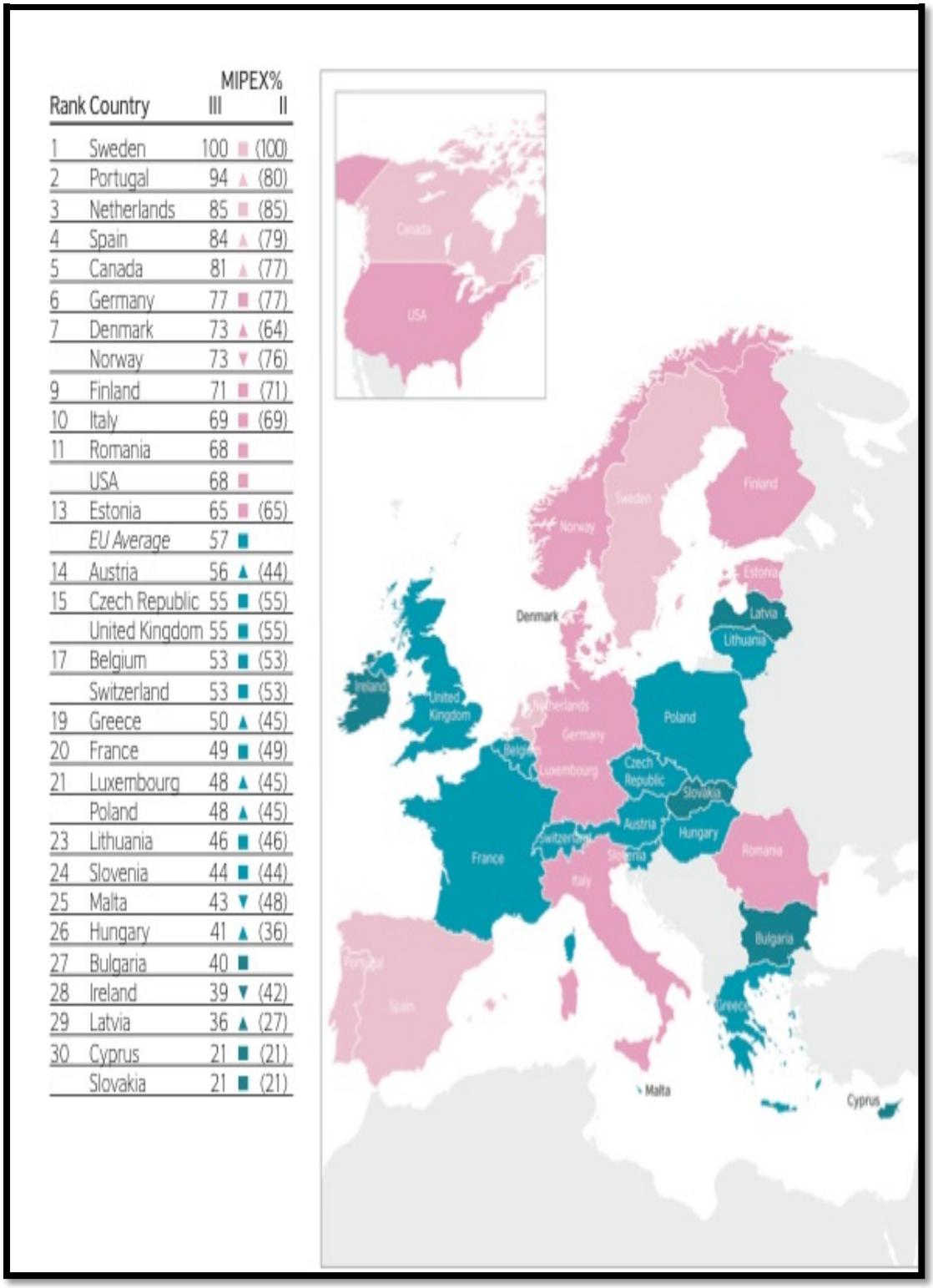

Rank	Country	MIPEX% III	II
1	Sweden	100	(100)
2	Portugal	94	(80)
3	Netherlands	85	(85)
4	Spain	84	(79)
5	Canada	81	(77)
6	Germany	77	(77)
7	Denmark	73	(64)
	Norway	73	(76)
9	Finland	71	(71)
10	Italy	69	(69)
11	Romania	68	
	USA	68	
13	Estonia	65	(65)
	EU Average	57	
14	Austria	56	(44)
15	Czech Republic	55	(55)
	United Kingdom	55	(55)
17	Belgium	53	(53)
	Switzerland	53	(53)
19	Greece	50	(45)
20	France	49	(49)
21	Luxembourg	48	(45)
	Poland	48	(45)
23	Lithuania	46	(46)
24	Slovenia	44	(44)
25	Malta	43	(48)
26	Hungary	41	(36)
27	Bulgaria	40	
28	Ireland	39	(42)
29	Latvia	36	(27)
30	Cyprus	21	(21)
	Slovakia	21	(21)

Πηγή: (MIPEX, 2011b)

- **Οικογενειακή Επανένωση Μεταναστών**

Ένα από τα πιο πρόσφατα επιτεύγματα της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής αφορά την οικογενειακή επανένωση των μεταναστών (Προεδρικό Διάταγμα, 2006). Η σημασία που δόθηκε στην διασφάλιση και προάσπιση του συγκεκριμένου δικαιώματος, αντικατοπτρίζει την επιδίωξη της Ευρώπης για την εδραίωση ενός «ανθρώπινου προσώπου» απέναντι στους οικονομικούς μετανάστες που διαβιούν στα κράτη-μέλη που την απαρτίζουν. Η Ελλάδα βρίσκεται στην 24^{η} θέση με ποσοστό 49%, αρκετά κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (60%), εμφανίζοντας αύξηση κατά δύο μόνο μονάδες συγκριτικά με τα αποτελέσματα του 2007 (Γράφημα 20). Οι αλλοδαποί μετανάστες στην Ελλάδα, όπως και σε αρκετές άλλες χώρες, πρέπει να παραμείνουν για δύο τουλάχιστον χρόνια νόμιμα στην χώρα πριν αποκτήσουν το δικαίωμα αίτησης για οικογενειακή επανένωση, ενώ οι γονείς των μεταναστών και τα ενήλικα τέκνα τους αποκλείονται από τις σχετικές ρυθμίσεις του νόμου. Τόσο η Ελλάδα με το νόμο 3801/2009, όσο και τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη έχουν εισάγει στο εγχώριο νομοθετικό σύστημά τους, νόμους για την προάσπιση του θεσμού της οικογενείας και της διαμονής, ανταποκρινόμενες στις απαιτήσεις της ΕΕ, αλλά παρόλα αυτά λίγες είναι οι περιπτώσεις των κρατών που προχώρησαν στην υιοθέτηση ευνοϊκότερων μέτρων προς την κατεύθυνση αυτή. Ακόμα και τα κράτη με ευνοϊκές πολιτικές σε ότι αφορά την οικογενειακή επανένωση όπως η Πορτογαλία (91%), η Ισπανία (85%) και η Σουηδία (84%), έχουν θεσπίσει σειρά κριτηρίων όπως η κατοχή τίτλων ιδιοκτησίας κατοικίας, σταθερού εισοδήματος και άλλων οικονομικών και όχι μόνο προϋποθέσεων, που πολλές φορές περιορίζουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από τους μετανάστες.

Γράφημα 20: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με το Δικαίωμα Οικογενειακής Επανένωσης των Μεταναστών

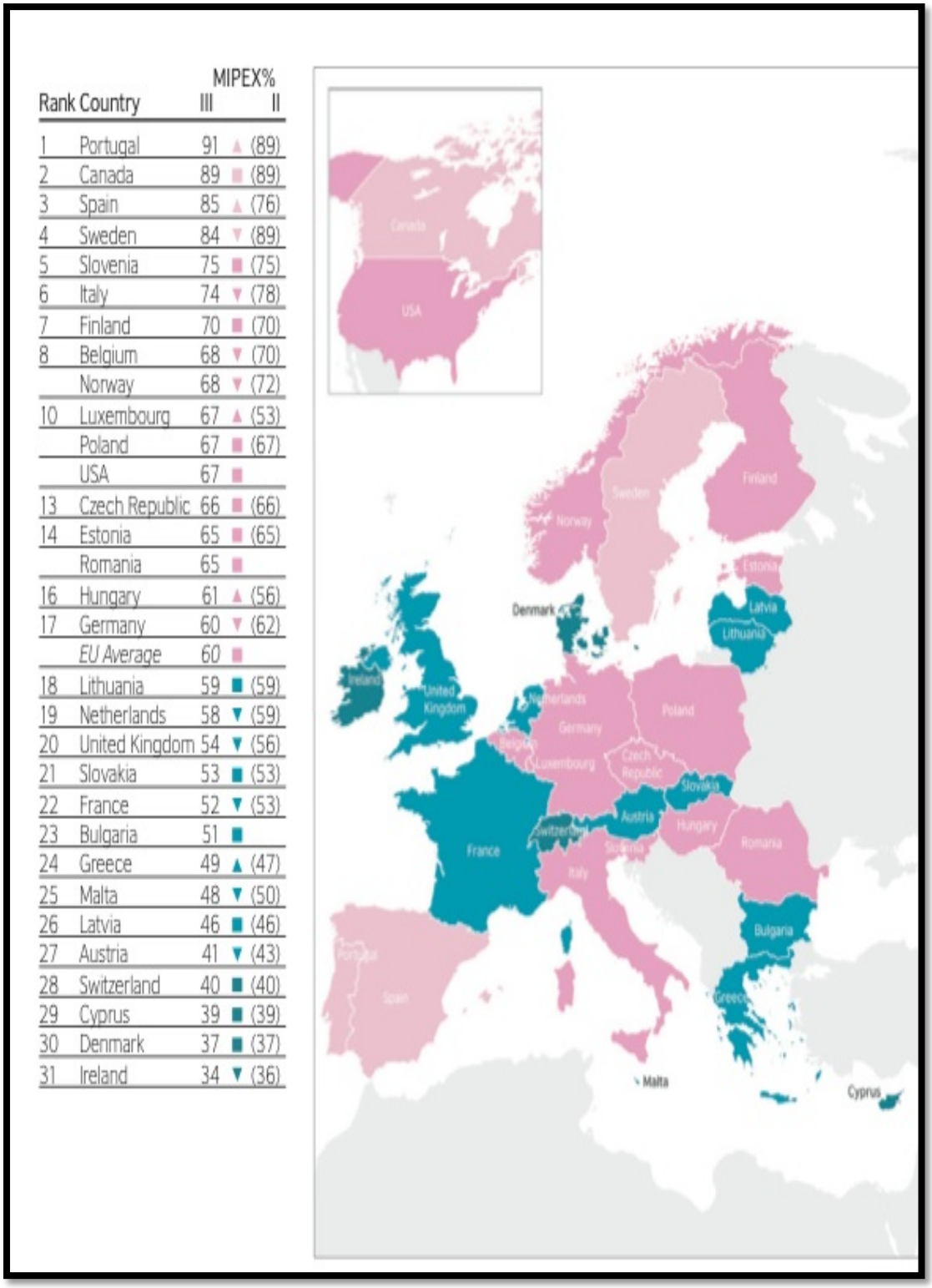

Rank	Country	MIPEX% III	II
1	Portugal	91	(89)
2	Canada	89	(89)
3	Spain	85	(76)
4	Sweden	84	(89)
5	Slovenia	75	(75)
6	Italy	74	(78)
7	Finland	70	(70)
8	Belgium	68	(70)
	Norway	68	(72)
10	Luxembourg	67	(53)
	Poland	67	(67)
	USA	67	
13	Czech Republic	66	(66)
14	Estonia	65	(65)
	Romania	65	
16	Hungary	61	(56)
17	Germany	60	(62)
	EU Average	60	
18	Lithuania	59	(59)
19	Netherlands	58	(59)
20	United Kingdom	54	(56)
21	Slovakia	53	(53)
22	France	52	(53)
23	Bulgaria	51	
24	Greece	49	(47)
25	Malta	48	(50)
26	Latvia	46	(46)
27	Austria	41	(43)
28	Switzerland	40	(40)
29	Cyprus	39	(39)
30	Denmark	37	(37)
31	Ireland	34	(36)

Πηγή: (MIPEX, 2011b)

- **Εκπαίδευση Μεταναστών**

Η θεματική ενότητα της εκπαίδευσης εισήχθη για πρώτη φορά στο πρόγραμμα MIPEX III, γι' αυτό το λόγο και δεν μπορεί να αποτυπωθεί η αντίστοιχη τάση της Ελλάδας την υπό μελέτη χρονική περίοδο. Από τα αποτελέσματα που δημοσιεύθηκαν το 2011 όμως, προκύπτει ότι η Ελλάδα βρίσκεται πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο με ποσοστό 42%. Αποδεικνύεται με άλλα λόγια, ότι οι πολιτικές που σχετίζονται με την εκπαίδευση των μεταναστών στη χώρα, κρίνονται σχετικά ευνοϊκές. Δικαίωμα συμμετοχής σε κάθε βαθμίδα του ελληνικού συστήματος εκπαίδευσης έχουν άπαντες οι αλλοδαποί μετανάστες ασχέτως νομιμοποιητικού καθεστώτος αλλά η όλη διαδικασία εκπαίδευσής τους παρουσιάζει κενά διότι απουσιάζουν τα απαιτούμενα προγράμματα για την υποβοήθηση των μεταναστών που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες σε σύγκριση πάντα με τον γηγενή πληθυσμό της χώρας.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σχεδόν κανένα κράτος δεν έχει προχωρήσει στην εφαρμογή των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων προς την κατεύθυνση της προσαρμογής στα νέα δεδομένα που η μετανάστευση έχει επιφέρει. Παρά το γεγονός ότι τα παιδιά των μεταναστών δικαιούνται να συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας διαμονής τους, δεν έχουν πρόσβαση σε ειδικά διαμορφωμένες εκπαιδευτικές υπηρεσίες που θα εξαλείψουν πιθανές αδυναμίες οφειλόμενες σε κοινωνικά, οικονομικά και γλωσσικά πολλές φορές κριτήρια των ίδιων ή των γονέων τους. Λίγα μόνο κράτη όπως το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία το Βέλγιο και η Σουηδία προσαρμόζονται με γοργούς ρυθμούς στις νέες εκπαιδευτικές ανάγκες, ενώ κράτη όπως η Ρουμανία, η Λιθουανία και η Ουγγαρία εμφανίζουν πολύ χαμηλά ποσοστά σε ότι αφορά τις πολιτικές που σχετίζονται με την εκπαίδευση των μεταναστών που διαβιούν σε αυτά (Γράφημα 21).

Γράφημα 21: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με την Εκπαίδευση των Μεταναστών

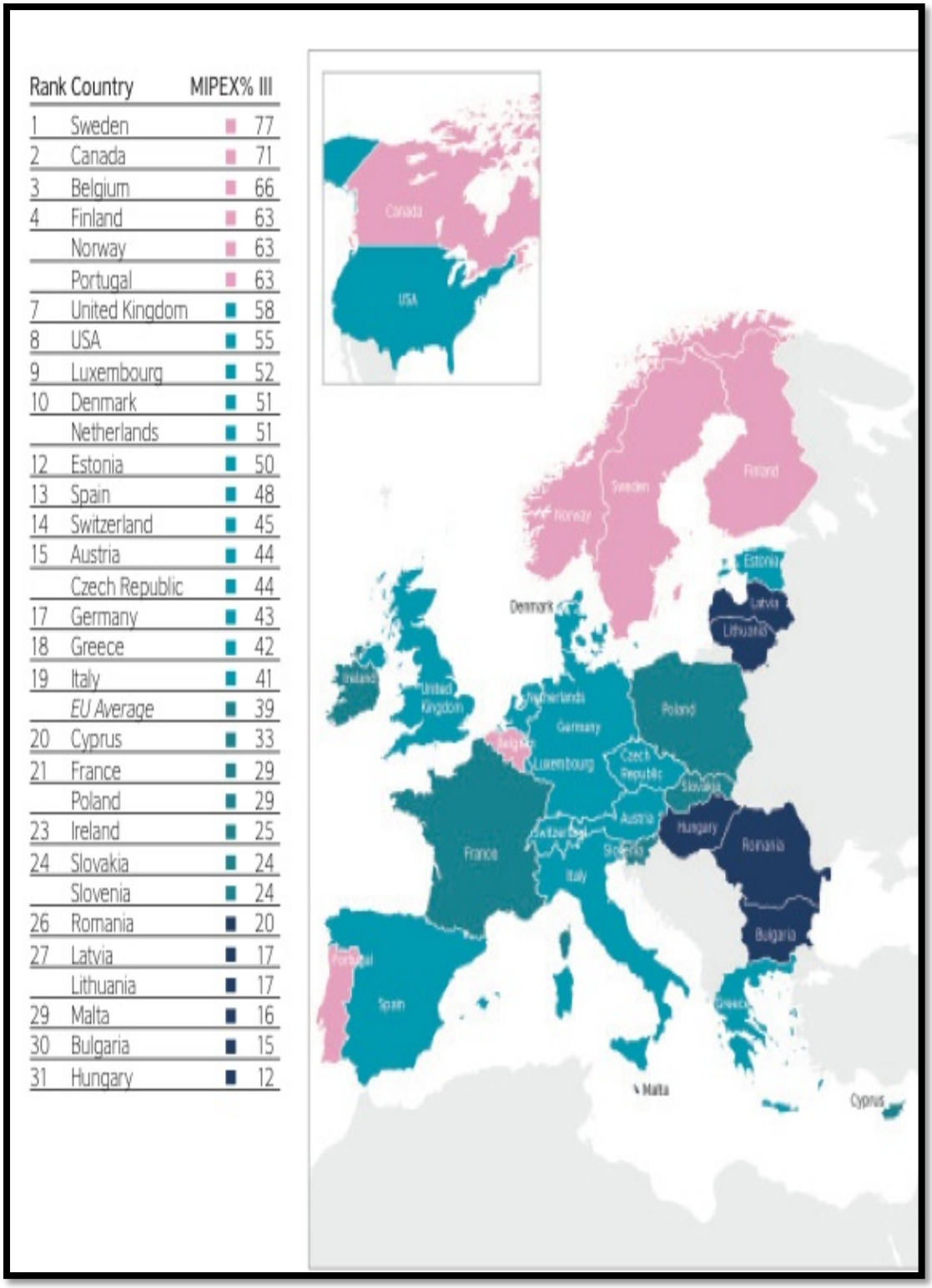

Rank	Country	MIPEX% III
1	Sweden	77
2	Canada	71
3	Belgium	66
4	Finland	63
	Norway	63
	Portugal	63
7	United Kingdom	58
8	USA	55
9	Luxembourg	52
10	Denmark	51
	Netherlands	51
12	Estonia	50
13	Spain	48
14	Switzerland	45
15	Austria	44
	Czech Republic	44
17	Germany	43
18	Greece	42
19	Italy	41
	EU Average	39
20	Cyprus	33
21	France	29
	Poland	29
23	Ireland	25
24	Slovakia	24
	Slovenia	24
26	Romania	20
27	Latvia	17
	Lithuania	17
29	Malta	16
30	Bulgaria	15
31	Hungary	12

Πηγή: (MIPEX, 2011b)

- **Πολιτικά Δικαιώματα Μεταναστών**

Σε ότι αφορά την πολιτική συμμετοχή των μεταναστών, παρατηρείται ότι το συγκεκριμένο ζήτημα δεν έχει εξελιχθεί αρκετά και η μέχρι σήμερα αξιολόγηση των πολιτικών που έχουν θεσπίσει αρκετά κράτη, δεν ανταποκρίνονται στην διεύρυνση του πολιτικού συστήματος υπέρ των μεταναστών επιτρέποντάς τους να συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική ζωή της χώρας υποδοχής τους. Η μόνη χώρα που παρουσίασε σημαντική πρόοδο στον συγκεκριμένο τομέα είναι η Ελλάδα. Από το ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό του 25% ανήλθε στο 40% σύμφωνα με την έρευνα του 2011, καταγράφοντας ουσιαστικά αύξηση δεκαπέντε ποσοστιαίων μονάδων. Στην πρόοδο αυτή συνέβαλλε η τροποποίηση της νομοθεσίας που επέτρεψε την περιορισμένη πολιτική συμμετοχή των μεταναστών. Ειδικότερα, ο νόμος 3838/2010 έδωσε το δικαίωμα στους κατόχους των δεκαετούς ισχύος αδειών παραμονής και στους επί μακρόν διαμένοντες μετανάστες που γνωρίζουν σε ικανοποιητικό επίπεδο την ελληνική γλώσσα να θέτουν υποψηφιότητα για ορισμένες τοπικά εκλεγμένες θέσεις, με εξαίρεση αυτές του δημάρχου και του αντιδημάρχου. Παρατηρώντας τα επιμέρους θέματα, αξίζει να επισημανθεί η ανώτατη δυνατή αξιολόγηση (100%) της Ελλάδας ειδικά σε ότι αφορά τις πολιτικές ελευθερίες των μεταναστών που βρίσκονται νόμιμα στη χώρα και πληρούν τις εκ του νόμου απαιτούμενες προϋποθέσεις. Η πολιτική συμμετοχή αποτελεί βασικό παράγοντα ένταξης των μεταναστών εξαλείφοντας κάθε είδους διακρίσεων απέναντι τους,

Πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχουν επικεντρώσει την προσοχή τους στην δικαστική προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων των μεταναστών εισάγοντας ρυθμίσεις που κατοχυρώνουν τόσο την ίδρυση και λειτουργία θεσμικών οργάνων (consultative bodies) από τους μετανάστες, όσο και την ανεμπόδιστη πολιτική συμμετοχή τους. Τέτοιου είδους ευνοϊκές πολιτικές εδραίωσαν τα κράτη της βόρειας Ευρώπης στις τρεις πρώτες θέσεις της σχετικής κατάταξης, όπως φαίνεται και στο γράφημα 22, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Νορβηγία (94%), την Φιλανδία (87%) και την Ιρλανδία (79%).

Γράφημα 22: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με τα Πολιτικά Δικαιώματα των Μεταναστών

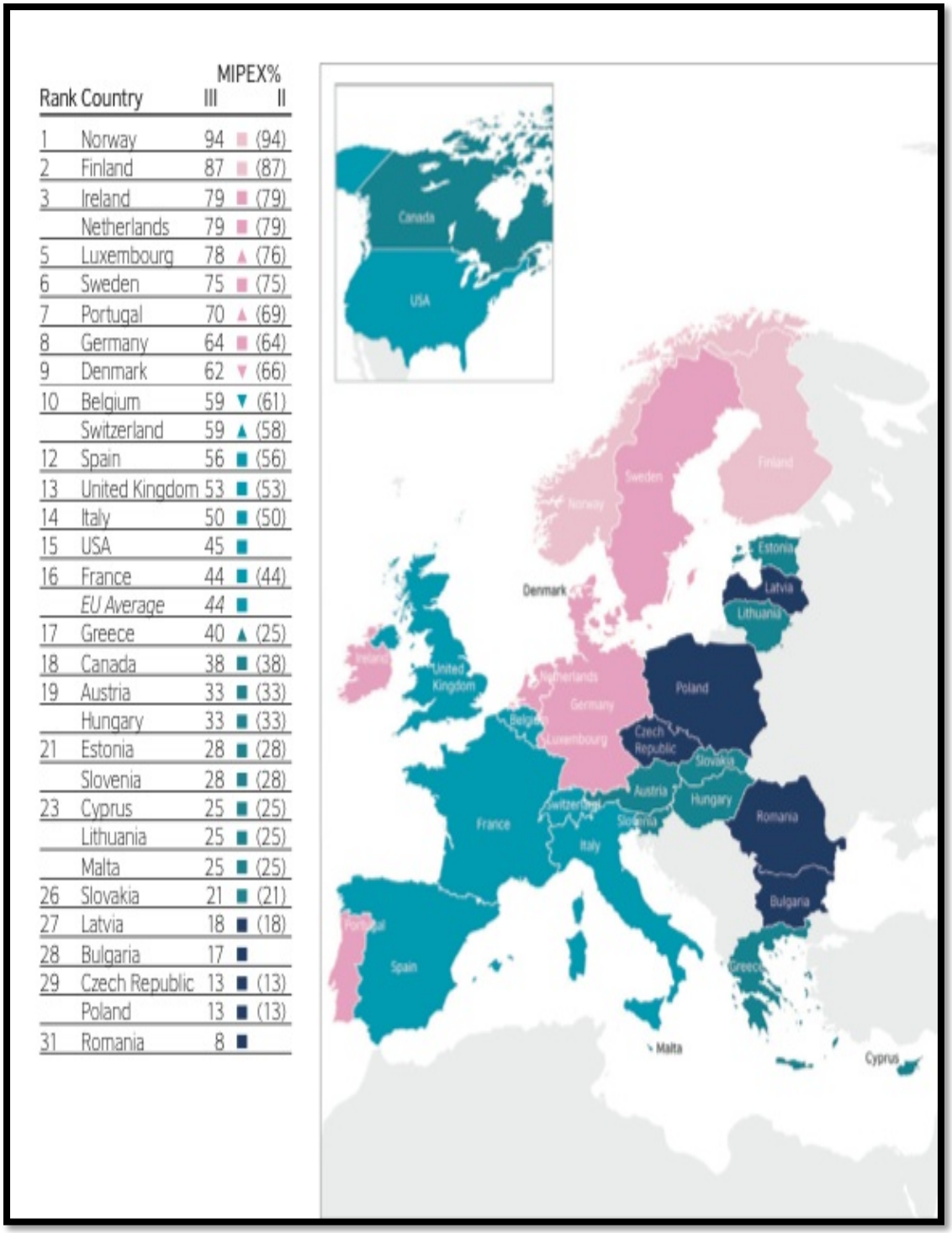

Rank	Country	MIPEX% III		II
1	Norway	94	■	(94)
2	Finland	87	■	(87)
3	Ireland	79	■	(79)
	Netherlands	79	■	(79)
5	Luxembourg	78	▲	(76)
6	Sweden	75	■	(75)
7	Portugal	70	▲	(69)
8	Germany	64	■	(64)
9	Denmark	62	▼	(66)
10	Belgium	59	▼	(61)
	Switzerland	59	▲	(58)
12	Spain	56	■	(56)
13	United Kingdom	53	■	(53)
14	Italy	50	■	(50)
15	USA	45	■	
16	France	44	■	(44)
	EU Average	*44*	■	
17	Greece	40	▲	(25)
18	Canada	38	■	(38)
19	Austria	33	■	(33)
	Hungary	33	■	(33)
21	Estonia	28	■	(28)
	Slovenia	28	■	(28)
23	Cyprus	25	■	(25)
	Lithuania	25	■	(25)
	Malta	25	■	(25)
26	Slovakia	21	■	(21)
27	Latvia	18	■	(18)
28	Bulgaria	17	■	
29	Czech Republic	13	■	(13)
	Poland	13	■	(13)
31	Romania	8	■	

Πηγή: (MIPEX, 2011b)

- **Δικαιώματα των Επί Μακρόν Διαμενόντων Μεταναστών**

Το ζήτημα των επί μακρόν διαμενόντων μεταναστών, μαζί με αυτό της οικογενειακής επανένωσης που προαναφέρθηκε, εμφανίζουν διφορούμενη αντιμετώπιση από τα κράτη και οι όποιες πολιτικές σχετίζονται με αυτά γίνονται πάντα μέσα σε κλίμα έντονου σκεπτικισμού για τις ενδεχόμενες μελλοντικές επιδράσεις των πολιτικών αυτών για την εγχώρια κοινωνία. Οι μετανάστες οφείλουν να ανταποκρίνονται πλήρως σε μεγάλο αριθμό προϋποθέσεων τόσο για να αποκτήσουν το δικαίωμα αίτησης για την απόκτηση της αδείας επί μακρόν διαμενόντων, όσο και για την διατήρησή της.

Η Ελλάδα διατήρησε αμετάβλητο το ποσοστό της στο 56% (Γράφημα 23), διότι τόσο το κόστος των παραβόλων (εξακόσια ευρώ βάσει του νόμου 3838/2010 που τροποποίησε τον νόμο 3731/2008), όσο και οι γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, περιορίζουν τον αριθμό των μεταναστών που τελικά καταφέραν να αποκτήσουν την ιδιότητα του επί μακρόν διαμένοντος. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι οι νέες νομοθετικές ρυθμίσεις επέφεραν αύξηση στον αριθμό των χορηγηθέντων αδειών μόνο κατά μια ποσοστιαία μονάδα (1%) όταν ο αριθμός των μεταναστών που εισέρχονται και συνεχίσουν να βρίσκονται στη χώρα αυξάνεται σημαντικά κάθε χρόνο.

Από την έρευνα του προγράμματος MIPEX που διεξήχθη το 2007 σε σύγκριση με την αντίστοιχη του 2011, δεν εμφανίστηκαν σημαντικές αλλαγές στις πολιτικές των κρατών πέραν αυτών που επιβλήθηκαν από την ΕΕ και ενσωματώνονται υποχρεωτικά στην εγχώρια νομοθεσία ως ελάχιστο προαπαιτούμενο για την διευθέτηση του εν λόγω ζητήματος. Κράτη όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ουγγαρία, εμφάνισαν αύξηση των σχετικών ποσοστών τους ως αποτέλεσμα των δεσμεύσεων προς την ΕΕ για την εναρμόνιση των εγχώριων νομοθετικών ρυθμίσεών τους, ενώ για κράτη όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, που βρίσκεται στην τελευταία θέση της λίστας με μόλις 31%, την Γαλλία ακόμα και την Γερμανία, το ζήτημα της επί μακρόν διαμονής αλλοδαπών έχει συνδεθεί με αυστηρούς ελέγχους στα κριτήρια απόκτησης και διατήρησης της εν λόγω ιδιότητας, ενώ επιβάλλονται εξοντωτικές κυρώσεις σε περιπτώσεις αδυναμίας των μεταναστών να καλύψουν τα προαπαιτούμενα εκ του νόμου κριτήρια.

Γράφημα 23: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με τα Δικαιώματα των Επί Μακρόν Διαμενόντων Μεταναστών

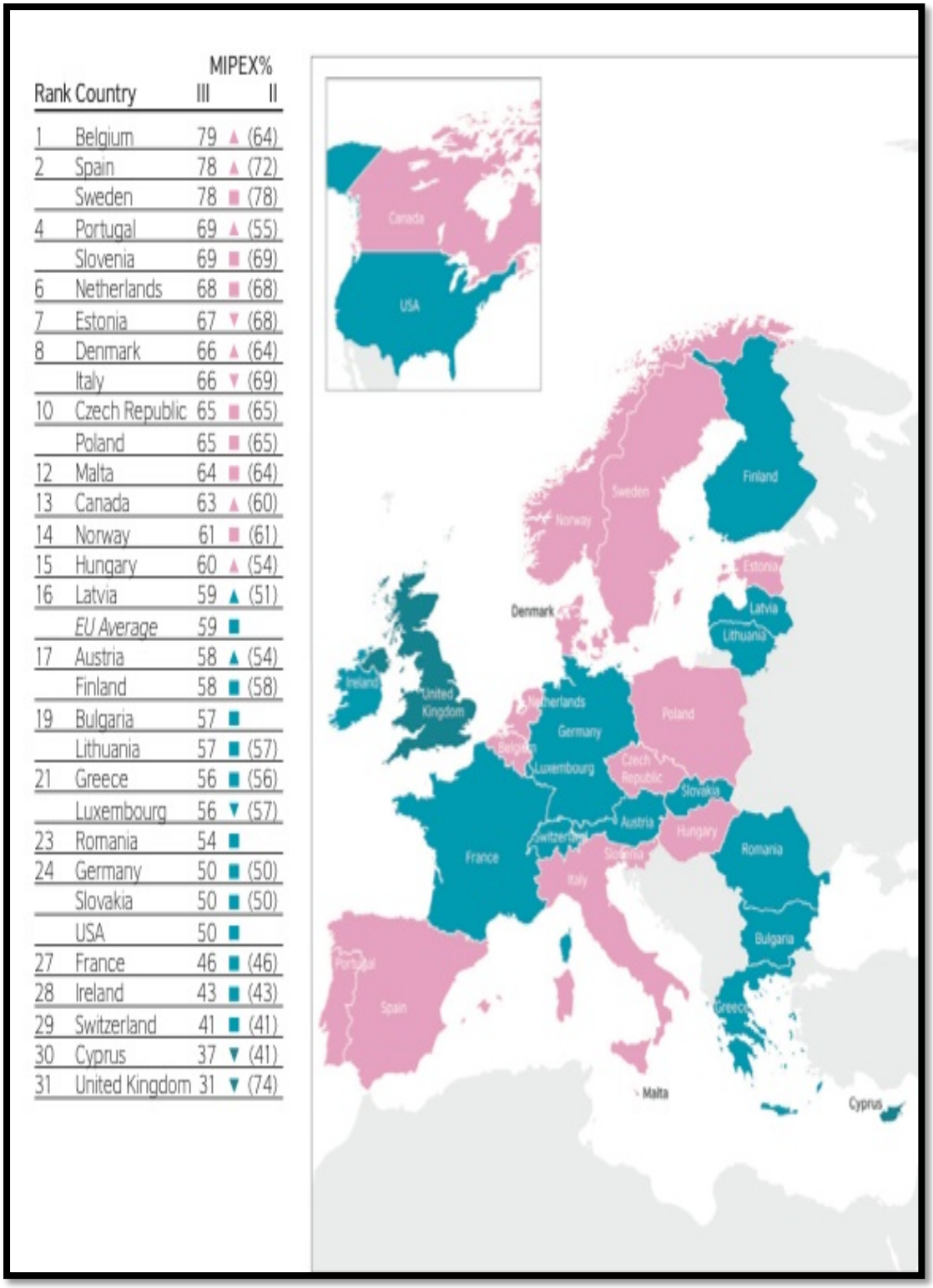

Rank	Country	MIPEX% III		II
1	Belgium	79	▲	(64)
2	Spain	78	▲	(72)
	Sweden	78	■	(78)
4	Portugal	69	▲	(55)
	Slovenia	69	■	(69)
6	Netherlands	68	■	(68)
7	Estonia	67	▼	(68)
8	Denmark	66	▲	(64)
	Italy	66	▼	(69)
10	Czech Republic	65	■	(65)
	Poland	65	■	(65)
12	Malta	64	■	(64)
13	Canada	63	▲	(60)
14	Norway	61	■	(61)
15	Hungary	60	▲	(54)
16	Latvia	59	▲	(51)
	EU Average	59	■	
17	Austria	58	▲	(54)
	Finland	58	■	(58)
19	Bulgaria	57	■	
	Lithuania	57	■	(57)
21	Greece	56	■	(56)
	Luxembourg	56	▼	(57)
23	Romania	54	■	
24	Germany	50	■	(50)
	Slovakia	50	■	(50)
	USA	50	■	
27	France	46	■	(46)
28	Ireland	43	■	(43)
29	Switzerland	41	■	(41)
30	Cyprus	37	▼	(41)
31	United Kingdom	31	▼	(74)

Πηγή: (MIPEX, 2011b)

- **Δικαίωμα Απόκτησης Ιθαγένειας**

Η αναφορά και μόνο στο δικαίωμα απόκτησης ιθαγένειας από τους αλλοδαπούς μετανάστες αποτελεί ισχυρό πλήγμα στο «χαμηλό υπογάστριο» των περισσοτέρων σύγχρονων κρατών, ταυτίζοντας οποιαδήποτε υποχώρηση εκ μέρους τους με συρρίκνωση ακόμα και πλήρη απώλεια εθνικής κυριαρχίας διότι «διαβρώνεται» η εθνική ομοιογένεια των πολιτών που τα απαρτίζουν.

Οι μετανάστες που διαβιούν στην Ευρώπη αποκτούν το δικαίωμα αίτησης για απόκτηση της εγχώριας ιθαγένειας κατά μέσο όρο μετά από επτά χρόνια συνεχούς νόμιμης παραμονής στη χώρα υποδοχής τους. Οι αιτούντες εγχώρια ιθαγένεια, στις περισσότερες των περιπτώσεων, οφείλουν να πληρούν υψηλά εισοδηματικά κριτήρια και να καταβάλλουν μεγάλα ποσά για τα παράβολα που συνοδεύουν την αίτησή τους. Επιπροσθέτως, είναι προαπαιτούμενο η καλή γνώση της γλώσσας και άλλων πολιτιστικών και ιστορικών στοιχείων της χώρας υποδοχής τους για το λόγο αυτό και οφείλουν να συμμετέχουν αλλά και να ολοκληρώσουν επιτυχώς ειδικές εξετάσεις προκειμένου να αποδείξουν την πλήρωση των εκ του νόμου σχετικών προϋποθέσεων.

Η θέσπιση νέων νόμων για τη ρύθμιση του τρόπου και των επιμέρους προϋποθέσεων απόκτησης της ιθαγένειας, έχει βελτιώσει άρδην τις υπάρχουσες συνθήκες σε ορισμένα κράτη, ενώ από την άλλη πλευρά η σύνδεση της ιθαγένειας με ζητήματα κρατικής και δημόσιας ασφάλειας από ορισμένα εξ' αυτών έχει περιορίσει την αποτελεσματικότητα των πολιτικών που σχετίζονται με την απόκτηση της ιθαγένειας από αλλοδαπούς μετανάστες, δημιουργώντας εμπόδια στην ουσιαστική ένταξή τους (π.χ. το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σλοβακία, η Ιταλία, κ,ά.).

Στο ζήτημα της απόκτησης της ιθαγένειας, η Ελλάδα εμφανίζει την μεγαλύτερη πρόοδο τόσο συγκριτικά με τα αποτελέσματα του 2007 όσο και με αυτά των υπολοίπων τριάντα δύο κρατών. Συγκεκριμένα, από 18%, το ποσοστό εκτοξεύθηκε στο 57% κατατάσσοντας την Ελλάδα στην 13^{η} θέση μαζί με την Φιλανδία, αρκετά πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο που διατηρήθηκε σταθερός στο 44% (Γράφημα 24) Οι ευνοϊκές ρυθμίσεις του πρόσφατου νόμου 3838/2010 και των μεταγενέστερων τροποποιήσεών του, δίνουν το δικαίωμα απόκτησης της ελληνική ιθαγένειας σε μετανάστες δεύτερης και τρίτης γενιάς εφόσον έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα, έχοντας θετική επίδραση στη πολιτική ρύθμιση του συγκεκριμένου ζητήματος.

Γράφημα 24: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με το Δικαίωμα Απόκτησης της Ιθαγένειας του Κράτους Υποδοχής

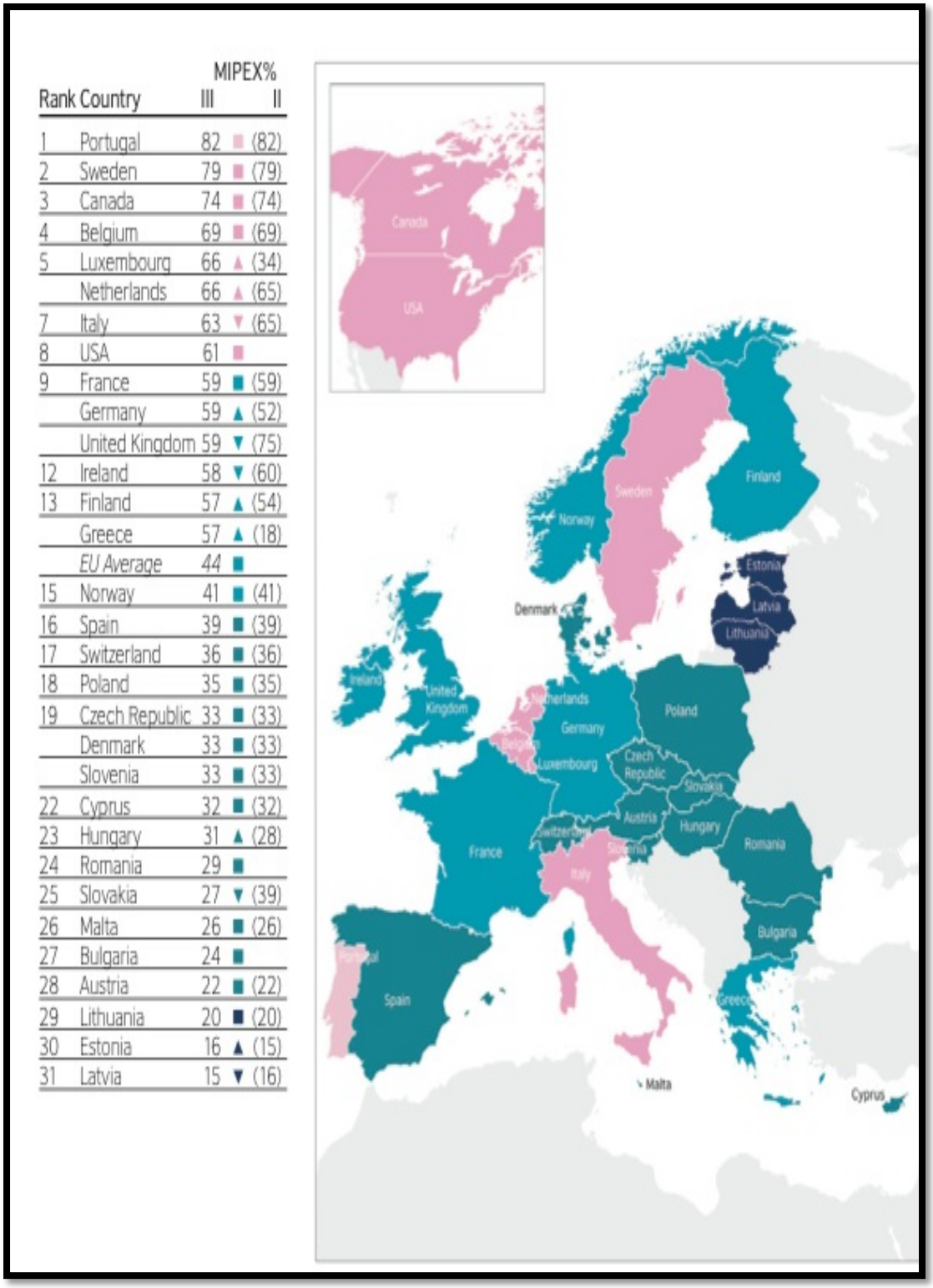

Rank	Country	MIPEX% III	II
1	Portugal	82	(82)
2	Sweden	79	(79)
3	Canada	74	(74)
4	Belgium	69	(69)
5	Luxembourg	66	(34)
	Netherlands	66	(65)
7	Italy	63	(65)
8	USA	61	
9	France	59	(59)
	Germany	59	(52)
	United Kingdom	59	(75)
12	Ireland	58	(60)
13	Finland	57	(54)
	Greece	57	(18)
	EU Average	*44*	
15	Norway	41	(41)
16	Spain	39	(39)
17	Switzerland	36	(36)
18	Poland	35	(35)
19	Czech Republic	33	(33)
	Denmark	33	(33)
	Slovenia	33	(33)
22	Cyprus	32	(32)
23	Hungary	31	(28)
24	Romania	29	
25	Slovakia	27	(39)
26	Malta	26	(26)
27	Bulgaria	24	
28	Austria	22	(22)
29	Lithuania	20	(20)
30	Estonia	16	(15)
31	Latvia	15	(16)

Πηγή: (MIPEX, 2011b)

- **Καταπολέμηση των Διακρίσεων εις Βάρος των Μεταναστών**

Η τελευταία θεματική ενότητα που μελετά το πρόγραμμα MIPEX III, αφορά την καταπολέμηση των διακρίσεων βάσει εθνικών, φυλετικών και θρησκευτικών γνωρισμάτων. Η προστασία των θυμάτων που υπόκεινται σε τέτοιου είδους διακρίσεις, εξαλείφει την περιθωριοποίηση των μεταναστών επιτρέποντας την ομαλότερη ένταξή τους στην κοινωνία προορισμού τους.

Τα θύματα τέτοιου είδους διακρίσεων, προστατεύονται σε μεγαλύτερο βαθμό στη νότια Αμερική και σε συγκεκριμένα ευρωπαϊκά κράτη, τα κυριότερα εκ των οποίων είναι η Σουηδία το Ηνωμένο Βασίλειο και η Πορτογαλία ενώ κράτη όπως το Βέλγιο, η Ουγγαρία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία έχουν ήδη ξεκινήσει να προωθούν τις απαραίτητες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις σχετικά με την συγκεκριμένη θεματική ενότητα. Από την άλλη πλευρά, οι βαλτικές χώρες, η Δημοκρατία της Τσεχίας, η Εσθονία, κ.ά., καλύπτουν ένα περιορισμένο εύρος πολιτικών που σχετίζονται με την καταπολέμηση των διακρίσεων, με αποτέλεσμα να βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις της λίστας των χωρών MIPEX που παρατίθεται στο γράφημα 25 που έπεται. Πριν τεθεί σε εφαρμογή ο νέος ευρωπαϊκός νόμος κατά των ρατσιστικών συμπεριφορών, μόνο έξι κράτη-μέλη της ΕΕ είχαν ήδη νομοθετικά προασπίσει την προστασία των μεταναστών από τέτοιου είδους αποκλίνουσες κοινωνικές συμπεριφορές. Τα περισσότερα κράτη-μέλη της ΕΕ εισήγαγαν πολιτικές κατά των διακρίσεων μόνο μετά το 2000 όταν και δεσμεύτηκαν ουσιαστικά να το πράξουν, διότι πλέον οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις αποτελούσαν ευρωπαϊκό κεκτημένο. Η μεγαλύτερη πρόοδος στον τομέα αυτό παρατηρήθηκε στα κράτη που πρόσφατα εντάχθηκαν στην ΕΕ, αλλά και σε αυτά την κεντρικής Ευρώπης.

Η Ελλάδα δεν εμφάνισε αύξηση των ποσοστών της σε σύγκριση με το 2007 διατηρώντας το ποσοστό της σταθερό στο 50% γεγονός που την κατατάσσει εννέα μονάδες κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και έχει επιφέρει δυσμενείς κριτικές στην συνολικά αξιομνημόνευτή προσπάθεια της χώρας προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης πολιτικών που θα βοηθήσουν την πλήρη ένταξη των μεταναστών στην εγχώρια πραγματικότητα (White, Huddleston, Niessen, & Ni Chaoimh, 2011) (MIPEX, 2011b) (MIPEX, 2011a) (Walker, 2004).

Γράφημα 25: Αποτελέσματα MIPEX III Σχετικά με την Προώθηση Πολιτικών για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων εις Βάρος των Μεταναστών

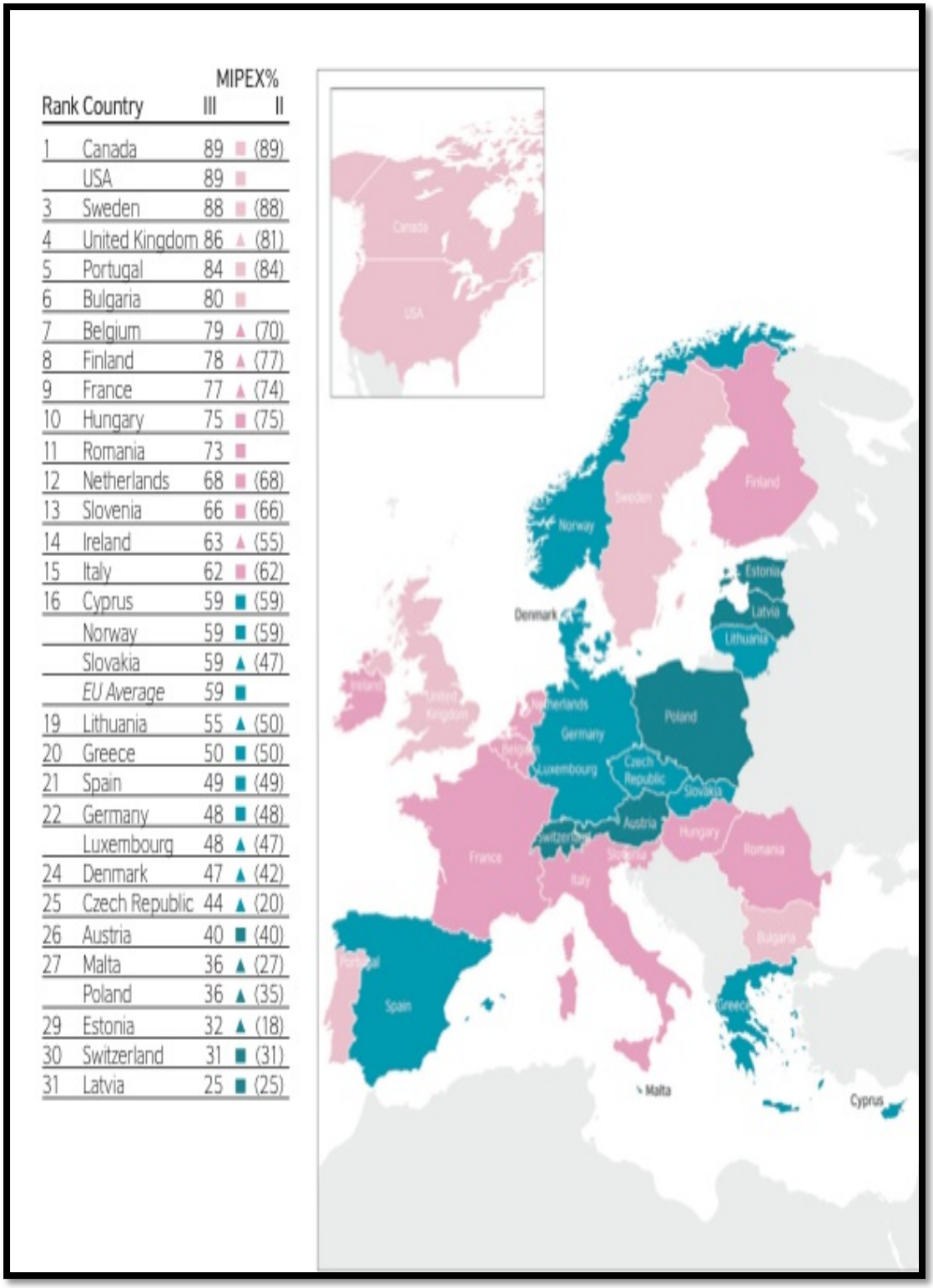

Rank	Country	MIPEX% III	II
1	Canada	89	(89)
	USA	89	
3	Sweden	88	(88)
4	United Kingdom	86	(81)
5	Portugal	84	(84)
6	Bulgaria	80	
7	Belgium	79	(70)
8	Finland	78	(77)
9	France	77	(74)
10	Hungary	75	(75)
11	Romania	73	
12	Netherlands	68	(68)
13	Slovenia	66	(66)
14	Ireland	63	(55)
15	Italy	62	(62)
16	Cyprus	59	(59)
	Norway	59	(59)
	Slovakia	59	(47)
	EU Average	59	
19	Lithuania	55	(50)
20	Greece	50	(50)
21	Spain	49	(49)
22	Germany	48	(48)
	Luxembourg	48	(47)
24	Denmark	47	(42)
25	Czech Republic	44	(20)
26	Austria	40	(40)
27	Malta	36	(27)
	Poland	36	(35)
29	Estonia	32	(18)
30	Switzerland	31	(31)
31	Latvia	25	(25)

Πηγή: (MIPEX, 2011b)

4.7 Παραβατική συμπεριφορά των μεταναστών στις Χώρες Υποδοχής τους. Η Εγκληματικότητα των Αλλοδαπών στην Ελλάδα

4.7.1 Το Φαινόμενο της Παράτυπης Μετανάστευσης στην Ελλάδα

Η σύγχρονη μετανάστευση έχει εξελιχθεί σε κυρίαρχο αντικείμενο ενδιαφέροντος και σημαντήρα της επιστημονικής κοινότητας διότι συνεχώς προσλαμβάνει νέα χαρακτηριστικά τα οποία χρήζουν έγκαιρης και εμπεριστατωμένης επιστημονικής μελέτης. Ο ταχύς ρυθμός εξέλιξης των επιμέρους πτυχών της παγκόσμιας μεταναστευτικής διαδικασίας, επιβάλει την επαναδιαπραγμάτευση του τρόπου που τα σύγχρονα κράτη, αλλά και οι πολίτες αυτών, αντιμετωπίζουν τις επιδράσεις που η είσοδος μεγάλου αριθμού μεταναστών μπορεί να επιφέρει σε κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό αλλά και πολιτισμικό επίπεδο.

Η πλειονότητα της επιστημονικής κοινότητας που ασχολείται με το εν λόγω φαινόμενο, είχε μέχρι πρότινος επικεντρώσει το ερευνητικό της ενδιαφέρον στην επίδραση των μεταναστών στην οικονομία των χωρών υποδοχής, παραμερίζοντας πτυχές της μεταναστευτικής διαδικασίας εξίσου σημαντικές, κάνοντας ανέφικτη την ολιστική μελέτης ενός τόσο ιδιαίτερου και ομολογουμένως πολυσχιδούς φαινόμενου.

Μια από τις ανεπαρκώς μελετημένες, αλλά τόσο σημαντικές, πτυχές του μεταναστευτικού φαινομένου αφορά την παράτυπη μετακίνηση πληθυσμών και τις επιπτώσεις αυτής τόσο για τους ίδιους τους μετανάστες, λόγω των πολυάριθμων θανάτων μεταναστών, όσο και για τις κοινωνίες υποδοχής τους (εγκληματικότητα, ανασφάλεια, ασύμμετρες απειλές κ.ά.). Η πλήρης καταγραφή του αριθμού των παράτυπων μεταναστών ή ακόμα και μια σχετικά ακριβής καταγραφή αυτών, αποτελεί «ευσεβή πόθο» όλων των μελετητών του συγκεκριμένου επιστημονικού αντικειμένου, κυρίως λόγω του γεγονότος ότι βασική επιδίωξη όλων των ατόμων που ουσιαστικά μετακινούνται παράτυπα είναι να μην γίνουν καθ' οιονδήποτε τρόπο αντιληπτοί από τον κρατικό ελεγκτικό μηχανισμό.

Δύο από τα κυριότερα στατιστικά δεδομένα που χρησιμοποιούνται από τους ερευνητές για την εξαγωγή συμπερασμάτων αλλά και για την αριθμητική αποτύπωση του ρυθμού μεταβολής του μεταναστευτικού φαινομένου, δεν είναι αλλά από το απόθεμα των μεταναστών σε μια χώρα (stock) και τη ροή (flow) μεταναστών από και προς μια χώρα. Η εξαγωγή δεδομένων, σε ότι αφορά τα αποθέματα μεταναστών σε μία χώρα, προέρχεται από την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων των κρατικών απογραφών, από την αναλογία του αριθμού των καταγεγραμμένων μεταναστών σε

μία χώρα σε σχέση με τον αριθμό των παράτυπων μεταναστών, αλλά και από την αξιοποίηση στοιχείων που προέρχονται από δευτερογενείς πηγές πληροφοριών και δεν σχετίζονται άμεσα με δεδομένα που αφορούν τους μετανάστες, όπως για παράδειγμα εργασιακά ζητήματα ή οικονομικού περιεχομένου δεδομένα που με κατάλληλη επεξεργασία μπορεί να αποδειχτούν χρήσιμα για την διασταύρωση των αρχικών δεδομένων των πρωτογενών πηγών. Από την άλλη πλευρά, η εξαγωγή δεδομένων που σχετίζονται με τις μεταναστευτικές ροές προκύπτουν από τον υπολογισμό των εισόδων και των εξόδων, τόσο από τα νομοθετημένα σημεία ελέγχου μίας χώρας (τελωνεία-αεροδρόμια-λιμάνια) όσο και από τα μη νομοθετημένα σημεία ελέγχου (συλλήψεις παράτυπων μεταναστών, επαναπροωθήσεις, διοικητικές απελάσεις), ενώ σημαντική πηγή πληροφοριών αποτελούν και τα στοιχεία που προκύπτουν από τις αιτήσεις ασύλου που δέχεται η κάθε χώρα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στην ακολουθούμενη μεθοδολογία για την εξαγωγή δεδομένων και συμπερασμάτων ως προς τον αριθμό των παράτυπων μεταναστών σε κάθε χώρα, δεν κρίνεται ακόμα επαρκής ώστε να μπορούμε να εφησυχάσουμε και να δεχόμαστε απροβλημάτιστα τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την αξιοποίηση των δεδομένων κάθε ερευνητικής προσπάθειας από τις πηγές που προαναφέρθηκαν.

Παρά την πληθώρα των ερευνητικών εργαλείων και μεθοδολογιών που δύναται να χρησιμοποιήσει ο κάθε ερευνητής, το πρόβλημα της συλλογής αξιόπιστων και πλήρως αξιοποιήσιμων δεδομένων, σε ότι αφορά τις πτυχές της παράτυπης μετανάστευσης, παραμένει δίχως μέχρι σήμερα να διαφαίνεται μια καθολικά ερευνητικά αποδέκτη λύση του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της παραδοχής αυτής, αποτελεί η δήλωση του επικεφαλή της Βρετανικής Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Εθνικοτήτων το 2006, με την οποία ουσιαστικά παραδέχεται επίσημα, ότι δεν έχει την παραμικρή ιδέα για ποιος είναι ο πραγματικός αριθμός των παράνομων στη χώρα του (Τσουκαλά, 2001) (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990, σσ. 18-20).

Η αποτελεσματικότερη ίσως εξέλιξη στο υπό μελέτη ζήτημα, ήταν η αλλαγή του τρόπου οριοθέτησης της έννοιας του «παράτυπου μετανάστη» σε κάθε χώρα. Βάσει λοιπόν της νέας αυτής ερευνητικής κατεύθυνσης, «παράτυπος μετανάστης» θεωρείται όποιος παραβιάζει τον ισχύοντα μεταναστευτικό νόμο κάθε κράτους, βρισκόμενος ουσιαστικά υπό καθεστώς παρανομίας και μη νόμιμης διαμονής στη χώρα υποδοχής. Η διαφορετική αυτή προσέγγιση, περιλαμβάνει μετανάστες που εισήλθαν παράτυπα στη χώρα, παραβιάζοντας τις διατάξεις νόμιμης εισόδου, αλλά

και αυτούς που παραβιάζουν την χρονική προθεσμία των αδειών παραμονής τους και δεν αποχωρούν έγκαιρα ως όφειλαν από μία χώρα. Εκτός αυτών των κατηγοριών, παράτυποι μπορεί, υπό προϋποθέσεις, να θεωρηθούν μετανάστες που επιθυμούν να υποβάλλουν στις αρμόδιες Αρχές αίτημα για την παροχή πολιτικού ασύλου και δεν το έχουν πράξει ακόμα, αλλά και άλλες ομάδες μεταναστών, όπως για παράδειγμα οι κάτοχοι αδειών παραμονής για εκπαιδευτικούς λόγους που βρίσκονται υπό ένα συγκεκριμένο καθεστώς παραμονής.

Λόγω της ιδιομορφίας αυτής σε πολιτικό επίπεδο, ομάδες μεταναστών που με τον ένα μεταναστευτικό νόμο βρίσκονται παράτυπα σε μία χώρα, με έναν άλλο νόμο ενδεχομένως να νομιμοποιούνται και αντίστροφα. Ουσιαστικά δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κάποιος ως «παράτυπος» εφόσον δεν υπήρχε σε ισχύ κάποια νομοθετική διάταξη που να προσδιορίζει επακριβώς τις προϋποθέσεις για κάτι τέτοιο. Ο μεταναστευτικός νόμος κάθε χώρας είναι το απαραίτητο νομοθετικό και όχι μόνο κείμενο, βάσει του οποίου εντάσσονται τα άτομα σε καθεστώς νομιμότητας ή παρανομίας σε ότι αφορά τη διαμονή τους στη χώρα αυτή (Papadopoulou, 2004).

Πολλές φορές, η αναφορά και μόνο στον όρο «παράνομος», με βάσει πάντα τον εκάστοτε μεταναστευτικό νόμο, παραπέμπει σε άτομα χαμηλού μορφωτικού επίπεδο και με ιδιαίτερα σοβαρά οικονομικά προβλήματα που πολλές φορές αγγίζουν το όριο της οικονομικής δυσπραγίας ή της εγκληματοποίησής του. Αν όμως παρατηρήσουμε πιο προσεκτικά τις σχετικές διατάξεις των περισσότερων μεταναστευτικών νόμων, θα παρατηρήσουμε ότι «παράνομος», μπορεί πολύ εύκολα να χαρακτηρισθεί και ένας τουρίστας, που για κάποια αιτία παρέμεινε σε μία χώρα μεγαλύτερο από το χρονικό διάστημα που είχε αρχικά δηλώσει ή ο κάτοχος εθνικής θεώρησης για επαγγελματικούς λόγους που απλά δεν κατάφερε να συγκεντρώσει όλες τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για ανανέωση της σχετικής εθνικής θεώρησης. Οι προαναφερθείσες περιπτώσεις, αλλά και άλλες παρόμοιες, δεν αποτελούν διόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό των εν γένει παράτυπων μεταναστών σε μία χώρα και αποτελούν εμπόδιο στο σαφή προσδιορισμό του αριθμού των συνολικά παράτυπων μεταναστών αυτής (Πετρινιώτη, 1993, σσ. 74-83).

Στην επίσημη βιβλιογραφία, αποφεύγεται τεχνηέντως η αναφορά στους όρους «παράνομη μετανάστευση» (illegal migration) και της «λαθρομετανάστευσης» (clandestine migration) ενώ προτιμώνται όροι όπως «μετανάστες χωρίς τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα παραμονής» ή «παράτυπη μετανάστευση που δεν γίνεται κατά παρέκκλιση των νόμιμων διατυπώσεων». Ο όρος «παράνομος»

χαρακτηρίζεται, τις περισσότερες των περιπτώσεων, ως προσβλητικός διότι αποδίδει καταδίκη στον μετανάστη για την πράξη ή παράληψή του και η όποια αναφορά σε αυτόν πρέπει να γίνεται μόνο εφόσον έχει γίνει προηγουμένως αποδεκτή η αρνητική χροιά του όρου καθαρά για λόγους εμπέδωσης της ουσίας των λεγομένων σε ένα σχετικό κείμενο. Για τους προαναφερθέντες λόγους έχει επιλεγεί η χρήση της έννοια «παράτυπος» και όχι «παράνομος» μετανάστης στην παρούσα διατριβή, έχοντας ως πρόθεση την ουδέτερη αντιμετώπιση και μελέτη ενός τόσο σύνθετου ζητήματος (Dauvergne, 2008, σσ. 10-17) (Γαβρόγλου, 2001) (Djajic, 2001).

Παγκοσμίως, ο αριθμός των παράτυπων μεταναστών κάθε επιμέρους κατηγορίας υπολογίζεται σε 30.000.000-40.000.000 άτομα, αντιπροσωπεύοντας το 15-20% του συνολικού πληθυσμού των μεταναστών που τηρούν τις νόμιμες προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής σε μία χώρα σε μια δεδομένη χρονική περίοδο. Το γεγονός ότι ένας στους έξι μετανάστες είναι ουσιαστικά παράτυπος, καταδεικνύει το εύρος της παράτυπης μετανάστευσης σε ολόκληρο τον κόσμο (Palivos, 2007). Δεν υπάρχει κανένα κράτος εντός της ΕΕ, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, που να μην έχει εντός των εδαφικών του ορίων παράτυπους μετανάστες, ενώ ποτέ ιστορικά δεν έχει επιτευχθεί μείωση σε μηδενικό επίπεδο του αριθμού των παράτυπων μεταναστών που διαμένουν αλλά και εργάζονται σε ευρωπαϊκές και όχι μόνο χώρες. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001 διαβιούν περί τους 800.000 αλλοδαπούς, εκ των οποίων μόνο οι 47.000 προέρχονταν από τα τότε δεκαπέντε κράτη-μέλη της ΕΕ. Οι αριθμοί αυτοί είναι χαρακτηριστικοί του μεγέθους των μεταναστών που προέρχονταν από τρίτες χώρες (Triandafyllidou & Gropas, 2006).

Κάθε προσπάθεια υπολογισμού του αριθμού των παράτυπων μεταναστών στην Ελλάδα πρέπει να γίνει λαμβάνοντας υπόψη την εξαιρετικά μεγάλη δυσκολία του εν λόγω εγχειρήματος. Ο αριθμός των παράτυπων μεταναστών, εξαρτάται εκτός των άλλων, από την αύξηση ή μείωση των μεταναστευτικών ροών, από τις νομοθετικές πρωτοβουλίες της Ελλάδας που κατά καιρούς εφαρμόζει νομιμοποιητικά προγράμματα, αλλά και από την πηγή προέλευσης των δεδομένων σχετικά με τον αριθμό τους.

Ο αριθμός των παράτυπων μεταναστών μπορεί να υπολογιστεί ποικιλότροπος όπως για παράδειγμα ως συνάρτηση: **α)** Των συλλήψεων και των απελάσεων από τις διωκτικές Αρχές της χώρας (Ελληνική Αστυνομία και Λιμενικό), **β)** Των εκτιμήσεων των συλλόγων αλλοδαπών που λειτουργούν στην Ελλάδα, **γ)** Των στοιχείων που προκύπτουν από τα προγράμματα νομιμοποιήσεων, **δ)** Των εκτιμήσεων των τοπικών

Άρχων (Περιφερειακές Ενότητες και Περιφέρειες), **ε)** Των στοιχείων που προέρχονται από το εθνικό σύστημα εκπαίδευσης και πιο συγκεκριμένα από τα στοιχεία των μαθητών, Ελλήνων και αλλοδαπών που είναι εγγεγραμμένοι στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, **στ)** Των στοιχείων από έρευνες εργατικού δυναμικού της Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (ΕΣΥΕ) και άλλων αρμόδιων φορέων.

Όπως προαναφέρθηκε, λόγω της ιδιαιτερότητας του ζητήματος, ο ακριβής αριθμός των παράτυπων μεταναστών είναι μάλλον αδύνατον να υπολογιστεί, επιτρέποντας στους επιστήμονες και ερευνητές τον υποθετικό μόνο προσδιορισμό του αριθμού τους. Βάσει σχετικών ερευνών, εκτιμάται ότι ο αριθμός των παράτυπων μεταναστών στην Ελλάδα κυμαίνεται αριθμητικά από 170.000-600.00 στη χειρότερη περίπτωση. Προς «αριθμητική τέρψη» των αναγνωστών της διατριβής αυτής, αναφέρονται τα αποτελέσματα, σχετικής με το υπό μελέτη ζήτημα, έρευνας του Ινστιτούτου Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ) το 2008, βάσει της οποίας ο αριθμός των παράτυπων μεταναστών στην Ελλάδα εκτιμάται μεταξύ 172.250 και 209.302 ατόμων (Λιανός, Κανελλόπουλος, Γρέγου, Γκέμι, & Παπακωνσταντίνου, 2008) (Triandafyllifou, 2000a). Παρά τους υπολογισμούς αυτούς, ο αριθμός των παράτυπων μεταναστών σήμερα, θεωρείται κατά πολύ μεγαλύτερος διότι συνυπολογίζεται η έξαρση του φαινομένου της παράτυπης εισόδου και διαμονής αλλοδαπών προερχόμενων από χώρες της Αφρικής και της Ασίας (Maroukis, 2008).

Οι αλβανικής εθνικότητας μετανάστες, κατέχουν για άλλη μια φορά τα πρωτεία καθόσον το 40% περίπου των παράτυπων μεταναστών της χώρας είναι Αλβανοί, αναλογία που ήταν ακόμα μεγαλύτερη τα πρώτα χρόνια εμφάνισης της αλβανικής μετανάστευσης, όταν και δεν είχαν τεθεί σε εφαρμογή τα νομιμοποιητικά προγράμματα στην Ελλάδα. Παρά τις αθρόες επαναπροωθήσεις και απελάσεις (πάνω από 1.400.000 Αλβανών από το 1900 μέχρι το 1998) τα ποσοστά των παράτυπων Αλβανών μεταναστών παρέμεναν σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα μέχρι και την κατάργηση της προξενικής θεώρησης εισόδου τον Δεκέμβριο του 2010 γεγονός που οδήγησε σε κατακόρυφη μείωση των παράτυπων εισόδων και των συλλήψεων (Reyneri, 2001) (Lazarides & Pogayo-Theotoky, 1999).

Ο ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός παράτυπων μεταναστών στην Ελλάδα, είναι αποτέλεσμα της χρόνιας συσσώρευσης αλλοδαπών στη χώρα, που είτε εισήλθαν παράτυπα χρησιμοποιώντας τους ορεινούς όγκους ή τα υδάτινα σύνορα της Ελλάδας (κυρίως μέσω των ορεινών όγκων της Μακεδονίας, της Ηπείρου, αλλά και μέσω των

υδάτινων ελληνοτουρκικών συνόρων), είτε εισήλθαν χρησιμοποιώντας παραποιημένα ταξιδιωτικά έγγραφα, είτε τέλος παρέμειναν παράτυπα μετά την λήξη της διάρκειας ισχύος των προξενικών θεωρήσεων και των προθεσμιών οικειοθελούς αποχώρησης από τη χώρα (Reyneri, 2003).

Για την αντιμετώπιση του μεγάλου αυτού προβλήματος, η Ελλάδα μέχρι πρότινος προχωρούσε στην υποχρεωτική επιστροφή (forced return) των παράτυπων μεταναστών που συλλαμβάνονταν στις χώρες καταγωγής τους, εφαρμόζοντας την διαδικασία της επαναπροώθησης (refoulement) ή της διοικητικής-δικαστικής απέλασης (deportation) των μεταναστών. Από το 2004 και έπειτα, κάνοντας χρήση και των σχετικών ευρωπαϊκών δυνατοτήτων, δόθηκε η επιλογή στο ελληνικό κράτος να εφαρμόσει την διαδικασία της εκούσιας επιστροφής (voluntary return) των μεταναστών προερχόμενων από τρίτες χώρες. Η τακτική αυτή, αν και δυστυχώς έχει τύχει μικρής προσοχής από τις αρμόδιες Αρχές, στοχεύει στην επιστροφή μεταναστών που προέρχονται από χώρες που δεν γειτνιάζουν με την Ελλάδα και δεν υφίστανται διμερείς συμφωνίες επανεισδοχής ή δεν εφαρμόζονται πλήρως, με αποτέλεσμα οι αλλοδαποί αυτοί να μην μπορούν να απομακρυνθούν από την χώρα.

Η αντιμετώπιση του προβλήματος της παράτυπης μετανάστευσης και των επακόλουθων συνεπειών αυτής, τόσο για την Ελλάδα όσο και για όλες τις ανεπτυγμένες χώρες, προϋποθέτει την ολοκληρωμένη χρησιμοποίηση όλων των νομικά προβλεπόμενων προληπτικών αλλά και κατασταλτικών μέτρων, προκειμένου να αντιμετωπιστούν σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο βαθμό οι επιπτώσεις των μετακινήσεων αυτών (Δημητριάδη & Τριανταφυλλίδου, 2009) (Anagnostou, 2005) (Kanellopoulos, Gregou, & Petralias, 2005).

4.7.2 Το «Ανθρώπινο Κόστος» της Παράτυπης Μετανάστευσης στην Ελλάδα

Από την πρώτη στιγμή που η Ευρώπη κατήργησε τα σύνορα μεταξύ των κρατών-μελών της και έθεσε ως προτεραιότητα την διαφύλαξη των εξωτερικών της συνόρων, έγινε αντιληπτή η ανάγκη κοινής θεσμικής συμπόρευσης σε ότι αφορά την μεταναστευτική πολιτική από όλα ανεξαιρέτως τα κράτη-μέλη.

Κύριος στόχος της ενωμένης Ευρώπης και της Συμφωνίας Σένγκεν που προαναφέρθηκε, ήταν η δημιουργία μίας ενιαίας περιοχής, γεωγραφικά προσδιορισμένης από τα επιμέρους εδάφη των κρατών-μελών αυτής, η οποία θα χαρακτηρίζεται από απουσία ελέγχων μεταξύ των εσωτερικών συνόρων και στην

οποία θα επιτρέπεται η ελεύθερη κυκλοφορία ανθρώπων, υπηρεσιών, αγαθών και κεφαλαίων. Ουσιαστικά, η εν λόγω συμφωνία δημιούργησε μία ελεύθερη αγορά το μέγεθος της οποίας είναι πρωτόγνωρο και για αυτό τον λόγο προσελκύει το επιστημονικό ενδιαφέρον ολόκληρου του κόσμου (Kunz & Leinonen, 2007).

Η αυστηροποίηση των εξωτερικών ελέγχων, προκειμένου να γίνει όσο το δυνατόν πιο εφικτή η διαχείριση του ζητήματος της παράτυπης μετανάστευσης, είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία ενός «ευρωπαϊκού οχυρού» η προσπέλαση του οποίου έγινε ακόμα πιο επικίνδυνη και δύσκολη εκ μέρους των μεταναστών. Αποτέλεσμα της διαχρονικής προσπάθειας των κρατών να περιφρουρήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα εξωτερικά τους σύνορα, διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό και την εθνική τους ασφάλεια, είναι η ατυχής κατάληξη μεγάλου αριθμού μεταναστών αλλά και συνοριοφυλάκων κατά την προσπάθεια παράκαμψης και επιτήρησης των διασυνοριακών ελέγχων αντίστοιχα. Η όλη προσπάθεια ελέγχου της ανθρώπινης μετακίνησης επιφέρει ιδιαίτερα σκληρές επιπτώσεις πρωτίστως για τους ίδιους τους μετανάστες, μεγάλος αριθμός των οποίων πεθαίνουν στην προσπάθειά τους να εισέλθουν σε μία χώρα παράτυπα χωρίς να γίνουν αντιληπτοί από τις διωκτικές Αρχές, αλλά και για το ίδιο το κράτος, που αναγκάζεται να δαπανήσει ιδιαίτερα μεγάλα χρηματικά ποσά και έμψυχο δυναμικό στην προσπάθεια ελέγχου των εξωτερικών του συνόρων (Pecoud & De Guchteneire, 2007, σσ. 3-4) (Αμίτσης & Λαζαρίδη, 2001).

Αξιολογώντας τα δεδομένα που συνέλεξε η οργάνωση UNITED for Intercultural Action, η οποία αποτελεί ένα πανευρωπαϊκό δίκτυο μη κυβερνητικών οργανώσεων και λοιπών δρώντων, με κύριο αντικείμενο δραστηριοποίησης την πάταξη φαινομένων εθνικισμού, ρατσισμού, φασισμού και την παροχή συνδρομής-υποστήριξης σε μετανάστες και πρόσφυγες, γίνεται αντιληπτό ότι χιλιάδες μετανάστες δεν καταφέρνουν να φτάσουν ασφαλείς στην Ευρώπη (UNITED for Interculture Action). Βάσει σχετικής έρευνας που είχε ως αποτέλεσμα την συγκέντρωση στοιχείων από το 1993 μέχρι και τα τέλη του 2012 (UNITED for Intercultural Action, 2012), καταγράφηκαν 17.306 θάνατοι μεταναστών μόνο στην Ευρώπη. Η πλειοψηφία των μοιραίων αυτών περιστατικών (11.000 θάνατοι) καταγράφηκαν κατά την προσπάθεια των μεταναστών να εισέλθουν άτυπα σε ευρωπαϊκό έδαφος μέσω των υδάτινων διαδρομών στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Πιο συγκεκριμένα διαπιστώθηκαν σχεδόν 10.000 περιστατικά πνιγμών

μεταναστών, αποτέλεσμα των καιρικών συνθηκών ή των μεταφορικών μέσων που χρησιμοποιήθηκαν για τον διάπλου των υδάτινων ευρωπαϊκών συνόρων.

Βάσει των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν, προκύπτει ότι εκτός από τα περιστατικά πνιγμών, καταγράφηκαν 846 θάνατοι μεταναστών λόγω ασιτίας ή σωματικής καταπόνησης, 215 θάνατοι προερχόμενοι από κρυοπαγήματα, 300 θάνατοι λόγω ασφυξίας σε κρύπτες μέσων μεταφοράς ατόμων ή εμπορευμάτων, ενώ πάνω από 250 μετανάστες έχασαν την ζωή τους σε ατυχήματα κατά την προσπάθειά τους να εισέλθουν εντός ευρωπαϊκού εδάφους. Η πλειονότητα των περιστατικών θανάτων μεταναστών, παρατηρείται στα νότιο άκρο της Ευρώπης, αποδεικνύοντας τον χαρακτηρισμό της γεωγραφικής αυτής περιοχής ως βασικής πύλης εισόδου μεταναστών στην Ευρώπη (Ασπάσιος, 2008, σσ. 43-45).

Η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία αποτελούν τις χώρες με το μεγαλύτερο αριθμό θανατηφόρων περιστατικών (Γράφημα 27 και 28). Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι από το 1990 μέχρι και το 2012, όταν η Ευρώπη αποτέλεσε βασικό μεταναστευτικό προορισμό των χωρών της Αφρικής και της Ασίας, καταγράφηκαν αποκλειστικά στην Ιταλία εκατόν πενήντα τρία περιστατικά θανάτων μεταναστών λιβυκής καταγωγής, 1.192 περιστατικά θανάτων μεταναστών από την Αφρική και 583 περιστατικά θανάτων από την γειτονική Αλβανία. Αξίζει να αναφερθεί ότι παρά το γεγονός ότι οι περισσότερες περιπτώσεις θανάτων μεταναστών διαπιστώθηκαν στις προαναφερθείσες χώρες του ευρωπαϊκού Νότου, θανατηφόρα περιστατικά σημειώθηκαν σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές χώρες όπως για παράδειγμα στη Γαλλία (194 θάνατοι), στη Γερμανία (224 θάνατοι), κ.ά.

Στις πρώτες θέσεις της λίστας, με το μεγαλύτερο αριθμό θανάτων μεταναστών βρίσκεται η Ελλάδα. Γεωγραφικά, η εν λόγω χώρα βρίσκεται στο σταυροδρόμι δύο διαφορετικών κόσμων, της ανατολικής και της δυτικής Ευρώπης, ενώ παράλληλα αποτελεί το νοτιότερο άκρο της Βαλκανικής (Κοιλιάρη, 1997, σσ. 9-16). Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980, με αφορμή την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην ευρύτερη περιοχή της ανατολικής Ευρώπης, η Ελλάδα κλήθηκε να αντιμετωπίσει πρωτόγνωρες, τόσο από άποψη αριθμού όσο και από άποψη διάρκειας, μεταναστευτικές ροές κυρίως από την Αλβανία αλλά και από άλλες χώρες της Αφρικής και της Ασίας πρόσφατα, επιφέροντας δραματική αύξηση του αριθμού των αλλοδαπών μεταναστών που εισήλθαν στην επικράτειά της, μεταβάλλοντάς την ακουσίως σε βασική χώρα υποδοχής μεταναστών.

Παρά το γεγονός ότι στις μέρες μας η παράτυπη μετανάστευση από την Αλβανία έχει ατονήσει, συγκριτικά με τις αρχές του 1990 όταν και άνοιξαν τα ελληνοαλβανικά σύνορα, παρόλα αυτά παρατηρούνται ανησυχητικά αυξημένες ροές παράτυπης μετανάστευσης στο ανατολικό άκρο της χώρας και αφορά τα σύνορα με την Τουρκία. Η προσπάθεια των μεταναστών να παρακάμψουν τον έλεγχο των αρμόδιων Άρχων οδηγεί πολλούς εξ' αυτών στην αναζήτηση ιδιαίτερα επικίνδυνων τρόπων διέλευσης, τόσο των υδάτινων όσο και των χερσαίων συνόρων της χώρας, με αποτέλεσμα, σε πολλές περιπτώσεις, τον θάνατό τους. Ο τραγικός απολογισμός των περιστατικών αυτών μέχρι τις αρχές του 2012 αναφέρεται σε 311 περιστατικά όπου διαπιστώθηκε η ατυχής κατάληξη μεταναστών στη διάρκεια της προσπάθειάς τους να περάσουν άτυπα τα ελληνοαλβανικά και τα ελληνοτουρκικά σύνορα.

Πιο συγκεκριμένα, όπως φαίνεται και από τον πίνακα 4 που ακολουθεί, 237 μετανάστες έχασαν την ζωή τους από πνιγμό, 58 μετανάστες βρέθηκαν νεκροί κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες, ενώ 6 μετανάστες δολοφονήθηκαν. Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι τα περισσότερα περιστατικά καταγράφηκαν την περίοδο 2000-2008 (Γράφημα 26), όταν και ξεκίνησε η παράτυπη είσοδος μεταναστών προερχόμενων από τις υπανάπτυκτες χώρες της Αφρικής και της Ασίας μέσω της Τουρκίας και των θαλάσσιων συνόρων των δύο χώρων. Παρά την οικονομική κρίση που μαστίζει τη χώρα, οι μεταναστευτικές ροές συνεχίζουν να είναι ιδιαίτερα αυξημένες προς την Ελλάδα δημιουργώντας έντονες ανησυχίες για τον τρόπο διαχείρισης των παράτυπων κυρίως μεταναστευτικών ροών και την εν γένει εξέλιξη του φαινομένου (FRONTEX, 2012). Η ολοένα μεγαλύτερη προσπάθεια των κρατών να περιορίσουν την παράτυπη μετανάστευση και να ελέγξουν τα εξωτερικά τους σύνορα, εγκυμονεί κινδύνους ανεξέλεγκτης καταπάτησης των ατομικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των οποίων την υπεράσπιση έχουν δεσμευτεί να διασφαλίζουν όλα ανεξαιρέτως τα σύγχρονα δημοκρατικά πολιτεύματα των αναπτυγμένων ευρωπαϊκών κρατών.

Η απώλεια ανθρώπινων ψυχών αποτελεί το «πάρθιο βέλος» της μετανάστευσης προς τις δημοκρατικές κοινωνίες και τον θεσμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων που τόσο σθεναρά πρεσβεύουν και τυπικά τουλάχιστον υποχρεούνται να υπερασπίζονται όλα σύγχρονα κράτη. Η επαγρύπνηση των ευρωπαίων πολιτών απέναντι σε κάθε περιστατικό καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει να θεωρείται δεδομένη ώστε να προστατευθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο όσοι πραγματικά το χρειάζονται.

Πίνακας 4: Αιτία Θανάτων Μεταναστών την Περίοδο 1993-2011 στην Ελλάδα

Αιτία Θανάτου / Χρονική Διάρκεια	Πνιγμός	Αδιευκρίνιστος	Δολοφονία	Αυτοκινητιστικό δυστύχημα	Υποσιτισμός	Υποθερμία	Αυτοκτονία-Άλλη αιτία	Ναρκοπέδιο	Σύνολο
01-01-1993 έως και 01-11-2012	237	58	6	4	2	2	1	1	311

Πηγή: (Manach, 2011)

Γράφημα 26: Αριθμός Θανάτων Μεταναστών κατά την Περίοδο 1993-2011 στην Ελλάδα

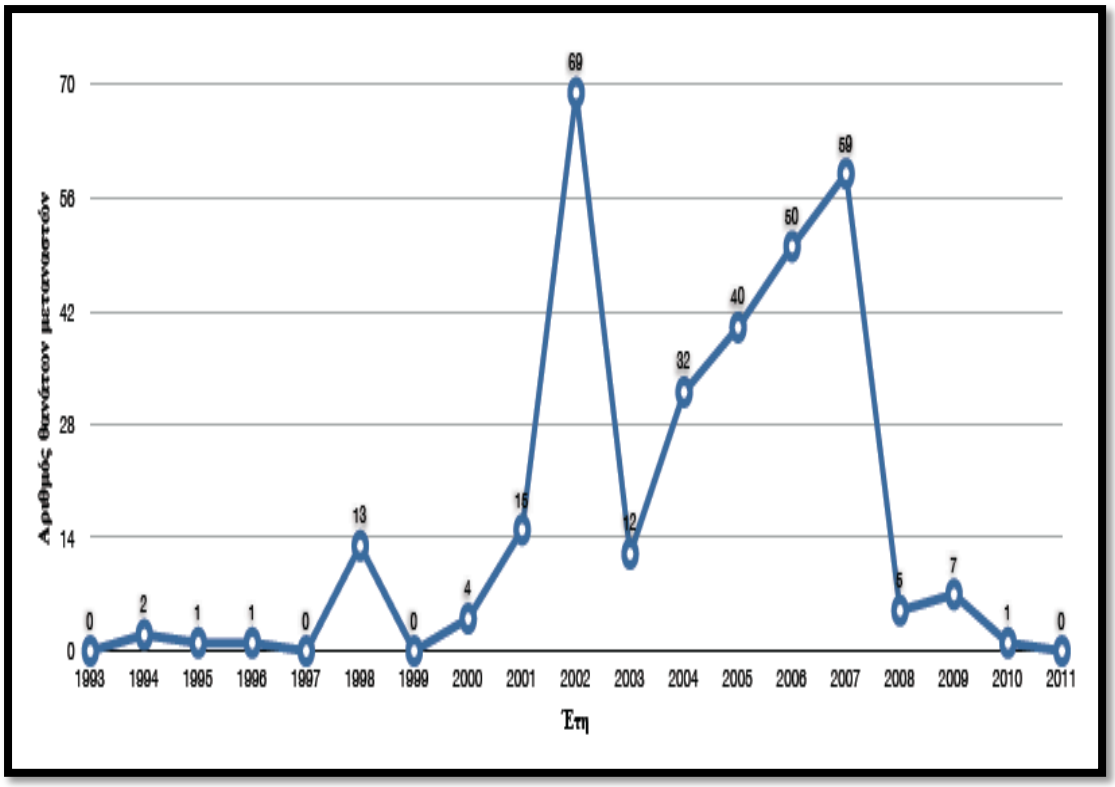

Πηγή: (Manach, 2011)

Γράφημα 27: Χάρτης Απεικόνισης της Αιτίας και του Αριθμού των Θανάτων Μεταναστών

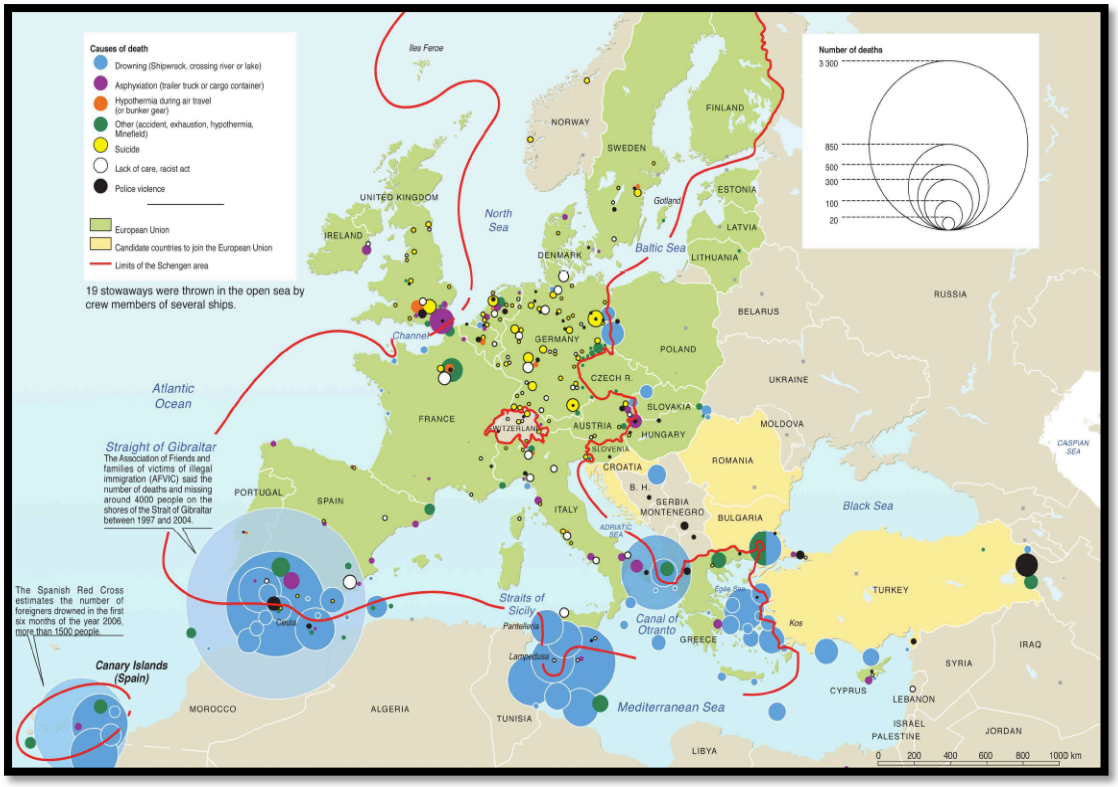

Πηγή: (Chochard, 2009)

Γράφημα 28: Διασυνοριακές Περιοχές Παράτυπης Μετανάστευσης στα Σύνορα της ΕΕ

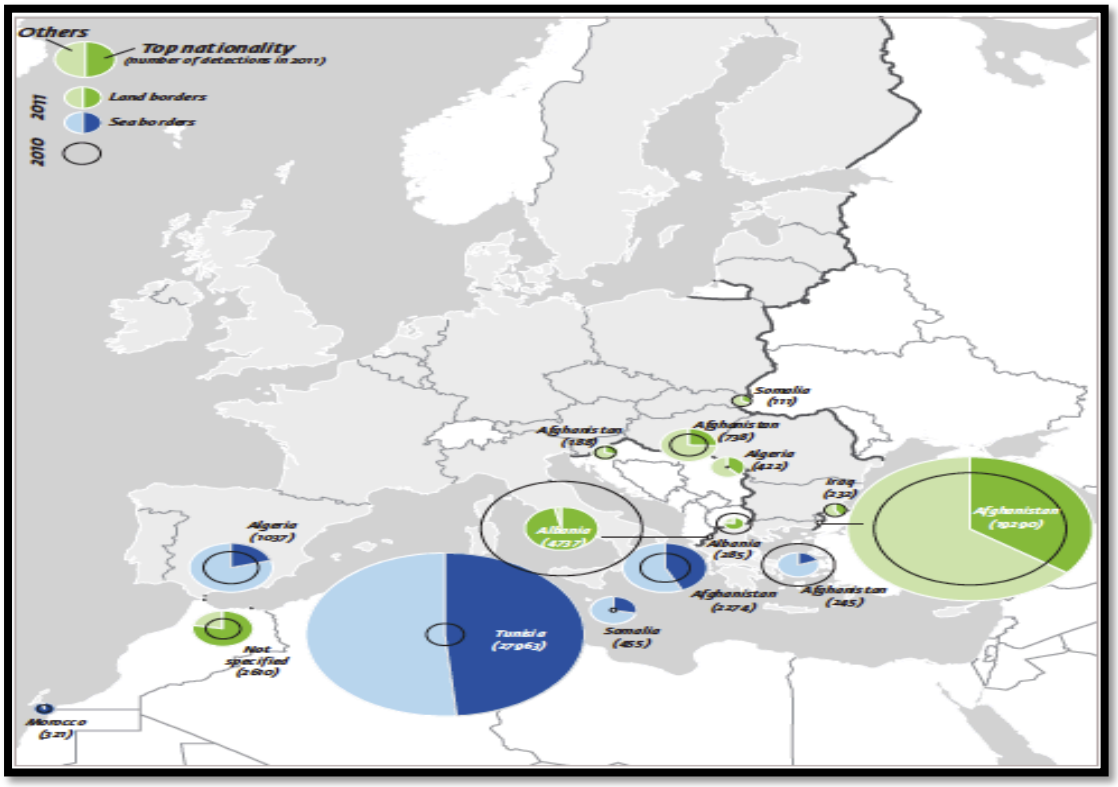

Πηγή: (FRONTEX, 2012)

4.7.3 Εννοιολογική Οριοθέτηση της Σχέσης Εγκληματικότητας και Οικονομίας

Η επιστημονική ενασχόληση με την εγκληματικότητα των μεταναστών ή των εγκληματικών τάσεων που επικρατούν σε μια χώρα και η εξαγωγή αξιοποιήσιμων συμπερασμάτων, προϋποθέτει αρχικά την επιλογή του κατάλληλου υποδείγματος ή της κατάλληλης θεωρητικής Σχολής. Η μετέπειτα επεξεργασία και ανάλυση των διαθέσιμων δεδομένων θα οδηγήσει στην επαλήθευση ή την διάψευση αντίστοιχα, των αρχικών θεωρητικών υποθέσεων. Η υπάρχουσα βιβλιογραφία, «βρίθει» θεωρητικών μοντέλων που το καθένα αντιμετωπίζει την εγκληματικότητα των αλλοδαπών υπό διαφορετικό πρίσμα, ανάλογα πάντα με το εκάστοτε θεωρητικό υπόβαθρο (εγκληματολογία, ανθρωπολογία, κοινωνικές επιστήμες, βιολογία, οικονομικές επιστήμες, κ.α.), κάνοντας σχεδόν αδύνατη την εξαγωγή κοινώς αποδεκτών συμπερασμάτων, ικανών να συμπτύξουν τις διαφορετικές θεωρητικές και όχι μόνο προσεγγίσεις για το υπό μελέτη διεπιστημονικό ζήτημα (Miller, 2009).

Οι επιστήμονες που ασχολούνται με τη μελέτη της ανθρώπινης παραβατικότητας και τις επακόλουθες συνέπειες αυτής, αποδίδουν την ύπαρξή της σε μεμονωμένους παράγοντες (οικονομικοί, κοινωνικοί, ανθρωπιστικοί, κ.ά.), οι οποίοι όμως τις περισσότερες των περιπτώσεων αλληλοσυνδέονται ή αλληλοεξαρτώνται, σχηματίζοντας ένα «ψηφιδωτό αιτιών» που εν τέλει οδηγούν στη διάπραξη ενός ή και περισσοτέρων εγκλημάτων. Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών μεταναστών, ανάλογα με την επιλογή της εκάστοτε θεωρητικής κατεύθυνσης, μπορεί να αποδοθεί σε εκούσια απόφαση του ίδιου του εγκληματία, σε ακούσια απόφαση οφειλόμενη στο περιβάλλον και στις κοινωνικές δομές διαβίωσής του δράστη ή σε συνδυασμό παραγόντων.

Οι σύγχρονες εγκληματολογικές προσεγγίσεις, δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην οικονομία και στις επιπτώσεις αυτής στην εγκληματικότητα, αναδεικνύοντας τους οικονομικούς παράγοντες σε βασική αιτία της σύγχρονης εγκληματογένεσης. Η παγκοσμιοποίηση, η οικονομική ανισότητα, η φτώχεια, η οικονομική δυσπραγία και οι εν γένει οικονομικές επιπτώσεις αυτής, αποτελούν την βασική αιτία παραβατικότητας των μεταναστών και όχι μόνο, ωθώντας τους στην διάπραξη εγκλημάτων στην χώρα υποδοχής τους (Chester, 1976).

Η επίδραση των οικονομικών παραγόντων, τόσο στον εκάστοτε μετανάστη ξεχωριστά, όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον διαβίωσης του, αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο βάσει του οποίου θα επιχειρηθεί, στην παρούσα υποενότητα, η

μελέτη της σχέσης των οικονομικών παραγόντων με το έγκλημα στην Ελλάδα την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Ο υπό μελέτη πληθυσμός πρέπει να συγκεντρώνει απαραιτήτως δύο βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα ταυτόχρονα, που δεν είναι άλλα από το χαρακτηριστικό του αλλοδαπού (μόνιμα ή προσωρινά εγκατεστημένου σε μια χώρα) και το χαρακτηριστικό του παραβάτη μιας ή περισσοτέρων διατάξεων που διώκονται και τιμωρούνται από το ποινικό σύστημα της χώρας εγκατάστασής του. Επιπροσθέτως, είναι απαραίτητη προϋπόθεση η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ του μεταναστευτικού πληθυσμού και του εγκληματικού φαινομένου γενικότερα. Πρέπει με άλλα λόγια, η μετανάστευση να αποτελεί το αίτιο και οι όποιες μεταβολές στην εγκληματικότητα μίας χώρας να αποτελούν το αποτέλεσμα αυτής.

Η εξαγωγή των όποιων συμπερασμάτων πρέπει να γίνεται πάντα λαμβάνοντας υπόψη πληθώρα παραγόντων, όπως για παράδειγμα την απουσία επίσημων και αναλυτικών στατιστικών στοιχείων, την αδυναμία υπολογισμού των παράτυπων μεταναστών, την απουσία δημογραφικών ερευνών εγκληματικότητας, την θυματοποίηση των μεταναστών από τον γηγενή πληθυσμό, την εντονότερη αστυνομική επιτήρηση της μεταναστευτικής ομάδας, τον ρόλο των ΜΜΕ, τις κοινωνικές προκαταλήψεις, την ανισότητα κατά τη διάρκεια απονομής της δικαιοσύνης, αλλά και την δυσχερή οικονομική και κοινωνική κατάσταση των ομάδων αυτών. Η παράλειψη ενδελεχούς ενασχόλησης με τους παράγοντες αυτούς, δύναται να οδηγήσει στην αλλοίωση των εξαχθέντων αποτελεσμάτων που η στείρα ανάγνωση αριθμών μπορεί να εξάγει, οδηγώντας στην ατεκμηρίωτη «εγκληματοποίηση» του μετανάστη και την κοινωνική κατασκευή της εικόνας του «μετανάστη εγκληματία» παραμορφώνοντας την πραγματική εικόνα της εγκληματικότητας που παρουσιάζει η ευάλωτη αυτή κοινωνική ομάδα (Baldwin-Edwards, 2001a).

Ως θεωρητικό υπόβαθρο μελέτης των εγκληματολογικών δεικτών και της εγκληματικότητας των αλλοδαπών στην Ελλάδα την περίοδο της οικονομικής κρίσης, επιλέχθηκε η αναφορά στην οικονομική θεωρία, διότι ερμηνεύει ικανοποιητικά την σημασία της υποβαθμισμένης οικονομικής κατάστασης των αλλοδαπών μεταναστών που τους ωθεί, τις περισσότερες των περιπτώσεων, στη διάπραξη εγκλημάτων τονίζοντας γενικότερα τον γενεσιουργό ρόλο των οικονομικών παραγόντων που επηρεάζουν είτε άμεσα είτε έμμεσα (μέσω των υποβαθμισμένων περιοχών διαβίωσής τους) τους μετανάστες στην χώρα υποδοχής τους.

Η παραδοχή ότι η οικονομική ύφεση-κρίση σε μία χώρα πλήττει αρχικά τα μεμονωμένα άτομα που αντιμετωπίζουν οικονομικής φύσεως δυσκολίες και μετέπειτα τις υπάρχουσες κρατικές δομές, καθόσον οι κρατικοί φορείς αναγκάζονται να μειώσουν τις δαπάνες σε τομείς που σχετίζονται τόσο με την εσωτερική ασφάλεια της χώρας όσο και με το κοινωνικό επιπέδου διαβίωσης των πολιτών αυτής γενικότερα, κατατάσσει τους αλλοδαπούς μετανάστες στις πρώτες θέσεις της λίστας των «θυμάτων» της κρίσης, λόγω της ευάλωτης κοινωνικής και οικονομικής τους κατάστασης συνδέοντάς τους με την αύξηση της εγκληματικότητας (Nikas & Delivani, 2012).

Το γεγονός ότι η σύγχρονη παγκόσμια μετανάστευση χαρακτηρίζεται και ταυτόχρονα προσδιορίζεται, ως επί το πλείστον, από οικονομικούς παράγοντες καθιστά την οικονομική θεωρία του εγκλήματος (economic model of crime) ιδιαίτερα «ελκυστική» επιστημονικά, διότι μελετά την εγκληματικότητα υπό το πρίσμα των οικονομικών παραγόντων, αποδίδοντας εν ολίγης, την ατομική επιλογή εκδήλωσης παραβατικών συμπεριφορών σε οικονομικούς κυρίως παράγοντες. Η εν λόγω θεωρία, της οποίας βασικός εμπνευστής ήταν ο Becker G., ερμηνεύει σε ικανοποιητικό βαθμό του λόγους που οι σύγχρονοι οικονομικοί μετανάστες εκδηλώνουν παραβατικές συμπεριφορές στις χώρες υποδοχής τους, τονίζοντας την οικονομική διάσταση της εγκληματικότητας. Μέσω της συγκεκριμένη θεωρητικής Σχολής, διατείνεται ότι τα άτομα που βρίσκονται σε μειονεκτική οικονομική και κοινωνική θέση, λόγω διαφόρων παραγόντων μεταξύ των οποίων το χαμηλό επίπεδο μόρφωσης, οι χαμηλές μισθολογικές απολαβές, η αδυναμία εύρεσης εργασίας και η κοινωνική περιθωριοποίηση, εμφανίζουν συχνότερη εγκληματική συμπεριφορά σε σχέση με τους υπόλοιπους κατοίκους μίας περιοχής (Becker, 1968).

Η προαναφερθείσα θεωρητική οπτική, δίνει έμφαση στις επιδράσεις της αγοράς εργασίας και της οικονομίας γενικότερα στη λήψη της απόφασης εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς. Η ανεργία και η φτώχια, που μαστίζει συνήθως τους αλλοδαπούς μετανάστες, κάνει ελκυστική την απόφαση διάπραξης εγκλημάτων με στόχο την επίτευξη των επιμέρους στόχων του κάθε εγκληματία. Η οικονομική θεωρία του εγκλήματος, βασίζει τις υποθέσεις της στο χάσμα πιθανοτήτων διάπραξης ενός εγκλήματος μεταξύ των αλλοδαπών μεταναστών και του γηγενή πληθυσμού, λόγω των διαφορετικών ευκαιριών οικονομικής ανάπτυξης και ευημερίας στο ίδιο περιβάλλον. Το κίνητρο που τελικά οδηγεί στην παραβατική συμπεριφορά προκύπτει από την ορθολογική στάθμιση του κέρδους που αποκομίζει ο παραβάτης με το να

προβεί σε μια παραβατική συμπεριφορά, απέναντι στους κινδύνους σύλληψης και τιμωρίας που η διάπραξη της εν λόγω συμπεριφοράς ελλοχεύει (Reid, Weiss, Adelman, & Jaret, 2005). Αξίζει να σημειωθεί ότι η είσοδος των αλλοδαπών στην αγορά εργασίας σε συνδυασμό και με άλλους οικονομικούς παράγοντες, δύναται να επηρεάσει και την εγκληματικότητα του γηγενή πληθυσμού, ασκώντας πίεση στο υπάρχον εργασιακό και οικονομικό status quo, οδηγώντας ουσιαστικά μέρος των ημεδαπών στη εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς (Card, 2001).

Η άμεση ή έμμεση σύνδεση της εγκληματικότητας με την υποβαθμισμένη οικονομική κατάσταση των δραστών, ουσιαστικά στοχοποιεί μεμονωμένα άτομα ή ομάδες ατόμων που βρίσκονται υπό καθεστώς ανεργίας ή λαμβάνουν χαμηλές μισθολογικές απολαβές, καθιστώντας τους ιδιαίτερα επισφαλείς στη διάπραξη εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας, ενώ η διασύνδεση των ομάδων αυτών με την διάπραξη εγκλημάτων βίας δεν έχει μέχρι σήμερα αποδειχθεί απόλυτα (Bianchi, Buonanno, & Pinotti, Temi di Discussione Series, 2008b).

Οι σύγχρονοι οικονομικοί μετανάστες, είναι κυρίως νεαρής ηλικίας, χαμηλά αμειβόμενοι και συνήθως δεν πληρούν τις νόμιμες προϋποθέσεις εισόδου, διαμονής και εργασίας στη χώρα υποδοχής τους, ενώ χαρακτηρίζονται από χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και προβληματική προσαρμογή στην νέα κοινωνία-οικονομία προορισμού τους (Ασπάσιος, 2008, σσ. 70-76). Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των μεταναστών που εισέρχονται σε μια χώρα συγκεντρώνει τα βασικά χαρακτηριστικά που προαναφέρθηκαν και αποτελούν την βασική αιτία διάπραξης εγκλημάτων, ουσιαστικά συνδέει την αύξηση της εγκληματικότητας που παρατηρείται στα σύγχρονα κράτη με τις μεταναστευτικές ροές που έχουν επιφέρει αύξηση του αριθμού των μεταναστών στα κράτη αυτά.

Τα συγκεκριμένα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά αλλά και πληθώρα άλλων παραγόντων, οδηγεί πολλές φορές τα μέλη της ομάδας των μεταναστών στην διάπραξη εγκλημάτων σε μεγαλύτερο ποσοστό, αναλογικά με αυτό του συνήθως πιο προνομιούχου κοινωνικά και οικονομικά γηγενή πληθυσμού, με αποτέλεσμα την αύξηση των ρυθμών εγκληματικότητας και την δυσανάλογα μεγάλη αντιπροσώπευσή τους στις ετήσιες στατιστικές επετηρίδες των εγκλημάτων μίας χώρας. Πέρα από την καθαρά εγκληματική διάσταση της παραβατικής αυτής συμπεριφοράς των μεταναστών εμφανίζονται ζητήματα που σχετίζονται με την ευρύτερη κοινωνική συνοχή των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων δυσχεραίνοντας την αρμονική ανάπτυξη της κοινωνίας υποδοχής των μεταναστών (Spenkuch, 2010).

4.7.4 Εγκληματικότητα και Μετανάστευση στην Ελλάδα

Η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο με πολυδιάστατη επίδραση σε κάθε επίπεδο κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής οργάνωσης. Η επιστημονική κοινότητα, λόγω της μορφής και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της νεότερης μετανάστευσης, έχει επικεντρώσει το ερευνητικό της ενδιαφέρον στην πλήρη αποσαφηνίσει κάθε επιμέρους πτυχής της οικονομικής μετανάστευσης, παραμερίζοντας την επαρκή μελέτη των ενδεχόμενων σχέσεων ή επιδράσεων του εν λόγω φαινομένου με άλλα κοινωνικά ζητήματα μεταξύ των οποίων και η εγκληματικότητα των αλλοδαπών μεταναστών στη χώρα υποδοχής τους.

Η σημασία μελέτης της εγκληματικότητας των μεταναστών γίνεται πιο κατανοητή αν λάβουμε υπόψη τα αποτελέσματα ερευνών που διενεργήθηκαν το 1995 και το 2003 στο πλαίσιο του προγράμματος Διεθνών Κοινωνικών Ερευνών σε ευρωπαϊκές χώρες, βάσει των αποτελεσμάτων των οποίων προέκυψε ότι ο αριθμός των πολιτών που ανησυχούσαν για την αύξηση της εγκληματικότητας, λόγω της εισόδου μεταναστών στην χωρά τους, ήταν πολύ μεγαλύτερος από αυτούς που ανησυχούσαν για μια ενδεχόμενη απώλεια της θέσης απασχόλησής τους από τους οικονομικούς μετανάστες (Bauer, Lofstrom, & Zimmermann, 2000) (Δασκαλάκη, Παπαδοπούλου, Τσαμπαρλή, Τσίγκανου, & Φρονίμου, 2000). Η ρατσιστική-ξενοφοβική συμπεριφορά των κοινωνιών που δέχονται μετανάστες, αλλά και τα προβλήματα στην πολυεπίπεδη ομαλή ένταξή τους, αποδίδονται κατά ένα πολύ μεγάλο μέρος στη «σκιώδη» σχέση της εγκληματικότητας με τους μετανάστες. Η κρατούσα άποψη, ότι με την αύξηση του αριθμού των μεταναστών σε μια χώρα επέρχεται ως αιτιώδες αποτέλεσμα και η αύξηση της παραβατικότητας και ειδικότερα της βαρύνουσας εγκληματικότητας, πρέπει να μελετηθεί επιστημονικά ώστε να αποδειχτεί ο βαθμός που η γραμμική αυτή σχέση μπορεί να ισχύει και να αποσταλούν ερευνητικά στο «πυρ το εξώτερον» τυχόν ατεκμηρίωτες γενικεύσεις που απέχουν παρασάγγας από την πραγματικότητα.

Τέτοιου είδους συμπεριφορές εντοπίζονται και στην ελληνική κοινωνία με ιδιαίτερα έντονη μορφή. Υπάρχουν διάφορα γεγονότα που μέσω των ΜΜΕ κυρίως, οδήγησαν στην διατήρηση τέτοιων στερεοτυπικών συμπεριφορών απέναντι στους Αλβανούς μετανάστες. Απόδειξη του προαναφερθέντος ισχυρισμού αποτελούν οι τρεις κυριότερες περιπτώσεις κατάληψης λεωφορείου τον Μάιο του 1999, τον Ιούλιο του 1999 και τον Δεκέμβριο του 2004. Επιπροσθέτως, γεγονότα όπως η απέλαση Έλληνα ορθόδοξου ιερέα τον Ιούνιο του 1993 από την Αλβανία, κατηγορούμενου για

εθνικιστικό αγώνα υπέρ των ελληνικών διεκδικήσεων στην περιοχή, η δολοφονία δύο Αλβανών στρατιωτών κατά τη διάρκεια περιπολίας τους στα ελληνοαλβανικά σύνορα, αλλά και οι αμφίπλευρες απελάσεις διπλωματικών υπαλλήλων των δύο χωρών, ως συνήθης πρακτική μετά από κάθε σοβαρή κρίση μεταξύ τους, επιδείνωναν το χάσμα μεταξύ των δύο πλευρών και βάθαιναν τις αρνητικές στερεοτυπικές αντιλήψεις στην ελληνική αλλά και στην αλβανική κοινή γνώμη (Vidali, 1999) (Baldwin-Edwards, 2001) (Δανούσης, 1998).

Σε παγκόσμιο επίπεδο, πληθώρα πρόσφατων ερευνητικών δεδομένων αποδεικνύουν έναν μάλλον χαλαρό δεσμό της εγκληματικότητας με τους μετανάστες. Η αναλυτική αναφορά σε κάθε μελέτη περίπτωσης ξεχωριστά, δεν αποτελεί στόχο της συγκεκριμένης υποενότητας γι' αυτό και θα αναφερθούν τα αποτελέσματα μιας μόνο σχετικής έρευνας που διενεργήθηκε το 2008 σε επαρχιακές πόλεις της Ιταλίας από τους Bianchi M., Buonanno P. και Pinotti P. Η εν λόγω έρευνα, ουσιαστικά απέδειξε την μη σημαντική επίδραση της αύξησης του δείκτη εγκληματικότητας ως συνάρτηση της αύξησης του αριθμού των μεταναστών στις εν λόγω περιοχές. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με μετρήσεις, μια αύξηση κατά 1% στον συνολικό αριθμό των μεταναστών οδηγεί σε αύξηση του συνολικού αριθμού των εγκληματικών παραβάσεων της τάξης του 0,1%, μεταβολή που δεν ενέχει ουσιαστικό ερευνητικό ενδιαφέρον ικανό να επιβεβαιώσει την υπόθεση, ότι η αύξηση των μεταναστών οδηγεί στην μεγάλη αύξηση της εγκληματικότητας (Bianchi, Buonanno, & Pinotti, 2008a). Ορισμένοι Έλληνες επιστήμονες, υιοθέτησαν τα προαναφερθέντα ερευνητικά αποτελέσματα και μέσω της χρήσης των εγχώριων στατιστικών δεδομένων, διατείνονταν ότι η επίδραση των Αλβανών μεταναστών, ως δραστών σε εγκλήματα σε πανελλαδικό επίπεδο, δεν αποτελεί αξιοπρόσεκτο στατιστικό μέγεθος ικανό να ερμηνεύσει τις στερεοτυπικές αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας για την αύξηση της εγκληματικότητας στη χώρα. Η άποψη της θεωρητικής αυτής Σχολής, αν και φαινομενικά κρίνεται άκρως ορθολογική, επικρίθηκε έντονα από μεγάλο αριθμό νεότερων επιστημόνων, διότι παραγκωνίζει μια βασική παράμετρο στην εξαγωγή των αποτελεσμάτων της. Η αναλογική μελέτη των εγκλημάτων που διαπράττονται από μετανάστες στην ελληνική επικράτεια εκφράζεται ως ποσοστό των συνολικών παραβατικών συμπεριφορών της χώρας. Έτσι, πλημμεληματικού βαθμού αδικήματα, όπως για παράδειγμα ορισμένες παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (ΚΟΚ), των υγειονομικών διατάξεων ή των αποκαλούμενων εγκλημάτων του «λευκού κολάρου» (οικονομικά εγκλήματα) (Ζησιάδης, 2001, σσ. 33-47)

συμπεριλαμβάνονται στον υπολογισμό του συνολικού ποσοστού συμμετοχής των μεταναστών στην εγχώρια εγκληματικότητα, γεγονός που διαστρεβλώνει πλήρως την πραγματική εικόνα σχετικά με την εγκληματικότητα των μεταναστών. Πρόσφατες μελέτες σε καθαρά εθνικό επίπεδο, επικεντρωμένες σε συγκεκριμένα βαρύνουσας σημασίας αδικήματα όπως οι κλοπές, οι ληστείες, οι βιασμοί, οι παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών και του νόμου περί όπλων, απέδειξαν ότι η μεταναστευτική εγκληματικότητα στην περίπτωση της Ελλάδας δεν μπορεί να θεωρηθεί τόσο «αθώα» όσο ενδεχομένως σε άλλες χώρες. Πιο συγκεκριμένα, τα αποτέλεσμα ερευνών που αναφέρονται στο 1990, το 1995, το 1999 και το 2001 ως ετών βάσης, υπολογίζουν την αναλογία των αλλοδαπών δραστών των ανωτέρω εγκλημάτων σε 6,14 στους χίλιους κατοίκους, ενώ για τους Έλληνες η αντίστοιχη αναλογία είναι 5,72 (έτος 1990), 6,21 για τους αλλοδαπούς και 5,64 για τους Έλληνες (έτος 1995), 10,95 για τους αλλοδαπούς και 5,82 για τους Έλληνες (έτος 1999) και τέλος 8,3 για τους αλλοδαπούς μετανάστες και 5,83 για τους Έλληνες (έτος 2001) (Λιανός & Μπένος, 2003) (Καρύδης, 1996) (Καρύδης, 1994).

Η αύξηση της αναλογίας των αλλοδαπών δραστών συγκριτικά με τους Έλληνες δράστες, αποτελεί ένα ιδιαίτερα ανησυχητικό στοιχείο που εν μέρει δικαιολογείται αν μελετήσουμε τα επίσημα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, βάσει τον οποίων παρατηρείται ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός παράτυπων εισόδων μεταναστών στην Ελλάδα με επακόλουθο αποτέλεσμα την αύξηση των εγκλημάτων που αυτοί διαπράττουν. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι για το έτος 2010 συνελήφθησαν από τις αρμόδιες αστυνομικές και λιμενικές Αρχές 132.524 άτομα για παράτυπη είσοδο και παραμονή στην Ελλάδα και 1.150 άτομα για παράνομη προώθηση και μεταφορά μεταναστών, ενώ για το έτος 2011 οι συλλήψεις ατόμων ήταν 99.368 και 848 αντίστοιχα. Μελετώντας προσεκτικότερα τα στοιχεία που δημοσιοποιήθηκαν από το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας στη σχετική ετήσια έκθεση «Απολογισμός Έργου Έτους 2011», προκύπτει η ιδιαίτερα μεγάλη «μεταναστευτική πίεση» που δέχτηκε η Ελλάδα και η μετατόπιση του προβλήματος από τα ελληνοαλβανικά σύνορα στα αντίστοιχα ελληνοτουρκικά. Επί του συνόλου των συλληφθέντων αλλοδαπών μόνο το 11,43% απελάθηκε στη χώρα προέλευσής του (κυρίως Αλβανία). Σημαντική μείωση της τάξης του 83,23% παρατηρήθηκε στον αριθμό των επαναπροωθήσεων στα βόρεια σύνορα της χώρας, οφειλόμενη στην αλλαγή του καθεστώτος εισόδου των Αλβανών και στην κατάργηση της απαιτούμενης θεώρησης

εισόδου. Πιο συγκεκριμένα, από τις 35.052 συλλήψεις Αλβανών υπηκόων του 2010, ο αντίστοιχος αριθμός για το 2011 ήταν μόλις 5.877. Ενώ στα ελληνοαλβανικά σύνορα παρατηρήθηκε μείωση των συλλήψεων για παράτυπη είσοδο και διαμονή κατά 65,44% για το έτος 2011 σε σχέση με το 2010, στα αντίστοιχα ελληνοτουρκικά σύνολα παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στην συγκεκριμένη κατηγορία συλλήψεων κατά 16,77% (ΕΛ.ΑΣ, 2011).

Αξιοσημείωτος είναι και ο αριθμός των αρνήσεων εισόδου σε αλλοδαπούς στα εκατό νομοθετημένα σημεία εισόδου-εξόδου που λειτουργούν στην Ελλάδα. Συνολικά για το έτος 2011 κατεγράφησαν 11.351 αρνήσεις εισόδου με κυριότερους λόγους την ύπαρξη σχετικής καταχώρησης στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθυμήτων Αλλοδαπών (ΕΚΑΝΑ) και στον αντίστοιχο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (Schengen Information System), την έλλειψη της απαιτούμενης θεώρησης, αλλά και λόγω της αδυναμίας απόδειξης, της διάθεσης επαρκών μέσων διαβίωσης για διαμονή και νόμιμη επιστροφή στη χώρα προέλευσής τους. Σε ότι αφορά τα καίρια ζητήματα της παροχής ασύλου αλλά και του επαναπατρισμού των παράτυπων μεταναστών, δεν παρατηρήθηκε μεγάλη πρόοδος με αποτέλεσμα, παρά την αξιόλογη προσπάθεια των διωκτικών Αρχών, μεγάλο ποσοστό των παράτυπων μεταναστών που συνελήφθησαν να παραμένουν «εγκλωβισμένοι» στη χώρα (Παπασιώπη-Πασιά & Κολιού-Κεραμέως, 1999, σσ. 197-200). Αν αναλογιστεί κανείς ότι μια μέσης απόδοσης αστυνομική-λιμενική Υπηρεσία σε ευρωπαϊκό επίπεδο, συλλαμβάνει μόνο το ένα τρίτο αυτών που επιχειρούν αρχικά να εισέλθουν παράτυπα σε μία χώρα, αντιλαμβάνεται εύκολα κανείς τον αριθμό των παράτυπων μεταναστών που καταφέραν να εισέλθουν μέχρι σήμερα παράτυπα στην Ελλάδα (Heckmann & Wunderlich, 2000) (ΕΛ.ΑΣ, 2011) (Πανούσης, 1991).

Λαμβάνοντας υπόψη όλα όσα προαναφέρθηκαν, γίνεται σαφές ότι η σύνδεση όλων ανεξαιρέτως των Αλβανών μεταναστών με καθέξη και κατ' εξακολούθηση εγκληματική συμπεριφορά (τελεολογική σημασία του ορισμού βάσει του Ποινικού Κώδικα), είναι εκ των πραγμάτων εσφαλμένη. Παρόλα αυτά, δεν μπορεί να αποσιωπηθεί η σύνδεση ενός μεγάλου τμήματος του αλβανικού μεταναστευτικού πληθυσμού με τη διασυνοριακή εγκληματικότητα αλλά και με λοιπές έκνομες συμπεριφορές, πολλές φορές ιδιαίτερα ειδεχθείς, δημιουργώντας σημαντικές αγκυλώσεις τόσο στην ομαλή ένταξη των Αλβανών μεταναστών στην ελληνική κοινωνική συλλογικότητα όσο και στις διακρατικές σχέσεις της Ελλάδας με την Αλβανία.

4.7.5 Ανάλυση Δεδομένων της Στατιστικής Επετηρίδας της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ) και του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Η επίσημη εικόνα της εγκληματικότητας μιας χώρας προέρχεται κατά κύριο λόγο από τις ετήσιες στατιστικές κάθε επιμέρους σταδίου της ποινικής δικαιοσύνης, ξεκινώντας κατά βάσει από τη σύλληψη ή την απόδοση κατηγορίας, μέχρι την τελεσίδικη καταδίκη και την έκτιση της επιβληθείσας ποινής. Ο συγκερασμός των δεδομένων που προκύπτουν από την στατιστική επετηρίδα της Αστυνομίας, από την στατιστική της Δικαιοσύνης και τέλος από την στατιστική του Σωφρονιστικού Συστήματος μπορεί να αποδώσει μια πρώτη εικόνα της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, χωρίς όμως τα στοιχεία που ενδεχομένως να προκύψουν να θεωρούνται a priori η μοναδική ή πραγματική εικόνα της υπάρχουσας εγκληματικότητας.

Οι μελετητές της εγκληματικότητας, δίνουν ιδιαίτερη ερευνητική έμφαση σε συγκεκριμένα αδικήματα τα οποία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε εγκλήματα: **α)** Κατά της ιδιοκτησίας/περιουσίας (π.χ. ληστείες, κλοπές, διαρρήξεις, απάτες), **β)** Βίας κατά προσώπων (π.χ. ανθρωποκτονίες, βιασμοί, επιθέσεις), **γ)** Κατά της κοινωνίας γενικότερα (π.χ. οργανωμένο έγκλημα, σεξουαλική εκμετάλλευση, βανδαλισμοί, ναρκωτικά, πορνεία, επαιτεία, αρχαιοκαπηλία) και **δ)** Της τεχνολογίας ή του διαδικτύου (Miller, 2009).

Η στατιστική επετηρίδα της ΕΛ.ΑΣ, αποτελεί ετήσια έκδοση της Διεύθυνσης Πληροφορικής, στην οποία αναφέρονται τα στατιστικά στοιχεία όλων των αδικημάτων που βεβαιώθηκαν, των τροχαίων παραβάσεων, των οδικών τροχαίων και άλλων ατυχημάτων, καθώς και διάφορων άλλων θεμάτων αστυνομικής δραστηριότητας των Υπηρεσιών της ΕΛ.ΑΣ. Βάσει των δεδομένων αυτών, εξάγονται συμπεράσματα για την εγκληματικότητα, τόσο σε πανελλαδικό όσο και σε επίπεδο νομών-περιφερειών, η μελέτη των οποίων μπορεί να αποδώσει μια σαφή εικόνα των τάσεων της εγκληματικότητας των αλλοδαπών μεταναστών και την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την εξέλιξη των χαρακτηριστικών αυτής.

Η πιο πρόσφατα διαθέσιμη έκδοσή της, καλύπτει αναλυτικά το έτος 2012 και συνοπτικά την περίοδο 2001-2011. Στους σχετικούς στατιστικούς πίνακες, γίνεται διαχωρισμός Ελλήνων και αλλοδαπών, χωρίς όμως περαιτέρω κατηγοριοποιήσεις (εθνικότητα, φυλή, έτος παρουσίας στην Ελλάδα, καθεστώς παραμονής, ηλικία, κ.ά.). Τα στοιχεία προέρχονται από το αρχείο που τηρεί ο Κλάδος Ασφαλείας του Αρχηγείου της Αστυνομίας (ΑΕΑ) και ειδικότερα η Διεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας

(ΔΔΑ) η οποία και χειρίζεται σε επιτελικό επίπεδο θέματα που αφορούν στη δίωξη των εγκλημάτων κατά της ζωής, της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιοκτησίας και των περιουσιακών δικαιωμάτων, τον έλεγχο της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών, του λαθρεμπορίου, της αρχαιοκαπηλίας, καθώς επίσης και του οργανωμένου, του οικονομικού και του ηλεκτρονικού εγκλήματος (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012).

Μελετώντας τον πίνακα αλλά και τα γραφήματα που ακολουθούν, προκύπτουν σημαντικά συμπεράσματα σχετικά με την εγκληματικότητα των αλλοδαπών στην Ελλάδα την περίοδο έναρξης αλλά και ουσιαστικής εδραίωσης της οικονομικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα προκύπτει ότι:

1. Κατά την υπό μελέτη περίοδο (1998-2012), οι ημεδαποί εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά συμμετοχής στη διάπραξη των περισσότερων εγκλημάτων συγκριτικά με τους αλλοδαπούς, με εξαίρεση τα αδικήματα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, της επαιτείας και της πλαστογραφίας, όπου το ποσοστό συμμετοχής των αλλοδαπών δραστών είναι υψηλότερο από αυτό των ημεδαπών
2. Οι αλλοδαποί μετανάστες εμφανίζουν ιδιαίτερα αυξημένο ποσοστό συμμετοχής σε εγκλήματα όπως αυτό της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, της επαιτείας, της πλαστογραφίας, του λαθρεμπορίου και της ληστείας, με αποτέλεσμα να υπερκεράσουν ακόμα και την εγκληματικότητα του γηγενούς πληθυσμού (Γράφημα 31, 34, 35, 37 και 40)
3. Οι αλλοδαποί μετανάστες διαπράττουν σε ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό (υψηλότερο από τους Έλληνες) αδικήματα που σχετίζονται με την οικονομική τους κατάσταση και την προσπάθεια παραμονής τους στην χώρα μας. Χαρακτηριστικό είναι το ποσοστό συμμετοχής των αλλοδαπών μεταναστών στη διάπραξη του αδικήματος της πλαστογραφίας, όπου το ποσοστό συμμετοχής για το 2010 ανήλθε στο 96,54% (Γράφημα 35) ενώ για το αδίκημα της επαιτείας το αντίστοιχο ποσοστό για το 2012 άγγιξε το 90,65% (Γράφημα 34)
4. Σημαντική είναι και η συμμετοχή των αλλοδαπών μεταναστών στο λαθρεμπόριο. Ενώ τα ποσοστά συμμετοχής των Ελλήνων εμφανίζουν αυξητικές τάσεις για τα αδικήματα της απάτης και της εκβίασης (Γράφημα 32 και 33 αντίστοιχα), οι αλλοδαποί εμφανίζουν «προτίμηση» στο λαθρεμπόριο, εμφανίζοντας υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής από τους Έλληνες από το 2010 μέχρι και το 2012, όταν και το εν λόγω ποσοστό ήταν 65,46% (Γράφημα 37).
5. Από τα γραφήματα των αδικημάτων που μελετώνται, προκύπτει η διάπραξη εκ μέρους των αλλοδαπών μεταναστών, βίαιων και κοινωνικά ειδεχθών αδικημάτων

(ανθρωποκτονίες, βιασμοί, σεξουαλική εκμετάλλευση, ληστείες, διακίνηση ναρκωτικών), γεγονός που δικαιολογεί εν μέρει το αίσθημα ανασφάλειας της πλειοψηφίας των Ελλήνων πολιτών και των αρνητικών στερεοτυπικών συμπεριφορών απέναντι στις συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες (Γράφημα 29, 30, 31 και 40).

6. Μελετώντας την ποσοστιαία κατανομή των δραστών με ανάγωγες στο σύνολο για κάθε επιμέρους κατηγορία (αλλοδαποί δράστες/Έλληνες δράστες), προκύπτει μια ιδιαίτερη εγκληματική «υπερδραστηριοποίηση» των αλλοδαπών μεταναστών. Στα περισσότερα αδικήματα και ιδιαίτερα στα βίαια εγκλήματα, οι αλλοδαποί δράστες εμφανίζουν ποσοστά συμμετοχής που κυμαίνονται για παράδειγμα στις ανθρωποκτονίες από 33,24% έως 42,24% (Γράφημα 29), στους βιασμούς από 36,70% έως 50,79% (Γράφημα 30) και στις κλοπές-διαρρήξεις από 42,94% έως 51,45% (Γράφημα 38).

7. Από την ανάγνωση των αποτελεσμάτων, προκύπτει επίσης ότι στην ελληνική περίπτωση δεν επιβεβαιώνεται η θεωρητική αντίληψη που αποδίδει στους αλλοδαπούς αποκλειστικά την διάπραξη αδικημάτων κατά της περιουσίας/ιδιοκτησίας και την απουσία σημαντικής εκπροσώπησης σε εγκλήματα βίας. Στην Ελλάδα, παρατηρείται σημαντική εκπροσώπηση των αλλοδαπών μεταναστών και στην κατηγορία των εγκλημάτων βίας, γεγονός που επιβεβαιώνει την άποψη ότι αλλοδαποί, ναι μεν διαπράττουν εγκλήματα που έχουν οικονομικό κίνητρο (κλοπές, διαρρήξεις, κλοπές τροχοφόρων, απάτες, ζωοκλοπές κ.α.) αλλά η μορφή αυτή εγκληματικότητας αποτελεί για πολλούς τον «προθάλαμο» διάπραξης σοβαρότερων εγκλημάτων βίας (Reid, Weiss, Adelman, & Jaret, 2005).

8. Την περίοδο 2008-2012, όταν και ουσιαστικά εδραιώνεται η οικονομική κρίση στην Ελλάδα, παρατηρείται αυξητική τάση στα περισσότερα υπό μελέτη αδικήματα μεταξύ των οποίων στις ληστείες, με σημαντική αύξηση των Ελλήνων δραστών (Γράφημα 40 και 41), στις ανθρωποκτονίες, στις απάτες, στους εκβιασμοί, στο λαθρεμπόριο, αλλά και στις κλοπές-διαρρήξεις (Γράφημα 41). Από την λεπτομερή μελέτη των στοιχείων διαφαίνεται η αυξητική τάση συμμετοχής των ημεδαπών δραστών σε αδικήματα που έχουν οικονομικό κυρίως κίνητρο τέλεσης, προκαλώντας και την γενικότερη αύξηση της εγχώριας εγκληματικότητας την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Χαρακτηριστικό είναι το ποσοστό συμμετοχής των ημεδαπών στο αδίκημα της απάτης, όπου από 415

δράστες το 2008 έφτασε τους 1.070 το 2012, όπως φαίνεται στον πίνακα 6. Το συγκεκριμένο ποσοστό συμμετοχής ουσιαστικά ανήλθε στο 90,45% από 69,75% (Γράφημα 32).

9. Εξίσου σημαντικά είναι τα αποτελέσματα της εγκληματικής τάσης που παρατηρείται στα αδικήματα των κλοπών/διαρρήξεων και των ληστειών, τα οποία εκτός από υψηλή θεατότητα έχουν και σημαντικό κοινωνικό αντίκτυπο. Και στις δύο αυτές κατηγορίες αδικημάτων, που στρέφονται κατά της ιδιοκτησίας/περιουσίας, παρατηρείται αρχικά η σημαντική αύξηση των δραστών και του αντίστοιχου ποσοστού συμμετοχής από την πλευρά των αλλοδαπών, επιβεβαιώνοντας την υπάρχουσα θεωρία που κατατάσσει τους αλλοδαπούς μετανάστες στις πρώτες θέσεις των πιο ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που πλήττονται σε περιπτώσεις οικονομικής υφέσεις, οδηγώντας πολλούς εξ' αυτών στην παρανομία.

10. Ενδιαφέροντα συμπεράσματα προκύπτουν από την μελέτη των στοιχείων εγκληματικότητας μετά το 2010, όταν και παρατηρείται μια σημαντική μεταστροφή της υπάρχουσας κατάστασης. Όσο πιο έντονη γίνεται η οικονομική κρίση, τόσο πιο πολύ αυξάνεται εκ μέρους των ημεδαπών η διάπραξη συγκεκριμένων αδικημάτων που στρέφονται κατά της ιδιοκτησίας/περιουσίας. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα και με το γράφημα 38, το ποσοστό συμμετοχής των ημεδαπών δραστών στις κλοπές-διαρρήξεις ξεπερνά, από το 2010 έως και το 2012, το αντίστοιχο ποσοστό των αλλοδαπών δραστών, ενώ η ίδια τάση παρατηρείται και στο αδίκημα της ληστείας μετά το 2011 (Γράφημα 40).

11. Παρά την αυξητική τάση συμμετοχής των ημεδαπών στη διάπραξη αρκετών εκ των υπό μελέτη αδικημάτων, παρατηρείται μείωση στην αναλογία συμμετοχής τους στον αριθμό κρατούμενων από 2008 έως και το 2012 στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας (63,20% έναντι 36,80% για το 2012). Το συγκεκριμένο βέβαια γεγονός, δεν πρέπει να οδηγήσει στην εξαγωγή αδόκιμων και άνευ περαιτέρω διερεύνησης συμπερασμάτων, καθόσον η κατάσταση που προκύπτει από τα δεδομένα της έρευνας, μπορεί να αποδοθεί σε πληθώρα επιμέρους παραγόντων μεταξύ των οποίων και στην υπάρχουσα ανισότητα των αλλοδαπών δραστών, συγκριτικά με τους ημεδαπούς κατηγορουμένους, τόσο στο στάδιο απονομής της δικαιοσύνης όσο και σε αυτό του μετέπειτα σωφρονισμού τους (Γράφημα 42) (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων).

Γράφημα 29: Συμμετοχή σε Ανθρωποκτονίες (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

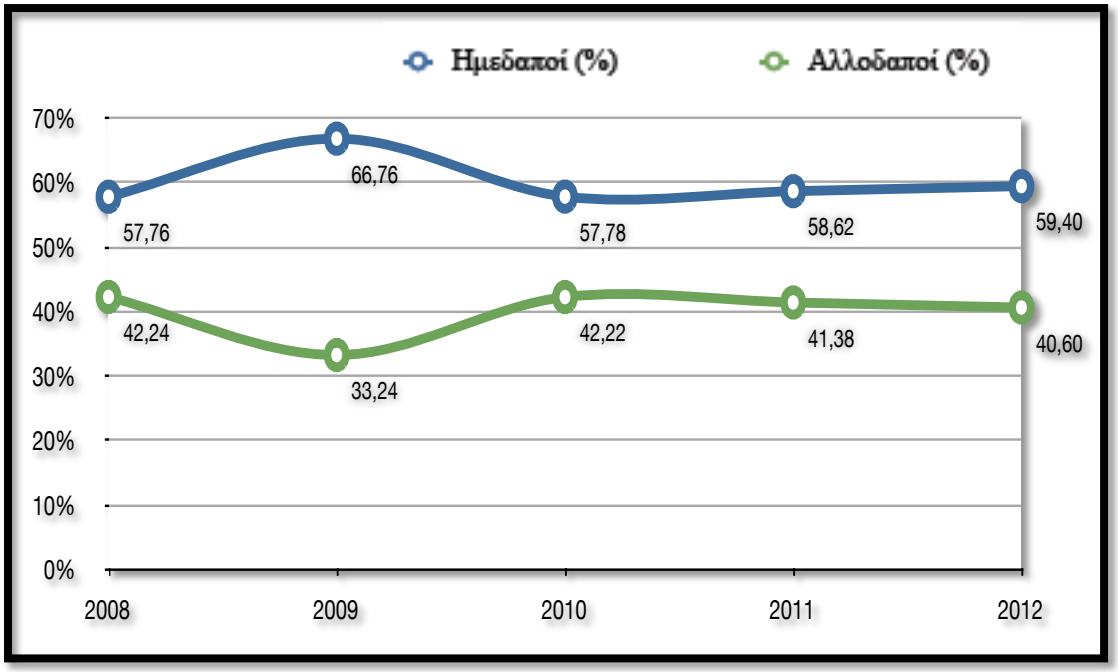

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 30: Συμμετοχή σε Βιασμούς (Τελεσμένα-Απόπειρες) (%)

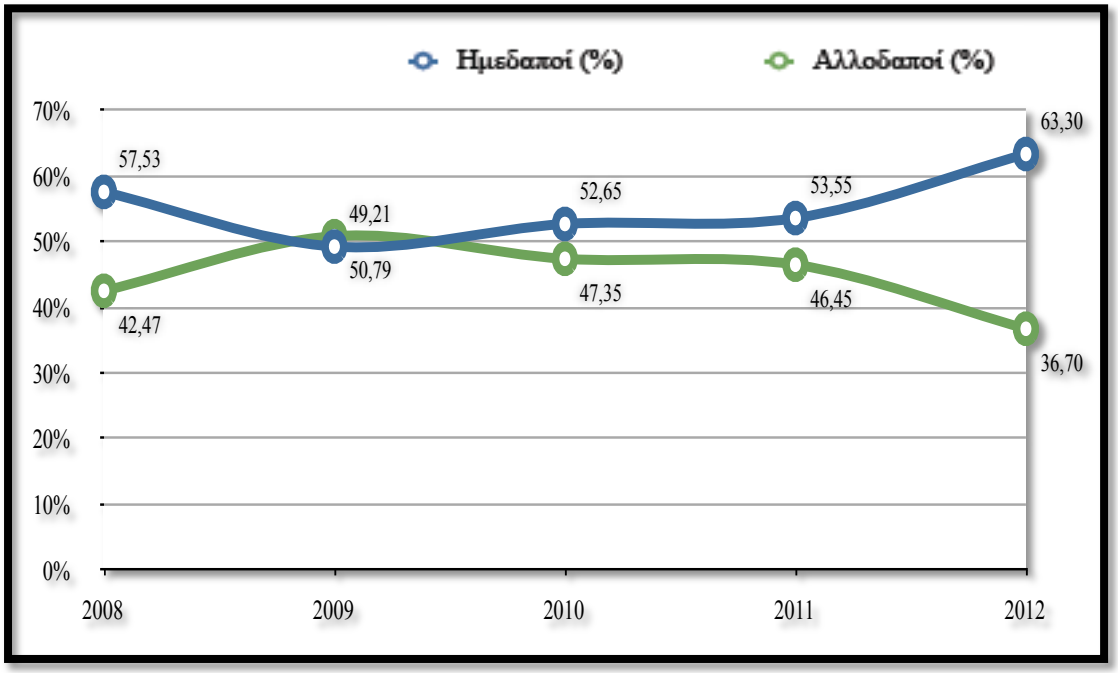

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 31: Συμμετοχή σε Σεξουαλική Εκμετάλλευση (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

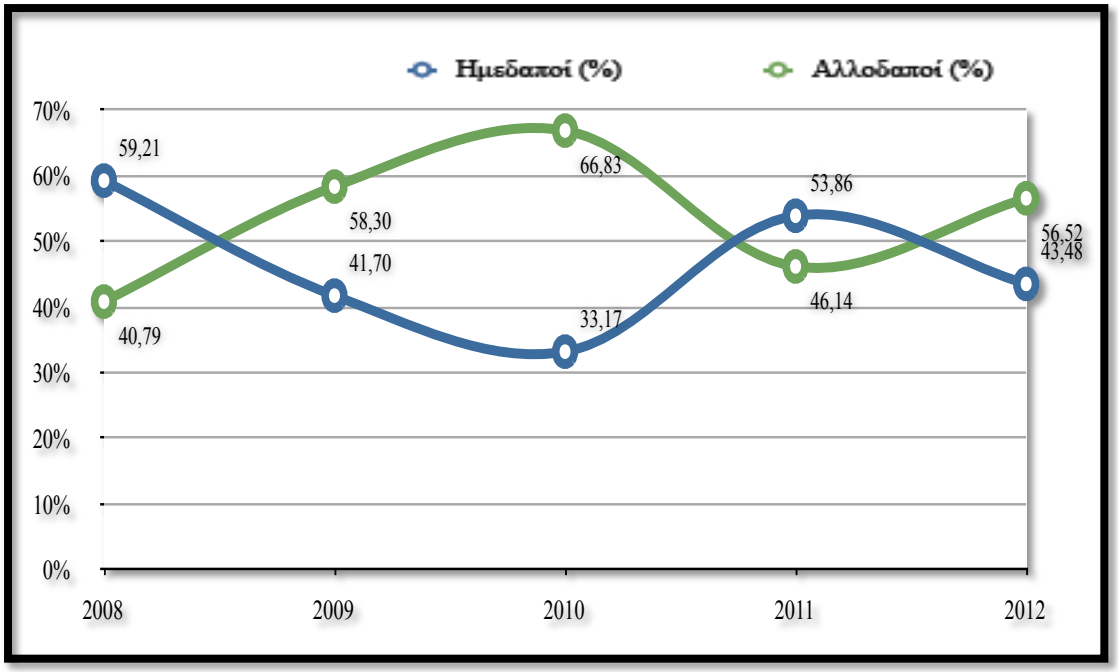

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 32: Συμμετοχή σε Απάτες (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

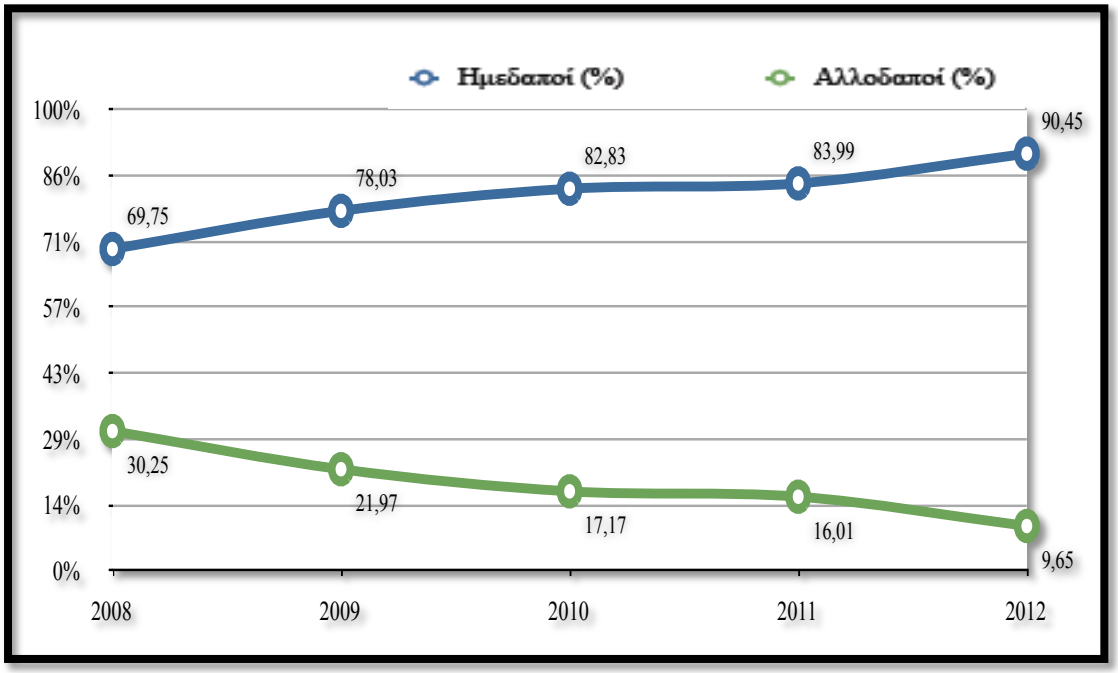

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 33: Συμμετοχή σε Εκβιασμούς (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

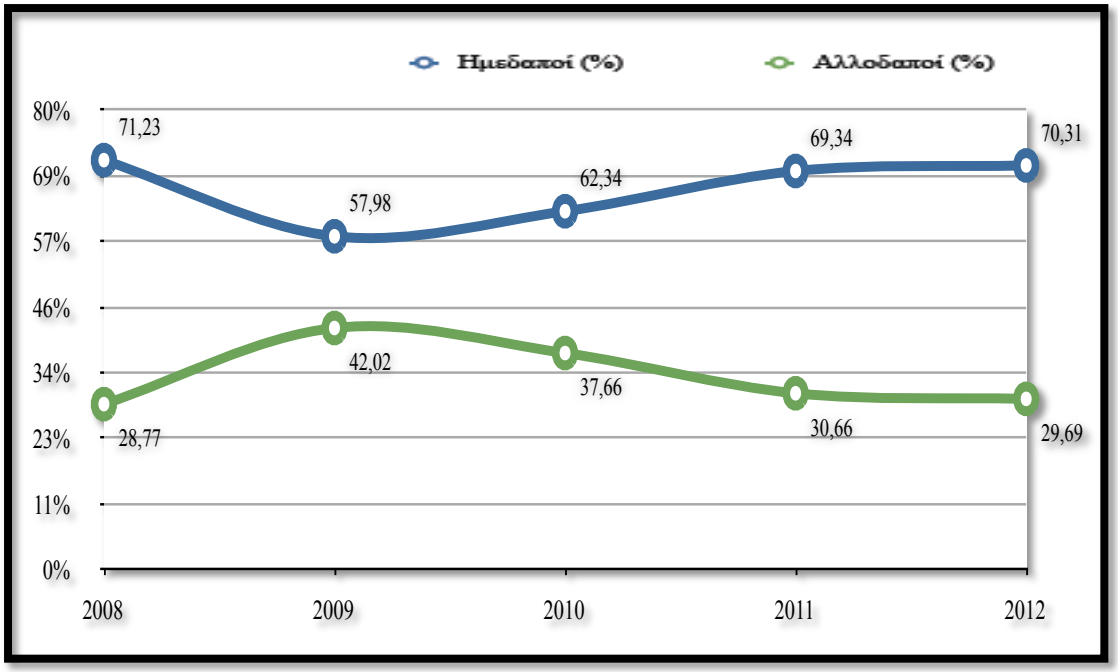

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 34: Συμμετοχή σε Επαιτεία (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

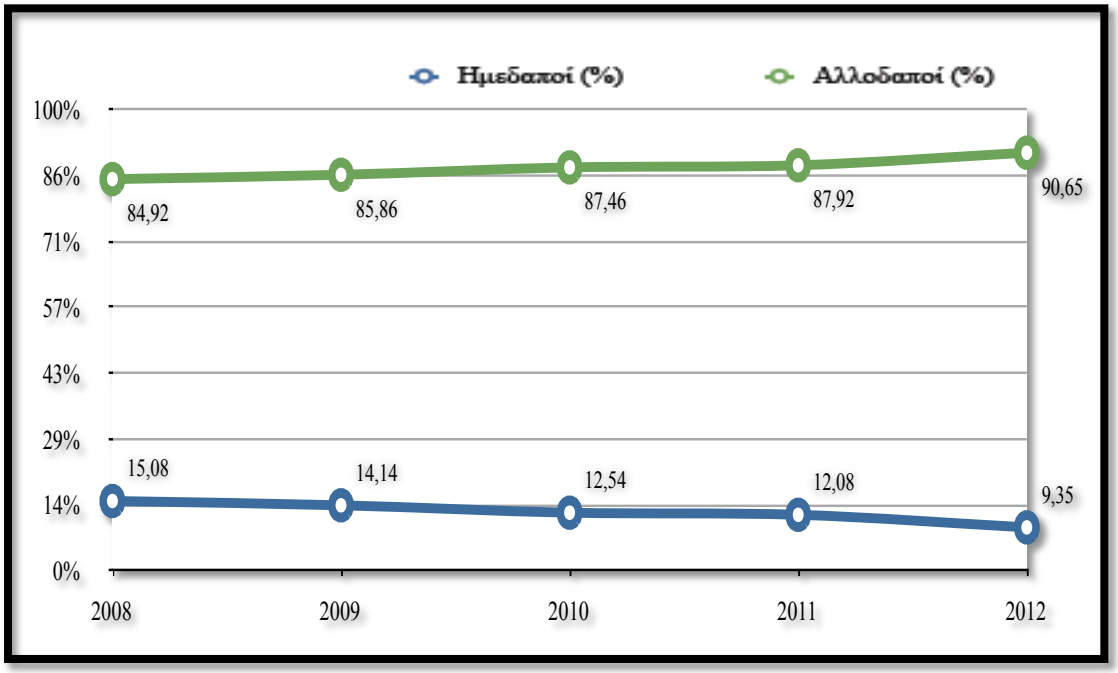

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 35: Συμμετοχή σε Πλαστογραφία (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

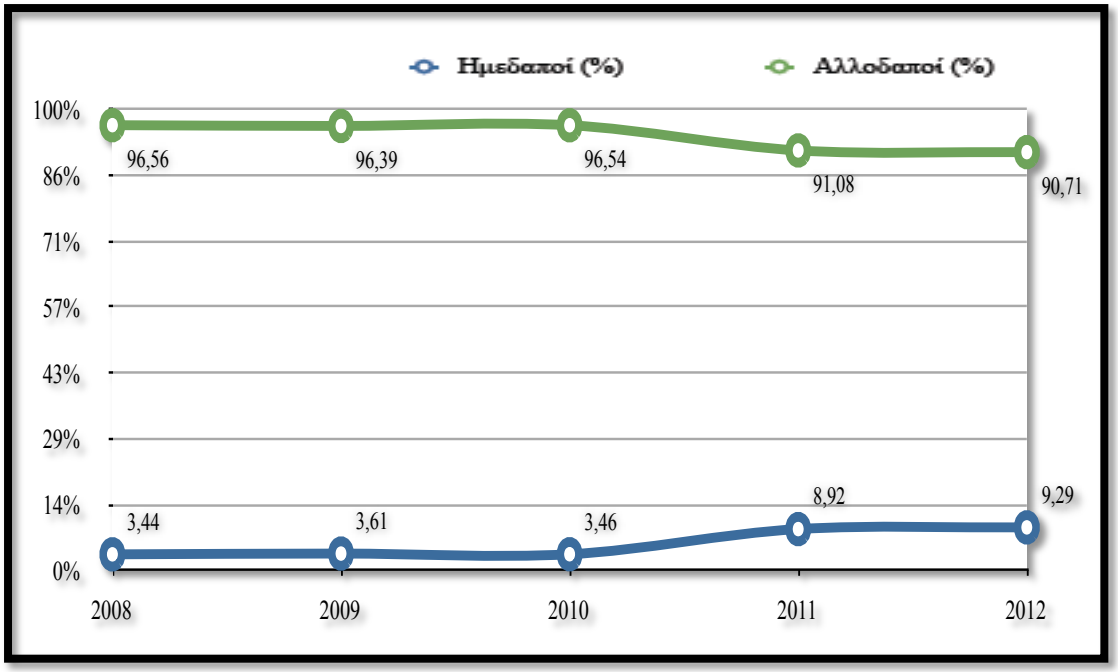

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 36: Συμμετοχή σε Αδικήματα του Ν. Περί Όπλων (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

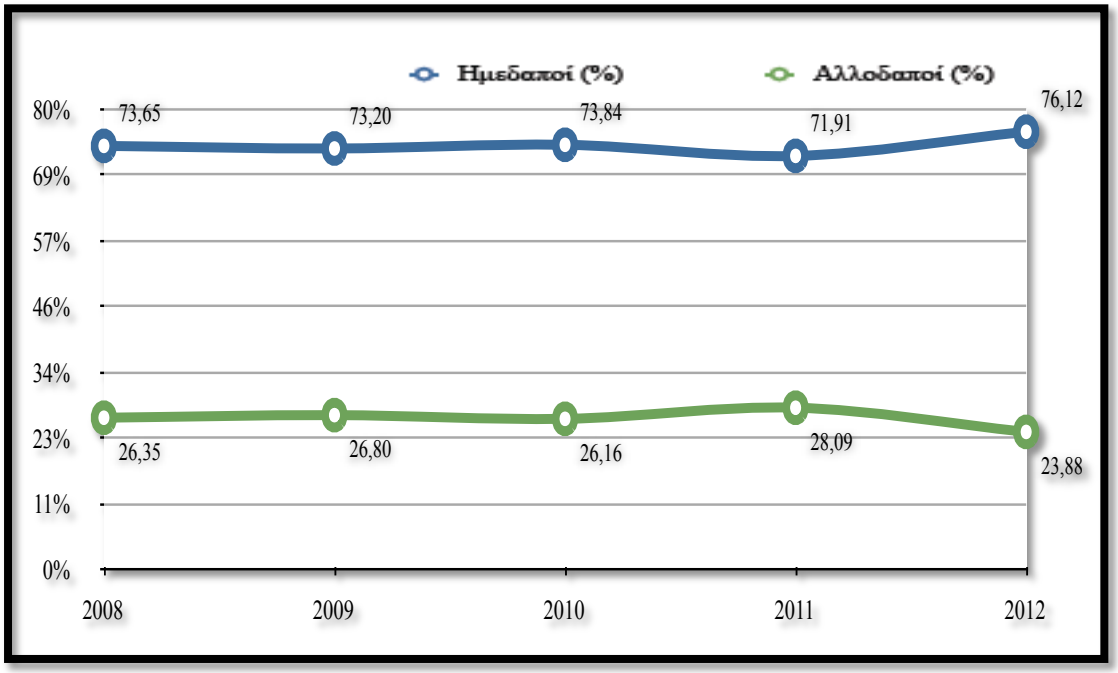

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 37: Συμμετοχή σε Λαθρεμπόριο (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

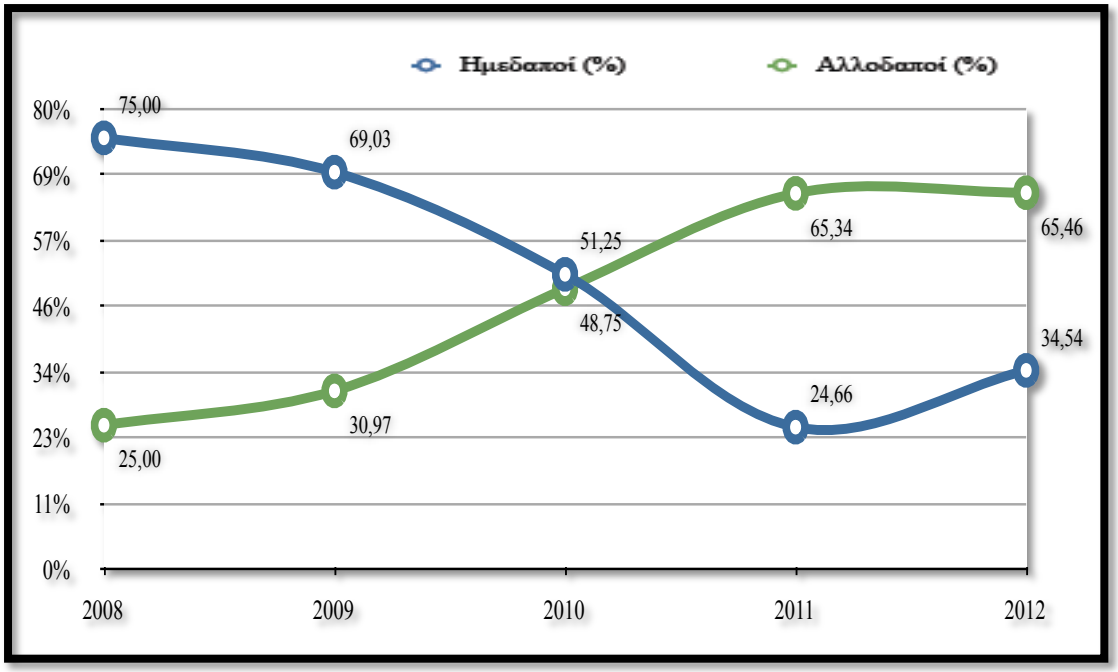

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 38: Συμμετοχή σε Κλοπές και Διαρρήξεις (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

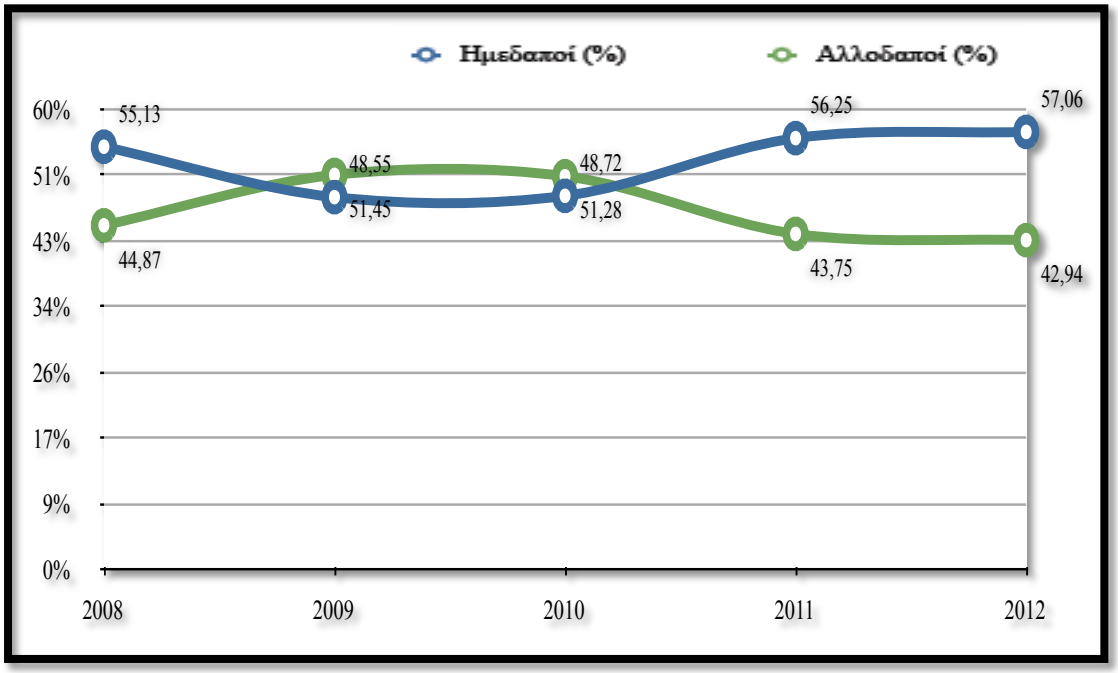

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 39: Συμμετοχή σε Κλοπές Τροχοφόρων (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

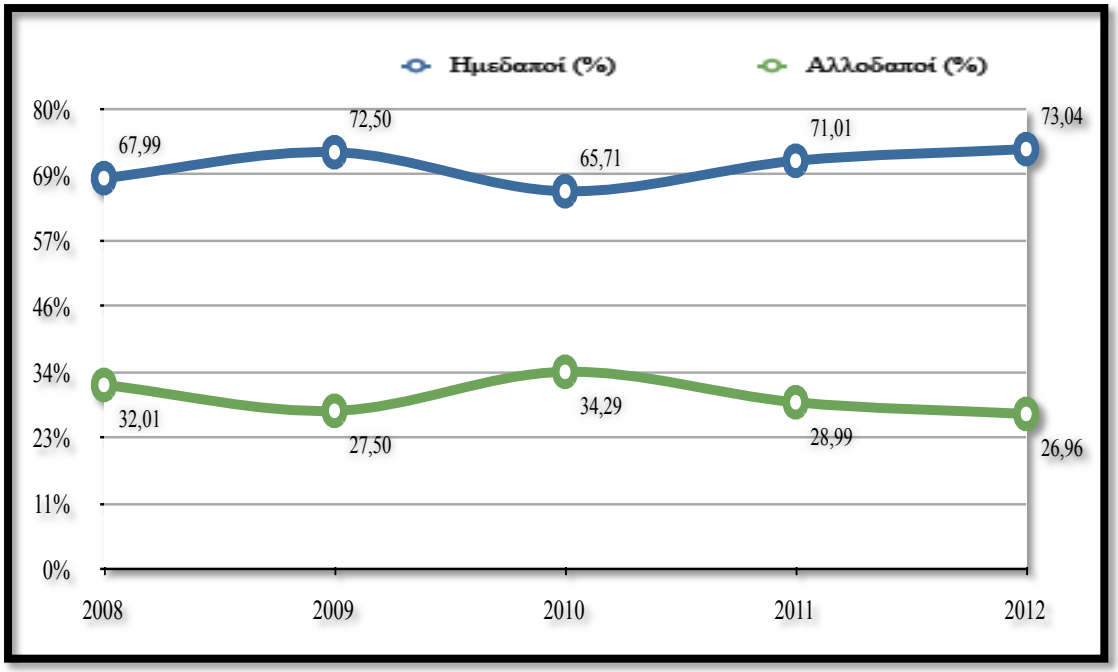

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 40: Συμμετοχή σε Ληστείες (Τετελεσμένα-Απόπειρες) (%)

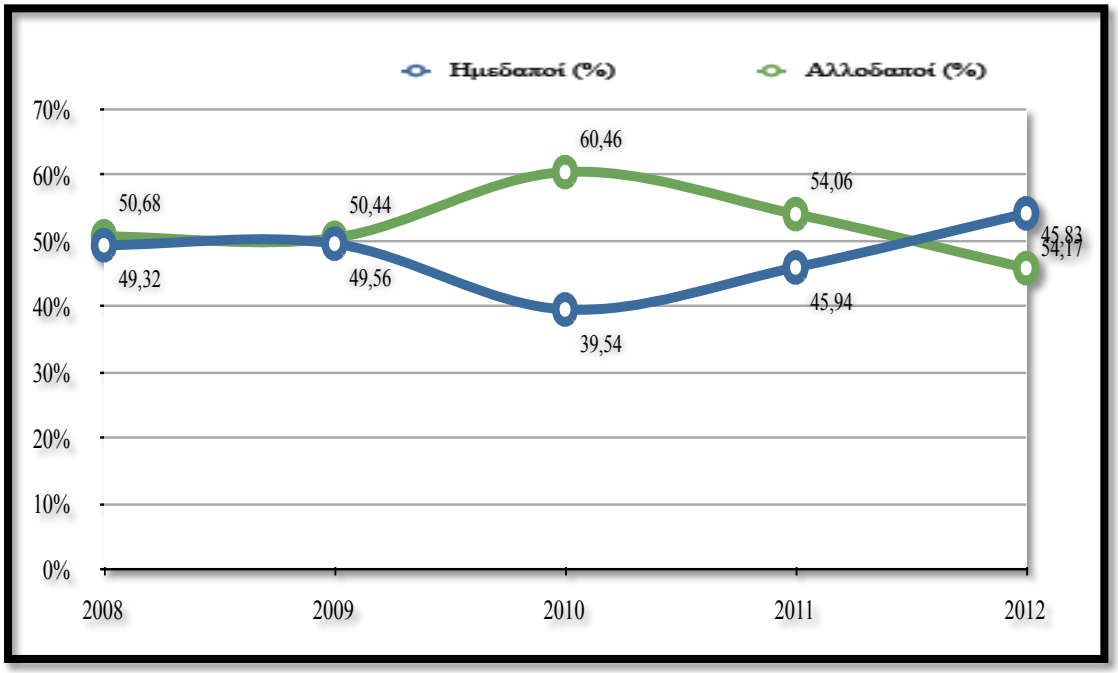

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Πίνακας 5: Συνολικός Αριθμός Δραστών στα Κυριότερα Εγκλήματα κατά της Ζωής και της Ιδιοκτησίας στην Ελλάδα την Περίοδο 2008-2012

Δράστες / Έτη	Ανθρωποκτονίες	Βιασμοί	Σεξουαλική εκμετάλλευση	Κλοπές-Διαρρήξεις	Κλοπές τροχοφόρων	Ληστείες
2008	348	292	755	10.697	1.759	1.174
2009	373	252	1.048	12.270	1.913	1.578
2010	424	264	1.251	13.784	1.680	2.246
2011	435	211	466	16.707	2.225	2.473
2012	431	188	943	16.729	2.203	2.387

Πηγή: (ΕΛ.ΑΣ, 2008-2012)

Γράφημα 41: Συνολικός Αριθμός Δραστών στα Κυριότερα Εγκλήματα κατά της Ζωής και της Ιδιοκτησίας στην Ελλάδα την Περίοδο 2008-2012

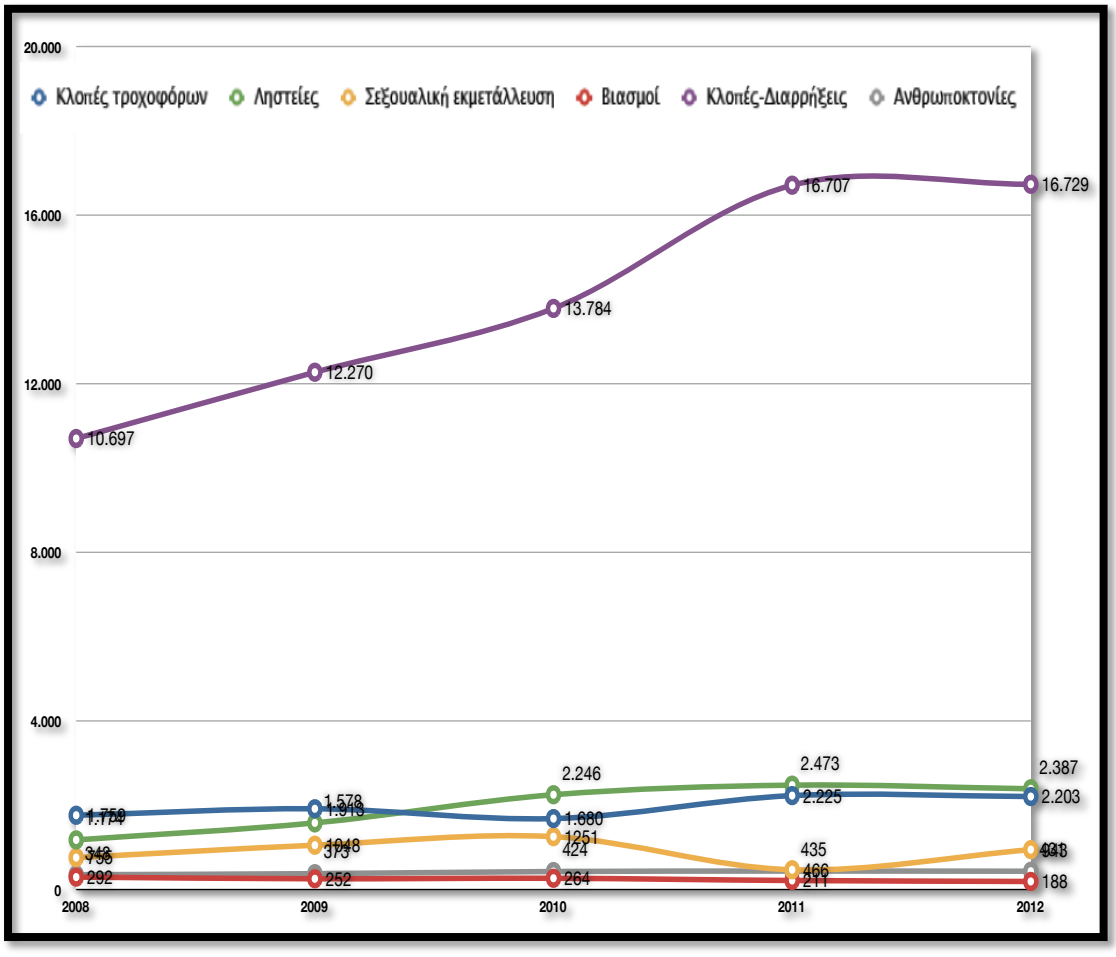

Πηγή: Πίνακας 5

Γράφημα 42: Κρατούμενοι στα Σωφρονιστικά Καταστήματα της Ελλάδας (2003-2012) επί της (%)

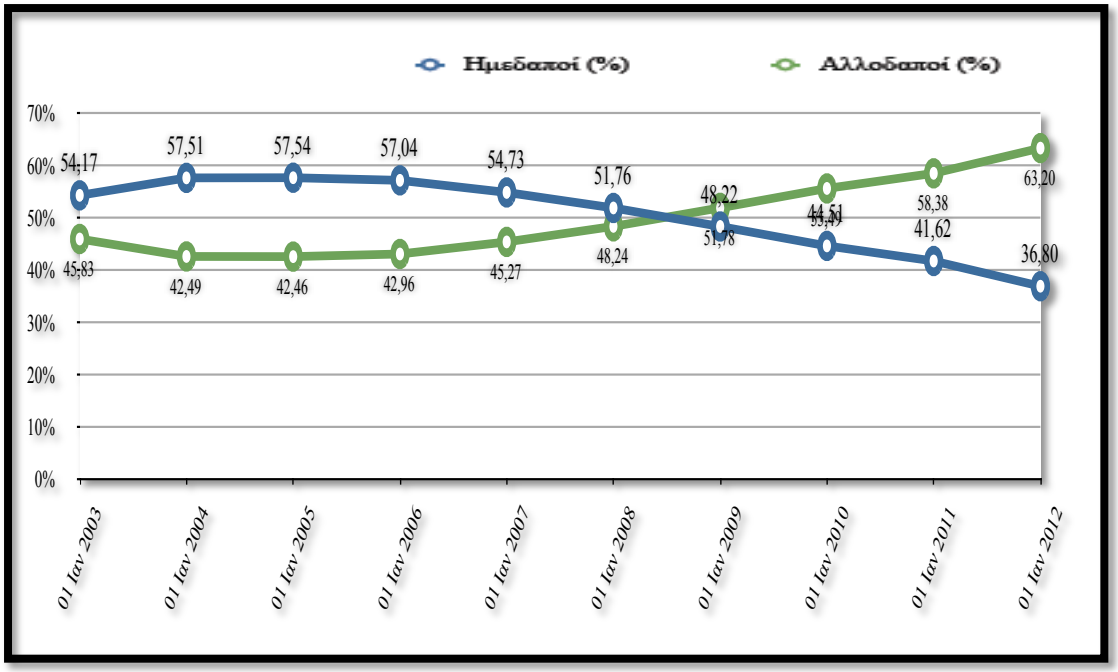

Πηγή: (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων)

4.7.6 Η Εξέλιξη των Χαρακτηριστικών της Εγκληματικότητας των Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα

Η αδιαμφισβήτητη υπερεκπροσώπηση της εθνοτικής ομάδας των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα οδήγησε στην γενίκευση αντιλήψεων που ταύτιζαν τον απλό οικονομικό μετανάστη με τον Αλβανό λαθρομετανάστη εγκληματία. Οι λόγοι «δαιμονοποίησης» όλων των Αλβανών μεταναστών, ειδικά τα πρώτα χρόνια μετανάστευσής τους στην Ελλάδα, οφείλονται σε πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές, εθνικές ακόμα και πολιτισμικές στερεοτυπικές αντιλήψεις τμήματος του γηγενή πληθυσμού. Μεταξύ των σημαντικότερων είναι ο ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός νόμιμων αλλά και παράτυπων μεταναστών, η γεωγραφική κατανομή τους στην Ελλάδα, η υψηλή θεατότητά τους, ο αιφνίδιος τρόπος άφιξής τους, η κοινωνικοοικονομική κατάστασή τους και η πολιτική-εθνική αντιπαλότητα των δύο λαών (Καρύδης, 2001).

Λόγω των ιδιαίτερων αυτών χαρακτηριστικών, η εθνοτική ομάδα των Αλβανών μεταναστών «υποσκίασε» τις άλλες μεταναστευτικές ομάδες και μονοπώλησε το ερευνητικό ενδιαφέρον των περισσότερων κλάδων που ασχολήθηκαν με την μετανάστευση στην Ελλάδα. Σε ότι αφορά την εγκληματικότητα της

συγκεκριμένης μεταναστευτικής ομάδας παρατηρείται σημαντική αλλαγή της εικόνας που παρουσίαζε πριν την εδραίωση της οικονομικής κρίσης στη χώρα.

Βάσει των στατιστικών της ΔΔΑ του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ., από το 1998 μέχρι και το 2010 παρατηρείται ραγδαία αύξηση του αριθμού των συλλήψεων αλλοδαπών (δεν συμπεριλαμβάνονται οι συλλήψεις για παράτυπη είσοδο και διαμονή) που το 2010 ξεπέρασαν τις 27.000 (Γράφημα 43). Η μεγαλύτερη αύξηση παρατηρήθηκε την περίοδο 2006-2010, όταν και η Ελλάδα δέχτηκε σημαντικές, σε αριθμό, μεταναστευτικές ροές από την Ασία και την Αφρική μεταβάλλοντας το μέχρι πρότινος «μεταναστευτικό μοτίβο» της χώρας. Η είσοδος τόσο μεγάλου αριθμού νέων μεταναστών, που δεν τηρούσαν στις περισσότερες των περιπτώσεων τις νόμιμες διατυπώσεις εισόδου και παραμονής, είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή των χαρακτηριστικών της εγκληματικότητας των αλλοδαπών μεταναστών, που μέχρι εκείνη την περίοδο αντιπροσωπευόταν (πάνω από το 50%) από τους αλβανικής υπηκοότητας δράστες (Γράφημα 44).

Η υπάρχουσα κατάσταση μεταβάλλεται ουσιαστικά από το 2006 και μετά, όταν και το ποσοστό συμμετοχής των αλβανικής υπηκοότητας δραστών στο συνολικό αριθμό συλλήψεων αλλοδαπών στην Ελλάδα μειώνεται δραματικά. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι για το 2010 από τους 27.016 αλλοδαπούς δράστες για διάφορα αδικήματα, οι αλβανικής υπηκοότητας δράστες ήταν μόλις 4.847, αποτελώντας ουσιαστικά το 17,94% του συνολικού αριθμού των δραστών όταν το αντίστοιχο ποσοστό για το 2001 ήταν 45,42% (Γράφημα 44).

Από τα προρρηθέντα, προκύπτει η αλλαγή των χαρακτηριστικών της εγκληματικότητας των αλλοδαπών στην Ελλάδα γεγονός που οφείλεται, εκτός των άλλων, στην εισροή μεταναστών από τα Υποσαχάρια κράτη και την Ασία αλλά και στην «ωρίμανση» της αλβανικής μετανάστευσης στην Ελλάδα που σταθεροποίησε τον αριθμό των δραστών και των εγκλημάτων που διαπράττονται από την συγκεκριμένη εθνοτική ομάδα. Η σημαντική αντιπροσώπευση νέων εθνοτικών ομάδων στον «εγκληματικό χάρτη» της χώρας, κάνει επιτακτική την ανάγκη επαναπροσδιορισμού του τρόπου αντιμετώπισης της εγχώριας εγκληματικότητας μέσω της κατανόησης των παραγόντων που οδηγούν τους αλλοδαπούς μετανάστες, αλλά και συγκεκριμένες εθνοτικές ομάδες, στην εμφάνιση παραβατικών συμπεριφορών και γενικότερης ανομίας. Οι δράσεις της ελληνικής Πολιτείας, μέσω των φορέων αυτής, πρέπει να είναι συντεταγμένες ώστε η εγκληματικότητα των

αλλοδαπών να μειωθεί και να αμβλυνθεί η κοινωνική «αρρυθμία» που προκύπτει λόγω της αντιπαράθεσης Ελλήνων και αλλοδαπών μεταναστών.

Η Ελλάδα από τα τέλη του 2008 μέχρι και σήμερα, βιώνει την χειρότερη οικονομική περίοδο της μεταπολίτευσης με δυσοίωνες προβλέψεις για το άμεσο μέλλον. Η καταβαράθρωση των βασικών μακροοικονομικών δεικτών της ελληνικής οικονομίας και τα δυσβάστακτα μέτρα που επέβαλαν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η ΕΕ, οδήγησαν, εκτός των άλλων, στην ανάδειξη-αναθέρμανση ζητημάτων που συνδέονται άμεσα με την μετανάστευση και αφορούν τον ρατσισμό, την ξενοφοβία και την εγκληματικότητα των αλλοδαπών καλλιεργώντας ένα κλίμα γενικευμένης κοινωνικής ανασφάλειας, που σε ορισμένες περίπτωσης μετατρέπεται σε φοβία, με σοβαρό κίνδυνο να «διαρρηχθούν» οι υπάρχουσες σχέσεις των αλλοδαπών με τον γηγενή πληθυσμό και να προκληθούν σοβαρές κοινωνικές και όχι μόνο αναταραχές.

Η «αποστειρωμένη» μελέτη τόσο ευαίσθητων κοινωνικών ζητημάτων, όπως αυτό που πραγματεύεται η παρούσα υποενότητα, μπορεί να συνεισφέρει στην αποκλιμάκωση των ήδη τεταμένων σχέσεων μεταξύ των αλλοδαπών και των Ελλήνων πολιτών προσφέροντας την εναλλακτική μίας οπτικής έξω από εντάσεις, προκαταλήψεις ή αναπαραστάσεις που δύνανται να δυναμιτίσουν και να επιδεινώσουν την υπάρχουσα κατάσταση. Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών στην Ελλάδα και ο βαθμός συμμετοχής τους στην αύξηση των καταγεγραμμένων παραβατικών συμπεριφορών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η αύξηση των ιδιαίτερα ειδεχθών εγκληματικών συμπεριφορών (οργανωμένο έγκλημα, βιασμοί, φόνοι, ανθρωποκτονίες, ληστείες κ.ά.), πρέπει να μελετηθεί σε βάθος ώστε να αποκατασταθεί η αλήθεια του βαθμού συμμετοχής τους στην ελληνική εγκληματική πραγματικότητα και να διαφωτιστεί, όσο το δυνατόν περισσότερο, η «γκρίζα ζώνη» του ζητήματος που διχάζει σε μεγάλο βαθμό την ελληνική κοινή γνώμη (Bartol, 1995, σσ. 9-10).

Άποψη του γράφοντα, είναι ότι η μελέτη του εν λόγω ζητήματος λόγω του πολυπαραγοντικού χαρακτήρα του πρέπει να δίνει έμφαση τόσο στην προσωπικότητα και την ψυχολογική συγκρότηση του κάθε παραβάτη ξεχωριστά όσο και στους εξωγενείς παράγοντες που δύνανται πολλές φορές να προκαθορίζουν την συμπεριφορά ενός ατόμου. Επιπροσθέτως, το εν λόγω ζήτημα χρήζει περαιτέρω μελέτης ώστε να διαφωτιστούν οι επιμέρους πτυχές του και να κατανοηθούν οι λόγοι που η εγκληματικότητα των αλλοδαπών έχει αναδειχθεί σε «προμετωπίδα» των

προβλημάτων που η μετανάστευση δημιουργεί στην χώρα υποδοχής και στην εγχώρια κοινωνία ειδικότερα.

Η μελέτη της εγκληματικότητα των αλλοδαπών στην Ελλάδα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη την παρούσα οικονομική συγκυρία, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στους οικονομικούς παράγοντες που μπορούν να αποτελέσουν ενδογενείς ή εξωγενείς παράγοντες εμφάνισης παραβατικής συμπεριφοράς. Οι δυσάρεστες συνέπειες της οικονομικής κρίσης έχουν δημιουργήσει ισχυρούς παράγοντες που βοηθούν στην εμφάνιση εγκληματικής συμπεριφοράς από την πλευρά των ασθενέστερων κυρίως κοινωνικών στρωμάτων, επιβάλλοντας την άμεση λήψη μέτρων προκειμένου να υποβοηθηθούν τα άτομα που πλήττονται σε μεγαλύτερο βαθμό ώστε να αποφευχθούν παραβατικές συμπεριφορές.

Η βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου απονομής δικαιοσύνης, του σωφρονιστικού συστήματος, η αποκατάσταση των κοινωνικών και πολιτισμικών σχέσεων μεταξύ των Ελλήνων και των αλλοδαπών, η εξάλειψη οικονομικών ανισοτήτων και ο επαναπροσδιορισμός λανθανουσών κοινωνικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων, αποτελούν μερικά από τα αναγκαία μέτρα που ενδεχομένως θα ανακόψουν την περαιτέρω «διάβρωση» των κοινωνιών λόγω της σύγκρουσης των αλλοδαπών με τον γηγενή πληθυσμό και θα επαναφέρουν μακροπρόθεσμα την κοινωνική γαλήνη και το τόσο αναγκαίο αίσθημα ασφάλειας για την εύρυθμη λειτουργία της ελληνικής κοινωνίας και όλων των δομών γύρω από αυτή.

Η εξεύρεση της «χρυσής τομής» ανάμεσα στο δικαίωμα των Ελλήνων πολιτών να διαβιούν στη χώρα τους, απολαμβάνοντας το δικαίωμα της ασφάλειας και το κατοχυρωμένο (σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο) δικαίωμα των μεταναστών για ισότητα και ισονομία πρέπει να αποτελεί το ζητούμενο της ελληνικής Πολιτείας, ώστε να ομαλοποιηθεί η συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών και εθνοτήτων στην ελληνική επικράτεια.

Η εγκληματικότητα είναι ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο το οποίο χρήζει ιδιαίτερης μελέτης ώστε να είναι εφικτή η έγκαιρη διαπίστωση των παραγόντων (οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών) που μπορούν να οδηγήσουν στην «αναθέρμανσή» του. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Moens G., «Το έγκλημα δεν είναι ένα απρόβλεπτο και ξαφνικό φαινόμενο αλλά η κατάληξη μια σειράς δυσμενών επιδράσεων σε μια προσωπικότητα σταδιακά αλλοιούμενη, η οποία όμως θα μπορούσε να έχει αποσπαστεί από την απροσαρμοστικότητα με μια έγκαιρη παρέμβαση» (Μπεζέ, 1985, σσ. 113-114).

Γράφημα 43: Αλλοδαποί Δράστες στις Κατηγορίες Εγκλημάτων που Τηρεί η ΔΔΑ τα Έτη 1998-2012

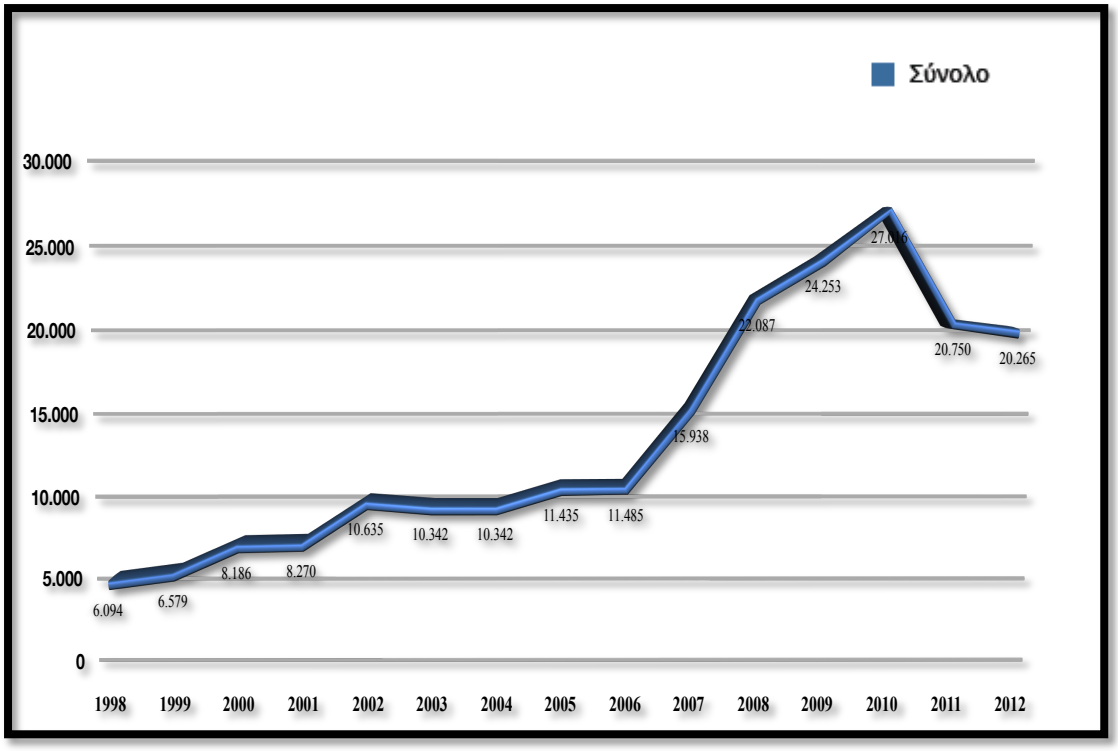

Πηγή: (Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, 2013)

Γράφημα 44: Αλλοδαποί Δράστες Συνολικά/Αλβανοί Δράστες στις Κατηγορίες Εγκλημάτων που Τηρεί η ΔΔΑ τα Έτη 1998-2012

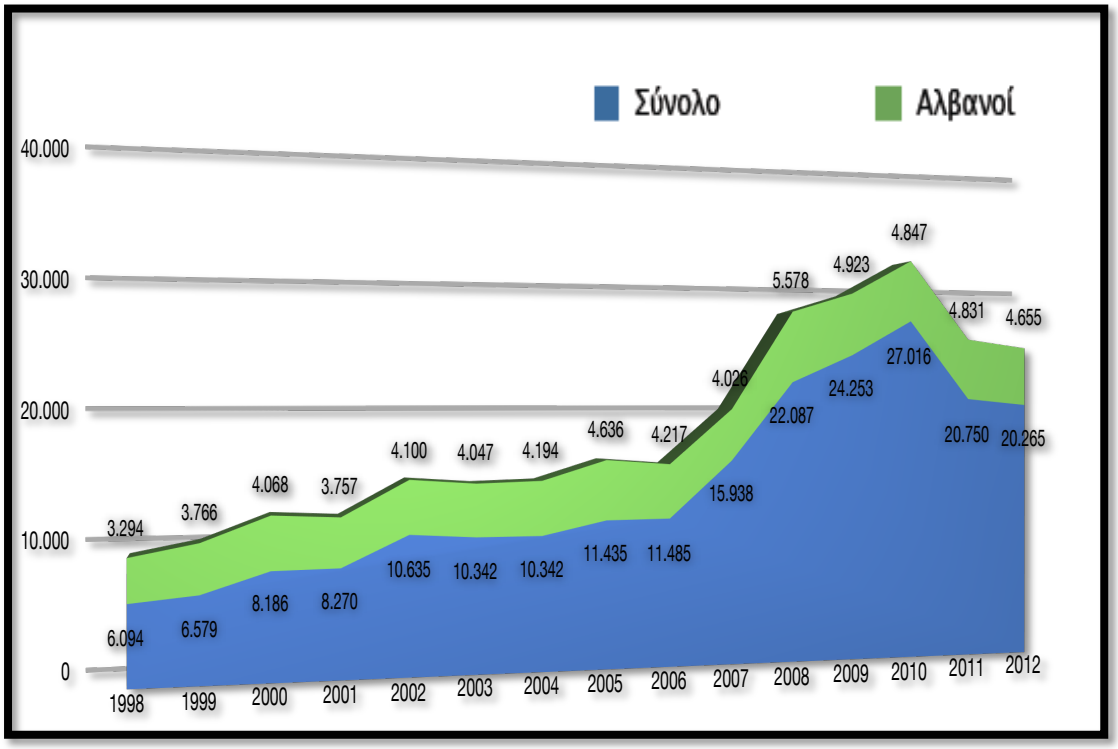

Πηγή: (Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, 2013)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΔΡΑΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΑΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ

5.1 Ερευνητικός Στόχος

Η επιστημονική μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα, εμφανίζει σημαντικά προβλήματα δυσχεραίνοντας την ολιστική κατανόηση των παραγόντων που δημιουργούν αλλά και διατηρούν τις σύγχρονες μεταναστευτικές ροές. Λόγω της ευμετάβλητης φύσης του φαινομένου, κρίνεται αναγκαία η διαρκής ερευνητική ανάλυση και ερμηνεία των τάσεων που επηρεάζουν και εν τέλει καθορίζουν την διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου αυτού τόσο στην Ελλάδα όσο και παγκοσμίως.

Η ύπαρξη όσο το δυνατόν μεγαλύτερου αριθμού διασταυρωμένων στατιστικών βάσεων, με επικαιροποιημένα δεδομένα, θα συνεισφέρει στον ουσιαστικό «εμπλουτισμό» της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, στοχεύοντας στην ολοκληρωμένη μελέτη του εν λόγω φαινομένου. Η απουσία πληθώρας στατιστικών και ερευνητικών δεδομένων, οφείλεται τόσο στην ανομοιογένεια του μεταναστευτικού πληθυσμού και στην ύπαρξη μόνο βασικών στοιχείων σχετικά με τον ακριβή αριθμό των μεταναστών, των μεταναστριών και των τέκνων τους όσο και στο γεγονός ότι, οι ομολογουμένως, σημαντικές έρευνες και μελέτες των τελευταίων ετών, δεν είναι επαρκείς διότι είναι κατακερματισμένες και αποσπασματικές, στερώντας την δυνατότητα γενικεύσεως στο σύνολο των μεταναστών που διαβιούν στην Ελλάδα.

Η πρωτογενής έρευνα πεδίου που παρουσιάζεται στο προτελευταίο κεφάλαιο του παρόντος πονήματος, αποτελεί ίσως το σημαντικότερο τμήμα της όλης διατριβής και επιδιώκει να καλύψει μέρος του ερευνητικού κενού που προαναφέρθηκε, συμβάλλοντας στην επικαιροποιημένη μελέτη των χαρακτηριστικών της αλβανικής μετανάστευσης στην Ελλάδα. Η παρούσα έρευνα πεδίου, διεξήχθη λαμβάνοντας υπόψη την πρόσφατη οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα, ενώ έχει ως σκοπό να εντοπίσει τυχόν μεταβολές στα οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά του αλβανικού μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ελλάδα, εμπλουτίζοντας στο μέτρο του εφικτού, την ήδη υπάρχουσα γνώση επί του ζητήματος. Διερευνώνται, μεταξύ άλλων, το οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο μετάβασης των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα, τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της απασχόλησής τους, η επίδραση της οικονομικής κρίσης στα οικονομικά τους δεδομένα, οι οικονομικές τους δραστηριότητες στην Ελλάδα και την Αλβανία, μέσω της αξιοποίησης των μεταναστευτικών εμβασμάτων και τέλος οι συνθήκες απασχόλησης και διαβίωσης στη νέα χώρα υποδοχής τους. Η παρούσα έρευνα

έρχεται να συμπληρώσει την ομοειδή έρευνα των χαρακτηριστικών των Αλβανών μεταναστών η οποία διενεργήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στο Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (νυν Πανεπιστήμιο Μακεδονίας) με τίτλο «Οικονομική και Πολιτική Διακυβέρνηση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη» το 2008. Οι δύο αυτές έρευνες, είναι ίδιας περίπου κλίμακας και βάθους και εκπληρώνουν τη λογική της αλληλοσυμπλήρωσης. Τα ευρήματα της έρευνας πεδίου στα τέλη 2012, όχι μόνο διευρύνουν τις γνώσεις που αποκομίστηκαν από την προηγούμενη έρευνα πεδίου (2008), αλλά συμβάλουν και στην διαχρονική μελέτη του φαινομένου, παρουσιάζοντας τυχόν μεταβολές στα ειδικότερα χαρακτηριστικά της αλβανικής μεταναστευτικής διαδικασίας, ειδικά μετά και την εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

Πιο συγκεκριμένα, εκτός της επιδίωξης απόδειξης ή αντίστοιχα διάψευσης των βασικών θεωριών και των λοιπών εμπειρικών μελετών, σχετικά με ζητήματα που συνδέονται με την μετανάστευση και την εξέλιξη των κοινωνικών, πολιτικών, δημογραφικών και οικονομικών χαρακτηριστικών αυτής, διερευνώνται τα ακόλουθα:

α) Η συνάφεια ή εναλλακτικά η σχέση των αλβανικών μεταναστευτικών εμβασμάτων με παράγοντες όπως το φύλο, η ηλικία, το ποσοστό χρημάτων που αποταμιεύτηκαν το 2011, ο τρόπος αποστολής και αξιοποίησης των μεταναστευτικών εμβασμάτων στην Αλβανία, η επίδραση της οικονομικής κρίσης στο ποσό των εμβασμάτων, η επιθυμία για επαναπατρισμό και μελλοντική παραμονή στην Ελλάδα, κ.ά.

β) Η συνάφεια ή εναλλακτικά η σχέση του τομέα επένδυσης των αλβανικών μεταναστευτικών εμβασμάτων με παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλο, τον τρόπο αποστολής των μεταναστευτικών εμβασμάτων, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Αλβανοί μετανάστες όταν χρησιμοποιούν το χρηματοπιστωτικό σύστημα σε Ελλάδα και Αλβανία, τον λόγο αποστολής μεταναστευτικών εμβασμάτων, την επίδραση της οικονομικής κρίσης στις αποταμιεύσεις και τα εμβάσματα, κ.ά.

γ) Η συνάφεια ή εναλλακτικά η σχέση του βασικού λόγου ή της αιτίας αποστολής μεταναστευτικών εμβασμάτων από την Ελλάδα προς την Αλβανία με παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλλο, το χρηματικό ποσό εμβασμάτων για το 2011, τον τρόπο αποστολής και τον τομέα αξιοποίησης των εμβασμάτων, τον λόγο αποταμίευσης, την διάρκεια παραμονής στην Ελλάδα και των μελλοντικών βλέψεων για περαιτέρω παραμονή, των κυριότερων προβλημάτων κατά την χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε Ελλάδα και Αλβανία κ.ά.

δ) Η συνάφεια ή εναλλακτικά η σχέση των κυριότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες κατά την διάρκεια παραμονής τους στην Ελλάδα με παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλλο, ο αριθμός των τέκνων, η μεταβολή στον τομέα απασχόλησης, ο τρόπος που κρίνουν την συμπεριφορά των Ελλήνων απέναντί τους, κ.ά.

ε) Η συνάφεια ή εναλλακτικά η σχέση της επιθυμίας για επαναπατρισμό των Αλβανών μεταναστών που διαβιούν στην Ελλάδα με παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλλο, το χρηματικό ποσό εμβασμάτων για το 2011, τον τομέα αξιοποίησης των εμβασμάτων αυτών, την επίδραση της οικονομικής κρίσης στα οικονομικά τους δεδομένα, κ.ά.

στ) Η συνάφεια ή εναλλακτικά η σχέση των συνθηκών και χαρακτηριστικών εργασιακής απασχόλησης των μεταναστών στην Ελλάδα με παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλλο, η μεταβολή της ημερήσιας εργασιακής αποζημίωσης μετά την εδραίωση της οικονομικής κρίσης, η μεταβολή στον τομέα απασχόλησης, οι συνολικές ώρες απασχόλησης εβδομαδιαίως, το καθεστώς εργασίας (υπό καθεστώς ασφάλισης ή ανασφάλιστης απασχόλησης), κ.ά.

5.2 Ταυτότητα της Έρευνας

Για την επίτευξη του στόχου της έρευνας αλλά και των επιμέρους επιδιώξεων, όπως αναλυτικά παρουσιάστηκαν στην πρώτη υποενότητα του παρόντος κεφαλαίου, διενεργήθηκε έρευνα πεδίου μέσω ατομικών συνεντεύξεων πρόσωπο με πρόσωπο (face to face interviews) χρησιμοποιώντας πλήρως δομημένα ερωτηματολόγια (structured questionnaires), σε τυχαίο δείγμα πεντακοσίων πενήντα νόμιμα διαμενόντων μεταναστών αλβανικής υπηκοότητας στην Ελλάδα ηλικίας δεκαπέντε ετών και άνω. Η παρούσα έρευνα, αν και φαινομενικά θα μπορούσε να χαρακτηρίσει ως αμιγώς ποσοτική, στην πραγματικότητα χρησιμοποιεί τόσο την ποσοτική όσο και την ποιοτική μεθοδολογία, με αποτέλεσμα η μία να λειτουργεί συμπληρωματικά στην άλλη. Η ποσοτική μεθοδολογία, εντοπίζει και καταγράφει ένα κοινωνικό φαινόμενο ενώ η ποιοτική μεθοδολογία προσπαθεί να το ερμηνεύσει. Σκοπός της ερευνητικής μεθοδολογίας, είτε ποσοτικής είτε ποιοτικής, είναι η απεικόνιση της πραγματικότητας όσο πιο ρεαλιστικά γίνεται. Δύο είναι οι βασικές επιλογές για την μελέτη του πληθυσμού της έρευνας. Η απογραφική έρευνα, για την ολοκλήρωση της οποίας απαιτείται η καταγραφή των χαρακτηριστικών ιδιοτήτων όλων των μονάδων του υπό

έρευνα πληθυσμού και η δειγματοληπτική έρευνα, για την ολοκλήρωση της οποίας απαιτείται η συλλογή δεδομένων από ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού (Ρόντος & Παπάνης, 2006, σσ. 25-29)

Η έρευνα πεδίου διενεργήθηκε σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο, εντός των κτιριακών εγκαταστάσεων του Τελωνείου Κρυσταλλοπηγής, ο οποίος ήταν πλήρως απομονωμένος από όλες τις τυχόν εξωτερικές οχλήσεις ή παρεμβάσεις μη αρμόδιων ατόμων, διασφαλίζοντας όλες τις χωροταξικές προϋποθέσεις για την επιτυχία των προσωπικών συνεντεύξεων (ρύθμιση χρόνου συνέντευξης, φιλική-άνετη ατμόσφαιρα χωρίς περισπασμούς, ελεύθερη συμμετοχή στην συνέντευξη, κατανόηση των ερωτήσεων από τον ερωτώμενο, επαγγελματική αντιμετώπιση του ερωτώμενου). Η συγκεκριμένη έρευνα, πραγματοποιήθηκε από την 1^{η} Ιουνίου 2012 έως και την 31^{η} Αυγούστου του ιδίου έτους κατά την διάρκεια της ημέρας αλλά και της νύχτας σε δείγμα πεντακοσίων πενήντα νόμιμων μεταναστών, αφού προηγουμένως είχε προηγηθεί ο σχεδιασμός και η λεπτομερής οργάνωση του τρόπου διεξαγωγής της έρευνας. Η υπερεκπροσώπηση των ανδρών Αλβανών μεταναστών, που παρατηρήθηκε στα τελικά αποτελέσματα της έρευνας πεδίου, ήταν αναμενόμενη λόγω των ιδιαίτερων οικογενειακών αλβανικών προτύπων που ερμηνεύτηκαν αναλυτικά στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής, αλλά και του γεγονότος ότι οι άντρες μετανάστες ταξιδεύουν συνηθέστερα στην χώρα καταγωγής τους αποτελώντας τον βασικό οικονομικό και όχι μόνο «σύνδεσμο» με τα συγγενικά πρόσωπα που διαβιούν μόνιμα στην Αλβανία.

Η επιλογή των νόμιμων οικονομικών μεταναστών, έγινε λόγω της σχετικής ομοιογένειας των Αλβανών νόμιμων μεταναστών, ενώ αποφεύχθηκε η επιλογή παράτυπων μεταναστών στο δείγμα διεξαγωγής της έρευνας διότι ενδεχομένως θα αλλοίωνε τα αποτελέσματα αυτής, καθόσον όσοι αλλοδαποί δεν τηρούν τις νόμιμες διατυπώσεις παραμονής και εργασίας, ενδεχομένως να ήταν ιδιαίτερα διστακτικοί στις απαντήσεις τους και λιγότερα δεκτικοί στην συμμετοχή στην έρευνα. Πριν την διεξαγωγή της ανώνυμης έρευνας πεδίου, ελήφθη σχετική άδεια τόσο από τις αρμόδιες Εισαγγελικές Αρχές (Πρωτοδικείο Καστορίας) όσο και από τις τελωνειακές-αστυνομικές Αρχές του διαβατηριακού και τελωνειακού ελέγχου της Κρυσταλλοπηγής, ώστε να διασφαλίζεται σε κάθε επίπεδο η νομιμότητα της όλης διαδικασίας και η πλήρης διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων όλων των συμμετεχόντων σε αυτή.

5.3 Η Μεθοδολογία και το Θεωρητικό Πλαίσιο της Έρευνας

5.3.1 Στατιστική Οικονομετρία και Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από την έρευνα πεδίου, αποτελεί βασικό επιστημονικό κομμάτι που πρέπει να περιγραφεί αναλυτικά προκειμένου να τεκμηριωθούν εξ' αρχής τα αποτελέσματα που προέκυψαν, ώστε η μετέπειτα αξιοποίησή τους να προσφέρει την απαραίτητη επιστημονική φερεγγυότητα που είναι και το πρωταρχικό μέλημα σε τέτοιου είδους έρευνες. Η χρήση της στατιστικής οικονομετρίας, ενός σύγχρονου σχετικά ερευνητικού εργαλείου, βοήθησε ώστε να επιτευχθεί ο προαναφερόμενος σκοπός της ανά χείρας διδακτορικής διατριβής.

Σε γενικές γραμμές, με τον όρο «οικονομετρία» ουσιαστικά αναφερόμαστε στην ανάπτυξη των στατιστικών μεθόδων με σκοπό την ανάδειξη και τον υπολογισμό οικονομικών σχέσεων, την επαλήθευση ή την διάψευση οικονομικών θεωριών και την αξιολόγηση-εφαρμογή κυβερνητικών και όχι μόνο επιχειρηματικών πολιτικών. Η συνηθέστερη εφαρμογή της οικονομετρίας, σχετίζεται με την εξαγωγή υποθέσεων και την πρόβλεψη αποτελεσμάτων μέσω της χρήσης μακροοικονομικών μεταβλητών, όπως για παράδειγμα το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ή οι πληθωριστικές τάσεις.

Η οικονομετρική μέθοδος, μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε δυνατή προέκταση των οικονομικών και όχι μόνο δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα, συχνό πεδίο εφαρμογής θεωρείται η προσπάθεια των επιστημόνων-ερευνητών να εξάγουν συμπεράσματα σχετικά με τη σχέση δύο ή και περισσότερων μεταβλητών μεταξύ τους, ή η επιβεβαίωση μιας οικονομικής θεωρίας. Ειδικά στις περιπτώσεις που απαιτείται η επαλήθευση ή εναλλακτικά η διάψευση της ισχύος ενός, όπως αποκαλείται επιστημονικά, «οικονομετρικού υποδείγματος», είναι αναγκαίος ο ορισμός ενός οικονομικού υποδείγματος το οποίο ουσιαστικά μεταφράζεται ως ένα σύνολο μαθηματικών σχέσεων που με την σειρά του ερμηνεύει συγκεκριμένες σχέσεις εξαρτημένων και ανεξάρτητων μεταβλητών.

Η δημιουργία ενός οικονομετρικού μοντέλου, ουσιαστικά αποτελεί το πρώτο βήμα στην δοκιμή των υποθέσεων έρευνας. Το γραμμικό μοντέλο παλινδρόμησης (simple regression model) αποτελεί ένα από τα μοντέλα αυτά και αποδίδεται με την μαθηματική συνάρτηση:

$$\mathbf{y = \beta o + \beta 1 x + u}$$

όπου (y) δηλώνεται η ανεξάρτητη μεταβλητή, (βο) και (β1) οι σταθερές μεταβλητές που προσδιορίζουν την σχέση των δύο βασικών υπό μελέτη μεταβλητών, (x) είναι η εξαρτημένη μεταβλητή και τέλος (u) είναι η ονομαζόμενη «μεταβλητή σφάλματος».

Βάσει της διεθνούς ακαδημαϊκής στατιστικής και οικονομετρικής συμπερασματικής θεωρίας και πρακτικής, ευρέως διαδεδομένες μέθοδοι ανάλυσης δεδομένων για την εξαγωγή διαφόρων προβλέψεων-συμπερασμάτων για τον πληθυσμό, είναι τόσο η απλή όσο και η πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση (Snedecor & Cochran, 1989). Το μεγάλο μειονέκτημα των μοντέλων αυτών έγκειται στο γεγονός ότι για να εφαρμοστούν, πρέπει η εξαρτημένη μεταβλητή τους να είναι ποσοτική. Δεδομένου ότι οι περισσότεροι παράμετροι των πληθυσμών ή εναλλακτικά η μελέτη των φαινομένων των κοινωνικών, θετικών ή ανθρωπιστικών επιστημών είναι ποιοτικοί και όχι ποσοτικοί, η χρήση των γραμμικών αυτών μοντέλων καθίστανται λιγότερο αξιόπιστη στο να προβλέψουν ένα μη αριθμήσιμο ή κατηγορικό χαρακτηριστικό ή συμβάν του πληθυσμού με ακρίβεια εκτίμησης ξεχωριστά για κάθε ανεξάρτητη μεταβλητή, σε σχέση με την εξαρτημένη μεταβλητή.

Αντίθετα, η λογιστική παλινδρόμηση και πιο συγκεκριμένα η αποκαλούμενη «πολυωνυμική» ή «πολυονομαστική λογιστική παλινδρόμηση» (multinomial logistic regression), εφαρμόζεται όταν η εξαρτημένη μεταβλητή είναι ποιοτική (κατηγορική μεταβλητή), της οποίας οι τιμές αντιπροσωπεύουν πάνω από δύο κατηγορίες (διαφορετικά ονομάζεται «δυωνυμική λογιστική παλινδρόμηση», «binomial logistic regression»). Για τον προαναφερθέντα λόγο, η πολυωνυμική παλινδρόμηση θεωρείται μία από τις πιο εύχρηστες μεθόδους ανάλυσης κατηγορικών δεδομένων στην παγκόσμια μαθηματική και οικονομετρική ερευνητική κοινότητα.

Το μοντέλο της πολυωνυμικής παλινδρόμησης λόγω των δυνατοτήτων που προσφέρει στην ανάλυση ποιοτικών μεταβλητών, είναι πιο ακριβές και αξιόπιστο συγκριτικά με άλλα παρόμοια μοντέλα ανάλυσης στατιστικών δεδομένων, επιτρέποντας την ασφαλέστερη ερευνητικά πρόβλεψη οποιασδήποτε κατηγορικής μεταβλητής από ανεξάρτητες κατηγορικές ή ακόμα και αριθμητικές μεταβλητές. Η πολυωνυμική παλινδρόμηση προκύπτει από τον εξής μαθηματικό τύπο:

$$\ln\left(\frac{Y}{1-Y}\right) = A_0 + A_1X_1 + A_2X_2 + A_3X_3 + \dots$$

βάσει του οποίου ο λογάριθμος του πηλίκου της πιθανότητας εμφάνισης της εξαρτημένης μεταβλητής-κατηγορίας προς την πιθανότητα μη εμφάνισής της, ισούται με τον σταθερό όρο A_0 και το άθροισμα των γινομένων των συντελεστών λογιστικής παλινδρόμησης (A_1, A_2, A_3, …), με τις αντίστοιχες ανεξάρτητες μεταβλητές τους (X_1, X_2, X_3, …). Από τον τύπο αυτό, γίνεται άμεσα κατανοητό ότι όσο αυξάνεται το δεξιό μέρος της εξίσωσης, ο αριθμός δηλαδή των ανεξάρτητων μεταβλητών, τόσο μεγαλώνει η δύναμη του νεπέριου λογάριθμου, το αριστερό μέρους της παραπάνω εξίσωσης, ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται ο νεπέριος λογάριθμος του πηλίκου Y/(1-Y) ή εναλλακτικά αυξάνεται το logit, το οποίο εκφράζει την πιθανότητα εμφάνισης του συμβάντος του γεγονότος ή της κατηγορίας της εξαρτημένης μεταβλητής ως προς την πιθανότητα μη εμφάνισής της. Οι επιμέρους συντελεστές των ανεξάρτητων μεταβλητών στην εξίσωση παλινδρόμησης, εκτιμώνται με τη μέθοδο του λογαρίθμου της αποκαλούμενης «μεγίστης πιθανοφάνειας» (log likelihood). Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, η τιμή των συντελεστών των ανεξάρτητων μεταβλητών, είναι αυτή που κάνει τις τιμές της εξαρτημένης μεταβλητής πιο πιθανές, βάσει του συνόλου των ανεξάρτητων μεταβλητών της. Έτσι λοιπόν, επιλέγονται οι πιο πιθανοφανείς τιμές των συντελεστών λογιστικής παλινδρόμησης καθώς και αυτές του σταθερού όρου, προκειμένου να οδηγήσουν στα παρατηρούμενα αποτελέσματα. Οι τιμές των εξαρτημένων μεταβλητών της πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης, παίρνουν τιμές από 0 έως 1 και όχι από -∞ έως το +∞, όπως ισχύει στην περίπτωση της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης, γεγονός που καθιστά, για έναν επιπλέον λόγο, το υπόδειγμα αυτό πιο αξιόπιστο και ακριβές, σε σύγκριση με το αντίστοιχο πολλαπλό γραμμικό υπόδειγμα (Peng & Nichols, 2003) (Μάρκος, Μενεξές, & Παπαδημητρίου, 2007).

Στην παρούσα διατριβή εφαρμόστηκαν πάρα πολλοί συνδυασμοί ανεξάρτητων μεταβλητών σε σχέση με τις υπό μελέτη εξαρτημένες μεταβλητές τους, με σκοπό την εξεύρεση του βέλτιστου υποδείγματος-συνδυασμού ανεξάρτητων με εξαρτημένες μεταβλητές, το οποίο μεγιστοποιεί το συντελεστή ερμηνευτικότητας του εν λόγω υποδείγματος (Pseudo R^2). Ο προσδιορισμός των σταθερών μεταβλητών και των λοιπών μαθηματικών σχέσεων, αλλά και η εν τέλει εφαρμογή του υποδείγματος αυτού, απαιτεί τη χρήση μιας πραγματικής βάσης δεδομένων που θα αποδείξει την ύπαρξη της όποιας σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών που επιδιώκουμε να μελετήσουμε. Ο τρόπος δημιουργίας της βάσης δεδομένων αποτελεί βασική προτεραιότητα της κάθε ερευνητικής προσπάθειας, διότι αποτελεί τον συνδετικό

κρίκο της υπόθεσης, βάσει της οποίας δημιουργήθηκε το υπόδειγμα οικονομίας αλλά και της απτής απόδειξης της υπόθεσης, μέσω της επαλήθευσής της με την χρήση των δεδομένων που συλλέχθηκαν. Κατά την διαδικασία ελέγχου της αιτιολογικής επίδρασης (causal effect) της ανεξάρτητης μεταβλητής προς την εξαρτημένη, μέσω της χρήσης ενός οικονομετρικού υποδείγματος, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η παράπλευρη επίδραση λοιπών μεταβλητών που ενδεχομένως να αλλοιώσουν την σχέση εξάρτησης των δύο ή και περισσοτέρων μεταβλητών. Η αποκαλούμενη υπόθεση «ceteris paribus», της διατήρησης δηλαδή όλων των άλλων μεταβλητών σταθερών, ώστε να μελετηθεί καθαρά η σχέση δύο μεταβλητών σε ένα περιβάλλον ανεπηρέαστο από εξωτερικούς παράγοντες, είναι καίρια και θα χρησιμοποιηθεί ad hoc στην παρούσα ανάλυση των δεδομένων της έρευνας και στην εξαγωγή των αποτελεσμάτων αυτής.

Η δημιουργία της βάσης δεδομένων στη συγκεκριμένη περίπτωση έγινε με την διατμηματική μέθοδο δημιουργίας βάσης δεδομένων (cross sectional data), σύμφωνα με την οποία τα δεδομένα που προκύπτουν, προέρχονται από δειγματοληψία σε ατομικό και οικογενειακό επίπεδο ή μέσω της μελέτης επιχειρήσεων, συνοικισμών, πόλεων αλλά και σε κάθε δυνατή μορφή οργάνωσης για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Το βασικό πλεονέκτημα της συγκεκριμένης μεθόδου, που αναδεικνύει ταυτόχρονα και τις αδυναμίες της, είναι η αρχική υπόθεση, βάσει της οποίας γίνεται η δειγματοληπτική συλλογή μέσα στο σύνολο των υποκειμένων ενός συγκεκριμένου πληθυσμού. Η παρούσα έρευνα πεδίου, δημιούργησε τη βάση δεδομένων μέσω της δειγματοληπτικής έρευνας πεδίου και της μελέτης των χαρακτηριστικών των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα, αντλώντας στοιχεία σε ατομικό επίπεδο ύστερα από διεξαγωγή της εν λόγω έρευνας σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα το 2012.

Παρά το γεγονός ότι η διατμηματική έρευνα πεδίου είναι ο βασικός στόχος της παρούσας διατριβής, θα ήταν ιδιαίτερα εποικοδομητικό επιστημονικά, να μελετηθεί περαιτέρω μελλοντικά, η σχέση της βάσης δεδομένων που μελετά τα χαρακτηριστικά των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα το 2012, με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την αντίστοιχη δειγματοληπτική έρευνα στο πλαίσιο της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας το 2008.

Η συγκριτική μελέτη μεταξύ των δεδομένων αυτών, σε διαφορετικό χρόνο, ονομάζεται «συγκεντρωτική διατμηματική έρευνα» (pooled cross section) και ουσιαστικά πρόκειται για συγκερασμό και ταυτόχρονη μελέτη δύο αυτόνομων

διατμηματικών ερευνών που περιλαμβάνουν τις ίδιες ερωτήσεις και διενεργούνται σε διαφορετική χρονολογία. Η συγκεκριμένη μέθοδος προτιμάται ερευνητικά, όταν στόχος του ερευνητή είναι η ανάλυση των επιδράσεων μία νέας κυβερνητικής πολιτικής ή ενός σημαντικού γεγονότος στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του δείγματος (π.χ. οικονομική κρίση, πολεμική σύρραξη, περιβαλλοντική καταστροφή, κ.ά.), αποκαλύπτοντας-αναδεικνύοντας τυχόν τάσεις που εμφανίζονται μεταξύ των ίδιων μεταβλητών με την πάροδο ικανού χρόνου, συνήθως δύο έως τριών ετών. Η συνδυαστική μελέτη των ερευνών, επεκτείνει σε σημαντικό βαθμό το μικρό δείγμα, που συνήθως έχει η κάθε έρευνα ατομικά, αξιοποιώντας συσσωρευτικά τις βάσεις δεδομένων (Wooldridge, 2009, σσ. 1-13).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η μελέτη των δύο παρόμοιων ερευνών, στοχεύει στην παρατήρηση των μεταβολών που ενδεχομένως να επήλθαν σε συγκεκριμένες ποιοτικές και ποσοτικές μεταβλητές (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές), έχοντας ως «κομβικό σημείο» αναφοράς την πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση που επηρεάζει μέχρι και σήμερα, σε τόσο έντονο βαθμό, την οικονομία της Ελλάδας.

5.3.2 Προβλήματα της Έρευνας

Απώτερη επιδίωξη κάθε ερευνητή, αλλά και κάθε έρευνας γενικότερα, είναι η ανακάλυψη γενικών νόμων-θεωριών, η συλλογή αξιόπιστων-αξιοποιήσιμων δεδομένων και η επαλήθευση ή η διάψευση των όποιων αρχικών υποθέσεων. Η όλη αυτή διαδικασία, δεν δύναται να ολοκληρωθεί δίχως ο ερευνητής να περάσει την «επιστημονική βάσανο», η οποία μεταφράζεται σε σωρεία προβλημάτων που ενδεχομένως να προκύψουν. Η διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας πεδίου και η συγκέντρωση όλων των απαραίτητων στοιχείων, δεν τέθηκε εις πέρας χωρίς την προηγούμενη προσπάθεια να εξαλειφθούν επιτυχώς όλα τα δομικά αλλά και λειτουργικά προβλήματα που εμφανίστηκαν, τόσο κατά τη σύνταξη του ερωτηματολογίου, όσο και κατά την διάρκεια της συγκέντρωσης και ερμηνείας των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Η επιλογή της χρήσης του ερωτηματολογίου συνέντευξης, σε συνδυασμό με τον μεγάλο αριθμό ερωτηματολογίων που συμπληρώθηκαν, απαίτησε χρόνο (χρόνος συνέντευξης, συμπλήρωση και επεξεργασίας του ερωτηματολογίου, κ.ά.) αλλά και χρήματα (δαπάνες μεταφοράς στο χώρο της έρευνας, εκτύπωση ερωτηματολογίων,

κ.ά.). Παρηγορητικός παράγοντας ήταν το γεγονός της πρότερης εμπειρίας, κατά την διεξαγωγή της αντίστοιχης έρευνας πεδίου του 2008 και η καλή προετοιμασία-εκπαίδευση πριν την έναρξη των συνεντεύξεων. Στις δυσκολίες που προέκυψαν και ελήφθησαν σοβαρά υπόψη κατά το στάδιο εξαγωγής των τελικών συμπερασμάτων, πρέπει να συμπεριληφθεί η δυσπιστία-φόβος που σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρήθηκε από την πλευρά των Αλβανών μεταναστών που πήραν μέρος στην έρευνα, κυρίως στο τμήμα του ερωτηματολογίου που οι συνεντευξιαζόμενοι κλήθηκαν να δηλώσουν στοιχεία σχετικά με την οικονομική και εργασιακή τους κατάσταση. Η προαναφερθείσα συμπεριφορά ορισμένων, παρά το γεγονός ότι η συμπλήρωση του ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμη, κρίθηκε αναμενόμενη συνδεόμενη άμεσα με την κοινωνική και οικονομική κυρίως ιδιαιτερότητα των μεταναστών που διαβιούν έκτος των χωρών καταγωγής τους, αποτελώντας ενδεχομένως αναπόσπαστο χαρακτηριστικό γνώρισμα και άλλων παρόμοιων ερευνητικών προσπαθειών.

Οι κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες είναι τέτοιες, που ο πληθυσμός των Αλβανών οικονομικών μεταναστών, αλλά και γενικότερα όλων των μεταναστών στην Ελλάδα, δεν επιτρέπουν την εύκολη και σε βάθος προσέγγιση αγνώστων στα «μεταναστευτικά γκέτο», για την συλλογή των οποιονδήποτε στοιχείων. Ο αναλφαβητισμός και τα προβλήματα κατανόησης, ιδιαίτερα των οικονομικών εννοιών, επέβαλαν την μετάφραση του ερωτηματολογίου στα αλβανικά ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη και αποδοτικότερη συμμετοχή των υποκειμένων της έρευνας. Το πρόβλημα που εντοπίστηκε και σχετίζεται με τους περιορισμούς των συμμετεχόντων λόγω γλωσσικών «αγκυλώσεων» στη λεπτομερή κατανόηση ορισμένων δυσνόητων, για αυτούς, οικονομικών όρων υπερκεράστηκε επιτυχώς ύστερα από την μετάφραση του ερωτηματολογίου στα αλβανικά και στην επιτόπια επεξήγησή τους από τον δεύτερο συνεντεύκτη που είναι άριστος γνώστης της αλβανικής γλώσσας, όπου αυτό απαιτήθηκε, κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων.

Για τους λόγους που προαναφέρθηκαν, αλλά και για πληθώρα άλλων, λήφθηκαν σοβαρά υπόψη όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν τον βαθμό ανταπόκρισης των ερωτώμενων, όπως το μέγεθος του ερωτηματολογίου, το περιεχόμενο του, η ανωνυμία του ερωτώμενου, η εμφάνιση του ερωτηματολογίου, ο σκοπός της έρευνας και τα χαρακτηριστικά των συνεντευκτών που λειτούργησαν συνεπικουρικά με τον τρόπο και τις συνθήκες πραγματοποίησης της συνέντευξης με στόχο την εγκυρότερη συμπλήρωση και την μετέπειτα επεξεργασία των δεδομένων (Σκιάρδος, 2005, σσ. 195-196) (Λάζος, 1998).

5.3.3 Η Μεθοδολογία και τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά της Έρευνας

Η συλλογή και καταγραφή όλων των δεδομένων της έρευνας, έγινε με την χρήση πλήρως δομημένων ερωτηματολογίων και την ταυτόχρονη διενέργεια συνεντεύξεων σε κάθε ένα από τα υποκείμενα της έρευνας ξεχωριστά, ενώ τα υποκείμενα της έρευνας ήταν αντιπροσωπευτικό δείγμα του υπό μελέτη πληθυσμού. Η επιλογή χρήσης των δομημένων ερωτηματολογίων, ως βασικού ερευνητικού εργαλείου, επιλέχθηκε προκειμένου να είναι εφικτή η σύγκριση των συνεντεύξεων των υποκειμένων της έρευνας, στοιχείο προς στοιχείο (δεδομένου ότι όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι καλούνται να απαντήσουν στις ίδιες ερωτήσεις με την ίδια σειρά), γεγονός που επιτρέπει την επίτευξη μεγαλύτερης αξιοπιστίας και ευκολότερης επεξεργασίας των παρατηρήσεων που προέκυψαν μέσω αυτής (Shaw & Wright, 1967) (Selltiz, Wrightsman, & Cook, 1967).

Στα πλεονεκτήματα της ακολουθητέας τεχνικής-διαδικασίας, εντάσσεται η παρεχόμενη δυνατότητα στον συνεντεύκτη να υποβάλλει προφορικά τις ερωτήσεις, κάνοντας χρήση βοηθητικών μέσων που εμφανίζονται ταυτόχρονα στον ερωτώμενο με την υποβολή των ερωτήσεων, εξαλείφοντας σε σημαντικό βαθμό τον κίνδυνο «εκτροχιασμού» των αποτελεσμάτων της έρευνας που δύναται να επιφέρει η αποκλειστική χρήση του ερωτηματολογίου και η στατική καταγραφή των απαντήσεων από τα υποκείμενα που συμμετέχουν σε αυτή. Η συνδυαστική χρήση συνέντευξης και ερωτηματολογίου, επιτρέπει την ποιοτική καταγραφή του προφίλ κάθε επιμέρους απάντησης ξεχωριστά, αντλώντας με τον τρόπο αυτό επιπρόσθετες πληροφορίες για τα υπό έρευνα ερωτήματα (Benny & Hughes, 1956).

Η αλληλοσυμπλήρωση των δύο τεχνικών, καλύπτουν σφαιρικά την αναζήτηση των διαφόρων πτυχών του φαινομένου της αλβανικής μετανάστευσης. Το «ερωτηματολόγιο συνέντευξης», όπως ερευνητικά αναφέρεται (Σκίαρδος, 1991), επιτρέπει στον ερευνητή, εκτός των προαναφερθέντων, να προβεί στην διασαφήνιση ερωτήσεων που ο ερωτώμενος βρίσκει μη κατανοητές, πολύπλοκες ή ακόμα και δυσερμήνευτες, ενώ ταυτόχρονα επιτυγχάνεται υψηλός βαθμός ανταπόκρισης, συγκριτικά πάντα με άλλες μεθόδους έρευνας. Η αυτοπρόσωπη παρουσία του ερευνητή, περιορίζει σε σημαντικό βαθμό τις απαντήσεις που θα ήταν ανεκμετάλλευτες ερευνητικά, ενώ ταυτόχρονα και ενώ η συνέντευξη είναι σε εξέλιξη, υπάρχει η ευχέρεια να αντληθούν σημαντικές πληροφορίες για το φυσικό περιβάλλον και τις ειδικές καταστάσεις τις οποίες βιώνει, δρα και συμπεριφέρεται το ερωτώμενο πρόσωπο (Σκιάρδος, 2005, σσ. 162-165).

Η συγκεκριμένη έρευνα πεδίου, τέθηκε εις πέρας από δύο συνεντεύκτες (ο γράφων και ένας μεταφραστής, που είχε όμως μόνο υποστηρικτικό ρόλο όπου αυτό απαιτούνταν), επιλογή που βασίζονταν στην επιδίωξη για ολοκληρωμένη αποτύπωση όλου του δείγματος της έρευνας και των δεδομένων που εξήχθησαν από αυτή από τον συντάκτη της παρούσας διατριβής. Πριν την έναρξη της έρευνας, ο μεταφραστής και επικουρικά λειτουργών συνεντεύκτης, εκπαιδεύτηκε λεπτομερώς στην χρήση και τον σκοπό του ερωτηματολογίου της έρευνας, ενώ είχε έγκαιρα προβλεφθεί να δοθούν σαφής και εξαντλητικές οδηγίες για κάθε μια ερώτηση ξεχωριστά, αλλά και εξειδικευμένες πληροφορίες προκειμένου να βοηθά όσο το δυνατόν περισσότερο τα άτομα που λαμβάνουν μέρος στην έρευνα, για πλήρη κατανόηση όσων καλούνταν να απαντήσουν.

Ίσως από τα σημαντικότερα στοιχεία της μεθοδολογίας της έρευνας αποτελεί η επιλογή δείγματος (sample) του υπό μελέτη πληθυσμού (population). Η δειγματοληψία (sampling) σχεδιάστηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε το δείγμα της έρευνας να είναι κατά το δυνατόν αντιπροσωπευτικότερο, να διαθέτει δηλαδή κατά προσέγγιση χαρακτηρίστηκα του πληθυσμού που ανήκει, ως προς το φύλο, την ηλικία, την περιοχή προέλευσης, τον τόπο κατοικίας των μεταναστών στην Ελλάδα κ.ά. Η χρήση της πρωτογενούς αυτής έρευνας, στοχεύει στην επακόλουθη αξιοποίηση της επαγωγικής στατιστικής, της δυνατότητας δηλαδή γενίκευσης των συμπερασμάτων από τα δεδομένα του δείγματος στον πληθυσμό των στατιστικών μονάδων, λαμβάνοντας όμως σοβαρά υπόψη κάθε περιορισμό στην εξαγωγή γενικεύσεων που ο αριθμός των ερωτηματολογίων, ο υπό μελέτη πληθυσμός και η ερευνητική διαδικασία στο σύνολό της μπορεί να θέσει (Miller D. , 1975).

Προκειμένου η γενίκευση των ευρημάτων του δείγματος της παρούσας έρευνας πεδίου να εφαρμοστεί σε ολόκληρο τον πληθυσμό (Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες στην Ελλάδα) και να ανταποκρίνεται στις ερευνητικές προϋποθέσεις που η δειγματοληπτική μέθοδος επιτάσσει ελήφθησαν, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως) πεντακόσια πενήντα ερωτηματολόγια, από ισάριθμους μετανάστες αλβανικής υπηκοότητας, ενώ προτιμήθηκε η μέθοδος της κατά στρώματα δειγματοληψίας (quota sampling) για την επίτευξη της οποίας έγινε διαστρωμάτωση του πληθυσμού με γνώμονα το φύλο (άντρες-γυναίκες) αλλά κυρίως τον λόγο εισόδου στην Ελλάδα των μελών αυτού. Η διαστρωμάτωση και η επιλογή του ποσοστού του δείγματος που αναλογεί σε κάθε επιμέρους στρώμα, έγινε με βάση παλιότερες έρευνες και τα στοιχεία που προέκυψαν από την πιο πρόσφατη χρονικά

απογραφή του πληθυσμού στην Ελλάδα ενώ όσες αποκλίσεις παρατηρήθηκαν λήφθηκαν υπόψη στην εξαγωγή των τελικών αποτελεσμάτων-συμπερασμάτων.

Πριν από την κανονική έναρξη της έρευνας πεδίου και της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων από τους συμμετέχοντες στην έρευνα Αλβανούς μετανάστες, έλαβε χώρα η πιλοτική φάση της εν λόγω έρευνας (pilot study) διάρκειας περίπου μίας εβδομάδας, όπου και διαμοιράστηκαν και συμπληρώθηκαν ερωτηματολόγια που αναλογούν στο 5% περίπου (τριάντα ερωτηματολόγια) του συνολικού δείγματος, προκειμένου να εντοπιστούν και να διορθωθούν έγκαιρα ενδεχόμενες «ερευνητικές αγκυλώσεις» στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου και ειδικότερα στην διατύπωσή τους πριν την τελική διαμόρφωσή τους (Μπέλλας, 1992).

Πριν την έναρξη παρουσίασης των εξαχθέντων αποτελεσμάτων της έρευνας πεδίου, μέσω της δειγματοληπτικής μεθόδου επιλογής των υποκειμένων αυτής, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε a priori τις αδυναμίες που η μέθοδος αυτή μπορεί να παρουσιάσει στην εξαγωγή συμπερασμάτων για ολόκληρο τον πληθυσμό, μόνο μέσω της μελέτης ενός μικρού μέρους αυτού. Η χρήση της επαγωγικής στατιστικής για τον προσδιορισμό ή καλύτερα τη μεγαλύτερη δυνατή προσέγγιση των χαρακτηριστικών που οι Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες εμφανίζουν στην Ελλάδα, έγινε με κάθε δυνατή ακρίβεια, ώστε να διασφαλιστεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αξιοπιστία κατά την γενίκευση των αποτελεσμάτων του αντιπροσωπευτικού δείγματος σε ολόκληρο τον υπό μελέτη πληθυσμό. Η στατιστική εκτίμηση κάθε στοιχείου που προέκυψε από την ανάλυση των ερωτηματολογίων της έρευνας, ουσιαστικά βοήθησε στο να υπολογισθεί η πιθανότερη τιμή μίας παραμέτρου ενός πληθυσμού, λαμβάνοντας πάντα υπόψη των «ερευνητικών ορίων» που η συγκεκριμένη διαδικασία επιβάλει (Καραγεώργος, 2001, σσ. 247-295).

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας που διαμορφώθηκε τελικά και επισυνάπτεται στο Β Παράρτημα της διατριβής, περιλαμβάνει τρεις βασικές επιμέρους θεματικές ενότητες, αποτελούμενο συνολικά από σαράντα οκτώ ερωτήσεις. Στην πρώτη κατά σειρά θεματική ενότητα περιγράφονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, όπως για παράδειγμα η ηλικία, το φύλο, η οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο, η περιοχή καταγωγής-κατοικίας, κ.ά. Η δεύτερη ενότητα συμπεριλαμβάνει ερωτήσεις οικονομικής φύσεως, με ιδιαίτερη στόχευση στον τρόπο διαχείρισης των εμβασμάτων, την εργασιακή απασχόληση των Αλβανών οικονομικών μεταναστών, το ετήσιο εισόδημα και την σχέση των ερωτηθέντων με το χρηματοπιστωτικό σύστημα, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αλβανία, ενώ στην

τελευταία ενότητα συμπεριλαμβάνονται ερωτήσεις που στοχεύουν την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την κοινωνική κατάσταση των υποκειμένων της έρευνας και ειδικότερα τις συνθήκες της κοινωνικής προσαρμογής τους στο ελληνικό status quo.

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας πεδίου, αποτελείται κυρίως από κλειστού τύπου ερωτήσεις, πολλαπλών επιλογών, ενώ σε ορισμένες εξ' αυτών χρησιμοποιήθηκαν κλίμακες σπουδαιότητας βάσει των οποίων προτείνεται μια σειρά δυνατών απαντήσεων με στόχο να επιλεγεί, από το υποκείμενο της έρευνας, η απάντηση που τον εκφράζει σε μεγαλύτερο βαθμό. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, στην πλειοψηφία τους, οι ερωτήσεις ακολουθούσαν κλίμακα Likert, διαφόρων βαθμίδων καθώς επίσης και το γεγονός ότι δεν σημειώθηκαν, σχεδόν καθόλου, εκλιπούσες τιμές (missing values) (Ζαφειρόπουλος, 2005, σσ. 76-80).

Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας πεδίου και την συλλογή των δεδομένων, πραγματοποιήθηκε η επεξεργασία τους, ώστε να είναι εφικτή η μετέπειτα στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων. Πιο συγκεκριμένα, ελέγχθηκαν αρχικά όλα τα ερωτηματολόγια ώστε να διαπιστωθεί εάν υπήρχαν κενά κατά την διαδικασία συμπλήρωσής τους ή λογικά σφάλματα που επιδέχονται διόρθωσης, ενώ ακολούθως έγινε η κωδικοποίηση τόσο των ερωτήσεων όσο και των απαντήσεων ώστε να μπορούν να επεξεργαστούν κατάλληλα τα δεδομένα, μέσα από εξειδικευμένο λογισμικό πρόγραμμα στατιστικής ανάλυσης, χρησιμοποιώντας τις ειδικότερες εντολές και τις επιμέρους δυνατότητες που το λογιστικό αυτό «πακέτο» προσφέρει (Rabe-Hesketh, 1998, σσ. 3-23) (Hamilton, 1998, σσ. 225-249).

Το οικονομετρικό πρόγραμμα (στατιστικό πακέτο) που χρησιμοποιήθηκε για την επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων είναι το Στάτα στην 13^{η} έκδοσή του (Stata 13.0 version) σε 64 bit υπολογιστή με επεξεργαστή i5. Τόσο οι ποσοτικές όσο και οι ποιοτικές μεταβλητές της έρευνας πεδίου (περιγραφική ανάλυση) παρουσιάζονται με την χρήση διαγραμμάτων συχνοτήτων (Α Παράρτημα), ενώ σημαντικά περιγραφικά δεδομένα που προκύψαν από την επιμέρους στατιστική επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας αναφέρονται στη ενότητα που ακολουθεί.

Πριν από την διεξαγωγή οποιασδήποτε στατιστικής ανάλυσης, κρίθηκε απαραίτητο να ελεγχθεί το ερωτηματολόγιο αλλά και τα δεδομένα αναφορικά με την αξιοπιστία και την ποιότητά τους. Για το σκοπό αυτό, επιλέχθηκε να γίνει χρήση του συντελεστή Cronbach's Alpha, καθώς θεωρήθηκε πιο κατάλληλος για τη συγκεκριμένη περίπτωση. Ο στατιστικός έλεγχος a του Cronbach's, αποτελεί έναν

συντελεστή αξιοπιστίας ο οποίος είθισται να χρησιμοποιείται σαν μέτρο εσωτερικής συνέπειας, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις ερευνών που πραγματοποιούνται με ερωτηματολόγιο (Allen & Yen, 2002). Ο συγκεκριμένος έλεγχος, ονομάστηκε έτσι από τον Cronbach L., το 1951, ο οποίος επιχείρησε να ασχοληθεί ευρύτερα με τους ελέγχους συντελεστών και τη συμπεριφορά τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν αποτελεί έναν σταθερό και αμετάβλητο έλεγχο, καθώς επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, με κυριότερο την αύξηση ή μείωση των τιμών που πιθανώς εκλείπουν. Παράλληλα, σχετίζεται με το ποσοστό της μεταβλητότητας που είναι δυνατόν να ερμηνευθεί (Zinbarg, Yovel, Ravelle, & McDonald, 2006). Η μαθηματική έκφραση μέσω της οποίας υπολογίζεται μέσω του ακόλουθου τύπου:

$$a = \frac{K}{K-1}\left(1 - \frac{\sum_{i=1}^{K} \sigma_{Y_i}^2}{\sigma_X^2}\right)$$

όπου K είναι ο αριθμός των συνιστωσών, σ_X^2 η συνολική διασπορά των συνολικών σκορ που έχουν σημειωθεί και $\sigma_{Y_i}^2$ η διασπορά των συνιστωσών i για το παρόν δείγμα ατόμων (Develles, 1991, σσ. 24-33). Μέσα από τον παραπάνω έλεγχο, προκύπτει μία τιμή, βάσει της οποίας χαρακτηρίζεται ένα ερωτηματολόγιο ως αξιόπιστο ή μη αξιόπιστο. Πιο συγκεκριμένα, τιμές μικρότερες του 0,70 υποδεικνύουν χαμηλή αξιοπιστία, ενώ όσο υπερβαίνουμε την τιμή 0,70, τόσο αυξάνεται η αξιοπιστία και η εγκυρότητα του ερωτηματολογίου. Ο συγκεκριμένος έλεγχος εφαρμόστηκε συνολικά τέσσερις φορές. Η πρώτη αφορούσε το σύνολο του ερωτηματολογίου, ενώ οι υπόλοιπες τρεις, καθεμία από τις ισάριθμες ενότητες ξεχωριστά. Κατά τον τρόπο αυτό, εξασφαλίστηκε η εγκυρότητα και αξιοπιστία του ερωτηματολογίου σε όλα τα επίπεδα. Παρά το γεγονός ότι τα αποτελέσματα του συγκεκριμένου ελέγχου προέκυψαν χαμηλότερα από τα αναμενόμενα και επιθυμητά (0,6540 για το σύνολο του ερωτηματολογίου, 0,5223 για τα προσωπικά στοιχεία, 0,5977 για τα οικονομικά στοιχεία και 0,2886 για τα κοινωνικά στοιχεία), λόγω του μεγέθους του δείγματος που συγκεντρώθηκε, μπορεί να θεωρηθεί ότι εξασφαλίζεται τόσο η αξιοπιστία και η εγκυρότητα του ερωτηματολογίου, όσο και των δεδομένων. Τέλος, πριν τον έλεγχο υποθέσεων και με τον μη παραμετρικό συντελεστή Spearman (Μπεχράκης & Καραπιστολής, 2006) των αποτελεσμάτων για τα έξι συνολικά

μοντέλα που μελετήθηκαν, δημιουργήθηκε για καθεμία από τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, μία κατηγορική μεταβλητή ακολουθώντας την κωδικοποιημένη μορφή των απαντήσεων (π.χ. Q_1, Q_2, Q_3…Q_{48} όπου Q_1 αναφερόμαστε στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου) σε δύο ή και περισσότερα επίπεδα.

5.4 Παρουσίαση-Ερμηνεία των Αποτελεσμάτων της Έρευνας Πεδίου

5.4.1 Αποτελέσματα Περιγραφικής Ανάλυσης Δεδομένων της Έρευνας Πεδίου

Από την κωδικοποίηση των απαντήσεων της έρευνας πεδίου και την περαιτέρω ανάλυση των αποτελεσμάτων αυτής, προέκυψαν αρχικά τα περιγραφικά δεδομένα, τα οποία όπως προαναφέρθηκε, αποτυπώνονται αναλυτικά στο παράρτημα Α της διατριβής, όπου βρίσκονται και οι σχετικοί πίνακες για κάθε επιμέρους μεταβλητή του ερωτηματολογίου. Η σημασία μελέτης των περιγραφικών δεδομένων, έγκειται στην εξαγωγή συγκεκριμένων συμπερασμάτων σχετικά με το δείγμα της έρευνας αλλά και των δημογραφικών, οικονομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών αυτού. Στην παρούσα υποενότητα, παρουσιάζονται μόνο ορισμένα εκ των αποτελεσμάτων αυτών, στοχεύοντας τόσο στην επικαιροποιημένη αποτύπωση του τρόπου που εξελίχθηκε το φαινόμενο της αλβανικής μετανάστευσης στην Ελλάδα, όσο και στην σταδιακή εισαγωγή του αναγνώστη στα αποτελέσματα της επαγωγικής ανάλυσης που ακολουθεί.

Πιο συγκεκριμένα, σε ότι αφορά τα ατομικά-δημογραφικά χαρακτηριστικά των μεταναστών, προκύπτει ότι ανάμεσα στους συμμετέχοντες της μελέτης, οι περισσότεροι δήλωσαν ως περιοχή καταγωγής τη νότια (51,45%) και την κεντρική (40,73%) Αλβανία. Από τη βόρεια Αλβανία φαίνεται να κατάγεται, σύμφωνα με τις δηλώσεις των ερωτηθέντων, μόλις το 7,82% των συμμετεχόντων. Αναφορικά με την περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων στην Ελλάδα, δεν φαίνεται να ξεχωρίζει σημαντικά κάποια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Το 24,73% δηλώνει ότι διαμένει σε χωριά της επαρχίας, το 29,27% σε υποβαθμισμένες περιοχές των μεγάλων αστικών κέντρων, το 21,09% σε μη υποβαθμισμένες περιοχές των μεγάλων αστικών κέντρων και το 24,91% σε πόλεις της επαρχίας.

Η πλειοψηφία των μεταναστών (37,09%) που μετείχαν στην έρευνα, ήταν μεταξύ 35-44 ετών, ενώ ακολουθούν με ποσοστό 21,82%, όσοι ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 30-34 ετών. Σημαντικό εύρημα της έρευνας, αποτελεί το γεγονός

ότι ανάμεσα στο δείγμα που συγκεντρώθηκε, βρέθηκαν συμμετέχοντες όλων των ηλικιακών ομάδων, πλην αυτής άνω των 65 ετών. Το γεγονός αυτό επαληθεύει την θεωρητική προσέγγιση που πρεσβεύει ότι η μεταναστευτική διαδικασία σχετίζεται κυρίως με άτομα νεαρής ή μέσης ηλικίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η κατανομή των δύο φύλων. Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων σε ποσοστό 71,45% είναι άνδρες και μόλις το 28,55% γυναίκες γεγονός όμως που οφείλεται και στην ιδιαιτερότητα της έρευνας που διενεργήθηκε (βλ. υπ. 5.3.2).

Ανάμεσα στους συμμετέχοντες, η πλειοψηφία (54,36%) δήλωσε πως έχει ολοκληρώσει την οκταετή υποχρεωτική εκπαίδευση, ενώ το 26,18% των συμμετεχόντων ολοκλήρωσε την φοίτηση στο λύκειο της χώρας καταγωγής του. Μόλις το 2,36% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο, ενώ μόλις τρεις ερωτηθέντες (0,55%) δήλωσαν κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών. Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες (80,73%), δήλωσαν ότι πριν τη μετανάστευσή τους στην Ελλάδα είχαν φοιτήσει σε κάποια τεχνική ή επαγγελματική σχολή.

Σε ότι αφορά την οικογενειακή κατάσταση των μεταναστών που πήραν μέρος στην έρευνα, η πλειοψηφία αυτών (85,64%) δήλωσε ότι η οικογένειά τους ανήκει στην εθνοτική ομάδα των Αλβανών, το 8,73% στους Έλληνες και μόλις το 5,09% στους Βλάχους. Ανάμεσα στους ερωτηθέντες, το 78,36% απάντησε ότι είναι έγγαμοι, το 17,45% άγαμοι, το 2,36% διαζευγμένοι και το 1,82% χήροι. Σε συνέχεια της παραπάνω ερώτησης, οι συμμετέχοντες δήλωσαν σε ποσοστό 74,91% ότι έχουν παιδιά με την πλειοψηφία (42,55%) αυτών να έχει δύο παιδιά.

Σχετικά με τον εργασιακό τομέα, οι προσφερόμενες θέσεις εργασίας στην Ελλάδα φαίνεται να είναι ο πρώτος και βασικός λόγος επιλογής της χώρας για μετανάστευση, σύμφωνα με δήλωση του 73,64% των συμμετεχόντων, ενώ ως δεύτερος (11,45%) κατά σειρά λόγος επιλογής της Ελλάδας δηλώθηκε ο ελληνικός τρόπος ζωής και οι προοπτικές αναβάθμισης της ποιότητας ζωής που αυτός προσφέρει. Εκτός από ένα σημαντικό ποσοστό (32,73%) που μετανάστευσε στην Ελλάδα το διάστημα 1990-1995, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων μετανάστευσε την πενταετία 1996-2000, ενώ το υπόλοιπο 20% περίπου, δήλωσε ότι ήρθε στην Ελλάδα μετά το 2001. Ως προς τα συνολικά έτη διαμονής στην Ελλάδα, σε συμφωνία με το προηγούμενο ερώτημα, οι συμμετέχοντες σε ποσοστό 88,73% δήλωσαν ότι διαμένουν πάνω από δέκα συναπτά έτη.

Το δεύτερο κομμάτι του ερωτηματολογίου μελετά τα οικονομικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα πεδίου. Ειδικότερα, η μετανάστευση στην Ελλάδα φαίνεται να έχει ευνοήσει ένα ιδιαίτερα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων (74,36%), καθώς η οικονομική τους κατάσταση πριν τη μετανάστευση στην Ελλάδα ήταν χειρότερη έως πολύ χειρότερη (25,64%), ενώ μόλις το 1,5% φαίνεται να διαφωνεί με την πλειοψηφία των απαντήσεων.

Αναφορικά με το επίπεδο διαβίωσης των ερωτηθέντων πριν από τη μετανάστευση, φαίνεται ότι αυτό κυμαίνεται σε συνηθισμένα επίπεδα, καθώς το 55,27% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι ήταν ίδιο με των περισσοτέρων. Ωστόσο, το 17,82% δήλωσε ότι ήταν καλύτερο από τους περισσότερους, το 19,27% χειρότερο και μόλις το 7,64% πολύ χειρότερο από τους περισσότερους. Μέχρι την ουσιαστική εδραίωση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα (τέλη του 2009), φαίνεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών ευνοήθηκε ιδιαίτερα μετά την εγκατάσταση στη χώρα, καθώς το 88,9% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι η ημερήσια αποζημίωσή τους αυξήθηκε μετά την είσοδο και εργασία τους στην ελληνική επικράτεια.

Φυσικά, η εικόνα των απαντήσεων αλλάζει μετά την εμφάνιση των πρώτων επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, επηρεάζοντας ιδιαίτερα τους αλλοδαπούς μετανάστες. Η μεταβολή της ημερήσιας χρηματικής αποζημίωσης της πλειοψηφίας των ερωτηθέντων (77,1%) προκύπτει ότι μειώθηκε μετά τα τέλη του 2009 ή παρέμεινε σταθερή (22,2%), ενώ μόλις για το 0,7% παρουσίασε αύξηση.

Σε ότι αφορά τις εργασιακές μεταβολές των συμμετεχόντων στην έρευνα πεδίου, το 42,2% δήλωσε πως κατά την διάρκεια της μετανάστευσης απασχολήθηκε σε εργασία με ασφάλιση, το 9,5% από πολλαπλή εργασία μεταπήδησε σε αποκλειστική απασχόληση, το 9,8% βίωσε γενικότερα καλύτερες συνθήκες εργασίας ενώ μόλις το 5,6% αυτών σταμάτησε την εργασία ως υπάλληλος και άνοιξε την δική του επιχείρηση. Σημαντικό εύρημα της παρούσας μελέτης, αποτελεί και το γεγονός ότι το 65,8% των ερωτηθέντων δεν είχε μεταβολή στον τομέα απασχόλησής τους από την εγκατάστασή του στην Ελλάδα, γεγονός που υποδεικνύει την σταθερότητα στις εργασιακές σχέσεις των αλλοδαπών μεταναστών και την αδυναμία ορισμένων εξ' αυτών να αναβαθμίσουν τα εργασιακά τους δεδομένα. Η σταθερότητα στην εργασία που προαναφέρθηκε, απεικονίζεται και στο γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (90%) έχει μία και μόνο απασχόληση. Μικρότερα ποσοστά έχουν περισσότερες της μίας εργασίας ενώ μόλις ένα 2% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν εργάζεται καθόλου. Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων σχετικά με τον τομέα

απασχόλησής τους, φαίνεται ότι κατά πλειοψηφία ασχολούνται με χειρωνακτικές εργασίες, με εξαίρεση ένα μικρό ποσοστό (10%) που απασχολείται στον τομέα των πωλήσεων. Ελάχιστοι (15,5%), φαίνονται να είναι και οι ερωτηθέντες που έχουν μεταναστεύσει στην Ελλάδα και είναι ημιαπασχολούμενοι. Οι περισσότεροι (ποσοστό άνω του 60%) Αλβανοί μετανάστες που πήραν μέρος στην έρευνα πεδίου δήλωσαν ότι έχουν υπερπλήρη εργασιακά ωράρια, από 21 έως και 50 ώρες την εβδομάδα, ενώ το 14,4% των συμμετεχόντων δηλώνει ότι εργάζεται πάνω από 51 ώρες.

Η πλειοψηφία των Αλβανών μεταναστών (56,2%) δήλωσε πως ασφαλίζεται για το σύνολο των ημερών εργασίας ενώ το 14,7% για σχεδόν το σύνολο αυτών. Σχετικά χαμηλό φαίνεται να είναι το ετήσιο εισόδημα της πλειοψηφίας των ερωτηθέντων, καθώς το 64% δήλωσε πως λαμβάνει λιγότερα από 10.000 ευρώ ετησίως. Το 30,9% από 10.000-15.000 ευρώ και μόλις το 5,1% έχει ετήσιο ατομικό εισόδημα άνω των 15.000 ευρώ. Αντίστοιχα είναι και τα αποτελέσματα σχετικά με το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα. Οι περισσότερες οικογένειες (44,4%), δήλωσαν μικρότερο εισόδημα από τις 10.000 ευρώ, ενώ το 40,9% από 10.000-15.000 ευρώ. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (90,9%) διαμένει μόνιμα στην Ελλάδα, ενώ μόλις το 9,1%, δήλωσε ότι διαμένει περιστασιακά στη χώρα βάσει της εποχικής απασχόλησης.

Μέχρι την εδραίωση της οικονομικής κρίσης (τέλη του 2009) στην χώρα, οι περισσότεροι εκ των ερωτηθέντων (80,9%) αποταμίευαν μεγαλύτερο ποσοστό χρημάτων. Σε συμφωνία με την προηγούμενη ερώτηση, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (80,9%) αποταμιεύει πλέον μικρότερο ποσοστό μετά την οικονομική κρίση, μετά δηλαδή τα τέλη του 2009. Ένα ποσοστό μικρότερο του 10% επί του συνόλου των ετήσιων αποδοχών του 2011 είναι το ποσό που δήλωσε ότι αποταμίευσε η πλειοψηφία (46,2%) των Αλβανών μεταναστών της έρευνας, το 28,7% δήλωσε ότι αποταμίευσε το 11% έως 20% και το 13,6% από 21% έως 30% αντίστοιχα.

Το 48,4% των ερωτηθέντων φαίνεται ότι αποστέλλει με μορφή εμβασμάτων τα χρήματα που αποταμιεύει στην Αλβανία χρησιμοποιώντας τα, ως επί το πλείστον, για την κάλυψη των τρεχουσών οικογενειακών αναγκών. Αναφορικά με τις επενδύσεις στις «αλβανικές πυραμίδες», λίγοι περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες (55,8%) απάντησαν θετικά. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων σε ποσοστό 42,5% εξακολουθεί να χρησιμοποιεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας στον ίδιο βαθμό με πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης και την

αρχική είσοδό τους στην Ελλάδα, το 32,9% δηλώνει ότι με την πάροδο των χρόνων παραμονής το χρησιμοποιεί περισσότερο, ενώ το 24,5% δήλωσε ότι το χρησιμοποιεί σε μικρότερο βαθμό από το προηγούμενο χρονικό διάστημα.

Όπως έγινε εμφανές και από τις προηγούμενες ερωτήσεις, η οικονομική κρίση επηρέασε τους Αλβανούς οικονομικούς μετανάστες στην Ελλάδα. Το 66% όσων πήραν μέρος στην έρευνα, δήλωσε ότι εμβάζει μικρότερο ποσό μετά την οικονομική κρίση, το 16,4% εμβάζει το ίδιο χρηματικό ποσό, ενώ μόλις το 5,8% δήλωσε αύξηση των εμβασμάτων του. Αναφορικά με τη βασική αιτία αποστολής εμβάσματος, το 46% αυτών δήλωσε την επιθυμία ως πρωταρχικό λόγο εμβάσματος, ενώ το υπόλοιπο 54% των ερωτηθέντων απάντησε πως αποστέλλει εμβάσματα αναγκαστικά, για διάφορους λόγους. Ειδικότερα σε ότι αφορά το ποσό που δήλωσαν οι απέστειλαν υπό μορφή εμβασμάτων στην Αλβανία οι ερωτηθέντες το 2011, οι απαντήσεις ποικίλλουν αρκετά. Το 30,5% δήλωσε ότι δεν απέστειλε καθόλου εμβάσματα γεγονός που αποδόθηκε κυρίως στην οικονομική κρίση που έπληξε την Ελλάδα, το 30,5% περισσότερα από 10.000 ευρώ και το 33,5% λιγότερα από 1.000 ευρώ. Παράλληλα, το 22% από 1.000-2.500 ευρώ, το 10,9% από 2.500-5.000 ευρώ και το 3,1% από 5.000-10.000 ευρώ αντίστοιχα.

Από την επεξεργασία των απαντήσεων που έδωσαν οι ερωτηθέντες σχετικά με τον τρόπο που εμβάζουν τα χρήματά τους στην Αλβανία, φαίνεται να μην εμπιστεύονται τόσο το τραπεζικό σύστημα ή τις εταιρείες μεταφοράς χρημάτων, καθώς σε ποσοστό 63,5% επιλέγουν να μεταφέρουν μόνοι τους ή μέσω συγγενών τα χρήματά τους. Οι στενοί οικογενειακοί δεσμοί που διατηρούν οι μετανάστες με τα μέλη των οικογενειών τους στην χώρα προέλευσής τους αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι η στήριξη των συγγενικών τους προσώπων αποτελεί το βασικό τομέα χρήσης-αξιοποίησης των εμβασμάτων, σύμφωνα με τη δήλωση του 70,9% των ερωτηθέντων. Το 12,9% εμβάζει με σκοπό την επαγγελματική επένδυση στην Αλβανία, ενώ μόλις το 2,5% για αποταμίευση. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι και το γεγονός ότι τα εμβάσματα φαίνεται να χρησιμοποιούνται στον ίδιο τομέα με τον αρχικό για το 80,5% των ερωτηθέντων.

Η δύσκολη οικονομική κατάσταση της Ελλάδος, δείχνει να επηρεάζει σημαντικά την εκτίμηση των συμμετεχόντων αναφορικά με το ποσό που θεωρούν ότι πρόκειται να εμβάσουν στα επόμενα 2-3 χρόνια στη χώρα καταγωγής τους. Πιο συγκεκριμένα, το 40,9% πιστεύει πως θα είναι μικρότερο από το τωρινό ποσό, ενώ το 22,5% πιστεύει πως δεν θα εμβάσει καθόλου μελλοντικά. Από την εμφάνιση των

επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης και μετά (τέλη 2009), το 40,2% δηλώνει πως εμπιστεύεται λιγότερο από πριν το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας, το 38,9% το ίδιο με πριν και μόλις ένα 5,5% δηλώνει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το 15,3% δεν εμπιστεύεται καθόλου το χρηματοπιστωτικό σύστημα γεγονός που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη. Ερωτηθέντες πιο συγκεκριμένα οι Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες για τους λόγους που δεν εμπιστεύονται αλλά και δεν χρησιμοποιούν το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην Ελλάδα, ιεράρχησαν τα υφιστάμενα προβλήματα θέτοντας ως σημαντικότερα την χρηματική επιβάρυνση (39,6%) και τα απαραίτητα δικαιολογητικά για το άνοιγμα ενός τραπεζικού λογαριασμού (12,2%). Μόνο το 13,1% φαίνεται να μην αντιμετωπίζει κάποιο θέμα, μαζί με ένα αντίστοιχο 16% που απλά δεν χρησιμοποιεί καθόλου το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Σχετικά με τα προβλήματα στη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Αλβανία, το 16,4% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι οι καθυστερήσεις στην αποστολή και λήψη εμβασμάτων αποτελούν το κυριότερο εξ' αυτών, το 14,9% δήλωσε ως σημαντικότερο πρόβλημα το περιορισμένο δίκτυο τραπεζικών υποκαταστημάτων, ενώ οι μισοί σχεδόν ερωτηθέντες (51,5%) δήλωσαν ότι δεν το χρησιμοποιούν καθόλου.

Το τελευταίο τμήμα του ερωτηματολογίου της έρευνας προσανατολίζεται στη μελέτη των κοινωνικών χαρακτηριστικών της αλβανικής μετανάστευσης στην Ελλάδα. Σημαντικό εύρημα αποτελεί το γεγονός ότι μόνο οι μισοί από τους συμμετέχοντες (52,7%) στην έρευνα έχουν εισέλθει αρχικά στην Ελλάδα υπό καθεστώς νομιμότητας, αποδεικνύοντας το μεγάλο ποσοστό άτυπης μετακίνησης, ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια της νεότερης μεταναστευτικής διαδικασίας από την Αλβανία προς την Ελλάδα. Η επιλογή της Ελλάδας ως βασικού μεταναστευτικού προορισμού, φαίνεται να έχει επηρεαστεί σημαντικά από την προγενέστερη ύπαρξη συγγενών ή γνωστών στη χώρα, σύμφωνα με τη δήλωση του 77,8% των ερωτηθέντων. Σε συνδυασμό με την προηγούμενη ερώτηση, φαίνεται ότι οι μισοί σχεδόν ερωτηθέντες (52,9%) έφεραν μέλη της οικογένειάς τους στη χώρα σε δεύτερο χρόνο, κυρίως με την διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης, αποδεικνύοντας τη νέα μορφή που έχει λάβει η αλβανική μετανάστευση στη χώρα μας.

Αναφορικά με την γενικότερη συμπεριφορά των Ελλήνων απέναντι στους ερωτηθέντες, η γενικότερη άποψή τους δείχνει να είναι καλή. Το 44,9% αυτών υποστηρίζει πως είναι καλύτερη από τα πρώτα χρόνια εισόδου τους στη χώρα, το 41,6% την χαρακτηρίζει το ίδιο καλή με πριν, ενώ σχετικά μικρά είναι τα ποσοστά

αυτών που θεωρούν ότι παραμένει άσχημη. Σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης, το 82,2% των συμμετεχόντων δεν χαρακτηρίζει τη συμπεριφορά των Ελλήνων ως ρατσιστική με μόνο το 17,8% επί του συνόλου των ερωτηθέντων να δηλώνει ότι έχει αντίθετη άποψη. Κατά τη διάρκεια παραμονής τους στην Ελλάδα, οι ερωτηθέντες, ξεχωρίζουν σαν βασικά προβλήματα τα εργασιακά και τα μισθολογικά (45,5%), ενώ ακολουθεί το νομοθετικό καθεστώς (26.4% και τα προβλήματα που αυτό επιφέρει στην νομιμοποίηση των Αλβανών μεταναστών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι μόνο το 10,9% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι είναι πλήρως ικανοποιημένο με τις συνθήκες διαβίωσης στην Ελλάδα και δεν αντιμετωπίζει κανένα ιδιαίτερο πρόβλημα.

Από τα δεδομένα της έρευνας προέκυψε ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (41,5%), θεωρεί πως πρόκειται να παραμείνει για πάντα στην Ελλάδα. Το 10% περίπου υπολογίζει ότι δεν θα επαναπατριστεί πριν περάσουν 5-9 έτη και περισσότερα από δέκα έτη αντίστοιχα, ενώ ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό (26,0%) δεν είναι σε θέση να προσδιορίσει το χρονικό διάστημα, αδυναμία που αποδίδεται στην ευμετάβλητη οικονομική κατάσταση των τελευταίων ετών στην Ελλάδα αλλά και παγκοσμίως.

Ιδιαίτερη ερευνητική σημασία έχει ό τρόπος που η οικονομική κρίση επηρέασε την απόφαση παλιννόστησης των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα. Μετά την οικονομική κρίση (τέλη του 2009), οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την παραμονή στην Ελλάδα δείχνουν να διίστανται. Το 49,6% των ερωτηθέντων δεν έχει αλλάξει άποψη σχετικά με την διάρκεια παραμονής στην Ελλάδα ενώ το 46,2% δηλώνει την αλλαγή στάσης απέναντι στο υπό διερεύνηση ζήτημα και επιθυμεί πλέον την μόνιμη επιστροφή του στην Αλβανία. Τέλος, παρά την οικονομική κρίση (τέλη του 2009), η γενικότερη οικονομική κατάσταση για την συντριπτική πλειοψηφία των Αλβανών μεταναστών που μετείχαν στην έρευνα (97,3%) δείχνει να έχει βελτιωθεί, ενώ μόλις το 0,5% δήλωσε ότι η κατάσταση έχει χειροτερέψει σταδιακά μετά την πρώτη είσοδό τους στην Ελλάδα.

5.4.2 Αποτελέσματα Επαγωγικής Ανάλυσης Δεδομένων της Έρευνας Πεδίου

Προκειμένου να γίνει εφικτή η λεπτομερής αποτύπωση τόσο των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την παρούσα έρευνα πεδίου, όσο και των επιμέρους ερευνητικών σταδίων που ακολουθήθηκαν για την εξαγωγή αυτών, κρίθηκε δόκιμος ο διαχωρισμός της υποενότητας αυτής σε δύο αυτοτελή αλλά ταυτόχρονα αλληλένδετα

τμήματα τα οποία και ουσιαστικά αφορούν την διενέργεια των πολυωνυμικών λογιστικών παλινδρομήσεων για τα υπό μελέτη πολυωνυμικά υποδείγματα ενώ τα αποτελέσματα της περιγραφικής ανάλυσης, λόγω του όγκου τους και όχι λόγω της ερευνητικής τους σπουδαιότητας, παρατέθηκαν σε ξεχωριστό παράρτημα ώστε να είναι πιο εύκολα προσβάσιμα.

Αρχικά παρατίθενται οι έλεγχοι υποθέσεων μεταξύ όλων των πιθανών συνδυασμών των ανεξάρτητων μεταβλητών με τις αντίστοιχες εξαρτημένες μεταβλητές που επιλέχθηκαν να μελετηθούν, βάσει των αποτελεσμάτων των οποίων διαμορφώθηκαν τα έξι υποδείγματα της έρευνας. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, δεδομένης της φύσης των μεταβλητών (κατηγορικές με διάφορα επίπεδα) θεωρήθηκε ως πιο κατάλληλος, ο έλεγχος των εν λόγω συνδυασμών με την χρήση του μη παραμετρικού συντελεστή Spearman. Παρά το γεγονός ότι το μέγεθος του δείγματος κρίνεται ικανοποιητικό, στόχος είναι η εξαγωγή όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστων συμπερασμάτων στα διάφορα επίπεδα των κατηγορικών μεταβλητών, γι' αυτό τον λόγο και επιλέχθηκε να γίνει εφαρμογή του συγκεκριμένου ελέγχου.

Για τον μη παραμετρικό συντελεστή του Spearman, υπολογίζεται η διαφορά d μεταξύ των θέσεων τις οποίες κατέχει κάθε μονάδα, αφενός στη μεταβλητή x και αφετέρου στη μεταβλητή y. Οι διαφορές d κάθε μονάδας, υψώνονται στο τετράγωνο d2 και υπολογίζεται το άθροισμα των τετραγώνων των διαφορών αυτών (Σd^2). Ο συντελεστής συσχέτισης του Spearman είναι ίσος με:

$$r_s = 1 - \frac{6 \cdot \Sigma d^2}{n \cdot (n^2 - 1)}$$

Ωστόσο, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι κατηγορικές μεταβλητές είναι δίτιμες, εφαρμόστηκε ο έλεγχος X^2. Σκοπός του συγκεκριμένου ελέγχου, είναι η ανεύρεση πιθανών συσχετίσεων, γεγονός που μεταφράζεται και ως ανεύρεση πιθανών διαφορών μεταξύ των μεταβλητών, πάντα σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο. Με τη βοήθεια της μεθόδου αυτής, γίνεται αναπαράσταση της αναμενόμενης συχνότητας που αντιστοιχεί σε κάθε ένα από τα επιμέρους «κελιά» του πίνακα που σχηματίζεται από τον συνδυασμό των κατηγοριών. Η δοκιμασία X^2 είναι, πιο συγκεκριμένα, ο έλεγχος της στατιστικής σημαντικότητας της σχέσης που ενδέχεται να υπάρχει μεταξύ δύο χαρακτηριστικών του διαξονικού πίνακα. Το κριτήριο ισούται με:

$$X^2 = \Sigma \frac{(O - E)^2}{E}$$

όπου Ο και Ε η αναμενόμενη συχνότητα στα διάφορα κελιά και Σ το σύμβολο της άθροισης των αποτελεσμάτων όλων των κελιών. Σημειώνεται ότι, όλοι οι έλεγχοι πραγματοποιήθηκαν σε επίπεδο σημαντικότητας 95%. Δηλαδή, τα αποτελέσματα p-value του ελέγχου που είναι μικρότερα του 0,05 αξιολογούνται ως στατιστικά σημαντικά και υποδηλώνουν την ύπαρξη στατιστικά σημαντικής συσχέτισης μεταξύ των υπό μελέτη μεταβλητών.

Στη συγκεκριμένη υποενότητα, έχει επιλεγεί να γίνει παρουσίαση, μόνο των στατιστικά και νοηματικά σημαντικών συσχετίσεων, στις οποίες βασίζονται και μετέπειτα τα στατιστικά υποδείγματα που θα παρουσιαστούν. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι συσχετίσεις που εντοπίσθηκαν ήταν τόσο θετικές όσο και αρνητικές, ενώ σύμφωνα με τη θεωρία που σχετίζεται με τον μη παραμετρικό συντελεστή του Spearman, όλες οι τιμές του συντελεστή μεγαλύτερες του 0,60, υποδεικνύουν ισχυρή συσχέτιση. Αντίστοιχα, αναφορικά με τον έλεγχο Chi-Square, όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του ελέγχου, τόσο πιο σημαντική και ισχυρή είναι η σχέση των συγκρινόμενων μεταβλητών (Τριχόπουλος, Τζώνου, & Κατσουγιάννη, 2001).

Χαρακτηριστικά Αποστολής των Αλβανικών Μεταναστευτικών Εμβασμάτων

Από τα αποτελέσματα του ελέγχου Spearman σχετικά με το ποσό εμβάσματος που απέστειλαν οι οικονομικοί μετανάστες στην Αλβανία το 2011, προέκυψαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις, ακόμη και σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, ωστόσο δεν σημειώθηκαν ιδιαίτερα ισχυρές συσχετίσεις. Η ισχυρή συσχέτιση χαρακτηρίζεται από έναν συντελεστή συσχέτισης μεγαλύτερο από 0,6 κατά απόλυτη τιμή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, με εξαίρεση του λόγους εμβάσματος στην Αλβανία, όπου ο σχετικός συντελεστής είναι 0,556 (αρκετά κοντά στην επιθυμητή τιμή), οι υπόλοιπες συσχετίσεις χαρακτηρίζονται ως μέτρια ή και καθόλου ισχυρές, όπως φαίνεται και στον πίνακα 6.

Βάσει της σημαντικότητας, αλλά και της νοηματικής συσχέτισης, πραγματοποιήθηκε και η τελική επιλογή των στατιστικά σημαντικών μεταβλητών, ανεξάρτητα από την ισχύ τους. Για το λόγο αυτό επιλέχθηκε να συμμετάσχουν στο υπόδειγμα με εξαρτημένη μεταβλητή το ποσό των μεταναστευτικών εμβασμάτων στην Αλβανία το 2011, οι ακόλουθες ανεξάρτητες μεταβλητές, οι οποίες σχετίζονται

με τα εξής χαρακτηριστικά εμβασμάτων των Αλβανών μεταναστών: διαμονή στην Ελλάδα (Spearman's rho=0,171, p-value<0,001), ποσοστό αποταμίευσης, χρήση αποταμιευόμενων χρημάτων (Spearman's rho=0,294, p-value<0,001), επένδυση στις «αλβανικές πυραμίδες» (Spearman's rho=-0,201, p-value<0,001), ποσοστό εμβάσματος στην Αλβανία μετά την κρίση (Spearman's rho=-0,301, p-value<0,001), αιτία εμβάσματος (Spearman's rho=0,556, p-value<0,001), τρόπος αποστολής εμβάσματος (Spearman's rho=0,171, p-value<0,001), τομέας χρήσης εμβασμάτων (Spearman's rho=-0,208, p-value<0,001), ίδιος τομέας χρήσης εμβασμάτων (Spearman's rho=0,126, p-value=0,003), εκτίμηση εμβασμάτων (Spearman's rho=-0,273, p-value<0,001), προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα (Spearman's rho=-0,101, p-value=0,012) και μεταβολή άποψης ερωτηθέντων για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα μετά την κρίση (τέλη 2009) (Spearman's rho=0,129, p-value=0,003).

Πίνακας 6: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραγοντικό Συντελεστή του Spearman Σχετικά με το Ποσό των Εμβασμάτων στην Αλβανία το 2011

Μεταναστευτικά Εμβάσματα στην Αλβανία 2011	**Spearman's rho**	**p-value**
Τόπος καταγωγής	.159**	.000
Περιοχή κατοικίας στην Ελλάδα	-.110**	.010
Φύλο	-.258**	.000
Μορφωτικό επίπεδο	-.145**	.001
Εθνοτική ομάδα οικογένειας	-.168**	.000
Συνολικά έτη διαμονής	-.094*	.027
Αριθμός εργασιών	.085*	.047
Τομέας απασχόλησης	.109*	.011
Σύνολο εβδομαδιαίων ωρών εργασίας	.152**	.000
Ημέρες εργασίας υπό ασφάλιση	-.071	.098
Διαμονή στην Ελλάδα	.171**	.000
Ποσοστό αποταμίευσης	.294**	.000
Χρήση αποταμιευόμενων χρημάτων	-.330**	.000
Επένδυση σε «αλβανικές πυραμίδες»	-.201**	.000
Χρήση χρηματοπιστωτικού Ελληνικού συστήματος	-.160**	.000
Ποσοστό εμβάσματος στην Αλβανία (μετά την οικονομική κρίση)	-.301**	.000
Αιτία εμβάσματος στην Αλβανία	.556**	.000
Τρόπος αποστολής εμβάσματος	-.305**	.000

Τομέας χρήσης εμβασμάτων	-.208**	.000
Ίδιος τομέας χρήσης εμβασμάτων	.126**	.003
Εκτίμηση εμβασμάτων	-.273**	.000
Κυριότερο πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδος	-.285**	.000
Κυριότερο πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων με χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Αλβανία	-.115**	.007
Είσοδος στην Ελλάδα υπό καθεστώς νομιμότητας	.163**	.000
Ύπαρξη συγγενών ή γνωστών στην Ελλάδα	.095*	.026
Μεταγενέστερη είσοδος στη χώρα, μελών οικογενείας	.105*	.014
Μεταβολή στη συμπεριφορά των Ελλήνων	.095*	.026
Προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα	-.107*	.012
Μεταβολή άποψης ερωτηθέντων για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα μετά την κρίση (τέλη 2009)	.129**	.003
Η γενική κατάσταση είναι καλύτερη τώρα (μετά την κρίση-τέλη 2009) από εκείνη κατά την είσοδο στην Ελλάδα	-.090*	.035

Τομέας Επένδυσης των Αλβανικών Μεταναστευτικών Εμβασμάτων

Με εξαίρεση τον τρόπο αποστολής εμβασμάτων, όπου ο συντελεστής συσχέτισης δείχνει σχετικά ισχυρή συσχέτιση, οι υπόλοιπες μεταβλητές, παρά τη στατιστική σημαντικότητά τους με τον τομέα χρήσης εμβασμάτων, δείχνουν να είναι αρκετά ασθενείς, όπως προκύπτει και από τα αποτελέσματα του πίνακα 7 παρόλα αυτά η σημασία μελέτης των αποτελεσμάτων που προκύπτουν κάνει εφικτή της εξαγωγή σημαντικών συμπερασμάτων.

Για τις ανάγκες του υποδείγματος που αφορά στην επένδυση των αλβανικών μεταναστευτικών εμβασμάτων, επιλέχθηκε να γίνει χρήση των ακόλουθων μεταβλητών: αιτία εμβάσματος στην Αλβανία (Spearman's rho=-0,248, p-value<0,001), ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011 (Spearman's rho=-0,208, p-value<0,001), τρόπος αποστολής εμβάσματος (Spearman's rho=0,554, p-value<0,001), κυριότερο πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδος (Spearman's rho=0,160, p-value<0,001) και κυριότερο πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων με χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Αλβανία (Spearman's rho=-0,141, p-value=0,001).

Πίνακας 7: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραμετρικό Συντελεστή του Spearman Σχετικά με τον Τομέα Χρήσης των Εμβασμάτων

Τομέας Χρήσης των Εμβασμάτων	**Spearman's rho**	**p-value**
Επίπεδο διαβίωσης προ μετανάστευσης	-.117**	.006
Μεταβολή ημερήσιας χρηματικής αποζημίωσης προ κρίσης	.086*	.043
Σύνολο εβδομαδιαίων ωρών εργασίας	.088*	.038
Ποσοστό εμβάσματος στην Αλβανία (μετά την κρίση)	.367**	.000
Αιτία εμβάσματος στην Αλβανία	-.248**	.000
Ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011	-.208**	.000
Τρόπος αποστολής εμβάσματος	.554**	.000
Ίδιος τομέας χρήσης εμβασμάτων	.079	.066
Εκτίμηση εμβασμάτων	.133**	.002
Μεταβολή βαθμού εμπιστοσύνης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας μετά κρίσης	.173**	.000
Κυριότερο πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδος	.397**	.000
Κυριότερο πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων με χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Αλβανία	.160**	.000
Είσοδος στην Ελλάδα υπό καθεστώς νομιμότητας	-.141**	.001

Βασικός Λόγος-Αιτία Αποστολής Εμβασμάτων στην Αλβανία

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, προέκυψαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα τόσο από τον μη παραμετρικό συντελεστή του Spearman, όσο και από τον έλεγχο X^2, μιας και όπως προαναφέρθηκε, έχουμε διαφορετικά είδη μεταβλητών ανά περίπτωση (Πίνακας 9). Αναφορικά με τον πρώτο έλεγχο, σχετικά ισχυρή χαρακτηρίζεται μόνο η συσχέτιση της μεταβλητής που αφορά στον λόγο εμβάσματος στην Αλβανία και στο ποσό εμβάσματος μέχρι το 2011 (Spearman's rho=0,556). Από τις υπόλοιπες, όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις, έχει γίνει επιλογή συγκεκριμένων μεταβλητών που θα συμμετάσχουν στο στατιστικό υπόδειγμα που θα εφαρμοστεί. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 8, αυτές είναι οι εξής: φύλο (Chi-Square test= 53,968, p-value<0,001), μορφωτικό επίπεδο (Spearman's rho=-0,181, p-value<0,001), διαμονή στην Ελλάδα (Spearman's rho=0,190, p-value<0,001), χρήση αποταμιευόμενων χρημάτων (Spearman's rho=-0,319, p-value<0,001), ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011 (Spearman's rho=0,556, p-value<0,001), τρόπος αποστολής εμβασμάτων

(Spearman's rho=-0,257, p-value<0,001), τομέας χρήσης εμβασμάτων (Spearman's rho=-0.248, p-value<0.001), κυριότερο πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδος (Spearman's rho=-0,153, p-value<0,001), προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα (Spearman's rho=-0,137, p-value=0,001) και μεταβολή άποψης ερωτηθέντων για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα μετά την κρίση στα τέλη του 2009 (Spearman's rho=0,116, p-value=0,006).

Πίνακας 8: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραμετρικό Συντελεστή του Spearman Σχετικά με την Βασική Αιτία-Λόγο Αποστολής Εμβασμάτων στην Αλβανία

Βασική Αιτία-Λόγος Αποστολής Εμβάσματος	**Spearman's rho**	**p-value**
Τόπος καταγωγής	.084*	.048
Περιοχή κατοικίας στην Ελλάδα	-.125**	.003
Μορφωτικό επίπεδο	-.181**	.000
Εθνοτική ομάδα οικογένειας	-.154**	.000
Λόγοι επιλογής Ελλάδος	-.091*	.032
Συνολικά έτη διαμονής	-.109*	.011
Μεταβολή του τομέα απασχόλησης	-.109*	.010
Σύνολο εβδομαδιαίων ωρών εργασίας	.094*	.027
Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα για το 2011	-.129**	.002
Διαμονή στην Ελλάδα	.190**	.000
Ποσοστό αποταμίευσης	.147**	.001
Χρήση αποταμιευόμενων χρημάτων	-.319**	.000
Ποσοστό εμβάσματος στην Αλβανία (μετά την κρίση)	-.242**	.000
Ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011	.556**	.000
Τρόπος αποστολής εμβάσματος	-.257**	.000
Τομέας χρήσης εμβασμάτων	-.248**	.000
Εκτίμηση εμβασμάτων	-.184**	.000
Κυριότερο πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδος	-.336**	.000
Κυριότερο πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων με χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Αλβανία	-.153**	.000
Προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα	-.137**	.001
Μεταβολή άποψης ερωτηθέντων για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα μετά την κρίση (τέλη 2009)	.116**	.006

Πίνακας 9: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Chi-Square (X^2) Σχετικά με τη Βασική Αιτία-Λόγο Αποστολής Εμβασμάτων στην Αλβανία

Βασική Αιτία-Λόγος Αποστολής Εμβάσματος	**X^2 test**	**p-value**
Φύλο	53.968	<0.001
Είσοδος στην Ελλάδα υπό καθεστώς νομιμότητας	8.092	0.004
Η συμπεριφορά των Ελλήνων είναι ρατσιστική	7.102	0.008
Επενδύσεις σε «αλβανικές πυραμίδες» στο παρελθόν	8.801	0.003
Φοίτηση σε τεχνική ή επαγγελματική σχολή πριν τη μετανάστευση	5.944	0.015

Κοινωνικά Προβλήματα των Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα

Αναφορικά με την μελέτη των σημαντικότερων κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ερωτηθέντες Αλβανοί μετανάστες κατά την παραμονή και εργασία τους στην Ελλάδα, σημειώνονται αρκετές και σημαντικές συσχετίσεις, καμία όμως δεν χαρακτηρίζεται ως ισχυρή (Πίνακας 10). Οι μεταβλητές που επιλέχθηκαν να συμμετάσχουν στο υπόδειγμα είναι οι ακόλουθες: ηλικιακή ομάδα (Spearman's rho=0,143, p-value=0,001), οικογενειακή κατάσταση (Spearman's rho=0,145, p-value=0,001), σύνολο παιδιών (Spearman's rho=0,168, p-value<0,001), χρονολογία μετανάστευσης (Spearman's rho=-0,162, p-value<0,001), μεταβολή ημερήσιας χρηματικής αποζημίωσης μετά κρίσης (Spearman's rho=-0,084, p-value=0,05) και ρατσιστική συμπεριφορά των Ελλήνων (Spearman's rho=0,148, p-value=0,001).

Πίνακας 10: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραμετρικό Συντελεστή Spearman Σχετικά με το Σημαντικότερο Πρόβλημα που Αντιμετωπίζουν οι Αλβανοί Μετανάστες κατά την Παραμονή και Εργασία τους στην Ελλάδα

Σημαντικότερα Προβλήματα κατά την παραμονή και εργασία στην Ελλάδα	**Spearman's rho**	**p-value**
Ηλικιακή ομάδα	.143**	.001
Οικογενειακή κατάσταση	.145**	.001
Σύνολο παιδιών	.168**	.000
Χρονολογία μετανάστευσης	-.162**	.000
Μεταβολή ημερήσιας χρηματικής αποζημίωσης μετά κρίσης	-.084*	.050
Μεταβολή ποσοστού αποταμίευσης μέχρι την οικονομική κρίση	.102*	.017

Μεταβολή βαθμού εμπιστοσύνης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας μετά κρίσης	-.135**	.001
Μεταγενέστερη είσοδος στη χώρα, μελών οικογενείας	-.092*	.032
Ρατσιστική συμπεριφορά των Ελλήνων	.148**	.001

Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής των Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα

Βάσει των αποτελεσμάτων του πίνακα 11 που ακολουθεί, προκύπτουν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις σχετικά με τον προβλεπόμενο χρόνο παραμονής στην Ελλάδα ή εναλλακτικά επαναπατρισμού στην Αλβανία. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι συσχετίσεις στο σύνολό τους είναι αρκετά ασθενείς. Ωστόσο, για την εφαρμογή του σχετικού υποδείγματος, έχουν επιλεγεί οι ακόλουθες: φύλο (Spearman's rho=0,090, p-value=0,035), ποσοστό αποταμίευσης (Spearman's rho=-0,085, p-value=0,047), ποσοστό εμβάσματος στην Αλβανία μετά την κρίση (Spearman's rho=0,096, p-value=0,024), αιτία εμβάσματος στην Αλβανία (Spearman's rho=-0,137, p-value=0,001), ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011 (Spearman's rho=-0,107, p-value=0,012), ίδιος τομέας χρήσης εμβασμάτων (Spearman's rho=-0,098, p-value=0,021), εκτίμηση εμβασμάτων (Spearman's rho=0,120, p-value=0,005), μεταβολή βαθμού εμπιστοσύνης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδος μετά την κρίση (Spearman's rho=-0,088, p-value=0,039).

Πίνακας 11: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραμετρικό Συντελεστή του Spearman Σχετικά με τον Προβλεπόμενο Χρόνο Παραμονής των Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα

Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής	**Spearman's rho**	**p-value**
Φύλο	.090*	.035
Μορφωτικό επίπεδο	.118**	.006
Σύνολο εβδομαδιαίων ωρών εργασίας	-.087*	.042
Ποσοστό αποταμίευσης	-.085*	.047
Επένδυση σε «αλβανικές πυραμίδες»	.099*	.020
Ποσοστό εμβάσματος στην Αλβανία (μετά την κρίση)	.096*	.024
Αιτία εμβάσματος στην Αλβανία	-.137**	.001
Ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011	-.107*	.012
Ίδιος τομέας χρήσης εμβασμάτων	-.098*	.021
Εκτίμηση εμβασμάτων	.120**	.005
Μεταβολή βαθμού εμπιστοσύνης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας μετά την οικονομική κρίση	-.088*	.039

Συνθήκες και Χαρακτηριστικά της Απασχόλησης των Αλβανών Μεταναστών

Λίγο καλύτερα ως προς την ισχύ αλλά ωστόσο και πάλι ασθενή είναι τα αποτελέσματα που αφορούν στη βασικότερη μεταβολή αναφορικά με την εργασιακή απασχόληση και τα επιμέρους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής. Όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις, παρά το γεγονός ύπαρξης στατιστικά σημαντικών ευρημάτων ως προς το κομμάτι των συσχετίσεων, οι συσχετίσει είναι αρκετά μέτριες ως και μη ισχυρές.

Στο κομμάτι του υποδείγματος που αφορά στις συνθήκες και τα επιμέρους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εργασιακής απασχόλησης των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα, έχουν επιλεγεί οι ακόλουθες μεταβλητές: μεταβολή ημερήσιας χρηματικής αποζημίωσης προ κρίσης (Spearman's rho=-0,101, p-value=0,018)**,** μεταβολή ημερήσιας χρηματικής αποζημίωσης μετά κρίσης (Spearman's rho=0,082, p-value=0,054), μεταβολή του τομέα απασχόλησης (Spearman's rho=-0,208, p-value<0,001), σύνολο εβδομαδιαίων ωρών εργασίας (Spearman's rho=-0,102, p-value=0,017), ημέρες εργασίας υπό ασφάλιση (Spearman's rho=0,205, p-value<0,001), διαμονή στην Ελλάδα (Spearman's rho=-0,084, p-value=0,048) και μεταβολή ποσοστού αποταμίευσης μετά την οικονομική κρίση (Spearman's rho=0,108, p-value=0,011) (Πίνακας 12).

Πίνακας 12: Στατιστικά Σημαντικά Αποτελέσματα Ελέγχου Συσχετίσεων με τον μη Παραμετρικό Συντελεστή του Spearman Σχετικά με την Βασική Μεταβολή στον Τομέα της Εργασιακής Απασχόλησης των Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα

Μεταβολές στην Εργασιακή Απασχόληση	**Spearman's rho**	**p-value**
Εθνοτική ομάδα οικογένειας	-.086*	.044
Σύγκριση οικονομικής κατάστασης	-.097*	.023
Μεταβολή ημερήσιας χρηματικής αποζημίωσης προ κρίσης	-.101*	.018
Μεταβολή ημερήσιας χρηματικής αποζημίωσης μετά κρίσης	.082	.054
Μεταβολή του τομέα απασχόλησης	-.208**	.000
Σύνολο εβδομαδιαίων ωρών εργασίας	-.102*	.017
Ημέρες εργασίας υπό ασφάλιση	.205**	.000
Διαμονή στην Ελλάδα	-.084*	.048
Μεταβολή ποσοστού αποταμίευσης μετά την οικονομική κρίση	.108*	.011
Ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011	-.092*	.030

Κυριότερο πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδος	-.124**	.004
Μεταβολή άποψης ερωτηθέντων για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα μετά την κρίση (τέλη 2009)	.158**	.000

Προκειμένου να γίνει η αξιολόγηση της σημαντικότητας και κατ' επέκταση της επιρροής των παραγόντων κατά την συνύπαρξή τους, κρίθηκε απαραίτητη η εφαρμογή συγκεκριμένων στατιστικών υποδειγμάτων. Λόγω του είδους των μεταβλητών, θεωρήθηκε καταλληλότερη μέθοδος, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η πολυπαραγοντική λογιστική παλινδρόμηση. Η συγκεκριμένη περίπτωση ανάλυσης δεδομένων εφαρμόζεται όταν η εξαρτημένη μεταβλητή είναι κατηγορική (μη διατεταγμένη). Για Y=0, 1, 2, …, k και Y=0 στην κατηγορία αναφοράς, ισχύουν τα ακόλουθα:

$$\log[\frac{P(Y=j\,|\,x)}{P(Y=0\,|\,x)}] = \beta_{j0} + \beta_{j1}x_1 + ... + \beta_{jp}x_p \qquad \text{για j = 1, 2, …, k}$$

$$\pi_j(x) = P(Y=j\,|\,x) = \frac{e^{g_j(x)}}{\sum_{j=0}^{k} e^{g_j(x)}} \qquad g_0(x) = 0$$

Οι συντελεστές των υποδειγμάτων αυτών ερμηνεύονται ως log (Relative Risk Ratios), διαγνωστικά, όπως και στην περίπτωση της απλής λογιστικής παλινδρόμησης για τις επιμέρους συγκρίσεις: Y=1 με Y=0, …, Y=k με Y=0 (Begg & Gray, 1984). Πιο συγκεκριμένα, ύστερα από την λεπτομερή ανάλυση και των έξι συνολικά οικονομετρικών υποδειγμάτων με την χρήση του προγράμματος Στάτα, θέτοντας σε όλες τις περιπτώσεις ως βάση της μελέτης και των επιμέρους συσχετισμών μεταξύ των μεταβλητών, την πρώτη κατά σειρά δυνατή επιλογή απαντήσεων, όπως αυτές αποτυπώνονται στο σχετικό ερωτηματολογίου της έρευνας πεδίου, προέκυψαν τα ακόλουθα αποτελέσματα.

1. Χαρακτηριστικά Αποστολής Αλβανικών Μεταναστευτικών Εμβασμάτων (1ο Οικονομετρικό Υπόδειγμα-Ερμηνευτική Ικανότητα 47,3%)

Στο πρώτο κατά σειρά οικονομετρικό υπόδειγμα, έχει επιλεγεί ως εξαρτημένη μεταβλητή εκείνη που αντιπροσωπεύει το χρηματικό ποσό που έστειλαν υπό μορφή

εμβασμάτων στην Αλβανία το έτος 2011 οι ερωτηθέντες οικονομικοί μετανάστες. Από τους ελέγχους συσχετίσεων, προέκυψαν σημαντικές συσχετίσεις με τις μεταβλητές: ηλικία, φύλο, λόγος εμβάσματος στην Αλβανία, επένδυση σε «αλβανικές πυραμίδες», ποσοστό αποταμίευσης μετά την κρίση, διαμονή στην Ελλάδα, αιτία εμβάσματος, τρόπος αποστολής εμβάσματος, τομέας χρήσης εμβασμάτων, ίδιος τομέας χρήσης εμβασμάτων, προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα και μεταβολή άποψης ερωτηθέντων για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα μετά την κρίση τέλη 2009. Η μαθηματική έκφραση του υποδείγματος είναι η ακόλουθη:

$$\log[\pi o\sigma \acute{o}\nu_\varepsilon\mu\beta \acute{a}\sigma\mu a\tau o\varsigma_2011] = \beta_0 + \beta_a(\eta\lambda\iota\kappa\acute{\iota}a) + \beta_b(\varphi\acute{\upsilon}\lambda o) + \beta_c(\lambda \acute{o}\gamma o\varsigma_\varepsilon\mu\beta \acute{a}\sigma\mu a\tau o\varsigma) +$$
$$\beta_e(\varepsilon\pi \acute{e}\nu\delta\upsilon\sigma\eta_a\lambda\beta a\nu\iota\kappa \acute{\varepsilon}\varsigma_\pi\upsilon\rho a\mu \acute{\iota}\delta\varepsilon\varsigma) + \beta_d(\pi o\sigma o\sigma\tau \acute{o}_a\pi o\tau a\mu \acute{\iota}\varepsilon\upsilon\sigma\eta\varsigma_\mu\varepsilon\tau \acute{a}_\kappa\rho \acute{\iota}\sigma\eta\varsigma) + \beta_e(\delta\iota a\mu o\nu \acute{\eta}_\sigma\tau\eta\nu_\text{Ελλάδα}) +$$
$$\beta_f(a\iota\tau \acute{\iota}a_\varepsilon\mu\beta \acute{a}\sigma\mu a\tau o\varsigma) + \beta_g(\tau\rho \acute{o}\pi o\varsigma_a\pi o\sigma\tau o\lambda \acute{\eta}\varsigma) + \beta_h(\chi\rho \acute{\eta}\sigma\eta_\varepsilon\mu\beta a\sigma\mu \acute{a}\tau\omega\nu) + \beta_i(\acute{\iota}\delta\iota o\varsigma_\tau o\mu \acute{\varepsilon}a\varsigma_\chi\rho \acute{\eta}\sigma\eta\varsigma) +$$
$$\beta_j(\varepsilon\kappa\tau \acute{\iota}\mu\eta\sigma\eta_\varepsilon\mu\beta a\sigma\mu \acute{a}\tau\omega\nu) + \beta_k(\pi\rho o\beta\lambda\varepsilon\pi \acute{o}\mu\varepsilon\nu o\varsigma_\chi\rho \acute{o}\nu o\varsigma_\pi a\rho a\mu o\nu \acute{\eta}\varsigma) + \beta_l(\mu\varepsilon\tau a\beta o\lambda \acute{\eta}_\acute{a}\pi o\psi\eta\varsigma_\gamma\iota a_\mu \acute{o}\nu\iota\mu\eta_\pi a\rho a\mu o\nu \acute{\eta})$$

Πίνακας 13: Χρηματικό Ποσό Εμβάσματος Μικρότερο των 1.000€

Ποσό εμβάσματος <1.000€	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	1.8735	1.8372	1.0200	0.3080	-1.7273	5.4743	6.511
Ηλικία 25-29	1.8528	1.7628	1.0500	0.2930	-1.6022	5.3078	6.378
Ηλικία 30-34	2.2805	1.7690	1.2900	0.1970	-1.1866	5.7476	9.781
Ηλικία 35-40	2.0916	1.7601	1.1900	0.2350	-1.3581	5.5414	8.098
Ηλικία 45-64	1.9777	1.7728	1.1200	0.2650	-1.4970	5.4524	7.226
Γυναίκα	0.4953	0.3694	1.3400	0.1800	-0.2286	1.2193	1.641
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	-0.4457	0.3521	-1.2700	0.2060	-1.1358	0.2444	0.640
Αποταμίευση χρημάτων για έμβασμα	-1.6686	0.5687	-2.9300	0.0030	-2.7833	-0.5539	0.189
Αποταμίευση χρημάτων για επένδυση στην Ελλάδα	-0.6788	0.6608	-1.0300	0.3040	-1.9739	0.6162	0.507
Αποταμίευση χρημάτων για κάλυψη τρεχουσών αναγκών	-0.0379	0.4127	-0.0900	0.9270	-0.8468	0.7710	0.963
Όχι επένδυση σε Αλβανικές αλυσίδες στο παρελθόν	-0.3935	0.3475	-1.1300	0.2570	-1.0746	0.2876	0.675
Μεγαλύτερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	0.9166	0.8013	1.1400	0.2530	-0.6539	2.4871	2.501
Μικρότερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-0.1479	0.3708	-0.4000	0.6900	-0.8747	0.5788	0.862
Άλλο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	1.7152	3.1370	0.0100	0.9960	-6.1313	6.1656	5.558
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	0.4510	0.6383	0.7100	0.4800	-0.8001	1.7021	1.570
Αποταμίευση 11-20%	-1.5234	0.4036	-3.7700	0.0000	-2.3145	-0.7323	0.218
Αποταμίευση 21-30%	-0.9623	0.4943	-1.9500	0.0520	-1.9312	0.0066	0.382

Αποταμίευση 31-40%	-2.1762	0.8221	-2.6500	0.0080	-3.7875	-0.5649	0.113
Αποταμίευση άνω του 50%	-2.6019	1.0777	-2.4100	0.0160	-4.7141	-0.4897	0.074
Αποστολή εμβασμάτων μέσω τραπεζικού συστήματος	-0.2435	0.4404	-0.5500	0.5800	-1.1066	0.6196	0.784
Αποστόλη εμβασμάτων με εταιρείες μεταφοράς χρημάτων	0.5738	0.5686	1.0100	0.3130	-0.5406	1.6882	1.775
Αποστολή εμβασμάτων με άλλο τρόπο	3.5635	4,818,17	0.0100	0.9940	-9.4078	9.4791	35.285
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για επαγγελματική επένδυση στην Αλβανία	1.8765	0.6367	2.9500	0.0030	0.6285	3.1244	6.530
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για αποταμίευση	1.2878	1.1158	1.1500	0.2480	-0.8991	3.4746	3.625
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για άλλο σκοπό	-1.5533	3.7105	0.0000	0.9970	-7.2879	7.2569	0.212
Διαφορετικός τομέας χρήσης εμβασμάτων με τον αρχικό	0.0684	0.4128	0.1700	0.8680	-0.7407	0.8774	1.071
Παραμονή στην Ελλάδα 1-4 έτη	0.3738	1.0888	0.3400	0.7310	-1.7602	2.5078	1.453
Παραμονή στην Ελλάδα 5-9 έτη	0.7394	1.0944	0.6800	0.4990	-1.4056	2.8844	2.095
Παραμονή στην Ελλάδα 10 έτη και άνω	0.2721	1.0746	0.2500	0.8000	-1.8341	2.3783	1.313
Παραμονή στην Ελλάδα για πάντα	-1.1346	1.1227	-1.0100	0.3120	-3.3350	1.0658	0.322
Παραμονή χωρίς χρονικό προσδιορισμό	0.2315	1.0126	0.2300	0.8190	-1.7531	2.2161	1.260
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να μείνω μόνιμα στην Ελλάδα	-2.0236	2,1558,94	0.0000	0.9990	-4.2740	4.2230	0.132
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να επιστρέψω στην Αλβανία	-1.1193	0.5534	-2.0200	0.0430	-2.2039	-0.0346	0.327
Μετά την οικονομική κρίση η επιλογή μου είναι άλλη αναφορικά με τη διαμονή στην Ελλάδα	-0.6973	11.9241	-0.5800	0.5590	-3.0344	1.6398	0.498
Σταθερός όρος	-0.7618	2.0367	-0.3700	0.7080	-4.7537	3.2302	0.467

Πίνακας 14: Χρηματικό Ποσό Εμβάσματος 1.000€-2.500€

Ποσό εμβάσματος 1.000€-2.500€	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	-0.789	1.791	-0.440	0.659	-4.299	2.720	0.454
Ηλικία 25-29	-0.740	1.705	-0.430	0.664	-4.081	2.601	0.477
Ηλικία 30-34	-0.313	1.689	-0.190	0.853	-3.623	2.998	0.732
Ηλικία 35-40	-0.485	1.686	-0.290	0.774	-3.790	2.820	0.616
Ηλικία 45-64	-1.111	1.718	-0.650	0.518	-4.479	2.257	0.329
Γυναίκα	-0.088	0.470	-0.190	0.851	-1.009	0.833	0.916
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	1.149	0.430	2.670	0.008	0.306	1.993	3.156
Αποταμίευση χρημάτων για έμβασμα	2.332	0.661	3.530	0.000	1.036	3.628	10.302
Αποταμίευση χρημάτων για επένδυση στην Ελλάδα	-1.573	2.628	-0.010	0.995	-5.167	5.136	0.208
Αποταμίευση χρημάτων για κάλυψη τρεχουσών αναγκών	-1.001	0.850	-1.180	0.239	-2.667	0.665	0.367

Όχι επένδυση σε Αλβανικές αλυσίδες στο παρελθόν	-2.056	0.377	-0.550	0.585	-0.944	0.532	0.128
Μεγαλύτερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	0.793	0.867	0.920	0.360	-0.905	2.491	2.210
Μικρότερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	0.140	0.436	0.320	0.748	-0.714	0.994	1.150
Άλλο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	4.407	3.765	0.000	0.999	-7.376	7.384	82.000
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	-3.397	0.483	-0.700	0.482	-1.286	0.607	0.033
Αποταμίευση 11-20%	-0.207	0.365	-0.570	0.571	-0.924	0.509	0.813
Αποταμίευση 21-30%	0.552	0.472	1.170	0.241	-0.372	1.477	1.737
Αποταμίευση 31-40%	-1.238	0.741	-1.670	0.095	-2.690	0.214	0.290
Αποταμίευση άνω του 50%	-0.799	0.900	-0.890	0.374	-2.562	0.964	0.450
Αποστολή εμβασμάτων μέσω τραπεζικού συστήματος	-0.822	0.391	-2.100	0.035	-1.587	-0.057	0.440
Αποστολή εμβασμάτων με εταιρείες μεταφοράς χρημάτων	-0.857	0.577	-1.490	0.137	-1.989	0.274	0.424
Αποστολή εμβασμάτων με άλλο τρόπο	2.879	3.712	0.000	0.999	-7.273	7,278,96	17.792
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για επαγγελματική επένδυση στην Αλβανία	1.387	0.521	2.660	0.008	0.367	2.408	4.003
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για αποταμίευση	1.171	0.967	1.210	0.226	-0.725	3.067	3.226
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για άλλο σκοπό	0.432	1.099	0.390	0.694	-1.722	2.586	1.541
Διαφορετικός τομέας χρήσης εμβασμάτων με τον αρχικό	0.128	0.434	0.290	0.769	-0.723	0.979	1.136
Παραμονή στην Ελλάδα 1-4 έτη	0.463	1.000	0.460	0.644	-1.498	2.424	1.589
Παραμονή στην Ελλάδα 5-9 έτη	0.442	0.988	0.450	0.655	-1.494	2.378	1.556
Παραμονή στην Ελλάδα 10 έτη και άνω	0.026	1.046	0.020	0.980	-2.024	2.076	1.026
Παραμονή στην Ελλάδα για πάντα	-0.156	1.150	-0.140	0.892	-2.410	2.099	0.856
Παραμονή χωρίς χρονικό προσδιορισμό	0.041	0.937	0.040	0.965	-1.795	1.877	1.042
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να μείνω μόνιμα στην Ελλάδα	-0.609	1.587	-0.380	0.701	-3.720	2.502	0.544
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να επιστρέψω στην Αλβανία	-0.437	0.676	-0.650	0.518	-1.762	0.888	0.646
Μετά την οικονομική κρίση η επιλογή μου είναι άλλη αναφορικά με τη διαμονή στην Ελλάδα	2.159	1.330	1.620	0.105	-0.448	4.766	8.660
Σταθερός όρος	-1.982	2.042	-0.970	0.332	-5.984	2.020	0.138

Πίνακας 15: Χρηματικό Ποσό Εμβάσματος 2.500€-5.000€

Ποσό εμβάσματος 2.500€-5.000€	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	-1.728	2.028	-0.850	0.394	-5.702	2.247	0.178
Ηλικία 25-29	-1.927	1.921	-1.000	0.316	-5.691	1.837	0.146

Ηλικία 30-34	-1.476	1.894	-0.780	0.436	-5.188	2.236	0.229
Ηλικία 35-40	-1.592	1.890	-0.840	0.400	-5.297	2.113	0.204
Ηλικία 45-64	-1.328	1.908	-0.700	0.486	-5.067	2.411	0.265
Γυναίκα	0.663	0.605	1.100	0.273	-0.522	1.848	1.941
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	1.716	0.630	2.720	0.006	0.480	2.951	5.560
Αποταμίευση χρημάτων για έμβασμα	3.897	1.555	2.510	0.012	0.849	6.946	49.273
Αποταμίευση χρημάτων για επένδυση στην Ελλάδα	2.350	1.969	1.190	0.233	-1.509	6.209	10.487
Αποταμίευση χρημάτων για κάλυψη τρεχουσών αναγκών	-0.059	1.841	-0.030	0.974	-3.667	3.549	0.943
Όχι επένδυση σε Αλβανικές αλυσίδες στο παρελθόν	-0.446	0.496	-0.900	0.369	-1.418	0.526	0.640
Μεγαλύτερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	2.337	0.971	2.410	0.016	0.434	4.240	10.351
Μικρότερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-0.275	0.602	-0.460	0.648	-1.455	0.905	0.760
Άλλο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	1.460	3.137	0.000	0.996	-6.134	6.163	4.307
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	-0.002	0.622	0.000	0.997	-1.222	1.218	0.998
Αποταμίευση 11-20%	-0.116	0.505	-0.230	0.818	-1.105	0.873	0.890
Αποταμίευση 21-30%	0.934	0.622	1.500	0.133	-0.285	2.152	2.544
Αποταμίευση 31-40%	1.444	0.696	2.080	0.038	0.081	2.808	4.239
Αποταμίευση άνω του 50%	0.466	0.992	0.470	0.638	-1.478	2.410	1.594
Αποστολή εμβασμάτων μέσω τραπεζικού συστήματος	-1.287	0.580	-2.220	0.026	-2.423	-0.151	0.276
Αποστολή εμβασμάτων με εταιρείες μεταφοράς χρημάτων	-0.650	0.730	-0.890	0.373	-2.080	0.780	0.522
Αποστολή εμβασμάτων με άλλο τρόπο	3.731	4.818	0.010	0.994	-9.406	9.481	41.725
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για επαγγελματική επένδυση στην Αλβανία	1.435	0.617	2.320	0.020	0.225	2.645	4.200
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για αποταμίευση	0.273	1.429	0.190	0.848	-2.528	3.074	1.314
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για άλλο σκοπό	-1.924	3.710	-0.010	0.996	-7.292	7.253	0.146
Διαφορετικός τομέας χρήσης εμβασμάτων με τον αρχικό	1.351	0.497	2.720	0.007	0.378	2.325	3.862
Παραμονή στην Ελλάδα 1-4 έτη	-0.747	1.334	-0.560	0.576	-3.362	1.868	0.474
Παραμονή στην Ελλάδα 5-9 έτη	-0.331	1.238	-0.270	0.789	-2.757	2.094	0.718
Παραμονή στην Ελλάδα 10 έτη και άνω	-1.041	1.391	-0.750	0.454	-3.766	1.685	0.353
Παραμονή στην Ελλάδα για πάντα	-0.297	1.464	-0.200	0.839	-3.166	2.573	0.743
Παραμονή χωρίς χρονικό προσδιορισμό	0.505	1.153	0.440	0.661	-1.754	2.765	1.658
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να μείνω μόνιμα στην Ελλάδα	-2.077	3.518	0.000	1.000	-6.898	6.894	0.125
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να επιστρέψω στην Αλβανία	-0.221	0.919	-0.240	0.810	-2.023	1.581	0.802

Μετά την οικονομική κρίση η επιλογή μου είναι άλλη αναφορικά με τη διαμονή στην Ελλάδα	3.311	1.636	2.020	0.043	0.105	6.517	27.417
Σταθερός όρος	-4.358	2.374	-1.840	0.066	-9.011	0.296	0.013

Πίνακας 16: Χρηματικό Ποσό Εμβάσματος 5.000€-7.500€

Ποσό εμβάσματος 5.000€-7.500€	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	4.015	2.176	0.00	1,000	-4.264	4.265	55.425
Ηλικία 25-29	-3.143	2.176	-0.00	1,000	-4.265	4.264	0.043
Ηλικία 30-34	2.144	2.176	0.00	1,000	-4.265	4.264	8.536
Ηλικία 35-40	3.304	2.176	0.00	1,000	-4.264	4.265	27.213
Ηλικία 45-64	3.997	2.176	0.00	1,000	-4.264	4.265	54.431
Γυναίκα	-2.407	5.725	-0.00	0.997	-1.124	1.119	0.090
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	-1.068	1.526	-0.70	0.484	-4.059	1.924	0.344
Αποταμίευση χρημάτων για έμβασμα	2.341	7.237	0.00	0.997	-1.416	1.420	10.395
Αποταμίευση χρημάτων για επένδυση στην Ελλάδα	2.444	7.237	0.00	0.997	-1.416	1.420	11.514
Αποταμίευση χρημάτων για κάλυψη τρεχουσών αναγκών	1.709	9.057	0.00	1,000	-1.775	1.777	5.525
Όχι επένδυση σε Αλβανικές αλυσίδες στο παρελθόν	3.250	1.683	1.93	0.054	-0.049	6.548	25.782
Μεγαλύτερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-0.443	2.028	-0.22	0.827	-4.418	3.530	0.642
Μικρότερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-4.488	1.858	-2.42	0.016	-8.130	-.846914	0.011
Άλλο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-1.445	8.531	-0.00	1,000	-1.672	1.671	0.236
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	-2.590	1.353	-0.00	0.998	-2.653	2.648	0.075
Αποταμίευση 11-20%	-3.778	2.130	-1.77	0.076	-7.952	.397236	0.023
Αποταμίευση 21-30%	-6.203	2.573	-2.41	0.016	-1.125	-1.159	0.002
Αποταμίευση 31-40%	-0.651	1.520	-0.43	0.668	-3.630	2.327	0.521
Αποταμίευση άνω του 50%	-3.784	2.183	-1.73	0.083	-8.063	.4950415	0.023
Αποστολή εμβασμάτων μέσω τραπεζικού συστήματος	2.227	1.586	1.40	0.160	-0.881	5.335	9.275
Αποστολή εμβασμάτων με εταιρείες μεταφοράς χρημάτων	3.766	2.183	1.72	0.085	-0.513	8.045	43.211
Αποστολή εμβασμάτων με άλλο τρόπο	3.917	1.245	0.00	1,000	-2.440	2.440	50.233
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για επαγγελματική επένδυση στην Αλβανία	2.872	1.361	2.11	0.035	0.204	5.540	17.677
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για αποταμίευση	4.199	2.016	2.08	0.037	0.248	8.149	66.596
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για άλλο σκοπό	-1.426	9.139	-0.00	1,000	-1.791	1.791	0.240
Διαφορετικός τομέας χρήσης εμβασμάτων με τον αρχικό	3.910	1.531	2.55	0.011	0.908	6.911	49.883

Παραμονή στην Ελλάδα 1-4 έτη	2.817	2.079	0.00	0.999	-4.071	4.076	16.729
Παραμονή στην Ελλάδα 5-9 έτη	2.439	2.079	0.00	0.999	-4.071	4.076	11.459
Παραμονή στην Ελλάδα 10 έτη και άνω	2.787	2.079	0.00	0.999	-4.071	4.076	16.239
Παραμονή στην Ελλάδα για πάντα	2.208	2.079	0.00	0.999	-4.072	4.075	9.100
Παραμονή χωρίς χρονικό προσδιορισμό	2.843	2.079	0.00	0.999	-4.071	4.076	17.169
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να μείνω μόνιμα στην Ελλάδα	-2.285	6.880	-0.00	1,000	-1.349	1.348	0.102
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να επιστρέψω στην Αλβανία	0.501	1.783	0.28	0.779	-2.994	3.995	1.650
Μετά την οικονομική κρίση η επιλογή μου είναι άλλη αναφορικά με τη διαμονή στην Ελλάδα	-1.092	1.317	-0.00	0.999	-2.582	2.578	0.336
Σταθερός όρος	-5.461	3.095	-0.00	0.999	-6.071	6.064	0.004

Πίνακας 17: Χρηματικό Ποσό Εμβάσματος 7.500€-10.000€

Ποσό εμβάσματος 7.500€-10.000€	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	-2.407	3.810	-0.00	0.999	-7.470	7.466	0.090
Ηλικία 25-29	2.321	3.391	0.00	1.000	-6.646	6.645	10.186
Ηλικία 30-34	-1.800	3.608	-0.00	1.000	-7.072	7.071	0.165
Ηλικία 35-40	-1.612	3.581	-0.00	1.000	-7.019	7.019	0.199
Ηλικία 45-64	-1.129	3.549	-0.00	1.000	-6.950	6.949	0.323
Γυναίκα	-2.946	1.039	-0.00	1.000	-2.038	2.037	0.053
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	1.916	8.753	0.00	1.000	-1.715	1.715	6.794
Αποταμίευση χρημάτων για έμβασμα	-0.101	1.097	-0.00	1.000	-2.150	2.150	0.904
Αποταμίευση χρημάτων για επένδυση στην Ελλάδα	-1.009	1.888	-0.00	1.000	-3.701	3.701	0.365
Αποταμίευση χρημάτων για κάλυψη τρεχουσών αναγκών	-2.813	1.138	-0.00	1.000	-2.234	2.223	0.060
Όχι επένδυση σε Αλβανικές αλυσίδες στο παρελθόν	5.246	1.028	0.00	1.000	-2.000	2.001	189.806
Μεγαλύτερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	2.415	2.392	0.00	0.999	-4.687	4.691	11.190
Μικρότερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	2.149	2.747	0.00	0.999	-5.382	5.386	8.576
Άλλο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	8.256	5.513	0.00	1.000	-1.080	1.080	3,850.661
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	5.131	1.037	0.00	1.000	-2.032	2.033	169.186
Αποταμίευση 11-20%	-2.351	8.059	-0.00	1.000	-1.579	1.569	0.095
Αποταμίευση 21-30%	-3.821	1.330	-0.00	1.000	-2.608	2.607	0.022
Αποταμίευση 31-40%	-4.941	1.426	-0.00	1.000	-2.788	2.787	0.007
Αποταμίευση άνω του 50%	3.268	5.754	0.01	0.995	-1.124	1.131	26.259
Αποστολή εμβασμάτων μέσω τραπεζικού συστήματος	1.608	5.350	0.00	1.000	-1.048	1.048	4.993

Αποστολή εμβασμάτων με εταιρείες μεταφοράς χρημάτων	-2.321	6.357	-0.00	1.000	-1.246	1.245	0.098
Αποστολή εμβασμάτων με άλλο τρόπο	4.786	4.694	0.00	0.999	-9.195	9.205	119.821
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για επαγγελματική επένδυση στην Αλβανία	0.109	3.819	0.00	1.000	-7.485	7.486	1.115
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για αποταμίευση	-6.828	2.304	-0.00	1.000	-4.516	4.515	0.001
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για άλλο σκοπό	-2.732	3.737	-0.00	0.999	-7.328	7.322	0.065
Διαφορετικός τομέας χρήσης εμβασμάτων με τον αρχικό	-2.376	2.035	-0.00	0.999	-3.991	3.986	0.093
Παραμονή στην Ελλάδα 1-4 έτη	-2.563	1.176	-0.00	1.000	-2.306	2.306	0.077
Παραμονή στην Ελλάδα 5-9 έτη	-2.406	1.386	-0.00	1.000	-2.716	2.716	0.090
Παραμονή στην Ελλάδα 10 έτη και άνω	3.080	1.172	0.00	1.000	-2.298	2.298	21.758
Παραμονή στην Ελλάδα για πάντα	3.328	1.706	0.00	0.998	-3.340	3.347	27.883
Παραμονή χωρίς χρονικό προσδιορισμό	-7.569	1.796	-0.00	1.000	-3.521	3.520	0.001
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να μείνω μόνιμα στην Ελλάδα	2.854	7.810	0.00	1.000	-1.530	1.531	17.357
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να επιστρέψω στην Αλβανία	3.422	1.248	0.00	0.998	-2.444	2.451	30.631
Μετά την οικονομική κρίση η επιλογή μου είναι άλλη αναφορικά με τη διαμονή στην Ελλάδα	2.536	4.482	0.00	1.000	-8.783	8.788	12.629
Σταθερός όρος	-7.762	4.352	-0.00	0.999	-8.537	8.522	0.000

2. Τομέας Επένδυσης των Αλβανικών Μεταναστευτικών Εμβασμάτων ($2^{ο}$ Οικονομετρικό Υπόδειγμα-Ερμηνευτική Ικανότητα 58,9%)

Σε ότι αφορά το δεύτερο οικονομετρικό υπόδειγμα, καταλληλότερη ως εξαρτημένη μεταβλητή κρίθηκε η μεταβλητή που αντιπροσωπεύει τον τομέα χρήσης των χρημάτων που εμβάζουν οι ερωτηθέντες, ενώ για ανεξάρτητες μεταβλητές, όπως προέκυψε από τα αποτελέσματα των προηγούμενων ελέγχων, χρησιμοποιήθηκαν οι ακόλουθες: ηλικία, φύλο, ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση, ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011, τρόπος αποστολής εμβάσματος, κυριότερο πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδος, κυριότερο πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων με χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Αλβανία και βαθμός εμπιστοσύνης του χρηματοπιστωτικού συστήματος μετά την οικονομική κρίση. Η γενική μαθηματική έκφραση του υποδείγματος είναι η εξής:

$$\log[\tau o\mu \acute{\varepsilon} \alpha \varsigma _ \chi \rho \acute{\eta} \sigma \eta \varsigma _ \varepsilon \mu \beta \alpha \sigma \mu \acute{\alpha} \tau \omega \nu] = \beta_0 + \beta_a(\eta \lambda \iota \kappa \acute{\iota} \alpha) + \beta_b(\varphi \acute{\upsilon} \lambda o) + \beta_c(\pi o \sigma o \sigma \tau \acute{o} _ \varepsilon \mu \beta \acute{\alpha} \sigma \mu \alpha \tau o \varsigma _ \mu \varepsilon \tau \acute{\alpha} _ \tau \eta \nu _ \kappa \rho \acute{\iota} \sigma \eta) +$$
$$\beta_c(\pi o \sigma \acute{o} _ \varepsilon \mu \beta \acute{\alpha} \sigma \mu \alpha \tau o \varsigma _ \sigma \tau \eta \nu _ \Alpha \lambda \beta \alpha \nu \acute{\iota} \alpha _ 2011) + \beta_d(\tau \rho \acute{o} \pi o \varsigma _ \alpha \pi o \sigma \tau o \lambda \acute{\eta} \varsigma _ \varepsilon \mu \beta \acute{\alpha} \sigma \mu \alpha \tau o \varsigma) +$$
$$\beta_e(\kappa \upsilon \rho \iota \acute{o} \tau \varepsilon \rho o _ \pi \rho \acute{o} \beta \lambda \eta \mu \alpha _ \chi \rho \eta \mu \alpha \tau o \pi \iota \sigma \tau \omega \tau \iota \kappa o \acute{\upsilon}) + \beta_f(\kappa \upsilon \rho \iota \acute{o} \tau \varepsilon \rho o _ \pi \rho \acute{o} \beta \lambda \eta \mu \alpha _ \sigma \tau \eta \nu _ \alpha \pi o \sigma \tau o \lambda \acute{\eta} _ \varepsilon \mu \beta \alpha \sigma \mu \acute{\alpha} \tau \omega \nu) +$$
$$\beta_g(\beta \alpha \theta \mu \acute{o} \varsigma _ \varepsilon \mu \pi \iota \sigma \tau o \sigma \acute{\upsilon} \nu \eta \varsigma _ \chi \rho \eta \mu \alpha \tau o \pi \iota \sigma \tau \omega \tau \iota \kappa o \acute{\upsilon})$$

Πίνακας 18: Χρήση Εμβασμάτων για Επαγγελματική Επένδυση

Επαγγελματική επένδυση	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	-1.035	1.288	-0.80	0.421	-3.561	1.489	0.355
Ηλικία 25-29	-0.392	1.220	-0.32	0.748	-2.784	2.000	0.676
Ηλικία 30-34	-1.567	1.209	-1.30	0.195	-3.937	0.802	0.209
Ηλικία 35-40	-1.892	1.202	-1.57	0.115	-4.249	0.463	0.151
Ηλικία 45-64	-1.344	1.213	-1.11	0.268	-3.723	1.033	0.261
Γυναίκα	-0.967	0.435	-1.60	0.109	-1.552	0.156	0.380
Μεγαλύτερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	0.766	0.615	1.24	0.213	-0.440	1.973	2.151
Μικρότερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-0.295	0.423	-0.70	0.485	-1.125	0.534	0.745
Άλλο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	1.638	1.414	1.16	0.247	-1.133	4.409	5.145
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	-0.355	0.418	-0.85	0.396	-1.175	0.464	0.701
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού <1.000€	-1.054	0.544	-1.94	0.053	-2.121	0.012	0.349
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 1.000€-2.500€	1.045	0.518	2.02	0.044	0.029	2.060	2.843
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 2.500€-5.000€	1.351	0.580	2.33	0.020	0.215	2.488	3.861
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 5.000€-7.500€	1.802	0.840	2.14	0.032	0.154	3.450	6.062
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 7.500€-10.000€	-0.077	1.291	-0.06	0.952	-2.609	2.450	0.926
Αποστολή εμβασμάτων μέσω τραπεζικού συστήματος	0.976	0.405	2.40	0.016	0.180	1.772	2.654
Αποστολή εμβασμάτων με εταιρείες μεταφοράς χρημάτων	0.693	0.537	1.29	0.197	-0.360	1.747	2.000
Αποστολή εμβασμάτων με άλλο τρόπο	-0.819	2.117	-0.00	1.000	-4.149	4.149	0.441
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-κόστος	-2.029	0.464	-4.37	0.000	-2.940	-1.119	0.131
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-γλωσσικά και λοιπά θέματα	-1.758	0.884	-1.99	0.047	-3.492	-0.024	0.172
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-έλλειψη πακέτων προσφορών	-0.373	0.597	-0.63	0.531	-1.545	0.797	0.689
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-καθυστερήσεις κατά την κατάθεση ή αποστολή	-2.588	0.763	-3.39	0.001	-4.085	-1.091	0.075

Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-κανένα πρόβλημα	-0.646	0.589	-1.10	0.273	-1.802	0.508	0.524
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-μη χρήση	-0.096	0.741	-0.13	0.896	-1.549	1.356	0.908
Πρόβλημα κατά τη χρήση χρηματοπιστωτικού συστήματος-περιορισμένο δίκτυο	-0.692	0.562	-1.23	0.219	-1.795	0.411	0.501
Πρόβλημα κατά τη χρήση χρηματοπιστωτικού συστήματος-καθυστερήσεις	-1.214	0.598	-2.03	0.042	-2.388	-0.041	0.297
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-μη χρήση	-1.068	0.544	-1.96	0.050	-2.134	-0.001	0.344
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-άλλο	-1.511	0.934	-1.62	0.106	-3.342	0.320	0.221
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την κρίση-αυξημένος	-0.463	0.742	-0.62	0.532	-1.918	0.990	0.629
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την κρίση-μειωμένος	-0.002	0.347	-0.01	0.994	-0.648	0.973	0.998
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την κρίση-απουσία εμπιστοσύνης	-0.570	0.641	-0.89	0.374	-1.826	0.686	0.566
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την κρίση-άλλο	-2.118	4.443	-0.00	1.000	-8.711	8.707	0.120
Σταθερός όρος	1.168	1.442	1.12	0.262	-1.207	4.445	3.216

Πίνακας 19: Χρήση Εμβασμάτων για Αποταμίευση

Αποταμίευση	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	1.870	8.769	0.00	0.998	-1.717	1.720	6.488
Ηλικία 25-29	1.667	8.769	0.00	0.998	-1.717	1.720	5.296
Ηλικία 30-34	1.497	8.769	0.00	0.999	-1.717	1.720	4.468
Ηλικία 35-40	1.545	8.769	0.00	0.999	-1.717	1.720	4.688
Ηλικία 45-64	1.480	8.769	0.00	0.999	-1.717	1.720	4.393
Γυναίκα	-1.699	1.034	-1.64	0.101	-3.728	0.328	0.183
Μεγαλύτερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-1.648	4.996	-0.00	0.997	-9.809	9.776	0.192
Μικρότερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-0.845	0.835	-1.01	0.312	-2.482	0.792	0.430
Άλλο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-2.003	1.227	-0.00	0.999	-2.408	2.404	0.135
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	-1.655	0.899	-1.84	0.066	-3.418	0.106	0.191
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού <1.000€	-0.647	1.107	-0.58	0.559	-2.818	1.523	0.524
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 1.000€-2.500€	1.551	1.141	1.36	0.174	-0.685	3.788	4.716
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 2.500€-5.000€	-0.046	1.714	-0.03	0.978	-3.407	3.314	0.955
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 5.000€-7.500€	2.836	1.366	2.08	0.038	0.159	5.514	17.047
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 7.500€-10.000€	-1.788	2.451	-0.00	0.999	-4.806	4.802	0.167

Αποστολή εμβασμάτων μέσω τραπεζικού συστήματος	2.451	0.874	2.80	0.005	0.738	4.164	11.600
Αποστολή εμβασμάτων με εταιρείες μεταφοράς χρημάτων	1.740	1.170	1.49	0.137	-0.553	4.034	5.697
Αποστολή εμβασμάτων με άλλο τρόπο	6.653	1.633	0.00	0.997	-3.195	3.208	775.106
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-κόστος	-2.202	1.008	-2.18	0.029	-4.178	-0.225	0.111
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-γλωσσικά και λοιπά προβλήματα	-0.467	1.456	-0.32	0.748	-3.322	2.386	0.627
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-έλλειψη πακέτων προσφορών	0.301	1.000	0.30	0.763	-1.659	2.262	1.351
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-καθυστερήσεις κατά την κατάθεση ή αποστολή	-3.971	3.901	-0.01	0.992	-7.685	7.606	0.019
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-κανένα πρόβλημα	-3.220	1.572	-2.05	0.041	-6.301	-0.138	0.040
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-μη χρήση του συστήματος	-3.245	1.716	-0.02	0.985	-3.397	3.332	0.039
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-περιορισμένο δίκτυο	-0.239	1.415	-0.17	0.866	-3.013	2.535	0.787
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-καθυστερήσεις	-0.174	1.494	-0.12	0.907	-3.103	2.755	0.840
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-μη χρήση	0.595	1.317	0.45	0.651	-1.986	3.178	1.813
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-άλλο	-1.794	1.013	-0.00	0.998	-1.768	1.764	0.166
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την οικονομική κρίση-αυξημένος	0.972	1.156	0.84	0.401	-1.295	3.239	2.643
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την οικονομική κρίση-μειωμένος	-0.040	0.822	-0.05	0.960	-1.653	1.571	0.961
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την οικονομική κρίση-απουσία εμπιστοσύνης	-0.193	1.364	-0.14	0.887	-2.886	2.479	0.824
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την κρίση-άλλο	-8.899	8.948	-0.00	0.999	-1.754	1.752	0.000
Σταθερός όρος	-1.757	8.769	-0.00	0.998	-1.720	1.717	0.173

Πίνακας 20: Άλλος Τομέας Αξιοποίησης των Αλβανικών Μεταναστευτικών Εμβασμάτων

Άλλος τομέας αξιοποίησης	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	1.737	1.526	0.00	0.999	-2.989	2.993	5.680
Ηλικία 25-29	1.801	1.526	0.00	0.999	-2.989	2.993	6.056
Ηλικία 30-34	1.757	1.526	0.00	0.999	-2.989	2.993	5.795
Ηλικία 35-40	1.690	1.526	0.00	0.999	-2.989	2.993	5.419
Ηλικία 45-64	1.494	1.526	0.00	0.999	-2.989	2.993	4.455
Γυναίκα	2.691	2.500	1.08	0.282	-2.209	7.592	14.746
Μεγαλύτερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-1.458	4.613	-0.00	0.997	-9.057	9.028	0.233

Μικρότερο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-1.012	2.141	-0.47	0.636	-5.209	3.184	0.363
Άλλο ποσοστό εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση	-2.198	1.254	-0.00	0.999	-2.461	2.457	0.111
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	-0.073	1.660	-0.04	0.965	-3.328	3.182	0.930
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού <1.000€	1.561	1.996	0.01	0.994	-3.897	3.928	4.764
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 1.000€-2.500€	1.758	1.996	0.01	0.993	-3.895	3.930	5.801
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 2.500€-5.000€	3.813	2.998	0.00	0.999	-5.874	5.881	45.286
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 5.000€-7.500€	-0.616	5.900	-0.00	1.000	-1.156	1.156	0.540
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 7.500€-10.000€	2.840	8.758	0.00	1.000	-1.716	1.716	17.116
Αποστολή εμβασμάτων μέσω τραπεζικού συστήματος	-1.296	2.577	-0.01	0.996	-5.065	5.039	0.274
Αποστολή εμβασμάτων με εταιρείες μεταφοράς χρημάτων	4.949	3.303	1.50	0.134	-1.525	1.142	141.034
Αποστολή εμβασμάτων με άλλο τρόπο	8.902	1.670	0.01	0.996	-3.264	3.282	7346.652
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-κόστος	-1.463	2.293	-0.64	0.523	-5.959	3.031	0.232
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-γλωσσικά και λοιπά προβλήματα	4.881	3.604	1.35	0.176	-2.183	1.194	131.762
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-έλλειψη πακέτων προσφορών	0.672	2.293	0.29	0.769	-3.823	5.168	1.958
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-καθυστερήσεις κατά την κατάθεση ή αποστολή	-1.346	2.052	-0.01	0.995	-4.036	4.009	0.260
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-κανένα πρόβλημα	-1.569	2.466	-0.64	0.525	-6.403	3.265	0.208
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-μη χρήση	-1.262	1.311	-0.01	0.992	-2.582	2.557	0.283
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-περιορισμένο δίκτυο	1.441	2.134	0.01	0.995	-4.168	4.197	4.225
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-καθυστερήσεις	0.307	3.379	0.00	1.000	-6.622	6.623	1.359
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-μη χρήση	1.736	2.134	0.01	0.994	-4.165	4.200	5.675
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-άλλο	0.195	4.465	0.00	1.000	-8.751	8.751	1.215
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την οικονομική κρίση-αυξημένος	-7.013	7.777	-0.01	0.993	-1.531	1.517	0.001
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την οικονομική κρίση-μειωμένος	-2.002	2.008	-1.00	0.319	-5.939	1.933	0.135
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την οικονομική κρίση-απουσία εμπιστοσύνης	-0.353	2.260	-0.16	0.876	-4.783	4.076	0.703
Βαθμός εμπιστοσύνης μετά την οικονομική κρίση-άλλο	-8.015	4.153	-0.00	0.998	-8.149	8.133	0.000
Σταθερός όρος	-5.450	1.571	-0.00	0.997	-3.085	3.074	0.004

3. Βασικός Λόγος-Αιτία Αποστολής Εμβασμάτων στην Αλβανία

(3ο Οικονομετρικό Υπόδειγμα-Ερμηνευτική Ικανότητα 48,5%)

Το επόμενο κατά σειρά οικονομετρικό υπόδειγμα της εν λόγω έρευνας διαμορφώνεται έχοντας τον λόγο αποστολής εμβασμάτων ως εξαρτημένη και ως ανεξάρτητες μεταβλητές τις εξής: ηλικία, φύλο, ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011, τρόπος αποστολής εμβασμάτων, τομέας χρήσης εμβασμάτων, κυριότερο πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων, κυριότερο πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδος, λόγος αποταμίευσης χρημάτων, προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα και μεταβολή άποψης ερωτηθέντων για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα μετά την εδραίωση της οικονομικής κρίση στα τέλη του 2009. Η μαθηματική έκφραση του υποδείγματος είναι η εξής:

$$\log[\text{λόγος_αποστολής_εμβασμάτων}] = \beta_0 + \beta_a(\text{ηλικία}) + \beta_b(\text{φύλο}) + \beta_c(\text{ποσό_εμβάσματος_στην_Αλβανία_2011}) +$$
$$\beta_c(\text{τρόπος_αποστολής_εμβάσματος}) + \beta_d(\text{τομέας_χρήσης_εμβάσματος})$$
$$\beta_e(\text{κυριότερο_πρόβλημα_χρηματοπιστωτικού}) + \beta_f(\text{λόγος_αποταμίευσης}) +$$
$$\beta_g(\text{προβλεπόμενος_χρόνος_παραμονής_στην_Ελλάδα}) + \beta_h(\text{μεταβολή_άποψης_για_μόνιμη_παραμονή_στην_Ελλάδα})$$

Πίνακας 21: Αποστολή Μεταναστευτικών Εμβασμάτων Αναγκαστικά για Διάφορους Λόγους

Αναγκαστικά για διάφορους λόγους	Coef.	Std.	z	P>|z|	[95% Conf. Interval		exp (coeff.)
Ηλικία 20-24	1.358	1.249	1.090	0.277	-1.090	3.806	3.888
Ηλικία 25-29	0.723	1.181	0.610	0.540	-1.592	3.038	2.061
Ηλικία 30-34	1.133	1.175	0.960	0.335	-1.170	3.436	3.105
Ηλικία 35-40	1.595	1.171	1.360	0.173	-0.701	3.892	4.928
Ηλικία 45-64	1.212	1.185	1.020	0.306	-1.110	3.535	3.360
Γυναίκα	1.107	0.316	3.510	0.000	0.489	1.726	3.025
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού <1.000€	-0.694	0.349	-1.990	0.046	-1.377	-0.011	0.500
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 1.000€-2.500€	-1.741	0.504	-3.450	0.001	-2.729	-0.753	0.175
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 2.500€-5.000€	-1.434	0.627	-2.290	0.022	-2.664	-0.205	0.238
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 5.000€-7.500€	-0.468	0.849	-0.550	0.581	-2.133	1.196	0.626
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 7.500€-10.000€	-1.356	6.770	-0.020	0.984	-1.340	1.313	0.258
Αποστολή εμβασμάτων μέσω τραπεζικού συστήματος	-0.232	0.369	-0.630	0.529	-0.956	0.491	0.793
Αποστολή εμβασμάτων με εταιρείες μεταφοράς χρημάτων	0.163	0.519	0.310	0.754	-0.854	1.179	1.177

Αποστολή εμβασμάτων με άλλο τρόπο	2.715	1.599	1.700	0.090	-0.419	5.850	15.105
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για επαγγελματική επένδυση στην Αλβανία	0.675	0.455	1.480	0.138	-0.217	1.567	1.965
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για αποταμίευση	1.583	0.835	1.840	0.066	-0.099	3.175	4.870
Τα εμβάσματα χρησιμοποιούνται για άλλο σκοπό	1.716	1.323	1.300	0.195	-0.877	4.310	5.562
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-κόστος	0.309	0.443	0.700	0.485	-0.559	1.177	1.362
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-γλωσσικά και λοιπά προβλήματα	0.763	0.798	0.960	0.339	-0.801	2.326	2.145
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-έλλειψη πακέτων προσφορών	-0.329	0.611	-0.540	0.590	-1.526	0.868	0.720
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-καθυστερήσεις κατά την κατάθεση ή αποστολή	1.190	0.572	2.080	0.038	0.068	2.312	3.287
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-κανένα πρόβλημα	1.705	0.578	2.950	0.003	0.572	2.838	5.501
Πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων-μη χρήση	-1.401	0.786	-0.350	0.728	-1.813	1.266	0.246
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-περιορισμένο δίκτυο	-1.401	0.521	-2.690	0.007	-2.423	-0.380	0.246
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-καθυστερήσεις	-1.529	0.507	-3.020	0.003	-2.523	-0.536	0.217
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-μη χρήση	-0.844	0.462	-1.830	0.067	-1.749	0.061	0.430
Πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος-άλλο	-0.327	0.695	-0.470	0.638	-1.690	1.035	0.721
Αποταμίευση χρημάτων για αποστολή εμβασμάτων	-2.367	0.465	-5.100	0.000	-3.278	-1.456	0.094
Αποταμίευση χρημάτων για επένδυση στην Ελλάδα	-0.082	0.639	-0.130	0.898	1.334	1.170	0.921
Αποταμίευση χρημάτων για κάλυψη τρεχουσών αναγκών	-0.082	0.401	-0.200	0.839	-0.867	0.704	0.922
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	-0.856	0.605	-1.420	0.157	`-2.04	0.329	0.425
Παραμονή στην Ελλάδα 1-4 έτη	0.228	0.940	0.240	0.808	-1.614	2.070	1.256
Παραμονή στην Ελλάδα 5-9 έτη	-1.005	0.959	-1.050	0.295	-2.884	0.874	0.366
Παραμονή στην Ελλάδα 10 έτη και άνω	-1.129	0.967	-1.170	0.243	-3.025	0.766	0.323
Παραμονή στην Ελλάδα για πάντα	0.295	0.998	0.300	0.767	-1.660	2.250	1.343
Παραμονή χωρίς χρονικό προσδιορισμό	0.048	0.879	0.050	0.956	-1.673	1.770	1.049
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να μείνω μόνιμα στην Ελλάδα	-0.048	1.434	-0.030	0.973	-2.860	2.763	0.953
Μετά την οικονομική κρίση επιθυμώ να επιστρέψω στην Αλβανία	0.181	0.527	0.340	0.732	-0.852	1.213	1.198
Μετά την οικονομική κρίση η επιλογή μου είναι άλλη αναφορικά με τη διαμονή στην Ελλάδα	-0.085	1.026	-0.080	0.934	-2.097	1.926	0.918
Σταθερός όρος	0.206	1.597	0.130	0.897	-2.925	3.337	1.229

4. Κοινωνικά Προβλήματα των Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα (4ο Οικονομετρικό Υπόδειγμα-Ερμηνευτική Ικανότητα 23,2%)

Το τέταρτο οικονομετρικό υπόδειγμα μελετά τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Αλβανοί μετανάστες στην Ελλάδα. Το εν λόγω υπόδειγμα διαμορφώνεται έχοντας τα σημαντικότερα πρόβλημα κατά την παραμονή στην Ελλάδα ως εξαρτημένη μεταβλητή ενώ ως ανεξάρτητες μεταβλητές έχει τις εξής: ηλικία, φύλο, αριθμό τέκνων, μεταβολή απασχόλησης και ρατσιστική συμπεριφορά Ελλήνων. Στην περίπτωση αυτή, η μαθηματική μορφή του υποδείγματος είναι η ακόλουθη:

$$\log[\mu\varepsilon\gamma\alpha\lambda\acute{\upsilon}\tau\varepsilon\rho o_\pi\rho\acute{o}\beta\lambda\eta\mu\alpha_\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}_\tau\eta\nu_\pi\alpha\rho\alpha\mu o\nu\acute{\eta}_\sigma\tau\eta\nu_\text{Ελλάδα}] = \beta_0 + \beta_a(\eta\lambda\iota\kappa\acute{\iota}\alpha) + \beta_b(\varphi\acute{\upsilon}\lambda o) + \beta_c(\alpha\rho\iota\theta\mu\acute{o}\varsigma_\tau\acute{\varepsilon}\kappa\nu\omega\nu) + \beta_d(\mu\varepsilon\tau\alpha\beta o\lambda\acute{\eta}_\alpha\pi\alpha\sigma\chi\acute{o}\lambda\eta\sigma\eta\varsigma) + \beta_e(\rho\alpha\tau\sigma\iota\sigma\tau\iota\kappa\acute{\eta}_\sigma\upsilon\mu\pi\varepsilon\rho\iota\varphi o\rho\acute{\alpha}_\text{Ελλήνων})$$

Πίνακας 22: Ο Ρατσισμός Ελλήνων Απέναντι στους Αλβανούς Μετανάστες

Ρατσισμός	Coef.	Std.	z	P>|z|	[95% Conf. Interval		exp (coeff.)
Ηλικία 20-24	1.750	2.689	0.010	0.995	-5.253	2.588	5.755
Ηλικία 25-29	1.826	2.689	0.010	0.995	-5.253	2.289	6.209
Ηλικία 30-34	1.799	2.689	0.010	0.995	-5.253	5.288	6.044
Ηλικία 35-40	1.768	2.689	0.010	0.995	-5.253	5.288	5.859
Ηλικία 45-64	1.827	2.689	0.010	0.995	-5.252	5.289	6.215
Γυναίκα	0.212	0.243	0.870	0.383	-0.264	0.689	1.236
Αριθμός τέκνων-1	0.087	0.351	0.250	0.805	-0.602	0.775	1.091
Αριθμός τέκνων-2	-0.669	0.348	-1.920	0.055	-1.351	0.014	0.512
Αριθμός τέκνων-3	-0.288	0.469	-0.610	0.539	-1.208	0.632	0.749
Αριθμός τέκνων-4 και άνω	-1.438	1.157	-1.240	0.214	-3.706	0.829	0.237
Μεταβολή απασχόλησης-από πολλαπλή σε αποκλειστική απασχόληση	-1.286	0.643	-2.000	0.045	-2.546	-0.026	0.276
Μεταβολή απασχόλησης-από υποαπασχόληση σε πλήρη απασχόληση	-0.507	0.667	-0.760	0.447	-1.814	0.800	0.602
Μεταβολή απασχόλησης-από ανασφάλιστη σε ασφαλισμένη απασχόληση	-0.588	0.542	-1.090	0.278	-1.649	0.474	0.556
Μεταβολή απασχόλησης-από χειρότερες συνθήκες σε καλύτερες συνθήκες απασχόλησης	-0.947	0.641	-1.480	0.139	-2.203	0.309	0.388
Μεταβολή απασχόλησης-Άλλο	-0.707	0.559	-1.270	0.206	-1.802	0.388	0.493
Απουσία ρατσιστικής συμπεριφοράς των Ελλήνων απέναντι στους μετανάστες	-0.444	0.383	-1.160	0.247	-1.194	0.307	0.642
Σταθερός όρος	-1.710	2.689	-0.010	0.995	-5.287	5.253	0.181

Πίνακας 23: Προβλήματα που Σχετίζονται με Εργασιακά Ζητήματα στην Ελλάδα

Εργασιακά ζητήματα	Coef.	Std.	z	P>|z|	[95% Conf. Interval		exp (coeff.)
Ηλικία 20-24	1.728	3.768	0.000	0.996	-7.369	7.403	5.629
Ηλικία 25-29	1.916	3.768	0.010	0.996	-7.367	7.405	6.794

Ηλικία 30-34	1.845	3.768	0.000	0.996	-7.367	7.404	6.328
Ηλικία 35-40	1.787	3.768	0.000	0.996	-7.368	7.404	5.972
Ηλικία 45-64	1.791	3.768	0.000	0.996	-7.368	7.404	5.995
Γυναίκα	0.556	0.553	1.010	0.315	-0.528	1.640	1.744
Αριθμός τέκνων-1	-0.554	0.867	-0.640	0.523	-2.254	1.145	0.574
Αριθμός τέκνων-2	-0.357	0.866	-0.410	0.680	-2.053	1.339	0.700
Αριθμός τέκνων-3	0.182	1.080	0.170	0.866	-1.935	2.299	1.200
Αριθμός τέκνων-4 και άνω	-0.412	1.828	-0.230	0.822	3.996	3.172	0.662
Μεταβολή απασχόλησης-από πολλαπλή σε αποκλειστική απασχόληση	-0.571	1.364	-0.420	0.676	-3.245	2.104	0.565
Μεταβολή απασχόλησης-από υποαπασχόληση σε πλήρη απασχόληση	0.987	1.509	0.650	0.513	-1.970	3.945	2.684
Μεταβολή απασχόλησης-από ανασφάλιστη σε ασφαλισμένη απασχόληση	-0.222	1.103	-0.200	0.841	-2.384	1.940	0.801
Μεταβολή απασχόλησης-από χειρότερες σε καλύτερες συνθήκες απασχόλησης	-0.152	1.248	-0.120	0.903	-2.599	2.295	0.859
Μεταβολή απασχόλησης- άλλο	0.566	1.157	0.490	0.625	-1.702	2.834	1.761
Απουσία ρατσιστικής συμπεριφοράς των Ελλήνων απέναντι στους μετανάστες	-1.917	5.134	-0.040	0.970	-1.025	9.871	0.147
Σταθερός όρος	-1.709	3.768	0.000	0.996	-7.403	7.369	0.181

Πίνακας 24: Η Ελληνική Αστυνομία

Ελληνική Αστυνομία	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	0.357	1.478	0.240	0.809	-2.541	3.255	1.429
Ηλικία 25-29	-1.609	2.046	-0.010	0.994	-4.027	3.995	0.200
Ηλικία 30-34	0.966	1.471	0.660	0.511	-1.917	3.849	2.627
Ηλικία 35-40	-0.617	1.566	-0.390	0.694	-63.687	2.454	0.540
Ηλικία 45-64	0.011	1.575	0.010	0.995	-3.077	3.099	1.011
Γυναίκα	-0.618	0.633	-0.980	0.329	-1.858	0.623	0.539
Αριθμός τέκνων-1	-0.423	1.017	-0.420	0.677	-2.416	1.570	0.655
Αριθμός τέκνων-2	0.566	0.861	0.660	0.511	-1.122	2.254	1.761
Αριθμός τέκνων-3	0.260	1.148	0.230	0.821	-1.990	2.509	1.296
Αριθμός τέκνων-4 και άνω	-1.803	6.834	0.000	0.998	-1.341	1.337	0.165
Μεταβολή απασχόλησης-από πολλαπλή σε αποκλειστική απασχόληση	-0.494	1.431	-0.340	0.730	-3.298	2.317	0.610
Μεταβολή απασχόλησης-από υποαπασχόληση σε πλήρη απασχόληση	0.583	1.452	0.400	0.688	-2.263	3.430	1.792
Μεταβολή απασχόλησης-από ανασφάλιστη σε ασφαλισμένη απασχόληση	-0.598	1.232	-0.490	0.627	-3.013	1.817	0.550
Μεταβολή απασχόλησης-από χειρότερες σε καλύτερες συνθήκες απασχόλησης	0.611	1.309	0.470	0.641	-1.956	3.178	1.842
Μεταβολή απασχόλησης-άλλο	-0.393	1.282	-0.310	0.760	-2.907	2.121	0.675
Απουσία ρατσιστικής συμπεριφοράς των Ελλήνων απέναντι στους μετανάστες	-3.142	0.581	-5.410	0.000	-4.281	-2.003	0.043
Σταθερός όρος	-0.076	1.707	-0.040	0.964	-3.423	3.271	0.927

Πίνακας 25: Οι Πρεσβείες

Πρεσβείες	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	1.789	6.498	0.000	0.998	-1.271	1.275	5.983

Ηλικία 25-29	1.736	6.498	0.000	0.998	-1.271	1.275	5.675
Ηλικία 30-34	1.819	6.498	0.000	0.998	-1.271	1.275	6.166
Ηλικία 35-40	1.714	6.498	0.000	0.998	-1.271	1.275	5.551
Ηλικία 45-64	1.925	6.498	0.000	0.998	-1.271	1.275	6.855
Γυναίκα	0.275	0.473	0.580	0.560	-0.651	1.201	1.317
Αριθμός τέκνων-1	0.474	0.759	0.630	0.532	-1.012	1.961	1.607
Αριθμός τέκνων-2	-0.109	0.753	-0.140	0.885	-1.585	1.366	0.897
Αριθμός τέκνων-3	0.022	0.958	0.020	0.982	-1.856	1.899	1.022
Αριθμός τέκνων-4 και άνω	-1.740	6.846	0.000	0.998	-1.346	1.341	0.176
Μεταβολή απασχόλησης-από πολλαπλή σε αποκλειστική απασχόληση	-0.565	1.015	-0.560	0.578	-2.555	1.425	0.568
Μεταβολή απασχόλησης-από υποαπασχόληση σε πλήρη απασχόληση	-0.016	1.055	-0.020	0.988	-2.086	2.053	0.984
Μεταβολή απασχόλησης-από ανασφάλιστη σε ασφαλισμένη απασχόληση	-1.129	0.908	-1.240	0.214	-2.908	0.650	0.323
Μεταβολή απασχόλησης-από χειρότερες σε καλύτερες συνθήκες απασχόλησης	-0.657	1.067	-0.620	0.538	-2.749	1.435	0.519
Μεταβολή απασχόλησης-άλλο	-1.421	0.994	-1.430	0.153	-3.349	0.526	0.241
Απουσία ρατσιστικής συμπεριφοράς των Ελλήνων απέναντι στους μετανάστες	0.223	0.816	0.270	0.785	-1.375	1.821	1.250
Σταθερός όρος	-1.966	6.498	0.000	0.998	-1.275	1.271	0.140

Πίνακας 26: Κανένα Απολύτως Πρόβλημα

Κανένα απολύτως πρόβλημα	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	1.720	3.637	0.000	0.996	-7.111	7.146	5.585
Ηλικία 25-29	1.660	3.637	0.000	0.996	-7.111	7.146	5.259
Ηλικία 30-34	1.774	3.637	0.000	0.996	-7.111	7.146	5.894
Ηλικία 35-40	1.732	3.637	0.000	0.996	-7.111	7.146	5.652
Ηλικία 45-64	1.861	3.637	0.010	0.996	-7.111	7.146	6.430
Γυναίκα	0.061	0.355	0.170	0.864	-0.636	0.758	1.063
Αριθμός τέκνων-1	0.238	0.659	0.360	0.718	-1.053	1.529	1.269
Αριθμός τέκνων-2	0.651	0.609	1.070	0.285	-0.543	1.845	1.918
Αριθμός τέκνων-3	0.602	0.734	0.820	0.412	-0.837	2.041	1.826
Αριθμός τέκνων-4 και άνω	1.078	1.014	1.060	0.288	-0.910	3.068	2.939
Μεταβολή απασχόλησης-από πολλαπλή σε αποκλειστική απασχόληση	-2.398	0.843	-2.840	0.004	-4.051	-0.745	0.091
Μεταβολή απασχόλησης-από υποαπασχόληση σε πλήρη απασχόληση	-0.275	0.694	-0.400	0.692	-1.634	1.084	0.760
Μεταβολή απασχόλησης-από ανασφάλιστη σε ασφαλισμένη απασχόληση	-1.725	0.618	-2.790	0.005	-2.936	-0.514	0.178
Μεταβολή απασχόλησης-από χειρότερες σε καλύτερες συνθήκες απασχόλησης	-2.141	0.862	-2.490	0.013	-3.829	-0.453	0.118
Μεταβολή απασχόλησης-άλλο	-1.854	0.655	-2.830	0.005	-3.138	-0.571	0.157
Απουσία ρατσιστικής συμπεριφοράς των Ελλήνων απέναντι στους μετανάστες	1.863	4.595	0.000	0.997	-8.988	9.025	6.443
Σταθερός όρος	-3.653	5.860	-0.010	0.995	-1.152	1.145	0.026

5. Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής των Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα ($5^{ο}$ Οικονομετρικό Υπόδειγμα-Ερμηνευτική Ικανότητα 9,8%)

Εξαρτημένη μεταβλητή στο συγκεκριμένο υπόδειγμα αποτελεί ο προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα ενώ οι ανεξάρτητες μεταβλητές που συμμετέχουν στην διαμόρφωση του είναι οι εξής: ηλικία, φύλο, αιτία εμβάσματος στην Αλβανία, ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011, τομέας χρήσης εμβασμάτων ίδιος ή διαφορετικός με τον αρχικό και εκτίμηση εμβασμάτων για τα επόμενα 2-3 έτη. Το υπόδειγμα μαθηματικά εκφράζεται ως εξής:

$$\log[προβλεπόμενος_χρόνος_παραμονής_στην_Ελλάδα] = \beta_0 + \beta_a(ηλικία) + \beta_b(φύλο) + \beta_c(αιτία_εμβάσματος) + \beta_d(ποσό_εμβάσματος_στη_Αλβανία_2011) + \beta_e(ίδιος_τομέας_χρήσης_εμβασμάτων) + \beta_f(εκτίμηση_εμβασμάτων_2_επόμενα_έτη)$$

Πίνακας 27: Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής στην Ελλάδα Ένα Έτος

Ένα έτος	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	-0.084	1.447	-0.060	0.954	-2.920	2.752	0.920
Ηλικία 25-29	-2.414	1.652	-1.460	0.144	-5.652	0.824	0.089
Ηλικία 30-34	-1.785	1.422	-1.260	0.209	-4.752	1.001	0.168
Ηλικία 35-40	-2.221	1.390	-1.600	0.110	-4.944	0.503	0.109
Ηλικία 45-64	-2.117	1.485	-1.430	0.154	-5.028	0.793	0.120
Γυναίκα	-0.690	0.726	-0.950	0.342	-2.112	0.733	0.502
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	-0.010	0.718	-0.010	0.988	-1.418	1.397	0.990
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού <1.000€	-0.247	0.924	-0.270	0.789	-2.057	1.562	0.781
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 1.000€-2.500€	-0.198	1.078	-0.180	0.854	-2.312	1.916	0.820
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 2.500€-5.000€	0.531	1.126	0.470	0.637	-1.676	2.739	1.701
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 5.000€-7.500€	-1.409	2.854	0.000	0.996	-5609.000	5.581	0.244
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 7.500€-10.000€	-2.312	5.587	0.000	1.000	-1.095	1.095	0.099
Διαφορετικός τομέας χρήσης εμβασμάτων συγκριτικά με τον αρχικό	0.223	0.695	0.320	0.748	-1.138	1.584	1.250
Ίδια εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-1.278	1.400	-0.910	0.361	-4.023	1.466	0.279
Λιγότερα εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-2.378	1.384	-1.720	0.086	-5.091	0.335	0.093
Καθόλου εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-3.258	1.615	-2.010	0.044	-6.419	-0.089	0.038
Δεν έχω άποψη για εμβάσματα στα επόμενα 2-3 χρόνια	-1.619	7.105	-0.020	0.982	-1.408	1.376	0.198
Σταθερός όρος	1.617	2.078	0.780	0.436	-2.456	5.692	5.038

Πίνακας 28: Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής στην Ελλάδα από Ένα έως Τέσσερα Έτη

Προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα από ένα έως τέσσερα έτη	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	-0.414	1.389	-0.300	0.765	-3.137	2.308	0.661
Ηλικία 25-29	-0.187	1.297	-0.140	0.885	-2.729	2.355	0.829
Ηλικία 30-34	-1.193	1.301	-0.910	0.363	-3.765	1.378	0.303
Ηλικία 35-40	-1.911	1.030	-1.470	0.142	-4.461	0.639	0.148
Ηλικία 45-64	-0.856	1.298	-0.660	0.510	-3.401	1.689	0.425
Γυναίκα	-0.936	0.446	-2.100	0.036	-1.810	-0.061	0.392
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	0.077	0.414	0.190	0.852	-0.734	0.889	1.081
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού <1.000€	-0.464	0.510	-0.910	0.363	-1.462	0.535	0.629
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 1.000€-2.500€	0.143	0.592	0.240	0.809	-1.016	1.303	1.154
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 2.500€-5.000€	-0.934	0.806	-1.160	0.246	-2.512	0.645	0.393
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 5.000€-7.500€	1.753	1.011	1.730	0.083	-0.228	3.734	5.772
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 7.500€-10.000€	2.111	1.333	1.580	0.113	-0.502	4.726	8.256
Διαφορετικός τομέας χρήσης εμβασμάτων σε σύγκριση με τον αρχικό	0.763	0.392	1.950	0.051	-0.005	1.531	2.145
Ίδια εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-1.289	1.111	-1.160	0.246	-3.468	0.890	0.276
Λιγότερα εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-1.574	1.062	-1.480	0.138	-3.657	0.508	0.207
Καθόλου εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-1.967	1.136	-1.730	0.083	-4.194	0.259	0.140
Δεν έχω άποψη για εμβάσματα στα επόμενα 2-3 χρόνια	-1.677	1.121	-1.500	0.135	-3.875	0.520	0.187
Σταθερός όρος	1.268	1.701	0.750	0.456	-2.066	4.603	3.554

Πίνακας 29: Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής στην Ελλάδα από Πέντε έως Εννέα Έτη

Προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα από πέντε έως εννέα έτη	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	1.544	1.986	0.010	0.994	-3.877	3.908	4.683
Ηλικία 25-29	1.460	1.986	0.010	0.994	-3.877	3.907	4.306
Ηλικία 30-34	1.446	1.986	0.010	0.994	-3.877	3.907	4.246
Ηλικία 35-40	1.431	1.986	0.010	0.994	-3.877	3.907	4.183
Ηλικία 45-64	1.450	1.986	0.010	0.994	-3.877	3.907	4.263
Γυναίκα	-0.173	0.402	-0.430	0.668	-0.961	0.616	0.841
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	1.281	0.456	2.810	0.005	0.387	2.176	3.600
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού <1.000€	-0.859	0.522	-1.650	0.100	-1.881	0.163	0.424
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 1.000€-2.500€	-0.009	0.547	-0.020	0.986	-1.017	1.062	0.991
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 2.500€-5.000€	-0.503	0.648	-0.780	0.438	-1.772	0.767	0.605
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 5.000€-7.500€	0.127	1.342	0.090	0.925	-2.503	2.756	1.135
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 7.500€-10.000€	-2.493	2.965	0.000	1.000	-5.813	5.812	0.083

Διαφορετικός τομέας χρήσης εμβασμάτων συγκριτικά με τον αρχικό	0.256	0.389	0.660	0.511	-0.507	1.019	1.292
Ίδια εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-1.749	1.135	-1.540	0.123	-3.974	0.476	0.174
Λιγότερα εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-1.066	1.059	-1.010	0.315	-3.143	1.011	0.344
Καθόλου εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-3.883	1.477	-2.630	0.009	-6.776	-0.984	0.021
Δεν έχω άποψη για εμβάσματα στα επόμενα 2-3 χρόνια	-0.916	1.084	-0.840	0.398	-3.041	1.209	0.400
Σταθερός όρος	-1.498	1.986	-0.010	0.994	-3.908	3.878	0.224

Πίνακας 30: Προβλεπόμενος Χρόνος Παραμονής στην Ελλάδα Δέκα Έτη και Άνω

Προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα δέκα έτη και άνω	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	1.526	2.211	0.010	0.994	-4.318	4.349	4.600
Ηλικία 25-29	1.444	2.211	0.010	0.995	-4.319	4.348	4.238
Ηλικία 30-34	1.478	2.211	0.010	0.995	-4.319	4.348	4.384
Ηλικία 35-40	1.438	2.211	0.010	0.995	-4.319	4.348	4.212
Ηλικία 45-64	1.389	2.211	0.010	0.995	-4.319	4.347	4.011
Γυναίκα	-0.529	0.393	-1.340	0.179	-1.298	0.242	0.589
Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	1.092	0.409	2.670	0.008	0.291	1.894	2.980
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού <1.000€	-0.652	0.456	-1.430	0.153	-1.544	0.241	0.521
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 1.000€-2.500€	-0.646	0.533	-1.210	0.226	-1.690	0.400	0.524
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 2.500€-5.000€	-1.116	0.706	-1.580	0.114	-2.501	0.268	0.328
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 5.000€-7.500€	0.639	1.105	0.580	0.563	-1.527	2.804	1.894
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 7.500€-10.000€	0.225	1.505	0.150	0.881	2.726	3.176	1.252
Διαφορετικός τομέας χρήσης εμβασμάτων συγκριτικά με τον αρχικό	-0.070	0.408	-0.170	0.863	-0.871	0.730	0.932
Ίδια εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-0.335	1.317	-0.250	0.799	-2.917	2.246	0.715
Λιγότερα εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-0.903	1.299	-0.690	0.487	-3.450	1.644	0.405
Καθόλου εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-1.325	1.359	-0.980	0.326	-3.973	1.322	0.266
Δεν έχω άποψη για εμβάσματα στα επόμενα 2-3 χρόνια	-0.564	1.316	-0.430	0.669	-3.143	2.016	0.569
Σταθερός όρος	-1.504	2.211	-0.010	0.995	-4.348	4.138	0.222

Πίνακας 31: Μόνιμη Παραμονή στην Ελλάδα

Μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	-0.553	0.964	-0.570	0.567	-2.442	1.337	0.575
Ηλικία 25-29	-1.282	0.932	-1.380	0.169	-3.108	0.543	0.277
Ηλικία 30-34	-0.960	0.908	-1.060	0.291	-2.740	0.820	0.383
Ηλικία 35-40	-1.399	0.895	-1.560	0.118	-3.152	0.355	0.247
Ηλικία 45-64	-1.537	0.918	-1.680	0.094	-3.335	0.261	0.215
Γυναίκα	-0.219	0.254	-0.860	0.388	-0.716	0.278	0.803

Έμβασμα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους	0.179	0.285	0.630	0.530	-0.379	0.738	1.196
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού <1.000€	-0.540	0.314	-1.720	0.086	-1.156	0.076	0.583
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 1.000€2.500€	-0.295	0.405	-0.730	0.466	-1.085	0.498	0.744
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 2.500€-5.000€	0.228	0.442	0.520	0.605	-0.637	1.094	1.257
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 5.000€-7.500€	0.695	0.967	0.720	0.472	-1.200	2.591	2.004
Έμβασμα στην Αλβανία το 2011 ποσού 7.500€-10.000€	-2.427	1.805	0.000	1.000	-3.538	3.538	0.088
Διαφορετικός τομέας χρήσης εμβασμάτων συγκριτικά με τον αρχικό	-0.278	0.304	-0.920	0.360	-0.874	0.317	0.757
Ίδια εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	0.229	1.272	0.180	0.857	-2.264	2.723	1.258
Λιγότερα εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-0.121	1.253	-0.100	0.923	-2.578	2.337	0.886
Καθόλου εμβάσματα για τα επόμενα 2-3 χρόνια	-0.405	1.274	-0.320	0.751	-2.903	2.093	0.667
Δεν έχω άποψη για εμβάσματα στα επόμενα 2-3 χρόνια	0.485	1.264	0.380	0.701	-1.994	2.964	1.624
Σταθερός όρος	1.020	1.557	0.660	0.512	-2.032	4.072	2.773

6. Συνθήκες και Χαρακτηριστικά της Απασχόλησης των Αλβανών Μεταναστών (6^{ο} Οικονομετρικό Υπόδειγμα-Ερμηνευτική Ικανότητα 18,4%)

Η εξαρτημένη μεταβλητή του συγκεκριμένου υποδείγματος αναπαριστά την σημαντικότερη μεταβολή της εργασιακής απασχόλησης των Αλβανών μεταναστών και αφορά όλο το χρονικό διάστημα παραμονής και εργασίας τους στην Ελλάδα, ενώ οι ανεξάρτητες μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν είναι οι ακόλουθες: ηλικία, φύλο, μεταβολή χρηματικής αποζημίωσης μετά την κρίση, μεταβολή τομέα απασχόλησης από την αρχική είσοδο στην Ελλάδα, συνολικός αριθμός ωρών εργασίας ανά εβδομάδα, αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης και διάστημα παραμονής στην Ελλάδα μόνιμα ή κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης. Στην περίπτωση αυτή, το υπόδειγμα παρουσιάζεται σαν γενική μορφή ως εξής:

$$\log[\mu\varepsilon\tau\alpha\beta o\lambda\acute{\eta}_\alpha\pi\alpha\sigma\chi\acute{o}\lambda\eta\sigma\eta\varsigma] = \beta_0 + \beta_a(\eta\lambda\iota\kappa\acute{\iota}\alpha) + \beta_b(\varphi\acute{\upsilon}\lambda o) + \beta_c(\mu\varepsilon\tau\alpha\beta o\lambda\acute{\eta}_\chi\rho\eta\mu\alpha\tau\iota\kappa\acute{\eta}\varsigma_\alpha\pi o\zeta\eta\mu\acute{\iota}\omega\sigma\eta\varsigma_\mu\varepsilon\tau\acute{\alpha}_\kappa\rho\acute{\iota}\sigma\eta\varsigma) +$$
$$\beta_d(\mu\varepsilon\tau\alpha\beta o\lambda\acute{\eta}_\tau o\mu\acute{\varepsilon}\alpha_\alpha\pi\alpha\sigma\chi\acute{o}\lambda\eta\sigma\eta_\alpha\pi\acute{o}_\alpha\rho\chi\iota\kappa\acute{o}) + \beta_e(\sigma\upsilon\nu o\lambda\iota\kappa\acute{\varepsilon}\varsigma_\acute{\omega}\rho\varepsilon\varsigma_\varepsilon\rho\gamma\alpha\sigma\acute{\iota}\alpha\varsigma) + \beta_f(\alpha\rho\iota\theta\mu\acute{o}\varsigma_\eta\mu\varepsilon\rho\acute{\omega}\nu_\upsilon\pi\acute{o}_\alpha\sigma\varphi\acute{\alpha}\lambda\iota\sigma\eta) +$$
$$\beta_g(\delta\iota\alpha\mu o\nu\acute{\eta}_\sigma\tau\eta\nu_E\lambda\lambda\acute{\alpha}\delta\alpha)$$

Πίνακας 32: Από Πολλαπλή σε Αποκλειστική Μορφή Απασχόλησης

Από πολλαπλή σε αποκλειστική μορφή απασχόλησης	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	-1.703	1.502	-1.130	0.257	-4.649	1.241	0.182
Ηλικία 25-29	-2.493	1.704	-1.460	0.144	-5.834	0.848	0.083
Ηλικία 30-34	-0.540	1.355	-0.400	0.690	-3.197	2.116	0.582
Ηλικία 35-40	-1.080	1.351	-0.800	0.424	-3.728	1.567	0.340
Ηλικία 45-64	-0.914	1.462	-0.630	0.532	-3.781	1.952	0.401
Γυναίκα	0.616	0.586	1.050	0.293	-0.533	1.764	1.851
Η χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση παρέμεινε σταθερή	0.958	0.871	1.100	0.271	-0.748	2.665	2.608
Η χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση μειώθηκε	3.582	1.284	2.790	0.005	1.064	6.100	35.945
Μεταβολή από γεωργία/κτηνοτροφία σε κατασκευές	1.915	0.783	2.450	0.014	0.380	3.450	6.787
Μεταβολή από γεωργία/κτηνοτροφία σε τουρισμό	3.427	1.195	2.870	0.004	1.084	5.769	30.784
Μεταβολή από κατασκευές σε βιομηχανία	2.850	0.758	3.760	0.000	1.365	4.336	17.288
Μεταβολή από βιομηχανία σε υπηρεσίες	2.484	0.729	3.410	0.001	1.054	3.913	11.989
Μεταβολή από κατασκευές σε γεωργία/κτηνοτροφία	1.795	1.561	1.150	0.250	-1.264	4.855	6.019
Άλλη μεταβολή	3.127	0.906	3.450	0.001	1.352	4.903	22.805
Συνολικές ώρες εργασίας 21-40	-0.321	0.724	-0.440	0.658	-1.740	1.099	0.726
Συνολικές ώρες εργασίας 41-50	-0.633	0.781	-0.810	0.418	-2.164	0.898	0.531
Συνολικές ώρες εργασίας 51 και άνω	1.160	0.786	1.480	0.140	-0.379	2.699	3.190
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-σχεδόν όλες	-1.231	0.938	-1.310	0.189	-3.070	0.608	0.292
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-περίπου τις μισές	-1.393	9.564	-0.010	0.988	-1.880	1.860	0.248
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-σχεδόν καμία	1.926	1.582	0.000	1.000	-1.486	1.486	6.862
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-καμία	0.113	0.787	0.140	0.886	-1.429	1.654	1.119
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	0.944	0.779	1.210	0.226	-0.584	2.471	2.570
Σταθερός όρος	-2.954	1.640	-1.800	0.072	-6.170	0.261	0.052

Πίνακας 33: Από Υποαπασχόληση σε Ολική Μορφή Απασχόλησης

Από υποαπασχόληση σε ολική μορφή απασχόλησης	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	1.813	1.477	0.000	0.999	-2.894	2.898	6.129
Ηλικία 25-29	1.906	1.477	0.000	0.999	-2.894	2.898	6.726
Ηλικία 30-34	1.843	1.477	0.000	0.999	-2.894	2.898	6.315
Ηλικία 35-40	1.851	1.477	0.000	0.999	-2.894	2.898	6.366
Ηλικία 45-64	1.846	1.477	0.000	0.999	-2.894	2.898	6.334
Γυναίκα	-0.609	0.425	-1.430	0.151	-1.441	0.223	0.544
Η χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση παρέμεινε σταθερή	0.748	0.536	1.400	0.163	-0.302	1.797	2.112
Η χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση μειώθηκε	0.812	1.140	0.710	0.476	-1.422	3.046	2.252
Μεταβολή από γεωργία/κτηνοτροφία σε	-0.641	0.625	-1.030	0.305	-1.865	0.583	0.527

κατασκευές							
Μεταβολή από γεωργία/κτηνοτροφία σε τουρισμό	-1.677	5.867	0.000	0.998	-1.151	1.148	0.187
Μεταβολή από κατασκευές σε βιομηχανία	0.890	0.573	1.550	0.120	-0.232	2.012	2.435
Μεταβολή από βιομηχανία σε υπηρεσίες	-0.091	0.543	-0.170	0.866	-1.156	0.974	0.913
Μεταβολή από κατασκευές σε γεωργία/κτηνοτροφία	2.521	0.912	2.760	0.006	0.734	4.309	12.44
Άλλη μεταβολή	0.602	1.095	0.550	0.583	-1.545	2.749	1.826
Συνολικές ώρες εργασίας 21-40	-0.063	0.506	-0.130	0.900	-1.056	0.929	0.939
Συνολικές ώρες εργασίας 41-50	0.046	0.506	0.090	0.927	-0.946	1.037	1.047
Συνολικές ώρες εργασίας 51 και άνω	-1.271	0.786	-1.620	0.106	-2.810	0.269	0.281
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-σχεδόν όλες	1.647	0.446	3.700	0.000	0.774	2.521	5.191
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-περίπου τις μισές	2.206	0.588	3.750	0.000	1.054	3.358	9.079
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-σχεδόν καμία	1.229	6.088	0.000	1.000	-1.193	1.193	3.418
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-καμία	2.145	0.487	4.400	0.000	1.190	3.100	8.542
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	0.267	0.580	0.460	0.645	-0.870	1.404	1.306
Σταθερός όρος	-2.090	1.477	0.000	0.999	-2.898	2.894	0.124

Πίνακας 34: Από Ανασφάλιστη σε Απασχόληση υπό Καθεστώς Ασφάλισης

Από ανασφάλιστη σε απασχόληση υπό καθεστώς ασφάλισης	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	1.895	1.332	0.000	0.999	-2.610	2.614	6.653
Ηλικία 25-29	1.795	1.332	0.000	0.999	-2.610	2.614	6.019
Ηλικία 30-34	1.855	1.332	0.000	0.999	-2.610	2.614	6.392
Ηλικία 35-40	1.876	1.332	0.000	0.999	-2.610	2.614	6.527
Ηλικία 45-64	1.745	1.332	0.000	0.999	-2.610	2.614	5.726
Γυναίκα	-0.166	0.426	-0.390	0.697	-1.000	0.668	0.847
Η χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση παρέμεινε σταθερή	0.893	0.515	1.730	0.083	-0.117	1.903	2.443
Η χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση μειώθηκε	-1.533	2.578	-0.010	0.995	-5.067	5.038	0.216
Μεταβολή από γεωργία/κτηνοτροφία σε κατασκευές	-1.643	1.145	-0.010	0.989	-2.261	2.228	0.193
Μεταβολή από γεωργία/κτηνοτροφία σε τουρισμό	0.021	1.220	0.020	0.986	-2.369	2.412	1.022
Μεταβολή από κατασκευές σε βιομηχανία	-0.844	0.809	-1.040	0.297	-2.430	0.742	0.430
Μεταβολή από βιομηχανία σε υπηρεσίες	-2.365	1.061	-2.230	0.026	-4.446	-0.285	0.094
Μεταβολή από κατασκευές σε γεωργία/κτηνοτροφία	1.069	1.102	0.970	0.332	-1.091	3.230	2.912
Άλλη μεταβολή	-2.310	8.923	0.000	1.000	-1.749	1.748	0.099
Συνολικές ώρες εργασίας 21-40	0.841	0.812	1.040	0.300	-0.751	2.433	2.319
Συνολικές ώρες εργασίας 41-50	1.151	0.810	1.420	0.155	-0.437	2.739	3.161
Συνολικές ώρες εργασίας 51 και άνω	1.452	0.860	1.690	0.091	-0.234	3.138	4.272
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-σχεδόν όλες	0.280	0.573	0.490	0.625	-0.844	1.403	1.323

Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-περίπου τις μισές	2.322	0.565	4.110	0.000	1.215	3.428	10.19
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-σχεδόν καμία	0.698	6.383	0.000	1.000	-1.251	1.251	2.009
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-καμία	0.783	0.561	1.400	0.163	-0.317	1.882	2.188
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	0.169	0.595	0.280	0.776	-0.996	1.335	1.185
Σταθερός όρος	-2.115	1.332	0.000	0.999	-2.614	2.610	0.121

Πίνακας 35: Από Χειρότερες σε Καλύτερες Συνθήκες Απασχόλησης

Από χειρότερες σε καλύτερες συνθήκες απασχόλησης	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	-0.540	1.407	-0.380	0.7010	-3.2980	2.2170	0.582
Ηλικία 25-29	0.714	1.350	0.530	0.5970	-1.9320	3.3610	2.043
Ηλικία 30-34	-0.371	1.342	-0.280	0.7820	-3.0010	2.2590	0.690
Ηλικία 35-40	-0.685	1.327	-0.520	0.6050	-3.2870	1.9160	0.504
Ηλικία 45-64	-0.164	1.348	-0.120	0.9030	-2.8070	2.4780	0.848
Γυναίκα	0.019	0.376	0.050	0.9590	-0.7176	0.7563	1.020
Η χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση παρέμεινε σταθερή	0.077	0.632	0.120	0.9030	-1.1620	1.3160	1.081
Η χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση μειώθηκε	0.831	1.334	0.620	0.5330	-1.7830	3.4460	2.297
Μεταβολή από γεωργία/κτηνοτροφία σε κατασκευές	-1.248	0.797	-1.570	0.1180	-2.8120	0.3150	0.287
Μεταβολή από γεωργία/κτηνοτροφία σε τουρισμό	0.503	1.340	0.380	0.7070	-2.1240	3.1300	1.654
Μεταβολή από κατασκευές σε βιομηχανία	0.157	0.694	0.230	0.8210	-1.2030	1.5180	1.170
Μεταβολή από βιομηχανία σε υπηρεσίες	0.230	0.444	0.520	0.6040	-0.6405	1.1010	1.259
Μεταβολή από κατασκευές σε γεωργία/κτηνοτροφία	-1.630	4.643	0.000	0.9970	-9.1170	9.0840	0.196
Άλλη μεταβολή	0.443	1.246	0.360	0.7220	-1.9980	2.8850	1.558
Συνολικές ώρες εργασίας 21-40	0.020	0.489	0.040	0.9670	-0.9383	0.9787	1.020
Συνολικές ώρες εργασίας 41-50	-0.448	0.520	-0.860	0.3880	-1.4680	0.5711	0.638
Συνολικές ώρες εργασίας 51 και άνω	-0.722	0.674	-1.070	0.2840	-2.0440	0.5991	0.485
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-σχεδόν όλες	1.160	0.479	2.420	0.0150	0.2215	2.0990	3.190
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-περίπου τις μισές	2.142	0.548	3.910	0.0000	1.0670	3.2170	8.516
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-σχεδόν καμία	1.787	2.640	0.010	0.9950	-5.1570	5.1930	5.972
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-καμία	1.773	0.461	3.840	0.0000	0.8687	2.6780	5.888
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	-0.969	0.862	-1.120	0.2610	-2.6600	0.7214	0.379
Σταθερός όρος	-1.664	1.412	-1.180	0.2390	-4.4330	1.1040	0.189

Πίνακας 36: Άλλη Μεταβολή Εργασιακής Απασχόλησης

Άλλη μεταβολή εργασιακής απασχόλησης	**Coef.**	**Std.**	**z**	**P>|z|**	**[95% Conf. Interval**		**exp (coeff.)**
Ηλικία 20-24	0.152	1.293	0.120	0.906	-2.383	2.688	1.164
Ηλικία 25-29	0.466	1.272	0.370	0.714	-2.028	2.959	1.593
Ηλικία 30-34	0.217	1.249	0.170	0.862	-2.232	2.666	1.242
Ηλικία 35-40	0.344	1.238	0.280	0.781	-2.083	2.771	1.410
Ηλικία 45-64	0.089	1.259	0.070	0.944	-2.379	2.557	1.093
Γυναίκα	-0.258	0.297	-0.870	0.385	-0.839	0.323	0.773
Η χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση παρέμεινε σταθερή	-0.683	0.554	-1.230	0.218	-1.767	0.402	0.505
Η χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση μειώθηκε	1.600	0.903	1.770	0.076	-0.169	3.370	4.953
Μεταβολή από γεωργία/κτηνοτροφία σε κατασκευές	-1.143	0.482	-2.370	0.018	-2.088	-0.198	0.319
Μεταβολή από γεωργία/κτηνοτροφία σε τουρισμό	-1.747	4.385	0.000	0.997	-8.613	5.578	0.174
Μεταβολή από κατασκευές σε βιομηχανία	-0.348	0.493	-0.710	0.480	-1.313	0.617	0.706
Μεταβολή από βιομηχανία σε υπηρεσίες	-1.349	0.461	-2.930	0.003	-2.252	-0.447	0.259
Μεταβολή από κατασκευές σε γεωργία/κτηνοτροφία	0.145	1.085	0.130	0.893	-1.982	2.273	1.157
Άλλη μεταβολή	-2.230	4.075	0.000	1.000	-7.989	7.895	0.108
Συνολικές ώρες εργασίας 21-40	-0.872	0.370	-2.360	0.018	-1.597	-0.146	0.418
Συνολικές ώρες εργασίας 41-50	-0.532	0.369	-1.440	0.149	-1.524	0.190	0.587
Συνολικές ώρες εργασίας 51 και άνω	-0.708	0.459	-1.540	0.123	-1.607	0.192	0.493
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-σχεδόν όλες	0.844	0.360	2.340	0.019	0.138	1.550	2.326
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-περίπου τις μισές	2.475	0.440	5.620	0.000	1.612	3.338	11.882
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-σχεδόν καμία	1.815	2.640	0.010	0.995	-5.157	5.193	6.141
Αριθμός ημερών υπό καθεστώς ασφάλισης-καμία	1.803	0.355	5.080	0.000	1.108	2.499	6.068
Διαμονή στην Ελλάδα μόνο κατά το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης	-0.157	0.459	-0.340	0.731	-1.056	0.742	0.854
Σταθερός όρος	-0.580	1.288	-0.450	0.653	-3.105	1.945	0.560

Από το σύνολο των δεδομένων που παρατέθηκαν λεπτομερώς προηγουμένως, εξάγονται συμπεράσματα σχετικά με καθένα από τα έξι επιμέρους υποδείγματα λαμβάνοντας υπόψη και τα περιγραφικά δεδομένα της έρευνας πεδίου τα οποία και παρατίθενται τόσο στην προηγούμενη υποενότητα (βλ. υπ. 5.4.1) όσο και αναλυτικά σε ξεχωριστό παράρτημα στο τέλος της διατριβής. Πιο συγκριμένα, σε ότι αφορά τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την μελέτη του πρώτου, κατά σειρά αναφοράς υποδείγματος, προκύπτουν επιμέρους συμπεράσματα που διαμορφώνουν και το προφίλ των μεταναστών που ανήκουν στις κατηγορίες αυτές.

Μέσα από το συγκεκριμένο υπόδειγμα, δεν φαίνεται να είναι σημαντική η επίδραση του φύλου, γεγονός που πιθανόν να οφείλεται στην σχετική ανισοκατανομή του δείγματος, στο γεγονός δηλαδή ότι το 70% περίπου των συμμετεχόντων ήταν άντρες. Ωστόσο, αυτό που παρατηρείται και είναι ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να εμβάζουν ποσά μικρού ή μεσαίου μεγέθους, ενώ αντίθετα οι άντρες φαίνεται ότι είναι αυτοί που έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εμβάζουν μεγαλύτερα χρηματικά ποσά, ακόμα και άνω των 5.000 ευρώ στη χώρα καταγωγής τους. Μάλιστα, όσο αυξάνει το χρηματικό ποσό, τόσο πιο αυξημένη είναι και η πιθανότητα να εμβάσουν οι άντρες. Το γεγονός αυτό ταυτίζεται πλήρως με τις αρχικές θεωρητικές υποθέσεις-παρατηρήσεις σχετικά με την έμφυλη μετανάστευση που θέλει τους άντρες να αποτελούν τον βασικό προμηθευτή χρημάτων τόσο στην οικογένεια που βρίσκεται μαζί του στην Ελλάδα, όσο και στα λοιπά μέλη αυτής που έχουν μείνει στην Αλβανία.

Σε ότι αφορά την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν οι ερωτηθέντες και την ανάλυση βάσει του συγκεκριμένου υποδείγματος, προκύπτει ότι όσο μικρότερη είναι η ηλικιακή ομάδα (εξαιρώντας την κατηγορία 15-19 ετών) τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσό εμβάσματος στην Αλβανία. Αν και τα έτη παραμονής στην Ελλάδα δεν φαίνεται να αποτελούν, στατιστικά τουλάχιστον, ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα για την περίπτωση του ποσού εμβάσματος για το 2011, το ίδιο δεν ισχύει σε ότι αφορά την αποταμίευση χρημάτων (χρηματικό ποσό μικρότερο των 5.000 ευρώ) με σκοπό την αποστολή εμβασμάτων στη χώρα καταγωγής των μεταναστών. Τα εμβάσματα μεγαλύτερα των 5.000 ευρώ, προορίζονταν για άλλους σκοπούς και όχι για αποταμίευση, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα του συγκεκριμένου παράγοντα για τις περιπτώσεις μελέτης του πρώτου κατά σειρά υποδείγματος. Εκτός από την παρουσίαση των στατιστικά βασικών μεταβλητών που έχουν την μεγαλύτερη σπουδαιότητα, προκύπτει ότι οι γυναίκες ηλικίας 20-24 ετών είναι πιο πιθανό να εμβάσουν χρηματικό ποσό μεταξύ 2.500-5.000 ευρώ με σκοπό την αποταμίευση, ενώ εκείνες που έχουν ηλικία 30-34 ετών εμβάζουν συνήθως χρηματικά ποσά μικρότερα των 1.000 ευρώ τα οποία και προορίζονται για επαγγελματική επένδυση. Όσοι εμβάζουν μεγαλύτερα ποσά, της τάξεως των 5.000-7.000 ευρώ, είναι πιθανότερα άντρες ηλικίας 20-24 ετών και η αποστολή των εμβασμάτων αυτών γίνεται αναγκαστικά για την κάλυψη βασικών αναγκών των μελών της οικογενείας τους στην Αλβανία.

Τα αποτελέσματα αυτά αποδεικνύουν την θεωρητική άποψη που πρεσβεύει ότι οι μικρότεροι ηλικιακά μετανάστες, κυρίως άντρες, εργάζονται εντονότερα και αποστέλλουν το μεγαλύτερο τμήμα των χρηματικών απολαβών τους στην Αλβανία ώστε να ενισχύσουν οικονομικά τα μέλη των οικογενειών τους που χρήζουν στήριξης. Όσο αυξάνεται όμως ο χρόνος παραμονής των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα και αλλάζει η οικογενειακή τους κατάσταση, τόσο συρρικνώνεται το χρηματικό ποσό που εμβάζουν διότι αυτό καταναλώνεται για την κάλυψη των αναγκών της δικής τους οικογένειας στην Ελλάδα ή για την επένδυση στη χώρα προορισμού τους και την αύξηση του βιοτικού τους επιπέδου.

Ερμηνεία συντελεστών για αποστολή εμβασμάτων μικρότερη των 1.000 ευρώ

Α. Οι Αλβανοί μετανάστες που απέστειλαν το 2011, υπό μορφή εμβασμάτων, χρηματικό ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ στη χώρα καταγωγής τους είχαν μεγαλύτερες πιθανότητες να είναι ηλικίας 30-34 ετών σε σχέση με τις άλλες ηλικιακές ομάδες της έρευνας πεδίου με δεύτερη πιθανότερη ηλικιακή ομάδα αυτή των 35-40 ετών

Β. Οι γυναίκες είχαν 1.5 φορά μεγαλύτερες πιθανότητες σε σχέση με τους άντρες της έρευνας

Γ. Οι Αλβανοί μετανάστες που απέστειλαν εμβάσματα αναγκαστικά για διάφορους λόγους, είχαν 36% μικρότερη πιθανότητα να εμβάσουν στην Αλβανία το 2011 χρηματικό ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ, σε σχέση με αυτούς που το επιθυμούσαν

Δ. Όσοι δήλωσαν ότι αποταμιεύουν χρήματα για την μετέπειτα αποστολή τους υπό μορφή εμβασμάτων στην Αλβανία, είχαν 80% μειωμένη πιθανότητα να εμβάσουν στην Αλβανία το 2011, ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ σε σχέση με εκείνους που δήλωσαν ότι αποταμιεύουν για μελλοντικές ανάγκες, ενώ πιο πιθανό ήταν να αποστείλουν εμβάσματα αυτοί που αποταμιεύουν με σκοπό να καλύψουν τις τρέχουσες ανάγκες τους

Ε. Όσοι δεν είχαν επενδύσει στο παρελθόν στις αλβανικές πυραμίδες, είχαν κατά 33,5% μικρότερη πιθανότητα να εμβάζουν στην Αλβανία το 2011 ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ σε σχέση με εκείνους που είχαν επενδύσει

ΣΤ. Όσοι δήλωσαν ότι εμβάζουν μεγαλύτερο χρηματικό ποσό μετά την εδραίωση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα έχουν 2.5 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να

εμβάσουν στην Αλβανία το 2011 ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ, σε σχέση με εκείνους που δήλωσαν ότι εμβάζουν σταθερό χρηματικό ποσό. Επίσης, πιο πιθανό κατά 5.5 φορές είναι να εμβάσουν ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ όσοι δήλωσαν ότι δεν απέστειλαν σχεδόν καθόλου εμβάσματα το 2011 στην Αλβανία

Ζ. Τα αντικείμενα τις έρευνας που δήλωσαν ότι αποταμίευσαν έως και το 10% των ετήσιων αποδοχών τους το 2011, έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να στείλουν ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ σε σχέση με όσους αποταμίευσαν μεγαλύτερα χρηματικά ποσά και ουσιαστικά απέστειλαν και μεγαλύτερα χρηματικά ποσά στην Αλβανία υπό την μορφή εμβασμάτων, ενώ την μικρότερη πιθανότητα (90%) έχουν να αποστείλουν εμβάσματα όσοι δήλωσαν ότι αποταμίευσαν το 31-40% των αποδοχών τους για το 2011

Η. Οι Αλβανοί μετανάστες που απέστειλαν στην Αλβανία το 2011 ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ, άλλαξαν τον τρόπο αποστολής των εμβασμάτων αυτών με πιο πιθανό τρόπο αποστολής τους (κατά 1.7 φορές) τις εταιρίες αποστολής εμβασμάτων σε σχέση με την χρήση συγγενών ή και των ιδίων για την μεταφορά των χρημάτων. Αξιοσημείωτο είναι όμως και το γεγονός ότι η πιθανότητα μεταφοράς των αλβανικών εμβασμάτων μέσω της χρήσης του τραπεζικού συστήματος είναι κατά 26% μειωμένη σε σχέση με την επιλογή μεταφοράς των εμβασμάτων μέσω των ιδίων των μεταναστών ή των συγγενικών τους προσώπων

Θ. Οι μετανάστες που δήλωσαν ότι απέστειλαν στην Αλβανία ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ το 2011, υπό μορφή εμβασμάτων, είχαν κατά 6.5 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να τα χρησιμοποιήσουν με σκοπό την επαγγελματική επένδυση και κατά 3.6 φορές την αποταμίευση σε σχέση με αυτούς που επιθυμούσαν την οικονομική στήριξη ή την ενίσχυση των συγγενικών τους προσώπων στην Αλβανία

Ι. Σε ότι αφορά το χρονικό διάστημα που οι Αλβανοί μετανάστες δήλωσαν ότι προβλέπουν να παραμείνουν στην Ελλάδα, προκύπτει ότι όσοι δήλωσαν επιθυμία για μόνιμη μετεγκατάσταση στην Ελλάδα είχαν κατά 86,8% μειωμένη πιθανότητα να αποστείλουν στην Αλβανία το 2011 ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ σε σχέση με εκείνους που προβλέψαν ότι θα παραμείνουν λιγότερο από ένα έτος. Μεγαλύτερες πιθανότητες για αποστολή του συγκεκριμένου χρηματικού ποσού

υπό την μορφή εμβασμάτων είχαν όλοι όσοι προβλέψαν να παραμείνουν στην Ελλάδα για διάστημα 5-9 ετών

ΙΑ. Όσοι δήλωσαν ότι επιθυμούν να παραμείνουν μόνιμα στην Ελλάδα μετά την οικονομική κρίση έχουν μικρότερες πιθανότητες να αποστείλουν χρηματικό ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ στην Αλβανία το 2011, σε σχέση με αυτούς που δήλωσαν ότι επιθυμούν τον επαναπατρισμό τους στη χώρα προέλευσής τους.

ΙΒ. Οι γυναίκες που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 30-34 ετών, οι οποίες εμβάζουν κυρίως για επαγγελματική επένδυση και με σκοπό να παραμείνουν στην Ελλάδα για ένα διάστημα 5-9 ετών, έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εμβάζουν ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ σε σχέση με τους άνδρες.

Ερμηνεία συντελεστών για αποστολή εμβασμάτων 5.000-7.500 ευρώ

Α. Τα αντικείμενα της έρευνας που δήλωσαν ότι απέστειλαν το 2011, υπό μορφή εμβασμάτων, χρηματικό ποσό 5.000-7.500 ευρώ στην χώρα καταγωγής τους, είχαν μεγαλύτερες πιθανότητες να ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 20-24 ετών ή των 45 ετών και άνω και να ήταν ως επί το πλείστον άντρες

Β. Όσοι δήλωσαν ότι απέστειλαν στην Αλβανία 5.000-7.500 ευρώ το 2011 για διάφορους λόγους, είχαν 65,6% μικρότερη πιθανότητα να αποστείλουν το συγκεκριμένο ποσό σε σχέση με όσους δήλωσαν ότι απέστειλαν τα εμβάσματα επειδή το επιθυμούσαν

Γ. Όσοι αποταμιεύουν χρήματα για εμβάσματα στην Αλβανία, έχουν περίπου 11.5 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να εμβάζουν στην Αλβανία (2011) 5.000-7.500 ευρώ, σε σχέση με εκείνους που αποταμιεύουν για μελλοντικές ανάγκες

Δ. Όσοι δεν είχαν επενδύσει στο παρελθόν στις αλβανικές πυραμίδες, είχαν κατά 25 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να εμβάζουν στην Αλβανία (2011) 5.000-7.500 ευρώ, σε σχέση με εκείνους που είχαν επενδύσει στο παρελθόν στις αλβανικές πυραμίδες.

Ε. Όσοι δήλωσαν ότι διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα μόνο κατά το χρονικό διάστημα της εποχιακής τους απασχόλησης, είχαν κατά 93% περίπου μειωμένη πιθανότητα να έχουν αποστείλει υπό μορφή εμβασμάτων στην Αλβανία το 2011 5.000-7.500 ευρώ, σε σχέση με εκείνους που διαμένουν μόνιμα στην χώρα

ΣΤ. Οι αλλοδαποί που δήλωσαν ότι αποταμίευσαν το 31-40% των ετήσιων αποδοχών τους το 2011, είχαν μεγαλύτερες πιθανότητες να έχουν αποστείλουν 5.000-7.500 ευρώ το 2011, σε σχέση με εκείνους που αποταμίευσαν 21-30% των ετήσιων αποδοχών τους

Ζ. Οι Αλβανοί μετανάστες που απέστειλαν στην Αλβανία το 2011, 5.000-7.500 ευρώ είχαν 43 περίπου φορές μεγαλύτερες πιθανότητες να χρησιμοποιήσουν τις εταιρίες αποστολής εμβασμάτων και 9 φορές μεγαλύτερες πιθανότητες να χρησιμοποιούν το υπάρχον χρηματοπιστωτικό σύστημα σε σχέση με την επιλογή μεταφοράς των εμβασμάτων από τους ίδιους ή από συγγενικά τους πρόσωπα

Η. Το ποσό των 5.000-7.500 ευρώ είχαν 17 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να αποστείλουν στην Αλβανία όσοι επιθυμούσαν την αξιοποίησή του για επαγγελματική επένδυση, σε σχέση με αυτούς που επιθυμούσαν την οικονομική ενίσχυση ή στήριξη των συγγενικών τους πρόσωπων, ενώ αντίστοιχα 66 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα προκύπτει ότι είχαν όσοι επιθυμούσαν την αποταμίευση των εμβασμάτων αυτών

Θ. Από τα αποτελέσματα την έρευνα προκύπτει επίσης ότι όσοι χρησιμοποιούν τα εμβάσματα για διαφορετικό σκοπό από τον αρχικό, είχαν περίπου 50 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να εμβάσουν στην Αλβανία (2011) 5.000-7.500 ευρώ, σε σχέση με εκείνους που δήλωσαν ότι αξιοποιούσαν τα εμβάσματα για τον ίδιο σκοπό με τον αρχικό

Ι. Όσοι προβλέπουν να παραμείνουν στην Ελλάδα 1-4 χρόνια, μετά την οικονομική κρίση, είχαν 16 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να έχουν εμβάσει 5.000-7.500 ευρώ το 2011 σε σχέση με αυτούς που δήλωσαν ότι προβλέπουν να μείνουν για λιγότερο από ένα έτος στη χώρα, ενώ 9 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα αντίστοιχα είχαν όσοι δήλωσαν ότι επιθυμούν να μείνουν για πάντα στη Ελλάδα.

Σε ότι αφορά το δεύτερο υπό μελέτη υπόδειγμα, με εξαρτημένη μεταβλητή τον τομέα επένδυσης των αλβανικών μεταναστευτικών εμβασμάτων, προκύπτουν επιμέρους συμπεράσματα που διαμορφώνουν και το προφίλ των μεταναστών που ανήκουν στις κατηγορίες αυτές. Και στο συγκεκριμένο υπόδειγμα, τόσο η ηλικία όσο και το φύλο αποτελούν παράγοντες που δεν επηρεάζουν τόσο σημαντικά τον τομέα στον οποίο έχουν σκοπό να επενδύσουν τα εμβάσματά τους οι ερωτηθέντες. Η

μεταβλητή όμως που φαίνεται να διαδραματίζει σημαντικότερο ρόλο σχετίζεται με το μέγεθος των εμβασματικών κεφαλαίων. Με άλλα λόγια, το χρηματικό ποσό που αποστέλλουν υπό μορφή εμβασμάτων οι Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες, είναι άμεσα συσχετισμένο με τον τομέα επένδυσης.

Η πλειοψηφία των υποκειμένων της έρευνας πεδίου χρησιμοποιεί το χρηματικό ποσό που εμβάζει για την κάλυψη των αναγκών των συγγενών τους που χρήζουν οικονομικής στήριξης-ενίσχυσης. Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης προκύπτει ότι χρηματικά ποσά μεσαίου μεγέθους είναι πιο πιθανό να προορίζονται για αποταμίευση, ενώ μικρότερα ποσά επενδύονται σε άλλους τομείς όπως για παράδειγμα την κάλυψη αναγκών της οικογενείας και των συγγενικών προσώπων του μετανάστη.

Ειδικά στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα ποσά αυτά προορίζονται σε άλλους τομείς, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι είναι πιο πιθανό να μην παρατηρηθεί, εκ μέρους των μεταναστών, κάποιο σημαντικό πρόβλημα-δυσκολία κατά τη διαδικασία αποστολής των εμβασμάτων που να οφείλεται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Αντίθετα, στην περίπτωση της αποταμίευσης των εμβασμάτων είναι πιο πιθανό να υφίσταται ως πρόβλημα το κόστος μεταφοράς, ενώ τόσο τα γλωσσικά όσο και γενικότερα άλλου είδους προβλήματα, σε ότι αφορά τον τρόπο λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, είναι πιθανόν να εμφανισθούν όταν τα εμβάσματα προορίζονται για επαγγελματική επένδυση. Με άλλα λόγια, η περίπτωση της επένδυσης των εμβασμάτων είναι αυτή που έχει μεγαλύτερη πιθανότητα να παρουσιάσει επιμέρους αρνητικά ζητήματα, σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων, ενώ στις άλλες περιπτώσεις τα προβλήματα είναι ελάχιστα έως και ανύπαρκτα.

Πιο συγκεκριμένα, εκτός από την παρουσίαση των στατιστικά βασικών μεταβλητών που έχουν τη μεγαλύτερη σπουδαιότητα, προκύπτει ότι οι άντρες ηλικίας 20-24 ετών έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εμβάζουν ποσά 5.000-7.000 ευρώ για αποταμίευση, ενώ μικρότερα χρηματικά ποσά είναι πιο πιθανό να αξιοποιηθούν για την κάλυψη τρεχουσών αναγκών των συγγενών τους. Επίσης προκύπτει ότι οι γυναίκες μικρότερης ηλικίας που εμβάζουν χαμηλότερα ποσά, τα προορίζουν για αξιοποίηση σε άλλους τομείς και όχι για επένδυση ή αποταμίευση. Από τα προηθέντα, προκύπτει συνδυαστικά ότι η πλειοψηφία των μεταναστών (55,5%) αποστέλλει εμβάσματα μικρότερα των 2.500 ευρώ ετησίως τα οποία και χρησιμοποιεί για την κάλυψη αναγκών συγγενικών πρόσωπων, ενώ όσοι αποστέλλουν μεγαλύτερα

χρηματικά ποσά τα αξιοποιούν επενδύοντάς τα στην Αλβανία ή τα αποταμιεύουν για μελλοντική χρήση.

Ερμηνεία συντελεστών που αφορά την αξιοποίηση των εμβασμάτων για επαγγελματική επένδυση

Α. Οι γυναίκες είχαν 62% μειωμένη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν τα εμβάσματα για επενδυτικό σκοπό σε σχέση με τους άντρες μετανάστες

Β. Όσοι δήλωσαν ότι απέστειλαν στην Αλβανία μεγαλύτερο ποσό εμβασμάτων μετά την οικονομική κρίση, είχαν 2 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν τα εμβάσματα αυτά για επαγγελματική επένδυση σε σχέση με αυτούς που δήλωσαν ότι απέστειλαν σταθερό ποσό εμβασμάτων

Γ. Όσοι δήλωσαν ότι εμβάζουν στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους, είχαν 30% μειωμένη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν τα εμβάσματα για επαγγελματική επένδυση σε σχέση με αυτούς που δήλωσαν ότι εμβάζουν επειδή το επιθυμούν

Δ. Όσοι απέστειλαν 5.000-7.500 ευρώ το 2011 είχαν την μεγαλύτερη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν τα εμβάσματα για επαγγελματική επένδυση

Ε. Όσοι δήλωσαν ότι χρησιμοποίησαν το τραπεζικό σύστημα για την αποστολή των εμβασμάτων τους, είχαν 2.5 περίπου φορές πιο αυξημένη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν τα εμβάσματα για επαγγελματική επένδυση και 2 φορές αυξημένη πιθανότητα αντίστοιχα όσοι χρησιμοποιούν τις εταιρίες μεταφοράς εμβασμάτων σε σχέση με αυτούς που δήλωσαν ότι μεταφέρουν τα εμβάσματα οι ίδιοι ή μέσω συγγενικών τους προσώπων

ΣΤ. Τα κυριότερα προβλήματα του υπάρχοντος τραπεζικού συστήματος, τα οποία αποτελούν και ανασταλτικό παράγοντα στην επένδυση των εμβασμάτων για επαγγελματικό σκοπό, είναι οι καθυστερήσεις κατά την κατάθεση και αποστολή των εμβασμάτων αλλά και το κόστος που απαιτείται για τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος για την αποστολή εμβασμάτων στην Αλβανία

Ζ. Οι Αλβανοί μετανάστες που δήλωσαν ότι μεταβλήθηκε ο βαθμός εμπιστοσύνης τους προς το χρηματοπιστωτικό σύστημα, μετά την οικονομική κρίση στην Ελλάδα με αποτέλεσμα να χαθεί η εμπιστοσύνη από μεγάλο αριθμό καταθετών, είχαν 88% μειωμένη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν τα εμβάσματα για

επαγγελματική επένδυση στην Αλβανία σε σχέση με εκείνους που δήλωσαν ότι ο βαθμός εμπιστοσύνης τους προς το χρηματοπιστωτικό σύστημα παραμένει αμετάβλητος ακόμα και μετά την εδραίωση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα

Η. Οι γυναίκες που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 20-24 ετών, εμβάζουν στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους ποσό μικρότερο των 1.000 ευρώ, θεωρώντας σαν βασικότερο πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων το κόστος ενώ έχουν λιγότερες πιθανότητες να αποστέλλουν εμβάσματα με σκοπό την επαγγελματική επένδυση στην Αλβανία, σε σχέση με τους άνδρες.

Ερμηνεία συντελεστών που αφορά την αξιοποίηση των εμβασμάτων για αποταμίευση

Α. Όσοι δήλωσαν ότι διατήρησαν σταθερό το χρηματικό ποσό που απέστειλαν στην Αλβανία υπό την μορφή εμβάσματος μετά την οικονομική κρίση, είχαν περίπου 80% μεγαλύτερες πιθανότητες να αποταμιεύσουν το ποσό αυτό σε σχέση με αυτούς που δήλωσαν ότι η οικονομική κρίση επηρέασε είτε θετικά αλλά είτε και αρνητικά τις εμβασματικές τους συναλλαγές

Β. Όσοι δήλωσαν ότι εμβάζουν αναγκαστικά για διάφορους λόγους είχαν κατά 81% μειωμένη πιθανότητα να χρησιμοποιούν εμβάσματα για αποταμίευση, σε σχέση με αυτούς που επιθυμούσαν την αποστολή τους

Γ. Όσοι δήλωσαν ότι το 2011 απέστειλαν στην Αλβανία υπό την μορφή εμβασμάτων 5.000-7.500 ευρώ είχαν την μεγαλύτερη πιθανότητα για αποταμίευση των εμβασμάτων αυτών σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες εμβασμάτων

Δ. Όσοι δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν το τραπεζικό σύστημα για την αποστολή των εμβασμάτων τους, είχαν 11 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να χρησιμοποιούν τα εμβάσματα για αποταμίευση, σε σχέση με εκείνους που δήλωσαν ότι τα μεταφέρουν οι ίδιοι ή συγγενικά τους πρόσωπα

Ε. Όσοι δήλωσαν ότι εμπιστεύονται περισσότερο το χρηματοπιστωτικό σύστημα μετά την οικονομική κρίση, είχαν 2.6 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν τα εμβάσματα για αποταμίευση, σε σχέση με εκείνους που εμπιστεύονται το σύστημα στον ίδιο βαθμό, ενώ αντίστοιχα όσοι δήλωσαν ότι εμπιστεύονται σε μικρότερο βαθμό το χρηματοπιστωτικό σύστημα είχαν 3,9% μειωμένη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν τα εμβάσματα για αποταμίευση

ΣΤ. Οι άνδρες που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 20-24 ετών, εμβάζουν 5.000-7.500 ευρώ και εμπιστεύονται το χρηματοπιστωτικό σύστημα περισσότερο τώρα από ότι πριν την οικονομική κρίση, είχαν μεγαλύτερη πιθανότητα να χρησιμοποιούν τα εμβάσματα για αποταμίευση, σε σχέση με τις γυναίκες.

Η μελέτη του τρίτου υποδείγματος, με εξαρτημένη μεταβλητή τον βασικό λόγο αποστολής των μεταναστευτικών εμβασμάτων, επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το γενικό προφίλ των υποκειμένων, βασιζόμενο πάντα στις επιμέρους απαντήσεις τους. Ομοίως με τις περιπτώσεις των προηγούμενων υποδειγμάτων, η ηλικία είναι παράγοντας που δεν επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την αιτία αποστολής των εμβασμάτων στην Αλβανία. Το φύλο όμως παίζει σημαντικό ρόλο στην περίπτωση αυτή. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα, σε σχέση με τους άντρες, να αποστείλουν εμβάσματα αναγκαστικά και για διάφορους λόγους και όχι επειδή το επιθυμούν. Σε συμφωνία με τα αποτελέσματα του προηγούμενου υποδείγματος, φαίνεται ότι όσο μικρότερο είναι το ποσό εμβάσματος, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να προορίζεται για κάλυψη αναγκών των συγγενικών προσώπων του αποστολέα και όπως είναι αναμενόμενο, ο συγκεκριμένος παράγοντας είναι σημαντικός για την αιτία αποστολής εμβασμάτων, που είναι και η εξαρτημένη μεταβλητή στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Τα προβλήματα κατά την αποστολή των εμβασμάτων και η εν γένει λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι σε γενικές γραμμές εξίσου σημαντικοί παράγοντες για την αιτία αποστολής μεταναστευτικών εμβασμάτων στην Αλβανία. Πιο συγκεκριμένα, εκείνοι που αντιμετωπίζουν προβλήματα, όπως για παράδειγμα το περιορισμένο δίκτυο τραπεζών στην Αλβανία, τις καθυστερήσεις του συστήματος κατά την αποστολή των εμβασμάτων ή κάθε άλλου είδους ζητήματα που σχετίζονται με την εν γένει λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, έχουν μειωμένη πιθανότητα να αποστείλουν εμβάσματα αναγκαστικά για διάφορους λόγους, γεγονός που αποδεικνύει έμμεσα και τον λόγο που τα άτυπα δίκτυα μεταφοράς εμβασμάτων συνεχίσουν να είναι ο κανόνας και όχι η εξαίρεση στην περίπτωση της Αλβανίας παρά τη σταδιακή «στροφή» των μεταναστών στη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος τόσο στην Ελλάδα όσο και στη γειτονική Αλβανία.

Ερμηνεία συντελεστών που αφορά την αποστολή εμβασμάτων αναγκαστικά για διάφορους λόγους

Α. Οι γυναίκες είχαν τριπλάσια πιθανότητα σε σχέση με τους άντρες να αποστείλουν εμβάσματα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους

Β. Όσοι δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν το τραπεζικό σύστημα για την αποστολή των εμβασμάτων τους, είχαν 21% περίπου μικρότερη πιθανότητα να αποστείλουν εμβάσματα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους, σε σχέση με εκείνους που δήλωσαν ότι τα μεταφέρουν οι ίδιοι ή συγγενικά τους πρόσωπα

Γ. Τις μεγαλύτερες πιθανότητες αποστολής εμβασμάτων αναγκαστικά για διάφορους λόγους είχαν όσοι δήλωσαν ότι αποταμιεύουν για μελλοντικές ανάγκες, σε σχέση με αυτούς που δήλωσαν ότι αποταμιεύουν για επένδυση στην Ελλάδα ή για την αποστολή τους στην Αλβανία υπό μορφή εμβασμάτων

Δ. Όσοι προβλέπουν ότι θα παραμείνουν στην Ελλάδα 5-9 έτη ή άνω των 10 ετών έχουν 63% και 68% αντίστοιχα μειωμένη πιθανότητα να αποστείλουν εμβάσματα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους συγκριτικά με εκείνους που δήλωσαν ότι θα παραμείνουν μέχρι ένα έτος ενώ σε αντίθεση με όσους δήλωσαν ότι θα μείνουν έως δύο έτη στην Ελλάδα

Ε. Όσοι δήλωσαν ότι επιθυμούν να επιστρέψουν στην Αλβανία μετά την οικονομική κρίση, είχαν 1.2 φορές περίπου μεγαλύτερη πιθανότητα να αποστείλουν εμβάσματα αναγκαστικά για διάφορους λόγους σε σχέση με αυτούς που δεν επιθυμούν τον επαναπατρισμό στη χώρα καταγωγής τους

ΣΤ. Οι γυναίκες ηλικίας 35-40 ετών, που θεωρούν ως βασικότερο πρόβλημα το γλωσσικό κατά την αποστολή των εμβασμάτων τους, έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να αποστείλουν εμβάσματα στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους, σε σχέση με τους άνδρες.

Σε ότι αφορά το τέταρτο υπόδειγμα της παρούσας διδακτορικής διατριβής, το οποίο μελετά τα κοινωνικά προβλήματα των Αλβανών οικονομικών μεταναστών στην Ελλάδα, προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα. Με γνώμονα τη μελέτη των σημαντικότερων μεταβλητών που καθορίζουν τα βασικότερα κοινωνικά προβλήματα που δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν οι αλβανικής υπηκοότητας μετανάστες στην Ελλάδα, προκύπτει ότι η προσωπική και οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων δεν διαδραματίζει τόσο σημαντικό ρόλο στα προβλήματα που οι Αλβανοί μετανάστες ιεραρχούν ως πιο σημαντικά, κατά τη διαμονή τους στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα,

το φύλο, η ηλικία αλλά και ο αριθμός των τέκνων είναι παράγοντες μη σημαντικοί για τα κοινωνικά προβλήματα που αυτοί φαίνεται να αντιμετωπίζουν κατά τη διάρκεια διαβίωσης τους στην Ελλάδα. Αντιθέτως, οι μεταβολές στην απασχόληση, φαίνεται ότι επηρεάζουν σημαντικά τα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Αλβανοί μετανάστες κατά την παραμονή τους στη χώρα. Συγκεκριμένα, με βάσει το υπό μελέτη υπόδειγμα, προκύπτει ότι όσων η απασχόληση μεταβλήθηκε από πολλαπλή σε αποκλειστική, έχουν πολύ μειωμένη πιθανότητα να θεωρούν τη συμπεριφορά των Ελλήνων ρατσιστική και άρα δεν θεωρούν τον ρατσισμό ως βασικό πρόβλημα κατά την παραμονή τους στη χώρα. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση εκείνων που φαίνεται, από τα αποτελέσματα της ανάλυσης, να μην έχουν κάποιο συγκεκριμένο πρόβλημα από τη συμπεριφορά των Ελλήνων στον τρόπο που τους αντιμετωπίζουν γενικότερα. Δηλαδή, όσοι απασχολούνται πλέον υπό μορφή πλήρους απασχόλησης και είναι ασφαλισμένοι, έχουν πολύ μειωμένη πιθανότητα να αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα ως μετανάστες. Συνεπώς, η εργασιακή κατάσταση και η ουσιαστική πολύπλευρη οικονομική ένταξη των μεταναστών στη χώρα υποδοχής τους είναι καθοριστική για την ευρύτερη κοινωνική κατάσταση και ένταξη των Αλβανών μεταναστών, γεγονός λίγο έως πολύ αναμενόμενο βάσει και των θεωρητικών υποθέσεων που χαρακτήριζαν την εργασία ως αναγκαία προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των Αλβανών στην ελληνική κοινωνία.

Από το υπό μελέτη υπόδειγμα, προκύπτει επίσης ότι όσοι υποστηρίζουν την άποψη που θέλει τους Έλληνες να συμπεριφέρονται ρατσιστικά απέναντί τους, είναι πολύ πιθανό να δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν εργασιακά προβλήματα ή και ακόμη προβλήματα με την αστυνομία. Το γεγονός αυτό έρχεται και ως επιβεβαίωση του προηγούμενου ζητήματος που παρουσιάζει όσους έχουν ουσιαστικά αντιμετωπίσει επιτυχώς το εργασιακό τους πρόβλημα, να έχουν μειωμένη πιθανότητα να θεωρούν τον ρατσισμό ως σημαντικό-βασικό πρόβλημα διαβίωσης στη χώρα υποδοχής τους.

Σε συνέχεια των συμπερασμάτων του εν λόγω υποδείγματος που μελετά τα κυριότερα προβλήματα που δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στην Ελλάδα, προκύπτει ότι αυτά εξαρτώνται άμεσα και από τον παράγοντα ηλικία. Πιο συγκεκριμένα, τα άτομα μικρότερης ηλικίας χαρακτηρίζουν την αστυνομία και το εργασιακό ως βασικότερα προβλήματα, ενώ όσοι είναι άνω των 45 ετών και πιο συγκεκριμένα οι γυναίκες της συγκεκριμένης ηλικιακής κατηγορίας, είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίζουν κυρίως προβλήματα ρατσισμού εκ μέρους των Ελλήνων πολιτών.

Τα βασικά συμπεράσματα από την ανάλυση των μεταβλητών του υποδείγματος που εν ολίγης μελετά τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Αλβανοί μετανάστες στην Ελλάδα, συνίστανται αρχικά στη σπουδαιότητα που έχουν τα εργασιακά ζητήματα και οι μισθολογικές απολαβές ως προέκταση αυτών, καθόσον αποτελούν μείζον πρόβλημα για το 45,5% του δείγματος της έρευνας πεδίου. Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι ο βασικός παράγοντας που καθορίζει τον τρόπο που φαίνεται να αντιμετωπίζουν οι Έλληνες τους Αλβανούς μετανάστες είναι η εργασιακή κατάστασή τους. Οι μετανάστες που κατόρθωσαν σταδιακά με την πάροδο των χρόνων να αναβαθμίσουν την εργασιακή και μισθολογική τους κατάσταση (π.χ. πλήρης απασχόληση, αύξηση μισθολογικών απολαβών κ.α.) δηλώνουν ότι δεν υπόκεινται σε οποιασδήποτε μορφής ρατσιστική συμπεριφορά σε αντίθεση με όσους δεν έχουν επιτύχει την εργασιακή τους ένταξη στην ελληνική πραγματικότητα. Τέλος, σημαντική είναι και η διαπίστωση ότι οι νεαροί μετανάστες, κυρίως δεύτερης γενιάς, φαίνεται να έχουν καταφέρει να ενταχθούν επιτυχώς στην ελληνική κοινωνία και το σημαντικότερο πρόβλημά τους δεν είναι η ρατσιστική συμπεριφορά των Ελλήνων αλλά τα εργασιακά ζητήματα και η δράση των αστυνομικών Αρχών.

Ερμηνεία συντελεστών που αφορά το πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού-ρατσισμού κατά την παραμονή των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα

Α. Όσοι είναι άνω των είκοσι ετών έχουν περίπου 6 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να χαρακτηρίζουν τον ρατσισμό ως το μεγαλύτερο πρόβλημα κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα σε σχέση με όσους ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 15-19 ετών

Β. Οι γυναίκες είχαν 1.2 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα σε σχέση με τους άνδρες, να θεωρούν τον ρατσισμό ως το μεγαλύτερο πρόβλημα κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα

Γ. Όσοι έχουν τέκνα έχουν μειωμένες πιθανότητες να θεωρούν τον ρατσισμό ως το μεγαλύτερο πρόβλημα κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα σε σχέση με αυτούς που δεν έχουν αποκτήσει τέκνα

Δ. Όσοι δήλωσαν ότι η βασικότερη μορφή της απασχόλησης μεταβλήθηκε μετά την είσοδο τους στην Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα από υποαπασχόληση σε καθεστώς πλήρους απασχόλησης, από ανασφάλιστη σε καθεστώς ασφάλισης και από καθεστώς πολλαπλής σε καθεστώς αποκλειστικής απασχόλησης είχαν άνω του

40% μειωμένη πιθανότητα να θεωρούν τον κοινωνικό αποκλεισμό-ρατσισμό ως το μεγαλύτερο πρόβλημα κατά την παραμονής τους στη χώρα, συγκριτικά με αυτούς που δήλωσαν ότι εργάζονται ως ελεύθεροι επαγγελματίες.

Ερμηνεία συντελεστών που αφορούν τα εργασιακά προβλήματα και τις μισθολογικές απολαβές ειδικότερα, κατά την παραμονή των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα

Α. Όσοι ανήκουν στην ηλιακή κατηγορία των 35-40 ετών είχαν τις μεγαλύτερες πιθανότητες να θεωρούν τα εργασιακά ως το μεγαλύτερο πρόβλημα κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα

Β. Οι γυναίκες είχαν 1.7 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα, σε σχέση με τους άνδρες, να θεωρούν τα εργασιακά ως το μεγαλύτερο πρόβλημα κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα

Γ. Όσοι έχουν αποκτήσει τέκνα είχαν μικρότερες πιθανότητες να θεωρούν τα εργασιακά ως το μεγαλύτερο πρόβλημα κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα σε σχέση με όσους δήλωσαν άτεκνοι

Δ. Όσοι δήλωσαν ελεύθεροι επαγγελματίες είχαν μεγαλύτερες πιθανότητες να θεωρούν τα εργασιακά ως το μεγαλύτερο πρόβλημα κατά την παραμονή στην Ελλάδα σε σχέση με τις άλλες βασικές μεταβολές στην απασχόληση των Αλβανών μεταναστών

Ε. Όσοι χαρακτηρίζουν τη συμπεριφορά των Ελλήνων απέναντί τους, ως μη ρατσιστική, είχαν 85,3% μειωμένη πιθανότητα να θεωρούν τα εργασιακά ως το μεγαλύτερο πρόβλημα κατά την παραμονή στην Ελλάδα, σε σχέση με εκείνους που πιστεύουν ότι οι Έλληνες έχουν ρατσιστική συμπεριφορά απέναντί τους

ΣΤ. Οι γυναίκες άνω των 45 ετών που χαρακτηρίζουν τη συμπεριφορά των Ελλήνων ως ρατσιστική, έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να θεωρούν ως βασικότερο πρόβλημα κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα, την λειτουργία των πρεσβειών.

Η μελέτη του πέμπτου υποδείγματος, θέτει ως εξαρτημένη μεταβλητή την ενδεχόμενη επιλογή επαναπατρισμού και πιο συγκεκριμένα τον προβλεπόμενο χρόνο παραμονής στην Ελλάδα. Η ηλικία, όπως και σε προηγούμενες περιπτώσεις υποδειγμάτων, αποτελεί έναν παράγοντα μη σημαντικό, στατιστικά, για τον καθορισμό των παραγόντων που έχουν άμεση συνάφεια με την απόφαση ενός μετανάστη για επαναπατρισμό. Το φύλο ωστόσο, φαίνεται να επηρεάζει την απόφαση

αυτή. Συγκεκριμένα, οι γυναίκες φαίνεται να έχουν μειωμένη πιθανότητα παραμονής 1-4 ετών, σε σχέση με τους άντρες. Ο λόγος εμβάσματος είναι επίσης καθοριστικός για το χρονικό διάστημα παραμονής. Πιο συγκεκριμένα όσοι δήλωσαν ότι εμβάζουν αναγκαστικά για διάφορους λόγους έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να θεωρούν ότι θα παραμείνουν στην Ελλάδα για 5-9 έτη, σε σχέση με αυτούς που δήλωσαν ότι εμβάζουν κατ' επιθυμία και όχι αναγκαστικά.

Σε αντιστοιχία με το προηγούμενο, το αν ο τομέας χρήσης των εμβασμάτων παραμείνει ή όχι σταθερός, αποτελεί έναν οριακά σημαντικό παράγοντα για τον επαναπατρισμό στην Αλβανία. Όσοι έχουν αλλάξει τομέα χρήσης των εμβασμάτων τους, έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να θεωρούν ότι θα παραμείνουν στην Ελλάδα χρονικό διάστημα 1-4 ετών. Παράλληλα, η τάση που απεικονίζεται μέσα από την ανάλυση των δεδομένων του συγκεκριμένου υποδείγματος, αναδεικνύει ότι όσο μεγαλύτερο είναι το χρηματικό ποσό του εμβάσματος που αποστέλλεται στην Αλβανία, τόσο μικρότερη είναι και η πιθανότητα επαναπατρισμού των μεταναστών αυτών.

Τέλος, η εκτίμηση για το χρηματικό ποσό των εμβασμάτων και τον τρόπο με τον οποίο αυτό θα μεταβληθεί (αύξηση/μείωση) ή όχι στα επόμενα έτη, επηρεάζει σημαντικά την απόφαση των ερωτηθέντων για μελλοντική παραμονή στην Ελλάδα ή επαναπατρισμό στην Αλβανία. Συγκεκριμένα, όσο μικρότερο είναι το ποσό που εκτιμούν οι ερωτηθέντες ότι θα εμβάζουν τα επόμενα έτη σε σχέση με το 2011, τόσο μικρότερη πιθανότητα έχουν για να παραμείνουν στην Ελλάδα. Το γενικότερο συμπέρασμα που προκύπτει από το υπόδειγμα αυτό, είναι ότι όσο μεγαλύτερο είναι το ποσό που εμβάζουν, τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα επαναπατρισμού στην Αλβανία. Αντίστροφα, μεγαλύτερη πιθανότητα επαναπατρισμού στην Αλβανία έχουν οι γυναίκες μέχρι 29 ετών που εμβάζουν λιγότερα από 1.000 ευρώ.

Ερμηνεία συντελεστών που αφορά την πρόβλεψη επαναπατρισμού στην Αλβανία σε διάστημα μικρότερο του ενός έτους

A. Όσοι ανήκουν στις ηλικιακές ομάδες 25-29, 30-34, 35-40 και άνω των 45 είχαν μειωμένες πιθανότητες να παραμείνουν στην Ελλάδα για χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός έτους κατά 91%, 83%, 89% και 88% αντίστοιχα σε σχέση με αυτούς που ανήκαν στην ηλιακή ομάδα 15-24 ετών

B. Οι γυναίκες είχαν κατά 50% μικρότερη πιθανότητα σε σχέση με τους άνδρες να παραμείνουν στην Ελλάδα χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός έτους

Γ. Όσο μεγαλύτερα είναι τα ποσά που δηλώνουν ότι απέστειλαν υπό την μορφή εμβασμάτων στην Αλβανία το 2011 τα υποκείμενα της έρευνας τόσο πιο αυξημένη η πιθανότητα να παραμείνουν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από ένα έτος στην Ελλάδα.

Ερμηνεία συντελεστών που αφορά την πρόβλεψη παραμονής για πάντα στην Ελλάδα

Α. Οι γυναίκες είχαν κατά 19,7% μικρότερη πιθανότητα σε σχέση με τους άνδρες να προβλέψουν την μόνιμη παραμονή τους στην Ελλάδα

Β. Όσοι δήλωσαν ότι εμβάζουν στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους είχαν σχεδόν 1.2 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να προβλέψουν ότι θα παραμείνουν στην Ελλάδα για πάντα, σε σχέση με εκείνους που εμβάζουν επειδή το επιθυμούν

Γ. Όσοι δήλωσαν ότι το χρηματικό ποσό που απέστειλαν υπό μορφή εμβάσματος στην Αλβανία το 2011 ήταν 2.500-5.000 ευρώ ή 5.000-7.500 ευρώ, είχαν αυξημένες πιθανότητες κατά 1.2 και 2 φορές αντίστοιχα να προβλέψουν ότι θα μείνουν μόνιμα στην Ελλάδα σε σχέση με όσους δήλωσαν ότι απέστειλαν εμβάσματα μικρότερα των 1.000 ευρώ για το ίδιο έτος

Δ. Όσοι δήλωσαν ότι πιστεύουν στην μείωση του ποσού εμβασμάτων ή στην πλήρη απουσία εμβασμάτων, τα επόμενα χρόνια, είχαν μικρότερες πιθανότητες να παραμείνουν μόνιμα στην Ελλάδα σε σχέση με όσους θεωρούσαν ότι τα εμβάσματα που αποστέλλουν στην Αλβανία θα αυξηθούν μελλοντικά

Ε. Οι άνδρες που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 20-24 ετών, που εμβάζουν στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους ποσό των 5.000-7.500 ευρώ και των οποίων ο τομέας χρήσης των εμβασμάτων δεν είναι ίδιος με τον προηγούμενο, έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να προβλέψουν ότι θα παραμείνουν στην Ελλάδα για 5-9 έτη

ΣΤ. Οι άνδρες ηλικίας 20-24 ετών, που εμβάζουν στην Αλβανία αναγκαστικά για διάφορους λόγους το ποσό των 5.000-7.500 ευρώ και των οποίων ο τομέας χρήσης των εμβασμάτων είναι ίδιος με τον αρχικό, έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να θεωρούν ότι θα παραμείνουν στην Ελλάδα για πάνω από δέκα έτη

Το έκτο και τελευταίο κατά σειρά υπόδειγμα μελέτης, αναπαριστά τις σχέσης της εργασιακής απασχόλησης με άλλους παράγοντες η μελέτη του οποίου επιτρέπει

την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις μεταβολές στον τομέα της απασχόλησης των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα. Η ηλικία αλλά και το φύλο, αποτελούν παράγοντες που δεν φαίνεται να επηρεάζουν και σε αυτή την περίπτωση σημαντικά τις συνθήκες και τα χαρακτηριστικά της εργασιακής απασχόλησης των Αλβανών μεταναστών. Ο παράγοντας όμως που πραγματικά φαίνεται να είναι σημαντικός σχετίζεται με τη μεταβολή της χρηματικής αποζημίωσης. Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα του εν λόγω υποδείγματος, οι περιπτώσεις μεταναστών, των οποίων η χρηματική αποζημίωση μειώθηκε, εμφανίζουν αντιστοίχως μειωμένες πιθανότητες για μεταβολή της εργασιακής τους κατάστασης από πολλαπλή σε αποκλειστική.

Οι εβδομαδιαίες ώρες εργασίας αποτελούν έναν επίσης σημαντικό παράγοντα για την διαμόρφωση της εργασιακής απασχόλησης. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από το εν λόγω υπόδειγμα προκύπτει ότι όσο λιγότερες είναι οι ώρες απασχόλησης, τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα για μεταβολή της εργασιακής κατάστασης των Αλβανών μεταναστών. Το αντίστροφο όμως ισχύει αναφορικά με τις ημέρες ασφάλισης, που αποτελούν έναν εξίσου σημαντικό παράγοντα. Δηλαδή, όσο λιγότερες είναι οι μέρες ασφάλισης των Αλβανών μεταναστών, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα για μεταβολή της εργασιακής τους κατάστασης γεγονός που αποδεικνύει την σημασία της παροχής εργασίας υπό καθεστώς ασφάλισης για τους μετανάστες καθόσον η ασφαλισμένη εργασία συνδέεται άρρηκτα με την απόκτηση και διατήρηση των νομιμοποιητικών εγγράφων στην Ελλάδα.

Το διάστημα παραμονής προκύπτει ότι δεν επηρεάζει στατιστικά σημαντικά τις συνθήκες και τα γενικότερα χαρακτηριστικά της εργασιακής απασχόλησης των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα, καθώς οι παράγοντες που είναι σημαντικοί για το συγκεκριμένο υπόδειγμα, δείχνουν να σχετίζονται κυρίως με άμεσα εργασιακά ζητήματα. Τέλος, όσοι απασχολούνται σε τομείς γεωργίας και κτηνοτροφίας, εκτιμάται ότι θα έχουν καλύτερες εργασιακές συνθήκες σε σχέση με αυτούς που απασχολούνται σε άλλους τομείς απασχόλησης γεγονός που φαίνεται να ταυτίζεται με την υπάρχουσα κατάσταση, αν λάβει κανείς υπόψη τους κλάδους που πραγματικά υπέστησαν την μεγαλύτερη ζημιά, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης (κατασκευές, εμπόριο, μεταποίηση, βιομηχανία).

Ειδικότερα συμπεράσματα βασισμένα σε μη στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα δείχνουν ότι οι άντρες μέχρι 24 ετών, ανεξάρτητα από τα επίπεδα χρηματικής αποζημίωσης, έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να έχουν καλύτερες εργασιακές συνθήκες, είτε από άποψη ασφάλειας είτε από άποψη απασχόλησης.

Α. Οι άνδρες άνω των 45 ετών, οι οποίοι εργάζονται σε εβδομαδιαία βάση 41-50 ώρες, υπό καθεστώς ασφάλισης περίπου τις μισές ημέρες της εβδομάδας, είχαν τη μικρότερη πιθανότητα για μεταβολή της απασχόλησής τους από πολλαπλή σε αποκλειστική

Β. Οι άνδρες ηλικίας 20-24 ετών, των οποίων η χρηματική αποζημίωση μειώθηκε μετά την οικονομική κρίση με εργασιακή μεταβολή από τις κατασκευές στην γεωργία/κτηνοτροφία και οι οποίοι εργάζονται υπό καθεστώς ασφάλισης τις μισές περίπου ημέρες, είχαν μεγαλύτερη πιθανότητα να μεταβάλλουν την εργασιακή τους κατάσταση από υποαπασχόληση σε ολική απασχόληση

Γ. Οι άνδρες ηλικίας 20-24 ετών, των οποίων η χρηματική αποζημίωση παρέμεινε σταθερή μετά την οικονομική κρίση, ενώ η εργασιακή τους κατάσταση μεταβλήθηκε από τις κατασκευές στην γεωργία/κτηνοτροφία και οι οποίοι εργάζονται πάνω από πενήντα μία ώρες την εβδομάδα, είχαν μεγαλύτερη πιθανότητα να μεταβάλλουν την κατάστασή τους από ανασφάλιστη σε καθεστώς ασφάλισης

Δ. Οι γυναίκες που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 25-29 ετών και οι οποίες μεταφέρθηκαν εργασιακά από τον κλάδο της γεωργίας/κτηνοτροφίας σε αυτό του τουρισμό, δήλωσαν ότι εργάζονται από 21-40 ώρες την εβδομάδα και υπό καθεστώς ασφάλισης, είχαν αυξημένες πιθανότητες να μεταβάλλουν τις εργασιακές τους συνθήκες από χειρότερες σε καλύτερες

Ε. Οι άνδρες ηλικίες 35-40 ετών των οποίων η χρηματική αποζημίωση μειώθηκε μετά την οικονομική κρίση και η απασχόλησή τους μεταβλήθηκε από τον κλάδο των κατασκευών σε αυτόν της γεωργίας/κτηνοτροφίας είχαν μεγαλύτερη πιθανότητα να έχουν άλλης μορφής μεταβολή στην απασχόλησή τους.

Από τα συμπεράσματα που εξήχθησαν τόσο από την περιγραφική όσο και από την επαγωγική ανάλυση των δεδομένων της έρευνας πεδίου προκύπτει ότι η αλβανική μετανάστευση προς την Ελλάδα είναι ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο φαινόμενο το οποίο επηρεάζεται σημαντικά τόσο από εξωγενείς όσο και από ενδογενείς παράγοντες.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας πεδίου και των υποδειγμάτων που δημιουργήθηκαν, ανέδειξαν σημαντικά στοιχεία για τον τρόπο που η οικονομική κρίση επηρέασε τα βασικά οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της αλβανικής μετανάστευση στην Ελλάδα. Ο βαθμός συσχέτισης των μεταβλητών που επιλέχθηκαν για τη σύνθεση και την μετέπειτα ανάλυση των οικονομετρικών υποδειγμάτων της παρούσας διατριβής ανέδειξαν, εκτός των άλλων, τη σημαντική επίδραση της οικονομικής κρίσης στα οικονομικά των Αλβανών μεταναστών και στις εργασιακές συνθήκες. Η κρίση οδήγησε μεγάλο αριθμό Αλβανών στην ανεργία, λόγω του «οικονομικού πλήγματος» των βασικών κλάδων απασχόλησης των μεταναστών, όπως για παράδειγμα ο κατασκευαστικός ή ο βιομηχανικός, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την σημαντική μείωση των εισοδημάτων τους. Η εισοδηματική αυτή μείωση, όπως αποδεικνύεται από τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου, επηρέασε αρνητικά τις αποταμιεύσεις και τα εμβάσματα, που προ κρίσης παρουσίαζαν αυξητική τάση. Η πλειοψηφία των υποκειμένων της έρευνας δήλωσε ότι συνεχίζει να αποστέλλει εμβάσματα στην Αλβανία, παρά το γεγονός ότι η οικονομική κρίση μείωσε σημαντικά τις μισθολογικές απολαβές και επομένως το διαθέσιμο χρηματικό ποσό για την αποστολή εμβασμάτων. Στα γενικότερα συμπεράσματα της έρευνας συμπεριλαμβάνεται και η διαπίστωση ότι η αλβανική μετανάστευση δεν αποτελεί ένα παροδικό φαινόμενο και η ωρίμανση του φαινομένου είναι εμφανής, ιδιαίτερα από το γεγονός ότι οι Αλβανοί μετανάστες έχουν ήδη συμπληρώσει αρκετά χρόνια μόνιμης και συνάμα νόμιμης εγκατάστασης στην Ελλάδα έχοντας δημιουργήσει ισχυρούς κοινωνικούς και οικογενειακούς δεσμούς γεγονός που επηρεάζει τόσο τα χρηματικά ποσά που εμβάζουν στην χώρα τους, όσο και τον λόγο που εμβάζουν.

Η μακροχρόνια εργασία των περισσοτέρων στην Ελλάδα και η χρήση των αποταμιεύσεων όλα αυτά τα χρόνια για την συντήρηση των οικογενειών τους στην γειτονική Αλβανία, φαίνεται ότι έχει συντελέσει στην αναβαθμίσει του επιπέδου διαβίωσης με απώτερο αποτέλεσμα να είναι μικρότερες οι ανάγκες των συγγενών που συντηρούνται από τα εμβάσματα των συγγενικών τους προσώπων που μετανάστευσαν αρχικά για εργασία στην Ελλάδα. Σε ότι αφορά το ζήτημα της παλιννόστησης, η οικονομική κρίση φαίνεται να έχει επηρεάσει μόνο όσους μένουν περιστασιακά-παροδικά στην Ελλάδα, ενώ όσοι έχουν ήδη δημιουργήσει ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς δεν δηλώνουν διατεθειμένοι να επιστρέψουν άμεσα στην Αλβανία, ευελπιστώντας να υπερκεράσουν μελλοντικά τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν την παρούσα χρονική στιγμή.

ΕΠΙΛΟΓΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ένα από τα σημαντικότερα «φλέγοντα» ερωτήματα που προκύπτουν επιλογικά, είναι κατά πόσο το μέλλον, σε ότι αφορά το φαινόμενο της μετανάστευσης και της μετακίνησης ατόμων γενικότερα, θα είναι υπέρ της μεγαλύτερης ελευθερίας ή εις βάρος αυτής. Αν αναλογιστεί κανείς το βαθμό απελευθέρωσης των μετακίνηση εντός των αναπτυγμένων τουλάχιστον κρατών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την ελεύθερη ζώνη μετακίνησης πολιτών εντός του χώρου Σένγκεν, ίσως θεωρήσει ότι το μέλλον επιφυλάσσει ακόμα μεγαλύτερη ελευθερία μετακινήσεων προς όφελος των ανθρώπων. Και μόνο να επιχειρούσε κάποιος να προβλέψει, το 1950 για παράδειγμα, την υπάρχουσα κατάσταση σε ότι αφορά τους διασυνοριακούς ελέγχους εντός της ΕΕ μετά από τρεις δεκαετίες περίπου, θα θεωρούνταν υπερβολικά φιλόδοξος αν όχι ονειροπόλος, επιβεβαιώνοντας ουσιαστικά την πρόοδο που έχει επιτελεστεί μέχρι σήμερα στον τομέα αυτό. Δυστυχώς η ίδια εικόνα δεν παρατηρείται στις μετακινήσεις ατόμων που προέρχονται από τις χώρες με χαμηλό ή μέσο ετήσιο κατά κεφαλή μεικτό εθνικό εισόδημα, καθόσον όλο και περισσότερα εμπόδια προστίθενται στη διαδικασία νόμιμης ακόμα και παράτυπης μετακίνησής τους.

Συνοψίζοντας όλα τα δεδομένα που προέκυψαν τόσο από την έρευνα πεδίου, όσο και από την παρουσίαση των σημαντικότερων θεωρητικών προσεγγίσεων γύρω από τα επιμέρους ζητήματα ενασχόλησης της παρούσας διατριβής, προκύπτουν συμπεράσματα που επαληθεύουν σε σημαντικό βαθμό τις αρχικές υποθέσεις εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, τόσο από την περιγραφική ανάλυση των δεδομένων όσο και από την επεξεργασία των υποδειγμάτων της έρευνας πεδίου, φαίνεται ότι στην παρούσα κατάσταση της αλβανικής μεταναστευτικής εμπειρίας στην Ελλάδα, επιβεβαιώνεται η βασική θεωρητική υπόθεση που θέλει τα μικρότερης και μέσης ηλικίας άτομα να αποτελούν την πλειοψηφία των μεταναστών, ενώ σημαντική είναι η εκπροσώπηση των αντρών στην παροχή μεταναστευτικής εργασίας στη χώρα. Βέβαια, σημαντικό είναι το γεγονός ότι τα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά των Αλβανών μεταναστών δεν παραμένουν αμετάβλητα. Πλέον, οι μετανάστες ανήκουν στην πλειοψηφία τους στη μέση ηλικία (35-44 ετών) και έχει μεταβληθεί η οικογενειακή κατάσταση πολλών εξ' αυτών έχοντας αποκτήσει οικογένεια και παιδιά, με πολλά από αυτά να έχουν γεννηθεί και μεγαλώσει στην Ελλάδα. Επιβεβαιώνεται επίσης η υπόθεση, βάσει της οποίας η αλβανική μετανάστευση οφείλεται κυρίως σε οικονομικούς λόγους και στη διαφορά βιοτικού επιπέδου μεταξύ της χώρας προέλευσης και προορισμού των Αλβανών μεταναστών. Το χρηματικό ποσό που αποστέλλουν οι Αλβανοί μετανάστες στη χώρα καταγωγής τους είναι

αντιστρόφως ανάλογο με την επιθυμία επαναπατρισμού τους γεγονός που αποδεικνύει ότι όσο η γενικότερη οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα είναι καλύτερη από την υποθετική κατάσταση που θα βίωναν οι οικονομικοί μετανάστες στην Αλβανία, τόσο πιο απίθανο είναι να επαναπατριστούν, εκτός βέβαια αν επιδεινωθεί περαιτέρω η ασχημη οικονομική συγκυρία που υφίσταται στην Ελλάδα. Το συγκεκριμένο συμπέρασμα, σε συνδυασμό με τη δήλωση της πλειονότητας των ερωτηθέντων, που θεωρούν την παρούσα κατάσταση στην Ελλάδα καλύτερη από αυτή που βίωναν πριν την αρχική μετανάστευσή τους, επιβεβαιώνει, ακόμα και σήμερα, την ύπαρξη ισχυρών παραγόντων απώθησης των μεταναστών από την χώρα καταγωγής τους ακόμα και σε περίοδο που φαινομενικά αλλά και ουσιαστικά η Ελλάδα δεν προσφέρει ισχυρούς παράγοντες έλξης αυτών.

Σε ότι αφορά τον τρόπο λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος στις δύο χώρες αλλά και την εν γένει διαδικασία μεταφοράς των εμβασμάτων πιο συγκεκριμένα, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα, αντιμετωπίζουν οι μετανάστες που αποστέλλουν μικρότερα χρηματικά ποσά ως εμβάσματα, οι οποίοι αποτελούν και την πλειοψηφία των μεταναστών, καθόσον θεωρούν το κόστος της διατραπεζικής συναλλαγής ιδιαίτερα υψηλό. Στον αντίποδα, όσοι δηλώνουν ότι εμβάζουν μεγαλύτερα χρηματικά ποσά από την Ελλάδα προς την Αλβανία, δεν φαίνεται να θεωρούν καθ' οιονδήποτε τρόπο προβληματική την τωρινή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, γεγονός που αποδεικνύει την ανάγκη υιοθέτησης ειδικών προσφορών εκ μέρους του τραπεζικού συστήματος για την προσέλκυση και των μεταναστών που εμβάζουν μικρότερα χρηματικά ποσά ώστε να περιοριστεί ακόμα περισσότερο η μεταφορά αυτών μέσω των άτυπων καναλιών μεταφοράς επιτρέποντας και την μετέπειτα αποδοτικότερη αξιοποίησή τους (βλ. υπ. 2.3.4 και εν. 2.4).

Ειδικότερα σε ότι αφορά τους βασικούς ανασταλτικούς παράγοντες χρήσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Αλβανία, προκύπτει ότι όσοι δήλωσαν ότι αντιμετωπίζουν προβλήματα, όπως το περιορισμένο δίκτυο τραπεζών ή τις καθυστερήσεις που παρατηρούνται στη μεταφορά των εμβασμάτων, έχουν μειωμένη πιθανότητα να το χρησιμοποιούν, όταν ο λόγος που εμβάζουν γίνεται αναγκαστικά, κυρίως για την κάλυψη των αναγκών συγγενικών τους πρόσωπων. Και αυτή η διαπίστωση, ερμηνεύει εν μέρει το λόγο που η μεταφορά εμβασμάτων μέσω συγγενών ή φίλων είναι τόσο διαδεδομένη στην Αλβανία.

Εξίσου σημαντικά κρίνονται τα συμπεράσματα που αφορούν το ρόλο του φύλου στην όλη οικονομική μεταναστευτική διαδικασία. Από την επαγωγική ανάλυση των υποδειγμάτων της έρευνας πεδίου, εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι γυναίκες αποστέλλουν εξίσου σημαντικό αποστολέα εμβασματικών κεφαλαίων, αν και με μικρότερα χρηματικά ποσά, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι γυναίκες που έχουν μεταναστεύσει στην Ελλάδα, φαίνεται να έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να αποστέλλουν χρηματικά ποσά αναγκαστικά, σε σχέση με τους άντρες μετανάστες και όχι επειδή το επιθυμούν. Από τα επιμέρους συμπεράσματα της έρευνας προκύπτει ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικών που μεταναστεύουν από την Αλβανία προς την Ελλάδα, ταυτίζονται με το βασικό αλβανικό οικογενειακό προφίλ που μέχρι σήμερα υφίσταται και παρουσιάστηκε αναλυτικά στην παρούσα διδακτορική διατριβή. Ειδικότερα, το γεγονός ότι οι γυναίκες που μεταναστεύουν αποστέλλουν εμβάσματα αναγκαστικά, αποδεικνύει τους ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς τους, τόσο με την οικογένειά που παραμένει στην Αλβανία όσο και με την οικογένεια του συζύγου τους, αναδεικνύοντας τον ζήλο που επιδεικνύουν για να εκπληρώσουν στο ακέραιο τον βασικό στόχο της μετανάστευσης από την Αλβανία προς την Ελλάδα.

Στα βασικά επιλογικά συμπεράσματα δεν θα μπορούσαν να μην συμπεριληφθούν οι διαπιστώσεις που προέκυψαν από την μελέτη των βασικών κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες στην Ελλάδα. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη υποενότητα, θέτει τα εργασιακά ζητήματα και τις μισθολογικές απολαβές ως το σημαντικότερο πρόβλημα που καλούνται να αντιμετωπίσουν κατά τη διάρκεια παραμονής τους στην Ελλάδα, ενώ ο αριθμός αυτών που θεωρούν ρατσιστική τη συμπεριφορά των Ελλήνων απέναντί τους είναι συγκριτικά πολύ μικρότερος.

Παρόλα αυτά, επικεντρώνοντας το ερευνητικό ενδιαφέρον ειδικότερα στην κατηγορία των ερωτηθέντων που θεωρούν ρατσιστική τη συμπεριφορά των Ελλήνων, προκύπτει ότι όσοι έχουν ενταχθεί επιτυχώς στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής τους και έχει αυξηθεί το βιοτικό τους επίπεδο διαχρονικά εμφανίζουν μικρότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν ρατσιστική συμπεριφορά, ενώ παράγοντες όπως το φύλο, η ηλικία και η οικογενειακή κατάσταση δεν φαίνεται να επηρεάζουν τόσο έντονα την κρίση αυτή των μεταναστών και τις κοινωνικές επαφές τους με τους Έλληνες πολίτες γενικότερα. Τόσο από τα προαναφερθέντα συμπεράσματα, όσο και αυτά που παρουσιάστηκαν αναλυτικά στην υποενότητα με τα

επαγωγικά συμπεράσματα των επιμέρους υποδειγμάτων της έρευνας πεδίου, προκύπτει ότι οι κοινωνική συνοχή των Αλβανών μεταναστών με τον γηγενή πληθυσμό στην Ελλάδα έχει άμεση συνάφεια με την ουσιαστική ένταξη των μεταναστών, κυρίως στον εργασιακό τομέα. Επομένως, ενώ από την μια πλευρά φαίνεται να καταρρίπτεται η άποψη που θέλει όλους τους μετανάστες να βιώνουν αδιακρίτως ρατσιστική συμπεριφορά στην Ελλάδα, από την άλλη πλευρά επιβεβαιώνεται η αρχική υιοθέτηση της θεωρητικής άποψης, που θέτει την οικονομική-εργασιακή ένταξη των μεταναστών ως βασικό προαπαιτούμενο για την ολιστική ενσωμάτωσή τους στην νέα κοινωνία υποδοχής με απώτερο αποτέλεσμα την άμβλυνση των διαφορών μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Η αδυναμία πολλών μεταναστών, ειδικά την περίοδο της οικονομικής κρίσης που βιώνει η Ελλάδα, να αναβαθμίσουν της εργασιακές τους συνθήκες, κυρίως μέσω της αύξησης των ωρών απασχόλησης, της παροχής εργασίας υπό καθεστώς ασφάλισης και της αύξησης της ημερήσιας αποζημίωσης που λαμβάνουν, διογκώνει τις κοινωνικές εντάσεις εις βάρος κυρίως των μεταναστών. Για τους λόγους αυτούς, η εφαρμογή πολιτικών ουσιαστικής ένταξης των Αλβανών μεταναστών, τίθενται ως προμετωπίδα για την αντιμετώπιση ρατσιστικών συμπεριφορών αλλά και για την ομαλή συμβίωση των μεταναστών με τον γηγενή ελληνικό πληθυσμό.

Εκτός από τα αριθμητικά δεδομένα που αναλυτικά παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διδακτορικής διατριβής, αξία έχουν τα ερωτήματα που προέκυψαν μέσω αυτής και σχετίζονται με το φαινόμενο της μετανάστευσης σε παγκόσμιο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των ζητημάτων που αφορούν τις προσπάθειες περιορισμού και ελέγχου του φαινομένου αυτού. Τίθεται λοιπόν αρχικά το ερώτημα, κατά πόσο τα σύγχρονα κυρίως κράτη πρέπει να συνεχίσουν να πρεσβεύουν, σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο, την άποψη ότι η μετανάστευση αποτελεί ένα ιδιαίτερα σοβαρό πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα χωρίς όμως να υπάρχει από την πλευρά τους σημαντική πρόοδος στην επίτευξη των στόχων που τα ίδια έχουν θέσει. Η μη ύπαρξη συνάφειας μεταξύ των στόχων και των αποτελεσμάτων, μπορεί να επιφέρει σοβαρό πλήγμα στη συνοχή των θεσμών του κράτους και στην εν γένει σχέση όλων όσων διαβιούν σε αυτά, με αποτέλεσμα να χαθεί η μεταξύ τους εμπιστοσύνη.

Η ολοένα μεγαλύτερη προσπάθεια των κρατών να περιορίσουν την παράτυπη μετανάστευση και να ελέγξουν τα εξωτερικά τους σύνορα, εγκυμονεί κινδύνους ανεξέλεγκτης καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που χαρακτηρίζουν τα

σύγχρονα δημοκρατικά πολιτεύματα των αναπτυγμένων κρατών. Η κοινώς αποδεκτή άποψη ότι ο αριθμός των μεταναστών τείνει να αυξάνεται και όχι να μειώνεται με την πάροδο του χρόνου, πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από όλα τα κράτη και να μετουσιωθεί σε πολιτικές που θα κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση και όχι να προωθούνται «ρηξικέλευθες» πολιτικές που δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματικότητα.

Μία εξίσου σημαντική θεωρητική παράμετρος που προκύπτει από την μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου, αποτελώντας συνάμα και μελλοντικό ερώτημα που χρίζει μιας ουσιαστικής απάντησης από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, σχετίζεται με το κατά πόσο η «διατυμπάνιση» των δημοκρατικών θεσμών και των ελευθεριών που απολαμβάνουν οι πολίτες των σύγχρονων ευρωπαϊκών και όχι μόνο κρατών, πρέπει να σταματούν, εκεί που σταματούν και τα εξωτερικά σύνορά τους. Οι φιλελεύθερες αρχές και τα νομοθετικά κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τα σύγχρονα κράτη πρέπει να υπερασπίζονται με τον ίδιο τρόπο, τόσο εντός των εδαφικών τους ορίων, όσο και εκτός αυτών. Η υιοθέτηση και εφαρμογή πολιτικών προς την κατεύθυνση του αυστηρότερου έλεγχου των εξωτερικών τους συνόρων και η εδραίωση σημαντικών περιορισμών σε άτομα που επιχειρούν να εισέλθουν, μπορεί να τροφοδοτήσει περιορισμούς και «εντός των τοίχων» των κρατών αυτών, απειλώντας τις μέχρι πρότινος δημοκρατικές κοινωνίες.

Ο επιστημονικός διχασμός, για το κατά πόσο η πλήρης κατάργηση των ελέγχων στην μετακίνηση των ατόμων και ειδικότερα των οικονομικών μεταναστών θα εξελισσόταν προς όφελος του κάθε κράτους ξεχωριστά, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική διάσταση του ζητήματος, εμφανίζει τις περισσότερες τριβές. Όπως αναλύθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, της εν λόγω διατριβής, οι επιπτώσεις και τα οφέλη της μετανάστευσης, τόσο για τις χώρες αποστολής όσο και για αυτές υποδοχής μεταναστών είναι σχετικά και άκρως ευμετάβλητα γεγονός που δεν επιτρέπει την εξαγωγή ενός γενικού συμπεράσματος που να ενέχει αξία δόγματος, σχετικά με το όφελος ή μη της μετανάστευσης με τα τωρινά γνωρίσματά της. Από τα προαναφερθέντα, γίνεται πλήρως κατανοητή η επιστημονική αδυναμία προβλέψεις και των «δύο όψεων του ίδιου νομίσματος» με την πραγματική και πλήρης απελευθέρωση των διασυνοριακών ελέγχων εντός ενός «νεφελώδους» παγκόσμιου οικονομικού φιλελευθερισμού να φαντάζει επί του παρόντος πολύ δύσκολη αν όχι αδύνατη.

Ο τομέας της ελεύθερης μετακίνησης ατόμων αποτελεί την εξαίρεση της άρσης των ελέγχων που έχουν θεσπιστεί και εφαρμόζονται σε ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο για τα αγαθά, τις υπηρεσίες και τις κινήσεις κεφαλαίων. Παρά το γεγονός ότι δύο κράτη μπορεί να έχουν συνάψει συμφωνία που να επιτρέπει την ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων, την ίδια στιγμή ισχύει το παράδοξο να υπάρχεί αυστηρός έλεγχος και απαγορεύσεις στην μετακίνηση των πληθυσμών μεταξύ των δύο αυτών κρατών (Τριανταφυλλίδου & Γρώπα, 2009) (Pecoud & De Guchteneire, 2007, σσ. 13-16).

Σε ολόκληρο τον κόσμο, τα κράτη δηλώνουν με κάθε δυνατό τρόπο, τον ευσεβή τους πόθο να ελέγξουν το φαινόμενο της μετανάστευσης αλλά και να αντιμετωπίζουν επιτυχώς τις ανυπέρβλητες δυσκολίες στην υιοθέτηση πολιτικών, με στόχο να πετύχουν τα επιδιωκόμενα κάθε φορά αποτελέσματα. Οι αυστηρές νομοθετικές πρωτοβουλίες και τα πιο σύγχρονα τεχνολογικά μέσα δεν είναι ικανά να περιορίσουν σε σημαντικό βαθμό την παράτυπη διασυνοριακή διέλευση και να μειώσουν δραματικά τον αριθμό των ατόμων που λαμβάνουν την απόφαση για μετανάστευση. Η ορθολογικά δόκιμη αντίδραση των κρατών, θα ήταν να θεωρήσουν ως δεδομένη την μετακίνηση των ατόμων από περιοχή σε περιοχή και να προσπαθήσουν να προσαρμοστούν με υιοθέτηση ανάλογων πολιτικών στις ιδιαιτερότητες που υφίστανται σε κάθε επιμέρους περιοχή της υφηλίου.

Όπως σημειώθηκε εξ' αρχής, η μετανάστευση αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση κυρίως για τις χώρες υποδοχής μεταναστών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η Ελλάδα. Από τη μια πλευρά, η μετανάστευση προσφέρει ευκαιρίες που μπορούν να αξιοποιηθούν προς όφελος των οικονομιών τους, αλλά από την άλλη πλευρά, η είσοδος μεγάλου αριθμού μεταναστών μπορεί να συνεπάγεται με εμφάνιση και όξυνση σωρείας κοινωνικών προβλημάτων σε βάθος χρόνου, όπως για παράδειγμα τον κοινωνικό αποκλεισμό και άλλα παρόμοια φαινόμενα που υπονομεύουν ευθέως την εγχώρια κοινωνική συνοχή. Η τελική έκβαση της μεταναστευτικής πρόκλησης, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον έγκαιρο σχεδιασμό και την εφαρμογή των κατάλληλων, κάθε φορά, πολιτικών ώστε να μεγιστοποιηθούν τα οικονομικά και όχι μόνο οφέλη της μετανάστευσης, ενώ παράλληλη προσπάθεια πρέπει να στοχεύει στην άμβλυνση των προβλημάτων που ενδεχομένως να προκύψουν, προωθώντας την ταυτόχρονη οικονομική, πολιτική, πολιτισμική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών στη νέα κοινωνία υποδοχής τους. Ο φόβος για το άγνωστο, πρέπει να αντικατασταθεί με την επιθυμία για ανακάλυψη όλων των ιδιαίτερων

χαρακτηριστικών που οι μετανάστες προσδίδουν σε μία κοινωνία. Τα σύγχρονα ανεπτυγμένα κράτη οφείλουν σταδιακά να εξαλείψουν τα κοινωνικά και πολιτιστικά ζητήματα που σχετίζονται με τους νεοεισερχόμενους μετανάστες, αποφεύγοντας τα λάθη του παρελθόντος, υιοθετώντας μια πιο φιλελεύθερη μεταναστευτική πολιτική που θα είναι δίκαιη, αποτελεσματική και πολυδιάστατη, καλύπτοντας όλο το «μεταναστευτικό φάσμα».

Μέσω της συγκεκριμένης έρευνας, επιδιώκεται η διεύρυνση των γνώσεων για τον πληθυσμό των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα. Αξιολογώντας τα ευρήματα που προέκυψαν και αναλύθηκαν επιστάμενα στα προηγούμενα κεφάλαια της παρούσας διατριβής. Στο πλαίσιο του παρόντος πονήματος, κρίνεται σημαντική η ανάδειξη των χαρακτηριστικών αλλά και των προβλημάτων της μεταναστευτικής αυτής ομάδας στη χώρα μας. Η αξιοποίηση των εξαχθέντων αποτελεσμάτων αποτελεί ένα ακόμα «λιθαράκι» στην αέναη προσπάθεια αποδοτικότερης διαχείρισης του φαινομένου αυτού. Έκτος απά τα προαναφερθέντα συμπεράσματα, σημαντική μπορεί να θεωρηθεί και η μελλοντική χρήση-αξιοποίηση του ερωτηματολογίου της παρούσας διδακτορικής διατριβής ή ο εμπλουτισμός του με νέες επικαιροποιημένες ερωτήσεις, ώστε να αποτελέσει τη βάση για μελλοντικές έρευνες πεδίου, σχετικές με την αλβανική και όχι μόνο μετανάστευση προς την Ελλάδα. Η ενδεχόμενη αξιοποίηση του ερευνητικού αυτού «εργαλείου», αλλά και της βάσης των εμπειρικών δεδομένων που συλλέχθηκαν στο πλαίσιο της συγκεκριμένες έρευνας πεδίου, θα μπορούσαν ενδεχομένως συνδυαστικά, να αποτελέσουν το εφαλτήριο για περαιτέρω διεύρυνση της υπάρχουσας βάσης δεδομένων για το συγκεκριμένο ζήτημα-φαινόμενο μελέτης και να συμβάλουν στον εμπλουτισμό αλλά και επικαιροποίηση των δεδομένων, ώστε η έρευνα να συνεχιστεί και να ανταποκρίνεται στα νέα δεδομένα που διαχρονικά προκύπτουν και χρήζουν έρευνας και μελέτης.

Το συνεχώς μεταβαλλόμενο μεταναστευτικό φαινόμενο, επιβάλλει την επιστημονική και ερευνητική «εγρήγορση» ώστε να γίνονται έγκαιρα αντιληπτά τα νέα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που αυτό παρουσιάζει. Η παρούσα έρευνα πεδίου, συντάσσεται στο πνεύμα του προαναφερθέντος δόγματος και επιχειρεί να συμβάλει στην μελέτη των νέων χαρακτηριστικών της αλβανικής μετανάστευσης προς την Ελλάδα επικαιροποιώντας τα μέχρι πρότινος υπάρχοντα ερευνητικά δεδομένα-στοιχεία.

Η προσπάθεια αποτύπωσης των ενδεχόμενων μεταβολών, που η μεγάλη οικονομική κρίση επέφερε, σε βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της

μεταναστευτικής διαδικασίας στην Ελλάδα αλλά και στους ίδιους τους Αλβανούς οικονομικούς μετανάστες, δεν πρέπει να παραμείνει στάσιμη διότι οι ταχέως εξελισσόμενες συνθήκες του παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος στο οποίο ζούμε, θα ξεπεράσουν πολύ σύντομα τις μέχρι τώρα προσπάθειες για κατανόηση και ερμηνεία του εν λόγω πολυσήμαντου φαινομένου, ακυρώνοντας αυτομάτως τα σημαντικά αποτελέσματα των προσπαθειών αυτών.

Η αλβανική μετανάστευση προς την Ελλάδα παρουσιάζει μια έντονα εξελικτική πορεία, η παρακολούθηση της οποίας απαιτεί ιδιαίτερο επιστημονικό ζήλο και αφοσίωση. Η συνέχιση διεξαγωγής ερευνών παρόμοιων με της παρούσας διδακτορικής διατριβής, θα βοηθήσει στην αποτύπωση των νέων δεδομένων που μελλοντικά θα προκύψουν, συνεισφέροντας στην βαθύτερη και ουσιαστικότερη αφομοίωση των παραμέτρων που οδηγούν στην διατήρηση των αλβανικών μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα. Ειδικότερα, η συνέχιση της επισταμένης μελέτης των οικονομικών πτυχών της νεότερης αλβανικής μετανάστευσης, μόνο θετικά μπορεί να συνεισφέρει, τόσο στους ίδιους τους Αλβανούς μετανάστες, όσο και στις δύο χώρες (Ελλάδα-Αλβανία) που εμπλέκονται στην μακρόχρονη αυτή μεταναστευτική διαδικασία.

Το γνωμικό του Einstein A. «ένα σωστά προσδιορισμένο πρόβλημα έχει λυθεί κατά το ήμισυ» πρέπει ίσως να αποτελέσει τον στόχο όλων των μελλοντικών ερευνητικών προσπαθειών. Ο αναλυτικός προσδιορισμός των χαρακτηριστικών του φαινομένου της αλβανικής μετανάστευσης στην Ελλάδα θα μπορούσε να διευθετήσει πιο ευνοϊκά και αποτελεσματικά τα προβλήματα που οι μετανάστες προκαλούν στην ελληνική πραγματικότητα. Τα κράτη σε παγκόσμιο επίπεδο, πρέπει να περιορίζουν όσο το δυνατόν περισσότερο τα «τείχη» που στο παρελθόν ύψωσαν και οδήγησαν στις φρικαλεότητες των δύο Παγκοσμίων Πολέμων. Ο περιορισμός των μεταναστευτικών ροών και του μεταναστευτικού φαινομένου γενικότερα, είναι ηθικά κατακριτέος, οικονομικά ζημιογόνος και πολιτικά ανυπόστατος. Η μετακίνηση πληθυσμών υπήρχε, υπάρχει και σίγουρα θα υπάρχει εις το διηνεκές μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική:

- Ακριβούλης, Δ. (2009). Δικαιοσύνη, Ασφάλεια και Διεθνοτική Συνύπαρξη. Η Πρόκληση της "Απο-Ασφαλειοποίησης" των Μειονοτικών Ζητημάτων στα Μετα-Κομμουνιστικά Βαλκάνια. Στο Σ. Περράκης (Επιμ.), *Ματιές στο Σύγχρονο Τοπίο των Δυτικών Βαλκανίων* (σσ. 261-294). Αθήνα: Έκδόσεις Ι. Σιδέρη.
- Αμίτσης, Γ., & Λαζαρίδη, Γ. (2001). Οι Πολιτικές Ρυθμίσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα. Στο Γ. Αμίτσης, & Γ. Λαζαρίδου (Επιμ.), *Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα* (σσ. 255-285). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ασπάσιος, Δ. (2010). Τα Στάδια Εξέλιξης της Αλβανικής Μετανάστευσης προς την Ελλάδα. *Εφημερίδα "ΗΧΩ"* (Αριθ. Φύλλου 84), 16.
- Ασπάσιος Δ., (2014) «Το Φαινόμενο της Μετανάστευσης στη Δυτική Μακεδονία και οι Απειλές για την «Εθνική Ασφάλεια» μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου». Στο Κωνσταντίνος Φωτιάδης, Σοφία Ηλιάδου-Τάχου και Βλάσης Βλασίδης (Επιμ.), *Η Δυτική Μακεδονία: Από την Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Κράτος έως Σήμερα* (σσ. 58-75), Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Ασπάσιος, Δ. (2008). *Η Εξέλιξη των Χαρακτηριστικών της Αλβανικής Μετανάστευσης προς την Ελλάδα.* Αδημοσίευτη Διπλωματική Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών, Φλώρινα.
- Baldwin-Edwards, M. (2001a, Ιούλιος-Αύγουστος). Εγκληματικότητα και μετανάστευση. Μύθοι και πραγματικότητες. *Αστυνομική Επιθεώρηση*, σσ. 440-444.
- Baldwin-Edwards, M. (2005). *Η Ένταξη των Μεταναστών στην Αθήνα: Δείκτες Ανάπτυξης και Στατιστικές Μέθοδοι Μέτρησης.* Πάντειο Πανεπιστήμιο, Παρατηρητήριο Μετανάστευσης στη Μεσόγειο, Αθήνα.
- Baldwin-Edwards, M. (2004a). Στατιστικά Δεδομένα για τους Μετανάστες στην Ελλάδα.
- Βέικου, Μ. (2001). Μετανάστευση και Πρακτικές Ένταξης: Μια "Εκ των Έσω" Αποτίμηση της Σύγχρονης Ελληνικής και Ιταλικής Κοινωνικής Πραγματικότητας. Στο Γ. Αμίτσης, & Γ. Λαζαρίδης (Επιμ.), *Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές*

Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα (σσ. 113-128). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

- Βλασίδης, Β. (2005). Μετανάστες και ΜΜΕ στην Ελλάδα του Τέλους του 20ου Αιώνα. Στο Χ. Φραγκονικολόπουλος (Επιμ.), *ΜΜΕ, Κοινωνία και Πολιτική* (σ. 846). Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- Γαβρόγλου, Σ. (2001). Μετανάστευση και Ακροδεξιά Αντίδραση στην Ευρώπη. Στο Χ. Ναξάκης, & Μ. Χλέτσος (Επιμ.), *Μετανάστες και Μετανάστευση. Οικονομικές, Πολιτικές και Κοινωνικές Πτυχές* (σσ. 71-114). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Γαλάνης, Γ. (2003). Ελληνική Κοινωνία και Μετανάστευση. Απόψεις Ελλήνων για Αλβανούς Μετανάστες. Στο Κ. Κασιμάτη (Επιμ.), *Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης* (σσ. 70-223). Αθήνα: Έκδόσεις Gutenberg.
- Γεωργούλας, Σ. (2001). Η Νέα Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και η Νομιμοποίησή της. Στο Α. Μαρβάκης, Δ. Παρσάνογλου, & Μ. Παύλου (Επιμ.), *Μετανάστες στην Ελλάδα* (σσ. 199-226). Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Green, N. (2002). Οι Δρόμοι της Μετανάστευσης. Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις. Παρσάνογλου Δ. (Μετάφ.). Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλα.
- Δανούσης, Κ. (1998, Απρίλιος). Όχι στην Ξενοφοβία. Ψυχραιμία και Νηφαλιότητα. *Αστυνομική Επιθεώρηση*.
- Δασκαλάκη, Η., Παπαδοπούλου, Π., Τσαμπαρλή, Δ., Τσίγκανου, Ι., & Φρονίμου, Ε. (Επιμ.). (2000). *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21ου Αιώνα.* Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ).
- Δεληθανάση, Μ. (2005, Δεκεμβρίος 18). Έλληνες, οι πιο Ξενοφοβικοί της Ευρώπης. Αθήνα: Εφημερίδα «Η Καθημερινή».
- Δημητριάδη, Α., & Τριανταφυλλίδου, Α. (2009). Μελέτη Σχετικά με Προγράμματα και Στρατηγικές της Ελλάδας για την Προώθηση της Υποστηριζόμενης Επιστροφής και Επανένταξης σε Τρίτες Χώρες. Μελέτη για το Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Γενική Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ένταξης. Αθήνα: Κέντρο Ευρωπαϊκού Σύνταγματικού Δικαίου. Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου.
- Ducellier, A. (1994). *Οι Αλβανοί στην Ελλάδα (13ος-15ος αι.). Η Μετανάστευση μιας Κοινότητας.* (Κ. Νικολάου, Μεταφρ.) Αθήνα: Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν.

- ΕΕ. (2011). *Europa-Επίσημος Δικτυακός Τόπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ)*. (ΕΕ, Επιμ.) Ανάκτηση Νοέμβριος 11, 2014, Διοργανικό Εγχειρίδιο Σύνταξης Κειμένων: http://publications.europa.eu/code/el/el-0003000.htm
- ΕΚΚΕ. (1996). Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ).
- Έμκε-Πουλοπούλου, Η. (2007). *Η Μεταναστευτική Πρόκληση.* Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Έμκε-Πουλοπούλου, Η. (1990). Μετανάστες και Πρόσφυγες στην Ελλάδα 1970-1990. *Εκλογή Θεμάτων Κοινωνικής Πρόνοιας*, σσ. 1-112.
- ΕΛ.ΑΣ. (2011, Φεβρουάριος). *Ελληνική Αστυνομία*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 12, 2012, από Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη: http://www.minocp.gov.gr/main.php
- ΕΛ.ΑΣ. (2008-2012). *Στατιστικά Στοιχεία.* Ανάκτηση Νοέμβριος 21, 2013, από Ελληνική Αστυνομία. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης & Προστασίας του Πολίτη: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=81&Itemid=73&lang=
- ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2001). *Βάση Δεδομένων (Απογραφή Πληθυσμού 2001)*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 12, 2012, από Ελληνική Στατιστική Αρχή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-database
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2005). Συμφωνία Μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Αλβανίας για την Επανεισδοχή Προσώπων που Διαμένουν Χωρίς Άδεια (17-05-2005) Στα Ελληνικά. Λουξεμβούργο: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. (2005, Αύγουστος 23). Είσοδος, Διαμονή και Κοινωνική Ένταξη Υπηκόων Τρίτων Χωρών στην Ελληνική Επικράτεια. *Φύλλα Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ)*.
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. (2001, Μαϊος 02). Είσοδος και Παραμονή Αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με Πολιτογράφηση και άλλες Διατάξεις. *Φύλλα Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ)*.
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. (2011, Ιανουάριος 26). Ιδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις Διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ ¨Σχετικά με τους Κοινούς Κανόνες και Διαδικασίες στα Κράτη-Μέλη για την Επιστροφή των

Παρανόμως Διαμενόντων Υπηκόων Τρίτων Χωρών και Λοιπές Διατάξεις¨. *Φύλλα Εφημερίδας της Κυνερνήσεως (ΦΕΚ)*.

- Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. (2014, Απρίλιος 01). Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και Λοιπές Διατάξεις. *Φύλλα Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ)*.
- Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005). Πώς Γίνεται μια Επιστημονική Εργασία; Επιστημονική Έρευνα και Συγγραφή Εργασίων. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Ζησιάδης, Β. (2001). Η Οικονομική Εγκληματικότητα. Το Ουσιαστικό και Δικονομικό Οικονομικό Ποινικό Δίκαιο. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Ζωγραφάκης, Σ., Κόντης, Α., & Μητράκος, Θ. (2008). Οι επιδράσεις της Απασχόλησης των Μεταναστών στην Ελληνική Οικονομία. Τ. Καβουνίδη, Α. Κόντης, Θ. Λιανός, & Ρ. Φακιόλας (Επιμ.), *Μετανάστευση στην Ελλάδα: Εμπειρίες-Πολιτικές-Προοπτικές , Τομος Α'*, σσ. 52-69.
- Ηρακλείδης, Α. (2002). Η Διεθνής Κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων. Μια Κριτική Περιδιάβαση (2η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρη.
- Ηρακλείδης, Α. (1995). Οι Εικόνες του Εθνικού "Εαυτού" και του "Αλλου" στις Διεθνείς Σχέσεις: Η Περίπτωση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής. *Συγχρονα Θέματα*, 27-36.
- Ήφαιστος, Π. (2012, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος). Ασσύμετρες Απειλές. *Αστυνομική Ανασκόπηση*.
- Ιωακειμίδης, Π. (1998). Η Συνθήκη του Άμστερνταμ. Νέο Πρότυπο Ολοκλήρωσης ή Σύμπτωμα Απο-Ολοκλήρωσης;. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.
- Ιωακείμογλου, Η. (2001). Οι μετανάστες και η απασχόληση. Στο Α. Μαρβάκης, Δ. Παρσάνογλου, & Μ. Παύλου (Επιμ.), *Μετανάστες στην Ελλαδά* (σσ. 81-94). Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2001). Εργασία, Μεταναστευτική Εργασία και το Τέλος (;) της Εργασίας. Στο Γ. Αμιτσής, & Γ. Λαζαρίδη (Επιμ.), *Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα* (σσ. 157-176). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Καβουνίδη, Τ. (2003). *Έρευνα για την Οικονομική και Κοινωνική Ένταξη των Μεταναστών.* Αθήνα: Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική-Πληροφορικη Α.Ε.

- Καβουνίδη, Τ., Πολύζου, Α., Μαυρομάτης, Γ., Κοτρώτσου, Α., Γιαννίτσας, Δ., Αλτσιτζογλου, Ν., και συν. (2006). *Πολιτικές Ένταξης των Μεταναστών: Η Ευρωπαϊκή Εμειρία.* Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.
- Καβουνίδη, Τ. (2002). Χαρακτηριστικά Μεταναστών: Το Ελληνικό Πρόγραμμα Νομιμοποίησης του 1998. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα/ΕΙΕ.
- Κανταράκη, Μ. (2000). Γυναίκες Πρόσφυγες και Μετανάστριες Θύματα Εξαναγκασμού σε Πορνεία. Στο Η. Δασκαλάκη, Π. Παπαδοπούλου, Δ. Τσαμπαρλή, Ε. Φρονίμου, & Ι. Τσιγκάνου (Επιμ.), *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21ου Αιώνα* (σσ. 581-588). Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- Καραγεώργος, Δ. (2001). Στατιστική Περιγραφική & Επαγωγική. Μια Διδακτική Προσεγγιση. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας.
- Καραμάνου, Α. (2006). *Κοινωνικό Κεφάλαιο και Μετανάστευση.* Αθήνα: Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσια Διοίκηση. Σχολή Νομικών και Οικονομικών Πολιτικών Επιστημών.
- Καρασαββόγλου, Α. (2001). Ο Ρόλος της Μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Αγορά Εργασίας και Ειδικότερα στις Εργασιακές Σχέσεις και η Περίπτωση της Ελλάδας. Στο Χ. Ναξάκης, & Μ. Χλέτσος (Επιμ.), *Μετανάστες και Μετανάστευση. Οικονομικές, Πολιτικές και Κοινωνικές Πτυχές* (σσ. 195-218). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Καρύδης, Β. (1994). Αλβανοί Λαθρομετανάστες: Δράστες ή Θύματα;. Στο Ι. Πανούσης, Χ. Δημόπουλος, & Β. Καρύδης, *Θυματολογικά Θέματα.* Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Καρύδης, Β. (1996). Η Εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα Θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Καρύδης, Β. (2001). Μετανάστευση και έγκλημα στην Ελλάδα τη Δεκαετία του 1990. Στο Γ. Αμίτσης, & Γ. Λαζαρίδη (Επιμ.), *Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα.* Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Κατσορίδας, Δ. (2007). Μετανάστες Εργαζόμενοι και Οικονομική Ανάπτυξη. (Α. Καψάλης, Επιμ.) Αδήλωτη Απασχόληση και "Νομιμοποίηση" των Μεταναστών. Η Πρόκληση της Μεταναστευτικής Πολιτικής, Μελέτες 27, σσ. 97-136.
- Κατσορίδας, Δ. (1994). *Ξένοι Εργάτες στην Ελλάδα.* Αθήνα: Εκδόσεις Ίαμος.

- Κοιλιάρη, Α. (1997). Ξένος στην Ελλάδα. Μετανάστες, Γλώσσα και Κοινωνική Ένταξη. Στάσεις της Ελληνικής Κοινωνίας Απέναντι στους Μετανάστες Ομιλητές. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παρατηρητή.
- Κοντιάδης, Ξ. (2008). Εισαγωγή στην Κοινωνική Διοίκηση και τους Θεσμούς Κοινωνικής Ασφάλειας. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Κουλουμπής, Θ. (1995). *Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη.* (Ν. Σταματάκης, Μεταφρ.) Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Κώνστας, Δ., & Αρβανιτόπουλος, Κ. (1997). *Διεθνείς Σχέσεις, Συνέχεια και Μεταβολή* (Α΄ Τόμος εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρη.
- Λάζος, Γ. (1998). Το Πρόβλημα της Ποιοτικής Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρία και Πράξη. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Λαμπριανίδης, Λ., & Λυμπεράκη, Α. (2001). Αλβανοί Μετανάστες στη Θεσσαλονική: Διαδρομές Ευημερίας και Παραδρομές Δημόσιας Εικόνας. Θεσσαλονική: Εκδόσεις Παρατηρητή.
- Λαμπροπούλου, Ε. (1997). Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Η Περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Λιανός, Θ., Κανελλόπουλος, Κ., Γρέγου, Μ., Γκέμι, Ε., & Παπακωνσταντίνου, Π. (2008). *Εκτίμηση του Όγκου των Αλλοδαπών που Διαμένουν Παράνομα στην Ελλάδα.* Πρόγραμμα Χρηματοδοτικής και Τεχνικής Βοήθειας προς Τρίτες Χώρες στους Τομείς της Μετανάστευσης και του Ασύλου-AENEAS, Δημιουργία Μηχανισμών για την Αποτελεσματική και Βιώσιμη Υλοποίηση των Συμφωνιών Επανεισδοχής Μεταξύ της Αλβανίας, της Ε.Κ. και Ενδιαφερομένων Τρίτων Χωρών. Αθήνα: Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ).
- Λιανός, Θ., & Μπένος, Θ. (2003). Η Εγκληματικότητα των Αλλοδαπών: Τα Στατιστικά Δεδομένα. *Μελέτες, 41*.
- Λιανός, Θ. (2003). Σύγχρονη Μετανάστευση στην Ελλάδα: Οικονομική Διερεύνηση. *Μελέτες, 51*.
- Λιαργκόβας, Π. (1996). *Οικονομικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης.* Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.
- Λιαργκόβας, Π. (2007). Οικονομικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης. Στο Ξ. Κοντιάδης, & Θ. Παπαθεοδώρου (Επιμ.), *Η Μεταρρύθμιση της Μεταναστευτικής Πολιτικής* (Κοινωνική και Εκπαιδευτική Πολιτική εκδ., σσ. 189-200). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

- Λινάρδου, Γ. (2009). Ο Κουμπαράς του Μετανάστη. *Εφημερίδα "Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία"* (Αριθ. Φύλλου 1.657), 47.
- Μανιτάκης, Α. (2009). *Συνταγματική Οργάνωση του Κράτους με Στοιχεία Πολιτειολογίας* (Γ' Επαυξημένη εκδ.). Αθήνα-Θεσσαλονική: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Μάρκος, Α., Μενεξές, Γ., & Παπαδημητρίου, Γ. (2007). Λογισμικό για την Ανάλυση Ισχύος στην Παραγοντική Ανάλυση των Αντιστοιχιών. *Τετράδια Ανάλυσης Δεδομένων (Data Analysis Bulletin)* (8), σσ. 9-22.
- Μαυρογορδάτος, Γ. (2002). *Ομάδες Πίεσης και Δημοκρατία* (2η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Μουσούρου, Λ. (1993). Απο τους Γκασαρμπάϊντερ στο Πνευμα του Σένγκεν. Αθήνα: Gutenberg.
- Μουσούρου, Λ. (1991). Μετανάστευση & Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (2η εκδ.). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.
- Μπεζέ, Λ. (1985). *Ανήλικοι Παραβάτες. Μελέτες Είκοσι Περιπτώσεων.* Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Μπέλλου, Φ. (2006). Η Ευρωπαϊκή Ένωση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη: Απο τη Διαχείριση Κρίσεων στην Ενσωμάτωση. Στο Δ. Ξενάκης, & Μ. Τσινισιζέλης (Επιμ.), *Παγκόσμια Ευρώπη; Οι Διεθνείς Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (σσ. 433-460). Αθήνα: Ι. Σιδέρη.
- Μπέλλας, Θ. (1992). *Συνέντευξη στην Έρευνα* (Τόμ. 8). (Π. Ψ. Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό, Επιμ.) Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Μπεχράκης, Θ., & Καραπιστολής, Δ. (2006). Μια μη Παραμετρική Μέθοδος Διακρίνουσας Ανάλυσης. *Τετράδια Ανάλυσης Δεδομένων (Data Analysis Bulletin)* (7), σσ. 65-74.
- Ναξάκης, Χ. (2001). Το Οικονομικό Θαύμα Οφείλεται και στους Μετανάστες. Στο Χ. Ναξάκης, & Μ. Χλέτσος (Επιμ.), *Μετανάστες και Μετανάστευση. Οικονομικές, Πολιτικές και Κοινωνικές Πτυχές* (σσ. 179-193). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Νίκας, Χ., (2011). Εισαγωγή στις Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις. Οδηγός Μελέτης (σσ. 217-221). (1η έκδ.). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Νίκας, Χ. (2009). Η Ελλάδα Χρειάζεται Νέα Μεταναστευτική Πολιτική. *Εφημερίδα "Μακεδονία της Κυριακής"* (Αριθμ. Φύλλου 28.601), 77.

- Νίκας, Χ., & Ασπάσιος, Δ. (2012). Οι εξελίξεις στην Ενδοβαλκανική Μετανάστευση απο την Έναρξη της Μετάβασης μέχρι την Τρέχουσα Οικονομική Ύφεση. Στο Κ. Κεντρωτής (Επιμ.), *Μετά το «Τέλος» της Ιστορίας* (σσ. 333-352). Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρη.
- Νικολόπουλος, Γ. (2002). *Κράτος, Ποινική Εξουσία και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.* Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- ΟΗΕ. (1948). *Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.* Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). ΟΗΕ.
- Πανούσης, Γ. (1991). *Εγκληματολογικές Έρευνες.* Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Παπαγεωργίου, Γ. (2006). Παρανομη Είσοδος Αλλοδαπών: Κοινωνικές και Πολιτικές Συνέπειες για τις Παραμεθόριες Περιοχές. Στο Π. Γρηγορίου, & Α. Μεταξάς (Επιμ.), *Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση και Ευρωπαϊκή Περιφέρεια.* Αθήνα-Κομοτηνή.
- Παπαδόπουλος, Α. (1999). Όροι Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων. Το Παράδειγμα του Συστήματος Πληροφοριών Schengen. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Παπαθεοδώρου, Θ. (2007). Η Μεταρρύθμιση της Μεταναστευτικής Πολιτικής: Οι Θεσμικές Εκκρεμότητες. Στο Ξ. Κοντιάδης, & Θ. Παπαθεοδώρου (Επιμ.), *Η Μεταρρύθμιση της Μεταναστευτικής Πολιτικής* (Κοινωνική και Εκπαιδευτική Πολιτική εκδ., σσ. 51-70). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Παπασιώπη-Πασιά, Ζ. (2007). *Δίκαιο Καταστάσεως Αλλοδαπών* (3η εκδ.). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Παπασιώπη-Πασιά, Ζ., & Κολιού-Κεραμέως, Ζ. (1999). *Βασικοί Νόμοι Δικαίου Καταστάσεως Αλλοδαπών.* Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Παπασωτηρίου, Χ. (2000). *Διασπορά και Εθνική Στρατηγική.* Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Παύλου, Μ. (2004). Η Ελλάδα της Μετανάστευσης με Αριθμούς. Στο Μ. Παύλου, & Δ. Χριστόπουλος (Επιμ.), *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική Συμμετοχή, Δικαιώματα και Ιδιότητα του Πολίτη* (Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων. Σειρά Μελετών 8 εκδ., σσ. 367-402). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Περράκη, Π. (2011). Η Μετανάστευση, η Διαπολιτισμικότητα και οι Διεθνείς Οργανισμοί. Δια-Πολισμικοί Χώροι και Μετανάστευση: Η Πόλη, το Κοινωνικό,

οι Τέχνες και η Διαφορετικότητα στα Μεταναστευτικά Αστικά Περιβάλλοντα. Θεσσαλονίκη: Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονικής.

- Πετρινιώτη, Ξ. (1993). *Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα.* Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.
- Προεδρικό Διάταγμα. (2005). Είσοδος, Διαμονή και Κοινωνική Ενταξη Υπηκόων Τρίτων Χωρών στην Ελληνική Επικράτεια. (Πρώτο Τεύχος) *Νόμος Υπ' αρίθμ. 3386*, 23.
- Προεδρικό Διάταγμα. (2006). Εναρμόνιση της Ελληνικής Νομοθείας με την Οδηγία 2003/86/ΕΚ Σχετικά με το Δικαίωμα Οικογενειακής Επανένωσης. (Πρώτο Τεύχος). *Υπ' αρίθ. 131*.
- Ρομπόλης, Σ., & Χλέτσος, Μ. (1995). *Η Κοινωνική Πολιτική μετά την Κρίση του Κράτους-Πρόνοιας.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παρατηρητής.
- Ρομπόλης, Σ. (2007). Η Μετανάστευση από και προς την Ελλάδα. Απολογισμοί και Προοπτικές. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Ρόντος, Κ., & Παπάνης, Ε. (2006). *Στατιστική Έρευνα. Μέθοδοι και Εφαρμογές* (1η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρη.
- Σαλτάνης, Χ. (2003). Εισαγωγή στο Δίκαιο της Διεθνούς Ππροστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Σάσεν, Σ. (2003). Χωρίς Έλεγχο; Η Εθνική Κυριαρχία, η Μετανάστευση και η Ιδιότητα του Πολίτη της Εποχής της Παγκοσμιοποίησης. (Π. Παπανδρέου, Μεταφρ.) Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Sherman, Α. (2000). *Αλβανία. Ο Τσακισμένος Αετός των Βαλκανίων.* (Α. Μαλεβίτη, Μεταφρ.) Αθήνα: Εκδόσεις Ινδικτος.
- Σκιάρδος, Γ. (2005). *Μεθοδολογία Κοινωνικής Έρευνας* (2η εκδ.). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
- Σκίαρδος, Γ. (1991). Τεχνικές Θεματικής Ανάλυσης των Μεταβλητών Στάσεων στην Κοινωνικοψυχολογική Έρευνα. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* (81), σσ. 81-90.
- Σκλιάς, Π. (2002). Η Διεθνής Πολιτική Οικονομία και ο Ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στη Διεθνή Αναπτυξιακή Συνεργασία. Στο Π. Σκλιάς, & Α. Χουλιάρας (Επιμ.), *Η Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών* (σσ. 29-72). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Στασινόπουλος, Ο. (1990). Κράτος-Πρόνοιας: Ιστορική Εξέλιξη-Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

- Σωτηρίου, Σ. (2000). *Το Αλβανικό Εθνικό Ζήτημα* (1η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Πελασγός.
- Τζώρτζογλου, Μ. (2005). Η Μετανάστευση στην Ελλάδα. Τα βασικά Χαρακτηριστικά του Αλλοδαπού πλυθησμού. Στο Εθνικό Κέντρο Κέντρο Κοικνωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) (Επιμ.), *Το Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2003-2004* (σσ. 67-85). Αθήνα: Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής.
- Τριανταφυλλίδου, Α. (2005). *Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις.* Κείμενα Πολιτικής Αριθμός 6, ΕΛΙΑΜΕΠ.
- Τριανταφυλλίδου, Α. (2010). Η Μετανάστευση στην Ελλάδα του 21ου Αιώνα. Στο Α. Τριανταφυλλίδου, & Θ. Μαρούκης (Επιμ.). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Τριανταφυλλίδου, Α., & Γρώπα, Ρ. (2009). *Η μετανάστευση στην Ενωμένη Ευρώπη.* Αθήνα: Κριτική.
- Τράπεζα της Ελλάδος. (2003). *Έκθεση του Διοικητή 2002.* Τράπεζα της Ελλάδας. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
- Τράπεζα της Ελλάδος. (2010, Οκτώβριος). *Νομισματική Πολιτική Ενδίαμεση Έκθεση 2010.* Ανάκτηση Μάρτιος 10, 2012, από Τράπεζα της Ελλάδος. Ευρωσύστημα: http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Inter_NomPol2010.pdf
- Τράπεζα της Ελλάδος. (2009, Οκτώβριος). *Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκηρίας.* Ανάκτηση Μάρτιος 8, 2012, από Τράπεζα της Ελλάδος. Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών. Διεύθυνση Στατιστικής: http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/sdos200910.pdf
- Τριχόπουλος, Δ., Τζώνου, Α., & Κατσουγιάννη, Κ. (2001). *Βιοστατιστική.* Αθήνα: Εκδόσεις Παρισιάνου.
- Τσιμπιρίδου, Φ. (2004). Μετανάστες και Πολιτισμός. Σκέψεις για την Εννοιολογηση και Χρήση Αναλυτικών Εργαλείων στο Ζήτημα της Μετανάστευσης. Στο Μ. Παύλου, & Δ. Χριστόπουλος (Επιμ.), *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική Συμμετοχή, Δικαιώματα και Ιδιότητα του Πολίτη.* Αθήνα: Κέντρο Ερεύνων Μειονοτικών Ομάδων, Εκδόσεις Κριτική.
- Τσουκαλά, Α. (2001). *Μετανάστευση και Εγκληματικότητα στην Ευρώπη.* Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. (2013, Ιούνιος 1). Ανάκτηση Νοέμβριος 12, 2013, από Βουλή των Ελλήνων: http://www.hellenicparliament.gr/

- Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. *Στατιστικά Στοιχεία Κρατουμένων. Γενικός Στατιστικός Πίνακας Κίνησης Κρατουμένων (2003-2012)*. Ανάκτηση Νοέμβριος 21, 2013, από Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: hhttp://www.ministryofjustice.gr/site/el/ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟbrΣΥΣΤΗΜΑ/Στατιστικάστοιχείακρατουμένων/ΓΕΝΙΚΟΣΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣΠΙΝΑΚΑΣΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝΠΟΙΝΩΝ.aspx
- Φακιόλας, Ρ. (2001). Αγορά Εργασίας και Μετανάστες. Στο Γ. Κτιστάκης (Επιμ.), *Μετανάστες, Ρατσισμός, Ξενοφοβεία: Απο την Θεωρία στην Πρλαξη.* Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Φώτος, Β. (2000). Χαμένες Ευκαιρίες για Ελληνο-Αλβανική Προσέγγιση. Αθήνα: Εκδόσεις Πελασγός.
- Χατζής, Ν. (2007). *Αλλοδαποί.* Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Χλέτσος, Μ. (2005). Οικονομικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης. Επιπτώσεις στον Αγροτικό Τομέα. Ίδρυμα Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ), Αθήνα.
- Χλέτσος, Μ. (2001). Political Economy of Migration. Στο Χ. Ναξάκης, & Μ. Χλέτσος (Επιμ.), *Μετανάστες και Μετανάστευση* (σσ. 17-39). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Χριστόπουλος, Δ. (2001). Το Τέλος της Εθνικής Ομο(ιο)γένειας: Παραδοσιακές και Νέες Μορφές Ετερότητας στην Ελλάδα. Στο Α. Μαρβάκης, Δ. Παρσάνογλου, & Μ. Παύλου (Επιμ.), *Μετανάστες στην Ελλάδα* (σσ. 57-80). Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Χρυσόγονος, Κ. (2003). *Συνταγματικό Δίκαιο.* Αθήνα-Θεσσαλονική: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Χρυσόγονος, Κ. (2005). Το Θεμελιώδες Δικαίωμα στην Ασφάλεια. Στο Χ. Ανθόπουλος, Ξ. Κοντιάδης, & Θ. Παπαθεοδώρου (Επιμ.), *Ασφάλεια και Δικαιώματα στην Κοινωνία της Διακινδύνευσης* (σσ. 137-154). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Ψημμένος, Ι. (1995). Μετανάστευση απο τα Βαλκάνια. Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα. Αθήνα: GloryBook-Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ψημμένος, Ι. (2001). Μετανάστευση και Νέα Εργασία. Στο Κ. Κασιμάτη, *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία.* Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

• Ψημμένος, Ι., & Σκαμνάκης, Χ. (2008). Οικιακή Εργασία των Μεταναστών και Κοινωνική Προστασίσ. Η Περίπτωση των Γυναικών απο την Αλβανία και την Ουκρανία. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Ξενόγλωσση:

• Abella, M. (2002). International Migration Development Impacts on Sending Countries: Experience and Potential. *World Bank ESSD Week.* Washington D.C.
• Abercrombie, N., Hill, S., & Turner, B. (2006). *Dictionary of Sociology* (5η εκδ.). London: Penguin Books.
• ACIT. (2012). *Study on the Economic Impact of Greek Crisis in Albania.* Albanian Foreign Trade Report 2011, The Albania Center for Competitiveness and International Trade (ACIT), Tirana.
• Alesina, A., Glaeser, E., & Sacerdote, B. (2001). Why Doesn't the US Have a European-Style Welfare System? *Brookings Panel on Economic Activity. Working Paper 8524.* National Bureau of Economic Research.
• Alipranti-Maratou, L. (2005). Migration to Greece: A New Type and Emerging Problems. Στο E. Close, M. Tsianikas, & G. Gouvalis (Επιμ.), *Greek Research in Australia: Proceedins of the Sixth Biennial International Conference of Greek Studies* (σσ. 185-198). Adelaide: Finders University.
• Allen, M., & Yen, W. (2002). *Introduction to Measurement Theory* (IL εκδ.). Long Grove: Waverland Press.
• Alston, P., & Weiler, J. (1999). An Even Closer Union in Need of Human Right Policy: The European Union and Human Rights. Στο P. Alston, M. Bustelo, & J. Heenan (Επιμ.), *The EU and Human Rights* (σσ. 3-66). New York: Oxford University Press.
• Altonji, J., & Card, D. (1991). The Effect of Immigration on the Labor Market Outcomes of Less-Skilled Natives. Στο J. Abowd, & R. Freeman (Επιμ.), *Immigration, Trade and the Labor Market* (σσ. 201-234). University of Chicago Press.
• Ameudo-Dorantes, C., Baskan, C., & Raphael, S. (2007). Gender Differences in the Labor Market: Impact of IRCA's Amnesty Provisions. *American Economic Review , 97* (2), σσ. 412-416.

- Apostolatou, K. (2006). Immigrant and Immigration Policy-Making: A review of the Literature of the Greek Case. Fieri: IMISCOE.
- Arango, J. (2000). Explaining Migration: a Critical View. *International Social Science Journal , 165*, 283-296.
- Arrehag, L., Sjoberg, O., & Sjoblom, M. (2006). Post-Communist Cross-Border Migration in South-Eastern Albania: Who Leaves? Who Stays Behind? *Journal of Ethnic and Migration Studies, 32* (3).
- Anagnostou, D. (2005). Deepening Democracy or Defending the Nation? The Europeanization of Minority Right and Greek Citizenship. *West European Politics, 28* (2).
- Andersen-Esping, G. (1996). Three Worlds of Welfare Capitalism. Στο C. Piersen, & F. Castles (Επιμ.), *The Welfare State Reader* (2η εκδ.). Malden: Polity Publications.
- Anderson, B., Ruhs, M., Rogaly, B., & Spencer, S. (2006). *Fair Enough? Central and East European Migrants in Low-Wage Employment in the UK.* University of Oxford, Center on Migration, Policy and Society. Joseph Rowntree Foundation.
- Andrews, M., & Ovalioglu, G. (1994). *Albania and the World Bank: Building the Future.* Washington DC: The World Bank.
- Angrist, J., & Kugler, A. (2003). Protective or counter-productive? Labour Market Institutions and the Effect of Immigration on EU Natives. *The Economic Journal, 113*, 302-331.
- Anthias, F., & Lazaridis, G. (Επιμ.). (2000). *Gender and Migration in Southern Europe: Woman on theMove.* Oxford, New York: Berg.
- Antonio Carcia Fuentes, P. (2009). *Remittances, Foreign Direct Investment and Economic Growth in Latin America and the Caribbean.* Dissertation, Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College, Department of Agricultural Economics and Agribusiness.
- ASEAN. (n.d.). Ανάκτηση Ιούνιος 11, 2011, από The Association of South-East Asian Nations: http://www.aseansec.org.
- Aslum, A., & Sjoberg, O. (1992). Privatisation and Transition to a Market Economy in Albania. *Communist Economies and Economic Transformation, 4* (1), 135-140.
- Bache, I., & George, S. (2006). *Politics in the European Union* (2η εκδ.). United States: Oxford University Press.

- Baldwin-Edwards, M. (2004). Albanian Emigration and the Greek Labor Market: Economic Symbiosis and Social Ambiguity. *South-East Europe Review for Labor and Social Affairs , 1*.
- Baldwin-Edwards, M. (2002a, Νοέμβριος). Immigration and the Welfare State: A European Challenge to American Mythology. (Uehr, Επιμ.) *Europe-Mediterranean Immigration Policies* (4).
- Baldwin-Edwards, M. (2002b). Immigration, Immigrants and Socialisation in Southern Europe: Patterns, Problems and Contradistinctions. *Academic Symposium on Immigration and Integration in Northern Versus Southern Europe.* Athens: Netherland Institute.
- Baldwin-Edwards, M. (2001b). *Semi-Reluctant Hosts: Southern Europe's Ambivalent Response to Immigration.* Working Paper No. 3, Mediterranean Migration Observatory.
- Baldwin-Edwards, M. (2004b). Statistical Data on Immigrants in Greece. An Analytic Study of Available Data and Recommendations for Conformity with European Union Standards. Migration Policy Institute (IMEPO) Greece. Athens: Mediterranean Migration Odservatory, UEHR, Panteion University.
- Baldwin-Edwards, M. (2004c, Ιανουάριος). Sustainable Development and Emigration: The Contemporary Balkans and the European Union. *Borderland: Albania, FYR Makedonia and Greece*, σσ. 9-14.
- Baldwin-Edwards, M. (1998a, Απρίλιος). The Greek Regularization: A Comparative Analysis with Spanish, Portuguese and Italian experiences. *Working Paper 98/2*.
- Baldwin-Edwards, M. (1998b). Where Free Markets Reign: Aliens in the Twilight Zone. *Southern European Society and Politics, 3* (3).
- Baldwin-Edwards, M., & Safilios-Rothschild, C. (1999). Immigration and Unemployment in Greece: Perceptions ans Realities. *South European Society & Politics, 4* (4), 206-221.
- Baleta, T., & Tanku, A. (2000). Is it Rational the Increase of Cost for the Absorbation of the Emigrants' Remittances? The Paper was Presented at the Seminar tha was Organised by the German Public Foundation "Friedrich Ebert" in Cooperation with the Center for Social and Economic Studies (CSES) "Role of Albanian Emigration Remittances and their Impact on the National Economy". Tirana.

- Barjaba, K. (2000). Contemporary Patterns in Albanian Emigration. *South-East Europe Review, 3* (2), 57-64.
- Barjaba, K., & King, R. (2005). Introduction and theorizing Albanian migration. Στο R. King, K. Mai, & S. Schwandner-Sievers (Επιμ.), *The New Albanian Migration* (σσ. 1-28). Brighton: Sussex Academic Press.
- Bartol, C. R. (1995). *Criminal Behaviour, a Psychosocial Approach* (4η εκδ.). New Jersey: Prentice Hall Publications.
- Bank of Albania. (2010). *Annual Report 2010.* Bank of Albania. Tirana: Bank of Albania.
- Bank of Albania. (2011). *Payment Systems Department*. Ανάκτηση Μάρτιος 04, 2012, από Bank of Albania: http://www.bankofalbania.org/web/payment_system_57_2.php
- Bauer, T., Lofstorm, M., & Zimmermann, K. (2000). *Immigration Policy, Assimilation of Immigrants, and Natives' Sentiments Towards Immigrants: Evidence from 12 OECD Countries.* Mobility and Flexibility of Labor Markets. Institute for the Study of Labor (IZA) *Discussion Paper 187*.
- Becker, G. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy 76*, 169-217.
- Begg, C., & Gray, R. (1984). Calculation of Polychotomous Logistic Regression Parameters Using Individualized Regressions. *Biometrika* (71), 11-18.
- Benny, M., & Hughes, E. (1956). Sociology and the Interview. *American Journal of Sociology* (62), 137-142.
- Bianchi, M., Buonanno, P., & Pinotti, P. (2008a). Do Immigrants Cause Crime? *Working Paper No 2008-05*. Paris: Paris School of Economics
- Bianchi, M., Buonanno, P., & Pinotti, P. (2008b). *Immigration and Crime: An Empirical Analysis.* Working Paper N. 698, Bank of Italy.
- Biberaj, E. (1998). *Albania in Transition: The Rocky Road to Democracy.* Colorado and UK: West View Press.
- Blouchoutzi, A., & Nikas, C. (2010). The Macroeconomic Implications of Emigrants' Remittances in Romania, Bulgaria and Albania. *Post-Communist Economies, 22* (4), 513-524.
- Brown, R. (1992). Understanding Industrial Organisations: Theoretical Perspectives in Industrial Sociology. London: Routledge Press.

- Brown, R., & Leeves, G. (2007). *Impacts of International Migration and Remittances on Source Country Household Incomes in Small Island States: Fiji and Tonga.* The Food and Agriculture Organization of the United Nations, Agricultural Development Economic Division. The University of Queensland.
- Bogdani, M., & Loughlin, J. (2009). Albania and the European Union: The Tumultuous Journey towards Integration and Accession. London: I.B. Tauris.
- Borjas, G. (1999a). Heaven's Door: Immigration Policy and the American Economy. Princeton University Press.
- Borjas, G. (1987, Απρίλιος). Immigrants, Minorities, and Labor Market Competition. *Industrial and Labor Relations Review 40*, 92-382.
- Borjas, G. (1999b). Immigration and Welfare Magnets. *Journal of Labor Economic, 17* (4), 607-637.
- Borjas, G. (2005). Native Migration and the Labor Market Impact of Immigration. *NBER Working Paper No. 10288*.
- Borjas, G. (1995). The Economic Benefits from Immigration. *Journal of Economic Perspectives 9*, 3-22.
- Borjas, G. (1994, Δεκέμβριος). The Economics of Immigration. *Journal of Econimic Literature 32*, 1667-1717.
- Borjas, G. (2006). The Impact of Immigration on the Labor Market. *Conference on Labor and Capital Flows in Europe Following Enlargment.* International Monetary Fund (IMF), Joint Vienna Institute and the National Bank of Poland.
- Borjas, G. (2003, Νοέμβριος). The Labor Demand Curve is Downward Sloping: Reexamining the Impact of Immigration on the Labor Market. *Quarterly Journal of Economics 118*, σσ. 1335-1374.
- Borjas, G., Freeman, R., & Katz, L. (1997). How Much Do Immigration and Trade Affect Labor Market Outcomes? *Brookings Papers on Economic Activity, 1997* (1), σσ. 1-90.
- Bonin, H. (2005). Wage and Empoyment Effects of Immigration to Germany: Evidence from a Skill Group Approach. *IZA Discussion Paper No. 1875* .
- Boswell, C. (2007). Theorizing Migration Policy: Is there a Third Way? *International Migration Review, 41* (1), 75-100.
- Burchell, B., & Rubert, J. (1994). Divided Woman: Labour Market Segmentation and Gender Segmentation. Στο A. Mac Ewen-Scott (Επιμ.), *Gender Segregationand Social Change* (σσ. 80-120). Oxford: Oxford University Press.

- Card, D. (2001). Immigrant Inflows, Native Outflows, and Local Labor Market Impacts of Higher Immigration. *Journal of Labor Economics , 19* (1), 22-64.
- Card, D., & Di Nardo, J. (2007). The Diffusion of Mexican Immigrants during the 1990s: Explanations and Impacts. Στο G. Borjas (Επιμ.), *Mexican Immigration.* University Chicago Press (for NBER).
- CARICOM. (n.d.). Ανάκτηση Ιούνιος 12, 2011, από The Caribbean Community and Common Market: http://www.caricom.org.
- Carletto, C., Davis, B., Stampini, M., Trento, S., & Zezza, A. (2004). *Internal Mobility and International Migration in Albania.* Rome: Food and Agriculture Organization (FAO).
- Carletto, G., Davis, B., & Stampini, M. (2005). Familiar Faces, Familiar Places: The Role of Family Networks and Previous Experience for Albanian Migrants. Rome: Food and Agriculture Organization (FAO).
- Carling, J. (2008). The determinants of migrant remittances. *Oxford Review of Economic Policy, 24* (3), σσ. 99-582.
- Carrington, W., Detragiache, E., & Vishwanath, T. (1996). Migration with Endogenous Moving Costs. *American Economic Review, 86*, 909-930.
- Castles, F. (1994). On Religion and Public Policy. *European Journal of Political Research, 25* (1).
- Castles, S. (1995). How Nation-States Respond to Immigration and Ethnic Diversity. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 21* (3), 293-308.
- Castles, S. (1998). The Process of Integration of Migrant Communities. *Population Distribution and Migration*, 247-265.
- Cavounidis, J. (2003). Gendered Patterns of Migration in Greece. *The Greek Review of Social Research, 111*, 221-238.
- Cavounidis, J. (2002). Migration in Southern Europe and the Case of Greece. *International Migration, 40* (1), 45-69.
- Cerase, F. (1974). Migration and Social Change: Expactations and Reality. A Case Study of Return Migration from United States to Italy. *International Migration Review, 2* (8), σσ. 62-245.
- Ceobanu, A., & Escandell, X. (2011). Paths to Citizenship? Public Views on the Extension of Rights to Legal and Second-Generation Immigrants in Europe. *The British Journal of Sociology, 62* (2), 221-240.

- Chaloff, J. (2008). Albania and Italy Migration Policies and their Development Relevance. A Survey of Innovative and "Development-Friendly" Practices in Albania and Italy. *CeSPI Working Paper 51*.
- Chester, C. R. (1976). Perceived Relative Deprivation as a Cause of Property Crime. *Crime & Delinquency, 22* (1), 17-30.
- Chimhowu, A., Piesse, J., & Pinder, C. (2003). *The Socio-economic Impact of Remittances on Poverty Reduction.* WISE Development Ltd.
- Chletsos, M., & Karassavoglou, A. (1997). The Impacts of Illegal Immigrants on Regional Level-Evidence from Kavala. *CEPR Workshop.* Athens.
- Chochard, O. (2009). *The Death at the EU Border Map, Mingrinter 2006.* (J. Huysmans, & F. Ragazzi, Επιμ.) Ανάκτηση Φεβρουάριος 10, 2014, από Liberty & Security. Multi-media Teaching and Training Module: http://www.libertysecurity.org/module
- Cohen, R. (1994). Frontiers of Identity. The British and others. London: Longman.
- Cohen, S. (1985). Vision of Social Control: Crime, Punishment and Classification. Cambridge: Polity Press.
- Colclough, C., & Manor, J. (1993). Neo-Liberalism and the Development Policy Debate. *The American Political Science Review, 87* (2).
- Colin, B. (1992). Same Difference: The Persistence of Racial Disadvantage in the British Employment Market. Στο P. Braham, A. Ratansi, & R. Skellington (Επιμ.), *Racism and Antiracism.* UK: Open University Press.
- Cross, M., Castles, S., & Waldinger, R. (1998). Migration and the Informal Economy in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 24*, 245-385.
- Curak, D., & Cases, F. (1992). Migration Networks and the Shaping of Migration Systems. Στο M. Kritz, L. Lim, & H. Zlotnik (Επιμ.), *International Migration Systems: A Global Approach* (σσ. 150-176). Oxford: Clarendon Press.
- Dayton-Johnson, J., Katseli, L., Maniatis, G., Munz, R., & Papademetriou, D. (2007). Gaining from Migration. Towards a New Mobility System.
- Danopoulos, A., & Danopoulos, C. (2004). Albanian Migration into Greece: The Economic, Sociological, and Security Implications. *Mediterranean Quarterly, 15* (4), 100-114.

- Dauvergne, C. (2008). *Making People Illegal. What Globalization Means for Migration and Law* (1η εκδ.). (L. i. Context, Επιμ.) New York: Cambrige University Press.
- Davis, D., & Weinstein, D. (2002). *Technological Superiority and Losses from Migration.* Working Paper No. 8971, NBER.
- De Haan, A. (1999). Livehoods and Poverty: The Role of Migration-A Critical Review of the Migration Literature. *Journal of Development Studies , 36* (2).
- De New, J., & Zimmermann, K. (1994, Ιούνιος). Native Wage Impacts of Foreign Labor: A Random Effects Panel Analysis. *Journal of Population Economics 7*, 177-192.
- De Zwager, N., Gedeshi, I., Germenji, E., & Nikas, C. (2005). *Competing for Remittances.* Project of the Albanian Goverment Managed in Cooperation with IOM, IOM Tirana.
- Delivani, E., & Nikas, C. (2012). Resession, Migration, Retour au Pays A L'ere de la Mondialisation et Dependance Neo-Colonialiste: Le Cas de la Grece. *Revue Valaque d' Etudes Economiques, 3* (17).
- Develles, R. (1991). *Scale Development: Theory and Applications.* Newbury Park CA: Sage Publications.
- Devereux, S., Ntale, L., & Sabates-Wheeler, R. (2002). Social Protection in Uganda: Study to Inform the Development of a Framework for Social Pretection in the Development of a Framework for Social Protection in the Contex of the Poverty Eradication Action Plan. *Phase I Report: Vulnerability Assessment and Reniew of Initiatives*.
- Dixon, P., & Rimmer, M. (2009). Restriction or Legalization? Measuring the Economic Benefits of Immigration Reform. *Cato Institute Trade Policy Analysis*.
- Djajic, S. (2001). Illigal Immigration, Trends, Policies and Economic Effect. Στο S. Djajic (Επιμ.), *International Migration. Trends, Policies and Economic Impact* (σσ. 137-161). London and New York: Routledge.
- Draper, S. (1997, January). The Conceptualization of an Albanian Nation. *Ethnic and Racial Studies, 20* (1).
- Dustmann, C. (2008). The Labour Market Situation of Immigrants. Thematic Review Seminar of the European Employment Strategy (Thematic Paper).
- Dustmann, C., Fabbri, F., & Preston, I. (2005). The Impact of Immigration on the British Labour Market. *Economic Journal, 115* (507), F324-F341.

- Duvell, F., & Jordan, B. (2002). Immigration, Asylum and Welfare: A European Context. *Critical Social Policy, 22* (3), 498-517.
- ECOWAS. (n.d.). Ανάκτηση Ιούνιος 11, 2011, από The Economic Community of West African States: http://www.ecowas.int.
- ECS. (2002). Opinion of the Economic and Social Committee, on Immigration, Integration and the Role of Civil Society Organisations. Economic and Social Committee. Brussels: EU.
- Ederveen, S., Dekker, P., Van der Horst, A., Joosten, W., Van der Meer, T., Tang, P., και συν. (2004). *Destination Europe: Immigration and Integration in the European Union.* The Hague: CPB/SCP.
- Ellerman, D. (2005). Labour Migration: A Developmental Path or a Low-Level Trap? *Development in Practice, 15* (5), 617-630.
- Emke-Poulopoulos, I. (2003). Trafficking in Woman and Girls for the Sex Trade: The Case of Greece. *The Greek Review of Social Research, 110*, 271-307.
- Emke-Poulopoulos, I. (2001). Trafficking in Women and Children: Greece, A Country of Destination and Transit. Working Paper No. 2.
- EP. (2003). Draft Report on the Communication from the Commission on Immigration, Integration and Employment. Committee on Employment and Social Affairs. European Parliament.
- Engle, L. (2004). *The World in Motion, Short Essays on Migration and Gender*. Ανάκτηση Ιανουάριος 06, 2012, από International Organization of Migration: http://www.iom.int
- Esping-Andersen. (1990). *The Three Words of Welfare Capitalism.* Princeton University Press.
- Esping-Andersen, G. (1989). The Three Political Economies of the Welfare State. *Canadian Review of Sociology, 26* (1), 10-36.
- European Commission. (2014). *EU Candidate Status for Albania.* European Commission. Brussels: European Commission.
- European Commission. (2000). *Push and Pull Factors of International Migration. A Comparative Report.* Office for Official Publications at the European Communities. Luxemburg: European Commission.
- European Commission. (2014). Report from the Commission to the Council and the European Parliament on Albania's Progress in the Fight Against Corruption

and Organised Crime and in the Judicial Reform. European Commission. Brussels: European Commision.

- European Commission. (2007). Towards a Comprehensive European Migration Policy: Cracking Down on Employment Illegal Immigrants and Fostering Circular Migration and Mobility Partnerships (Τόμ. IP/07/678). Brussels: European Commission Press Release.
- European Value Study. (2010). *European Values Study 2008-Variable Report Greece (Greek)*. European Value Study and GESIS Data Archive for the Social Sciences. Bonn: Gesis, Liecniz Institute for Social Sciences.
- EUROSTAT. (2010). *Data on "Balance of Payments-International Transactions"*. Ανάκτηση Μάρτιος 12, 2012, από Eurostat, Statistical Office of the European Union: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/balance_of_payments/data/database
- Facchini, G., Razin, A., & Willmann, G. (2004). Welfare Leakage and Immigration Policy. *CESifo Economic Studies, 50*, 627-645.
- Faist, T. (2000). The Volume ans Dunamics of International Migration and Transnational Social Spaces. Oxford: Clerendon Press.
- Fakiolas, R. (2000). Migration and Unregistered Labour in Greek Economy. Στο K. Russell, G. Lazaridis, & C. Tsardanidis (Επιμ.), *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe.* New York: St. Martin's Press.
- Fakiolas, R. (1997). *Recent efforts to regularise undocument immigrants.* Working Paper No. WP/97/40/EN, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin.
- Fakiolas, R. (2003). Regoularising Undocument Immigrants in Greece: Procedures and Effects. *Journal of Ethnic ans Migration Studies, 29* (3), 535-561.
- Fakiolas, R. (1999). Socio-economic Effects of Immigration in Greece. *Journal of European Social Policy, 9* (3), 211-229.
- Fakiolas, R. (2011). The Economic Recession in Greece. Στο K. Botsiou, & A. Klapsis (Επιμ.), *The Konstantinos Karamanlis Institute for Democracy Yearbook 2011: The Global Economic Crisis and the Case of Greece* (σσ. 57-66). Athens: Springer Publications.

- Fakiolas, R., & King, R. (1996). Migration, Return, Immigration: A Review and Evaluation of Greece's Post-War Experience of International Migration. *International Journal of Population Geography, 2*, 171-190.
- Felbermayr, G., & Kohler, W. (2005). *Immigration and Native Welfare.* Public Finance, Unemployment, and Growth. Austria Science Fund (FWF).
- Filer, R. (1992). The Impact of Immigrant Arrivals on Migratory Paterns of Native Workers. Στο G. Borjas, & R. Freeman (Επιμ.), *Immigration an the Work Force: Economic Consequences for the United States and Source Areas* (σσ. 245-270). Chicago: University of Chicago Press.
- Fix, M., Capps, R., & Kausbal, N. (2009). Immigrants and Welfare: Overview. Στο M. Fix (Επιμ.), *Immigrants and Welfare: The Impact of Welfare Reform on America's Newcomers* (σ. 244). New York: Russell Sage Foundation.
- Flaquer, L. (2000). Is there a Southern European Model of Family Policy? Στο A. Pfenning, & T. Bahle (Επιμ.), *Families and Family Policies in Europe: Comparative Prespectives.* Frankfurt: Peter Lang.
- Friedberg, R. (2001). The Impact of Mass Migration on Israeli Labor Market. *The Quarterly Journal of Economics, 116* (4), 1373-1408.
- Friedberg, R., & Hunt, J. (1995). The Impact of Immigrants on Host Country Wages, Employment and Growth. *The Journal of Economic Perspectives, 9*, 23-44.
- FRONTEX. (2012). *Annual Risk Analysis 2012.* European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, Risk Analysis Unit. Warsaw, Poland: Frontex.
- FRONTEX. (2014). *Annual Risk Analysis 2014.* European Agency for the Management of Operetional Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, Risk Analysis Unit. Warsaw: FRONTEX.
- Fullani, A. (2012). *Growth in Albania and South East Europe. The Way Ahead.* Oxford: South East European Studies at Oxford (SEESOX).
- Gallina, A. (2006). The Impact of International Migration on the Economic Development of Countries in the Mediterranean Basin. *United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Development in Arab Region.* Beirut: Department of Economic and Social Affairs, United Nations Secretariat.
- Geddes, A. (2003). The Politics of Migration and Immigration in Europe. London: Sage Publications.

- Gedeshi, I. (2002). The Role of Remittances from Albanian Emigrants and their Influence in the Country's Economy. *Eastern European Economics. Restructuring Stability and Development in Southeastern Europe, 40* (5), 49-72.
- Ghosh, B. (2006). *Migrants' Remittances and Development: Myths, Rhetoric and Realities.* Geneva: IOM/The Hague Process on Refugees and Migration.
- Giddens, A. (1989). *Sociology.* Cambridge: Polity Press.
- Gilbreath, J. (2001). *Connecting People to Economies with Temporary Worker Programs.* Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.
- Glavanis, P. (1981). Historical Materialism or Imperialist Apologia? A Re-Evaluation of Industrialisation in the Third World.
- Glytsos, N. (2005). Stepping from Illigality to Legality and Advancing Towards Integration: The Case of Immigrants in Greece. *International Migration Review, 39* (4), 40-819.
- Gmelch, G. (1980). Return migration. *Annual Review of Antropology, 9*, σσ. 59-135.
- Gran, B., & Clifford, E. (2000). Rights and Ratios? Evaluating the relationship between social rights and immigration. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 26* (3), 417-447.
- Green, S. (2007). Divergent Traditions, Converging Responses: Immigration and Integration Policy in the UK and Germany. *German Politics, 16* (1), 95-115.
- Greenwood, M., & Hunt, G. (1995). Economic Effects of Immigrants on Native and Foreign-Born Workers: Complementatity, Substitutability, and other Channels of Influence. *South Economic Journal, 61*, 1076-1097.
- Griego, J. (1988). Anarchy and Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism. *42* (3).
- Gordon, M. (1990). Assimilation in American Life, the Role of Race, Religion an National Origins. Στο *Melting Pot or Cultural Pluralism, Changing Views on American Ethnicity* (Revue Europeenne des Migrations Internationales εκδ., Τόμ. VI). Oxford University Press.
- Goodman, S. (2010). Integration Requirements for Integration's Sake? Identifying, Categorising and Comparing Civic Integration Policies. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 36* (5), 753-772.
- Gott, G., & Johnston, K. (2002). The Migrant Population in the UK: Fiscal Effects. *RDS* .

- Gough, I. (1982). The Political Economy of the Welfare State. London: Macmillan.
- Guhan, S. (1994). Socila Security Options for the Developing Countries. *International Labour Review, 133* (1), 35-53.
- Hagen-Zanker, J., & Siegel, M. (2007). The Determinants of Remittances: A Review of the Literature. *Working Paper 3*.
- Hajdinjak, M. (2005). Don't Want to Live With them, Can't Afford to Live Without them: Albanian Labor Migration in Greece. *Migrations, Integration Security and Quality of life in MediterraneanCcities* (σσ. 1-10). Lugano: University of Lugano, Switzerland.
- Hamilton, L. (1998). *Statistics with Stata 5*. California: Duxbury Press.
- Harris, J., & Todaro, M. (1970). Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. *The American Economic Review, 60* (1), 126-142.
- Harvey, D. (1989). *The Condition of Postmodernity.* Oxford: Basil Blackwell.
- Hansen, P. (2007). Migration. An Intelligence and Security Perspective. Στο A. Isaacs (Επιμ.), *Immigration and Emigration in Historical Perspective* (σσ. 141-152). Italy: Plus-Pisa University Press.
- Hatton, T., & Williamson, J. (1998). *The Age of Mass Migration Causes and Economic Impact.* New York-Oxford: Oxford University Press.
- Hatziprokopiou, P. (2003). Albanian Immigrants in Thessaloniki, Greece: Processes of Economic and Social Incorporation. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 29* (6), 1033-1057.
- Hatziprokopiou, P. (2006). Globalisation and Contemporary Immigration to Southern European Cities: Social Exclusion and Incorporation of Immigrants in Thessaloniki. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Heckmann, F., & Wunderlich, T. (2000). Transatlantic Workshop on Human Smuggling. A Conference Report. *Georgetown Immigration Law Journal, 15*, 167-182.
- Hermele, K. (1997). The Discourse on Migration and Development. Στο T. Hammar, G. Brochmann, K. Tamas, & T. Faist (Επιμ.), *International Migration, Immobility and Development. Multidiscriplinary Perspectives* (σσ. 133-158). Oxford-New York: Berg Publishers.

- Hinojosa-Ojeda, R. (2010). *Raising the Floor for American Workers. The Economic Benefits of Comprehensive Immigration Reform.* Immigration Policy Center, American Immigration Council. Center for American Progress.
- Holzner, M. (2010). Albania: Part of the Greek Tragedy? (V. Gligorov, P. Havlik, M. Landesmann, J. Poschl, & S. Richter, Επιμ.) *Crisis is Over, but Problems Loom Ahead. Current Analyses and Forecasts: Economic Prospects for Central, East and Southeast Europe, 5*.
- ICC Europe. (2004). Pan-Albanianism: How Big a Threat to Balkan Stability? Report No 153.
- ICMPD. (2005). Highly Skilled Migration. *Fourth Coordination Meeting on International Migration.* New York: Department of Economic and Social Affairs, United Nations Secretariat.
- ILO. (2012). *Global Estimate of Forced Labour 2012: Results and Methology.* International Labour Organization (ILO), International Labour Office, Special Action Plan to Combat Forced Labour. Geneva: ILO.
- IMF. (2006). Albania: Request for a Three-Year Arrangement Under the Poverty Reduction and Growth Facility, and Use of Fund Resources-Request for an Extended Arrangement-Staff Report; Staff Statement; Press Release on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Direcor of Albania. International Monetary Fund. Washington DC: IMF.
- Iosifides, T. (1997). Immigrants in Athens Labour Market: A Comparative Survey of Albanians, Egyptians and Fillipinos. Στο R. King, & R. Black (Επιμ.), *Southern Europe and the New Immigrations.* Brighton: Sussex Academic Press.
- Iosifides, T., & King, R. (1999). Socio-Spatial Dynamics and Exlusion of Three Immigrant Groups in the Athens Conurbation. Στο M. Baldwin-Edwards, & J. Arango (Επιμ.), *Immigrants and the Informal Economy in Southern Europe.* London: Frank Cass Publishers.
- Jaeger, D. (1996). Skill Differences and the Effect of Immigration on the Wages of Natives. U.S. Bureau of Labor Statistics Working Paper, 273.
- Jarvis, C. (1999). *The Rise and Fall of the Pyramid Schenes in Albania.* International Monetary Fund (IMF), European Department. IMF.
- Johnson, G., & Stafford, F. (1999). The Labor Market Implications of International Trade. Στο O. Ashenfelter, & D. Card (Επιμ.), *Handbook of Labor Economics* (Τόμ. 3). Amsterdam and New York: Elsevier.

- Joppke, C. (2007). Transformations of Immigrants Integration: Civic Integration and Antidiscrimination in the Netherlands, France, and Germany. *World Politics, 59* (2), 73-243.
- Jurado, E., & Bruzzone, A. (2008). *Rethinking Migration. Work and Welfare in a Mobile Economy.* London: Policy Network.
- Kapllani, G., & Mai, N. (2005). "Greece belongs to Greeks!" The case of the Greek flag in the hands of an Albanian student. Στο R. King, N. Mai, & S. Schwander-Sievers (Επιμ.), *The New Albanian Migration* (σσ. 72-153). Brighton: Sussex Academic Press.
- Karakatsanis, N., & Swarts, J. (2003). Migrant Women, Domestic Work and the Sex Trade in Greece-A Snapshot of Migrant Policy in the Making. *The Greek Review of Social Research, 110*, 239-270.
- Kanellopoulos, C., Gregou, M., & Petralias, A. (2005). Illigally Resident Third Country Nationals In Greece: State Aproaches Towards Them, Their Profile and Social Situation. Center of Planning and Economic Research (KEPE). Athens: KEPE.
- Keely, C. (2000). Demography and International Migration. Στο B. Brettell, & J. Hollifield (Επιμ.), *Migration Theory. Talking Across Disciplines.* London.
- Keith, M. (1993). From Punishment to Discipline? Racism, Racialization and the Policing of Social Control. Στο M. Cross, & M. Keith (Επιμ.), *Racism, the City and State.* London: Routhledge Press.
- Kelly, E. (2005). Lifestyles and Integration of Albanian Women in Bologna. Two Steps Forward, One Step Back? Στο R. King, N. Mai, & S. Schwandner-Sievers (Επιμ.), *The New Albanian Migration* (σσ. 29-63). USA: SUSSEX Academic Press.
- Kiprianos, P., Balias, S., & Passas, V. (2003). Greek Policy towards Immigration and Immigrants'. *Social Policy ans Administration, 37* (2), 148-164.
- King, R., & Vullnetari, J. (2003). Migration and Development in Albania. University of Sussex. Brighton: Development Research Center on Migration, Globalisation and Poverty.
- King, R. (2003). Across the Sea and over the Mountains': Documenting Albanian Migration. *Scottish Geographical Journal, 119* (3), 283-309.
- King, R. (2005). Albania as a Laboratory for Study of Migration and Development. *Journal of Southern Europe and the Balkans, 7* (2), 56-133.

- King, R. (2001). The Meditteranean Passage: Migration and New Cultural Encounters in Southern Europe. Liverpool: Liverpool University Press.
- King, R. (2002). Towards a New Map of European Migration. *International Journal of Population Geography, 8*, 89-106.
- King, R., & Iosifides, T. (1996). Recent Immigration to Southern Europe: The Socio-Economic and Labour Market Contexts. *Journal of Area Studies, 4* (9), 70-94.
- King, R., & Thomson, M. (2008). The Southern European Model of Immigration: Do the Cases Cyprus, Malta and Slovenia Fit? *Journal of Southern Europe and the Balkans , 10* (3), 91-265.
- King, R., & Vullnetari, J. (2004). Gender and Remittances in Albania: Or, Why 'Are Women Better Remitters Than Men?' Is Not the Right Question. *Conference on "Trans-Atlantic Perspectives on International Migration: Cross Border Impacts, Border Security, and Socio-Political Responses".*
- King, R., Mai, N., & Dalipaj, M. (2003). Exploring the Migration Myth: Analysis and Recommendations for the European Union, the UK and Albania. London: The Fabian Society and Oxfam.
- King, R., Uruci, E., & Vullnetari, J. (2011). Albanian Migration and its effects in comparative perspective. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies, 13* (3), 269-286.
- Kivisto, P. (2002). *Multiculturalism in a Global Society* (6η εκδ.). Oxford, UK: Wilwy-Blackwell Publishing.
- Kleinman, M. (2003). The Economic Impact of Labour Migration. Στο S. Spencer, *The Politics of Migration: Managing Opportunity, Conflict and Change.* London: Institute for Public Policy Research.
- Klekowski von Koppenfels, A. (2001, Μαϊος). The Role of Regional Consultative Processes in Managing International Migration. *IOM Migration Research Series,3*.
- Klemencic, M. (2007). Migrations in History. Στο A. K. Isaacs (Επιμ.), *Immigration and Emigration in Historical Perspective* (σσ. 27-54). Italy: Plus-Pisa University Press.
- Kymlicka, W., & Banting, K. (2006). Immigration, Multiculturalism, and Welfare State. *Ethnics and International Affairs, 20* (3), 281-304.

- Krikorian, M. (2004, Απρίλιος). *Keeping Terror Out: Immigration Policy and Assymetric Warfare.* Ανάκτηση Ιούνιος 12, 2014, από Center for Immigration Studies: http://cis.org/node/380
- Koc, I., & Onan, I. (2004). International Migrants' Remittances and the Welfare Status of the Left-Behind Families in Turkey. *International Migration Review, 38* (1), σσ. 78-112.
- Koff, H. (2002, Οκτώβριος). Let's Talk: Dialogue Across Disciplines on Immigration and Integration Issues. *The Center for Comparative Immigration Studies*.
- Kokkali, I. (2011). Immigration to Greece: An Overview of Immigration Policies, Legislation and Sporadic Attempts at Social Inclusion of Immigrants. *Europe Beyond the States: The Role of Southern European Sub-States in Immigration and other Public Policies (Ιανουάριος 27-28)*. New York: Catalan Center and the European and Mediterranean Center at New York University.
- Korovilas, J. (1999). The Albanian Economy in Transition: the Role of Remittances and Pyramid Investment Schemes. *Post-Communist Economies, 11* (3), σσ. 399-415.
- Konidaris, G. (2005). Examining Policy Responses to Immigration in the Light of Interstate Relations and Foreign Policy Objectives. Greece and Albania. Στο K. Russell, N. Mai, & S. Schwandner-Sievers (Επιμ.), *The New Albanian Migration* (σσ. 64-92). Brighton-Portland: Sussex Academic Press.
- Koser, K. (2005). *Irregular Migration, State Security and Human Security.* Global Commission on International Migration (GCIM).
- Kossoudji, S., & Cobb-Clark, D. (2002). Coming Out of the Shadows: Learning about Legal Status and Wages from Legalized Population, *Journal of Labor Economics, 20* (3), 598-628.
- Kunz, J., & Leinonen, M. (2007). Europe Without Borders: Rhetoric, Reality or Utopia? Στο A. Pecoud, & P. De Guchteneire (Επιμ.), *Migration Without Borders. Essays on the Free Movement of People* (σσ. 137-160). New York: UNESCO Publishing/Berghahn Books.
- Kutasi, G. (2005). Labour Migration and Competitiveness in the European Union. *Transition Studies Review, 12* (3).
- Lambrianidis, L., & Hatziprokopiou, P. (2005). The Albanian migration cycle. Migrants tend to return to their country of origin after all. Στο K. Russell, N. Mai,

& S. Schwandner-Sievers (Επιμ.), *The New Albanian Migration* (σσ. 93-117). Brighton-Portland: Sussex Academic Press.

- Lauby, J., & Stark, O. (1988). Individual Migration as Family Strategy: Young Woman in the Philippines. *Population Studies 42*, 473-486.
- Lawson, T. (2009). The Current Economic Crisis: Its Nature and Course of Academic Economies. *Cambridge Journal of Economics, 33*, 77-759.
- Lazarides, G., & Pogayo-Theotoky, J. (1999). Undocumented Migrants in Greece: Issues of Regularization. *International Migration, 37* (4), 715-740.
- Lazaridis, G. (2000). Fillipino and Albanian Women Workers in Greece: Multiple Layers of Oppresion. Στο F. Anthias, & G. Lazaridis (Επιμ.), *Gender and Migration in Southern Europe, Women on the Move.* Oxford: Berg.
- Lazaridis, G. (2003). Foreign Immigration and Economic Development in Greece. *International Journal of Economic Development, 5* (2).
- Lazaridis, G. (2001). Trafficking and Prostitution: The Growing Exploitation of Migrant Women in Greece. *European Journal of Woman's Studies, 8* (1), 67-102.
- Lazaridis, G., & Romaniszyn, K. (1998). Albanian and Polish Undocumented Workers in Greece: A Comparative Analysis. *Journal of European Social Policy, 8* (1).
- Lazaridis, G., & Wickens, E. (1999). "Us" and the "Others": Ethnic Minorities in Greece. *Annals of Tourism Research, 26* (3), 55-632.
- Lee, E. (1966). A Theory of Migration. *Demography, 3*, 47-57.
- Legrain, P. (2006). *Immigrants: Your Country Needs Them.* Princeton and Oxforb: Princeton University Press.
- Legrain, P. (2008). *Is Free Migration Compatible with a European-Style Welfare State?* Expert Report No. 11 to Sweden's Globalization Counsil. Sweden's Globalization Counsil.
- Levitt, P. (2000). Migrants Participate Across Borders: Toward an Undarstanding of Forms and Consequences. Στο N. Foner, R. Rumbaut, & S. Gold, *Immigration Research for a New Century. Multidisciplinary Perspectives.* New York.
- Lianos, T. (1993). Greece: Waning of Labor Migration. Στο D. Kubat (Επιμ.), *The Politics of Migration Policies.* New York: Center of Migration Studies.
- Lianos, T. (2001). Illigal Migrants to Greece and their Choice of Destination. *International Migration, 39* (2), 3-28.

- Lianos, T., Katseli, L., & Sarris, A. (1996). Illigal Immigration and Local Markets: The Case of Northern Greece. *International Migration , 34* (3), 449-484.
- Lianos, T., Petralias, A., & Boussoulas, C. (2004). *The Impact of Immigration on Greece's Society.* Greek National Contact Point Center for Planning and Economic Research. Athens: European Migration Network.
- Lipson, C. (1993). International Cooperation in Economic and Security Affairs. Στο D. Baldwin (Επιμ.), *Neorealism and Neoliberalism. The Contemporary Debate* (σσ. 60-84). New York: Columbia University Press.
- Lyberaki, A., & Maroukis, T. (2005). Albanian Immigrants in Athens: New Survey Evidence on Employment and Integration. *Southeast European and Black Sea Studies, 5* (1), 21-48.
- Lykovardi, K., & Petroula, E. (2003). "Greece" in EU and US Approaches to the Management of Immigration.
- Longhi, S. (2005). A Meta-Analytic Assessment of the Effect of Immigrants on Wages. *Journal of Economic Surveys, 19* (3), 451-477.
- Longhi, S. (2006). The Impact of Immigration on the Employment of Natives in Regional Labour Markets: A Meta-Analysis. *IZA Discussion Paper No. 2044*.
- Maratou-Alipranti, L., & Fakiolas, R. (2003). The Lonely Path of Migrant Woman in Greece. *The Greek Review of Social Research, 110*, 165-188.
- Markova, E., & Sarris, A. (1997). The Performance of Bulgarian Illigal immigrants in the Greek labour Market. *South European Society and Politics, 2* (2), 57-77.
- Maroukis, T. (2008). Undocumented Migration. Counting the Uncountable. Data and Trends across Europe. Country Report: Greece, Clandestino Project.
- Martin, P. (2006). Managing Labor Migration: Temporary Worker Programs for the 21st Century. *International Symposium on International Migration and Development.* Turin: Department of Economic ans Social Affairs/ United Nations Secretariat.
- Martin, P., & Zurcher, G. (2008). Managing Migration: The Global Challenge. (S. YIN, Επιμ.) *Population Bulletinn, 63* (1).
- Martin, P., Martin S, & Pastore F. (2002). Best Practice Options: Albania. *International Migration, 40* (1), σσ. 103-118.
- Martin, P., Martin, S., & Weil, P. (2002). Best Practice Options: Mali. *International Migration, 40* (3), 87-99.

- Manach, J. M. (2011, March 4). *Fortress Europe: A Deadly Exodus*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 10, 2014, από OWNI.eu: http://owni.eu/2011/03/04/app-fortress-europe-a-deadly-exodus/
- Manacorda, M., Manning, A., & Wadsworth, J. (2006). *The Impact of Immigration on the Structure of Male Wages: Theory and Evidence from Britain.* London, CReAM Discussion Paper Series, No. 08/06.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouchi, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. (1994). An Evaluation of International Migration Theory: The North American Case. *Population and Development Review, 20* (4), 699-751.
- Massey, D., & Taylor, E. (2004). *International Migration, Prosects and Policies in a Global Market.* Great Britain: Oxford University Press.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., & Taylor, E. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review, 19* (3), 431-466.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouchi, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. (2005). *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of The Millennium.* New York: Oxford University Press.
- Mc Donald, C., Schiller, C., & Ueda, K. (1999). Income Distribution, Informal Safety Nets, and Social Expenditures in Uganda. *IMF Working Paper 99/163*.
- MERCOSUR. (n.d.). Ανάκτηση Ιούνιος 10, 2011, από The Southern Cone Common Market: http://cpmercosur.gov.ar.
- Miles, R. (1982). *Racism and Migration labour.* London: Routhledge Publications.
- Miller, D. (1975). Handbook of Research Design and Social Measurement. New York: David McKay.
- Miller, M. J. (2009). Criminology as Social Science: Paradigmatic Resiliency and Shift in the 21st Century. Στο M. J. Miller, *21st Criminology: A Reference Handbook* (σσ. 2-10). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- MIPEX. (2011a, Φεβρουάριος). *Greece/MIPEX-Migrant Integration Index*. (MIPEX) Ανάκτηση Μάρτιος 10, 2012, από Migrant Integration Policy Index (MIPEX): http://www.mipex.eu/greece
- MIPEX. (2011b, Φεβρουάριος). *Migrant Integration Policy Index III*. (MIPEX) Ανάκτηση Ιανουάριος 23, 2012, από Migrant Integration Policy Index: http://www. mipex.eu

- Ministry of Albanian Interior. (2010). *Strategy for the Reintegration of the Albanian Citizens: 2010-2015.* Ministry of Labor, Social Issues and Equal Opportunities, Migration Department.
- Mishra, R. (1990). The Welfare State in Capital Society: Policies of Retrenchment and Maintence in Europe, North America and Australia. *Studies in*.
- Misja, V. (1998). International Emigration in Albania During the Transition period (in Albanian). Tirana, Albania: Publishing House "Marin Barteli".
- Mohapatra, S., & Ratha, D. (2010). Forecasting Migrant Remittances During the Global Finacial Crisis. *Migration Letters, 7* (2), σσ. 203-213.
- Mondak, J., & Gearing, A. (2003). Civic Engagement in a Post-Communist State. Στο G. Badescu, & E. Uslaner (Επιμ.), *Social Capital and the Transition to Democracy* (Routledge Studies of Societies in Transition εκδ., σσ. 140-164). London and New York: Routlledge Publication.
- Moses, J., & Letnes, B. (2004). The Econimic Costs to International Labor Restrictions: Revisiting the Empirical Discussion. *World Development, 32* (10).
- Paldam, M. (2006). Immigration and the Welfare State. Introducing Four Papers. European Journal of Political Economy (Introduction to Symposium "Immigration and the Welfare"), 23 (2), 448-452.
- Palivos, T. (2007). *Welfare Effects of Illigal Immigration.* Discussion Papers Series, University of Macedonia, Department of Economics, Thessaloniki.
- Papadopoulou, A. (2004). Smuggling into Europe: Transit Migrants in Greece. *Journal of Refugee Studies, 17* (2), 167-184.
- Panagiotou, R. (2011). Albania and the EU: From Isolation to Integration. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies, 13* (3), 357-374.
- Pecoud, A., & De Guchteneire, P. (2007). Inroduction: The Migration Without Borders Scenario. Στο A. Pecoud, & P. De Guchteneire (Επιμ.), *Migration without Borders. Essays on the Free Movement of People* (σσ. 1-30). New York: UNESCO Publishing/Berghahn Books.
- Pecoud, A., & De Guchteneire, P. (2007). Introduction: The Migration Without Borders Scenario. Στο A. Pecoud, & P. De Guchteneire (Επιμ.), *Migration Without Borders. Essays on the Free Movement of People* (σσ. 1-30). New York: UNESCO Publishing/Berghahn Books.
- Peers, S. (2011). *EU Justice and Home Affairs Law* (3η εκδ.). NewYork: Oxford University Press.

- Pekkala-Kerr, S., & Kerr, W. (2011, January). Economic Impacts of Immigration: A Survey. *Working Paper 09-013*.
- Peng, C. j., & Nichols, R. N. (2003). Using Multinomial Logistic Models to Predict Adolescent Behavioral Risk. *Journal of Modern Applied Statistical Methods, 2* (1).
- Pew Research. (2014a, Μάιος 12). *A Fragile Rebound for EU Image on Eve of Parliament Elections*. (παραγωγή P. R. Center) Ανάκτηση Απρίλιος 23, 2014, από Pew Research Global Atttitudes Project: http://www.pewglobal.org/2014/05/12a-fragile-rebound-for-eu-eve-of-european-parliament-elections/
- Pew Research. (2014b, Φεβρουάριος 20). *Remittance Flows Worldwide in 2012*. Ανάκτηση Απρίλιος 11, 2014, από Pew Research Social & Demographic Trends: http://www.pewsocialtrends.org/2014/02/20/remittance-map/
- Piore, M. (1979). *Birds of Passage: Migrant Labor in Industrial Societies.* New York: Cambridge University Press.
- Piperno, F. (2005). Albanian Migrants' Remittances. A development Opportunity? Στο K. Russell, N. Mai, & S. Schwandner-Sievers (Επιμ.), *The New Albanian Migration* (σσ. 118-138). Brighton-Portland: Sussex Academic Press.
- Piperno, F. (2002, May). *From Albania to Italy. Formation and Basic Features of a Binational Migration System.* Ανάκτηση Ιανουάριος 02, 2011, από http:www.cespi.it/PASTORE/Italy-Albania.pdf
- Price, C. (1969). The Study Assimilation. Στο J. Jackson (Επιμ.), *Migration, Sociological Studies 2* (σσ. 181-237). Cambridge: Cambridge University Press.
- Pollis, A. (1992). Greek National Identity: Relligious Minorities, Rights and European Norms. *Journal of Modern Greek Studies, 10*, 171-195.
- Portes, A. (1997). Immigration Theory for a New Century: Some Problems and Opportunities. *International Migration Review, 31* (4), 799-825.
- Rabe-Hesketh, S. (1998). *Handbook of Statistical Analysis using Stata.* Florida: Chapman & Hall/CRC.
- Ranis, G., & Fei, J. (1961). A Theory of Economic Development. *The American Economic Review, 51* (4), 533-565.
- Ratha, D. (2003). Workers' Remittances: An Important and Stable Source of External Development Finance. Στο *Global Development Finace* (σσ. 74-157). Washington DC: The World Bank.

- Reid, W. L., Weiss, E. H., Adelman, M. R., & Jaret, C. (2005). The Immigration-Crime Relationship: Evidence Across US Metropolitan Areas. *Social Science Research, 34*, 757-780.
- Reyneri, E. (2003). Illegal Immigration and the Underground Economy. Paper Presented to the Conference Entitled "The Challenges of Immigration and Intergration in the European Union and Australia". Sudney.
- Reyneri, E. (2001). Migrants' Involvement in Irregular Employment in the Mediterreanean Countries of the European Union. *International Migration Papers*.
- Rivera-Batiz, F. (1999). Undocumented Workers in the Labor Market: An Analysis of the Earning of Legal and Illegal Mexican Immigrants in the United States. *Journal of Population Economics, 12* (1), 91-116.
- Rodrik, D. (1998). Why Do More Open Economies have Bigger Governments? *Journal of Political Economy, 106* (5), 997-1032.
- Roel, F. (1993). Europe 1993 and its Refugees. *Ethnic and Racial Studies, 16* (3).
- Rogge, J. (1998). Changing Solutions to Refugee Movements. *Population Distribution and Migration*, 305-324.
- Roubini, N., & Sachs, J. (1989). Government Spending and Budget Deficits in the Industrial Economies. *Economic Policy 8*.
- Rowthorn, R. (2004). *The Economic Impact of Immigration.* University of Cambridge, Economics Faculty. A Civitas Online Report.
- Rowthorn, R. (2008). The Fiscal Impact of Migration on the Advances Economies. *Oxford Review of Economic Policy, 24* (3), 560-580.
- Rozakis, C. (1996). The international protection of minorities in Greece. Στο K. Feathertone, & K. Ifantis (Επιμ.), *Greece in a Changing Europe: Between European Integration and Balkan Disintegration.* Manchester: Manchester University Press.
- Ruhs, M. (2005). *Designing Viable and Ethical Labor Immigration Policies.* World Migration Report, United Nations.
- Rutili, R. (1998). The Emigration of the Albanian Population on an International and Regional Scale. A Case Study: Albanians in Italy. *Paper Presented in the Workshop "Agriculture, Migrations and Rural Devlopment in Albania, Bulgaria and FYR of Macedonia¨. PHARE ACE Programme.* Athens.

- OECD. (n.d.). Ανάκτηση Ιούνιος 05, 2011, από Organization for Economic Co-Operation and Development: http://www.oecd.org.
- OECD. (2004). *Employment Outlook.* Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD). Paris: OECD.
- OECD. (2014, Ιούνιος 09). *Social Expenditure-Aggregated Data: Public and Private Social Expenditure by Country*. (OECD) Ανάκτηση Ιούνιος 10, 2014, από Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD): http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=26920#
- OECD. (2000). Trends in International Migration: Continuous Reporting System on Migration. *Annual Report*.
- Offe, C. (1985). New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics. *Social Reasearch, 52* (4).
- Orozco, M. (2002). Workers Remittances: The Human Face of Globalization. Inter-American Development Bank.
- Ottaviano, G., & Peri, G. (2005). Rethinking the Gains from Immigration: Theory and Evidence from the US. NBER Working Paper 11672.
- NAFTA. (n.d.). Ανάκτηση Ιούνιος 11, 2011, από The North Atlantic Free Trade Agreement: http://www.nafta-sec-alena.org.
- Navarro, A. (2009). The Immigration Crisis. Nativism, Armed Vigilantism, and the Rise of a Countervailing Movement. UK: Altamira Press.
- Newman, W. (1973). American Pluralism: A Study of Minority Groups and Social Theory. New York: Harper & Row.
- Niessen, J. (2004). Five Years of EU Migration and Asylum Policy Making under the Amsterdam ans Tampere Mandates. Brussels: Migration Policy Group.
- Nikas, C. (1991). *The Movements of Labour from Greece to the E.C. Countries in the Period after the End of World War II.* Unpublished PhD Thesis, University of York, Department of Economics and Related Studies.
- Nikas, C., & Aspasios, D. (2011). The Changing Characteristics and the Maturity of Albanian Emigration to Greece. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies, 13* (3), 287-301.
- Nikas, C., & Delivani, E. (2012). Recession, Migration, Retour au Pays a Lere de la Mondialisation et Dependance Neo-Colonialiste: Le Cas de la Grece. *Revue Valaque D'Etudes Economiques, 3* (17).

- Nikas, C., & King, R. (2005). Economic Growth Through Remittances: Lessons from the Greek Experience of the 1960s Applicable to the Albanian case. *Journal of Balkan and Near Eastern studies, 7* (2), 235-257.
- Sabates-Wheeler, R., & Waiter, M. (2003, December). Migration and Social Protection: A Concept Paper. *Development Reasearch Center on Migration, Globalisation and Poverty*.
- Samokhvalov, V. (2004). Greece and Migrants: The Process of Integration.
- Sarris, A., & Zografakis, S. (1999). A Computable General Equilibrium Assessment of the Impact of Illigal Immigration on the Greek Economy. *Journal of Population Economics, 12* (1), 155-182.
- Sassen, S. (1991). *The Global City: New York, London, Tokyo.* Princeton: Princeton University Press.
- Schiller, N., Basch, L., & Blanc-Szanton, C. (1999). Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration. Στο S. Vertoves, & R. Cohen, *Migration, Diasporas and Transnationalism.* USA.
- Selltiz, C., Wrightsman, S., & Cook, S. (1967). *Research Methods in Social Relations.* New York: Holt, Rinehart and WIiston.
- Senik, C., Stichnoth, H., & Van Der Straeten, K. (2008, Ιούνιος). Immigration and Natives' Attitude Towards the Welfare State: Evidence from the European Social Survey. *Working Paper No. 2008-43*.
- Shaw, C. (2001). United Kindom Population Trends in the 21st Century. *Population Trends, 103*.
- Shaw, M., & Wright, M. (1967). *Scales for Measurement of Atiitudes.* Toronto: McGraw-Hill Book Company.
- Siadima, M. (2001). *Immigration in Greece during the 1990's: An Overview.* Dissertation Paper, King's College London, London.
- Skeldon, R. (1997). *Migration and Development: A Global Perspective.* Essex: Longman.
- Skordas, A., & Sitaropoulos, N. (2004). Why Greece is not a Safe Country for Refugees. *International Journal of Refugee Law, 16* (1), 25-52.
- Snedecor, G., & Cochran, W. (1989). *Statistical Methods 8th Edition* (8η εκδ.). USA: Iowa State Universtiy Press.
- Somerville, P. (1991). Homeless and the meaning of Home. *International Journal of Urban and Regional Research, 16* (4).

- SOPEMI. (2006). *International Migration Remittances and their Role in Development.* Organization for Economic Co-operation and Development. OECD.
- Spatafora, N., & Freund, C. (2004). Remittances: Transacion Costs, Determinants, and Informal Flows. *Working Paper 3704*.
- Spenkuch, J. (2010). Understanding the Impact of Immigration to Crime. MPRA.
- Stark, O., & Bloom, D. (1985). The New Economics of Migration. *The American Economic Review, 75* (2), 173-178.
- Stark, O., & Loukas, R. (1985). Motivations to Remit: Evidence from Botswana. *Journal of Political Economy, 93* (5), 18-901.
- Stark, O., Taylor, J., & Yitzaki, S. (1986). Remittances and Inequality. *The Economic Journal, 96* (383), 722-740.
- Steiner, N. (2000). Arguing about Asylum. The Copmplexity of Refugee Debates in Europe. New York: St. Martin's Press.
- Stomquist, N. (2002). NGO in a New Paradigm of Civil society. *Current Issues in Comparative Education*.
- Suhrke, A. (1998). Safeguarding the Institution of Asylum. *Population Distribution and Migration*, 283-304.
- Suro, R. (2003). Remittances Senders and Receivers: Tracking the Transnational Channels. New Hispanic Center, Washington DC.
- Tapino, G. (2000). Irregular Migration: Economic and Political Issues, Combating the Illegal Employment of Foreign Workers. Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD). Paris: OECD.
- Triandafyllidou, A., & Gropas, R. (2006). *Immigration to Greece: The Case of Poles.* MIGSYS, Immigrants, Policies and Migration Systems: An Ethnographic Comparative Approach.
- Triandafyllidou, A., & Kokkali, I. (2010, Αύγουστος). Tolerance and Cultural Diversity Discourses in Greece. *Work Package 1-Overview of National Discourses on Tolerance and Cultural Diversity*.
- Triandafyllifou, A. (2000a). The Political Discourse on Immigration in Southern Europe: A Critical Analysis. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 10*, 373-389.
- Triantafyllidou, A. (2000b). Racists? Us? Are you joking?: The Discource of Social Exluzion of Immigrants in Greece and Italy. Στο R. King, G. Lazaridis, & B. Tsardanidis (Επιμ.), *Eldorado or Fortress?* London.

- Triantafyllidou, A., & Mikrakis, A. (1995). Greece: A Ghost Wanders Through the Capital. Στο B. Baumgartl, & A. Favell (Επιμ.), *The New Xenophobia in Europe* (σσ. 165-179). London: Kluwer International Law.
- TUC. (2007). *The Economics of Migration. Managing the Impacts.* Trades Union Congress, Economic and Social Affrairs, London.
- Ucarer, E. (2003). Justice and Home Affairs. Στο M. Cini (Επιμ.), *European Union Politics* (σσ. 294-311). New York: Oxford University Press.
- Uruci, E., & Gedeshi, I. (2003). *Remittances Management in Albania.* Centro Studidi Politica Internazionale (CeSPI), Programma MigraCtion. Roma: CeSPI.
- UN. (2010). *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. Ανάκτηση Ιούνιος 12, 2011, από Committee on Migrant Workers Monitoring the Protection of the Rights of all Migrant Workers and Members of their Families: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cmw/index.htm
- UN. (2010, Σεπτέμβριος 30). *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. Ανάκτηση Ιούνιος 11, 2011, από Statement of the Global Migration Group on the Human Rights of Migrants in Irregular Situation: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cmw/GMG.htm
- UN. (2006). *Toolkit to Combat Trafficking in Persons Global Programme Against Trafficking in Human Beings*. Ανάκτηση Ιούνιος 21, 2010, από United Nations Office on Drugs and Crime: http://www.unodc.org/pdf/Trafficking_toolkit_Oct06.pdf
- UNECE. (1995). *United Nations Economic Commission for Europe*. Ανάκτηση Οκτώβριος 28, 2008, από Unece Statistical Database: http://w3.unece.org/pxweb/Dialog/
- UNITED for Intercultural Action. (2012, Νοέμβριος 01). *The Fatal Realities of Fortress Europe.* Ανάκτηση Febrouary 15, 2014, από UNITED for Intercultural Action. European Network Against Nationalism, Racism, Fasism and in Support of Migrants and Refugees: http://www.unitedagainstracism.org/campaigns/the-fatal-realities-of-fortress-europe/
- UNITED for Interculture Action (n.d.). Ανάκτηση Φεβρουάριος 15, 2014, από UNITED for Intercultural Action. European Network Against Nationalism, Racism and in Support of Migrants and Refugees: http://www.unitedagainstracism.org/

- Van Oorschot, W. (2008). Solidarity towards Immigrants in European Welfare States. *International Journal of Social Welfare* (17), 3-14.
- Vaughan-Whitehead, D. (1999). *Albania in Crisis. The Predictable Fall of the Shining Star.* Northampton-Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Vidali, M. (1999). Living in a Policy Vacuum: The Plight of Albanian Immigrants in Greece. *Central Europe Review, 1* (21).
- Vullnetari, J. (2007). Albanian Migration and Development: State of Art Review. *IMISCOE Working Paper No. 18*.
- Vullnetari, J., & King, R. (2011). Remittances, Gender and Development. Albania's Society and Economy in Transition. London-New York: I.B. Tauris & Co Ltd.
- Waever, O. (1996). European Security Identities. *Journal of Common Market Studies, 34* (1), 103-132.
- Wahba, S. (1991). What Determines Workers Remittances? *Finance & Development, 28* (4).
- Walker, N. (2004). *Europe's Area of Freedom, Security and Justice.* Oxford and New York: Oxford University Press.
- Wallace, C., & Stola, D. (Επιμ.). (2001). *Patterns of Migration in Central Europe.* London: Palgrave.
- Wallden, A. S. (1993). Les Relations Greco-Albanaises (in France). *Politique et Economie, 382*, 45-51.
- Wallerstein, I. (1974). *The Modern World-System: Mercantilism and the Consolidation of the European World-Economy.* London: Academic Press.
- Warren, R. (1994). Estimates of Unauthorized Immigrant Population Residency in the United States by Country of Origin and State of Residence. Immigration and Naturalization Service. Washington D.C.
- Weil, P. (2001). Acess to Citizenship: A Comparison of Twenty-Five Nationality Laws. Στο T. Aleinikoff, & D. Klusmeyer (Επιμ.), *Citizenship Today: Global Perspectives and Practices.* Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Weiner, M. (1992-1993). Security, Stability and International Migration. *International Securit , 17* (3), 91-16.

- White, E., Huddleston, T., Niessen, J., & Ni Chaoimh, E. (2011). *Migrant Integration Policy Intex III (MIPEX III)*. Brussels: British Council and Migration Policy Group.
- Whiterfirld, S., & Evans, G. (1995). The Politics and Economics of Democratic Commitment: Support for Democracy in Transition Societies. *British Journal of Political Science 25*, 485-514.
- Wihtol de Wenden, C. (2007). The Frontiers of Mobility. Στο A. Pecoud , & P. De Guchteneire (Επιμ.), *Migration Without Borders. Essays on the Free Movement of People* (σσ. 51-64). New York: UNESCO Publishing/Berghahn Books.
- Winnifrith, T. (2002). Balands-Borderlands. A History of Northern Epirus/Southern Albania. London: Duckworth.
- World Bank. (2006). Global Economic Prospects 2006: Economic Implications of Remittances and Migration. World Bank.
- World Bank. (2011a). *Migration and Remittances Factbook 2011*. World Bank, Washington DC.
- World Bank. (2011b). *The World Bank Open Data*. Ανάκτηση Μάρτιος 05, 2012, από The World Bank Organisation: http://data.worldbank.org/
- World Bank. (2012). *World Bank*. Ανάκτηση Ιούλιος 05, 2012, από World Development Indicators: Albania: http://data.worldbank.org/country/albania?display=default#ep_wdi.
- World Bank. (2000, Αύγουστος 01). World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty. *World Development Report*.
- World Migration. (2003). *Managing Migration. Challenges and Responses fro people on the move* (Τόμ. 2). (L. T. Weiss, Επιμ.) Geneva: International Organization for Migration (IOM).
- Wooldridge, J. (2009). *Introductory Econometrics. A Modern Approach* (4η εκδ.). USA: South-Western Cengage Learning.
- Zaikos, N. (2007). Reflections on Contemporary International Law-Making Related to Labour Migration. Στο A. Isaacs (Επιμ.), *Immigration and Emigration in Historical Perspective* (σσ. 7-26). Pisa, Italy: Plus-Pisa University Press.
- Zanga, L. (1992). Albania Reduced to Total Dependence on Foreign Aid. RFE/RL Research Report 1.
- Zhelyazkova, A. (2003). Urgent Anthropology. *Albanian Prospects, 2*.

- Zimmermann, K. (1993). Industrial Restructuring, Unemployment and Migration. Στο L. Beckermans, & L. Tsoukalis (Επιμ.), *Europe and Global Economic Interdependence* (σσ. 25-52). Bruges: College of Europe and Europe Inter University Press.
- Zimmermann, K. (1994). Some General Lessons for Europe's Migration Problem. Στο H. Giersch (Επιμ.), *Economic Aspects of International Migration* (1η εκδ., σσ. 73-249). Berlin: Spring-Verlag.
- Zinbarg, R., Yovel, I., Ravelle, W., & McDonald, R. (2006). Estimating Generalizability to a Latent Variable Common to all of a Scale's Indicators: A Comparison of Estimators for ωh. *Applied Phychological Measurement, 30* (2), 121-144.
- Zlotnik, H. (1992). Στο E. I. Systems, M. Kritz, L. Lim, & H. Zlotnik (Επιμ.), *International Migration Systems: A Global Approach* (σσ. 19-40). Oxford: Claredon Press.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ

Για καθεμία από τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, δημιουργήθηκε μία κατηγορική μεταβλητή ακολουθώντας την κωδικοποιημένη μορφή των αποτελεσμάτων της έρευνας πεδίου και πιο συγκεκριμένα των απαντήσεων σε δύο ή περισσότερα επίπεδα. Πριν από την εφαρμογή των σχετικών στατιστικών ελέγχων, γίνεται παρακάτω μία γενική παρουσίαση του δείγματος και των αποτελεσμάτων που προέκυψαν μέσα από το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται οι συχνότητες, τα ποσοστά και τα αθροιστικά ποσοστά σε πίνακες ενώ ακολουθεί και η σχετική επεξήγηση των αποτελεσμάτων μέσω επαγωγικής στατιστικής. Στο παράρτημα της παρούσας εργασίας και στους σχετικούς πίνακες έχουν συμπεριληφθεί όλα τα σχετικά γραφήματα που αντιστοιχούν στα αποτελέσματα αυτά ενώ όπου απαιτήθηκε έγινε στρογγυλοποίηση των ποσοστών.

Ι. Ατομικά-Δημογραφικά Χαρακτηριστικά Μεταναστών

Πίνακας 37: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Περιοχή Καταγωγής των Ερωτηθέντων

Περιοχή καταγωγής	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Νότια Αλβανία	283	51.45	51.45
Κεντρική Αλβανία	224	40.73	92.18
Βόρεια Αλβανία	43	7.82	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 38: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Περιοχή Κατοικίας Ελλάδα των Ερωτηθέντων

Περιοχή κατοικίας στην Ελλάδα	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Επαρχία (χωριό)	136	24.73	24.73
Αστικά κέντρα Αθήνα/Θεσσαλονίκη (Υποβαθμισμένες περιοχές)	161	29.27	54.00
Αστικά κέντρα Αθήνα/Θεσσαλονίκη (Μη υποβαθμισμένες περιοχές)	116	21.09	75.09
Επαρχία (πόλη)	137	24.91	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 39: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Ηλικιακή Ομάδα των Ερωτηθέντων

Ηλικιακή Ομάδα	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
15-19	8	1.45	1.45
20-24	44	8.00	9.45
25-29	81	14.73	24.18
30-34	120	21.82	46.00
35-44	204	37.09	83.09
45-64	93	16.91	100.00

65 και άνω	0	0.00	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 40: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Φύλο των Ερωτηθέντων

Φύλο	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Άνδρες	393	71.45	71.45
Γυναίκες	157	28.55	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 41: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Μορφωτικό Επίπεδο των Ερωτηθέντων

Μορφωτικό επίπεδο	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Καθόλου σχολείο	13	2.36	2.36
Στοιχειώδης εκπαίδευση (4 χρόνια)	10	1.82	4.18
Υποχρεωτική εκπαίδευση (8 χρόνια)	299	54.36	58.55
Λύκειο (άνευ τίτλου σπουδών)	42	7.64	66.18
Λύκειο (με τίτλο σπουδών-12 χρόνια)	144	26.18	92.36
Πανεπιστήμιο (άνευ τίτλου σπουδών)	15	2.73	95.09
Πανεπιστήμιο (με τίτλο σπουδών)	24	4.36	99.45
Πανεπιστήμιο (μεταπτυχιακός τίτλος)	3	0.55	100.00
Πανεπιστήμιο (διδακτορικό)	0	0	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 42: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το αν οι Ερωτηθέντες Φοίτησαν σε Τεχνική ή Επαγγελματική Σχολή πριν την Μετανάστευσή τους Στην Ελλάδα

Φοίτηση σε τεχνική ή επαγγελματική σχολή πριν τη μετανάστευση	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ναι	444	80.73	80.73
Όχι	106	19.27	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 43: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Εθνοτική Ομάδα των Ερωτηθέντων

Εθνοτική Ομάδα Οικογενείας	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Αλβανοί	471	85.64	85.64
Έλληνες	48	8.73	94.36
Βλάχοι	28	5.09	99.45
Ρομά	2	0.36	99.82
Άλλο	1	0.18	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 44: Περιγραφικά Στοιχεία για την Οικογενειακή Κατάσταση των Ερωτηθέντων

Οικογενειακή κατάσταση	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Άγαμος/η	96	17.45	17.45
Έγγαμος/η	431	78.36	95.82
Διαζευγμένος/η	13	2.36	98.18
Χήρος/α	10	1.82	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 45: Περιγραφικά Στοιχεία για τα Παιδιά των Ερωτηθέντων

Σύνολο παιδιών	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Κανένα παιδί	138	25.09	25.09
1 παιδί	106	19.27	44.36
2 παιδιά	234	42.55	86.91
3 παιδιά	62	11.27	98.18
4 ή περισσότερα παιδιά	10	1.82	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 46: Περιγραφικά Στοιχεία για τον Λόγο Επιλογής της Ελλάδος ως Χώρας Μετανάστευσης

Λόγοι επιλογής Ελλάδος	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Γειτνίαση των δύο χωρών	1	0.18	0.18
Ευκολία εισόδου και διαμονής	7	1.27	1.45
Καλύτερη ποιότητα ζωής	63	11.45	12.91
Προσφερόμενες θέσεις εργασίας	405	73.64	86.55
Δίκτυο επαφών με ομοεθνείς	2	0.36	86.91
Άλλο	72	13.09	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 47: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Χρονολογία που Ήρθαν οι Ερωτώμενοι για Πρώτη Φορά στην Ελλάδα

Χρονολογία πρώτης εισόδου στην Ελλάδα	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
1990-1995	180	32.73	32.73
1996-2000	258	46.91	79.64
2001-2005	86	15.64	95.27
2206-2012	26	4.73	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 48: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τα Συνολικά Έτη Διαμονής στην Ελλάδα από την Νόμιμη Εγκατάσταση

Συνολικά έτη διαμονής	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ποτέ μόνιμα	3	0.55	0.55

Λιγότερα από 4 έτη	17	3.09	3.64
4 έως 6 έτη	5	0.91	4.55
7 έως 9 έτη	37	6.73	11.27
10 έτη ή περισσότερα	488	88.73	100.00
Σύνολο	550	100.00	

ΙΙ. Οικονομικά Χαρακτηριστικά Μεταναστών

Πίνακας 49: Σύγκριση Οικονομικής Κατάστασης Ερωτηθέντων πριν και μετά την Μετανάστευση

Σύγκριση οικονομικής κατάστασης	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Πολύ καλύτερη	2	0.36	0.36
Καλύτερη	5	0.91	1.27
Ίδια	9	1.64	2.91
Χειρότερη	393	71.45	74.36
Πολύ χειρότερη	141	25.64	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 50: Επίπεδο Διαβίωσης Ερωτηθέντων στην Αλβανία πριν από την Μετανάστευση

Επίπεδο διαβίωσης προ μετανάστευσης	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Καλύτερα από τους περισσότερους	98	17.82	17.82
Όπως οι περισσότεροι	304	55.27	73.09
Χειρότερα από τους περισσότερους	106	19.27	92.36
Πολύ χειρότερα από τους περισσότερους	42	7.64	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 51: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή της Ημερήσιας Χρηματικής Αποζημίωσης Των Ερωτηθέντων μέχρι και πριν την Οικονομική Κρίση (Τέλη Έτους 2009) στην Ελλάδα

Μεταβολή ημερήσιας χρηματικής αποζημίωσης προ κρίσης	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Αυξήθηκε	489	88.9	88.9
Παρέμεινε σταθερή	45	8.2	97.1
Μειώθηκε	16	2.9	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 52: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή της Ημερήσιας Χρηματικής Αποζημίωσης των Ερωτηθέντων μετά την Οικονομική Κρίση (Τέλη Έτους 2009) στην Ελλάδα

Μεταβολή ημερήσιας χρηματικής αποζημίωσης μετά κρίσης	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Αυξήθηκε	4	0.7	0.7
Παρέμεινε σταθερή	122	22.2	22.9
Μειώθηκε	424	77.1	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 53: Βασικότερη Μεταβολή της Μορφής Απασχόλησης των Ερωτηθέντων μετά την Εγκατάστασή τους στην Ελλάδα

Βασικότερη μεταβολή στην απασχόληση	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Από υπάλληλος σε ελεύθερος επαγγελματίας	31	5.6	5.6
Από πολλαπλή σε αποκλειστική	52	9.5	15.1
Από υποαπασχόληση σε ολική απασχόληση	45	8.2	23.3
Από ανασφάλιστη εργασία σε ασφαλισμένη	232	42.2	65.5
Από χειρότερες συνθήκες εργασίας σε καλύτερες	54	9.8	75.3
Άλλο	136	24.7	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 54: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή του Τομέα Απασχόλησης των Εργαζομένων από την Εγκατάστασή τους στην Ελλάδα

Μεταβολή του τομέα απασχόλησης	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Όχι	362	65.8	65.8
Ναι (Γεωργία/Κτηνοτροφία-Κατασκευές)	48	8.7	74.5
Ναι (Γεωργία/Κτηνοτροφία-Τουρισμός)	7	1.3	75.8
Ναι (Κατασκευές-Βιομηχανία)	42	7.6	83.5
Ναι (Βιομηχανία- Υπηρεσίες)	67	12.2	95.6
Ναι (Κατασκευές-Γεωργία/Κτηνοτροφία)	12	2.2	97.8
Ναι (Άλλο)	12	2.2	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 55: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Αριθμό των Εργασιών που Ασχολούνται οι Ερωτηθέντες

Αριθμός εργασιών	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Καμία	11	2.0	2.0
Μία	495	90.0	92.0

Δύο	39	7.1	99.1
Τρεις ή περισσότερες	1	0.2	99.3
Δεν μπορεί να διευκρινιστεί	4	0.7	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 56: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Τομέα Απασχόλησης των Ερωτηθέντων στην Ελλάδα

Τομέας απασχόλησης	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Παροχή προσωπικών υπηρεσιών και καθαρισμού	121	22.0	22.0
Οικοδομές και άλλα δομικά έργα	116	21.1	43.1
Τεχνίτες, εργάτες, χειριστές	89	16.2	59.3
Υπάλληλοι, πωλητές	55	10.0	69.3
Επιστήμονες, καλλιτέχνες, τεχνολόγοι	7	1.3	70.5
Ανειδίκευτοι, απασχολούμενοι σε γεωργία/κτηνοτροφία	147	26.7	97.3
Άλλα επαγγέλματα	15	2.7	100.0
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 57: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Σύνολο των Εβδομαδιαίων Ωρών Απασχόλησης

Σύνολο εβδομαδιαίων ωρών εργασίας	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Μέχρι 20 ώρες	85	15.5	15.5
21-40 ώρες	201	36.5	52.0
41-50 ώρες	185	33.6	85.6
51 ώρες και πάνω	79	14.4	100.0
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 58: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Καθεστώς Ασφάλισης

Ημέρες εργασίας υπό ασφάλιση	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Όλες	309	56.2	56.2
Σχεδόν όλες	81	14.7	70.9
Τις μισές περίπου	61	11.1	82.0
Σχεδόν καμία	5	0.9	82.9
Καμία	94	17.1	100.0
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 59: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Ετήσιο Ατομικό Εισόδημα για το έτος 2011

Ετήσιο ατομικό εισόδημα για το 2011	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
>10.000€	352	64.0	64.0
10.000€-15.000€	170	30.9	94.9

15.000€-20.000€	21	3.8	98.7
20.000€-25.000€	3	0.5	99.3
25.000€-30.000€	2	0.4	99.6
<30.000€	2	0.4	100.0
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 60: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Ετήσιο Οικογενειακό Εισόδημα για το Έτος 2011

Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα για το 2011	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
>10.000€	244	44.4	44.4
10.000€-15.000€	225	40.9	85.3
15.000€-20.000€	56	10.2	95.5
20.000€-25.000€	17	3.1	98.5
25.000€-30.000€	1	0.2	98.7
<30.000€	7	1.3	100.0
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 61: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Διαμονή των Μεταναστών στην Ελλάδα

Διαμονή στην Ελλάδα	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Μόνιμη	500	90.9	90.9
Εποχιακή βάσει της απασχόλησης	50	9.1	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 62: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή του Ποσοστού Αποταμίευσης μέχρι και την Εμφάνιση της Οικονομικής Κρίσης (Τέλη του 2009)

Μεταβολή ποσοστού αποταμίευσης μέχρι την οικονομική κρίση	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Όχι	90	16.4	16.4
Ναι, αποταμιεύω μεγαλύτερο ποσοστό	445	80.9	97.3
Ναι, αποταμιεύω μικρότερο ποσοστό	15	2.7	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 63: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή του Ποσοστού Αποταμίευσης μετά την Εμφάνιση της Οικονομικής Κρίσης (Τέλη του 2009)

Μεταβολή ποσοστού αποταμίευσης μετά την οικονομική κρίση	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Όχι	76	13.8	13.8
Ναι, αποταμιεύω μεγαλύτερο ποσοστό	29	5.3	19.1

Ναι, αποταμιεύω μικρότερο ποσοστό	445	80.9	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 64: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Ποσοστό Αποταμίευσης Επί των Ετήσιων Αποδοχών του έτους 2011

Ποσοστό αποταμίευσης	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
0-10%	254	46.2	46.2
11%-20%	158	28.7	74.9
21%-30%	75	13.6	88.5
31%-40%	36	6.5	95.1
<40%	27	4.9	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 65: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Αξιοποίηση των Χρημάτων που Αποταμιεύουν οι Ερωτηθέντες

Χρήση αποταμιευόμενων χρημάτων	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Για μελλοντικές ανάγκες	77	14.0	14.0
Εμβάσματα στην Αλβανία	266	48.4	62.4
Επένδυση στην Ελλάδα	31	5.6	68.0
Τρέχουσες οικογενειακές ανάγκες	176	32.0	100.00
Άλλο	0	0.0	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 66: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Επένδυση ή μη στο Παρελθόν σε «Αλβανικές Πυραμίδες»

Επένδυση σε «αλβανικές πυραμίδες»	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ναι	307	55.8	55.8
Όχι	243	44.2	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 67: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Χρήση του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος της Ελλάδας

Χρήση χρηματοπιστωτικού Ελληνικού συστήματος	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ναι, περισσότερο από το πρώτο διάστημα	181	32.9	32.9
Στον ίδιο βαθμό	234	42.5	75.5
Λιγότερο από το πρώτο διάστημα	135	24.5	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 68: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Ποσοστό Εμβάσματος Επί του Ετήσιου Εισοδήματος στην Αλβανία μετά την Οικονομική Κρίση (Τέλη 2009)

Ποσοστό εμβάσματος στην Αλβανία (μετά την κρίση)	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Το ίδιο	90	16.4	16.4
Μεγαλύτερο ποσοστό	32	5.8	22.2
Μικρότερο ποσοστό	363	66.0	88.2
Άλλο	65	11.8	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 69: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Λόγο-Αιτία Αποστολής Εμβασμάτων στην Αλβανία

Αιτία εμβάσματος στην Αλβανία	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Επιθυμία	253	46.0	46.0
Αναγκαστικά, για διάφορους λόγους	297	54.0	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 70: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Χρηματικό Ποσό που Απέστειλαν υπό μορφή Εμβασμάτων οι Ερωτηθέντες στην Αλβανία το Έτος 2011

Ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Καθόλου	168	30.5	30.5
>1.000€	184	33.5	64.0
1.000€-2.500€	121	22.0	86.0
2.500€-5.000€	60	10.9	96.9
5.000€-7.500€	12	2.2	99.1
7.500€-10.000€	5	0.9	30.5
<10.000€	0	0	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 71: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Τρόπο Αποστολής των Εμβασμάτων

Ποσό εμβάσματος στην Αλβανία το 2011	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ο ίδιος ή μέσω συγγενών	349	63.5	63.5
Τραπεζικό σύστημα	87	15.8	79.3
Εταιρείες μεταφοράς χρημάτων	41	7.5	86.7
Άλλο	53	13.3	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 72: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Τομέα Αξιοποίησης των Εμβασμάτων

Τομέας χρήσης εμβασμάτων	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Στήριξη συγγενικών προσώπων	390	70.9	70.9
Επαγγελματική επένδυση στην	71	12.9	83.8

Αλβανία			
Αποταμίευση	14	2.5	86.4
Άλλο	75	13.6	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 73: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το αν τα Εμβάσματα Αξιοποιούνται στον Ίδιο Τομέα με τον Αρχικό

Μεταβολή τομέα αξιοποίησης εμβασμάτων	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ναι	443	80.5	80.5
Όχι	107	19.5	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 74: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Εκτίμηση των Εμβασμάτων που Προτίθενται να Αποστείλουν οι Ερωτηθέντες στην Αλβανία τα Επόμενα 2-3 Χρόνια

Εκτίμηση εμβασμάτων	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Περισσότερα από τώρα	9	1.6	1.6
Τα ίδια περίπου με τώρα	88	16.0	17.6
Λιγότερα από μέχρι τώρα	225	40.9	58.5
Καθόλου εμβάσματα	124	22.5	81.1
Δεν γνωρίζω	104	18.9	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 75: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Εμπιστοσύνη στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα της Ελλάδος μετά την Οικονομική Κρίση (Τέλη του 2009)

Μεταβολή βαθμού εμπιστοσύνης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας μετά κρίσης	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ίδια εμπιστοσύνη	214	38.9	38.9
Περισσότερο από πριν	30	5.5	44.4
Λιγότερο από πριν	221	40.2	84.5
Καθόλου εμπιστοσύνη	84	15.3	99.8
Άλλο	1	0.2	100.0
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 76: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Κυριότερο Πρόβλημα που Αντιμετωπίζουν οι Ερωτηθέντες κατά την Χρήση του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος στην Ελλάδα

Κυριότερο πρόβλημα κατά τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδος	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Απαιτούμενα δικαιολογητικά για το άνοιγμα λογαριασμού	67	12.2	12.2
Χρηματική επιβάρυνση για την	218	39.6	51.8

αποστολή εμβασμάτων			
Γλωσσικά και λοιπά προβλήματα επικοινωνίας και εξυπηρέτησης	17	3.1	54.9
Έλλειψη κατάλληλων πακέτων τραπεζικών προσφορών	40	7.3	62.2
Καθυστερήσεις κατά την κατάθεση/αποστολή εμβασμάτων στην Αλβανία	48	8.7	70.9
Δεν αντιμετωπίζω κάποιο πρόβλημα	72	13.1	84.0
Δεν χρησιμοποιώ το σύστημα	88	16.0	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 77: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Σημαντικότερο Πρόβλημα των Μεταναστών κατά την Αποστολή Εμβασμάτων με την Χρήση του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος στην Αλβανία

Κυριότερο πρόβλημα κατά την αποστολή εμβασμάτων με χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Αλβανία	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Έλλειψη εμπιστοσύνης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας και στην ασφάλεια των συναλλαγών	68	12.4	12.4
Περιορισμένο δίκτυο καταστημάτων	82	14.9	27.3
Καθυστερήσεις στην αποστολή και ανάληψη εμβασμάτων	90	16.4	43.6
Δεν το χρησιμοποιώ	283	51.5	95.1
Άλλο	27	4.9	100.0
Σύνολο	550	100.00	

ΙΙΙ. Κοινωνικά Χαρακτηριστικά Μεταναστών

Πίνακας 78: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Αρχική Κατάσταση Εισόδου των Ερωτηθέντων στην Ελλάδα

Είσοδος στην Ελλάδα υπό καθεστώς νομιμότητας	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ναι	290	52.7	52.7
Όχι	260	47.3	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 79: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Ύπαρξη Συγγενών ή Γνωστών κατά την Εγκατάσταση στην Ελλάδα

Ύπαρξη συγγενών ή γνωστών στην Ελλάδα	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**

Ναι	428	77.8	77.8
Όχι	122	22.2	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 80: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το αν οι Ερωτηθέντες έχουν φέρει στην Ελλάδα Μεταγενέστερα Μέλη της Οικογένειάς τους

Μεταγενέστερη είσοδος στη χώρα, μελών οικογενείας	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ναι	259	47.1	47.1
Όχι	291	52.9	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 81: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Συμπεριφορά των Ελλήνων Απέναντι στους Μετανάστες κατά την Χρονική Διάρκεια Παραμονής και Εργασίας τους στην Ελλάδα

Μεταβολή στη συμπεριφορά των Ελλήνων	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Όχι, παραμένει το ίδιο άσχημη	59	10.7	10.7
Όχι, παραμένει το ίδιο καλή	229	41.6	52.4
Ναι, η συμπεριφορά των Ελλήνων είναι καλύτερη	247	44.9	97.3
Ναι, η συμπεριφορά των Ελλήνων είναι χειρότερη	15	2.7	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 82: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το αν οι Ερωτηθέντες Θεωρούν Ρατσιστική την Συμπεριφορά των Ελλήνων Απέναντί τους

Ρατσιστική συμπεριφορά των Ελλήνων	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ναι	98	17.8	17.8
Όχι	452	82.2	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 83: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το Μεγαλύτερο Πρόβλημα που Αντιμετωπίζουν οι Ερωτηθέντες κατά την Παραμονή και Εργασία τους στην Ελλάδα

Μεγαλύτερο πρόβλημα κατά την παραμονή και εργασία στην Ελλάδα	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Νομοθετικό καθεστώς	145	26.4	26.4
Κοινωνικός αποκλεισμός/ρατσισμός	48	8.7	35.1
Εργασιακά ζητήματα/μισθολογικές απολαβές	250	45.5	80.5
Αστυνομία	22	4.0	84.5
Πρεσβεία	25	4.5	89.1

Κανένα πρόβλημα	60	10.9	100.0
Άλλο	0	0.0	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 84: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με τον Προβλεπόμενο Χρόνο Παραμονής των Ερωτηθέντων στην Ελλάδα

Προβλεπόμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Λιγότερο από ένα έτος	14	2.5	2.5
1-4 έτη	51	9.3	11.8
5-9 έτη	56	10.2	22.0
10 έτη ή περισσότερα αλλά όχι για πάντα	58	10.5	32.5
Για πάντα	228	41.5	74.0
Δεν μπορώ να προσδιορίσω	143	26.0	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 85: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με την Μεταβολή της Άποψης των Ερωτηθέντων Σχετικά με το Ενδεχόμενο Μόνιμης Παραμονής στην Ελλάδα μετά την Εμφάνιση της Οικονομικής Κρίσης στην Ελλάδα (Τέλη Έτους 2009)

Μεταβολή άποψης ερωτηθέντων για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα μετά την κρίση (τέλη 2009)	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Όχι	273	49.6	49.6
Ναι, επιθυμώ πλέον να παραμείνω μόνιμα στην Ελλάδα	3	0.5	50.2
Ναι, επιθυμώ πλέον να επιστρέψω στην Αλβανία	254	46.2	96.4
Άλλο	20	3.6	100.00
Σύνολο	550	100.00	

Πίνακας 86: Περιγραφικά Στοιχεία Σχετικά με το αν η Σημερινή Γενική Οικονομική και Κοινωνική Κατάσταση των Ερωτηθέντων (Μετά την Κρίση-Τέλη του 2009) Είναι Καλύτερη από Εκείνη κατά την Είσοδό τους στην Ελλάδα

Η γενική κατάσταση είναι καλύτερη τώρα (μετά την κρίση-τέλη 2009) από εκείνη κατά την είσοδο στην Ελλάδα	**Συχνότητα**	**Ποσοστό**	**Αθροιστικό Ποσοστό**
Ναι	535	97.3	97.3
Όχι	3	0.5	97.8
Το ίδιο	12	2.2	100.00
Σύνολο	550	100.00	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
2^0 χλμ. Ε.Ο. Φλώρινας-Νίκης
Τ.Κ. 53100, Φλώρινα

Αριθμός Ερωτηματολογίου

Ε Ρ Ω Τ Η Μ Α Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ε Ρ Ε Υ Ν Α Σ Π Ε Δ Ι Ο Υ

Κοινωνικών, οικονομικών και εργασιακών χαρακτηριστικών των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα.

Δημοτική Κοινότητα: ..…….

Δήμος: ……...

Νομός: ……..

Η παρούσα έρευνα γίνεται στο πλαίσιο της διδακτορικής διατριβής φοιτητή του Τμήματος Βαλκανικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Η συμπλήρωση και η επεξεργασία του καλύπτεται από ανωνυμία και εμπιστευτικότητα, ενώ η χρήση των οποιοδήποτε στοιχείων γίνεται καθαρά για επιστημονικό σκοπό χωρίς να συμπεριλαμβάνει ανίχνευση της ταυτότητας των συμμετεχόντων.

• Σημειώστε με ✔ ή ✖ την αντίστοιχη επιλογή του ερωτηματολογίου που αντιστοιχεί στην απάντησή σας.

Αξιοπιστία των απαντήσεων

Άριστη	Πολύ καλή	Καλή	Μέτρια	Κακή	Έλλειψη απαντήσεων

- Ονοματεπώνυμο απογραφέα:
- Ημερομηνία συμπλήρωσης:

Φλώρινα 2012

I. Ατομικά χαρακτηριστικά μεταναστών

1. Από πού κατάγεστε και σε ποια περιοχή της Ελλάδας κατοικείτε;

Περιοχή καταγωγής: _____ Περιοχή κατοικίας στην Ελλάδα: _____

2. Σε ποια από τις παρακάτω ηλικιακές ομάδες ανήκετε;

☐ 15-19
☐ 20-24
☐ 25-29
☐ 65 και πάνω
☐ 30-34
☐ 35-44
☐ 45-64

3. Φύλο:

☐ Άντρας ☐ Γυναίκα

4. Ποιο είναι το μορφωτικό σας επίπεδο:

☐ Καθόλου σχολείο
☐ Στοιχειώδης εκπαίδευση (4 χρόνια)
☐ Υποχρεωτική εκπαίδευση (8 χρόνια)
☐ Λύκειο (άνευ τίτλου σπουδών)
☐ Λύκειο (με τίτλο σπουδών-12 χρόνια)
☐ Πανεπιστήμιο (άνευ τίτλου σπουδών)
☐ Πανεπιστήμιο (με τίτλο σπουδών)
☐ Πανεπιστήμιο (μεταπτυχιακός τίτλος)
☐ Πανεπιστήμιο (διδακτορικό)

5. Έχετε φοιτήσει σε τεχνική ή επαγγελματική σχολή πριν τη μετανάστευσή σας στην Ελλάδα;

☐ Ναι ☐ Όχι

↓

Εφόσον ναι, δηλώστε σε ποια ειδικότητα: _____

6. Σε ποια εθνοτική ομάδα ανήκει η οικογένειά σας;

☐ Αλβανοί
☐ Έλληνες
☐ Βλάχοι
☐ Ρομά
☐ Άλλο _____

7. Ποια η οικογενειακή σας κατάσταση;

☐ Άγαμος/η ☐ Έγγαμος/η ☐ Διαζευγμένος/η ☐ Χήρος/α

8. Πόσα παιδιά έχετε;

☐ Κανένα παιδί ☐ 1 παιδί ☐ 2 παιδιά ☐ 3 παιδιά ☐ 4 παιδιά ή περισσότερα

9. Επιλέξατε την Ελλάδα ως χώρα εγκατάστασης σας λόγο:

☐ Της γειτνίαση των δύο χωρών
☐ Της ευκολία εισόδου και διαμονής
☐ Της καλύτερης ποιότητα ζωής
☐ Των προσφερόμενων θέσεων εργασίας
☐ Του δίκτυο επαφών με ομοεθνείς σας
☐ Άλλος λόγος, διευκρινίστε _____

10. Ποια χρονολογία ήρθατε για πρώτη φορά στην Ελλάδα;

_____

11. Πόσα έτη μένετε συνολικά στην Ελλάδα από τη νόμιμη εγκατάστασή σας στη χώρα;

☐ Δεν έμενα ποτέ μόνιμα στην Ελλάδα
☐ Λιγότερα από 4 έτη
☐ 4 έως 6 έτη
☐ 7 έως 9 έτη
☐ 10 έτη ή περισσότερα

II. Οικονομικά στοιχεία μεταναστών

12. Προσδιορίστε την οικονομική σας κατάσταση πριν τη μετανάστευση στην Ελλάδα σε σύγκριση με την τωρινή σας οικονομική κατάσταση:

☐ Πολύ Καλύτερη
☐ Καλύτερη
☐ Ίδια
☐ Χειρότερη
☐ Πολύ Χειρότερη

13. Ποιό το σχετικό επίπεδο διαβίωσης στην Αλβανία πριν την μετανάστευσή σας στην Ελλάδα;

☐ Καλύτερα από τους περισσότερους
☐ Όπως οι περισσότεροι
☐ Χειρότερα από τους περισσότερους
☐ Πολύ χειρότερα από τους περισσότερους

14. Έχει μεταβληθεί η αρχική σας ημερήσια χρηματική αποζημίωση στην Ελλάδα μέχρι και πριν την οικονομική κρίση (τέλη έτους 2009) στην Ελλάδα;

☐ Αυξήθηκε
☐ Παρέμεινε σταθερή
☐ Μειώθηκε

15. Έχει μεταβληθεί η ημερήσια χρηματική αποζημίωση μετά την οικονομική κρίση (τέλη έτους 2009) στην Ελλάδα;

☐ Αυξήθηκε
☐ Παρέμεινε σταθερή
☐ Μειώθηκε

16. Ποια η βασικότερη μεταβολή της μορφής απασχόλησής σας από τότε που ήρθατε στην Ελλάδα;

☐ Από υπάλληλος σε ελεύθερος επαγγελματίας
☐ Από πολλαπλή σε αποκλειστική

☐ Από υποαπασχόληση σε ολική απασχόληση
☐ Από ανασφάλιστη εργασία σε ασφαλισμένη
☐ Από χειρότερες συνθήκες εργασίας σε καλύτερες
☐ Άλλο _____

17. Έχει μεταβληθεί ο τομέας απασχόλησής σας από τότε που ήρθατε στην Ελλάδα;

☐ Ναι ☐ Όχι

Εφόσον ναι, από ποιόν τομέα σε ποιόν;
↓
Από_____ σε _____

(α. Τεχνικές/εργάτες, β. Οικοδομές, γ. Υπηρεσίες/Τουρισμός, δ. Υπάλληλοι/πωλητές, ε. Οικιακή βοήθεια)

18. Αριθμός εργασιών που απασχολείστε;

☐ Καμία ☐ Μια ☐ Δύο ☐ Τρείς ή περισσότερες ☐ Δεν μπορεί να διευκρινισθεί

19. Ποιος ο τομέας απασχόλησης σας στην Ελλάδα;

☐ Απασχολούμενοι στην παροχή προσωπικών υπηρεσιών και καθαρισμού
☐ Απασχολούμενοι σε οικοδομές και άλλα δομικά έργα
☐ Τεχνίτες, εργάτες βιοτεχνιών / βιομηχανιών και χειριστές μεταφορικών μέσων
☐ Υπάλληλοι, πωλητές
☐ Επιστήμονες, καλλιτέχνες, τεχνολόγοι, κ.λπ.
☐ Διάφοροι ανειδίκευτοι, απασχολούμενοι στην κτηνοτροφία ή γεωργία
☐ Απασχολούμενοι σε άλλα επαγγέλματα

20. Σύνολο εβδομαδιαίων ωρών εργασίας;

☐ Μέχρι 20 ώρες ☐ Από 21-40 ώρες ☐ Από 41-50 ώρες ☐ Από 51 ώρες και άνω

21. Πόσες από τις ημέρες απασχόλησής σας στην Ελλάδα εργάζεστε υπό καθεστώς ασφάλισης;

☐ Όλες
☐ Σχεδόν όλες
☐ Τις μισές περίπου
☐ Σχεδόν καμία
☐ Καμία

22. Αναφέρετε το ετήσιο δικό σας εισόδημα και της οικογένειάς σας για το έτος 2011

Ατομικό	Οικογενειακό
☐ >10.000 €	☐ >10.000 €
☐ 10.000 €-15.000 €	☐ 10.000 €-15.000 €
☐ 15.000 €-20.000 €	☐ 15.000 €-20.000 €
☐ 20.000 €-25.000 €	☐ 20.000 €-25.000 €
☐ 25.000 €-30.000 €	☐ 25.000 €-30.000 €
☐ <30.000 €	☐ <30.000 €

23. Διαμένετε μόνιμα στην Ελλάδα από την πρώτη είσοδο σας ή μόνο το διάστημα της εποχιακής σας απασχόλησης;

☐ Μόνιμα ☐ Μόνο το διάστημα της εποχιακής απασχόλησης

24. Άλλαξε το ποσοστό αποταμίευσης επί του μηνιαίου εισοδήματός σας από την είσοδό σας στην Ελλάδα και μέχρι πριν την οικονομική κρίση (τέλη έτους 2009) στην Ελλάδα**;**

☐ Όχι
☐ Ναι, αποταμιεύω μεγαλύτερο ποσοστό χρημάτων
☐ Ναι, αποταμιεύω μικρότερο ποσοστό χρημάτων

25. Άλλαξε το ποσοστό αποταμίευσης επί του μηνιαίου εισοδήματός σας μετά την οικονομική κρίση (τέλη έτους 2009) στην Ελλάδα;

☐ Όχι
☐ Ναι, αποταμιεύω μεγαλύτερο ποσοστό χρημάτων
☐ Ναι, αποταμιεύω μικρότερο ποσοστό χρημάτων

26. Τι ποσοστό επί των ετήσιων αποδοχών σας αποταμιεύσατε το προηγούμενο έτος (2011);

☐ 0-10%
☐ 11-20%
☐ 21-30%
☐ 31-40%
☐ Περισσότερο από το 40%

27. Τα χρήματα που αποταμιεύετε τα χρησιμοποιείτε;

☐ Για μελλοντικές ανάγκες

☐ Ως εμβάσματα στην Αλβανία
☐ Για επένδυση στην Ελλάδα
☐ Για κάλυψη τρεχουσών οικογενειακών / ατομικών αναγκών
☐ Άλλο _____

28. Είχατε επενδύσει στο παρελθόν χρήματα στο σύστημα των «αλβανικών πυραμίδων»;

☐ Ναι ☐ Όχι

29. Χρησιμοποιείτε περισσότερο από το πρώτο διάστημα διαμονής σας το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας για την αποταμίευση των χρημάτων σας και τις άλλες οικονομικής φύσεως δραστηριότητές σας (π.χ. δάνεια, αναλήψεις κ.ά.);

☐ Ναι, περισσότερο από το πρώτο διάστημα διαμονής στην Ελλάδα
☐ Στον ίδιο βαθμό
☐ Όχι, λιγότερο από το πρώτο διάστημα διαμονής στην Ελλάδα

30. Έχει αλλάξει το ποσοστό επί του ετήσιου εισοδήματός σας που εμβάζετε στην Αλβανία μετά την οικονομική κρίση (τέλη έτους 2009) στην Ελλάδα;

☐ Όχι, παραμένει ίδιο
☐ Εμβάζω μεγαλύτερο ποσοστό
☐ Εμβάζω μικρότερο ποσοστό
☐ Άλλο _____

31. Για ποιό λόγο εμβάζετε χρήματα στην Αλβανία;

☐ Επειδή το επιθυμώ ☐ Αναγκαστικά για διάφορους λόγους

32. Τι χρηματικό ποσό εμβάσατε στην Αλβανία το περασμένο έτος (2011);
☐ Καθόλου
☐ >1.000 €
☐ 1.000€-2.500 €
☐ 2.500€-5.000 €
☐ 5.000€-7.500 €
☐ 7.500€-10.000 €
☐ <10.000 €

33. Έχετε αλλάξει τον τρόπο αποστολής των εμβασμάτων από την είσοδό σας στην Ελλάδα;

☐ Όχι, τα μεταφέρω ο ίδιος ή με συγγενείς μου
☐ Ναι, χρησιμοποιώ το τραπεζικό σύστημα
☐ Χρησιμοποιώ εταιρίες μεταφοράς χρημάτων
☐ Άλλο _____

34. Σε ποιόν τομέα κυρίως χρησιμοποιούνται τα χρηματικά ποσά που εμβάζετε;

☐ Για κάλυψη αναγκών συγγενών που χρήζουν οικονομικής στήριξης

☐ Για επαγγελματική επένδυση στην Αλβανία
☐ Για αποταμίευση
☐ Άλλο _____

35. Χρησιμοποιείτε τα εμβάσματα στον ίδιο τομέα με τον αρχικό, όταν δηλαδή ξεκινήσατε να εμβάζετε προς την Αλβανία;

☐ Ναι ☐ Όχι

36. Ποιες είναι οι εκτιμήσεις σας σχετικά με το μέγεθος των εμβασμάτων σας προς την Αλβανία για τα επόμενα 2-3 χρόνια;

☐ Περισσότερα από ότι μέχρι τώρα
☐ Το ίδιο περίπου ποσό
☐ Λιγότερα από ότι μέχρι τώρα
☐ Καθόλου εμβάσματα
☐ Δεν γνωρίζω

37. Έχει μεταβληθεί ο βαθμός εμπιστοσύνης σας προς το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην Ελλάδα μετά την οικονομική κρίση (τέλη έτους 2009);

☐ Όχι, το εμπιστεύομαι το ίδιο
☐ Εμπιστεύομαι περισσότερο από πριν
☐ Εμπιστεύομαι λιγότερο από πριν
☐ Δεν το εμπιστεύομαι καθόλου
☐ Άλλο _____

38. Ποιο είναι το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζετε μέσω της διαδικασίας αποστολής εμβασμάτων με την χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ελλάδα, εφόσον το χρησιμοποιείται;

☐ Απαιτούμενα δικαιολογητικά για το άνοιγμα ενός τραπεζικού λογαριασμού
☐ Κόστος χρηματικής επιβάρυνσης για την αποστολή εμβασμάτων
☐ Γλωσσικά και λοιπά προβλήματα επικοινωνίας και εξυπηρέτησης
☐ Έλλειψη των κατάλληλων τραπεζικών πακέτων προσφορών
☐ Καθυστερήσεις κατά την κατάθεση / αποστολή των εμβασμάτων στην Αλβανία
☐ Δεν αντιμετωπίζω κάποιο πρόβλημα, νιώθω ικανοποιημένος/η από το σύστημα
☐ Δεν το χρησιμοποιώ καθόλου για την μεταφορά εμβασμάτων προς την Αλβανία

39. Ποιο είναι το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζετε μέσω της αποστολής εμβασμάτων με την χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Αλβανία;

☐ Έλλειψη εμπιστοσύνης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας και στην ασφάλεια των συναλλαγών
☐ Περιορισμένο δίκτυο τραπεζικών καταστημάτων
☐ Καθυστερήσεις στην αποστολή και ανάληψη των εμβασμάτων
☐ Δεν το χρησιμοποιώ καθόλου
☐ Άλλο _____

III. Κοινωνική κατάσταση μεταναστών

40. Αρχικά εισήλθατε στην Ελλάδα υπό καθεστώς νομιμότητας;

☐ Ναι ☐ Όχι

41. Υπήρχαν συγγενείς ή γνωστοί σας ήδη στην Ελλάδα που σας βοήθησαν στην εγκατάσταση και στην εύρεση εργασίας όταν ήρθατε για πρώτη φορά στην χώρα;

☐ Ναι ☐ Όχι

42. Έχετε φέρει μέλη της οικογενείας σας στην Ελλάδα σε μεταγενέστερο στάδιο αυτού της πρώτης σας εισόδου με σκοπό να μείνουν μόνιμα μαζί σας με την διαδικασία της οικογενειακής συνένωσης;

☐ Ναι ☐ Όχι

43. Πιστεύετε ότι η συμπεριφορά των Ελλήνων πολιτών έχει μεταβληθεί κατά τη χρονική διάρκεια παραμονής και εργασίας σας στην Ελλάδα;

☐ Όχι, παραμένει το ίδιο άσχημη
☐ Όχι, παραμένει το ίδιο καλή
☐ Ναι, η συμπεριφορά των Ελλήνων είναι καλύτερη
☐ Ναι, η συμπεριφορά των Ελλήνων είναι χειρότερη

44. Πιστεύετε ότι οι Έλληνες πολίτες συμπεριφέρονται ρατσιστικά απέναντι σας;

☐ Ναι ☐ Όχι

45. Σημειώστε, εφόσον υφίσταται, το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζετε κατά την διάρκεια παραμονή και εργασίας σας στην Ελλάδα:

☐ Νομοθετικό καθεστώς
☐ Κοινωνικός αποκλεισμός/ρατσισμός
☐ Εργασιακά ζητήματα-μισθολογικές αποδοχές
☐ Αστυνομία
☐ Πρεσβεία
☐ Κανένα απολύτως πρόβλημα
☐ Άλλο _____

46. Ποιος είναι ο προβλεπόμενος χρόνος παραμονής σας στην Ελλάδα;

☐ Λιγότερο από ένα χρόνο
☐ 1-4 έτη
☐ 5-9 έτη
☐ 10 έτη ή περισσότερα αλλά όχι για πάντα
☐ Για πάντα
☐ Δεν μπορώ να προσδιορίσω

47. Έχει μεταβληθεί ο τρόπος που αντιμετωπίζετε τώρα, μετά την οικονομική κρίση (τέλη έτους 2009), μια ενδεχόμενη μόνιμη παραμονή σας στην Ελλάδα;

☐ Όχι
☐ Ναι, επιθυμώ πλέον να μείνω μόνιμα στην Ελλάδα
☐ Ναι, επιθυμώ πλέον να επιστρέψω στην Αλβανία
☐ Άλλο _____

48. Θεωρείτε ότι η σημερινή γενική κατάσταση μετά την οικονομική κρίση (τέλη έτους 2009) που αντιμετωπίζετε στην Ελλάδα και αφορά τη διαμονή και εργασία σας, συνεχίζει να είναι καλύτερη από αυτή που αντιμετωπίζατε πριν την αρχική είσοδό σας στη χώρα αυτή;

☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Το ίδιο